

OPERA UNIVERSITATIS
PURKYNIANAE BRUNENSIS
FACULTAS PHILOSOPHICA



MAGNAE MORAVIAE
FONTES HISTORICI

156

IV

LEGES — TEXTUS IURIDICI
SUPPLEMENTA

MAGNAE MORAVIAE FONTES HISTORICI

Fontium ad historiam Magnae Moraviae pertinentium prima et quantum fieri potuit complexa editio, quae in Operibus Universitatis Purkynianae Brunensis in lucem prodit, non solum studio Magnae Moraviae proprie historico, sed etiam affinibus disciplinis, archeologiae, linguisticae, litterarum et artium historiae, ethnographiae colendis destinata est.

Quod opus in quattuor tomos dividitur: I. annales et chronicas, II. textus biographicos, hagiographicos, liturgicos, III. diplomata, epistulas, textus historicos varios, IV. (1) leges — textus iuridicos, supplementa, (2) Magnae Moraviae annales, indices continebit. Electi sunt textus ad historiam Magnae Moraviae et earum regionum pertinentes, quae suo tempore sub ditione Magnae Moraviae fuerunt vel quarum historia cum historia Moravorum quodammodo cohaeret. Tempora a saeculo VII. usque ad initium saeculi XI. respiciuntur, id est a Samonis regno usque ad definitam Moraviae ad Bohemiam adiunctionem. Accedunt tamen etiam alia documenta et testimonia inde derivata, in quantum ea in scriptis medii aevi usque ad finem saeculi XV. leguntur.

Omnes fontes, de optimis vel usitatissimis editionibus depromptos, versione Bohemica et brevissimo commentario critico, bibliographico nec non historico illustrare conati sumus. Speramus tamen editionem nostram quamvis imperfectam, lectoribus usui fore et ad quaestionem solvendam, qui locus Magnae Moraviae, in qua ante XI saecula fratres Thessalonicenses Constantinus-Cyrillus et Methodius litterarum Slavicarum fundamenta posuerunt, in orbe terrarum Romano et in historia Europae centralis, praesertim autem meridiano-orientalis et orientalis tribuendus sit, aliquid esse allaturam.

OPERA UNIVERSITATIS PURKYNIANAE BRUNENSIS
FACULTAS PHILOSOPHICA

SPISY UNIVERSITY J. E. PURKYNĚ
FILOSOFICKÁ FAKULTA
156

MAGNAE MORAVIAE FONTES HISTORICI
IV

MAGNAE MORAVIAE
FONTES HISTORICI



PRAMENY K DĚJINÁM
VELKÉ MORAVY

MAGNAE MORAVIAE
FONTES HISTORICI
IV

UNIVERSITA J. E. PURKYNĚ
BRNO MCMLXXI

OPERI EDENDO PRAEFUIT

LUBOMÍR HAVLÍK

© *Dagmar Bartoňková, Karel Haderka, Lubomír Havlík, Jaroslav Ludvíkovský, Josef Vašica,
Radoslav Večerka*

© Universita J. E. Purkyně v Brně

IV
LEGES
TEXTUS IURIDICI
SUPPLEMENTA

CURAVERUNT

DAGMAR BARTOŇKOVÁ • † KAREL HADERKA
LUBOMÍR HAVLÍK • JAROSLAV LUDVÍKOVSKÝ
† JOSEF VAŠICA • RADOSLAV VEČERKA

ÚVOD

Čtvrtý svazek *Pramenů k dějinám Velké Moravy* je závěrečným dílem k předchozím třem svazkům, které vyšly v 1. 1966 (I.), 1967 (II.) a 1969 (III.). Obsáhli I. svazek MMFH letopisy, kroniky a auktária, II. svazek se soustředil na prameny biografické, hagiografické a výňatky z liturgických textů a III. svazek zahrnul listiny, listy a prameny historické různého charakteru (díla polemická, traktáty, geografická, etnografická pojednání, kalendária apod.), do posledního svazku byly pojaty prameny právní (*Leges, Textus iuridici*, odd. A), ať již byly vydány vrchností světskou či církevní nebo určeny světským či církevním osobám (*Capitularia, Conciliaria et Synodalia*). Charakter právních památek psaných jazykem církevně slovanským i jejich zpracování si v tomto oddílu vynutilo jejich zařazení do zvláštní skupiny, takže v odd. A vznikla dvě pododdělení, z nichž první a) zahrnuje v chronologickém řazení díla nebo regesta děl vzniklých v prostředí latinské písemné kultury mimo Moravu, pododdělení b) pak prameny církevně slovanské, u nichž se předpokládá nebo ví, že vznikly na Moravě. Dále jsou ve IV. svazku zařazeny dodatky (*Supplementa*, odd. B), které z technických důvodů nemohly být umístěny a zařazeny v I. svazku, kam organicky náležejí; jde jak o části některých pramenů již dříve uvedených, příp. prameny ještě nezařazené, tak o historické komentáře, týkající se pramenů v I. a ve IV. svazku. Následující seznam použitých sbírek pramenů a hlavní bibliografie, z níž valná část k odd. B byla již uvedena v seznamu na konci I. svazku MMFH, ukončuje sice obě první části (A a B), které jsou vlastní náplní IV. svazku MMFH, netvoří však závěr celého díla.

Tím jsou odd. C a D, v nichž jsou zpracovány prameny všech čtyř svazků. Chronologická tabulka (*Annales — Letopisy*) podává přehled událostí i tradic s odlišením zpráv souvěkých, sekundárně přejatých a dále tradovaných. Letopisy jsou současně ukazatelem, který pramen se uvedeného problému týká a v kterém svazku se příslušný text a poznámky nalézají. Poslední částí díla jsou rejstříky (odd. D): abecední seznam pramenů (*Index fontium*) s vyznačením svazku a stran, kde je příslušný pramen a rejstříky historických osob, geografických názvů a autorů. Pro usnadnění orientace a hledání v I—IV svazku byl z odd. C a D vytvořen separátní Appendix, který vyjde o něco později.

Dílo nezahrnuje celou domácí a cizí literární produkci velkomoravského období, ale je zaměřeno — jak bylo uvedeno v předmluvě — pouze na prameny, které obsahují historické údaje, ať již současné, sekundární nebo tradice. Bylo pojato o něco širě, a ačkoli se autoři snažili podat jednotlivé události líčené prameny,

týkající se starých Moravanů v širším kontextu pramenů, aby byla patrna jejich souvislost s okolním evropským děním, ne vždy bylo možno jejich záměry realizovat podle původního plánu. Na druhé straně nebylo ovšem možné publikovat některé prameny ve větším rozsahu nebo dokonce úplné. Týká se to např. letopisů a kronik, které vznikly v cizím prostředí, jemuž byly určeny, a zachycují tak převážně jeho dějiny: přetištěním těchto pramenů celých by vzniklo problematické dublování edic, na vydávání těchto pramenů jako celků zaměřených. MMFH nezahrnují ovšem prameny, které se netýkají Velké Moravy, např. různá ustanovení synod a capitularia, z nichž jsou uvedeny buď jen některé části vzhledem k christianizaci Moravy a církevní a správní organizaci vhodné, nebo aspoň český regist jejich obsahu. Autentické a celé texty k obecným theologicko-právním a kulturně politickým problémům doby bude samozřejmě nutné hledat i nadále v příslušných edicích. Na druhé straně jsou však zařazeny i právní památky z prostředí chorvatského a bulharského, aby byla možná konfrontace s památkami moravskými, zvláště Nomokánonem a Zakonem sudným ljudem, které jsou v naší edici vydány na území Čs. soc. republiky vůbec poprvé.

Na zpracování a přípravě pramenů k vydání se podílelo více pracovníků z filosofické fakulty UJEP a Čs. akademie věd. Univ. prof. dr. Jaroslav Ludvíkovský (filosofická fakulta UJEP) přeložil Anastasiovu zprávu o konstantinopolském koncilu z r. 870 a ustanovení splitské synody r. 925, dále příslušné části v kronice Zbraslavské, z kroniky Martina Opavského, ze spisu *De cantu vulgari*, *Statuta Iohan. ep. eccl. Olom.* a upravil k vydání *Responsa ad consulta Bulgarorum*, která připravil včetně překladu a úvodu † univ. prof. dr. Josef Vašica, jehož dílem je také příprava textů a překladů Nomokánonu a Zakona sudného ljudem. Oba prameny upravil k vydání a opatřil úvody † Karel Haderka (Ústav jazyků a literatur ČSAV), který též zpracoval a doplnil komentář profesora J. Vašici k Nomokánonu. Z pera profesora J. Vašici pocházejí komentáře k Zakonu, Zapovědím svatých otců a k Napomenutí vladařům a byly podle jeho přání po úpravě a doplňcích přejaty z jeho prací. Stalo se tak, když předčasný odchod † dr. Vladimíra Procházky, CSc. (Ústav státu a práva ČSAV) zabránil jeho účasti na komentářích k právním pramenům. Jeho odchodem zůstala redakce dlužna historickoprávní zpracování, rozšíření a doplnění stávajících komentářů, zvláště k důležitějším a hlavním právním památkám. Vzpomenuté Zapovědi svatých otců a Napomenutí vladařům připravil k vydání, přeložil a opatřil úvody doc. dr. Radoslav Večerka, CSc. (filosofická fakulta UJEP). Dr. Dagmar Bartoňková (filosofická fakulta UJEP) přeložila pak v odd. A *Capitulare missorum*, *Capitula de causis diversis*, *Divisio imperii*, *Decreta synodi Moguntiensis* a *Inquisitio de theloneis*, v odd. B texty z *Ann. Alam.*, *Bert.*, *Franc. reg. hist.*, *Ann. Fuld.*, *Iuvav. max.*, *Reginon. Chron.*, *Ann. Sangall. mai.*, *Laubac.*, *Widukindi Res. gest. Sax.*, *Thietmari Chron.*, *Chron. Suev.*, *Helmolda, Ann. s. Rudb. Salisb.*, *Cron. Przib.*, *Auct. Garst.*, *Hist. epp. Patav.*, *Notae de epp. Patav.*, *Hist. Salon.*, *Episc. olom. series* a *Ann. Boiorum*. Všechny ostatní úvody k pramenům kromě shora uvedených, texty, překlady a komentáře zpracoval dr. Lubomír Havlík, CSc. (Ústav dějin evrop., soc. zemí, nyní Čs.-sovětský institut ČSAV), který vedl redakci díla, je autorem *Magnae Moraviae Annales* — v odd. C a sestavil rejstříky, k nimž materiál připravily E. Trödlerová (I. a II. sv.), L. Čajanová (III. sv.) a L. Havlíková (IV. sv.).

Děk za vydání celého čtyřsvazkového díla náleží především filosofické fakultě UJEP, celé redakční radě *Opera Universitatis Purkynianae Brunensis*, vedoucím redaktorům *Spisů* na filosofické fakultě univ. profesorům dr. Radislavu Hoškovi, CSc.,

dr. Dušanu Jeřábkovi, CSc., a dr. Jaroslavu Kudrnovi, DrSc., a doc. dr. Jaroslavu Buriánovi, CSc., tajemníkům redakce Spisů doc. dr. Karlu Palasovi, CSc., dr. Františku Březinovi a mnoha dalším členům fakulty, zejména pak univ. prof. dr. Františku Hejlovi, CSc., který spolu s dr. Vladimírem Kyasem, CSc. (Ústav jazyků a literatur ČSAV) dílo posuzoval a doporučil k vydání.

Nemenším díkem jsou redakce a autoři zavázáni polygrafickému podniku Tisk, knižní výroba, v Brně, závod 1, zejména pracovníkům Bohdanu Kubešovi, Františku Novotnému, Vlastimilu Plotěnému a Ladislavu Bezděkovi, a v neposlední řadě také pracovníkům Nakladatelství UJEP, vedoucí edičního oddělení Růženě Markové, technickému redaktoru Pravoslavu Hauserovi a všem ostatním, kteří se o vydání díla zasloužili.

XI millium^x) virginum sollempniter festivetur. Verum quia in die eadem ob divinorum et officii celebrationem diei eiusdem principalem^y) singularis ipsius sancte Cordule, cuius corpus eciam in nostra ecclesia Olomucensi requiescit, commemoracio et honoris sue reverencie exhibicio fieri non potest, ut die proxima immediate subsequenti incipiendo a vespera usque ad vesperam^z) officium de ipsa sancta Cordula sollempniter sub duplici officio in ecclesiis peragatur, ut eius pro nobis supplicationis effectus augeatur, cuius sumus patrocinio commendati.

bohoslužeb a oficia téhož dne zvláštní připomenutí samé svaté Korduly, jejíž tělo také v našem chrámě v Olomouci odpočívá, a prokázání úcty k ní a vážnosti se nemůže konati, aby počínajíc příštím dnem bezprostředně následujícím od večera až do večera bylo v kostelích slavnostně konáno officium o samotné svaté Kordule s dvojitým officiem, tak, aby se moc její přímluvy za nás zvětšila, když jsme její ochraně svěřeni.

^x millium *FB*: millia *Ol*; milia *Mk*. ^y principalem *F*: speciale *FB*, specialiter *Ol*. ^z usque ad vesperam *vynecává Ol*.

b)

ZAPOVĚDI SVĚTYICHЪ OTЪCB USTANOVENÍ SVATÝCH OTCŮ

Zapovědi světyichъ otъcb (ZSO) jsou církevně právní památkou zvanou penitenciál: obsahují sborník epitimíí, tj. předpisů o pokání za různé hříchy. Tato příručka pro potřebu kněží zpovědníků byla do staroslověnštiny přeložena na Velké Moravě v době cyrilometodějské z latinské předlohy; v oblasti franské — a patrně i na Velké Moravě před příchodem byzantské mise — patřily totiž (latinské) penitenciály k základním předepsaným pomůckám církevního úřadu. Přímý latinský originál stsl. překladu nebyl sice dosud objeven, ale prakticky lze slovanský text dobře srovnat s latinským tzv. penitenciálem Merseburským zachovaným v kodexu č. 103 merseburské katedrální knihovny (z poloviny 9. stol.); vydal jej F. W. H. Wasserschleben: *Die Bussordnungen der abendländischen Kirche*, Halle 1851, a H. J. Schmitz: *Die Bussbücher und das kanonische Bussverfahren II*, Düsseldorf 1898 (a předpisy shodné se zněním staroslověnským otiskli kromě toho i V. Vondrák a E. Pauliny v knihách citovaných níže). Stsl. překlad obsahuje jen krátký výbor z rozsáhlejšího penitenciálu latinského. Autor slovanské verze je neznámý; domněnka o účasti Gorazda (jako překladatele) a Klimenta (jako iniciátora a pořadatele) na jejím sestavení zůstává nepotvrzenou hypotézou.

ZSO jsou rukopisně zachovány především v starobylém „kanonickém“ stsl. rukopise z 11. stol. psaném hlaholicí, v tzv. Euchologiu Sinajském, kde jsou připojeny na konec jeho oddílu obsahujícího rituál (trěbník); tento rukopis jako celek byl poprvé vydán L. Geitlerem (1882), nověji J. Frčkem: *Euchologium Sinaiticum, texte slave avec sources grecques et traduction française I, II* (Patrologia orientalis, Paris 1933 a 1939), a R. Nahtigalem: *Euchologium Sinaiticum, starocerkveno-slovanski glagolski spomenik*, Ljubljana, I (fototypie) 1941, II (přepis do cyrilice a komentář) 1942. Text ZSO z EuchSin kromě toho vydal samostatně V. Beneševič (Zbornik u slavu V. Jagića, Berlin 1908, 591n.) a autoři některých csl. chrestomatíí, např. V. Vondrák nebo P. Diels. Dále jsou ZSO zachovány v mladších rusko-csl. rukopisech tzv. „kormčích knih“, které obsahují i Metodějův překlad nomokánonu, a to v Ustužsko-Rumjancevském z konce 13. stol. a v Ioasafském ze 16. stol.; edici připravil I. I. Sreznevskij: *Obozrěnije drevnich spisikov Kormčej knigi*. (Sbornik Otd. russ. jaz. i slov. AN, 1897); text ZSO samostatně vydal N. S. Suvorov v příloze ke studii *Slědy zapadno-katoličeskago cerkovnago prava v pamjatnikach drevnjago ruskago prava*, Jaroslavl' 1888.

Z literatury předmětu kromě citované rozpravy Suvorovovy viz ještě např. A. Pavlov: *Mnimyje slědy katoličeskago vlijanija v drevnějšich pamjatnikach jugoslavjanskago i ruskago cerkovnago prava*, Moskva 1892; N. S. Suvorov: *K voprosu o zapadnom vlijanii na drevne-ruskoje pravo*, Jaroslavl' 1893; A. Halban-Blumentok: *Beiträge zur Kenntniss der gegenseitigen Beziehungen des orientalischen und*

katholischen Kirchenrechts (Zeitschrift für Kirchenrecht 1893, III/2); H. J. Schmitz: *Spuren eines römischen Bussbuches im orientalischen Kirchenrecht* (Archiv für katholisches Kirchenrecht 70, 1893); A. I. Almazov: *Tajnaja ispo věd v pravoslavnoj vostočnoj cerkvi I*, Odessa 1894; N. S. Suvorov: *Vopros o nomokanone Ioanna Postnika v novoj postanovke*, Jaroslavl 1898; N. S. Suvorov: *Věrojatnyj sostav drevnějšago ispo vědnago i pokajannago ustava v vostočnoj cerkvi* (Vizantijskij vremenik 8—9, 1901—1902); V. Vondrák: *Postanowienia pokutne w języku cerkiewno-słowiańskim*, Kraków 1904; A. I. Sobolevskij: *Materialy i izslėdovanija v oblasti slavjanskoj filologii i archeologii V.* „Zapověd sv. otec“ i „Zakon sudnyj“ (Sbornik Otd. russ. jaz. i slov. AN 88, — № 3, 1910, 113n.); viz též kapitoly věnované ZSO v knihách J. Vašici a E. Paulinyho, citovaných níže.

Překlad ZSO do češtiny pořídil J. Vašica (v knize *Literární památky epochy velkomoravské 863—885*, Praha 1966), do slovenštiny E. Pauliny (v knize *Slovesnost a kultúrny jazyk Veľkej Moravy*, Bratislava 1964), do francouzštiny J. Frček (v edici EuchSin citované výše).

V našem vydání je otištěno znění ZSO z EuchSin (listy 102a 5 — 105b 4) podle edice R. Nahtigala (II. díl, str. 319—330); varianty z rusko-csl. znění uvádíme ve výběru podle poznámkového aparátu v monografii Vondrákově.

**ЗАПОВѢДИ С(ВА)ТЫХЪ О(ТЬ)ЦЪ.
О ПОКААНЬИ РАЗБОѢ.
І О ВСЕМЪ ГРѢСѢ**

АЩЕ КТО РАЗБОИ СЪТВОРИТ. ИЛИ ОТЪ РОЖДЕНІѢ СВОЕГО ОУБИЕТЪ. І ЛѢТ ДА ПОКАЕТ СѦ. ВЪ ИНОИ ОБЛАСТИ. ТОЛИ ПО ТОМЪ ДА ПРИІАТ БЖДЕТ ВЪ СВОЕ ОТЕЧ(Ъ)СТВО. АЩЕ БЖДЕТ ПРАВЕДНО ПОКААЛЪ С(А). О ХЛѢБѢ О ВОДѢ. І ДА ПОСЛОУШѢСТВОУЕТЪ ЕМОУ ЕПИС(КО)ПЪ. И ПОП(О)ВѢ. ВЪ НИХЪЖЕ СѦ ЕСТЬ ПОКААЛЪ. КЪ РОЖДЕНЬЮ ОУБИЕНАГО. АЩЕ ЛИ С(А) БЖДЕТ НЕДОБРѢ ПОКААЛЪ С(А). ТО ДА НЕ ПРИІАТЬ БЖДЕТ ВЪ СВОЕ ОТ(Ъ)Ч(Ъ)СТВО.

Б АЩЕ КТО РАЗБОИ СЪТВОРИТ НЕ ХОТА. Д ЛѢТ ДА ПОКАЕТ СѦ. ВЪ ОТ НИХ О ХЛѢБ(Ѣ). О ВОДѢ.

**Ustanovení svatých Otců
o pokání za vraždu
a o každém hříchu**

(1.) Jestliže někdo spáchá vraždu nebo zabije (někoho) ze svého příbuzenstva, nechť se kaje 10 let v jiné (správné) oblasti a teprve potom nechť je přijat ve své domovině, pokud správně konal pokání o chlebu a vodě; a nechť mu (to) potvrdí biskup a kněží, u nichž konal pokání, pro příbuzenstvo zabitého. Pakliže konal pokání nedobře, pak nechť ve své domovině přijat nebude.¹

2. Jestliže někdo spáchá vraždu neúmyslně, nechť se kaje 5 let, 3² z nich o chlebu a vodě.³

¹ Mers. 1. V. Vondrák, *Rozprawy* 23—25 podal důkaz, že slovanský překlad tohoto kánonu mohl povstat jen z latinského originálu, jak předpokládal N. S. Suvorov (*Sledy* 115), nikoli z řečtiny podle názoru A. Pavlova, *Anonymnaja grečeskaja stat'ja* 143—154. Překlad ten je podle V. Vondráka „vůbec nepřesný a chybný“, nicméně je tento kánon sám o sobě, když jej čteme bez zřetele k latinskému originálu, úplně jasný a dává zcela přesný smysl. O náhradě však, kterou je viník povinen příbuzným, se nezmiňuje. Původně šlo tu o vraždu vůbec, potom to bylo rozšířeno i na vraždu někoho z příbuzenstva.

² J. Vašica, *Literární památky* 174: dvě.

³ Mers. 2. Formule „o chlebě a vodě“ je charakteristická pro západní penitenciály a stanoví nejprísnejší pokání. B. Poschmann, *Die abendländische Kirchenbusse*, Bresslau 1930, 12n.

В̄ АЩЕ КОТОРЫ ПРИЧЕТЬНИК. СО-
ДОМЪСКЫ БЛЖДЪ СЪТВОРИТ. І ЛѢТ ДА
ПОКАЕТЪ С(А). В̄ ОТ НИХ О ХЛѢВ(Ѣ)
О ВОД(Ѣ).

Г̄ АЩЕ КОТОРЫ ПРИЧЕТЬНИКЪ БЛЖД
СЪТВОРИТ. Ж̄ ЛѢТ ДА ПОКАЕТЪ СА.

Д̄ АЩЕ КТО ПРОКЛИНАЕТ С(А). Ж̄ ЛѢТ
ДА ПОК(А)ЕТ^a СА^b.

Е̄ АЩЕ КТО НЖДЬМИ КЛЪНЕТЪ С(А).
В̄ ЛѢТ(А) ДА ПОКАЕТЪ С(А)^c.

АЩЕ КТО ОУКРАДЕТ. ГЛАВНО ЧТО.
ИЛИ СКОТЬ. ИЛИ ДОМЪ ПОДЪКОПАЕТ.
ИЛИ ^dЧТО ДОБРО. ЗѢЛО ДРАГО ОУКРА-
ДЕТЬ^d. Д̄ ЛѢТ ДА П(О)КАЕТЪ С(А). А ЛИ
МАЛО ЧТО ОУКРАДЕТ. В̄ ЛѢТ(А) ДА
ПОКАЕТ СА.

З̄ ^eАЩЕ КОТОРЫ ПРИЧЕТЬНИК БЛЖД
СЪТВОРИТ. СЪ ТОУЖДЕНЖ ЖЕНОЖ.
ЛИ^e СЪ ДѢВИЦЕЖ. В̄ ЛѢТ(А) ДА ПО-
КАЕТЪ С(А). О ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ).

З̄ АЩЕ ЛИ ЕСТЬ^f ДИѢКЪ. ЛИ ЧРЪ-
НЕЦЬ^f. Г̄ ЛѢТ(А) ДА ПОКАЕТЪ С(А)^g.
В̄ ОТ НИХ О ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ).

З̄ АЩЕ ЛИ ЕСТЬ ЕП(И)С(КО)ПЪ. ТО ДА
ИЗВРЪЖЕТЪ С(А)^h САНА^h. И І ЛѢТ ДА
П(О)КАЕТЪ С(А).

3. Jestliže se některý duchovní do-
pustí sodomského smilstva, nechť se
kaje 10 let, 3² z nich o chlebu a vodě.⁴

4. Jestliže se některý duchovní do-
pustí smilstva, nechť se kaje 7 let.

5. Jestliže někdo křivě přísahá,
nechť se kaje 7 let.⁵ Jestliže někdo křivě
přísahá na nátlak, nechť se kaje
3 roky.⁶

6. Jestliže někdo ukradne něco zá-
važného⁷ nebo skot nebo podkope dům
nebo ukradne něco prospěšného,⁸ velmi
drahocenného, nechť se kaje 5 let.
Pakliže ukradne (jen) nějakou malič-
kost, nechť se kaje 3 roky.⁹

7.¹⁰ Jestliže se některý duchovní do-
pustí smilstva s cizí ženou nebo s pan-
nou, nechť se kaje 3 roky o chlebu
a vodě.¹¹

8.¹⁰ Je-li to jáhen nebo mnich, nechť
se kaje 4 roky, 3 z nich o chlebu
a vodě.¹¹

9. Je-li to biskup, pak nechť je
zbaven hodnosti a nechť se kaje
10 let.¹¹

^a постит. ^b Add. Г̄ отъ нихъ о хл. и о в... ^c Add. о хл. и о в... ^{d-d} Om. ^{e-e} АЩЕ КТО
ОТЪ ПРИЧЬТА СЪ ЧЮЖЕЮ Ю. БЛ... СТВОРИВЪ ИЛИ СЪ НЕВѢСТОЮ ИЛИ. ^{f-f} ДЬЯКОНЪ ИЛИ
ЧЪРНОРИЗЬЦЪ. ^g Add. АЩЕ ЛИ ЕСТЬ ПОЛЪ ТО В̄ ЛѢТЪ. ^{h-h} Om.

rozlišuje ještě u tohoto přísného postu o chlebě a vodě přísnější způsob *per mensuram*, kdy
kajícník mohl požívat jen určitou míru chleba, a způsob mírnější s dovolením xerofagie,
tj. s používáním „suchých“ pokrmů. Jinak tento půst kajícnický zakazoval hlavně požívání
masa a vína. Během roku se pokládaly zvláště tři kvadragesimy, tj. 40denní posty, před veliko-
nocemi, před vánocei a po sv. Duchu za dny kajícené. O nich je také dále zmínka v těchto
Ustanoveních.

⁴ Mers. 4.

⁵ Mers. 5.

⁶ Mers. 6.

⁷ J. Vašica, *Literární památky 175: capitale furtum*.

⁸ J. Vašica, *ibid.*: presidium.

⁹ Mers. 7.

¹⁰ Ve stsl. originále z = 9.

¹¹ Mers. 8.

Ї АЩЕ КТО ОТРОВЕНИѢ РАДИ ПО-
ГОУВИТЪ Ч(ЛОВѢ)КА. ЖЪ ЛѢТЪ ДА П(О)-
КАЕТЪ С(А). ВЪ ОТ НИХЪ О ХЛѢВ(Ѣ)
О ВОД(Ѣ).

АЇ АЩЕ КОТОРЫ ВЪЛОРИЗЕЦЪ. ЖЕНЖ
ИМЫ. ТОЛИ СЪ ТОУЖДЕЖЪ БЛЖД СЪ-
ТВОРИТЪ¹. ИЛИ СЪ ДѢВИЦЕЖЪ¹. ДЪ ЛѢТЪ ДА
П(О)КАЕТЪ С(А). ВЪ ОТ НИХЪ О ХЛѢВ(Ѣ)
О ВОД(Ѣ).

БЇ АЩЕ КОТОРЫ ПРИЧЕТЬНИК. ЛИ
ВАЩЪШЖ ЧЕСТЬ ИМѢА. ОСТАВЛЪ
ЖЕНЖ ЧЕСТЬ ПРИИМЕТЪ¹. АЩЕ ЕСТЬ
ДИѢКЪ^к. ЖЪ ЛѢТЪ ДА ПОК(А)ЕТЪ С(А).
АЩЕ ЛИ ЕСТЬ П(О)ПЪ Ї ЛѢТЪ ДА ПО-
К(А)ЕТЪ С(А).

ВЇ АЩЕ КТО СЪ ЧРЪНИЦЕЖЪ БЛЖД
СЪТВОРИТ. ПОНЕЖЕ ВАЩЪШИ НАРС-
ЧЕТЪ С(А). ВЪ ЛѢТ(А) ДА ПОК(А)ЕТЪ
С(А) О ВОД(Ѣ) О ХЛѢВ(Ѣ).

ГЇ АЩЕ КТО САМЪ В СА БЛЖД ТВО-
РИТ. ЛѢТ(О) ДА ПОКАЕТ С(А).

ЕЇ АЩЕ КТО Г(ОСПОДЬ)НА ПЛЪТИ
ЧАСТЬ ПОГОУВИТ. ЛѢТ(О) ДА ПОКАЕТЪ
С(А).

10. Jestliže někdo zahubí člověka
jedem,¹² nechť se kaje 7 let, 3 z nich
o chlebu a vodě.¹³

11. Jestliže se některý laik, maje
ženu, dopustí smilstva s cizí (ženou)
nebo s pannou, nechť se kaje 5 let,
3 z nich o chlebu a vodě.¹⁴

12. Jestliže některý duchovní nebo
někdo s větší hodností opustí ženu
a přijme hodnost (a znovu s ženou
obcuje),¹⁵ je-li to jáhen, nechť se kaje
7 let, je-li to kněz, nechť se kaje 10 let.¹⁶

13. Jestliže se někdo dopustí smilstva
s jeptiškou, protože je (jí) nadřizen,
nechť se kaje 3 roky o chlebu a vodě.¹⁷

14. Jestliže se někdo dopouští smil-
stva sám se sebou, nechť se kaje rok.¹⁸

(15.) Jestliže někdo ztratí část těla
Páně, nechť se kaje rok.¹⁹

¹⁻¹ Om. ¹ Add. И ПАКЫ Ю ПРИИМЕТЪ. ^к ДЪАКОНЪ.

¹² Stsl. *otroveniě radi* doslova vlastně „kvůli otravě“ neodpovídá lat. *veneficio (perdiderit)* — viz k tomu V. Vondrák, *Zach. post.* 56.

¹³ Mers. 9.

¹⁴ Mers. 11.

¹⁵ V textu *Euchologia Sinajského* (f. 102b, 24) jsou vynechána per haplographiam slova, která jsou správně uvedena v rkp. *Ustužském*: *i paky ju priimetъ*.

¹⁶ Mers. 12. Podobný kánon zakazující ženatému knězi užívání manželství není v řeckých pramenech doložen. Je zřejmě západního původu, a jak na to poukázal již H. J. Schmitz (*Bussbücher* II, 360), je v naprostém rozporu s 13. kán. Trullským (692), kde se výslovně praví, že řecká církev dovoluje podle 6. kán. Apost. jáhnům a kněžím i po vysvěcení užívat manželství, a hrozí církevními tresty tomu, kdo by chtěl takové manželství rozloučit. Cf. V. Vondrák, *Rozprawy* 10, 31.

¹⁷ Mers. 13. V kánonu je dosti nesnadné určit smysl slov: *poneže věštъši narečetъ se*, která se nesrovnávají s příslušným textem latinským Mers.: *sicut in superiore sententia unusquisque iuxta ordinem peniteat*. Také překlad J. Frčka (*Euchologium* 590) není případný: *Si quelqu'un fornicque avec une religieuse, en plus de la plus grande (pénitence) prescrite (?), qu'il se repente pendant 3 années au pain (et) a l'eau*. N. S. Suvorov (*Sledy* 99) správně poukázal na podobný výraz v předcházejícím kánonu 12, že je tam řeč o duchovním vyššího stupně: *vēštъšqъ ѣсть имѣје*. Podobně i zde *vēštъšqъ* lze chápat jako označení vyššího postavení v církvi. Proto trest je přísnější „o chlebě a vodě“, kdežto podobné provinění s vdovou nebo pannou v kán. 26. se trestá rovněž tříletým pokáním, ale bez uvedené klauzule.

¹⁸ Mers. 14.

¹⁹ Mers. 17.

АЩЕ КТО ПОМЫСЛИТЬ НА ЖЕНЖ. ТОУЖДЖ. ТОЛИ НЕ МОЖЕТЪ СЪ НЕЖ СЪГРѢШИТИ. ЛѢТ(О) ДА ПОКАЕТЪ СА.

ЖІ АЩЕ КТО ОБѢДЪ СА ВЛЮЕТЪ. ДА ТРЪГОУБИТЬ К.

СІ АЩЕ КТО ВОЛѢЗНИ РАДИ. ИЗВЛЮЕТЪ БРАШЕНЬЦЕ¹. В ДНИ ДА ПОСТИТ СА. МИ ЕЖЕ ЕСТЬ ИЗВЛЪВАЛЪ. ДА СЪХРАНИТЬ НА ОГНИ. И Р ПСАЛЪМЪ ДА ИСПОСТЪМ. АЩЕ ЛИ ЕГО ПСИ ДА ВЪКОУСАТ Р ДЕНЪ ДА ПОСТИТЬ СА.

ЗІ АЩЕ КОТОРАА ЖЕНА ОТРОЧА ОУДАВИТ. В ЛѢТА ДА ПОК(А)ЕТ СА. А О ХЛѢВЪ О ВОД(Ѣ).

И АЩЕ КТО ХОТА СВОЕА ПЛЪТИ ОУРѢЖЕТЪ. В ЛѢТ(А) ДА ПОКАЕТЪ С(А) О ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ).

АИ А КТО ПОХОТЬ ИМЫ. ИЛИ ЛЖКАВЪСТВОМЪ ТОУЖДЖ ЖЕНЖ ПРИИМЕТ. В ЛѢТ(А) ДА ПОКАЕТ СА. А О ХЛѢВЪ О ВОД(Ѣ).

БИ АЩЕ КОТОРЫ ПРОСТЪ ЛЮДИНЪ. ВРАЖЪДЖ ИМЫ. ОУДАРИТЬ ЧЛ(ОВѢ)КА. И ОКРЪВАВИТЬ И. І ДЕНЪ ДА ПОКАЕТ С(А).

16. Jestliže někdo pomyslí na cizí ženu, a nemůže s ní zhřěšit, nechť se kaje rok.²⁰

17. Jestliže se někdo přejí a pozvrací, nechť (se kaje) třikrát 40 (dní).²¹

18. Jestliže někdo pro nemoc vyvrací hostii, nechť se postí 3 dny a to, co vyvracel, nechť schrání na ohni a zapřeje 100 žalmů; jestliže to však sežrali psi, nechť se postí 100 dní.²²

19. Jestliže některá žena zadusí dítě, nechť se kaje 3 roky, 1 o chlebu a vodě.²³

20. Jestliže někdo úmyslně uřeže (část) svého těla, nechť se kaje 3 roky o chlebu a vodě.²⁴

21. Jestliže někdo, jsa jat chtíčem, obmyslně svede cizí ženu, nechť se kaje 3 roky, 1 o chlebu a vodě.²⁵

22. Jestliže některý prostý člověk, jat nepřátelstvím, udeří člověka a zkrvaví ho, nechť se kaje 10 dní.²⁶

¹⁻¹ АЩЕ КТО ВОЛѢЗНОУЕТЪ И ВОЛѢЗНИ РАДИ ИЗБЛ. . . ПРИЧАСТИЮ ЮЖЕ ЮСТЬ КОМЪКАНИЮ. м-м Ом.

²⁰ Mers. 16.

²¹ Mers. 17.

²² Mers. 17. Za latinské *eucharistia* je zde místo stsl. *вѣсѣдѣ*, které je známé z Kyjeva a Vídeň. listů, ŽM a Zakona sud. ljudem, termín *брашѣнѣце*, vyskytující se též ve Vídeň. listech. Ale ke konci tohoto kánonu zachovala se stopa po prvotním překladu (*вѣсѣда*): *ašteli ego psi da vѣkusetъ* přidané *da*, které se tu rušivě objevuje, nemůže být nic jiného než zbytek původního *vsuda*. Také v Zakonu sudném nalézáme částici *da* jako zlomek původního *vsu-da*, cf. Byzanti-noslavica 12, 1951, 164.

²³ Mers. 18.

²⁴ Mers. 19.

²⁵ Mers. 58. Jak upozornil V. Vondrák (*Rozprawy* 28), nerozuměl slovanský překladatel delikátním odstínem smyslné lásky latinského Merseburského 58. kánonu: *Si vero diligens femina in scius alicujus mali propter sermonem, XL dies peniteat, osculatus autem eam et amplexat (V amplexatus) IV quadragesimas peniteat, diligens autem mente, VII dies pen.* Ostatně možno, že jeho latinský originál nebyl jasný. Překládal patrně takto: . . . *tuždjo ženę lobъžetъ i priimetъ* (chápal *amplexari* ve významu *amplecti* „přijímat“), a poněvadž vzít k sobě cizí ženu se rovnalo poklesku *blodъ sъtvoriti*, určil trest tříletý odlišně od latinského originálu (cf. kánon 26). V Ustužské kormči bylo vynecháno *priimetъ* — patrně se soudilo, že tento případ je již obsažen v jiných kánonech — a tak vzniklo neslýchané ustanovení, trestající polibek jako cizoložství. V Euchologiu naopak bylo vynecháno *lobъžetъ*, protože se neshodovalo s *priimetъ* a s přísným trestem.

²⁶ Mers. 24.

ВѢ АЩЕ КТО БѢДОЖ ОУКРАДЕТЬ. СЪНѢДЬНО ЧЬТО^п. КЪ ДЕНЪ ДА ПОКАЕЪТЪ СА.

ГН̄ АЩЕ КТО ВЪ А ДЕНЬ ИДЕТ НА КОЛАДЖ. БНОУАРѢ. ЪКОЖЕ ПРЪВѢ ПОГАНИ ТВОРѢАХЖ. В ЛѢТ(А) ДА ПОКАЕЪТЪ СА О ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ)^о.

ДН̄ АЩЕ КОТОРАА ЖЕНА ИЗВРЪЖЕЪТЪ ОТРОЧА. ВР ЛѢТ(А) ДА ПОКАЕЪТЪ СА О ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ).

ЕИ АЩЕ КТО СЪ ВЪДОВОЖ. ЛИ СЪ ДѢВИЦЕЖ БЛЖД СЪТВОРИТЬ. В ЛѢТ(А) ДА ПОК(А)ЕЪТЪ С(А).

ЖИ АЩЕ КТО ДОМЪ ЗАЖЕЖЕЪТЪ. ЛИ ГОУМЪНО. Ж^а ЛѢТ ДА ПОК(А)ЕЪТЪ С(А). ^гО ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ).

СИ. АЩЕ КТО ОТЪ МАНАСТЫРЪ-СКЫА ЦР(Ъ)К(Ъ)ВЕ. ТОКЪМО ЧЬТО ОУКРАДЕТ. Ж ЛѢТ ДА ПОК(А)ЕЪТЪ С(А)^с О ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ).

АЩЕ КОТОРЫ СВАЩ(Е)НИКЪ. СЪ ГНѢВОМЪ СЪВАЖЕЪТЪ Ч(ЛОВѢ)КА. ЛИ КРЪВЬ ПРОЛѢТЕЪ. ДА ПРОСИТЬ ВРАЧА. ДА ДАСТ ЕМОУ ЦѢЛЕНЬЮ ПОСТЪ. О ДЕНЬ О ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ). АЩЕ ЛИ ЕСТЬ

23. Jestliže někdo z bídy ukradne něco k jídlu, nechť se kaje 40 dní.²⁷

24. Jestliže někdo jde 1. dne (měsíce) ledna na koledu, jak to dříve dělali pohané, nechť se kaje 3 roky o chlebu a vodě.²⁸

25. Jestliže některá žena potratí dítě, nechť se kaje 3 roky o chlebu a vodě.²⁹

26. Jestliže se někdo dopustí smilstva s vdovou nebo s pannou, nechť se kaje 3 roky.³⁰

27. Jestliže někdo zapálí dům nebo stodolu, nechť se kaje 7 let o chlebu a vodě.³¹

28. Jestliže někdo ukradne cokoli z klášterního kostela, nechť se kaje 7 let o chlebu a vodě.³²

(29.) Jestliže některý duchovní v hněvu spoutá člověka nebo proleje (jeho) krev, nechť si vyžádá lékaře, aby mu poskytl ošetření; půst 80 dní o chlebu a vodě.³³ (30.) Je-li (to) jáhen,

^п НѢЧТО ЛИ РИЗОУ... ^о Add. НАКО ОТЪ СОТОНЫ ЖСТЬ ИГРА ТА. ^п І.(= 10). ^а Г (= 3). ^г Add. А.

^с Add. Г ЛѢТА.

²⁷ Mers. 31.

²⁸ Mers. 32. dodává na konci: *quia hoc daemonum est*; podobně Ustužský rkp.: *jako otъ sotony jestъ igra ta*. Koleda je u Slovanů dávný zvyk z dob pohanských a byl u Slovanů na samém přechodu ke křesťanství, ale není u nich původní, jako není původní ani jméno (lat. *calendae*, řec. *kalandai*), značící první den v měsíci, potom zvláště první dny lednové se slavností zimního slunovratu a počátku nového roku. Ke Slovanům se „kalendy“ dostaly ještě v době jejich rozkvětu za pohanství před pokřtěním, cf. L. Niederle, *Slovanské starožitnosti, Život starých Slovanů* II, 1, 1924, 243.

²⁹ Mers. 33.

³⁰ Mers. 35. V. Vondrák, *Rozprawy* 28—29. Mers. penitenciál jedná o únosu, ve stsl. textu jde o chybný překlad buď pro nejasnost nebo vadu latinského textu, nebo je to změněno úmyslně, protože příslušného ustanovení pro člověka světského vlastně nebylo.

³¹ Mers. 38.

³² Mers. 39. V. Vondrák, *Rozprawy* 29. Slovanický překladatel zaměnil omylem *ministerio* za *monasterio*: *Si quis aliquid de ministerio sanctae ecclesiae ... fraudaberit*, Mers. 39. Je to jeden z nejzávažnějších důkazů, že slovanický text se opírá o latinský a nikoli o řecký originál.

³³ Mers. 40. V. Vondrák, *Rozprawy* 30 poukazuje na rozdíl latinského textu Mers. 40, kde se čte: *Si quis clericus hominem percusserit...*, a hledá původ chybného překladu lat. *percusserit*, slov. *съ гнѣвомъ съвѣзаеъ*, v odchylném znění jeho předlohy od rkp. Merseb. J. Vašica *Literární památky* 177, pozn. 10 se však domnívá, že tu vůbec nejde o chybu, nýbrž o odchylnou právní formulaci, která se vztahuje na velkomoravské obyčeje, kdy byl aktuálnější případ bezprávného „svázání“ člověka než „udeření, zbití“. Důkazem toho je fakt, že mezi kánony staročeského penitenciálu (*Někotoraja zapověd*) z 11. století se ve 14. čísle děje výslovná zmínka o „svázání“ člověka: *Vsjak iže z vrěza vѣzaeъ imuštъ v domu svoem...*, tj. každý kdo pro vrěz

ДИѢКЪ ТО ЖЪ МѢ(СА)Ц. АЩЕ ЛИ ЕСТЬ ПОП ТО ЛѢТ(О). АЩЕ ЛИ ЕСТЬ ЕП(И)-С(КО)ПЪ. ТО Д ЛѢТ ДА ПОКАЕТ СА.

А̄Н АЩЕ КТО АЛЪКАТИ НЕ МОЖЕТЪ. ДА ИСПОЕТЪ Н ПСАЛ(Ъ)МЪ. И С̄^t. АЩЕ ЛИ НЕ ОУМѢЕТЪ. ДА ДАСТЪ ЦАТЖ^ч. АЩЕ ЛИ НЕ ИМАТЪ ЦАТЫ. ТО ДА ОТ БРАШЪНА ЕЖЕ ИМАТЪ. ДА ДАСТЪ.

Б̄Н АЩЕ КТО МЪЗДЖ ВЪЗЪМЕТЪ ОТЪ КОГО. ПОСТИТИ СА ЗА НЪ. АЩЕ ВѢДЫ СЕ СЪТВОРИЛЪ ЕСТЬ. ДА АЛЪЧЕТЪ ЗА СА. ЕЛИКО И ЗА ОНОГО. І ЕЖЕ ЕСТЬ ВЪЗАЛЪ. ДА ДАСТЪ НИЩИИМЪ. ЪКО ТОУЖДА ГРѢХЫ ВЪЗЕМЛЕТЪ. НѢСТЬ ЛѢПО ДА ИМЕНУЕТЪ СА Х(РЪСТО)ВЪ РАБЪ.

В̄Н АЩЕ КОТОРАА ЖЕНА ВЛЖДЪ СЪТВОРЪШИ. ТОЛИ ПРОКАЗИТЬ ОТРОЧА В СЕВѢ. І ЛѢТ ДА ПОК(А)ЕТ СА. Б̄ ОТ НИХ О ХЛѢВ(Ѣ) О ВОД(Ѣ).

Г̄Н АЩЕ КОТОРЫ БѢЛОРИЗЕЦЪ. СКЖ-ПОСТИ РАДИ КЛЪНЕТЪ С(А). ЛЮТЪ ЪКО. ДА ДАСТЪ НИЩИИМЪ ИМѢНИЕ СВОЕ. И ШЕДЪ ВЪ МАНАСТЫРЪ ДА ПОК(А)ЕТЪ С(А).

Д̄Н АЩЕ КОТОР(Ъ) ПРИЧЕТЪНИК. СЪ ЧЕТВРѢНОГОМЪ ВЛЖДЪ СЪТВОРИТЬ. Н ЛѢТ ИМЪ. І ЛѢТ ДА ПОК(А)ЕТЪ С(А). АЩЕ ЖЕНЫ НЕ ИМАТ. АЩЕ ЛИ ЖЕНЖ ИМАТ^v ДІ ЛѢТ ДА ПОК(А)ЕТ СА.

pak 7 měsíců, je-li (to) kněz, pak rok, je-li to biskup, pak nechť se kaje 5 let.³⁴

31. Jestliže se někdo nemůže postit, nechť odpěje 48 žalmů; jestliže (to) neumí, nechť dá peníz, nemá-li peníz, pak nechť dá něco z potravy, kterou má.³⁵

32. Jestliže někdo přijme od někoho mzdu, aby se za něho postil, pokud to učinil nevědomky, nechť se postí za sebe tak dlouho jako za onoho a to, co přijal, nechť dá chudým: protože na sebe bere cizí hříchy, nesluší se, aby se nazýval služebníkem Kristovým.³⁶

33. Jestliže některá žena, dopustivši se smilstva, dítě v sobě utratí, nechť se kaje 10 let, 2 z nich o chlebu a vodě.³⁷

34. Jestliže některý laik z lakoty křivě přísahá, a to zatvrzele, nechť dá své jmění chudým, odejde do kláštera a kaje se.³⁸

35. Jestliže se některý duchovní dopustí smilstva s čtvernožcem — jsa stár (aspoň) 30 let —, nechť se kaje 10 let, nemá-li ženu; pakliže má ženu, nechť se kaje 15 let.³⁹

^t МЗ (= 47). ^ч СРЕБРНИЦОУ. ^v ЖЕНАТЬ ЕСТЬ.

spoutává majícího (něco) v domě svém, ať má půst dva roky... cf. J. Vašica, *Cirkevně-slovanský penitenciál českého původu*, Slavica 29, 1960, 40n. Tento jedinečný doklad týkající se bezprávného spoutání člověka je zároveň svědectvím o velkomoravském původu Ustanovení sv. otců.

³⁴ Mers. 40.

³⁵ Mers. 41, 42. V tomto kánonu se vyskytuje dvakrát jméno mince *četpčety*, v Ust. rkp. *srebrnicu* — *četj*. Jde o náhradu za půst nebo zpívání žalmů, jakýsi druh redempce (Mers. 41 a 42: *det denarium unum*). Cf. V. Machek, *Etymologický slovník jaz. čes. a sloven.*, 1957, 57: *četa* původ nejistý a sporný, velmi nejspíš z román. *centus*, zkrácenina z lat. *centesimus*, stý díl platební jednotky, jako pozdější franc. *centime* a americké *cent*; je-li tomu tak, označovala by *četa* nejdrobnější peníz.

³⁶ Mers. 44.

³⁷ Mers. 46.

³⁸ Mers. 47.

³⁹ Mers. 51. V Vondrák, *Rozprawy* 32—33 poukazuje na řecký vliv v tom, že jako mez pro větší pokání se udává rok třicátý, v latinských penitenciálech bývá tu vždy dvacet (podle kánonu Ankyrského 15), v Mers. rkp. dvacet pět.

ѢН АЩЕ КОТОРЪИ П(О)ПЪ. ЛИ ПРИЧЕТЬНИКЪ ОУБИЕТ СА. І ДЕНЪ ДА ПОК(А)ЕТЪ С(А). АЩЕ ЛИ ЕСТЬ ВЪЛОРИЗЕЦЪ^W. Ж ДЕНЪ ДА ПОК(А)ЕТ СА.

ЖН АЩЕ КТО ДРОУГА СВОЕГО ОУПОИТЬ ДО РЖГА. ДА ПОСТИТЕ СА ОВА Ж ДЪНИ.

АЩЕ КТО СЪНЪДНО ЧТО ОУКРАДЕТ. ДА ПОСТИТЬ С(А) КЪ ДЪНИ. АЩЕ ЛИ ЕСТЬ ДЪТЕСКЪ. Ж ДЕНЪ ДА ПОСТИТ САУ.

АЩЕ КТО ПОМЪСЛИТЬ БЛЖДЪ СЪТВОРИТИ. ТОЛИ НЕ МОЖЕТЪ. ДА ТРЪГОУБИТЬ К.

АЩЕ КТО СЪ РАБОЖ БЛЖДЪ СЪТВОРИТ ТОЛИ РОДИТ ДЪТИЩЪ. ДА СВОБОДИТ РАВЖ ТЖ. І ПОСТИТЬ С(А) ЛЪТ(О) ЕДИНО.

АЩЕ КОМОУ ОУМЪРЕТЪ ДЪТИЩЪ НЕКРЪЩЕНЪ. ЗА ЛЪНОСТЬ. В ЛЪТА ДА ПОКАЕТ СА О ХЛЪБЪ О ВОДЪ.

АЩЕ КТО ГНЪВАЕТ СА НА БРАТРА СВОЕГО. ЕЛИКОЖЕ ДЕНЪ ГНЪВЪ ДРЪЖИТЬ. ТОЛИКО ДА ПОСТИТЬ СА О ХЛЪБЪ О ВОДЪ.

АЩЕ КТО БРАТРА СВОЕГО ВЪ ГНЪВЪ ПРОКЛЪНЕТЪ. І ПАКЪИ ВЪЗЛЮБИТЬ. Ж ДЕНЪ ДА ПОКАЕТЪ СА О ХЛЪБЪ О ВОДЪ.

36. Jestliže se některý kněz nebo duchovní opije, nechť se kaje 10 dní; je-li to laik, nechť se kaje 7 dní.⁴⁰

37. Jestliže někdo opije svého přítele, že se až rouhá, nechť se oba kají 7 dní.⁴¹

(38.) Jestliže někdo ukradne něco k jídlu, nechť se postí 40 dní; je-li mladistvý, nechť se postí 7 dní.⁴²

(39.) Jestliže má někdo v úmyslu dopustit se smilstva, a nemůže, nechť (se kaje) třikrát 40 (dní).⁴³

(40.) Jestliže se někdo dopustí smilstva s otrokyní a (ona) porodí dítě, nechť tu otrokyni propustí na svobodu a postí se jeden rok.⁴⁴

(41.) Jestliže někomu umře dítě nepokřtěné pro (jeho) lenost, nechť se kaje 3 roky o chlebu a vodě.⁴⁵

(42.) Jestliže se někdo hněvá na svého bratra, kolik dní ho drží hněv, tolik nechť se postí o chlebu a vodě.⁴⁶

(43.) Jestliže někdo svého bratra v hněvu prokleje a zase se s ním smíří, nechť se kaje 7 dní o chlebu a vodě.⁴⁷

^W ВЪЛОЦЪ. * І. (= 10). ^У ТО ЛЪЗ ДНИИ.

⁴⁰ Mers. 52.

⁴¹ Mers. 53. J. Vašica, *Literární památky 178*: Opije-li kdo svého přítele na posměch, ať se oba postí sedm dní. Slovanský překlad do roga latinského *humanitatis gratia* vysvětluje V. Vondrák (*ibid.* 27) tím, že snad překladatel četl ve své předloze *humilitatis* (ve smyslu *humiliatio-nis*) *gratia*. Zde patrně také nejde o omyl, ale o jiné pojetí. Cf. v Zakonu sudném obšírné redakce stať o *upojstvě*, kde archeografická recenze zachovala rovněž starobylý výraz *do ruga*: *Ašte druga svoego upoitъ do ruga, da se bietъ po dvěnadcatъ raně*; Puškinský text má již *do poruganija*, cf. M. N. Tichomirov, *Zakon sudnyj* II, 1961, 70.

⁴² Mers. 55.

⁴³ Mers. 57.

⁴⁴ Mers. 60.

⁴⁵ Mers. 61.

⁴⁶ Mers. 64.

⁴⁷ Mers. 66. J. Vašica, *Literární památky 179*: Prokle-li kdo v hněvu bratra svého a opět se s ním smíří... V. Vondrák, *Rozprawy vidí ve slovanském překladě chybu, slov. i paky vzljubitъ* prý nedává smyslu. J. Frček (*Euchologium* II, 594) upozorňuje na I. Sobolevského (*Žurnal Min. nar. prosvj.*, avril 1904, 357–360) návrh úpravy tohoto místa: (*da*) *i paky vzljubitъ*. J. Vašica, *ibid.* myslí, že tyto rozpaky jsou zbytečné, neboť i souřadné *i paky vzljubitъ* dává plný a jedině přípustný smysl. U penitenta přicházejícího k zpovědi se už předpokládá, že se smířil, neboli, že „si ho opět zamiloval“, jinak by nemohl dostat absoluci. Proto je také stanoveno tak malé pokání.

АЩЕ КТО ОУДАВЛЕНИИЖ. ЛИ КРѢВЬ СКОТИИЖ. НЕ ВѢДЫ ТКО ОУМРѢЛО ЕСТЬ. ИЛИ ТРѢБНО ЧТО БЕЗ ВѢДЫ ТСТЬ. БИ НЕДѢЛИ ДА ПОСТИТ СА. АЩЕ ЛИ ВѢДЫ. ТЛЪ ЕСТЬ. Б ЛѢТ(Т) ДА ПОСТИТ СА.

АЩЕ КТО НЕ СЪХРАНИТЬ БРАШЕНЦА. ТОЛИ МЫШЪ ЕГО ВЪКОУСИТЬ. ИЛИ СЪТЪРЕТЪ СА. КТИ ДЕНЪ ДА ПОСТИТЪ СА.

АЩЕ КТО ПРОЛѢТЕТЬ ОТЪ С(ВА)ТЫНА ЧАШ(А). ВЪ ВРѢМА ПРѢНОШЕНЬЮ. Ж ДЕНЪ ДА ПОСТИ(ТЪ СА). АЩЕ ЛИ ПО ПРѢНОШЕНЬИ. ПРОЛѢТЕТЬ К ДЕНЪ ДА ПОСТИТ СА.

АЩЕ КТО ВЪ ЦР(Ь)К(Т)ВЕ СЪПА. ТОЛИ ЕМОУ ВРАГЪ БЛАЗНЪ ПРИНЕСЕТЪ ВЪ СЪНѢ. Ж ДЕНЪ ДА ПОСТИТЪ СА. И ДА ПОКЛОНИТЬ СА НА ДЕНЪ Р.

АЩЕ КТО ЧРЪНИЦИЖ ОКРАДЕТЬ. В ЛѢТА ДА ПОСТИТ СА^z О ХЛѢВѢ О ВОДѢ. А ЕЖЕ ЕСТЬ ОУКРАЛЪ. ДА ДАСТЬ НИЩИИМЪ.

АЩЕ КОТОРЫ ПРИЧЕТЬНИКЪ ЛОВИТ. АЩЕ ЕСТЬ ДИѢКЪ. Б ЛѢТ(Т) ДА ПОСТИТ (СА). АЩЕ ЛИ ЕСТЬ П(О)ПЪ. В ЛѢТ(А) ДА ПОСТИТЪ СА. О ХЛѢВѢ О ВОДѢ.

АЩЕ КТО ЗАКЛИНАЕТЪ КОГО С(ВА)ТЫМИ. ТОЛИ ОУНИВ СА ОБЛЮЕТЪ. КТИ ДЕНЪ ДА ПОСТИТ СА О ХЛѢВ(Т) О ВОДѢ. АЩЕ ЛИ ДИѢКЪ ЕСТЬ Ж ДЕНЪ^a ДА ПОСТИТЪ СА. О ХЛѢВѢ О ВОДѢ.

^z Add. В отъ нихъ. ^{zz} да в лѣтъ.

⁴⁸ Mers. 74.

⁴⁹ Lat. *sacrificium* se zde překládá *brašenъca* (viz pozn. 22); Ustuž. rkp. má *komkanija*.

⁵⁰ Mers. 78.

⁵¹ Mers. 79.

⁵² Mers. 142.

⁵³ V lat. textu je: *Si quis monasteria spoliant...* Slovanský překladatel četl: *monastriam*; řec. slova *monasteria* (jeptiška) se vyskytuje též v latině (Du Cange, *Gloss. mediae et infimae latinitatis* IV, Forcellini IV.), cf. V. Vondrák, *Rozprawy* 29.

⁵⁴ Mers. 88.

⁵⁵ Mers. 30. Ustav bělečský (cf. Je. Je. Golubinskij, *Istorija russkoj cerkvi* I, 1, 1880, č. 120) má také předpis o honitbě kněží, ale stanoví přísnější trest degradace: *...da izveržetsja sana*, V. Vondrák, *Rozprawy* 43.

⁵⁶ Ustuž. rkp.: sedm let.

(44.) Jestliže někdo jí maso zdušeného zvířete nebo dobytčí krev, nevěda, jak (dobytče) uhynulo, nebo něco obětního bez přinucení, nechť se postí 12 týdnů. Jedl-li vědomky, nechť se postí 2 roky.⁴⁸

(45.) Jestliže někdo neschrání hostii,⁴⁹ takže ji ožere myš nebo se rozdrobí, nechť se postí 40 dní.⁵⁰

(46.) Jestliže někdo ukápně ze svatého kalicha v době pozdvihování, nechť se postí 7 dní; pakliže ukápně po pozdvihování, nechť se postí 40 dní.⁵¹

(47.) Jestliže někdo v chrámě spí a ďábel mu přivodí ve spánku pokušení, nechť se postí 7 dní a nechť se 100 (krát) za den pokloní.⁵²

(48.) Jestliže někdo okrade jeptišku,⁵³ nechť se postí 3 roky o chlebu a vodě a to, co ukradl, nechť dá chudým.⁵⁴

(49.) Jestliže některý duchovní loví, je-li (to) jáhen, nechť se postí 2 roky, pakliže je (to) kněz, nechť se postí 3 roky o chlebu a vodě.⁵⁵

(50.) Jestliže se někdo někomu zaklíná svatými, a když se opije, pozvrací (se), nechť se postí 40 dní o chlebu a vodě; je-li to jáhen, nechť se postí 7 dní⁵⁶ o chlebu a vodě.

АЩЕ КТО КЛАТЬ БЖДЕТ. І МОЛИТЬ
СА СОТОНАМЪ. ІЛИ ІМѢНА ІМЪ ТВО-
РИТЬ ЧЛ(ОВѢЧЬ)СКА. Д ЛѢТ ДА ПО-
КАЕТЪ СА О ХЛѢБѢ О ВОДѢ.

(51.) Jestliže někdo koná zaklínání
a modlí se k ďáblům nebo jim dává
lidská jména, nechť se kaje 5 let
o chlebu a vodě.⁵⁷

V Ustužském (Rumjancevském) a v Ioasafovském rukopise jsou ještě dva kánony, jichž Euchologium Sinajské nemá, cf. J. Vašica, *Literární památky* 181:

Vyleje-li někdo (krev?) svatou, když slouží mši, a schrání ji, 50 dní ať se postí o chlebě a vodě — Ust. 20.

Chodí-li kdo k čarodějům, tři léta ať se kaje, dvě části chleba a třetí popela ať jí — Ust. 51.

⁵⁷ Mers. 34. Všechny posavadní výklady vycházely z chybného rukopisného textu: *Ašte k'to kletъ bодetъ* . . . , lat. *Si quis mathematicus fuerit* . . . Jak chápali autoři penotenciálů termín *mathematicus*, svědčí glosa v pen. Vallicellanském I.: *Mathematicos dicimus incantatores, qui demones invocant et instabiles effecit homines vel mentes evertit*. Jak již N. S. Suvorov (*Sledy, Priloženija* I, s. XII) na to poukázal, byli v jazyku římských císařských zákonů nazýváni matematiky astrologové (*incantatores*), předpovídající na základě polohy a pohybu hvězd osud jednotlivých lidí, měst a říší a působili tím škodu v obyvatelstvu (Codex Justinianův 9,18: *de maleficis et mathematicis et ceteris similibus*). Tento význam však se podle V. Vondráka nedá srovnat s tím, co praví slovanský text: *Ašte k'to kletъ bодetъ*, tj. Bude-li někdo proklet . . . V. Vondrák odmítá objasnění A. Pavlova, že *kletъ* je překladem řec. *epaidos* (zaklínač), a vykládá si věc tak, že překladatel buď tomu slovu nerozuměl nebo měl exemplář velmi opotřebovaný a nejasně psaný, a proto četl *anathematicus* místo *mathematicus* (*Rozprawy* 25—26). Podobně J. Frček chápe toto místo a překládá: *Si quelqu'un est maudit* . . . (*Euchologium* II, 596). Podle V. Vondráka se tento kánon nacházel na patřičném místě tam, kde je v Ustužském rukopise, ale opisovač a možná sám autor Euchologia patrně oň „klopýtl“; slova *ašte kletъ bодetъ* vlastně nenaznačují žádný přestupek, chtěl jej pravděpodobně vynechat, ale potom se jinak rozmyslil a přidal jej na konec, jak se to stávalo s kánony nejistými neb vynechanými nebo odjinud přijatými. Takový je posavadní stav této otázky. Ale skutečnost je jiná a prostší. Jde tu o obyčejnou piseckou chybu: Místo *kletъ* třeba číst *kletъ bодetъ*. Záměna *t* za *l* — v hlaholském písmu jsou si oba znaky podobné — je nasnadě. Tato vazba participia minulého na *-lъ* s *bодъ* s významem futura exacta nebo futura potenciálního (zde tedy: Bude-li někdo zaklínat, jestliže by někdo zaklínal) je význačná pro malou skupinu nejstarších památek, jak ukázal P. Vyskočil (*Staroslověnské stvorilъ bодъ*, *Slavia* 25, 1956, 260—261; k tomu cf. H. Křížková, *Ještě stsl. stvorilъ bодъ*, *Slavia* 26, 1957, 500—505). Jsou to Euchologium Sinajské (4 doklady, mezi nimi 2 ze Ustanovení), Supraslský rkp. (2 dokl.), Apoštol a Sinajský žaltář po jednom, celkem 8. K tomu však třeba dodat 6 dalších dokladů ze Zakona sudného (Ustuž. rkp. 58a, 10, 58b 8, 58b 11, 58b 12, 60a 6, 61a 13). Touto malou opravou odpadají všechny obtíže a text nabývá správného smyslu.

ЗАКОНЪ СУДНЫИ ЛЈУДЪМЪ SOUDNÍ ZÁKONÍK PRO LID

Zakon sudnyj ljudem (dále jen ZS), tj. soudní zákoník pro lid — laiky, uznává se všeobecně za nejstarší písemnou právní památku slovanskou. Její první záznam sice nesahá dál než do XIII. století, ale originál vznikl nepochybně o celá čtyři staletí dřív a souvisí s byzantskými vlivy na prvotní organizaci křesťanské církve u Slovanů. Není to také původní slovanská sbírka právních norem, nýbrž je to v jádře překlad z řečtiny, přiměřeně upravený a doplněný. Pramenem byla autoru tzv. *Ekloga*, proslulý zákoník obrazoboreckých císařů Leona III. Isaurského (717—741) a Konstantina V. Kopronyma (741—775), vydaný nejpravděpodobněji roku 726, hlavně její titul XVII., obsahující trestní předpisy. Ale na mnoha místech lze pozorovat zajímavé odchylky slovanského textu od řecké předlohy a dodatky, které jsou důkazem, že se tu řecké zákony střetaly s jinými předpisy, charakterizujícími prostředí, kde překlad vznikl. ZS není žádná soustavná příručka. Právem bylo poukázáno na jeho nesystematičnost a neúplnost, takže při jeho pročítání nelze se ubránit dojmu, že tu jde jen o jakýsi výpomocný zákoník, který měl být jen doplňkem stávajícího právního řádu.

Otázka původu ZS

Neudržitelnost bulharské teorie o původu ZS. Naprostý nedostatek textově kritického průzkumu ZS způsobil, že donedávna byl takřka všeobecně pokládán za nejstarší soudní zákoník bulharský, v Bulharsku vzniklý a zavedený tam knížetem Borisem (852—889) brzy po přijetí křesťanství (865).¹ Teprve v poslední době

¹ Teorii o bulharském původu ZS poprvé vyslovil polský právní historik R. de Hübé, *O znaczeniu prawa rzymskiego i rzymsko-byzantyńskiego u narodów słowiańskich*, Varšava 1868, 14; francouzský překlad: *Droit romain et gréco-byzantin chez les peuples slaves*, Paris 1880; v pozn. f) na s. 20 dodává, že jeho mínění, přijaté V. Bogišičem (*Pisani zakoni na slovenskom jugu*, Zagreb 1872, 14—17) a K. Jirečkem (*Geschichte der Bulgaren*, Praha 1876), bylo vyhlášeno za axiom V. G. Vasiljevským (*Zakonodatelstvo ikonoborcev*, Žurnal Min. nar. prosv. 1878). Do doby knížete Borise kladli ZS: S. S. Bobčev, *Istorija na starobalgarskoto pravo*, Lekcii i izsledovanija, Sofija 1910, 154; G. T. Danailov, *Edin pametnik na staroto balgarsko pravo*, Sbornik za narodni umotvorenija, nauka i knižnina 18 (Sofija 1901), t. III, 11; G. G. Gubidelnikov, *Zakonъ sudnyj ljudemъ*, Juridičeski pregled 16 (1908), kn. 2—3, 101; H. Orošakov, *Ein Denkmal des bulgarischen Rechts (Zakon Sudnyi ljudem)*, Zeitschrift für vergl. Rechtswissenschaft 33 (Stuttgart 1912), 281. — Do období symeonovského jej kladli: de Hübé, *O znaczeniu* 14; Rodopski, *Nešto vărchu starodavnoto balgarsko zakonodatelstvo*, Periodičesko spisanie na Balgarskoto knižovno družestvo, Sredec 1885, 281; F. F. Zigel', *Lectures on Slavonic Law*, London 1902; český překlad: *Slovanské právo*, Praha 1912, 37; T. D. Florinskij, *Drevnejšij pamjatnik bolgarskogo prava*, Sbornik statej po istorii prava, posvjaščennyj M. F. Vladimírskomú-Budanovu, Kyjev 1904; T. Saturník, *Příspěvky k štění byzantského práva u Slovanů*, Praha 1922, 50. — Do X. stol.; A. S. Pavlov, *Pervonačal'nyj slavjanorusskij nomokanon*, Kazan' 1869, 24; G. Vernadsky, *Medieval Russian Laws*, New York 1947, 5; K. Kadlec, *Introduction a l'étude comparative de l'histoire du droit public des peuples slaves*, Paris 1933, 78—79.

otrásl nový průzkum jeho textu, jazykový i právní, tímto tradičním míněním a uvedl do řešení této otázky nová hlediska, jež ukazují na Velkou Moravu jako na místo vzniku.² Proti výsledkům tohoto průzkumu snažil se v posledních letech obhájit bulharský původ ZS ve svých studiích zejména M. Andreev.³ Na témž stanovisku stojí ještě i veliké historicko-právní a právně analytické dílo V. Ganeva o ZS (1959),⁴ vycházející nejednou ve svých úvahách z chybného překladu textu.

Bulharská teorie byla celkem primitivně zosnována.⁵ Poněvadž text ZS je zachován až v pozdních opisech z konce XIII. století, dává se mu až druhé místo za obsahem, jemuž se přisuzuje prvořadý význam při řešení otázky původu. Toto stavění jazykové stránky ZS až na druhé místo je ovšem na pováženou, neboť správný obsah mnohých míst možno určit teprve po pečlivé analýze textu. Z obsahu pak je patrné, tvrdí tato teorie, že tento zákoník byl sestaven pro národ teprve nedávno obrácený na křesťanství a že proti jeho zavedení vznikla ozbrojená reakce s bojary v čele. To vše odpovídá poměrům za chána Borise. Proto hned první stať ZS je namířena proti těmto představitelům panující třídy, kteří se pokusili o obnovu

² J. Vašica, *Origine cyrillo-méthodienne du plus ancien code slave dit „Zakon sudnyj ljudem“*, Byzantinoslavica 12 (1951), 154—174; týž, *Anonymní homilie rukopisu Clozova po stránce právní*, Slavica 25 (1956), 221—233; týž, *K lexiku Zakona sudného ljudem*, Slavistična revija 10 (1957), 61—66; týž, *Jazyková povaha Zakona sudného ljudem*, Slavica 27 (1958), 521—537; týž, *K otázce původu Zakona sudného ljudem*, Slavica 30 (1961), 1—19; týž, *Moskevské vydání krátké redakce Zakona sudného ljudem*, Slavica 31 (1962), 141—150; týž, *Obširná a smíšená redakce Zakona sudného ljudem*, Slavica 32 (1963), 251—259; týž, *Právní odkaz cyrilometodějský*, Slavica 32 (1963), 331—339; týž, *Au sujet des degrés du catéchuménat*, Byzantinoslavica 24 (1963); týž, *Kirillo-mefodijevskije juridičeskije pamjatniki*, Voprosy slavjanskogo jazykoznanija, vyp. 7 (1963), 12—33; týž, *Literární památky epochy velkomoravské*, 863—885, Praha 1966; týž, *„Lex christiana“ v Odpovědích papeže Mikuláše I. na dotazy Bulharů*, in: Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů v Praze, Praha 1968, 229—231. — Velkomoravský původ ZS z hlediska právního a církevněprávního obhájuje V. Procházka, *Posluchъ et vidokъ dans le droit slave*, Byzantinoslavica 20 (1959), 231—251; týž, *Deset poznámek ke Ganevovu výkladu krátké redakce Zakona sudného ljudem*, Právněhistorické studie 9 (1963), 302—317; týž, *Tři nové marné pokusy o prokázání bulharského a makedonského původu Zakona sudného ljudem*, Slavica 33 (1964) 262—267 (kritika prací Janovského, Andreeva a Troického viz p. 3 a 11); týž, *Zum Referat Prof. Horáleks und über Zakonъ sudnyj ljudemъ*, in: Das Großmährische Reich, Praha 1966, 404—405; týž, *Le Zakonъ sudnyj ljudьmъ et la Grande Moravie*, Byzantinoslavica 28 (1967), 359—375 a 29 (1968), 112—150. — H. F. Schmid, *La legislazione bizantina e la pratica giudiziaria occidentale nel più antico codice slavo*, Atti del Congresso internazionale di diritto romano e di storia del diritto, Verona 27—28—29 IX 1948, vol. I, Milano 1953, 395—403; týž, *Kaiser Konstantins Gesetz*, Ber. d. Akademien, Wien, phil.-hist. Kl., 4. IV. 1963, Deutsche Literaturzeitung 83 (1962), 1140.

³ M. Andreev, *Kъм въпроса за произхода и сáštността на Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Godišnik na Sofijskija universitet, Juridičeski fakultet 49 (1957), 1—60; týž, *Zakonъ sudnyj ljudьmъ — starobálgarski praven pametnik*, Pravna misál 2 (1958), kn. I, 13—27; ruský překlad: *Javlja-jetsja li „Zakonъ sudnyj ljudьmъ“ drevnebolgarskim pamjatnikom?*, Slavjanskij archiv, Sbornik statej i materialov, Moskva 1959, 1—22; týž, *Sur l'origine du „Zakon Sudnyj Ljudem“ (Loi pour juger les gens)*, Revue des études sud-est européennes 1 (1963), 331—344; týž, *Káde e bil sázdaden Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Slavjanska filologija 5, Sofia 1963, 113—136; týž, *V Makedonija li e bil sázdaden Zakonъ sudnyj ljudьmъ i slavjanskijat pârvoučitel Metodij li e negov avtor?*, in: Chiljada i sto godini slavjanska pismenost, 863 — 1963, Sofija 1963, 321—337; týž, *Novi proučvanija i novi teorii otnosno proizchoda na Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Godišnik na Sof. gos. univ., Jurid. fak. 55 (1964), kn. 2, 27—83. — Janovski B. R., *Ošte po vâprosа za proizchoda i sáštността na „Zakonъ sudnyj ljudьmъ“*, Godišnik na Sof. univ., Jurid. fak., 52 (1961), 325—404.

⁴ V. Ganev, *Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Sofija 1959.

⁵ Rozbor bulharské teorie viz ve stati J. Vašici, *K otázce původu*, 1—19, a V. Procházky, *Le Zakonъ sudnyjъ* 122—124.

pohanství. Jiné stati se zas týkají porušování křesťanské morálky a snaží se sám soudní proces uvést v souhlas s božím zákonem. Pokud jsou tam jiné stati převzaté z Eklogy, které se netýkají problematiky vyvolané přijetím křesťanství, jsou svědectvím o nesamostatnosti autorově. Kromě toho se poukazuje na shody v tematice mezi touto soudní příručkou a Odpovědmi papeže Mikuláše I. na dotazy Bulharů stran mnohých záhad náboženského života. Co se týče tohoto posledního, pokud nějaké vztahy mezi ZS a Odpovědmi papežovými se dají zjistit, jde tu spíš o nahodilost, ježto se nacházejí jen ve statích převzatých doslovně z Eklogy.⁶ Sám Ganev (o. c. 100 až 110) připouští, že „ani jedna stať ZS se nekryje svým předmětným obsahem s předmětným obsahem příslušné odpovědi papežovy“. V ostatních případech jde prý spíš o společného ducha Odpovědí a statí ZS.

Také hlavní důvod této bulharské teorie, že totiž první stať ZS je namířena proti ozbrojené panské reakci protikřesťanské,⁷ padá sám sebou správným překladem jejím. Mluví se tam jen o konání pohanských obětí a přísah, a pokud se to děje na statcích nějakého pána, je pán potrestán konfiskací majetku nebo prodejem do otroctví. Je to modifikace justiniánského zákona z Codexu (I, I, tit. XI, 7—8). Není tam nic, co by připomínalo odboj pohanské aristokracie proti Borisovi. Takové pohanské oběti a jiné zvyklosti se udržovaly dlouho i u národů dávno pokřtěných, jak svědčí hojně zmínky o tom v středověkých penitenciálech⁸ a kronikách.⁹

Tvrdí-li Andreev (*Kām vāprosa* 36, 42), že pro moravský původ ZS není žádného historického ani literárního důkazu, lze poukázat proti tomu na tyto skutečnosti: Předně v adhortaci k soudcům z rukopisu Clozova, která je dílem Metodějovým a těsně souvisí se ZS obsahem i jazykem, je výslovná zmínka o „pohanském obyčeji“ a o „pohanských přísahách“ (Cloz 2a 14—15), takže to byla věc aktuální v Metodějově moravsko-panonské diecézi. V jiném textu velkomoravském, v II. Frisinské památce, v biskupské exhortaci zpovědní, jejíž originál se rovněž přičítá Metodějovi,¹⁰ je dokonce slovní shoda s termínem užitým v 1. stati ZS: *iže tvoritъ treby*; v II. Fris stojí ve výčtu dábelkých skutků, z nichž se kají věřící, *ese trebu tuorim*, tj. *eže trebu tvorim* (viz níže s. . . .). Z toho je patrné, že se na Moravě v době cyrilometodějské užívalo téhož technického termínu o pohanských obětech, který je vlastní též ZS. Možná tudíž právě tuto první stať ZS přímo označit jako nesporné svědectví o moravském původu ZS, opřené o soudobá historická a literární fakta. K těmto dějinným souvislostem, které pojí ZS s Moravou, lze připočítat také případ manželské

⁶ Konstatoval to již V. Zlatarski, *Kakvi kanoničeski i graždanski zakoni e polučil Boris ot Vizantiija*, 111. Srov. také J. Vašica, *K otázce původu* 10—11; VI. Procházka, *Le Zakonъ sudnyjъ* 367—369.

⁷ G. T. Danailov, *Edin pametnik* 56; H. Orošakov, *Ein Denkmal* 202; M. Andreev, *Kām vāprosa* 22, 24; V. Ganev, *Zakonъ sudnyj* 174, pozn.

⁸ Zmínky o pohanských obětech v penitenciálech srov. H. J. Schmitz, *Die Bußbücher I* (1883) 460, 480, 537; II (1898) 236, 422 n., 556, 627, 664.

⁹ Zvlášť typický příklad z českých dějin z konce 11. století, tudíž z doby již pokročilého křesťanství v zemi, čteme u kronikáře Kosmy k roku 1092, že kníže Břetislav II. vyhnal ze země všechny čaroděje, kouzelníky a hadače, pokácel a spálil háje a stromy uctívané lidem ještě napolo pohanským, který o letnicích přinášel dary k studánkám, zabíjel oběti a zlým duchům obětoval. . . . Viz též Homiliář opatovický (ed. F. Hecht, Praha 1863), k tomu M. Pulec, *Čes. lid* 45, 1958, 97n.

¹⁰ Srov. F. Grivec, *Zarja stare slovenske književnosti. Frisinski spomeniki v zarji sv. Cirila in Metoda*, Ljubljana 1942; — týž, *Clozov—Kopitarjev glagolit v slovenski književnosti*, *Razprave, filoz.-filol.-histor. razred I*, 5, Ljubljana 1943, 501—502; — A. Vaillant, *Une homélie de Méthode*, *RÉS* 23 (1947), 34—47.

překážky duchovního příbuzenství mezi kmotrem a matkou křtěnce, o němž vypráví Život Metodějův v kap. XI a který vzbudil značný rozruch, poněvadž šlo o předního dvořana Svatoplukova. Trval-li Metoděj na tom, aby sňatek byl rozloučem, musel se opírat o zákonnou normu a tou byla 7. stať ZS.

Makedonská teorie o původu ZS. S. Troicki vytýká ve svém článku *Svjatoj Mefodij kak slavjanskij zakonodatel*¹¹ moravské teorii, že nepřihlíží dostatečně k biografickým údajům o Metodějovi a k samému obsahu ZS, a proto řeší chybně otázku určení, času a místa jeho sepsání, a proti moravské staví svou teorii makedonskou, kterou podává v těchto čtyřech tezích: a) ZS byl určen pro slovanské vojsko podřízené Metodějovi jakožto slovanskému knížeti ustanovenému císařem Theofilem (829—842); b) byl sestaven v čtvrtém desetiletí IX. století v byzantské klisuře Strymonu v Makedonii; c) účelem jeho sestavení byl boj, a to hrdelními sankcemi a církevními epitimiemi, proti zločinnosti v slovanském vojsku podřízeném Metodějovi, a tím upevnění věrnosti tohoto vojska Byzanci; d) ZS byl původně sepsán nikoliv cyrilicí, ani hlaholicí, nýbrž písmem řeckým. Pro tento původ svědčí prý zařazení stati o dělení vojenské kořisti a jiných předpisů týkajících se vojáků do zákoníku. Poněvadž jsou tam mnohé stati, které se vojska netýkají, připouští autor, že to nebylo vojsko pravidelné, řadové, nýbrž mělo ráz domobrany a v době míru splývalo s ostatním obyvatelstvem, které je sem také zahrnuto. Z originálu psaného řeckým písmem byla pak pořízena kopie cyrilicí, o čemž prý svědčí dvě chyby v číslicích. Tato zajímavá skica, nerespektující jazykovou povahu ZS, znovu potvrzuje to, co již několikrát bylo zdůrazněno, např. T. Florinským, F. F. Zigelem, N. Blagoevem¹² i jinými, že problém ZS se dá spolehlivě řešit jen filologickým rozbořem a textovou kritikou.

Problém vzniku ZS z hlediska církevněprávního

Vlivy západního římského práva v ZS. Tezi o bulharském původu ZS snaží se Andreev (*Законъ судный* 18—23) podepřít též podrobným srovnáním statí ZS se XVII. titulem řecké Eklogy, jež byla autoru ZS hlavním pramenem trestních předpisů. Opominutí některých statí ze XVII. titulu Eklogy, které nebyly pojaty do ZS, vysvětluje tím, že přestupky v nich obsažené se ve společnosti, pro niž byl ZS určen, nevyskytovaly. Jiné nezařadil patrně proto, že nechtěl nic měnit na tom, co o nich bylo stanoveno trestním řádem místním, tehdy existujícím, poněvadž změna v existující trestně právní reglementaci nebyla naléhavá. Zmírnění sankcí u přestupků proti křesťanské morálce zavedením trestů epitimijních vysvětluje křesťanskou ideou pokání a odpuštění, která se mohla objevit jen brzy po pokřtění, kdy příkazy křesťan-

¹¹ Bogoslovskije trudy, Sbornik vtoroj, Moskva 1961, 85—123 (přidána jsou faksimilia ZS z Ioasafovské kormčí knihy).

¹² T. D. Florinskij, *Drevnejšij pamjatnik* považoval za nezbytný předpoklad pro všestranný a pronikavý rozbor ZS kritické vydání této památky, založené na pečlivém studiu rukopisů, redakcí a úprav, paralelně s předpokládaným řeckým originálem a zároveň podrobné filologické prozkoumání jeho textu. „Pokud nebude vykonána tato nezbytná práce, historikové slovanského práva nebudou s to, aby se v svých úsudcích o ZS vymanili z okruhu libovolných hypotéz a dohadů“ (s. 429). Po kritickém vydání nejstaršího textu ZS a jeho srovnání s řeckou předlohou volal již předtím rovněž jiný ruský právní historik F. F. Zigel', *Slovanské právo*, 37. Rovněž N. P. Blagoev, *Законъ судный* 135 a *Lekcii po istorija na bǎlgarskoto pravo*, párva polovina (Sofija 1926) dospěl k přesvědčení, že jen filologický rozbor může přinést definitivní rozřešení otázky doby a místa vzniku ZS.

ské morálky nebyly dostatečně jasné, a tudíž bylo na místě získávat pro ně lid mírností a odpuštěním v podobě epitimíí.¹³

Celý tento výklad o zmírnění trestů epitimiiemi, pohybuující se v rovině všeobecných úvah, je poněkud vzdálen od faktického materiálu a nelze jej po skvělých esejích Suvorovových v jeho Sledech¹⁴ označit za správný. Tento vynikající ruský kanonista, jehož spisu nevěnovali bulharští historikové práva žádnou pozornost, sice pokládal ZS podle běžného názoru za památku bulharskou, ale rozbořem jeho statí zjistil v něm silné vlivy západního římského práva a z tohoto nového hlediska v něm objasnil mnoho míst, zvláště tam, kde se odchyloval od své řecké předlohy.

Hlavní teze Suvorovova, že přepracování trestních statí Eklogy v ZS bylo provedeno pod vlivem západně římským nebo alespoň od osoby dostatečně obeznámené se západním římským právem, teze v jeho době kacírská, ale vystihující jádro věci, byla uznána za správnou již N. A. Zaozerským¹⁵ a naposled N. Nikol'ským.¹⁶

Tyto západně římské vlivy shledává Suvorov právem předně ve veřejném pokání se čtyřmi stupni, jež se v ZS ukládají viníkům ve 4. a 7. stati, v druhém případě místo mrzačícího trestu rhinokopie (uřezání nosu). V šesti jiných případech ve statích 5, 6, 8, 10, 13, 15 se udává jen paušálně celková doba pokání v letech, bez bližšího rozdělení na stupně, což bylo ponecháno biskupu, jemuž podléhali.

Staroslověnský termín *postъ* značí církevní pokání neboli epitimii, jehož hlavní úkon byl půst v jisté stanovené dny. Podle starokřesťanské praxe od 3. století měl tento „půst“ neboli pokání čtyři stupně: 1. plačící (*προσκλαίοντες*, flentes), kteří po čas bohoslužby stáli venku v předsíni chrámové a s pláčem prosili vcházející, aby se za ně přimlouvali a modlili; 2. slyšící (*ἀκροώμενοι*, audientes), kteří mohli být přítomni v chrámě při mši katechumenů (v ZS do evangelia); 3. klečící (*ὀποπίπτοντες*, genuflectentes) mohli obcovat celé mši klečíce, ale nesměli k přijímání; 4. spolustojící (*συστάντες*, consistentes), kteří jako ostatní věřící stáli ve chrámu, ale nesměli k přijímání.¹⁷ Tento epitimijní půst (*ποκαανθηny postъ* ve zpovědním řádu Euchologia Sinajského 69b 7—8) přešel pak do trestního zákoníku církevního a udržel se tam i po zániku starokřesťanské instituce veřejného pokání. Měl podle velikosti viny různé trvání a v stanoveném období probíhal po stupních jako v křesťanském starověku. V západní církvi přivedla karolinská reforma kajícnictví tyto předpisy zase k platnosti.

Autor ZS používá tohoto „postu“ pod vlivem západního práva v jistých případech ke zmírnění některých krutých trestů byzantské Eklogy. Tři stupně ze čtyř mají v ZS staré tradiční názvy: první, *prosklause*, *vně stojati plačjušte se, da stoiti*

¹³ Zde bych poukázal na to, že V. Zlatarski, *Kakvi kanoničeski knigi* 112 vyslovil domněnku, jako by jisté všeobecné umenšení nebo zmírnění trestů v ZS se stalo v duchu Odpovědi papeže Mikuláše I. na dotazy Bulharů, kde se všude při hrdelních trestech radí „milosrdenství“, což prý nepochybně našlo v Bulharsku ohlas a projevilo se při určování trestů v ZS. V poznámce má Zlatarski odkaz na S. Bobčeva, *Istorija* 153—154, který se pokouší vysvětlit toto zmírnění trestů v ZS vlivem národního práva bulharského. Spíše však třeba myslet na vlivy západní penitenciální praxe a jejich penitenciálů.

¹⁴ N. S. Suvorov, *Sledy zapadno-katoličeskogo cerkovnogo prava v pamjatnikach drevnego russkogo prava*, Jaroslavl' 1888.

¹⁵ N. A. Zaozerskij, A. S. Chachanov, *Nomokanon Ioanna Postnika*, Čtenija Imper. Obščestva istorii i drev. Rossii, 1903, s. 81, 83.

¹⁶ N. Nikol'skij, *K voprosu o zapadnom vlijanii na drevne-russkoje cerkovnoje pravo*, Bibliografičeskaja letopis' 3 (1917), 116. — Tyto západní latinské vlivy jeví se též v širší redakci ZS; o tom srov. Suvorov, *Sledy* 160—174.

¹⁷ Srov. W. M. Plöchl, *Geschichte des Kirchenrechts I*, Wien—München, 2. vyd. 1960, 84.

vněudu božija chrama, druhý, akroase, *poslušati*, *poslušajušte se* a čtvrtý, systase, *stojati*. Třetí stupeň, hypoptose, zůstává bez názvu. Je udán pouze způsob pokání — kajícíci mají při bohoslužbě klečct — a doba, po kterou mohli zůstat v chrámě na bohoslužbě — do kreda. Stejně nevyhraněné označení třetího stupně nacházíme již u Dionysia Exigua a v listech papeže Mikuláše I. ZS se zde liší od Metodějova nomokánonu, v němž se užívá pro třetí stupeň, hypoptosi, termín *podъpadati*, *podъpadanije* nebo *pripadanije*.

V ZS má třetí stupeň zvláštnost nikde jinde nedoloženou, že kajícíci mohli zůstat v chrámě do kreda. Podle východních liturgických zvyklostí nemohl hříšník zůstat na bohoslužbě do zpívání symbolu víry, proto se Suvorov domnívá, že takový předpis mohl vzniknout pouze pod vlivem západní liturgie, kde nejsou tak přísná pravidla a kněz bezprostředně po čtení evangelia začíná „Věřím“. Podle tohoto výkladu Suvorovova splývá doba odchodu u kajících druhého stupně po evangeliu a kajících třetího stupně před kredem. Vše se však vysvětlí, předpokládáme-li, že v té době se na Moravě sloužila slovanská liturgie sv. Petra, v níž je — stejně jako v byzantské liturgii — kredo odděleno od evangelia řadou modliteb. V takovém případě mohl být zpěv kreda vhodným okamžikem pro odchod kajících z chrámu. Na to ukazuje snad i to, že v obou statích je na označení přijímání užito (v podobě porušené písni) typicky moravského slova *vsodъ* známého hlavně z Kyjevských listů, nepochybně souvisících s liturgií sv. Petra.¹⁸

K západním prvkům patří podle Suvorova rovněž formule postu „o chlebě a vodě“, dále rozlišování zákona světského a církevního tam, kde se mluví o zmírnění trestu z Eklogy, manželská překážka duchovního příbuzenství a konečně instituce svědků. To vše, zejména pak trestní sankce ve formě „postu“ spojeného se stupni kajícníckými stěží by bylo možno umístit do Bulharska. Tato praxe, která není v byzantské církevní sféře doložena, souvisí s reformními snahami na západě v říši franské a s praxí dosvědčenou listy papeže Mikuláše I. Změny proti normám řecké předlohy, provedené autorem ZS v slovanském překladě v duchu západního, římského kano-nického práva, nás nenechávají na pochybách o tom, že ZS byl určen pro oblast patřící do sféry západní církve.

Knížecí soudy. H. F. Schmid vyslovil ve svém příspěvku k otázce původu ZS *La legislazione bizantina e la pratica giudiziare occidentale nel piu antico codice slavo* názor, podle něhož proti bulharskému původu této právní památky svědčí ta okolnost, že v řadě statí se tam ukládají současně vedle sebe tresty světské a duchovní, a to od speciálních smíšených soudů, jichž se účastnily osoby jak světské, tak duchovní. Takové smíšené soudy byly podle Schmida charakteristické pro císaře karolinské a také pro první křesťanské krále v Uhrách, takže vznik ZS je třeba podle něho hledat někde na území západopanonském.

Tuto tezi Schmidovu je třeba odmítnout, neboť ani v ZS, ani v Metodějově adhortaci není nejmenšího náznaku, že by na soudech samých měl nějakou účast biskup nebo kněz. Nebyly tedy v církevní oblasti Metodějově tehdy zavedeny synodální soudy neboli „sendy“ jako v sousedních diecézích franských, kde podobné případy vyřizoval biskup za vizitace: vyšetření a církevní potrestání různých veřejných provinění laiků spadalo právě do kompetence těchto „sendů“.

¹⁸ O ní se jasně mluví v IX. kap. ŽM (Lavrov, *Materialy*, 75). — Viz též J. Vašica, *Slovanská liturgie sv. Petra*, Byzantinoslavica 8 (1939—46), 1—54.

V ZS je řeč ne o biskupu, nýbrž o knížatech soudcích, tedy ne o duchovním, ale o světském soudu. Ukládání duchovních trestů stanovených v ZS světským soudem sice zaráží naše současné právní vědomí, bylo však zcela dobře možné, protože ZS všude přesně určuje epitimii a nikde neponechává soudu, aby sám rozhodoval o délce postu a způsobu, jakým se má plnit. Toto přesné fixování duchovních trestů zákonodárcem odstraňovalo všechny obtíže: bylo-li provinění dokázáno, epitimijní trest byl určen samým textem ZS. Soud v rozsudku jen vyřkl, co stanovil, a církve přebírala provinilce potrestané epitimií pod svůj dozor.¹⁹

Z rozboru ZS i z adhortace k soudcům v rukopise Clozově je tedy zřejmo, že v diecézi Metodějově existovaly světské, knížecí soudy podle západního, římského řádu. Nasvědčují tomu i předpisy o počtu svědků.²⁰ V ZS se tu zřetelně obráží systém germánských synodních soudů, arci s tou zásadní změnou, že jim nepředsedal biskup, nýbrž kníže-soudce. Takové soudy se dají mnohem přirozeněji umístit na Moravu než do Bulharska, kde pro ně není žádných předpokladů.²¹

¹⁹ Ve 4. stati ZS se výslovně stanoví, že viník, jemuž byl soudně prokázán přečin smilství, má být knížetem podle zákona božího přikázán kněžím na sedmiletý půst. Tak se to také jeví z toho, co se o soudech dovídáme v Metodějově adhortaci z rukopisu Clozova.

²⁰ Srov. *Sledy*, 88. Počet svědků v ZS je při malých sporech od sedmi do tří. Je zajímavé, že v staročeském právu (kn. Rožmberská, Ondřej z Dubé) je stanovena podobná zásada: při dluzích pod 10 kop stačí tři svědci s očístou, při 10 kopách a více sedm svědků (F. Čáda, *Ondřej z Dubé, Práva zemská česká*, Histor. archiv č. 48, 1930, str. 10, 67, 69, 70).

²¹ Na Moravě možno předpokládat existenci synodních soudů v době před příchodem slovanských apoštolů, jak nasvědčuje zmínka ve stížném listě bavorského episkopátu papeži Janu IX. z roku 900: *Et idcirco Pataviensis episcopus civitatis, in cuius dioecesi sunt illius terrae populi ab exordio christianitatis eorum, quando voluit et debuit, illuc nullo obstante intravit, et synodalem cum suis, et etiam ibi inventis, conventum frequentavit, et omnia quae agenda sunt potenter egit, et nullus ei in faciem restitit...* (MMFH III., 234n, Epist č. 109). J. Cibulka, *Velkomoravský kostel v Modré u Velehradu a začátky křesťanství na Moravě*, Praha 1958, 286 přijímá tuto zprávu o konání synod na Moravě s jistou skepsí a myslí, že tento údaj je nesprávný nebo že jeho skutková podstata je záměrně zveličena. Cibulka však sám připojuje, že konat tyto synody bylo povinností biskupů, „takže věc není vyloučena“. V letech 850–864 za Rostislava se Morava osamostatnila nejen politicky, jak ukázal J. Cibulka (ib. 282), nýbrž i církevně. Představuji si další vývoj tak, že po odchodu bavorsko-franského duchovenstva z Moravy kdy se přestaly konat biskupské vizitace a synodní soudy, byly tyto soudy nahrazeny soudy knížecími, ale podržely jejich procesní řád s institucí svědků. To pak zůstalo i za nové organizace církevní v diecézi Metodějově, kdy podle svědectví Metodějovy homilie z rukopisu Clozova a podle ZS kníže-soudce byl nadán pravomocí přímo biskupskou. Tím se nejpřirozeněji vysvětlí ta „zarážející“ skutečnost, že soudce laik ukládá jako trest církevní pokání. O tomto stavu v diecézi Metodějově svědčí i pozdější vývoj. Neboť ve východních diecézích metropolitního obvodu mohučského, pražské a olomoucké, se — na rozdíl od diecézí německých — synodní soudy, jak se zdá, neujaly: přímo se na to poukazuje v pamětním listě olomouckého biskupa Brunona papeži Řehoři X. z roku 1273–1274 (srov. A. M. Koeniger, *Die Sendgerichte in Deutschland* I, 1907, 186). Otázka existence synodních soudů v českých zemích není posud definitivně rozhodnuta, jak vysvítá ze studie M. Boháčka, *Nejstarší právní rukopisy v Olomoucké kapitulní knihovně*, Sborník kraj. vlastivědného musea, Olomouc, IV (1956–1958), 333n. Třeba ještě pokračovat v průzkumu zachovaného rukopisného materiálu. Je zajímavé, že F. Hrubý (*Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od X. stol. do konce XIII. stol. a jeho poměr ke státu*, ČČH 22, 1916, 34n.), ač připouští existenci synodních soudů v Čechách, zároveň ukazuje, že tyto české synodní soudy se „velmi podstatně“ lišily od současných synodních soudů německých a spíše upomínaly na poměry z počátků říše franské a z doby Karla Velikého, kdy se požadovala při synodních soudech alespoň přítomnost hrabat nebo jejich zástupců. Hrubý přímo mluví (41) o „theokratickém rázu knížecí vlády v Čechách“. Veškerá úprava náboženského života v státě českém za Boleslava II. a Břetislava náležela vlastně panovníkům.

Stopy starokřesťanské sbírky Lex Dei v uspořádaní materiálu převzatého z Eklogy v ZS. Andreev (Kám vǎprosa 8n., Законъ судныи 18n.) přičítá také změnu v uspořádaní materiálu převzatého do ZS ze XVII. titulu Eklogy zvláštním poměrům v Bulharsku krátce po pokřtění. V Byzanci, kde křesťanství v době sepsání Eklogy (726) bylo náboženstvím už dávno upevněným, neměly prý přestupky smilstva, incestu a dvojženství toho významu jako v Bulharsku nově pokřtěném, proto byly odsunuty až do druhé části zákoníku. Autor ZS však pokládal za potřebné položit větší důraz na plnění těchto mravnostních příkazů v mladém křesťanství bulharském, proto je vřadil hned na počátek svého zákoníku. Tento výklad vzbuzuje již a priori pochybnost, protože nelze dokázat, že by trestní předpisy uvedené v druhé části Eklogy byly tímto zařazením vyznačeny jako méně závažné. Máme však důvody, které nás opravňují vidět v tomto přeskupení materiálu nikoli zřetel k poměrům bulharským, nýbrž spíše příklon k způsobu běžnému na západě.

Domnívám se, že na uspořádání látky v ZS měla pravděpodobně vliv starobylá praxe církevní dosvědčená sbírkou *Lex Dei seu Mosaicarum et Romanarum legum collatio*, starokřesťanskou kompilací z let 390 (394) — 438, v níž se srovnávají římské zákony se starozákonními předpisy Mojžíšovými a která byla jednou z přípravných prací pro velkou kodifikaci Justiniánovu.²² Autor ZS si pod vlivem této sbírky, v níž je základem třídění mojžíšský dekalog, rozdělil XVII. titul Eklogy na dvě části a přeskupil je tím, že uvedl napřed trestní předpisy části druhé a pak první, v obou pak už zachoval pořad daný Eklogou.²³ Tím se stalo, že krádež se octla až v druhé části ZS a naopak zhářství v první, proti pořadu sbírky Lex Dei. Jinak je tu shoda téměř úplná.

Charakteristický název sbírky Lex Dei byl převzat v podobě *božii zakonъ* do velkomoravské církevněprávní terminologie na označení mojžíšského zákona ve smyslu užším, tj. předpisů morálních, hlavně dekalogu. Nalézáme jej v Metodějově řeči k soudcům z rukopisu Clozova všude tam, kde se uvádí nějaký citát nebo místo z Pentateuchu, a to ve významu zákona Bohem daného Mojžíšovi.²⁴ Podobně je tomu též v ZS, kde se rozlišuje trojí zákon: *božii* ve smyslu zákona mojžíšského (stať 2) nebo dekalogu (stať 7a, 30a) nebo církevního (stať 4), *crьkьvьnyi*, označující církevní kánony nebo penitenciální epitimie (stati 6, 7, 10, 15), a *ljudьskyi*, tj. laický, civilní.

K mojžíšskému „božímu zákonu“ mají nesporný vztah první dvě stati ZS. V první z nich se stanoví trest proti přestupkům 1. přikázání dekalogu zakazujícího polygatrii. Jeho formulace, namířená proti mnohobožství, se nachází v Exodu 20, 3—6 a v Deuteronomiu 5, 6—10; přímo o obětech pohanských je řeč v Ex 22, 20. Také zákaz pohanských přísah, hřích to proti prvnímu přikázání mojžíšského pentalogu (Dt 6, 13; 10, 20n.), se váže na tento „boží zákon“.

²² Srov. C. Hohenlohe, *Ursprung und Zweck der Collatio legum Mosaicarum et Romanarum*, Vídeň 1935, 10n. — Sbírkou Lex Dei se zachovala ve 3 rukopisech: berlínském (IX. stol.), vercellenském (X. stol.) a vídeňském (X. stol.), kritické vydání pořídili T. Mommsen, *Mosaicarum et Romanarum legum collatio*, Collectio librorum iuris anteiustiniani III, 1890, 107—198 a M. Hyamson, *Mosaicarum et Romanarum Legum Collatio*, with Introduction, Facsimile and Transcription of the Berlin Codex, Translation and Appendices, London 1913.

²³ Juxtapozici statí ZS, Eklogy a sbírky Lex Dei viz ve Slavii 30 (1961), 14.

²⁴ Jsou to tato místa v rukopisu Clozově: 1b 26 (Ex 23,1), 2a 3 (Dt 33,9), 2b 5—6 (Lv 20,16), 2b 39—40 (poukaz na zákon o klatbě neboli cheremu Dt 2,34; 3,6; 7,2; 20,17, srv. též 1 Rg 15,22—23).

Ale též druhá stať ZS je zřejmě inspirována týmž „božím zákonem“, a to zákonem o svědcích v Dt 19, 15—21, který se cituje v témž kontextu i v 8. kapitole sbírky Lex Dei (De falso testimonio). Odtud je přejet do ZS i trest talionis za křivé svědectví s důrazným, dvakrát opakovaným poukazem na „zákon boží“.

Je nejvýš zajímavé, že i následující, třetí stať ZS, nadepsaná *O poloně* (o válečné kořisti), která je překladem XVIII. titulu Eklogy, byla sem vsunuta patrně pod vlivem mojžíšského „božího zákona“, neboť v Deuteronomiu po zákonu o svědcích (Dt 19, 15—21), který souvisí s druhou statí, následují bezprostředně „zákony vojenské“ (Dt 20, 1—20), počínající skoro týmiž slovy jako třetí stať ZS.²⁵ Na jejím konci je přidána poznámka odkazující na první knihu Král. (1 Rg 30, 24). V řecké předloze je tu jen všeobecná formule: „podle toho, co je psáno“.

Tuto povahu prvních dvou statí ZS, které na rozdíl od ostatního obsahu, převzatého z Eklogy a upraveného přiměřeně místním poměrům, jsou čerpány z mojžíšského „božího zákona“, chtějí zdůraznit úvodní slova ZS: „Před všeobecným zákoníkem (*vsjakaja pravda*) náleží promluvit o božím zákonu“ (*božija pravda* zde značí tolik co *božii zakonъ*).²⁶

Rukopisná tradice

Rukopisných pramenů ZS je ohromné množství, vesměs psaných a uchovávaných v Rusku. Ani jeden opis se nezachoval na jihu, ani v Bulharsku, ani v Srbsku. Vydání veškeré rukopisné tradice ZS pojala do svého edičního programu sovětská Akademie věd a uskutečnila jej r. 1961 za redakce M. N. Tichomirova ve dvou svazcích (M. N. Tichomirov—L. V. Milov, *Zakon Sudnyj ljudem kratkoj redakcii* a *Zakon Sudnyj ljudem prostrannoj i svodnoj redakcii*, Moskva 1961), spolu s fotokopiemi všech důležitých textů.²⁷ Tuto edici možno právem označit za mezník ve studiu nejstaršího slovanského práva, protože nám zpřístupnila dosud neznámé prameny v praktické a skvěle vybavené knize. Kritickým vydáním ZS je dán bezpečný základ pro definitivní řešení celého složitého problému ZS.

Celá rukopisná tradice je v sovětské akademické edici ZS roztríděna na tři základní redakce: krátkou, obšírnou a smíšenou neboli svodnou.

Krátká redakce ZS. Moravský typ představuje jen redakce krátká. Do akademické edice ZS krátké redakce je pojato celkem 55 rukopisů, z nichž velké většiny nebylo dosud použito a nebyla ani známa, zejména texty v Merilu pravedném a v ruských nomokánech XV.—XVI. století. Právem se zde klade důraz na znalost také této pozdní rukopisné tradice, neboť badatel se nesmí spokojit s apriorními úvahami, nýbrž je povinen počítat s tím, že se mohl starobylý text dochovat i v poz-

²⁵ Dt 20,1 zní: 'Εάν δὲ ἐξέλθῃς εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς σου; podobně Ekloga, počátek XVIII. titulu: Τὸν ἐξερχομένον εἰς ἐχθροὺς ἐπὶ πολέμῳ...

²⁶ Jak ukázal P. N. Mroček—Drozdovskij (*Issledovanije o Russkoj Pravde*, Učenyje zapiski Imp. Moskov. universiteta, otd. jurid., vyp. IV, Moskva 1885; na str. 1—44 pojednává o významu termínu *pravda* v strus. literárních a prvních památkách), značí *pravda* jak sám pojem práva, tak všechny jeho projevy, tedy také zákon; a poněvadž každý starý zákon byl hlavně zákonem soudním, znamenala *pravda* často ‚soud‘, ve smyslu funkce moci i ve smyslu samého procesu, a odtud pak nabyla významu ‚soudní zákon‘ a rovněž i sborník soudních zákonů a obyčejů čili tzv. *sudbnik*. Podle toho třeba vykládat smysl tohoto právního termínu v ZS nebo v slov. Životě Metodějově.

²⁷ Srov. J. Vašica, *Moskevské vydání krátké redakce Zakona sudného ljudem*, Slavia 31 (1962), 141—150; týž, *Obšírná a smíšená redakce Zakona sudného ljudem*, Slavia 32 (1963), 251—259.

dějších rukopisech, pocházejících mnohdy z jiných protografů než nejstarší dochované opisy.

Nepřehledný a dosud z převážné části neznámý materiál je v edici roztríděn na čtyři redakční skupiny. Jsou to: redakce nejstarších rukopisů, redakce Merila pravedného, redakce čudovská a redakce sofijská.

1. Redakce nejstarších rukopisů

První skupinu tvoří tři nejstarší rukopisy: *Novgorodský* z r. 1280 (toto datum je pravděpodobnější než dosud uváděné 1282), *Varsonof'jevský*, který byl sice napsán až ve XIV. století, ale jehož originál spadá ještě do století XIII., jak nasvědčuje obsahová shoda s rukopisem Novgorodským, a rukopis *Ustužský* neboli *Rumjan-cevský* z rozhraní XIII. a XIV. století (viz s. 206). Z nich je datován jedině rukopis Novgorodský, proto je v Tichomirovově edici jako nejstarší postaven v čelo celé rukopisné tradice ZS. Tím se tato edice odchýlila od dosavadních vydání ZS, neboť dosavadní vydavatelé vycházeli vesměs z rukopisu Ustužského.²⁸

Prvořadé postavení Ustužského a Ioasafovského rukopisu v textové tradici ZS, Proti chronologickému pořadí těchto tří textů nelze nic namítat. Jsou však jisté důvody, které brání tomu, aby Ustužský rukopis byl stavěn do jedné linie s dvěma ostatními. Ustužská kormčí kniha (a spolu s ní také mladší Ioasafovská) představuje původní moravský, cyrilometodějský typ slovanského nomokánonu, kdežto rukopis Novgorodský a Varsonof'jevský, stejně jako všechny ostatní kormčí knihy, v nichž se ZS dochoval, náleží k srbskoruskému typu, vytvořenému na Rusi po r. 1262, kdy metropolitovi Kirillu III. byl od bulharského knížete Jakova Svjatoslava poslán Sávův komentovaný nomokánon, který pak zde byl nově upraven a doplněn texty ruského původu.²⁹ Tichomirov sice namítá, že ZS není v Ustužském rukopise nutně spjat s Metodějovým překladem Scholastikovy Synagogy a že tudíž nelze mechanicky přenášet závěry o místě a době vzniku tohoto nomokánonu na ZS, nicméně nedá se popřít, že jistá spojitost jazyková, dobová i místní tu je. ZS jistě patří spolu s překladem Scholastikovy Synagogy k nejstarším partiím tohoto rukopisu.

K této vnitřní nesourodosti tří nejstarších rukopisů druzí se ještě vnější rozdíl, že totiž stať *O poslušechъ* v rukopise Novgorodském a Varsonof'jevském, a dodejme, i ve všech ostatních rukopisech krátkého ZS, je uvedena bezprostředně po stati druhé, kdežto rukopis Ustužský a s ním spřízněný Ioasafovský ji řadí až za sedmou stať.

²⁸ ZS krátké redakce byl poprvé vydán I. I. Sreznevským, *Obozrenije drevnich russkich spiskov kormčej knigi*, Priloženija, 200—206 (Sankt-Peterburg 1897; rovněž in: Sbornik Otdelenija ruskoho jazyka i slovesnoti 65, 1899) podle Varsonof'jevské kormčí knihy s variantami z Novgorodské kormčí. Text ZS z Ustužské kormčí knihy přetiskl S. Bobčev, *Starobälgarski pravni pametnici* (Sofia 1903), který výslovně podotýká, že „při tisku nejsou zachovány některé paleografické a jazykové zvláštnosti textu“ a že jeho vydání „nemá účelu filologického“. Zcela nespolehlivé je také Danailovovo vydání ustužského textu z r. 1901. V nové době vydali ZS z ustužského rukopisu M. Andreev (*Käm väprosa* 1957) a V. Ganev (*Zakonъ sudnyj*, 1959). Jelikož text ZS nebyl ani řádně vydán na základě celé rukopisné tradice, ani nebyl soustavně analyzován po stránce jazykové, není také divu, že selhaly i pokusy o jeho překlad ve všech podrobnostech správný. Platí to o bulharském překladu právních historiků P. Odžakova, G. Danailova a S. Bobčeva i o německém ztlumočení H. Oroškova; bez několika omylů nezůstal ani nový překlad V. Ganeva. A přece jde tu o zákony, kde tolik záleží na přesnosti a kde chybné znění textu může vést k docela mylným výkladům.

²⁹ Srov. A. Solov'jev, *Svetosavski nomokanon i njegovi novi prepisi*, Brastvo 26 (1932), Beograd, 38.

Je nepochybné, že jen toto poslední zařazení je správné a původní, a to z důvodů, které hned uvedeme. Stať o svědcích tvoří jakýsi závěr druhé části ZS — v rukopise Ustužském jsou to státi 4—7, v Novgorodském a Varsonof'jevském 4—9 —, kde jsou zahrnuty poklesky proti posvátnosti křesťanského manželství, jež se mají soudně projednávat za účasti svědků. Přeražením za druhou stať jednající rovněž o svědcích ztrácejí první slova tohoto výkladu o svědcích svůj smysl: *Nadъ vsěmi že simi . . .*, tj. nad všemi těmi případy, o nichž byla řeč v předcházejících statích, má kníže soudce činit šetření se svědky. Mechanickým přesunem této statí o svědcích je také porušen prvotní sled statí *O poloně*, navazující pod vlivem bible bezprostředně na druhou stať (viz s. 179n). Konečně svědčí pro původnost ustužského pořadí také to, že je nacházíme i v obšírné redakci ZS, která i jinak zachovala některé archaické prvky cenné pro rekonstrukci prvotního textu krátké redakce. Přeskupení třeba tedy přičíst na vrub pozdějšího kopisty, který se dal k tomu svést podobností tematu. Domnívám se tudíž, že Ustužskému rukopisu přísluší první místo v textové tradici krátké redakce ZS také se zřetelem na tuto vnější strukturu, třebaže je o několik desetiletí mladší než Novgorodský.

Do téže nejstarší kategorie patří také rukopis *Ioasafovský* ze XVI. století. Ioasafovská kormčí kniha jediná spolu s Ustužskou obsahuje překlad Scholastikovy Synagogy a představuje prvotní, cyrilometodějský typ slovanského nomokánonu. Písař Ioasafovského rukopisu se pokoušel někde s nezdarem opravovat tradiční text, na mnoha místech však šťastně ponechal archaická čtení, jinde většinou vymizelá. Taková rezidua prvotního textu jsou např.: náležitě dochovaný zápor *ne mne* (= ne méně) ve statí *O poslušěchъ*, kde rukopis Novgorodský a Varsonof'jevský mají chybně *na mne* a Ustužský *naimeně*; nebo v 21. statí, kde je řeč o zajatých vojínech odpadlých od křesťanské víry, místo chybného *javleja se* všech ostatních rukopisů má Ioasafovský rukopis správné *jasę* (= *jasę se*) 'byli zajati'; konečně v poslední statí *O manželech* uchoval jediné Ioasafovský rukopis hned v prvním odstavci správné pádové koncovky *ženu — načēn'sju — dav'su — prestuplenie — sotvorša* místo chybných tvarů jinde (*žena — načēn'shi — davše — prestuplenijemъ — stvorše*) a správné *očjušt'sju* místo chybného *očišť'sju*. O velmi důležité variantě *vrěmę* ve významu 'skutek nečistý' a některých jiných pozoruhodných starobylých lexikálních zvláštnostech se ještě zmíníme. To vše nemohou být pozdější korektury, nýbrž jsou to zřejmé stopy prvotního překladu. Důležitost Ioasafovského rukopisu vystupuje ještě tím, že protograf ZS použitý za základ pro obšírnou redakci byl — jak je patrné z kritického aparátu vydání³⁰ — nějaký text jemu blízký.

Velmi důležité je Tichomirovovo konstatování, že ZS nebyl obsažen v tom nomokánonu, který byl přímou předlohou Novgorodského rukopisu, neboť se neuvádí v obsahu tohoto rukopisu mechanicky opsaném z předlohy. Z toho plyne, že se ZS dostal do Novgorodského rukopisu spolu s jinými doplňkovými statěmi z nějakého jiného pramene. Zda tím pramenem byl nějaký nomokánon podobný Ustužskému nebo jiná sbírka, nedá se zjistit. Je možné, soudí Tichomirov, že „ZS nebyl nutně spojen s textem kormčnicích knih“. Příčina však, proč nebyl v předloze Novgorodského rukopisu, byla ta, že touto předlohou byl srbský nomokánon sv. Sávy, v němž ZS nebyl obsažen.³¹

³⁰ Shodná čtení *Jas* a rukopisů obšírné a svodné redakce, v nichž se odchylojí ode všech ostatních rukopisů krátké redakce, jsou uvedena souhrnně ve Slavii 32 (1963), s. 257.

³¹ S. V. Troicki, *Kako treba izdati Svetosavsku krmčiju (nomokanon s tumačenjima)*, Spomenik SAN, CII, Beograd 1952, 15.

2. Redakce Merila pravedného

Druhou redakci rukopisů krátkého ZS představují texty zachované v tzv. *Merile pravedném*.³² Tvoří ji čtyři rukopisy, z nichž nejstarší, zvaný *Troický*, je ze XIV. století. Charakteristickým znakem ZS v Merile, který jej odlišuje ode všech rukopisů ostatních, je to, že zde chybí poslední stať *O manželech*. Tichomirov si to vysvětluje buď jako nahodilost, nebo jako náznak toho, že tato stať nebyla v prvotním textu ZS obsažena, což se zdá tím spíše, že v nejstarších rukopisech není očíslována a mimo to je převzata z jiného titulu Eklogy. Mám za to, že tuto druhou možnost třeba vyloučit. Obsah krátkého ZS se obrátí v celé své náplni v Metodějově adhortaci a právě její konec má zřetelné ohlasy této poslední stati, která tudíž byla nepochybně součástí textu ZS používaného na Velké Moravě.³³ V Merile mohla být vynechána z praktického hlediska, poněvadž obsahovala předpisy o manželské rozluce, v té době již zastaralé. Pro příslušnost této stati k integritě krátkého ZS mluví také ta okolnost, že ji nacházíme i v širší redakci v podobě místy velmi starobylé.

3. Redakce čudovská

Třetí skupina, nejbohatší na rukopisy — uvádí se jich zde 31 —, zahrnuje texty krátkého ZS v srbskoruských komentovaných nomokánech spojených s Merilem pravedným. Podle jednoho z rukopisů, datovaného rokem 1499 a patřícího do Čudovské sbírky (č. 167), nazývá se tato redakce *čudovskou*. Text ZS v této redakci je blízký Novgorodskému a Varsonofjevskému a objevuje se v něm rovněž většina jejich chyb. Avšak ve stati *O poslušechъ* zachovalo se zde správné původní čtení *ne mne* (= *mъnje*) *sego roka*, ne méně než tento počet. Velmi významnou korekturu k textu stati o manželech jsem našel v II. Soloveckém rukopise (SM II) této skupiny z počátku XVI. století, který jediný má místo chybného *preže šestvija*, které se zde čte ve všech ostatních rukopisech, správné *preže sšestvija*. Právě tuto složenou formu *sъšestvije* jsem zde předpokládal při kanonickoprávní interpretaci tohoto nesnadného místa (Slavia 27, 1958, 536). Variantou v SM II se tato má konjektura *preže sъšestvija*, ante coitum, potvrdila rukopisnou tradicí.

4. Sofijská redakce

nazvaná podle svého nejstaršího, *Sofijského* rukopisu z konce XV. století, zahrnuje 15 rukopisů krátkého ZS v srbskoruských nomokánech bez Merila pravedného. Text ZS této redakce, v podstatě shodný s nejstaršími rukopisy první redakce, má jisté osobitosti, v nichž se jeví snaha jej opravit a zpřesnit, což se neděje vždy se zdarem. Text takto zredigovaný přešel pak se všemi chybami do tištěné kormčí knihy (1650—1653) a udržuje se tam v této úpadkové podobě podnes.

³² *Merilo pravednoje*, tj. míra nebo váha spravedlivá je název právního sborníku sestaveného na Rusi koncem XIII. stol. nejspíš na dvoře metropolitním a určeného za příručku pro soudce. Skládá se ze statí namířených proti nespravedlivým soudcům a ze zákonů. Vedle obšírné Ruské pravdy obsahuje též slovanský překlad Eklogy a Procheironu.

³³ Rovněž Andreev, *Zakonъ sudnyj* 15, p. 4 považuje za interpolaci jak stať 30a, na níž mu vadí „mnohomluvný jazyk“ (ačkoli je to, až na malé odchylky a konečný dodatek, doslovný překlad z Eklogy), tak i stať 7a, jednající o svědcích. Také tato poslední je však dosvědčena pro prvotní ZS Metodějovou adhortací.

Obširná a smíšená redakce ZS. K rukopisné tradici ZS patří vedle původní krátké redakce i její rozšířená podoba, která je dvojího druhu: redakce obširná a redakce smíšená neboli svodná.

Obširná redakce ZS je v Tichomirovově edici zastoupena dvěma varianty: *Puškinským*, dochovaným v jediném rukopise ve sborníku právních textů ze sbírky L. I. Musina-Puškina, pocházejícím ze XIV. století,³⁴ a *Archeografickým*, reprezentovaným svým nejstarším rukopisem ve sborníku právních textů z poloviny XV. století, včleněném do Archeografického rukopisu Prvního Novgorodského letopisu. Představuje rozšíření krátké redakce, po vynechání epitimijních předpisů, o dalších 45 statí, převzatých a osobitně přepracovaných ze sbírek mojižských zákonů, z kormčích knih, Merila pravedného, z překladu Eklogy a Procheironu; několik statí je ruského původu. Obširná redakce ZS je památka ruská, sestavená ne později než v polovině XIV. století pravděpodobně v Novgorodě a Pskově.

Smíšená (svodná) redakce, představující víceméně mechanickou kompilaci obširné redakce s krátkou a s obnovením epitimií, má rovněž dva textové varianty: *letopisný* (neboli *Karamzinský*), reprezentovaný v edici rukopisem z r. 1402, který je součástí souboru právních předpisů vsunutého do Sofijských letopisů,³⁵ a *Troický*, dochovaný v rukopise z poč. XV. století ve smíšeném sborníku z Troické sbírky.

Text ZS, který posloužil za předlohu obširné redakce, byl na několika místech zachovalejší než tradiční text krátkého ZS, v němž jsou mezery vzniklé nepozorností písařů. Obširné redakce můžeme tak použít ke korekturám těchto poruch. Dále se zde zachovaly archaismy nikde jinde v rukopisné tradici ZS nedoložené. Jedním takovým pozůstatkem prvotního překladu je verbální adjektivum *nebrdimъ* ve statí 7a o svědčích (*o sebe nebdimi*), dochované jediné v Puškinském rukopise obširné redakce, které ve všech ostatních bylo nahrazeno nesprávným *o sebe nevědimi* nebo *nepodědimi*, poněvadž opisovači tomuto řídkému, jinde nedoloženému výrazu nerozuměli. Stejně jako mladší texty krátké redakce ZS má také celý soubor textů obširné a svodné redakce velkou důležitost pro problematiku prvotního znění tohoto nejstaršího slovanského zákoníku.

Jazyková povaha Zakona sudného ljudem

Text ZS se nám dochoval teprve v rukopisech z konce XIII. století, a to ve stavu značně porušeném. Činit na základě tohoto vadného textu právní konkluze a dějinně právní komentáře bylo by jistě na pováženou. Napřed je třeba pokusit se o rekonstrukci prvotního znění textu, což není z velké části věc nemožná. Většina statí ZS je překladem z řecké Eklogy, takže již pouhým srovnáním s tímto byzantským zákoníkem lze opravit řadu chyb zaviněných nepozornými nebo nechápavými opisovači. Ale ZS má proti textu Eklogy tři nové statí a ve statích přejatých dosti hojně změn a dodatků, vyvolaných jinými poměry a zvyklostmi krajů, pro něž byl určen. Zde všude, kde není opory v řecké předloze, budeme v pochybných případech hledat vysvětlení v rukopisné tradici.

³⁴ Celý Puškinský sborník byl přetištěn ve vzorné a na svou dobu vynikající edici již D. Dubenským, *Pamjatniki drevnego russkogo prava*, Russkije dostopamjatnosti II, Moskva 1843 (ZS je na s. 138—220).

³⁵ Vydal jej P. Strojev, *Sofijskij vremennik ili Russkaja letopis' s 862 do 1534 g.*, Moskva 1820 až 1821; novější vydání v *Polnoje sobranije russkich letopisej* VI, 1853, 69—82.

Závislost ZS na Ekloze. ZS je z převážné části doslovný překlad z byzantské právní příručky zvané Ekloga, přičemž základem pro slovanský překlad byl nikoliv prvotní text, nýbrž její soukromé zpracování, tzv. *Ecloga privata*. Většina statí přeložených z Eklogy je vzata z jejího XVII. titulu *ποινάλιος τῶν ἐγκληματικῶν κεφαλαίων*, obsahujícího trestní sankce. Jen pět statí náleží jiným titulům; jsou to: stať 3. o rozdělení válečné kořisti z tit. XVIII, stať 18. o svědectví rodičů a dětí z tit. XIV. 2—3, stať 19. o vykoupení válečného zajatce z tit. VIII. 6, stať 20. o svědčích z doslechu z tit. XIV. 9, a stať 30a o soudní při manželů z tit. II. 12—13. V textu převzatém z Eklogy jsou na mnohých místech provedeny změny hlavně tím, že tresty hrdelní a mrzačící jsou zmírněny nebo nahrazeny církevním pokáním.³⁶

Samostatně jsou koncipovány a připojeny stať 1, představující modifikaci justiniánského zákona z Codexu 1, I, tit. XI, 7—8), stať 2, inspirovaná mojišíšským zákonem o svědčích v Deuteronomiu (Dt 19. 15, 18, 19), stať 7a a závěr k celému dílu na konci statí 30a.

Vývoj textu ZS a charakteristika překladu. Text ZS prodělal v prvních stoletích tytéž osudy jako Metodějův nomokánon, k němuž patřil jako jeho legistická, civilní složka. Některé textové poruchy vznikly v obou těchto textech již při jejich přepsání cyrilicí. Jistou stopu původního hlaholského písma možno spatřovat v chybném prepise číslice 13 číslicí 20: řec. *ὁ φθείρων κόρην πρὸ τῆς ἡβῆς ἤγουν πρὸ τοῦ τρισδεκαετοῦς χρόνον* (Ecl. XVII. 31) je přeloženo Ust 58a 2 *priložii se vьzděvěštii se preže vremene. K̄ lětъ*, stejně VN, Jas má *dvu deset lět*; chyba vznikla tím, že při prepise z hlaholice mechanickou transliterací z hlah. $\overline{\text{ѠѠ}}$ (= 13) povstalo cyr. $\overline{\text{BĪ}}$ (= 12), vypsáno slovy dalo to: *dvojunadesete lětъ*, chybným vynecháním *-na-* změnilo se 12 v 20. Jen obšírná redakce ZS zachovala správnou číslici 13. Přičítat tuto nahodilou změnu autoru ZS, jako by byl úmyslně zvýšil věkovou hranici dospělosti u dívky proti všemu právnímu úzu z 13 na 20, je prostě nemožné.³⁷ Teprve po eliminaci všech zřejmých nebo pravděpodobných písařských omylů možno se vyslovit o překladu statí převzatých do ZS z Eklogy.

V celku lze říci, že je zdařilý a vyznačuje se týmiž přednostmi jako překlad v památkách nejstaršího období staroslověnského, tj. jistou volností odpovídající duchu slovanské řeči. Vysoká úroveň jeho vynikne rázem, srovnáme-li jej s otrockým doslovným slovanským překladem celé Eklogy, pořízeným později v Bulharsku. Pomíjím takové volnosti, kde autor ZS podává jistou samostatnou úpravu právních norem pro poměry moravské, a vybírám jen takové příklady, které ilustrují jeho jazykové úsilí vyjádřit věc ryze slovansky.

³⁶ V starších pracích o ZS nebyl věnován dostatečný zřetel řecké Ekloze. Lze to pozorovat také často v interpretacích Ganevových, který sice uvádí a překládá při jednotlivých statích příslušný text z Eklogy, ale nepřihlíží k překladům již tištěným, jako jsou: I. Leunclavii Amelburni, *Juris graeco-romani tam canonici quam civilis tomī duo* (Francofurti 1596), latinský překlad je v II. díle, 79n., který po smrti Leunclavia vydal M. Freherus; R. H. Freshfield, *A Manual of Roman Law, The Ecloga* (Cambridge 1926) a *A revised Manual of Roman Law, Ecloga privata aucta* (Cambridge 1927) s anglickým překladem; A. Spulber, *L' Eclogue des Isauriens* (Cernautzi 1929) s francouzským překladem; B. Sinogowitz, *Studien zum Strafrecht der Ekloge* (München 1952, strojopis; knižně: Athény 1956) s částečným německým překladem.

³⁷ Orošakov, *Ein Denkmal* 175, 223—4 přijímá 20. rok jako normu ZS, o písařské chybě prý nemůže být řeči; podobně Saturník, *Přispěvky* 131 výslovně podotýká, že ZS „zvýšil hranici věkovou v tomto případě na 20 let.“

Tak řecké τὸ πῦρ ἐμβάλλειν se případně vyjadřuje: Ustř 58a 17 *възагајαι ѓјуѝъ лѣсѝ* (Kormčaja kniga 1834, 503, v celkovém překladu Eklogy: *vmetajušticn ognъ v' ѓjužъ lѣsъ*), nebo 58b 1 *възъgnѣtitъ ognъ* (Kormč. 502: *poveržetъ ognъ na ne*), 58b 5 *възъgnѣtiušju ognъ* (Kormč. *v'vergšago ognъ*), 58b 8 *възъgnѣtilъ budetъ ognъ* (Kormč. *ognъ v'veržetъ*); podobně synonymní výraz ἐμπρησμόν ἐν πόλει ποιοῦντες se překládá Ustř 58a 20 *ognemъ vžagajetъ chramy, ašte vъ gradě* (Kormč. 501: *razženija tvorjašte vo gradě*); τὸ ἀζήμιον τῷ βλαβέντι ποιείτω Ustř 58b 6 *bes tžstety sžgorěvšaago da tvoritъ*, stejně 59b 25 (Kormč. *bez'tžstetno vreženomu da tvoritъ*); ἐν ἡμέρα πολλὸν ἄνεμον ἐχούση Ustř 58b 8 *vъ vѣtrenъ d(ъ)nъ* (Kormč. *vo dne mnoga vѣtra*); αὐτοβούλως Ustř 59a 7 *o sebe tvorež* (Kormč. *o svoem sovѣtě*); χειρὶ ἐπιβαίνων 59a 8 *nudьmi naleža* (Kormč. *ruku naložitъ*) τὴν . . . γενομένην ἐπ' αὐτῷ βλάβην ἢ θάνατον Ustř 59b 15 *i ključitъ se vrediti li umreti* (Kormč. *byvajušti na nem vredъ ili smertъ*); τὴν κλοπὴν ὑπομείναντι Ustř 59b 27 *okradenommu* (Kormč. 502 *postradavšemu okradenie*) aj.

Společný osud ZS s Metodějovým nomokánonem v prvních staletích před jejich nejstarším písemným záznamem vtiskl oběma textům jisté společné znaky. Tak jako Metodějův nomokánon (viz s. 205n) má i ZS na několika místech dvojité překlad, vzniklý z původních glos vsunutých do textu; např. Ustř 56a 11 *ἀνδρείως φερόμενοι δειρρζνωσε . . . podvigy i chrabrьstvo sždějavše*, nebo 56a 25 *ὑπὲρ ἐπαρχίαν čresъ zemlju . . . vъ inu zemlju* apod. Je tu řada míst porušených nepozorností nebo nevědomostí kopistů, též vynechání slov haplografií, např. 59b 15 *τόπου τόπον*, kde mezeru možno doplnit podle obsírné redakce (*do naročita města, nъ proidetъ v zarokъ město*). O některých těchto poruchách bude níže řeč.

³⁸ *Západoslovanské jazykové prvky v lexiku ZS*. Rok 1900, kdy vyšla epochální studie A. I. Sobolevského³⁸ o církevně slovanských textech moravského původu, možno označit jako obrat ve výzkumu ZS. Do té doby nebyla jeho jazyková stránka podrobena kritické analýze. Sobolevskij poukázal na některé výrazy svědčící o tom, že zákoník vznikl tam, kde byly do církevní slovanštiny přeloženy *Besědy papeže Řehoře I.*, tj. v jazykové oblasti moravsko-české.³⁹ S tím souhlasil vydavatel Frisinských památek A. V. Isačenko (1943)⁴⁰ a zařadil ZS mezi třináct památek představujících velkomoravskou literární tradici.

K těm slovům, která Sobolevskij pokládá za známku „moravského“ původu ZS (1900): *blagodětъ, plěnъ, težati, račiti* a později ve *Sborniku* (1910): *božii rabъ* ve významu „kněz, duchovní“, *teti, pьrja, pьrьcъ, kupetra*, přistupují ještě další výrazy, které přímo vylučují jeho bulharský původ.

Pro *přijímaní* (*communio*) bylo v prototypu ZS užito svérázného moravismu neboli panonismu *vъsqdъ*, utvořeného již v křesťanském období předcyrilometodějském podle starohornoněmeckého *wizzôd*,⁴¹ tedy výrazu, který se vyskytuje jen

³⁸ *Materialy i issledovanija v oblasti slavjanskoj filologii i archeologii*, Sbornik ORJSI 88 (1910), č. 3; *Cerkovno-slavjanskije teksty moravskogo proišchoždenija*, Russkij filologičeskij vestnik 43 (1900), 169–171.

³⁹ Také Je. Golubinskij, *Istorija russkoj cerkvi*, t. I, 12, Moskva 1901, 651 připouští možnost vzniku ZS na Moravě; praví, že ZS byl sestaven u Bulharů nebo, což není nepravděpodobné, již na Moravě a samým Metodějem současně s překladem nomokánonu.

⁴⁰ *Jazyk a pôvod Frizinských pamiatok*, Bratislava 1943, 50.

⁴¹ Srov. R. Nahtigal, *Starocerkvenoslovanske študije*, 5–20.

v nejstarších staroslověnských mešních textech západního obřadu, v Kyjevských a Vídeňských listech, v Životě Metodějově a jehož stopa se zachovala — jak mám za to — na jednom místě staroslověnského penitenciálu Zapovědi světychъ отъсъ (viz s. 141, p. 22). Mimo starou Moravu a Panonii, v krajích, kam německá misie nepronikla, bylo toto slovo zcela neznámé a *communio* bylo překládáno jinak: na Balkáně např. podle latinského *communicare* výrazem *komъkati*, *komъkanije* nebo *pričestiti se*, *pričestije*, jež se ujalo také v Rusku. Proto pochopíme, že staroruští písaři byli nad tímto slovem bezradni a všelijak je komolili.⁴² Poněvadž se ve zmíněných statích mluví častěji o slyšení celé (*vsju*) mše, upravili si první část genitivní formy *vъsuda* (podle ruské výslovnosti) v zájmeno *vsju* nebo *vse* a druhou část *-da* ponechali jako práci spojku u slovesa nebo — šlo-li o akusativ *vъsudъ* — pak *-dъ* prostě vynechali. Tím ovšem vznikla na několika místech ZS stylizace, která je buď nejasná, nebo vůbec nedává smyslu, jako: Ust 56b 7 *z. je lét(o) vsjuda stojati, ne vъzimati že místo vъsju* (sc. *liturgiju*) *stojati, vъsuda že ne vъzimati*; 56b 10 *vъ osmoje že lét(o) vsju* (místo *vъsudъ*) *prīimati*; 57a 8 *vъ .zī. lét(o) vse da vъzmutъ* místo *vъsudъ (da) vъzmutъ*.⁴³ Že tato konjektura, jež dosazuje do ZS toto prastaré slovo, charakteristické pro velkomoravskou náboženskou terminologii, není nijak násilná, že se tam skutečně četla, a to ještě na Rusi, můžeme dokázat ze samého ZS a sice z jeho smíšené redakce, která, jak bylo řečeno, přes svůj pozdní původ zachovala leckterý starobylý rys v svém jazyce. Její autor totiž na dvou místech, kde je řeč o přijímání, připojil svůj výklad. V letopisném variantu smíšené redakce ZS v Sofijském letopisu 157b se čte *vъ .zī. že* (sc. *lěto*) *vse prīimati, no s raz'suženiemъ*. Toto *s raz'suženiemъ* nedá se vysvětlit jinak, leč jako parafráze nepochopeného slova *vъsudъ*, které bylo v jeho předloze. To vše ušlo posavadním komentátorům ZS, z nichž někteří dokonce vykládali *vse da vъzmutъ* jako ‚ať jedí všechno‘, tj. o nepostním jídle, ačkoli vydání ZS v tištěné kormčí knize zřetelně naznačuje, že tu jde o přijímání.

Jiný lexikální moravopanonismus ZS je *božii rabъ* ve významu ‚duchovní, kněz‘: Ust 56b 2 *b(ož)ijemъ rabomъ*, bez řecké paralely. Je to kalk podle starohornoněmeckého *gotes scalh* (= Dei servus) a jen v tomto pořadí slov má tento speciální význam, kdežto inverzní postavení *rabъ božii* značí biblický pojem *famulus Dei*, *služebník boží* a užívá se ho rovněž v památkách velkomoravských. Tento typický výraz *božii rabъ* je podle A. Isačenka⁴⁴ „starý církevní termín Slovanů západního ritu“ a vyskytuje se „v staroslovanských textech, které vznikly na slovanském západě, ve sféře německo-latinského kulturního vlivu“. K těmto textům patří především Frisinské památky, kde se termín *božii rabъ* vyskytuje třikrát (I.7, II.109, III.46). Další doklady pro tento výraz *božii rabъ* s významem ‚kněz‘ nacházíme v ŽM kap. XI (*ini bo b(ožii) rabi tvorešče se*), a pak v textech, které buď byly přeloženy z latiny v oblasti českého jazyka, jako Gumpoldova legenda svato-

⁴² Na jeden takový případ nepochopení tomuto slovu v kap. VIII. ŽM, kde však je zachováno bez porušení, upozornil již A. A. Šachmatov, *AsIPh* 27 (1905), 141: ať je vyloučen *nъ tkъmo vъsuda ny c(ъ)rk(ъ)ve* místo správného *ne tkъmo vъsuda, nъ i c(ъ)rk(ъ)ve*.

⁴³ Užívá tedy ZS v opisné vazbě s *vъsodъ* týchž sloves jako Kyjevské listy (*vъzěti, vъzimati, prīimati*) ve Vídeňských listech se *vъsodъ* spojuje rovněž s *vъzěti*.

⁴⁴ *Jazyk a původ* 36, 38, 52, 56, 94.

václavská⁴⁵ a Besědy papeže Řehoře Velikého, nebo byly samostatně složeny staroslovenštinou české redakce, jako hagiografické skladby o sv. Václavu.⁴⁶

S Frisinskými památkami, zvláště s druhou, má ZS také jiné lexikální shody. Zmínili jsme se již o tom, že úsloví v první stati ZS *tvoriti treby* o konání pohanských obětí připomíná *trebu tuorim* z II. Frisinské památky.⁴⁷ Týž termín *trēba* byl užíván u západních Slovanů v sousedství Čech, jak svědčí doklad z X. sotletí *idolothita quod trebo dicitur* v synodním právu mohanských a rednických Slovanů.⁴⁸ V obou památkách je užito výrazu *supьrьnikъ* (Ust 55b 14) — Fris II. 73 *zopirnicom*. Pozoruhodná je rovněž myšlenková i frazeologická podobnost při užití slovesa *zaděti*: Ust 60b 13 *za grěchotъ strast(ъ) ima zadě* ‚trest jim uložil‘ (volný překlad řec. *την μὲν ἀμαρτιαν ἐκόλασεν*) a Fris I 25 *I da bim na zem zuete, tacoga grecha pocazen vzel, acose ti mi zadenes* ‚abych na tomto světě za takový hřích pokání přijal, jak ty mi uložíš‘. V poslední stati ZS, stejně jako v jiných velkomoravských textech, nacházíme též staroslovenský výraz *neprijaznъ* ve významu ‚dábel‘, utvořený podle starohornoněmeckého *unholda*, který v podobě poněkud pozměněné doposud žije ve slovenštině.⁴⁹

K lexikálním moravismům, jež pronikly do ZS z živé řeči, třeba připočíst některé výrazy pro mravní poklesky z oblasti pohlavního života, jmenovitě pro smilství (*πορνεία*) v širším slova smyslu; o cizoložství (*μοιχεία*) se v ZS neděje výslovná zmínka. Co charakterizuje překlad ZS, je poměrně velká pestrost výrazová. V Ust se tu užívá čtyřikrát slovesa *priložiti se* s loc. (Ust 57b 10 *proložii se d(ě)v(i)ci d(ě)voju o syγγενόμενος κόρη παρθένω*; podobně 57b 24, 58a 1, 58a 9), jednou *priměšati se* s loc. (56a 22 *priměšati se rabě syγγενόμενος δούλη*), dvakrát *blōditi* a jednou *blēsti* s acc. (56b 13 *bludei čjužju rabu o porneών εις δούλην ἄλλοτριαν*; 56b 20 *blēduštjuumu černьcju (správně -nicju) o porneών εις μοναστριαν*), jednou *nužju sъtvoriti* s dat. (58a 5 *nužju stvorivyi narēčenēi za mužъ*), jednou *obrētati se sъ c. instr.*

⁴⁵ Viz J. Vajs, *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile*, 94: *m'nozi klirici i božii rabi* — v textu české provenience přidaném k latinskému Gumpoldu.

⁴⁶ Ruská, tzv. *minejní* redakce I. staroslovanské legendy zachovala původní stav a na třech místech má *božii rabi* ve významu ‚duchovenstvo, kněží‘ (Vajs, *Sborník* 22, 24, 26); redakce Vostokovská (ib. 15, 16, 18) již na prvním místě čte místo *božia raby kormleše*, jak má minejní text, *bolnyę raby pitaše*. Překvapuje, že hlaholská redakce I. legendy svatováclavské nezná výrazů *božii rabъ* a nahrazuje jej: *b(og)u rabotajuštímъ služaše* (ib. 37), *služitele b(o)žie* (ib. 39). Již z toho je patrné, že hlaholskou redakci nelze pokládat za nejzachovalejší a za „sudidlo-kriterium obou textů cyrilských“ (ib. 6).

⁴⁷ A. V. Isačenko, *Jazyk a původ* 43. Na tuto souvislost rčení *trēbu tvoriti* v ZS s II. Frisinskou památkou upozornil už D. Dubenskij, *Russkije dostopamjatnosti* II, 1843, 202. Totéž rčení *trēbo tvoriti* o konání pohanských obětí užívá Supr. rkp. (srov. Jagić, *Entstehungsgeschichte* 373). Termín *trēba* měl v nejstarším csl. písemnictví význam pohanské oběti. V slovanském překladu svatováclavské legendy Gumpoldovy (J. Vajs, *Sborník* 101) se užívá variace *trēby dějati* v témž významu a v jiném csl. textu českého původu, v penitenciálu zvaném *Někotoraja zapověď* (srov. J. Vašica, *Církevněslovanský penitenciál českého původu*, *Slavia* 29, 1960 31n.) se vyskytuje místo toho prosté sloveso *trēbovati*. Tím se vysvětlí, proč se výrazu *trēba* neužívalo v mešním kánonu za lat. ‚sacrificium‘. J. Vajs (*Kánon charvátsko-hlaholského Vatikánského misálu Illir. 4. Protějšek hlaholských listů Kyjevských*, ČMF 25 (1934) 5; — týž, *Mešní řád charv.-hlahol. Vatikánského misálu Illir. 4 a jeho poměr k morav.-pannonskému sakramentáři stol. IX*, *Acta Acad. Velehrad. 15, 1932, 106*) upozornil na to, že v mešním kánonu je sedmkrát *žrtva*, nikdy však *trēba*, ale vykládal to nesprávně tak, že *trēba* je slovo pozdější známé teprve z žaltáře Čudovského (s odkazem na Jagiće, *Entstehungsgeschichte*², 345).

⁴⁸ A. M. Koeniger, *Die Sendgerichte in Deutschland* I, 1907, 195.

⁴⁹ Srov. J. Stanislav, *Slovenské slovo nepriaznik*, *Slavia* 25 (1956), 254—7.

(57a 11 *iže s mužatoju obrětajetъ se ευρεθη ποιων*). Rozhodně nelze pomýšlet na to, že by tato rozmanitost byla výsledkem pozdějšího vývoje. Naopak, jsou důkazy pro to, že je ji třeba spíše pokládat za produkt vlivu moravského jazykového prostředí, do něhož patří nejen *bloditi* a *blesti*, nýbrž i *priložiti se* ve specifikovaném významu tělesného styku muže s ženou nebo ženy s mužem nebo manželského obcování. Je jistě pozoruhodné, že nalézáme toto *priložiti se* ze staroslověnských evangelních kodexů v jediné Savvině knize: Mt 19.5 (f. 42b) *i priložitъ se ei κολληθήσεται τη̄ γυναικι αῡτοῡ*. Je to další bezpečný archaismus tohoto textu, který možno přisoudit prvotnímu překladu. Ostatní texty staroslověnské mají již místo toho jako výsledek sjednocování *prilěpiti se*, např. Mar i *prilěpitъ se ženě svoei*.

Je zajímavé sledovat historii těchto slov v české literární tradici. První z nich *priložiti se* vyskytuje se v zmíněném specifikovaném významu s vazbou poněkud změněnou koncem 10. století v slovanském překladě latinské legendy Gumpoldovy o sv. Václavu v partii, která byla přidána do Gumpoldova textu z domácích, českých pramenů (*Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile* 107): *synov radi rozenia, priloži k' sebě ženu...* V podobném znění je toto úsloví dochováno v českých lékařských spisech z konce 14. a z 15. století ve významu ‚beischlafen‘: *Ženu k sobě přiložil*.⁵⁰ Podobně v rukopise *Práv pražských* z roku 1513: *Jestli svobodná žena svého porobného člověka k sobě přiloží*.⁵¹ Výraz ten zná též Tomáš ze Štítneho (*Knížky sestery o obecných věcech křesťanských*, vyd. K. J. Erben, Praha 1852, 83): *Jest-liť to z milosti řekla, nebo poctivým studem, žej' se jí to zdálo, nepočestno i po smrti prvního muže k druhému se přiložiti, jistěť jest duostojna chvály*. Jeden doklad se čte konečně ve veršované písni o Arnoštovi, v rukopise knihovny hraběte Baworowského ve Lvově z r. 1472, f. 83b (ve vydání Jana Loriše: *Sborník hraběte Baworowského*, Sbirka pramenů I, 1, 6, Praha 1903, 177): *Když již ležieše (Adlička) na loži — a ciesař se k nie přiloži, — i obje jej velmi pilně ...* Tyto poměrně dosti hojné doklady opravňují nás k domněnce, že toto rčení mohlo proniknout do ZS ze současné řeči lidové v oblasti Velké Moravy.⁵² Je to tím pravděpodobnější, protože také jiná odvozenina od téhož slovesa s předponou *sz-* (*szložiti, szloženie, szložьnyj*) s podobným významem tělesného styku jako *priložiti* a vyskytující se ojedinele v Euchologiu Sinajském v partii vzniklé na půdě velkomoravské, je nepochybně moravského původu.⁵³

Také *priměšati se* ve významu ‚tělesně obcovat‘ není docela cizí staročeskému usu loquendi, jak nasvědčují doklady z Hájka: *Aby jedna žena též jednoho přidržela*

⁵⁰ Srov. Dr. Čejka, *Třetí sbírka lékařské terminologie*, Příloha Čas. čes. musea 27, 1853, 8.

⁵¹ Srov. J. Jungmann; *Slovník česko-německý* III, 583.

⁵² Z ostatních slovanských jazyků zachovaly stopy tohoto specifikovaného významu *priložiti se* jednak lužická srbština (horní) ve výrazech *priloznik, -nica, -nistwo* (Beischläfer, Ehebrecher, -in, Beischlaf, Ehebruch), srov. J. Kral, *Serbskoněmski slownik hornjoložiskeje réče*, Budyšin 1931), jednak charvátština u františkánských spisovatelů 18. století: *Akademički Rječnik má u priložiti se pod f* ‚přidružení se k ženě‘; doklad z J. Filipoviće je známý citát z Gn 2.24, který se opakuje v Novém Zákoně u Mt 19.6, Mr 10.7, Ef 5.31: *Ostavice čovik otca svoga i mater svoju i priložice se ženi svojoj*. Původ tohoto *priložice se* je záhadný, nechceme-li jej pokládat za nahodilost, ježto i v starosl. parimejniku i v starocharvátských textech tu (Gn 2.24) nacházíme *prilěpit se — prilipit se ženě* (srov. A. V. Michajlov, *Opýt izučeniija knigi Bytija proroka Moiseja v drevnestlav. perevode*, č. I, Parimejnyj tekst, Varšava 1912, 132; Iv. Berčić, *Ulomci sv. pisma* I, 4). Raňinin lekcionář čte Mt 19.5: *i približa se g ženi svojoj*.

⁵³ Viz J. Vašica, *Jazyková povaha* 531, pozn. 52.

se muže, a jinému se nikterakž nepřiměšovala (Kronika k r. 1039); přiměšovati se muži cizímu (Snář 143) nebo přiměsiti se k ženě, jež se čte v staročeském překladě Comestora.⁵⁴ Staročeské *blúdití* není sice doloženo ve významu ‚smilnit‘, ale jak svědčí adjektiva *bludný* (= nevěstčí) *stav* (Pass. 31), *dítě bludné* (= nemanželské), substantivum *bludnice* (= nevěstka), můžeme je pro velkomoravské období předpokládat.

V Metodějově nomokánonu se klade o tělesném styku za ř. *συνάπτεισθαι σὺν-κουλῆσθαι* se (Ustř 9b 12, 15; 11a 26; 41b 17); téhož výrazu se užívá v stejném významu i za ř. *συνέρχεσθαι* (Ustř 41b 11), jež se jinde překládá též jako *prilěpljati se* (32b 26). Jinak se vyjadřuje smilství a cizoložství způsobem obvyklým v staroslověnských evangeliích, v Apoštolu a žaltáři, tj. za *πορνείειν*, *πορνεία* je tu *ljuby dějati*, *ljubodějanie*, za *μοιχεύειν*, *μοιχεία* *prěljuby dějati* n. *stvoviti*, *prěljubodějanije*, *prěljuboděica* apod. Stejně je tomu v Metodějově řeči z rukopisu Clozova, kde jde vesměs o citáty z Nového zákona (2a. 32 — Efes. 5.3, 5; ib. 36 — 1C 6,9; 2b 10—12 — Mt 5.32).⁵⁵ V obou těchto spisech, které vyšly z dílny Metodějovy, nenacházíme ani *priložiti se*, ani *priměšati se*, ani *blúdití* ve významu ‚smilnit‘. Na druhé straně zase pozorujeme, že autor ZS nepoužil ani v jednom případě rčení *ljuby dějati*, *ljuby stvoviti* apod., což je jistě nápadná okolnost a mluví proti účasti Metodějově na této soudní příručce.⁵⁶

Předložka vъ s akusativem místo očekávaného lokálu. Jiným význačným západoslovanským rysem charakteristickým pro ZS a spojujícím jej zároveň s Metodějovou adhortací rukopisu Clozova jsou případy předložky *vъ* s akusativem místo očekávaného lokálu. Tato syntaktická zvláštnost se v obou těchto krátkých textech vyskytuje nápadně často, takže je v ní možno spatřovat starobylý znak doby a prostředí, v němž povstaly.

V usťušském textu ZS se tato vazba vyskytuje na těchto místech: 1. 55b 11 *vъ vsěku prъju i klevetu i šъpty dostoitъ knezju i sudii ne poslušati besъ svěditelъ mnogъ*; 2. 56a 1 *ne vъ premnogu bo silu poběda brani oъk ѓn plъhъei gъr dnvameos vίκη πολέμου*; 3. 57a 25 *vъ malýě přě*, v malých sporech; 4. 57b 10 *priložii se d(ě)v(i)ci d(ě)voju, a ne vъ volju rodivšimъ ju προαιρέσει μὲν τῆς κόρης, ἀγνοία δὲ τῶν αὐτῆς γονέων*; 58a 10 *ašte i vъ volju d(ě)v(i)ci zalězlъ budetъ προαιρέσει τῆς κόρης*; 5. 58b 5 *ašte v nevěděnije ili vъ m(ъ)d(о)stъ vъzъgnětivšju ognъ se budetъ eі μὲν κατὰ ἀπειρίαν ἢ ῥαθυμίαν τοῦ βάλλοντος τὸ πῦρ τοῦτο γέγονε*; 6. 59a 9 *ašte vъ istinu svoje iměja se stvovitъ eі μὲν κατὰ ἀλήθειαν ἴδιον ζητῶν τοῦτο ἐποίησεν*; 7. 60b 5 *vъ premudrostъ σοφῶς*; 8. 59a 13 *jako ne vъ vlastъ byvaja ὡς μὴ ἀρχόμενος*; 9. 61a 2 *vъ velikyi sъ sudъ b(o)žii imatъ osužati*, na velikém tomto soudu božím má soudit; 10. 61a 25 *vъ b(o)žii zakonъ nastavletі* v božím zákonu vyučovat.

Podobnou vazbu nacházíme i v Metodějově adhortaci z rukopisu Clozova: 11. 1b 36 *obrětajostichъ se vъ svoje imъ ljudi*; 12. 2a 2 *eže e vъ b(o)žii zakonъ vъpsano*; 13. 2a 7 *eže e vъpsano vъ s(vě)ta ev(a)ng(e)lъě*; podle toho třeba opravit v ZS 14. Ustř

⁵⁴ Srov. také v ŽK X *priměšъ se k ženě*. J. V. Novák, *Petra Comestora Historia scholastica*, Praha 1910, str. 94, 5, 28; 294 Incidentia ř. 5.

⁵⁵ Za *γαμειν* je zde užito *prilěpljati se* (Cloz 2b 11) a v témž smyslu *svěšati se* (2a 21).

⁵⁶ Je vhodné poukázat na to, jak ostře se liší v této věci od těchto textů cyrilometodějských Zapověď svętychъ oъsъ, staroslověnský penitenciál, jehož ztlumočení třeba podle R. Nahtigala klást rovněž nepochybně na Moravu. Překladatel užil ve všech jedenácti případech různých poklesků mravnostních jednoho a téhož rčení *blodъ stvoviti* (jen jednou *blodъ tvoriti*). Touto jednotvárností, která ovšem částečně padá na vrub latinské předlohy a jejího důsledného *fornicari*, odlišil se zřetelně jak od autora ZS, tak od autora slovanského nomokánonu a Metodějovy adhortace.

55b 1 *prvvyi zakonъ vřpisavъ* dodáním vynechané předložky *vъ prvvyi zakonъ vřpisavъ*; 15. 2a 18 *s(ve)toe krъstenъe vъ čestъ velьjъ iměti*; totéž rčení čteme dvakrát za sebou v ŽK IX (Lavrov, *Materialy* 14): *vъse troe vъ čestъ iměetъ*, rukopis Vladislava Grammatika z r. 1469 (Lavrov o. c. 50) má již: *vъ česti imatъ*; 16. 2a 28 *vъ s(ve)toe i s(ъ)p(a)sajōštee krъštenъe . . . chraniti*; 17. 3a 9 *da vъzъrъjōtъ vъ myslъ svojo*,

Několik dokladů je též v Euchologiu Sinajském: 18. 19a 5 *vъ mirъ i pravъdō i mořъstvo sъchranī ēv eirōvñh kai dikaiosōvñh kai āndreia diafōlaxōv*; 67b 8 *vъ ime o(tъ)ca i s(y)na i s(ve)taago d(u)cha* (Mt 28.19), také v Fris. II (49,55) naskýtá se dvakrát *u ime bosie*; 20. 82b 19 *obrazъ bōdi emu vo vsěko dobroděnie, vъ sъměrenie, vъ krotostъ, vъ mol(i)tvō, vъ postъ, vъ bōděníe* (Frček, *Euchologium Sinaiticum*, 533 překládá: sers lui d'exemple dans toute bonne action, dans l'humilité, dans le mansuétude, dans la prière, dans le jeune, dans les veilles); 21. 104b 16 (Zapovědi světychъ otъcъ) *ašte kto bratra svoego vъ gněvъ proklъnetъ* za lat. *cum furore*, Ust 117a 2 v témž citátu má již *vъ gněvě*.

Zvláštního povšimnutí si zaslouží vazba *vъ s* akusativem u slovesa *pozъrěti* v témž Euch: 22. 83a 24 *ni vъ edinože pozъri ego* (bez řecké paralely; Frček, o. c. 534: ne le néglige en rien); pomocí tohoto místa z Euch Sin můžeme vyložit nesprávně chápaný pasus v Metodějově adhortaci Cloz 2a 24, který třeba čísti takto: *nъ i pozъrešteejē ichъ krъnežē tako vъ seje* (= *sъje*, akus. pl. fem. zájmena *sъ*) *beštince*, tj. nýbrž i knížata přehlížející jim (*ichъ* je gen. předmětný) takto tyto zlořády. Tím se definitivně odklízí ze staroslověnského lexika nemožné zájmeno *takovъsъ*, jež podle B. Kopitara uvádí Miklošič (*Lexicon* 982) a V. Vondrák (*Glagolita Clozův*, 120), a celé místo nabývá jasného smyslu, zapadajícího přesně do kontextu.

Doklady z dalších staroslověnských textů, (Epifaniovy homilie z Clozova sborníku a slovanských Životů Konstantina Fil.-Cyrila a arcibiskupa Metoděje) uvádí V. Vondrák ve svých *Studiích z oboru církevněslovanského písemnictví*, 135 — 6, 154, 162, 166 a vykládá je jako individuální zvláštnost Klimenta Velického, jemuž připisuje autorství všech spisů, v nichž se vyskytují.

Z častého výskytu této vazby ve staročeských památkách ve rčeních typu *jmieti koho* nebo *co v čest, u počest, v mrzkost, v nenávist, u potupu, v tesknost*⁵⁷ lze usuzovat, že byla běžná již v českém a moravském jazykovém prostředí IX. století. S těmito rčeními lze spojit doklady z Metodějovy řeči a ŽK IX (č. 15), stejně jako doklad z ŽK XIV *ašte imutъ bukvi v jazykъ svoi* (Lavrov 27,60) a jeho variaci *javъ bukvi vъ vašъ jazykъ* ib. Východiskem pro tuto vazbu *vъ s* akus. byl podle Gebauera prvotní význam místní, „kterým se vyslovuje, ve který předmět, tj. v nitro kterého předmětu, kam? děj se nese“, a to „při slovesech pohybu *jiti, téci, vstúpiti, padnúti, vložití, oděti . . .* a také jiných, *volati, porúčeti, řeci . . .*“ Z uvedených stsl. dokladů možno tento místní vztah ještě postihnout v č. 1 — 14. Z významu místního se pak podle Gebauera vyvinuly další, přenesené (doklady č. 10 a 17). Jiné stč. rčení *býti komu v potupu, v nenávist* dá se uvést ve vztah k č. 8 (*byvatí vъ vlastъ* za řec. ἀρχεσθαι, 'být v (či) moci, být podroben') a k č. 20 (být někomu příkladem *vъ vsěko dobroděnie . . .*). Staročeská adverbiální spojení jako *v-óbec, ve-směs, v-óci, v-div, v-děk* apod. mohou nám přiblížit stsl. *vъ volju* (č. 4), *vъ istinu* (č. 6), *vъ přémudrostъ* (č. 7).

⁵⁷ J. Gebauer, *Historická mluvnice jazyka českého IV*, 496—497.

V dějinné perspektivě nabývají zvláštního významu tři doklady pro tuto vazbu, které zjistil V. Vondrák v glosách Svatořehořských:⁵⁸ *u mezicase* (= *v mezičasi*) per intervalla temporis 548, *v poznane* (= *v poznanie*) in cognitione 555 a *u rozlozene* (= *v rozloženie*) in expositione 556. Tyto glosy, převážně české „s nemnohými paleoslovenismy“,⁵⁹ vepsané někdy na rozhraní 11. a 12. století do latinského rukopisu Dialogů sv. Řehoře, téhož sv. Řehoře, jehož homilie (Besědy) byly právě někdy tehdy přeloženy na českém území do církevní slovanštiny, tvoří jakousi přechodní spojku mezi obdobím staroslověnským a staročeským. Jsou obsaženy v kodexu, který se nyní chová v knihovně pražské kapituly, ale pochází z láštera na Ostrově při Davli; ten, jak se zdá, nezůstal uzavřen slovanským vlivům z kláštera sázavského.⁶⁰

Některé z těchto stč. zvláštností v užívání vazby *vъ* s akus. drží se a žijí dosud v moravských dialektech a mají zde jistě prastarou minulost, jak vyplývá z této shody se staročestinou. Sem patří (č. 20) moravské *ve jméno*, doložené též v staré češtině a v staré polštině.⁶¹ V moravštině stejně jako v staročestině užívá se *vъ* s akus. k určení času, jistých památných událostí, polních prací apod. Něco podobného se nám jeví v č. 1, 3 a 9. Je jistě zajímavé, že z moravských dialektů se dá uvést paralela k č. 15 (*měl jsem to ve smích*).⁶² Tímto historickým a dialektologickým materiálem, ne právě skoupým, vazba *vъ* s akus. místo lok. vtiskuje ZS význačný rys západoslovanský.

Jazyková fakta uvedená v předchozích odstavcích prozrazují západoslovanský, moravský původ ZS. Nelze se domnívat, že by sestavitel ZS užil těchto moravismů nebo panonismů v soudní příručce určené pro Bulharsko, kde tyto termíny neměly ani kořenů, ani resonance v místním jazyku. Text s těmito výrazy nemohl vzniknout v Bulharsku ani nemohl být určen pro Bulharsko. O tom svědčí i skutečnost, že v něm není ani stopy po nějakém typickém bulharismu. V Tichomirovově edici krátké redakce ZS není nic, co by bylo možno vykládat jako zbytek původní bulharské verze. I když veškerá dochovaná rukopisná tradice je pouze ruská a počíná teprve koncem XIII. století, máme nicméně za to, že by se v ZS mohl dochovat alespoň nějaký rys bulharského jazykového prostředí, stejně jako se v něm zachoval velký počet archaismů typicky moravských.

Tyto moravské jazykové prvky v ZS nás nesmějí překvapovat. Jsou přirozeným důsledkem misijní metody slovanských apoštolů. Petar Škok⁶³ poukázal na to, jak podivuhodně se tito Řekové připravili jazykově na svou misii. Ale zrovna tak to činí i dnešní misionáři. Na jeho dotaz mu bylo řečeno jedním z nich, G. Bainou,

⁵⁸ V. Vondrák, *Über die Lokaleendungen -ě und -u der ъ- und o-Stämme im Altböhmischen*, AfslPh 9 (1886), 605—634; o glosách k Dialogům sv. Řehoře z konce 11. nebo 12. stol. (ČČM 1878, 545—557) na str. 608—9.

⁵⁹ Srov. F. Trávníček, *Glosy Jagičovy a svatořehořské*, Slovanské studie, Praha 1948, 168; M. Weingart, *Československý typ církevní slovančiny*, Bratislava 1949, 76—82; A. Patera—A. Podlaha, *Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapitoly pražské I*, č. 279, sign. A CLXXIII.

⁶⁰ V. Chaloupecký, *Prameny X. století legendy Kristiánovy*, Svatováclavský sborník II, 2, 1939, 444; *Slovanská bohoslužba v Čechách*, Věstník ČAVU LIX, č. 4, 1950, 72; R. Urbánek, *Legenda tzv. Kristiána II*, str. 106, pozn. 316.

⁶¹ Fr. Bartoš, *Dialektický slovník moravský*, 1908, 472; J. Gebauer, *Historická mluvnice IV*, 498; týž, *Slovník stč. I*, 662; S. B. Linde, *Slovník jazyka polskiego II* (1855), 203—4, srov. ib. VI (1860), 205 o předložce *w* s akus. ve významu vztahovém a časovém.

⁶² Fr. Bartoš, *Dialektologie moravská I*, 187.

⁶³ *Južnoslovenski filolog* 8 (1928—29) 59—60.

že přede vším jiným se učí jazyku, v němž chtějí hlásat evangelium, uprostřed dotyčného národa. Taková byla i metoda soluňských bratří. O arcibiskupu Metoději praví jeho životopisec, že jako správce slovanského knížectví seznámil se se všemi slovanskými obyčeji a pomalu že jim navykl (ŽM II). A tak i za pobytu na Moravě sblížili se s novým prostředím a přizpůsobili svůj spisovný jazyk slovanský, v němž přeložili evangelia, místnímu nářečí. Zvláště ve spisech právních, určených pro praxi a týkajících se životních otázek lidu, použili ustálených domácích termínů, jak jsme to zjistili právě v ZS, nomokánonu i v jiných textech velkomoravských.

Souvislost ZS s Metodějovou adhortací ke knížatům-soudcům z rukopisu Clozova. Shoda ZS, textu svým obsahem zcela jinam zaměřeného než Kyjevské listy, v nejvýznačnějším ryse lexika těchto mešních formulářů západního ritu, jakým je beze sporu výraz pro *communio vsodъ*, je jistě velmi překvapující. Že ZS svými kořeny hluboko tkví v půdě cyrilometodějské, je patrné i ze způsobu, jakým se tu překládá známý *locus communis* v řecké náboženské literatuře o tom, jak Bůh vyvedl člověka z nebytí v bytí: *εις τὸ εἶναι παραγαγὼν ἐξ οὐκ ὄντων τὸν ἀνθρώπον* v *bytíe ne sušta čl(ově)ka sotvorъ* Jas 41b. Řecké *παραγαγὼν* je tu přeloženo nikoli doslovně slovesem *privesti*, které zde čteme v pozdějších památkách, nýbrž volně *sъtvoriti*, tak jak je to v jedné prefaci Kyjevských listů, ve dvou modlitbách Euchologia Sinajského a v I. kapitole slovanského života Metodějova.⁶⁴

Nejbližší vztah ze všech velkomoravských textů má však ZS k Metodějově řeči z rukopisu Clozova. Srovnáním obou textů zjistil jsem v nich řadu nápadných shod jazykových i věcných, které svědčí o tom, že obě tyto památky jsou na sobě závislé.

V obou těchto textech, zaměřením od sebe napohled tak vzdálených, nalézáme tutéž právní terminologii, např. *teža* ‚soudní pře‘, *ispytanije* ‚soudní vyšetřování‘, *klevetъnikъ* ‚žalobce‘, *sluchъ* ‚doslech, výpověď‘, *ne poslušati bezъ svѣditelъ* ‚nevyslychat bez svědků‘ v ZS a *sluchъ suetъnъ... be-sъsvѣdѣtelъ* Cloz 1b 31n., *obrѣtati se* ‚být usvědčen, shledán (soudně) vinným‘, *postъ* s významem ‚epitimijní pokání‘. Jsou zde některé výrazy doložené jen v těchto dvou textech, jako *beštinnica* ‚zlořád‘, *drъšti (iže) otъ svѣtago krъštenija* ‚křtěnka v poměru k svému kmotru‘. Jsou tu dále i stejné citáty, z nichž jeden (Mt 19.6) je zvláště průkazný, poněvadž se vyznačuje v překladu v obou textech společným idiotismem, doloženým jinde jen v Savvině knize: *jaže bo b(og)ъ sъvelъ estъ* Cloz 2b 12, *sъvede* ZS a Sav, všude jinde *sъčeta*.

Velmi zajímavou slovní paralelu, která sblízuje ZS s Metodějovou adhortací, pozorujeme v použití slova *mъdlostъ* za řec. *ῥαθυμία* ve významu ‚duchovní lenost‘, s odstínem nedbalosti, lehkomyšlnosti, slabosti. Výraz ten byl doložen v tomto pojetí jen v Glagolitu Clozově, a to dvakrát: v Metodějově adhortaci (2b 30), která je původní skladbou cyrilometodějskou, a pak v překladu jedné homilie sv. Jana Zlatoústého (5b 9). Jak ukázal Grivec v několika svých studiích,⁶⁵ slovo *mъdlostъ* v tomto specifikovaném významu, který souvisí úzce s celou teologickou soustavou cyrilometodějskou, opírající se o východní křesťanské tradice, patří k charakteristickým znakům nejstarší velkomoravské epochy staroslověnského písemnictví; je to prostě

⁶⁴ Srov. J. Vašica, *Slovanská liturgie nově osvětlená Kyjevskými listy*, Slovo a slovesnost VI (1940), 74.

⁶⁵ *Zarja stare slovenske književnosti* 44; *Clozov—Kopitarjev glagolit* 376—390; *O idejah in izrazih Žitij Konstantina in Metodija*. Razprave Slov. akad., filoz.-filol.-hist. razred, II, 8 (Ljubljana 1944), 180—187.

jeden z tak zvaných moravismů nebo panonismů, dosud žijící v čes. *mdlost* nebo v slovinském *medlost*. U Jihoslovánů a Rusů se tohoto slovního kořene (*mьdl-*), ať jmenného či slovesného, od samých začátků, kromě slabého doznívání tohoto moravismu v starobulharském a staroruském písemnictví,⁶⁶ užívalo jen ve významu ‚opožďování, váhání, prodlévání‘, proto musel být nahrazován jinými synonymními výrazy jako *lěnostь*, *oslabljenije*, *unynije*. Je tudíž pochopitelné, že jihoslovanský a ruský písař stál s rozpaky nad takovou *mьdlostí*, zvláště bylo-li slovo to v jeho předloze zkráceno. A to je náš případ.

V 15. stati se stanoví tresty za zločin žhářství, převzaté z 41. článku XVII. titulu Eklogy, až na původní dodatek o trestu podle zákona církevního, který namísto stětí mečem ukládá viníku dvanáctiletý půst. Ve formulaci odpovědnosti za požár je dvojí zmínka o lenosti ve smyslu řeckého *ῥαθυμία*: poprvé je řecké *κατὰ ἀπειρίαν ἢ ῥαθυμίαν* přeloženo v krátké redakci в невѣдѣнїи или въ млсть (se „slovo-titlou“); tak je tomu v rukopisech Ustužském a Varsonof’jevském, zatím co Novgorodský má *městь* (!). Poněvadž *въ милость*, jak třeba číst zkratku a jak je také skutečně rozepsána v řadě rukopisů Čudovské a Sofijské redakce (Tichomirov I, 77, 96), očividně nedává smyslu, snažili se písaři obšírné a svodné redakce slovo opravit, ale s nezdarem: *въ bl(a)godětъ*, v Justiniánském zákoníku i *malodušьe*, v tištěné Kormčí knize *въ tichostь*. Ještě větší zmatek sem vnesli bulharští právní historikové, jako Danailov a Bobčev, kteří rozvádějí tuto zkratku *въ mladostь*. Také Orošakov překládá: aus Unerfahrenheit oder Jugendlichtkeit.⁶⁷ Ale věc je jasná: původně byla napsána abreviatura: мдлость (s „dobro-titlou“) tj. *въ мьдlostь*. Že tento dohad je správný, vysvítá o něco dále z druhého místa, kde řecké *ὡς ἀμελήσας καὶ ῥαθυμήσας* bylo původně přeloženo *ili oblěnivъ se ili umedlivъ*;⁶⁸ krátká redakce má zde text porušený, ale správné čtení je zachováno v redakci obšírné a svodné. Tím dostáváme zároveň vzácný doklad pro sloveso *umьdliti* ve významu *ῥαθυμειν*, jinde ve staroslověnštině nedoloženém.⁶⁹

Této právní formule ze ZS, obsahující pojem lehkomyšlnosti ve spojení s pojmem nevědomosti, použil Metoděj — ovšem ve speciální řečnické formulaci při rozvíjení motivu tělesné lásky — za kritérium míry odpovědnosti před soudci, kteří rozsuzovali manželské spory podle zásad stanovených v ZS. V širším kontextu zní toto místo v překladě takto: „Je tedy povinen každý křesťan mít v úctě a bázni tu, která si ho zvolila (*рачьшюже*), a soudit ji podle Božího zákona svatého v každé naskytlé při, jak je psáno v zákoně (tj. v ZS). Proto nikdo z vladařů, ovládan děblem, i když svými ústy vyznává, že je věrný, ať se srdcem nevzdálí od Boha tak, aby se pokoušel pro temnotu lehkomyšlnosti nebo z nějaké jiné nevědomosti nebo tělesné lásky (*отъ тьмы мьдlosti или етеру inomu невѣждьствью ли ljubъvi прѣтсѣи*) nezachovávat něco z těchto psaných věcí (tj. v ZS)⁷⁰ a domníval se, že nepodléhá

⁶⁶ Sreznevskij, *Materialy* II, 224 uvádí jen tři doklady, které by bylo možno považovat za reminiscenci zmíněného moravopanonismu: *mьdlostь* a komp. *mьdlěi* za řec. *νωθής* z XIII slovo Řehoře Naziánského z XI. stol. a *mьdlyi* za řec. *εἰσπλαγκνος* z Konstantina Bulharského. Všude jinde má tento výraz pouze význam ‚tardus, tardare, tarditas‘.

⁶⁷ Danailov, *Edin pametnik* 45; Bobčev, *Starobălgarski pravni pametnici* 89; Orošakov, *Ein Denkmal* 169, 229.

⁶⁸ Puškinský rukopis obšírné redakce má zde *lěnostьju* ili *umedlivъ*.

⁶⁹ Sreznevskij (*Materialy*) a Miklošič (*Lexicon*) je znají pouze ve významu ‚tardare‘.

⁷⁰ F. Grivec, *Clouzov-Kopitarjev glagolit* 362 chápe slova *etero psanymъ simъ* všeobecně, z kontextu však je zřejmo, že souvisí s předcházejícím poukazem na *zakonъ*, tj. ZS.

odsouzení do věčného ohně a na tomto světě božímu hněvu“ (Cloz 2b 22—34). *Μεδλοσѣ* z Metodějovy adhortace je tedy nejen asketicko-mravním pojmem přejatým z Jana Zlatoústého, nýbrž současně i právním termínem pro stanovení odpovědnosti viníka. Původ tohoto termínu a paralelního s ním termínu *neznalost* je nutno hledat přímo v ZS. Je tedy *μεδλοσѣ*, za řec. *ῥαθυμία* jednak dalším důkazem blízké spřízněnosti Metodějovy adhortace a ZS, jelikož se v tomto významu vyskytuje jen v těchto dvou textech, jednak svědčí o moravském původu tohoto zákoníku a proti domnělému původu bulharskému.

Velmi průkaznou jazykovou shodu Metodějovy řeči k soudcům ze ZS, nepřipouštějící nejmenší pochybnosti o tom, že autor řeči jej znal, pozorujeme dále v citátu Mt 19.3 *εἰ ἔξεστιν... ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν*. Spojení *κατὰ πᾶσαν αἰτίαν* se ve všech evangelních textech církevněslovanských, od nejstarších hlaholských rukopisů až podnes, překládá *po vsěkoj vině* (jediná Savvina kniha má malou odchylku: *na vsakoj vino*). V Clozově rukopise 2b 8 čteme: *ašte e lъzě puštati ženę svojo na vsěko vrěmę*. Biblická kritika neskýtá žádnou takovou variantu, která by tuto anomálii nějak vysvětlovala. Jak tedy vysvětlit tuto odchylku nemající opory v evangelní textové tradici? Je to nahodilost nebo pouhý omyl či rozmar písařský? Týž citát je v poslední stati ZS „O manželech“, cele věnované otázce nerozlučnosti manželství a vypočítávající nakonec, jako směrnici pro soudce, případy, kdy může být manželství rozloučeno. Ve všech rukopisech ZS vyjma rukopisů náležících ke skupině Merila pravedného, kde je stať *O manželích* vůbec vypuštěna, šesti čudovských rukopisů, kde je vynecháno slovo *грѣхъ*, a vyjma rukopisu Ioasafovského čte se shodně s rukopisem Ustužským: *ašte dostoitъ na vsękrъ грѣхъ otpuštati ženu svoju*. Slovo *грѣхъ* lze považovat za synonymum slova *vina*. Avšak nemůže být pochyb o tom, že původně tam nebylo ani to, ani ono: v Ioasafovském rukopise, který sice pochází až z počátku XVI. stol., zachoval však celou řadu archaických výrazů, čteme zde, stejně jako v Clozianu, *na vsęko vrěmę*. Je zcela vyloučeno, že by si písař tohoto rukopisu, který text spíše modernizoval a přibližoval soudobé ruštině, sám vymyslel tento výraz neznámý v evangelní tradici. Měl však k dispozici starší předlohu textu, pocházející z jiného hyparchetypu, bližšího originálu než většina ostatních opisů ZS. Tam našel tuto zvláštnost a ponechal ji ve svém rukopise spolu s jinými starobylými a správnými čteními, zajišťujícími Ioasafovskému rukopisu význačné místo v rukopisné tradici této památky. Můžeme tedy s naprostou jistotou soudit, že v původním textu ZS zněl citát Mt 19.3 přesně tak jako v Clozově rukopise a že Metoděj jej přesně opakuje.

Dokud se slovo *vrěmę* chápalo pouze ve významu ‚čas‘, zarážel tento překlad svou nejasností a protikladem k ostatním přesným právním termínům Metodějovy řeči. Výpisek z Metodějova nomokánonu osvětlil však tuto záhadu překvapujícím způsobem. Tam totiž je v překladu 4. kánonu neocesarjského (v 43. titulu) užito termínu *vrěmę* za řecké *ἔργον* ve významu ‚skutek nečistý (coitus)‘: *ašte predъležatiъ* (namísto *predъložitъ*) *кто въschotѣвъ ženě byti съ neju ti ne pridetъ въ vrěmę pomыšlenija* (místo *-nije*) *jego, javě jestъ, jako bl(a)g(o)d(a)tiju b(ož)ijeju izbavlenъ bystъ* (Ust 42a 27 — 42b 3) *ἔαν προόθηται τις ἐπιθυμίας γυναικὸς συγκαθευδῆσαι αὐτῇ* (var. *μετ' αὐτῆς*), *μη ἔλθῃ δὲ εἰς ἔργον αὐτοῦ ἢ ἐνθυμῆσις, φαίνεται ὅτι ὑπὸ τῆς χάριτος ἐρρῶσθη*. Z toho je patrné, že slovo *vrěmę* v tomto speciálním významu muselo být běžné a obecně známé, jinak by ho nebyl mohl užít ani Metoděj ve své řeči ani autor soudního zákoníku. Pozoruhodné je také to, že nejstarší staroslověnské evangeliáře již tento výraz odstranily a že zmizel též až na jednu výjimku z kopií ZS, kde byl nahrazen slovem *грѣхъ*. Z toho je vidět, že nejstarší evangeliáře již

představují pozdější textovou úpravu provedenou na jihu. Termín *vrěmě* není však pouhý variant, sémantika a etymologie nás tu nechávají na holičkách. Myslím, že se neklamou, vidím-li v něm pozůstatek z pohanské doby rázu tabuového. V souvislosti s tím je zajímavé připomenout, že v Metodějově překladu neocesarijského 4. kánonu je řecké *συγκαθευδῆσαι* ztlumočeno opisem *byti sъ neju*, kdežto v Jefremovské kormčí knize, přeložené nejpozději počátkem X. století v Bulharsku, kde *vrěmě* je již nahrazeno pravidelným *dělo*, čteme již doslovné *sъpati sъ neju*. Nakonec bych rád zdůraznil ještě to, že podle excerpčního materiálu staroslověnského slovníku v Ústavu jazyků a literatur Čs. akademie věd existují jen tyto tři uvedené doklady tohoto speciálního významu slova *vrěmě*, který není také zaznamenán v žádném jiném lexiku. Tímto termínem jsou tyto tři texty, překlad nomokánonu, adhortace k soudcům a *Zakon sudnyj* jakoby ocejhovány.

Vedle uvedených shod jazykových, zejména pak terminologických jsou mezi oběma texty příznačné shody obsahové. Její autor se obrací na moravské soudce-knížata a vybízí je k pečlivému projednávání soudních pří v duchu ZS, jehož se na jednom místě přímo dovolává. Oba texty, ZS a Metodějova adhortace, jsou spolu tak těsně spjaty, že ten, kdo klade vznik ZS do Bulharska, musel by tam přisoudit i Metodějovu adhortaci.

Neudržitelnost teorie o postupné genezi ZS

Problém ZS není jen jazykový. Je to též jeho složitá vnitřní struktura, která si žádá vysvětlení. Střetá se tu dvojí živel, trestní sankce převzaté z byzantské Eklogy jsou na mnoha místech doplněny nebo zmírněny církevními tresty neboli „postem“ s rysy zjevně západními. Na tuto složitost upozorňuje Tichomirov a domnívá se, že je to nemístná presumpce, předpokládá-li se, že ZS povstal najednou, a že tu je toliko otázka místa a času jeho vzniku. Poněvadž některé jeho stati jsou bez těchto epitimií, je prý možné, že prototyp ZS neobsahoval těchto církevních trestů, které sem mohly být přidány až v pozdějším vývoji. Tím by se zároveň dala obejít alternativa jeho bulharského či moravského původu: má-li civilní složka tohoto zákoníku znaky bulharské, jeví se nám v předpisech epitimijních rysy západní. Na potvrzení této své smířlivé teorie dovolává se Tichomirov podobného uspořádání látky v ruském církevním „ústavu“ velkoknížete Jaroslava, kde se uvádějí tresty rovněž podle občanského práva, ale tu a tam se činí odkazy i na epitimie. Podobně mohlo by nám prý uznání složitosti a pozdějšího vývoje objasnit některé jeho jazykové a církevní zvláštnosti, které jsou moravského původu.

Při řešení vzniku ZS se nesmí zapomínat na to, že ZS není v nejstarším období staroslověnského písemnictví osamocen. Důležitým faktorem, který musí být brán v potaz při řešení otázky doby jeho vzniku, je Metodějova adhortace k soudcům-knížatům v rukopise Clozově. Zákoník, na nějž se tam poukazuje, obsahoval již také epitimijní předpisy, neboť se tu dvakrát děje zmínka o kajícnickém, epitimijním postu (2a 26, 2b 21). Má tedy Metodějova řeč na mysli ZS v té plnosti a složenosti, jak jej známe z jeho krátké redakce. Tímto svědectvím rukopisu Clozova se posunují dějiny krátké redakce ZS, jejíž zachované texty nesahají dál než do 80tých let XIII. století, až do epochy působení soluňských bratří na Moravě. Kdybychom chtěli pokládat krátkou redakci ZS za další vývojový stupeň, musili bychom klást vznik starší fáze tohoto zákoníku do doby před moravskou misí. Takový slovanský výbor z trestních sankcí isaurské Eklogy mohl sice povstat na jihu, není však o tom žádných zpráv. Rovněž zmíněný již zásah do všeobecného zákoníku pod vlivem

božího neboli mojžíšského zákona, který se hned na počátku ZS přičítá Konstantinu Fil., je důležitým svědectvím o tom, že obojí živel, civilní i církevní, se v zákoníku prolíná hned od počátku.

Otázka autorství ZS

U nomokánonu a adhortace ke knížatům-soudcům nemůže být pochybnosti o autorství Metodějově. U ZS je však otázka autora složitější.

Bulharští právní historikové připisovali jeho sestavení nějakému anonymovi z doby knížete Borise nebo Symeona a jméno sv. Konstantina v první stati si vykládali jako pozdější vsuvka označující nikoli bratra Metodějova, nýbrž byzantského císaře Konstantina Velikého.

ZS má, jak jsme viděli, velmi blízký vztah — nejen jazykově, ale i věcně — k dvěma staroslověnským památkám, z nichž jedna, adhortace k soudcům z rukopisu Clozova, se přičítá Metodějovi, druhá pak, Kyjevské listy, Konstantinu Cyrilovi. Je pravděpodobné, že jeden z obou apoštolů byl též autorem této soudní příručky.⁷¹

Myslel jsem nejprve na Metoděje, který — podle svědectví legendy — měl od mládí zájem o právnícká studia, který byl nucen se obírat právními otázkami napřed jako kníže slovanský a pak jako arcibiskup a který přeložil nomokánon, jehož součást tvoří ZS od XIII. století až podnes. Mezi oběma texty, adhortací k soudcům a ZS, je podobnost opravdu taková, že by bylo možno pro ně předpokládat jednoho autora.

Proti autorství Metodějovu mluví však jisté rozdíly jazykové, jisté difference v některých termínech a běžných citátech mezi jeho nespornými spisy, nomokánonem a řečí k soudcům v rukopisu Clozově na jedné straně a ZS na straně druhé. Tak v citátu z Mat 25.23 na konci Metodějovy adhortace (Cloz 3a 19) *blagy rabe i věrne, vь malě bystъ věrenъ, nadъ mnozěmi tь postavlq* je za řec. *καταστήσω* shodně s veškerou staroslověnskou evangelní tradicí *postavlq*, zatím co na konci ZS nacházíme (v plurále) *greděte, bl(a)g(oslove)nii rabi věrnii, vь mnozě vasъ ustroju*. Poněvadž jde o místo často uváděné, sotva lze připustit, že by jeden a týž autor zde užil jiného výrazu. Mimoto *ustroju* těsně souvisí se slovním územ ZS.⁷² Rovněž kolísání terminologie *kupetra* — *kъmotra* ve významu ‚matka křtěného dítěte‘ v ZS a řeči k soudcům svědčilo by pro to, že jde patrně o práce dvou autorů. Proti účasti Metodějově na této soudní příručce mluví také zmíněná již výrazová rozdílnost v označování mravnostních poklesků z oblasti pohlavního života.

Svědectví cyrilometodějských legend a literární tradice o autorství Konstantina Cyrila. Nechceme-li se pohybovat na půdě pouhých dohadů, zbývá nám ještě dotázat se legend cyrilometodějských. Jejich odpověď je až ku podivu jasná a určitá. Teď když

⁷¹ Pro Metodějovo autorství ZS se vyslovil již G. A. Rozenkamp (*Obozrenije kormčej knigi v istoričeskom vide*, Moskva 1839; později však se k této otázce již nevrátil, s. 118, 133—146), dále Zončuk, Vasil'jevskij a Vostokov (jejichž mínění bylo odmítnuto Gubidelnikovem, *Zakon sudnyj* 100). — Pro Konstantinovo autorství se vyslovil V. P. Odžakov (*Običajno nasledstveno pravo*, Russe 1885) a A. I. Sobolevskij (*Cerkovno-slavjanskije teksty moravskogo proischoždenija*, RFV 43, 1900, 170).

⁷² Odvozenin od slovesa *stroiti* se v ZS užívá ve významu ‚restituovat, navrátit do původního stavu‘: *ustrojenije* za řec. *ἀποκατάστασις* v 17. stati, *vъstroiti* (*vъz-* + *stroiti*) za řec. *ἀποκαθιστάσαι* ve stati 19, *prostroiti* v témž významu ve stati 30.

víme, že hned v prvním období moravské mise byl pořízen církevní zákoník soudní, chápeme teprve správně smysl některých jejich zpráv. Jaký byl vlastně účel moravského poselství Rostislavova do Cařihradu? Vyslechněme si zprávy legend.

V staroslověnském Životě Konstantina-Cyrila (kap. IV) čteme o tom: *ljudemъ našimъ poganystva se otvrogšimъ, i po christianeskъ se zakonъ drъžaštimъ, učitele ne imamъ takovago, iže by ny vъ svoi jazykъ istuju věru christianъskuju skazalъ, da byša i iny strany togo zřešte podobili se namъ. to posli namъ, vladьko, episkopa i učitele takovago. otъ vasъ bo na vsę strany vъsegda dobryi zakonъ ischoditъ.*⁷³

Již z těchto slov je patrné, že se ve zprávě klade důraz na „křesťanský zákon“, který se zde staví naroveň s vírou křesťanskou. Moravané si přejí, aby jim byl poslán muž, který by jim podal výklad pravého křesťanského náboženství ve formě zákona, a sice takový výklad, který by mohl být vzorem i pro jiné kraje. Doposud se vyzvedala hlavně slova „v našem jazyku“ a podle toho se pokládalo za vlastní účel moravského poselství získat kazatele znalé řeči lidu. Toto úzké pojetí nacházíme např. v *Českých dějinách* V. Novotného (I, 1912, 320), který praví: „Nic více tedy nežádal Rostislav, než aby lidu jeho dostalo se učitele, který by srozumitelným způsobem vykládaje, dovedl povrchní křesťanství utvrditi.“⁷⁴ Avšak znalost jazyka byla samozřejmým předpokladem pro každou misi. A. Isačenko krásně vysvětlil, kterak solnohradská misie vedená irskými mnichy, do jejíž oblasti patřila i Morava, nacházela nejplodnější půdu mezi poddaným obyvatelstvem, a tu bylo samozřejmé, že se s ním musila dorozumívát v jeho řeči. Proto Isačenko nepokládá za upřílišenou „domněnku, že víc než sto let před příchodem Konstantina a Metoda na západ bylo křesťanství šířeno na slovanském západě v té řeči, která byla lidu jediné srozumitelná, tj. v slovanské.“⁷⁵ Tehdy vznikly již překlady nejpotřebnějších modliteb, a tím zároveň se vytvořila první západoslovanská náboženská terminologie, která byla pak přejata slovanskými apoštoly do jejich literárního jazyka. Znalost lidové řeči nebyla tedy u misionářů nic nového, co by byl musel Rostislav hledat v Cařihradě. Necháám stranou duchaplné a jistě pozoruhodné výklady Dvorníkovy, který v druhé své knize (*Les légendes de Constantin et Méthode vues de Byzance*, 1933) se snaží vystopovat příčiny tehdejšího sblížení cařihradského panovnického dvora s moravským v konstelaci soudobé evropské politiky, a třebaže přijímá tvrzení legend, že iniciativa k těmto stykům vyšla od Rostislava, je ochoten připustit jako věc pravděpodobnou, že by Cařihrad byl vyslal svou misi na Moravu, i kdyby nebyl

⁷³ P. A. Lavrov, *Materialy* 26; lat. překlad F. Grivec, F. Tomšič, *Constantinus et Methodius Thessalonicenses*, Fontes, Zagreb 1960, 199: *Populo nostro, postquam paganismum abiecit, christianam legem observante, doctorem non habemus talem, qui nobis nostra lingua veram fidem christianam explicaret, ut etiam aliae regiones, illud videntes, imitentur nos. Mittite igitur nobis, domine, episcopum et doctorem talem. A vobis enim in omnes partes semper bona lex emanat.* — Slova *vъ svoi jazykъ* v původním textu nebyla, jak svědčí jejich vynechání v lekcích charvátsko-hlaholského breviáře (Lavrov, ib. 130); byla sem později vsunuta podle dvojí podobné formule, která se vyskytuje v následujícím výkladu téže kapitoly; správněji by zde mělo být *vъ našъ jazykъ*. Viz MMFH II, 99.

⁷⁴ Tuto možnost připouští ještě i F. Dvorník ve své první knize *Les Slaves, Byzance et Rome au IX^e siècle*, Paris 1926, 156–7.

⁷⁵ A. Isačenko, *Začiatki vzdelanosti vo Vel'komoravskej ríši*, Jazykovedný sborník I, 150. — Srov. též V. Vavřínek, *Předcyrilometodějská misie na Velké Moravě*, *Slavia* 32 (1963), 465 až 480; F. Zagiba, *Die Missionierung der Slaven aus „Welschland“ (Patriarchat Aquileja) im 8. und 9. Jahrhundert*, in: *Cyrrilomethodiana, Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963*, Köln–Graz 1964, 274–311.

Rostislav o to požádal. Mně zde běží především o výklad zpráv slovanských legend, které se v poslední době několikrát osvědčily jako prvořadý pramen historický a kterým i v otázce vzniku a autora ZS patří neposlední slovo.

Není bezvýznamné, že list Rostislavův podle ŽK vyznívá chválou byzantského „dobrého zákona“, který se šíří do všech krajin. Nemůže být pochyby o tom, že se tím míní Ekloga, tehdy ještě obecně platná.⁷⁶ Ekloga byla opravdu „dobrým zákonem“: vyznačovala se důrazem, jaký se v ní klade na rozkvět křesťanského rodinného života, zmírněním přísných byzantských trestů a větší jasností a stručností právních předpisů.⁷⁷ Táž chvála by se hodila snad i na druhou sbírku isaurské dynastie, tzv. zákony zemědělské (*νόμοι γεωργικοί*). A je zajímavé, že tato chvála vychází z úst Slovana. Měli snad o nich opravdu moravštití vladaři bližší známost? Je vhodné připomenout v této souvislosti názory ruských byzantologů, Vasil'jevského a Uspenského,⁷⁸ kteří dokazovali, že nejdůležitější části Eklogy jsou převzaty ze zvykového práva slovanského a že mir čili pozemková obec, o které mluví zemědělské zákony a která byla neznámá římskému právu, objevila se na Balkánském poloostrově teprve se Slovany. Tato pochvalná zmínka Rostislavova o „dobrém zákonu“ musela konečně učinit nejlepší dojem v Byzanci, kde Ekloga měla jakožto dílo obrazoboreckých císařů mnoho nepřátel. Po pádu Isaurovců, s nastoupením nové dynastie byla také Ekloga již r. 870 za Basileia Makedonce odsouzena jako kacírská a odstraněna a nový zákoník *Procheiron* se vrátil k starým zásadám práva justiniánského. Ale ani potom Ekloga nepozbyla u juristů vážnosti a byla hojně přepisována.

Podobný obsah má i zpráva legendy Italské, závislé na Životě Konstantinově, až na to, že na konci vynechává pochvalnou zmínku o „dobrém zákoně“ řeckém:

⁷⁶ Doba vzniku Eklogy se udává různě. Dříve podle Zachariae a Lingenthal (*Collectio librorum juris graeco-romani ineditorum*, Lipsiae 1852) byl udáván rok 740. Přehled této otázky viz u T. Saturníka, *Příspěvky k šíření byzantského práva u Slovanů*, 7–9. Již V. Vasil'jevskij (ŽMNPr 1879, č. 199, 275) navrhol vzhledem k souhlasnému udání 9. indikce ve všech rukopisech rok 726, který je skutečně zachován v jednom rkp. (z Divrovuni) ze 16. stol.; jako nejpravděpodobnější jej přijímají D. Ginis (*Das Promulgationsjahr der isaurischen Ekloge*, Byz. Zeitschr. 24, 1923, 345–358), C. A. Spulber (*L'Éclogue des Isauriens*, 82–86), G. Ostrogorsky (*Geschichte des byz. Staates* I, 2, 99n), V. Grumel v *Échos d'Orient* 38, 1935, 325n., Jehan de Malafosse (*Dictionnaire du droit canonique* 1950, heslo: *Epanagoge*). J. E. Lipšic, *Ekloga, Vizantijskij zakonodatel'nyj svod VIII veka*, Moskva 1963, 18 klade datum vydání Eklogy na 31. března 726. Již z předmluvy k Ekloge je patrné, že tento zákoník byl sepsán na počátku vlády isaurských (správně syrských) císařů Lva a Konstantina, a poněvadž tomuto bylo v r. 726 teprve osm let, byl vlastním autorem jeho otec Lev. B. Sinogowitz (*Studien zum Strafrecht der Ekloge*, 10) však se s tímto datováním nesrovnává a odvolává se na F. Dölgera (*Ist der Nomos Georgikos ein Gesetz Justinians II.?* in: *Festschrift Leopold Wanger*, II, München 1945); jiná možnost by byl rok 741.

⁷⁷ K. Dietrich, *Byzantische Charakterköpfe*, Leipzig 1909, 22–24 vysoce hodnotí právní reformu představovanou isaurskou Eklogou: Was dieses Werk vor allem kennzeichnet, ist der eigentümlich religiöse Zug, der es durchdringt und der es von dem römischen Geiste Justinians ebenso weit entfernt wie dem alttestamentlichen, syrisch-semitischen Geiste verwandt erscheinen läßt... Man sieht, das Recht wird von diesem Kaiser (Leo dem III.) gänzlich christianisiert, nicht als Menschensatzung aufgefaßt, wie im alten römischen Recht, noch als Ausdruck des kaiserlichen Willens wie in der Justinianischen Gesetzgebung, sondern geradezu als „Offenbarung Gottes“ wie in der mosaischen...“

⁷⁸ V. G. Vasil'jevskij, *Zakonodatel'stvo ikonoborcev*, ŽMNPr 1878, část 199, 258–309, č. 200, 95–129; T. L. Uspenskij, *Drevnejšij pamjatnik slavjanskogo prava*, Juridičeskij vestnik 1886 a ŽMNPr 1883. Naproti tomu V. Pančenko, *Krest'janskaja sobstvennost' v Vizantii* (Sofija 1903) a N. P. Blagoev (*Zakonъ sudnyj* 136–139) popírají jakýkoliv slovanský vliv na zemědělské zákony.

*Rastislaus . . . ad predictum imperatorem nuntios misit, insinuans hoc quod populus suus ab ydolorum quidem cultura recesserat et christianam legem observare desiderabat, verum doctorem non talem habent, qui ad liquidum eos et ad perfectum legem ipsam edoceat; rogare se ut talem ad partes illas hominem dirigat, qui pleniter fidem et ordinem legis et viam veritatis populo illi ostendere valeat.*⁷⁹

Je pozoruhodné, že — jak svědčí proslulá *Responsa Nicolai papae I ad consulta Bulgarorum* — rovněž bulharský chán Boris v čele svých otázek z oboru mravní a církevní disciplíny, s nimiž se r. 866 obrátil na papeže Mikuláše I., žádal o „křesťanský zákon“. *Responsa* Mikulášova to vyjadřuje pregnančně: . . . *in prima quaestionum vestrarum fronte regem vestrum legem christianam petere . . .* (viz s. 43.).

Zpráva o účelu moravského poselstva do Cařihradu v Životě Metodějově (V) se nápadně liší od obou předchozích svou stylizací a opírá se nejspíš, jako mnohé jiné zprávy o této legendě, o autentické dokumenty: . . . *jako b(o)žijeju m(i)l(o)stiju sьdravi jesmь, i sutь vь ny vьšeli učitele mnozi krьstijani iz vlačь i iz grьkь i iz němьcь, učaste ny različь, a my slověni prosta čadь i ne imamь, iže by ny nastavilь na istinu i razumь sьkazalь. to dobrěi vl(a)d(y)ko, posьli takь mužь, iže ny ispravilь vь sьku pravьdu.*⁸⁰ Rozdíly v učení, o nichž se tu děje zmínka, netýkala se nijak dogmatické stránky víry. Tehdy nebylo žádných naukových rozporů mezi východem a západem. Zato však kajícnická praxe byla jiná v Řecku, kde už tehdy neznali veřejné zpovědi, užívané podle svědectví *Euchologia* Sinajského na Moravě, jiná v Itálii a jiná v říši franské s jejími synodálními soudy. Odtud vznikaly velké nesnáze na území, kde se střetaly tyto různé misie, a bylo třeba jednotné zákonité úpravy, jež byla nad síly tohoto „prostého lidu“ moravského.⁸¹

Kam se však poděl ze zprávy v ŽM „křesťanský zákon“? Co žádají moravští poslové od byzantského císaře? Poněvadž nemají — praví se tam — kdo by je vedl k pravdě, prosí císaře, aby jim poslal takového muže, který jim „vyloží všechnu spravedlnost“. K vyjádření této prosby použil autor legendy dvou novozákonních citátů: J 16.13 *nastavitь vy na vsěko istino* a Mt 3.15 *ispraviti* (Supr 416.20, *ispl^niti* As Sav, *sьkončati* Zogr Cloz 6a 35) *vsěko* (Supr *vsq*) *pravьdu*. Z toho je patrné, že „křesťanský zákon“ je zde vyjádřen biblickým termínem *vsjakaja pravьda* s významem *id quod iustum est, opera a Deo praecepta vel Deo grata*.⁸²

Když císař vyslechl žádost moravských poslů, obrátil se přímo na Konstantina Cyrila: „Slyšíš, filosofe, co praví? Jiný to nemůže vykonati leda ty. Hle, tu máš hojné dary, vezmi si svého bratra opata Metoděje a běž. Vy oba jste Soluňané a Soluňané všichni mluví čistě slovansky.“ Tak zní zpráva života Metodějova, která právem poukazuje na znalost slovanské řeči jako na nejlepší kvalifikaci pro tento úkol. Skoro doslovně se s tím shoduje to, co o tom praví Život Konstantinův: „Císař

⁷⁹ *Magnae Moraviae fontes historici II*, Brno 1967, 128.

⁸⁰ P. Lavrov, *Materialy* 71—72; MMFH II, 144.

⁸¹ Ke zprávě o mnohých křesťanských učitelích z Vlach, tj. z oblasti patriarchátu akvilejského, z Řecka a z Německa, možno především uvést jednu nápadnou paralelu z poslední 106. kapitoly Odpovědí Mikulášových: *Postremo deprecamini nos suppliciter, ut vobis . . . veram et perfectam christianitatem non habentem maculam aut rugam largiamur, asserentes, quod in patriam vestram multi ex diversis locis christiani advenerint, qui prout voluntas eorum existit, multa et varia loquuntur, id est Graeci, Armeni et ex ceteris locis . . .* Je tu nějaká literární závislost, či tu jde o pouhou náhodu? V každém případě se tu dobře vystihuje mezinárodní situace obou zemí, které byly opožděné ve svém náboženském vývoji, a proto se staly cílem propagandy ze sousedních států.

⁸² Srov. F. Zorell, *Lexicon graecum Novi Testamenti*, 2. vyd. Paris 1931, 316.

shromáždil poradní sbor a povolal Konstantina filosofa, sdělil mu tuto věc a pravil: Vím, filosofe, žes unaven, ale je třeba, abys tam šel, neboť tuto věc nemůže nikdo vykonat (*ispraviti*) tak, jako ty.“ Muž, který byl pověřen úkolem sestavit zákoník, o jaký žádalo moravské poselství, byl Konstantin Cyril. Dílo, které je výsledkem jeho práce, nazývalo se na Velké Moravě, jak svědčí uvedená zpráva Života Metodějova, prostě biblickým výrazem *Всѣякая правда*. Nebyl to úplný sborník civilního práva, jak by si byl přál Rostislav, nýbrž jen příručka pro církevní soudy ve věcech laiků. Poněvadž se tohoto spisku užívalo jako pomůcky na soudech, byl později, snad až na Rusi, kde se jedině zachoval, přezván na *Zakonъ sudnyj ljudemъ*. Ale na počátku první stati, ve slovech *Преже всекоя правды . . .*, zachoval se ještě tento prvotní název ZS, typického představitele toho „křesťanského zákona“, kterého se dožadovali jak moravští vyslanci od byzantského císaře, tak bulharský chán Boris od papeže.

V nejstarších rukopisech krátké redakce ZS se opravdu čte jméno sv. Konstantina Cyrila v čele této právní příručky. Teprve později byl Konstantin filosof od písařů zaměněn za císaře Konstantina Velikého, jemuž byl ZS připisován. Ale vzpomínka na Konstantina Cyrila jako na autora zákoníku se udržovala v liturgických skladbách, složených k jeho počtě a k počtě jeho bratra Metoděje. Tak např. v Chvalořeči o sv. Cyrilu a Metoději, za jejíhož autora F. Grivec⁸³ pokládá Konstantina Bulharského, děje se třikrát zmínka o „zákoně“ božím a křesťanském, přeloženém pro potřebu Slovanů oběma světci. První z nich je jistě zajímavá pro náš předmět. Praví se tam, že sv. Cyril a Metoděj opustili svou vlast a vydali se do země cizí a „přijali od Boha zákon, ne pro své plémě, nýbrž pro národ, který nepoznal své pravice ani levice, nýbrž s čím se setkávali, tomu se otrocky podrobovali a místo Tvůrci klaněli se stvoření jako Bohu“, tj. pro národ ještě nevybředlý z pohanského života. Taková a podobná místa, jež by mohla být připomínkou Cyrilova zákoníku, budou muset být ještě vyšetřena podrobnějšími rozbory. Ale jeden doklad z této skupiny textů mluví přece dosti jasně. Je to krátký chvalo zpěv, tzv. stichira na Chvalite, která se zpívá při jitřních hodinkách po kánonu; dochoval se v jediném rukopise S. Palauzova a byl otištěn naposled Lavrovem (*Materialy*, 115), Teodorovem — Balanem (*Kiril i Metodi* II, 59, 65) a v MMFH II, 328. Stichira oslavuje sv. Cyrila slovy: „Cyrile, slavný učiteli ctnosti, naučil jsi Moravany svými (knihami) Bohu děkovat, tím žes překládal z řeckého jazyka na slovanský zákon Páně a spravedlnost jeho“: *zakonъ g(ospodъ)нъ i pravde* (bulharismus místo *pravdъ*) *ego*. Pozoruhodné je zvláště to, že se tu vyskytuje „zakonъ“ ve spojení s „pravdou“, takže se zřejmě naráží na Cyrilův překlad církevně právního sborníku.

Ze všech těchto úvah vysvítá, že zprávy legend a zmínky jiných starých památek potvrzují to, co možno pokládat též za výsledek jazykového rozboru, že ZS je památka cyrilometodějská a že jejím autorem je víc než pravděpodobně sv. Konstantin Cyril, jehož osobnost tím získává nový drahokam do koruny svých zásluh. Výboru článků z Eklogy předeslal tři stati podle zákona božího, tj. mojžíšského, týkající se zákazu pohanských obětí a přísah a funkce svědků v řízení procesním. V tom však mu mohl být rádcem a pomocníkem Metoděj, zkušený právník, který pak jako moravský arcibiskup zavedl tento zákoník do soudní praxe a pojal jej zároveň jako civilní složku do svého nomokánonu.

⁸³ F. Grivec, *Sermo panegyricus in memoriam ss. Cyrilli et Methodii*, Acta Academiae Velehradensis 18 (1947), 1—25.

Poznámka o vydání textu. Za základ našeho vydání je z důvodů, které jsme výše uvedli, vzat text z Ustužské kormčí knihy (ff. 55a — 61b) z rozhraní XIII. a XIV. století. Na místech, která jsou v Ustužském rukopise porušena a jiný rukopis má čtení správné nebo lepší, bylo toto pojata přímo do textu, což je vyznačeno kurzívou a v poznámce jsou vždy uvedeny rukopisy, které tak čtou, i porušený text rukopisu základního. Vedle nejstarších rukopisů, Novgorodského a Varsonof'jevského, uchylujeme se vždy na prvním místě k rukopisu Ioasafovskému, který zachoval mnoho starobyklých čtení. V případech, kdy je text porušen ve všech starobyklých rukopisech, přihlížíme k celé rukopisné tradici nejen krátkého ZS, nýbrž i jeho obšírné a svodné redakce. Na několika málo místech, kde se správné čtení nedochovalo v žádném rukopise, rekonstruujeme a vyznačujeme proloženým tiskem předpokládané původní znění; také v tom případě je v poznámce vždy uvedeno čtení rukopisů.

Pro sazbu staroslověnských a církevněslovanských textů bylo z technických důvodů užito kapitálek ruské azbuky doplněné o některé speciální znaky („jusy“ apod.) bez rozlišení písmen velkých a malých a s náhradou typů písma řeckého — písmen „iota“, „omega“, „yžica“, „theta“, „ksi“ a „psi“ — příslušnými literami nebo spřežkami existujícími v azbuce (tj. I, O, Y, Φ, KC, ΠC); rovněž 8 přetiskujeme spřežkou běžných azbukových typů OŸ. Původní litery jsou ponechány beze změny jen v číslicích. Nadřádková písmena se zavádějí do řádků a zkratky se rozvádějí.

V kritickém aparátě uvádíme jen ty varianty, které jsou důležité pro textovou kritiku. Přitom používáme těchto zkratk: — pro rukopisy krátké redakce: U = Ustužský, J = Ioasafovský, N = Novgorodský, V = Varsonof'jevský, M = Merila pravedného, Č = Čudovský, S = Sofijský; — rukopisy obšírné redakce: P = Puškin-ský, A = Archeografický; — rukopisy svodné redakce: K = Karamzinský, T = Troický. Údaje o rukopisech i dosavadních edicích ZS viz v odstavci *Rukopisná tradice ZS* s. 155n.

Text řecké předlohy je vzat z edice C. E. Zachariae a Lingenthal, *Collectio librorum juris graeco-romani ineditorum, Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basili, Leonis et Alexandri*, Lipsiae 1852.

Kurzívou v českém překladě vyznačujeme ta místa slovanského textu, která nejsou obsažena v řecké Ekloze nebo se od ní odchylují.

ЗАКОНЪ СОУДНЬИИ ЛЮДЬМЪ

Soudní zákoník pro lid

1 А. ПРѢЖЕ ВСАКОЯ ПРАВДЫ ДОСТОИ-
 55a НО ЁСТЬ О Б(ОЖ)ИИ ПРАВДѢ^a Г(ЛАГО)-
 55b ЛАТИ. ТѢМЪЖЕ | С(ВА)ТЪИИ КОСТА-
 ТИНЪ, ВЪ^b ПЪРВЫИ ЗАКОНЪ ВЪПИ-
 САВЪ ПРЕДИ^c, ТАКО Г(ЛАГО)ЛЯ: ІАКО
 ВСАКО СЕЛО, В НЕМЪЖЕ ТРЕБЫ БЫ-
 ВАЮТЬ ИЛИ ПРИСАГЫ ПОГАНЬСКЫ, ДА
 ОТДАЮТЬ СА ВЪ Б(ОЖ)ИИ ХРАМЪ СЪ
 ВСѢМЪ ИМѢНИЕМЪ, ІЕЛИКО ИМОУТЬ
 Г(ОСПОД)А ТА В ТОМЪ СЕЛѢ. ИЖЕ^d
 ТВОРАТ(Ь)^e ТРЕБЫ И ПРИСАГЫ, ДА
 ПРОДАЮТ СА^f СЪ ВСѢМЪ ИМѢНИЕМЪ
 СВОИМЪ, А^g ЦѢНА ИХЪ ДАСТЬ СА
 НИЦИМЪ.

2 Б. ВЪ ВСАКОУ ПЪРЮ И КЛЕВЕТОУ
 И ШЫПТЫ ДОСТОИТЬ КНАЗЮ И^a СОУДИИ

1 Před všeobecným zákoníkem¹ třeba se
 zmínit o víře boží.² Proto svatý Konstan-
 tin³ napřed v prvním zákoně napsal
 a řekl takto: Každý statek, v němž se
 konají oběti nebo přísahy pohanské, ať
 je odevzdán božímu chrámu se vším
 jměním, které mají tyto pánové v tomto
 statku. Ti, kdo konají oběti a přísahy,
 ať jsou prodáni s veškerým svým jměním,
 cena pak za ně stržena ať se dá chudým.

2 V každé při a žalobě a udání⁴ je po-
 vinností knížete a soudce nepřijímat

1 *ВѢРЕ J, ВѢРѢ КТ, ВѢВѢ errore P. ^bComplevimus secundum Methodii Adhortationem in Cloz: еже є въ в(о)жи законъ въписано 2а 82, еже є въписано въ с(ва)та св(а)нн(є)льѣ ib. 87. ^cN, преда U et rel. ^dN, и UJV. ^eJN, творить UV. ^fJ, продають са U, продасть са NV. ^gUNV, и JPKT. — 2 ^aom. J.

¹ K výkladu sousloví *vъsjakaja pravьda* srov. J. Vašica, *Památky*, 244 a *Byzantinoslavica* 12 (1951), 168n. Nezdá se mi možné, aby byl přehlížen terminologický souhlas mezi ZS a ŽM kap. 5. I jako biblický výraz (Mt 3.15) třeba jej chápat ve smyslu souhrnu starozákonních předpisů. Zřetelně je to vyjádřeno např. v rkp. Clozové 6a 31—35, kde se *vъsěka pravьda* vykládá jako *vъsa zakonnae* (řec. πάντα νόμιμα). V stsl. slovo *pravьda* značí spravedlnost, v právní terminologii pak sám pojem práva, jakož i všechny jeho projevy, tj. zákon, sborník soudních zákonů čili sudebník apod. Srov. P. M. Mroček-Drozdovskij, p. 26, zde s. 155.

² Zde přijímám variantu *Jas o božii věře*; jinak má krátká redakce *o božii pravdě*.

³ Tj. Konstantin Cyril, který v tomto prvním zákoně použil proti tajnému konání pohanských obřadů a přísah trestní sankce z kodexu římského práva *Codex juris civilis Romani* I, I, tit. XI, 8: De his, quae Paganis interdicta sunt, non partentandis. Impp. Leo et Anthemius AA. Dioscoro P. P. Nemo ea, quae saepius Paganae superstitionis hominibus interdicta sunt, audeat pertentare: sciens, quod crimen publicum committit, qui haec ausus fuerit perpetrare. In tantum autem huiusmodi facinora volumus esse rescanda, ut etiamsi in alieno praedio vel domo aliquid tale perpetratur, scientibus videlicet dominis, praedium quidem, vel domus sanctissimis juribus aerarii addicentur; domini vero pro hoc solo, quod scientes consenserint sua loca talibus contaminari sceleribus, si quidem dignitate, vel militia quadam decorantur, amissione militiae, vel dignitatis, necnon rerum suarum proscriptione plectentur... — Přitom třeba zdůraznit, že výraz *selo* v ZS nemůže mít význam ‚vesnice‘ jako v ruštině a bulharštině; překlady, jako u Orošakova *ein Dorf* (srov. Ganev, *Zakonъ sudnyj* 167), jsou nesprávné. Podle materiálu Staroslověnského slovníku ČSAV značí *selo* v tomto nejstarším období slovanského písemnictví ‚statek, dvorec, usedlost‘, což se shoduje s citovanou sankcí římského kodexu (*praedium vel domus*).

⁴ Podle V. Procházky (*Posluchъ et vidokъ*, *Byzantinoslavica* 20, 1959, 231—251) jde tu o trojí druh žaloby: a) proces civilní (*prja* přednesená *supernikem*), b) proces trestní, v němž žaloba je přednesena osobou poškozenou (*kleveta* přednesená *klevetnikem*), c) proces trestní, kde žaloba je přednesena osobou třetí (*šepťy* podané *šepotnikem*).

НЕ ПОСЛОУШАТИ БЕСЪ СВѢДИТЕЛЬ
МНОГЪ, НЪ Г(ЛАГО)ЛАТИ КЪ СОУПЬ-
РНИКОМЪ И КЛЕВЕТЬНИКОМЪ И ШЬПОТ-
НИКОМЪ: АЩЕ НЕ ПРИТЪКНЕТЕ ПО-
СЛОУСЪХЪ, ЯКОЖЕ И ЗАКОНЪ Б(ОЖ)ИИ
ВЕЛИТЬ, ПРИЯТИ ТОУЖЕ КАЗНЬ ЧАИТЕ,
ЮЖЕ НА ДРОУГА Г(ЛАГО)ЛАСТЕ. Б(ОЖ)
ИИ ЗАКОНЪ ТАКО ВЕЛИТЬ, ДА ИЖЕ
СЕГО НЕ ХРАНИТЬ^b, ПРОКЛАТЬ ДА
БОУДЕТЬ.

*udání bez mnohých svědků,⁵ ale třeba říci
stranám a žalobcům a udavačům: nedoká-
žete-li toť přísežníky,⁶ jak velí i zákon
boží, očekávejte, že přijmete tůž trest,
který jste vyslovili proti druhému.⁷ Tak
velí boží zákon, a kdo ho nezachovává,
budiž proklet.*

^b U J, СХРАНИТЬ NV.

⁵ Slov. *ne poslušati besъ svěditelъ mnogъ* — první zřetelný vztah ZS k Metodějově řeči k soudcům, kde se rovněž na počátku citátem z Exodu (23.1) uvádí tento zákaz. Celá tato řeč Metodějova se věcně opírá o ZS a do jisté míry jej vykládá. Termín *poslušati* má v ZS tůž význam jako v řeči Metodějově spojení *sluchъ prijěti*.

⁶ K tomu srov. V. Procházka, *K historickoprávnímu významu csl. pritъknouti a jeho parafrázi z ruských pramenů* (Slavia 26, 1957, 336—340). Termín *posluchъ*, původně snad tzv. svědek-pokřiku napadené osoby, nabyt později, když došlo k formulaci procesu, význam přísežníka, s nímž terminologicky splynul, tj. osoby, která svou výpovědí vyjadřuje jen své subjektivní přesvědčení o nevinosti obžalovaného, nikoliv však svou objektivní znalost sporných věcí (V. Procházka, *Posluchъ* 239). Srov. též K. Kadlec, *Přísežní pomocníci v právu slovanském* (Sborník věd právních a státních 15, 1915, 262). Nejde tu tedy podle Procházky (*Deset poznámek* 316) o svědky synodální, ale vůbec tu také nejde ani o svědky, nýbrž o přísežníky, instituci typickou právě pro raně feudální proces.

⁷ Myslí se trest *talionis* podle „božího“, tj. mojžíšského zákona (Deuter. 19.18—19).

^{7a} Označení *županъ* (Ekloga XVII/41: *τοῖς ἀρχουσιν*) opakuje se znovu v čl. 20, kde Ekloga (XIV/9) má *ταβουλάριοι*. Označení *subandž* se objevuje i ve zprávě Ibn Rusty, podle něhož šlo zřejmě o správce-vládce provincií či vojensko-správních okruhů: *wa-ra'isuhum j. t. uw. dž lahu jati'úna wa-'an kaulihî jusdirúna* (MMFH I, 346). V chorvatském (i českém) prostředí se později ztotožnil s termínem *comes: suppani seu comites*, ve starochorv. versi *knezove* (*Regnum Sclavorum*, c. IX, MMFH I, 243—4). Podle Ibn Rusty stál v čele županů král Svatopluk (Ibid. 346—7). Župan uváděný koncem 8. stol. u Enže byl společensky roven ostatním bavorským velmožům (MMFH III, Dipl. č. 1). Mohli-li bychom soudit podle současného stavu v Chorvatsku, zaujímali župané (*ζουπανοι*, *supani*, *iupani*, dále *comites-knezi*) dvorské hodnosti a byli správci provincií-žup (F. Šišić, *Povijest* 331n, 394, 446n.). Také v Bulharsku stáli župané v čele žup; šlo však o nižší organizační jednotky, jejichž větší počet tvořil komitát (*χώρα*, *terra*, *zemlja*), rovnající se svou funkcí chorvatské župě, cf. D. Angelov—M. Andreev, *Istorija na bălg. dăržava i pravo*, Sofija 1959, 100—4; L. Havlík, *Počátky státního života balkánských Slovanů* 406n. O pozdějších župách na Moravě cf. V. Brandl, *Glossarium* 392n.

^{7b} *Къ мети(шти) или простыје лудіје*. Lze-li označení *prostyj* překládat také jako prostý voják nebo hledat k němu pokračovatele v maď. *paraszt* (tak P. Ratkoš, *Počiatky feudalizmu na Slovensku* 273), nelze rozhodnout. *Prostyje ludyje* odpovídají však termínu *simplex populus*, kterým se v papežském listě (MMFH III, Ep. 101) tento lid odlišoval od státotvorného *populus tuus* (Svatoplukův), *populus terrae tuae*.

Významovou blízkost termínů *къ метъ* a *жупанъ* naznačuje snad i text Eklogy, která hovoří o archontech vyniknuvších v boji, čím by se termín *къ метъ* dostal do spojení s řec. termínem *κόμης* (lat. *comes*): Vzhledem k částici *или* v ZSL nelze však vyloučit ani souvislost s termínem *κομήτης* (vesničan). Později zůstalo označení *kmet* jednak v tomto posledním (nebo mu blízkém) významu, jednak se objevuje jako synonymum *seniores: kmetones sive seniores Moraviae* (cf. V. Brandl, *Glossarium* 93—7), tedy ve významu řec. *κόμης*, L. Havlík, *K otázce nomenklatury pramenů o Velké Moravě*.

3 Г. ^ао полонѣ^а. Исхода к соупоста-
томъ на брань, подобають хранити
са от всѣхъ неприазниныхъ^б
словьсъ и всции, къ в(ог)оу мьсль
свою имѣти и м(о)л(и)твоу творити,
и съ свѣтъ^с творити брань. по-
мощь бо дають са от в(ог)а съ
56а с(ь)рд(ь)це/мь свѣтивъмь. не въ пре-
многую бо силу побѣда брани,
нъ от в(ог)а крѣпъсть. таже в(о-
г)оу дающю побѣдоу, шестоую
часть достойтъ взимати князю,
а прочею все число взимати всѣмъ
людьмъ, в равъноую часть раз-
дѣлити, великаго и малаго. до-
влѣють бо жюпаномъ ^дкнажа
часть^д и прибьтъкъ оброкоу^е
людьскому имъ. аще ли обрацють
с(а) кетери от тѣхъ дъръзновуше^г,
или кѣмети^з, или простыхъ людии,

3 O kořisti. Kdo vychází proti nepříteli
do boje, má se chránit všech zlých slov
a skutků, má mít na mysli Boha a konat
modlitbu a s rozvahou vést boj, neboť
pomoc dává se od Boha těm, kdo mají
srdce rozvážné. Neb vítězství v boji
není v přemnohé síle, nýbrž moc je od
Boha. Dá-li tedy Bůh vítězství, šestý
díl ať si vezme kníže a celou ostatní
částku ať si vezme všecken lid a rozdělí
rovným dílem, velcí i malí. Neboť
županům^{7a} stačí díl knížecí a přírůstek
žoldu jejich mužstva. Najdou-li se
mezi nimi někteří, buď kmeti nebo
prostí (vojíni)^{7b}, kteří se odváží a vyko-
nají chrabré a rekovné činy, kníže nebo
vojevůdce právě přítomný ať z řeče-
ného knížecího podílu jim přidá, jak se
sluší, aby je znamenal. Podle částky,⁸
jež připadá na ty, kteří se účastní boje,

3 ^{а-а} om. J. ^бNV, неприз-
нинныхъ errore U, неприазнинъ J. ^сNVMČS, свѣтъ mendose
U, совѣтом JAK, свѣтомъ PT. ^{д-д}U, ΓJ часть кн(а)жа JNV. ^еουροκου J. ^гom. PA et
textus gr. ^зкметици NV, кметициемъ J.

3 *Ecloga XVIII. Peri diaμερισμοῦ σκύλων. Τους ἐξερχομένους εἰς ἐχθροὺς ἐπὶ πολέμῳ φυλάξασθαι δεῖ ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ ῥήματος καὶ πράγματος καὶ πρὸς μόνον τὸν θεὸν τὸν νοῦν αὐτῶν ἔχειν καὶ τὴν δέησιν καὶ μετὰ συμβουλίας ποιεῖσθαι τὸν πόλεμον. βοήθεια γὰρ ἐκ θεοῦ δίδεται μετὰ καρδίας ἐπιδεικόμενοι (var. βουλευτικῆς). οὐκ ἐν πλήθει γὰρ δυνάμεως νίκη πολέμου, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἢ ἰσχύς. τοῦ δὲ θεοῦ παρέχοντος νίκην τὸ ἕκτον μέρος ἀφιερῶσθαι (var. ἀφαιρεῖσθαι) τῷ δημοσίῳ, καὶ τὸ λοιπὸν πᾶν μέτρον πάντα τοὺς λαοὺς ἐξ ἴσου καὶ ἐπ' ἴσης μοίρας μερίζεσθαι, τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρόν. ἀρκεῖ γὰρ τοῖς ἄρχουσιν ἢ προσθήκη τῶν ῥογῶν αὐτῶν. εἰ δὲ εὐρεθῶσί τινες ἐκ τῶν ἀρχόντων ἀνδρείως φερόμενοι, ὁ εὐρισκόμενος στρατηγὸς ἐκ τοῦ εἰρημένου ἕκτου μέρους τοῦ δημοσίου ἵνα παράσχη καὶ*

⁸ Slov. *po časti* vztahovali bulharští právní historikové nesprávně do předcházející věty (Danailov, Bobčev, Orošakov i Ganev o. c. 204, srov. *Slavia* 32, 1963, 258, p. 30); správný překlad mají Leunclavius (*Juris graeco-romani* II, 133), Freshfield (*Ecloga* 114), Spulber (*L'Eclogue* 76).

ПОДВИГЪ И ХРАБЪРСТВО СЪДЪЯВШЕ,
ОБРЪТАИИ СЯ КНАЗЪ ИЛИ ВОКВОДА
В ТО ВРЕМА ОТ РЕЧЕНАГО ОУРОКА
КНАЖА ДА ПОДАЮТЬ^h, ЯКО И ЛЪПО,
ДА ПОДЪЕМЛЕТЪ ИХЪ. ПО ЧАСТИ КЪЖЕ^{ch}
ОБРЪТАЮЩИМЪ СЯ НА БРАНИ БЫ-
ВАЮТЬ И ЧАСТЬ ОСТАНОУЩИИМЪⁱ ЈНА
СТАНОУЈ. ТАКО БО И Г(ЛАГО)ЛАНО
И ПИСАНО И ПРЕДАНО ОТ ПР(О)Р(О)КА
Д(А)В(И)ДА.

4 д^a. Имѣиаи женоу свою и при-
мѣшаиа сѧ рабѣ, являюции сѧ бе-
щиньници, сию достойть от кназа
земли той^b чресъ землю^b да въ иноу
землю продать^c, а цѣноу кѧ
дати ницимъ. тоже блoudацаго по
б(ож)ию | законоу достойть отда-
лати сѧ^d имъ б(ож)иנםъ равомъ^d
въ пос(тъ) зѣ лѣт(ъ):^f да стоить^f
внѣоудоу б(ож)ииа храма двѣ
лѣт(ѣ) въ время литургииа, а в
лѣт(ѣ) влазити въ ц(ъ)рк(ъ)въ до
с(ва)т(а)го ева(н)г(е)лииа а прочею
внѣ стояти и послушати ли-

ať je i částka těch, kteří zůstanou
v táboře. *Neboť tak je to řečeno a napsáno
a ustanoveno od proroka Davida.*⁹

4 Má-li kdo svou ženu a přiměšuje se
k otrokyni,¹⁰ když je tento přečin pro-
kázán, má být tato prodána od knížete
té země do jiné země, cena pak za ni
stržena má se dát chudým. *Rovněž smil-
ník má být jím podle zákona božího při-
kázán kněžím na sedmileté pokání:*¹¹ 56b
*dvě léta ať stojí venku před božím chrá-
mem po čas mše, dvě léta ať vchází do
chrámu do svatého evangelia a ostatní
(část mše) ať stojí venku a poslouchá mši,
další pak dva roky do Věřím v jediného
Boha, a sedmý rok ať stojí, ale ať nepří-
jímá. Po skončení sedmi let, osmý rok*

^hподают(ъ) J. ^{ch} UNVMČS, иже JPAKT. ⁱ sic UVMČS, ОСТАНОУЩИМЪ СЯ N, ОСТАНОУ-
НОУЮ J, и (иже) остають PAKT. ^{j-j} sic probe PAKT, НАСТАНОУТЬ mendose UNVS,
ОСТАВШИИМЪ J, ОСТАВАТЬ Č. — 4 ^aJ, om. U. ^{b-b}om. NV. ^csic UNVMČS, ПРОДАТИ JPAKT;
ю add. NV. ^{d-d}емоу в(о)жиих(ъ) даровъ J. ^eосмъ J. ^{f-f}достойтъ JV.

κατὰ τὸ πρόπον συγκροτήσῃ αὐτοῦς. κατὰ δὲ τὴν μερίδα τοῦ εὗρισκομένου εἰς τὸν
πόλεμον οὕτως ἔστω κατὰ τὸ γεγραμμένον καὶ ἡ μερὶς τῶν ἐν τοῖς τούλοις ἀπ-
ερχομένων.

4 *Ecloga XVII. 24.* Ὁ ἔχων γυναῖκα καὶ τῇ ἰδίᾳ συγγενόμενος (var. συγγι-
νόμενος) δούλην, διαγνωσκομένου τοῦ πράγματος ταύτην ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τόπον

⁹ Řec. jen κατὰ τὸ γεγραμμένον; u Leunclavia je to v řec. textu i lat. překladu vynecháno, jak upozornil již Zachariae a Lingenthal (*Collectio* 52, p. 15), rovněž tak u Freshfielda; Spulber nesprávně: tel qu'il est consigné dans l'inventaire. Ve skutečnosti je to odkaz na bibli, a sice na 1 Reg 30.24: aequa enim pars erit descendentis ad praelium, et remanentis ad sarcinas, et similiter dividunt.

¹⁰ Ponechávám tento archaismus ve významu 'tělesně obcovati' běžný ve staré češtině až do Hájka (např. v Kronice k r. 1039), převzatý autorem ZS patrně z tehdejšího úzu moravského, stejně jako jiná varianta *priložiti se děvici* (viz. 163).

¹¹ O stsl. *postъ* 'církvní pokání, epítimie' a jeho stupních viz úvodní studii, s. 151n.

ТОУРГИЯ, ДРОУЗЪИ ЖЕ ДВѢ ЛѢТ(Ъ)
ДО ВѢРОУЮ ВЪ ЮДИНОГО В(ОГ)А, А З-КЕ
ЛѢТ(О) СТОЯТИ, ВСОУДА^г НЕ ВЪЗ-
ИМАТИ ЖЕ. НЪ КЪНЧАВШЕ З ЛѢТ(Ъ),
ВЪ ОСМОЮ ЖЕ ЛѢТ(О) ^нВСОУДЪ ПРИ-
ИМАТИ^н. ДОСТОИТЬ ЖЕ НЕ^{сн} ЧАСТИ
ХЛѢБЪ ИХЪ^і ТОЛИКО И ВОДЪИ СЕДМЪ
ЛѢТ(Ъ).

5 ѐ. БЛОУДАИ ЧЮЖЮ РАБОУ ДА ПО-
ДАСТЬ^а Л СТЬЛАЗЬ Г(ОСПОД)ИНОУ РАВЪ
А САМЪ ДАСТЬ СА ВЪ ПОС(ТЬ) З ЛѢТ(Ъ),
ІАКОЖЕ И РЕКОХОМЪ, ЮДА^б НЕ ПРО-
ДАСТЬ СА. АЩЕ ЛИ НИЩЪ ЮСТЬ, ПРО-
ТИВОУ СВОЖМОУ ИМѢНИЮ ДА ДАСТЬ
Г(ОСПОД)ИНОУ РАВЫ ТОІА, А САМЪ
РЕЧЕНОУ ^сПОСТОУ ДАСТЬ СА^с.

6 з. БЛАДОУЩЮОУМОУ ЧЕРНИЦЮ^а
^бПО ЗАКОНУ ЛЮДСКОМУ ПОСЪ
СМОУ ОУРѢЗАЮТ(Ъ), А^б ПО Ц(Ъ)Р-
К(Ъ)ВЪНОМУ ЗАКОНУ ПОСТЪ ^ѐ
ЛѢТ(Ъ) ДА ПРИЛАГАЮТЬ СА КМОУ.

*ať přijímá.¹² Jsou pák povinni nejísti
leda toliko svůj chléb a vodu po sedm let.*

5 Kdo se dopouští smilství s cizí otro-
kyní, ať zaplatí 30 stljazů¹³ pánu otro-
kyně a sám se podrobí sedmiletému po-
kání, jak jsme řekli, aby nebyl pokuto-
ván. Je-li chudý, ať podle svého ma-
jetku zaplatí pánu otrokyně a sám se
podrobí řečenému pokání.¹⁴

6 Kdo se dopouští smilství s jeptiškou,
tomu podle světského zákona¹⁵ uřezávají
nos,¹⁶ ale podle církevního ať se mu uloží
pokání 15 let.¹⁷

г-г correximus e mutilato всю да стояти UNV, всю достоит(ь) J; всю литоургию
стояти nonnulli cod. K. ^{н-н} всю приимати UNV, все приимати J, все приимати, но
с раз'соуже ниемъ K. ^{сн}ом. JK. ^іом. JK. — 5 ^а подають N, продають V. ^б и да J.
^{с-с} соуду да дасть с(а) J. — 6 ^а sic probe 6 cod. recensioneis C et 5 cod. rec. S, с черницею
АКТ, в черноризицю J, с черноризицею P, черницею ergo UNVM. ^{б-б} JNV, in U
textus totius loci atramento deletus.

*ἐπαίρεσθαι ἄρχοντος καὶ παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ ἐπαρχίαν πιπράσκεσθαι, τῶν τιμῶν
αὐτῆς κομιζομένων τῷ μέρει τοῦ δημοσίου.*

5 *Ecloga XVII. 22. 'Ο πορνέων εἰς δούλην ἀλλοτριαν, ἔντιμος ὢν παρεχέτω
ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου παισματος τῷ δεσπότῃ τῆς δούλης νομίσματα λς'. εὐτελής
δὲ ὢν τυπτέσθω καὶ εἰς ὅσον εὐπορεῖ πρὸς ἀναλογίαν τῶν λς' νομισμάτων διδότη.*

6 *Ecloga XVII. 23. 'Ο πορνέων εἰς μοναστήριον, ὡς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ
ἐνυβρίζων, ῥινοκοπείσθω, διὸ κακεῖνος μοιχείαν εἰργάσατο τῆς ἐκκλησίας τοῦ
θεοῦ ἀλλοτριώσας αὐτήν, τῆς ὁμοίας καὶ ἐπ' αὐτῆς φυλαττομένης ἐπεξελεύσεως.*

¹² O komolení stsl. termínu pro přijímání *vsodъ* opisovači ZS viz zde s. 161—162.

¹³ Slov. *stljazъ* (jinde *stelęzъ*, z got. *skilliggs*) je, jak upozornil již Suvorov (*Sledy* 47), západní název za lat. *solidus* (1 litra zlata = 72 stljazů = solidů neboli zlatníků, dukátů), řec. *νόμισμα*. Srov. týž termín ve stati 8 a 19.

¹⁴ Řád tohoto pokání je týž jako ve stati 4.

¹⁵ Tj. podle Eklogy.

¹⁶ V Ekloze se tento mrzačící trest rhinokopie odůvodňuje tím, že pachatel svedením nevěsty Kristovy se vlastně dopustil cizoložství a podle toho byl potrestán (srov. Sinogowitz, *Studien* 96, 2. vyd. 72).

¹⁷ Řád tohoto pokání je podán v následující stati.

7 3. Иже коупстроу^a свою поиметь жєнѣ себе, по закону людьскому носъ има обѣма оурѣзають^b и разлучать^c я, а по ц(ь)рк(ь)-вѣнному закону | разлучити^a я и въ пос(тѣ) єї лѣт(ь) да даѣта са^e. чинъ же постоу тому кєсть^f сице: є лѣт(ь) вѣн стоіати плачущє са и послушающє литургиа, а чєтыри въ ц(ь)рк(ь)ви до с(ва)т(а)го єва(н)г(є)лиа, а г̄ до вѣроую въ єдиногo в(о)г(а), три же до конца всю^g о хлѣбѣ и о водѣ. и тако кончавъши оуроку свой, въ єї лѣт(о) в соудѣ^h да възмоутъ^{ch}. въ тоужє казнѣ даⁱ внидєть, иже свою дѣцєрѣ поиметь от с(ва)-т(а)го кр(ь)щєниа и иже с моужатою обрѣтаѣтъ са.

7 Kdo si vezme za ženu matku svého kmotřence,¹⁸ podle zákona světského¹⁹ oběma jim uřezávají nos a rozlučují je od sebe, ale podle církevního zákona at jsou rozloučeni a at jsou podroběni pokání 15 let. Řád pak tohoto pokání²⁰ je 57a takový: pět let stát venku s pláčem a posloucháním mše, potom čtyři v chrámě do svatého evangelia a tři do Věřím v jediného Boha a tři až do konce (mše) . . . o chlebě a vodě. A tak když ukončí svou lhůtu, v šestnáctém roce at přijímají.²¹ Týž trest at stihne toho, kdo se ožení se svou křestní dcerou²² nebo se proviní s vdanou.²³

7 ^asic probe in N, mutilatum коупитробою U, оужикѣ ієтру V, вкоупѣ сєстроу J, куму РА. ^bоурѣзати J. ^csic V, разлучити U J, разлучати N. ^eрзлучати NV. ^eвдаѣта са J. ^fом. NV. ^gрго всю J habet и воудоут(ь). ^hcorreximus e corrupto все UJNV. ^{ch}взимають J. ⁱом. J.

7 *Ecloga XVII. 25.* 'Ο πρὸς γάμον τὸ δοκεῖν ἀγόμενος τὴν ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος γενομένην αὐτῷ σύντεκνον, ἢ καὶ σαρκικῶς ταύτῃ ἄνευ γάμου συμπλεκόμενος, ὁ τοῦτο πλημμελῶν μετὰ τὸ ἀποδιωχθῆναι αὐτοῦς ἀπ' ἀλλήλων τῇ τῶν μοιχῶν ποινῇ καθυποβαλλέσθω, ἢ γοῦν καὶ αὐτὸς κἀκεῖνη ὄνοκοπεῖσθω.

¹⁸ Slovo *κοπετρα* (od lat. *compater*, za řec. *σύντεκνος*) bylo — jak ukazují varianty — opisovači všelijak komoleno. Správně překládá Leunclavius (*Juris graeco-romani* 130): Qui specie tenus uxorem ducit eam, quae ex sancto et salutari baptisinate facta est ipsi commater . . . vyložíme-li termín *commater* jako matka křtěnce; totéž platí o *commère* Spulberově (*L'Eclogue* 67). Jde tu o manželskou překážku duchovního příbuzenství druhého stupně, uzákoněnou 53. kánonem Trullským r. 692 a přijatou na římských sněmech 721 a 747 (srov. *Slavia* 25, 1956, 231 a Sinogowitz, *Studien* 136). Je to týž případ, o kterém se zmiňuje ŽM kap. XI a Metodějova *adhortace* k soudcům (viz s. 201).

¹⁹ Tj. podle Eklogy.

²⁰ O stsl. *postъ* ‚církevní pokání, epimíe‘ a jeho stupních viz úvodní studii, s. 151n.

²¹ O komolení stsl. termínu pro přijímání *въспдъ* opisovači ZS viz s. 161—162.

²² Tj. se svou kmotřenkou, s dívkou, které byl na křtu kmotrem. Sňatek kmotra s křtěnkou byl zakázán již zákonem Justiniánovým r. 530. Výklad o těchto překážkách duchovního příbuzenství podává N. S. Suvorov, *Sledy* 26—37. V. Ganev (*Zakonъ sudnyj* 264n.) chápe slov. *своју дѣштерѣ поиметъ от с(в)ѣт(а)го кр(ь)щєниа* jako ‚kdo je kmotrem své vlastní dceři‘ a připojuje k tomu přímo fantastický komentář, který nemá žádné opory v textu ZS.

²³ Již Suvorov upozornil, že v této 7. stati jsou sloučeny dvě stati Eklogy.

7а о послоусѣхъ. Надъ всѣми же сими достойтъ на всакои при кназю и соудии съ всацѣмъ испытаниѣмъ и тѣрпѣниѣмъ испытаниѣ творити и не бес послоухъ осоужати, нъ искати послоухъ истиньнъ, боѣщихъ са б(ог)а, нарочитъ и не имоуцъ вражды никоюже ни лоукавѣства ни мързости ни тажѣ ни прѣ, на негоже ^{57b} г(лаго)лють^a, нъ страха б(ож)и ради и правды его^b. число же послоухъ да^c бѣвають^d юдинъ на десате а лишѣ сего рока, и въ малѣѣ прѣ от ѣ до г, а ене мнѣ^e сего рока. власть же имать^f, на негоже г(лаго)лють, соудии | залагати и гл(агола)ти послоухомъ ли присагоу, ли продажу, ли тоуж(ѣ)^g казнъ, аще ли въ кою время обрацютъ са лжуцѣ. не достойтъ же ни въ юдиноу прю^h приимати послоухъ, иже боудоуть кѣгда обличени лжуцѣ и прѣстоупаюцѣ законъ б(ож)и, или житиѣ скотскою имоуцѣ, или иже о себе неведими^{ch}, на присагъ отимоутъ с(а).

7а *O svědcích. Nad všemi těmito²⁴ má kníže a soudce v každé při konat vyšetřování s veškerou pozorností a trpělivostí a neodsuzovat bez svědků,²⁵ nýbrž vyhledávat svědky pravé, kteří se bojí Boha a jsou vázeni a nemají žádného nepřátelství ani zlosti ani odporu ani žaloby s tím, o němž vypovídají, ale pro strach Boží a jeho spravedlnost. Počet pak svědků ať bývá jedenáct nebo víc než tento počet, při malých sporech od sedmi do tří, ne však méně než tento počet. Soudce^{25a} pak má moc vzít zástavu od toho, proti němuž vypovídají, a určit svědkům buď přísahu, nebo peněžitou pokutu, nebo týž trest, budou-li v některé době přistiženi, že lžou. Nemají se pak přijímat ani v jedné při za svědky ti, kdo budou někdy usvědčeni ze lži nebo z přestupování zákona božího, nebo že vedou život zvířecí,²⁶ nebo ti, kteří nejsou přičetní,²⁷ a proto se ku přísaze nepřipouštějí.*

7а *г(лаго)леть J. *om. J. *om. J. *бѣвають V. *e-esis probe CT, не мене K, не ниже PA; mendose не мна J. наименѣ U, на мнѣ NV. *имоутъ J. *esis probe JPA, тоже U, таже NV. *om. NV. *chsis probe P, ергоге неповѣдим(и) UNVJMČST, неведими K, неведимѣ A.

Ecloga XVII. 27. 'Ο εἰς γυναῖκα ἑπανδρον μοιχεύων, ῥινοκοπέισθω καὶ αὐτὸς καὶ ἡ μοιχαλὶς...

²⁴ Tj. nad všemi těmi provinilci, o nichž je řeč ve statích 4., 5. a 6.

²⁵ Viz pozn. 5. Podle V. Procházky (Slavia 26, 1957, 339, p. 7) důkaz přísedníků záležel v tom, že nejdříve přísahala strana o pravdivosti svého tvrzení a potom tuto její přísahu další přísahou nebo přísahami . . . potvrzovali tzv. přísedníci či spolupřísedníci nebo přísední pomocníci.

^{25a} Svatoplukovi sudí-iudices se uvádějí v listu papeže Jana VIII. 1880, MMFH, III. Ep. č. 90.

²⁶ Slov. *žitiје skotъskoje* je zde pravděpodobně souhrnný výraz pro všechny tři druhy sexuálních zvráceností: bestialitu, incest a sodomii (srov. Slavia 27, 1958, 531—3). Také Metodějova řeč k soudcům zná poklesky tohoto druhu, viz s. 201—202.

²⁷ Rukopisy krátké redakce ZS mají zde chybně *o sebe (sebě) nepobědimi (nevědimi)*. Jedině v Puškinském rukopise obšírné redakce ZS se zachovalo správně verbální adjektivum *nebъdimъ (o sebe nebđimi)*; srov. Slavia 27 (1958), 534 a 32 (1963), 258.

8 ӣ. Приложии са д(ѣ)в(и)ци д(ѣ)-
вою, а не въ волю родившимъ ю,
послѣди же сима очюцьшема^а,
аще възлюбить^б пояти ю и въско-
цета родителя юи, да бѣвають
свадѣба. аще ли єдина частии^с
нерачити начнеть, ч(ь)стѣнь съ
б(ог)атѣствѣмъ своимъ, да дасть
д(ѣ)в(и)ци за срамъ^д литроу злата,
сирѣчь о̄ и в̄ стѣлаза. аще ли по-
добѣнь^е єсть, да дають полъ имѣ-
ниа своѣго. аще ли єсть ниць, да
тепеть єго соудии земли и посы-
лають от своѣя области. повинѣнь
же ^жєсть постоу^г ̄ лѣт(ъ), јакоже
пис(а)хом(ъ).

9 ѿ. Приложии са д(ѣ)в(и)ци д(ѣ)-
вою в поустѣ мѣстѣ ноудьми^а,
идеже не могъи боудеть кто^б по-
могъи^с, да продасть са, а мѣниє^д
кто дасть са д(ѣ)в(и)ци. |

8 Kdo svedl dívku pannu, ale ne se svo-
lením rodičů, když tito se o tom
později dovědí, bude-li si ji přát
pojmout za ženu a rodiče její to rovněž
budou chtít, ať je svatba. Pakliže se
bude jeden z nich²⁸ zdráhat, a je-li to
člověk vážený pro své bohatství, ať dá
dívce za zneuctění litru zlata,²⁹ to jest
72 stlžaze. Je-li chudší, ať dá polovici
svého jmění. Je-li však nemajetný,
ať jej soudce potrestá bitím a vyhostí
ze své oblasti. Je pak povinen podrobit
se pokání sedmi let,³⁰ jak jsme napsali.³¹

9 Kdo znásilnil pannu na pustém místě,
kde nebylo nikoho, kdo by jí mohl pomoci,
ať jest pokutován³² a jeho majetek ať je
dán dívce.

8 ^аочищешема NV. ^бвосхоцет(ъ) J. ^с-^сcorreximus secundum textum gr. e corrupto
єдиначе UJNV; единъ єю KTA, єдинъ єя P. ^дсрамотоу J. ^еподобѣи J, не имать
РА (рго подобѣнь єсть). ^г-^гбывает(ъ)в постъ J. — 9 ^аноужєю J. ^бJNV, om. U. ^спо-
моци J. ^дsic U, имѣниє JNV.

8 *Ecloga XVII. 29.* Ὁ συγγινόμενος κόρη παρθένῳ, προαιρέσει μὲν τῆς κόρης,
ἀγνοία δὲ τῶν αὐτῆς γονέων ἐν ὑστέρῳ δὲ τούτων διαγινωσκόντων, εἰ μὲν θελήσει
λαβεῖν αὐτὴν καὶ θελήσουσι καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς, γινέσθω τὸ συνάλλαγμα. εἰ δὲ
ἐν τῶν μερῶν οὐ θελήσει, εἰ μὲν ἔστιν εὖπορος ὁ φθορεὺς, δίδότω τῇ φθαρεῖσιν κόρη
χρυσίου λίτραν μίαν· εἰ δὲ ἔστιν ἐνδεέστερος, δίδότω τὸ ἥμισυ τῆς ὑποστάσεως
αὐτοῦ· εἰ δὲ παντελῶς ὑπάρχει πένης καὶ ἀνέυπορος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος
ἔξοριζέσθω.

9 *Ecloga XVII. 30.* Ὁ βιαζόμενος κόρην καὶ φθείρων αὐτὴν ῥινοκοπέσθω.

²⁸ Slovo *jedinače* je patrně zkomolenina místo *jedina část* (řec. ἐν τῶν μερῶν). tj. jedna část,
jedna strana.

²⁹ Viz pozn. 13.

³⁰ O stsl. *postъ* ‚církevní pokání, epitimie‘ a jeho stupních viz s. 151n.

³¹ V této stati nejde o uzavření sňatku, nýbrž o náhradu škody dívce (Procházka, *Deset po-
známek* 311).

³² Procházka (*Deset poznámek* 313–4) upozorňuje, že právní termín *da prodastъ se* neznačí
prodej do otroctví, nýbrž že prodej je trest majetkový a zakládá se na principu odškodnění;
později značil jakoukoli pokutu (např. ruská *prodaža*); v ZS, kde „je zachycen prvotnější stav,
jde zřejmě o pokutu ve výši *odkladu*, peněžní hodnoty osoby, která předtím propadla hrdlem,
a teprve v dalším vývoji se podle kompoziční zásady trestního práva z kapitálního trestu vy-
kupovala“. V ZS se již rozeznává „odškodnění poškozené osoby jměním pachatele . . . a pokuta
prodeje jako veřejný trest ku prospěchu nositele soudní moci“. — *Ekloga* udává trest uřezání
nosu.

58a 10 ĭ. Приложии са въздѣваціи са преже времєне ĭĭ^a лѣтъ да продаѣтъ са съ всѣмъ имѣниѣмъ своимъ и отдаѣтъ са д(ѣ)в(и)ци. по ц(ь)рк(ь)вѣному же закону поужю створивѣи наречєнѣи за моужь, вси соуть повинѣнии постоу ѡ^b лѣт(ь), ѡкоже преже моужатицѣ дѣла г(лаго)лахомъ.

11 āĭ. Приложи са д(ѣ)в(и)ци наречєнѣи за моужь, аце и въ волю д(ѣ)в(и)ци залѣзль боудеть, носъ да оурѣжеть са ѣмоу.

12 vĭ. Крѣвь мѣсации въ свою крѣвь свадьбоу дѣють, да разлоучать са.

13 ĭĭ. Имѣѡи двѣ женѣ да ижде-неть меньшою съ дѣтьми ѡѡа и тєнєтъ са^a, б^a постъ ѡ лѣт(ь)^b.

10 Kdo svedl dospívající dívku před dobou třinácti let,³³ ať je pokutován³⁴ vším svým majetkem a výnos ať dá se dívce. *Podle církevního zákona on i ten, kdo se dopustil násilí na dívce zasnoubené muži, všichni podléhají sedmiletému pokání, jak jsme již dříve řekli stran ženy vdané.*³⁵

11 Kdo svedl dívku zasnoubenou muži, třebaže k ní vešel s jejím svolením, tomu má být uříznut nos.³⁶

12 Krvesmilníci, uzavírající sňatek s pokrevnými, ať jsou rozloučeni.³⁷

13 Kdo má dvě ženy, ať vyžene pozdější³⁸ i s dětmi a ať jest bit, *pokání pak sedmi let.*

10 ^asic probe PAKT, ĭ error rel. vĕĭ J. — 13 ^asic probe ĆP, тєпoutь бгq K; тєпєть error UJNV. b⁻hom. J.

10 *Ecloga XVII. 34. 'Ο φθείρων κόρην πρὸ τῆς ἡβῆς ἤγουν πρὸ τοῦ τρισκαίδεκαετοῦς χρόνου ῥινοκοπέσθω καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ παρεχέτω τῇ φθαρείσῃ.*

11 *Ecloga XVII. 32. 'Ο τὴν ἀλλοτρίαν μνηστὴν φθείρων, εἰ καὶ προαιρέσει τῆς κόρης τοῦτο ἐγένετο, ῥινοκοπέσθω.*

12 *Ecloga XVII. 33. Οἱ αἰμομίχται ἢ γονεῖς πρὸς τέκνα ἢ τέκνα πρὸς γονεῖς ἢ ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφὰς ξίφει τιμωρεῖσθωσαν. Οἱ δὲ πρὸς ἄλλην συγγένειαν συμφθειρόμενοι... ῥινοκοπέσθωσαν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ εἰς δύο ἀδελφὰς εἰδήσει μιγνόμενος.*

13 *Ecloga XVII. 35. 'Ο δύο γαμετὰς ἔχων, τυπτέσθω; ἐκδιωκομένου τοῦ ἐπισάκτου γυναιίου μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς τεχθέντων τέκνων.*

³³ Ve všech rukopisech krátké redakce se čte: před dobou dvacíti let, což je zřejmý omyl, který povstal pravděpodobně při přepisu hlaholského originálu cyrilicí.

³⁴ Viz pozn. 32.

³⁵ Srov. na konci 7. stati.

³⁶ Přečin svedení zasnoubené dívky byl pokládán za cizoložství (Trullský kánon 97). Zde byl v ZS mrzačící trest rhinokopie ponechán.

³⁷ Ekloga podle římského práva stanoví za incest trest stětí mečem a rhinokopii; mírnost ZS se vysvětluje tím, že „v oblasti aplikace ZS byly takové sňatky běžné, a tak bylo nutno postupovat umírněně“ (Procházka, *Deset poznámek* 309).

³⁸ Slovanský termín *menší* označuje manželku pozdější, mladší ve smyslu časové souslednosti (Procházka, *Deset poznámek* 309). „Církev respektovala starší svazky a jen při mnohoženství přikazovala výběr jedné z manželek, především hlavní, za jedinou (Vladimír Ruský, Vratislav Pomořský)“.

14 дї. ВЪЖАГАЯИ ЧЮЖЬ ЛѢСЪ ИЛИ^а СѢКЫ ДРОВА ОТ НЕГО В СОУГОУБИНОУ ПОВИНЪНЪ КС(ТЬ).

15 бї. ІЖЕ ЗА КЪТЕРЫ ВРАЖДЫ ЛИ РАЗЪГРАБЛЕНІЕ^а ДѢЛА ИМѢНИА ОГНЕМЪ ВЖАГАЮТЬ^б ХРАМЫ, АЩЕ ВЪ ГРАДѢ, ДА ОГНЕМЪ СЪЖАГАЮТЬ И, АЩЕ ЛИ ВЪ ВСИ ЛИ В СЕЛѢ^с, МЕЧЕМЪ ДА ОУСѢКАЮТЬ И, А ПО П(Ъ)РК(Ъ)ВЪНОМОУ ЗАКОНУ В ПОС(ТЬ) ВІ ЛѢТ(Ъ) ПРДАЮТЬ СА, ІАКО ВРАЖЕВНИКЪ КЕСТЬ. АЩЕ ЛИ КТО СТВЪБЛИКЪ ИЛИ ТЪРНИКЪ ХОТА ПОЖЕЦИ НА | СВОИИ НИВѢ, ВЪЗЪГНѢТИТЬ ОГНЬ, ТЪ ЖЕ ОГНЬ^д ПРОШЪДЪ ВЪЖЪЖЕТЬ^д ЧЮЖЮ НИВОУ ЛИ ЧЮЖЬ ВИНОГРАДЪ, ДОСТОИТЬ^е СОУДИТИ И^е ИСПЫТАТИ, ДА АЩЕ В НЕВѢДѢНИКЪ ИЛИ ВЪ М(ЪД)Л(О)СТЬ^г ВЪЗЪГНѢТИВШЮ ОГНЬ СЕ БОУДЕТЬ, ВЕС ТЪЩЕТЫ СЪГОРѢВШААГО ДА ТВОРИТЬ. ЛЮБО ВЪ ВѢТРЕНЪ Д(Ъ)НЪ

14 Kdo podpaluje cizí les nebo káci z něho stromy, jest povinen dvojnásobkem.

15 Kdo z nějakého nepřátelství nebo pro loupež majetku zapaluje ohněm obytná stavení, je-li to v městě, ať ho upálí ohněm, pakliže to je ve vsi nebo ve statku, ať ho mečem popraví, *ale podle církevního zákona se předává na pokání dvanácti let,*³⁹ *poněvadž je to nepřítel.* Chce-li kdo spálit strniště nebo křoví na svém poli a zažehne oheň a ten oheň přeskočí a zapálí cizí pole nebo cizí vinici, třeba věc posoudit a vyšetřit, a stalo-li se to tím, že z nevědomosti nebo z lehkomyšlnosti⁴⁰ zapálil oheň, ať vyhořelého odškodní; nebo by zapálil oheň za větrného dne nebo ne učinil potřebná opatření řka: oheň se nerozšíří, nebo kdyby mu bylo líno, nebo nebylo by mu to nemožné,

58b

14 ^aSic probe in codice s. XVI e collectione monasterii Solovki (No 496/477); и omnes rel. — 15 ^aГРАБЛЕНІЕ NS, ГРАБЛЕНЬЯ VMČ, ЗА ГРАБЛЕНІА J. ^бВЖЕГАЮТ(Ъ) J. ^сВОЛЕЮ ВЖЕГАТЬ add. J. ^д-^дПРИШЕД(Ъ) ПОЖЖЕТЬ J. ^е-^еСОУДБИ J. ^гМСЛТЬ UJV, МѢСТЬ N, МИЛОСТЬ nonnulli cod. CS, бл(а)годѣтъ РАКТ.

14 *Ecloga XVII. 40. Ὁ πῦρ ἐμβάλων ἐν ἀλλοτρίᾳ ὕλη ἢ κόπτων ἐξ αὐτῆς δένδρον (var. δένδρα) εἰς τὸ διπλάσιον καταδικαζέσθω (var. καταδικάζεται).*

15 *Ecloga XVII. 41. Οἱ διὰ τινος ἔχθρας ἢ ἀρπαγᾶς πραγμάτων ἐμπροσημὸν ἐν πόλει ποιοῦντες, πυρὶ παραδιδόσθωσαν. εἰ δὲ ἔξω πόλεως χωρία ἢ ἀγροὺς ἢ οἰκίας ἀγρῶν ἐξεπίτηδες ἐμπρήσωσι, ξίφει τιμωρεῖσθωσαν. εἰ δὲ τις τὴν καλάμην τοῦ ἰδίου χωραφίου ἢ τὰς ἀκάνθας βουλόμενος καῦσαι ἐνέβαλε (var. ἐμβάλλει) πῦρ κατ' αὐτῶν, τὸ δὲ πῦρ καὶ περαιτέρω προῆλθε καὶ ἔκαυσε (var. παρέλθη καὶ καύση) τὰ ἀλλότρια χωράφια ἢ τὸν ἀλλότριον ἀμπελῶνα, δεῖ περιοργάζεσθαι τὸν ἀκροατὴν, καὶ εἰ μὲν κατὰ ἀπειρίαν ἢ ῥαθυμίαν τοῦ βάλλοντος τὸ πῦρ τοῦτο γέγρονε, τὸ ἀζήμιον τῷ βλαβέντι ποιεῖτω. εἰ γὰρ ἐν ἡμέρᾳ πολὺν ἄνεμον ἐχούσῃ τὸ πῦρ*

³⁹ Rozvržení na čtyři stupně určovala církevní vrchnost.

⁴⁰ Slov. v nevěděni je ili vъ m(ъd)l(o)stь, řec. κατὰ ἀπειρίαν ἢ ῥαθυμίαν je právní formule pro posouzení odpovědnosti a vyskytuje se též v Metodějově adhortaci k soudcům (Cloz 2b 30, viz s. 203). Nacházíme ji také např. v řec. textu Procheironu (XIII. 3), ale slovanský text odpovídá jen zčásti byzantské předloze (srov. T. Saturník, *Příspěvky* 154). Srov. též výklad o Grincově interpretaci pojmu mъdlostь v rkp. Clozově, který jsem podal v *Byzantinoslavica* 12 (1951), 159—161. Reflex této formule lze najít též na počátku kánonu sv. Dimitria: *Отъ мъgly (místo mъdlosti?) ljutyja i nevěžьstviya očisti ny* (srov. J. Vašica, *Původní staroslověnský kánon o sv. Dimitriji Soluňském*, *Slavia* 35 (1966), 517n.

ВЪЗЫГНѢТИЛЬ БОУДЕТЬ ОГНЬ ЛИ ꙗко
 СХРАНИЛЪ^г, ꙗко рекъ: не проидеть
 огнь, ли облѣнивъ са боудеть или
 ꙗко немоглъ^л, ꙗкоти пож(ъ)жет(ъ)
 огнь, да платитъ и да тепет(ъ)
 са^к. аще ли схранилъ
 боудеть все, напрасно же боура
 нападеть, и сего дѣла проидеть
 огнь далече, не осудитъ са^л. аще
 от тоучѣ зажагають са храмъ чии
 и пожьжеть кѣро что от своего
 кѣмоу храма^м, и проидеть огнь
 прочею пожьжеть окр(ъ)стѣныхъ
 своихъ кѣмоу соустѣдъ храмъ, ꙗко
 вгзапоу бѣвшю пожьжению то-
 моу, не осужають са.

16 ѿ. Никъиже^а прибѣгающаго
 въ ц(ъ)рк(ъ)вь ноужею не извла-
 чи^б, нъ вещь прибѣгши да^с яв-
 лають попови и виноу от него
 створеную, да прикметъ ꙗко^д
 оубѣга^е, ꙗко да по закону изи-

*a oheň spálí, ať zaplatí a ať jest bit.*⁴¹
 Pakliže by všechno zachoval, a náhle
 přikvapí bouře, a proto se oheň daleko
 rozšíří, ať není odsouzen. Jestliže se
 bleskem zapálí něčí dům a shoří to nebo
 ono z jeho vlastního obydlí,⁴² a oheň se
 rozšíří a sežehne nakonec domy okol-
 ních jeho sousedů, jelikož požár ten
 vznikl znenadání, nebývá odsouzen.

16 Nikdo ať toho, kdo se utíká do
 chrámu, násilím nevyvede, ale ten, kdo
 se sem utekl, ať vyloží knězi svou věc
 a vinu jím spáchanou, a ten ať jej pře-
 vezme jako utečence, aby jeho zločin
 byl podle zákona vyšetřen a prozkou-

г-гsic UNV, не хранилъ боудет(ъ) J, не схранилъ будеть PA. ^{л-л}sic N, не моглъ UJV.
^{л-л}лѣнностью или оумедливъ P; рекъ: не приидеть (не проидет(ъ) T) огнь, или облѣ-
 нивса лѣнностью, или оумедливъ, или не немоглъ (не моглъ T) боудеть KT. ^{к-к}T; ти
 да пожьжеть огнь, да платитъ и да тепеть са P; то пожьже огнь, да платитъ и да
 тепеуть его K; om. UJNVMS. ^лда не осудитъ с(а) NV. ^мпроухла AKT. — 16 ^аник-
 тож(с) JPAK, иже T. ^лsic P, да не извлечеть A, да не изовлачитъ K, om. UJNVMS.
^сJ, om. UNV. ^дom. J. ^еоубѣгаѣ N.

ἐνέβαλεν ἢ καὶ μὴ παρεφύλαξάτο μὴ προελθεῖν τὸ πῦρ περαιτέρω, ὡς ἀμελήσας
 καὶ ῥαθυμήσας καταδικάζεται. εἰ δὲ πάντα μὲν παρεφύλαξάτο, ἀθροῶν δὲ πνεῦμα
 βίαιον ἐνέπεσε καὶ διὰ τοῦτο πορρόωτερον προῆλθε τὸ πῦρ, οὐ καταδικάζεται. ἐὰν
 ἐκ τοῦ συμβεβηκότος ἐμπρησθῆ οἶκος τινος καὶ κενθῶσιν τινα τῶν ἰδίων αὐτοῦ
 πραγμάτων, καὶ ἐκδράμῃ τὸ πῦρ καὶ ἐμπρήσῃ τινα τῶν συμπαρακειμένων αὐτῶ
 οἰκημάτων, ἀνενόχλητος (var. ἀνέγκλητος) ἔστω ὡς ἀνοήτως τοῦ τοιοῦτου
 ἐμπρησμοῦ γενομένου.

16 Ecloga XVII. 1. Μηδεὶς τὸν ἐν ἐκκλησίᾳ προσφεύγοντα βίᾳ ἀφαιρείσθω,
 ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τοῦ προσφύγου (var. πρόσφυγος) δηλοποιεῖτω τῷ ἱερεῖ καὶ παρ'
 αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀσφαλῶν παραλαμβάνετω τὸν προσφεύγοντα τοῦ νομίμως ζητη-

⁴¹ Úsek *a oheň . . . jest bit* je v rukopisech krátké redakce vynechán vinou opisovačů a je doplněn podle obšírné a smíšené redakce.

⁴² Obšírná redakce má místo *chrama* pozoruhodnou variantu *ruchla*. Výraz *ruchlo* ve významu 'domáci nářadí, nemovitosti, svršky' je hojně doložen v staroruské biblické tradici (srov. Sreznevskij, *Materialy* III. 198) a není vyloučeno, že původně bylo na tomto místě i v krátké redakci.

ЦЕТЪ СА И ИСПЫТАЮТЬ СА ОБИДА ЮГО. АЦЕ ЛИ | КТО ПОКОУСИТЬ СА НОУЖАМИ ОТ Ц(Ь)РК(Ъ)ВЕ ИЗВЕСТИ ПРИБЪГЪ-ШАГО, КТО ЛЮБО БОУДИ, ДА ПРИИМЕТЪ РМ РАНЪ, И ТЪГДА, ЯКО ПОДОБАЮТЬ, ДА ИСПЫТАЮТЬ СА ОБИДА ПРИБЪГЪШЕМОУ.

17 ЗІ. ВЕЩЬ ИМЪІАИ СЪ КЕТЕРЪМЪ И НЕ ПОВѢДАІА ВЛ(А)Д(Ъ)КАМЪ, НЪ О СЕБЕ ТВОРА, ЛИ ПО ВЛАСТИ, ЛИ ПО СИЛЪ НОУДЪМИ НАЛЕЖА, АЦЕ ВЪ ИСТИНОУ СВОЕ ИМЪІА СЕ СТОРИТЬ^а, ДА ОТПАДЕТЬ^б СВОЕІА ВЕЩИ И ДА ВЪЗВРАЦАЮТЬ Ю. АЦЕ ЛИ ЧЮЖЕ ВЪЗМЕТЪ ЧСО, ОТ ВЛАДЪІКЪІ ЗЕМЪЛИ ТОИ ДА ТСПЪТЬ СА, ЯКО НЕ ВЪ ВЛАСТЬ БЫВАІА^с, СЕБЕ БЫВАІА МЪСТЪНИКЪ. И ТАКО БЫВАІА, ДА ОУСТРОЮНИКЪ ТВОРИТЬ ТОМОУ, КЕЖЕ ВЗАТЬ.

17 *ТВОРИТ(Ь) J. ^бДА ОТСТОУПИТ(Ь) J. ^сом. J.

θῆναι καὶ διοικηθῆναι τὸ κατ' αὐτὸν κεφάλαιον. εἰ δέ τις δοκιμάσει χειρὶ ἀπὸ ἐκκλησίας προσφυγὸν ἐπάροι τὸν οἰονδήποτε, ὁ τοιοῦτος ἰβ' ἀλλακτὰ λαμβανέτω καὶ τότε κατὰ τὸ πρέπον τὸ τοῦ αὐτοῦ προσφύγου ζητεῖσθω κεφάλαιον.

17 *Ecloga XVII. 5.* Ὁ πράγμα ἔχων μετὰ τινος καὶ μὴ τῇ ἀρχῇ προσφωνῶν, ἀλλ' αὐτοβούλως εἴτε κατ' ἐξουσίαν ἢ καὶ τινα δυναστείαν χειρὶ ἐπιβαίνων καὶ ἐπαίρων τὸ δτιοῦν, εἰ μὲν κατὰ ἀλήθειαν ἴδιον ζητῶν τοῦτο ἐποίησεν, ἐκπιπέτω τοῦ ἴδιου πράγματος καὶ ἀναδιδότω αὐτό. εἰ δὲ καὶ ἀλλότριόν τι ἀπῆρεν, ὑπὸ μὲν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχοντος δαιρέσθω ὡς μὴ ἀρχόμενος καὶ ἑαυτοῦ γενόμενος (var. γινόμενος) ἐκδικος, καὶ οὕτως τὴν ἀποκατάστασιν ποιείσθω οὔπερ ἀπειλήφεν (var. ἀφείλετο).

⁴³ V řec. textu se udává jen 12 ran. V slov. textu ZS v krátké a smíšené (svodné) redakci 140, v obšírné 144. K otázce právní ochrany asyly poznamenává V. Procházka (*Deset poznámek* 312), že vývojem docházelo na západě k omezení rozsahu asyly, kdežto v zemi nově získané pro křesťanství bylo postavení církve záměrně posilováno, a proto také asyl byl zvlášť zdůrazňován.

⁴⁴ Slov. *мѣстникъ* (var. *мѣстникъ*), řec. *ἐκδικος*, značí státního nāvladního, zástupce státu v obcích řeckých (F. Novotný, *Slovník lat.-český*, 1948, 452); lat. termín je také *vindex* (za řec. *ἐκδικος*), známý též z Nového zákona (R 13.4 a 1 Th 4.6), kde se překládá *мѣстникъ* a *мѣститель*. Podle Novotného (*Slovník* 1402) *vindex* je ten, „kdo právně převádí proti druhému spornou věc nebo osobu na svou stranu (tj. ve své vlastnictví n. ochranu n. podobně)“. V. Procházka (*Deset poznámek* 316) nesouhlasí s poznámkou M. Andreeva k výkladům Ganevovým, že by tu šlo o snahu feudálů převzít soudnictví do svých rukou, spíše jsou tu chráněny zájmy byzantského státu. To platí i o poměrech moravských. — Tato stať stanoví nepřipustnost právní svépomoci.

mán. Pokusí-li se kdo, ať je to kdokoli, násilím vyvést z chrámu toho, kdo se sem utekl, ať dostane 140 ran,⁴³ a potom ať se, jak náleží, prozkoumá zločin toho, kdo se sem utekl. 59a

17 Má-li kdo s někým spor a neoznámí to vladykům, ale jedná o své újmě a buď mocí, nebo násilím chce prosadit svou, i když tak učiní opravdu, aby dostal své, ať ztratí svou věc a ať ji vrátí. Pakliže vezme něco cizího, ať je bit od vladyky té země, poněvadž se nepodrobuje moci a sám se stává svým mstitелеm.⁴⁴ A když takto si počíná, ať restituuje to, co vzal.

18 ѿī. Родѣ и дѣти аще на са гл(аголю)ть, да^a не имоуть имъ вѣрѣ. ни г(оспод)и, ни на г(оспод)а рабъ ли, свободникъ ли да послоухъ вѣваѣтъ.

19 ѿī. Іже от странънѣихъ коупитъ плѣнѣника и всѣстрои^a ѣго, аще имать цѣноу, юже дастъ на немъ, давъ на себе, да идеть свободъ. аще ли не имать, да имать искоупъ ѣго мѣздѣника, дондеже издработаѣтъ са, юже свѣща^{b9b} цѣноу, нарицающии са мѣздѣ ѣмоу на всако лѣт(о) г стѣлазѣ предъ послоухѣ. и тако кѣнчавъшю ѣмоу цѣноу^b, отпоуцаѣтъ са свободъ.

18 Mluví-li rodiče a děti proti sobě, ať se jim nevěří. A ani pro pána, ani proti pánovi⁴⁵ buď otrok, či propuštěnec ať nebývá svědkem.

19 Kdo koupí od cizích vojínů válečného zajatce a restituuje ho k sobě do domu,⁴⁶ má-li zajatec obnos, který zaň dal, a dá jej za sebe, ať odejde svoboden. Pakliže ho nemá, ať ten, kdo jej koupil, podrží si jej jako námezdníka, dokud si neodpracuje obnos, na němž se dohodli. Přitom mzda, na každý rok tři stljazy,⁴⁷ se mu určuje před svědky. A ten, kdo ji takto dovrší, bývá propuštěn na svobodu.

18 ^asic JAPKT, ли UNV. — 19 ^asic UN, весь строи V, вес оустрой J. ^bJPAKT; om. UJNV, ubi iterum и тако.

18 *Ecloga XIV. 2—3. Οἱ γονεῖς καὶ τὰ τέκνα κατ' ἀλλήλων λέγοντες μὴ προσδεχέσθωσαν. Μήτε ὑπὲρ δεσπότου μήτε κατὰ δεσπότου δοῦλος ἢ ἀπελεύθερος μαρτυρεῖτω.*

19 *Ecloga VIII. 6. Ὁ ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐλεύθερον ἀγοράζων αἰχμάλωτον καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἀποκαθιστῶν αὐτόν, εἰ μὲν εὐπορεῖ τὰς συμφωνηθείσας μεταξὺ αὐτῶν πληρῶσαι τιμὰς, ἀπολυέσθω ἐλεύθερος. εἰ δὲ ἀπορεῖ, ἐχέτω αὐτόν ὁ ἀγοράσας μισθιον μέχρις ἂν πληρωθῆ, ἅπερ ἐστίχησεν, ὀριζομένου δηλονότι ὑπὸ ἀκροατῶν τοῦ ὀφείλοντος ἐκάστῳ ἔτει ὑπὲρ μισθῶν (var. μισθοῦ) τῷ ἀγορασθέντι λογιζέσθαι.*

⁴⁵ Krátká redakce je zde úplně jasná. Ačkoli Orošakov (*Ein Denkmal* 231) podal správný překlad (Weder für den Herrn, noch gegen den Herrn darf der Sklave oder Befreite Zeuge sein) V. Ganev (*Zakonъ sudnyj* 470n.) podle Danailova a Bobčeva zkratku *gi* a následující zápor *ni* čte jako jedno slovo *g(ospod)yni* a překládá: ni gospodarkata, ni protiv gospodarja, že totiž ani paní nemůže svědčit proti svému manželu (pánu). Druhou část této věty chápe Ganev jako samostatný celek, ovšem bez negace: Rob li e, ili e osvoboden, ba bāde svidetel. Jak tento překlad, tak celý další komentář k tomu je chybný. Srov. *Slavia* 30 (1961), 7, p. 22.

⁴⁶ Z původního překladu *vъstroj jęgo*, který je celkem dobře zachován v Ustužském rkp. (*vъstroj jęgo*) za řec. *ἀποκαθιστῶν αὐτόν*, mají jiné rukopisy *ves (vesъ) stroi (Jas ustroi) jęgo*, což dalo podnět k chybnému výkladu, jako by zajatec byl koupen s celou vojenskou výzbrojí (viz u Ganeva, *Zakonъ sudnyj* 486n.). Slova *k sobě do domu* jsou přidána podle řec. textu, nepřímou jsou obsažena v samém pojmu *vъstroiti, restituere, v bývalý stav uvést* apod. Srov. též *Slavia* 30 (1961), 7, p. 22.

⁴⁷ Viz pozn. 13. — S. Troicki, *Svjatoj Mefodij* (57) poukazuje na to, že v řec. Ekloze (VIII. 6) není určena minimální cena této práce zajatcovy; přitom ZS ji cení o polovici dráž než 100. novela Lva VI. Moudrého (886—912): *mercede quotannis binis solidis aestimanda*.

20 К. Свѣдители слоуха^a да не свѣдѣтельствоуютъ гл(аголю)щѣ, яко слышахомъ от кого сего дѣлѣнника, или ино что свѣдѣтельствоуютъ от слоуха, аще и жупани соуть, иже свѣдѣтельствоуютъ(ь).

21 КА. Иже от ратныхъ яса са да^a и с(ва)тоую нашу вѣроу кр(ь)сть-янскоую отвѣргоша, възвращающе са въ свою землю и градъ, да въ ц(ь)рк(ь)вь предаются^b.

22 КВ. Аще кто испросить конь до нарочита мѣста, ^aнъ проидеть в зарокъ мѣсто^a ли послеть,

20 Svědkové z poslechu ať nesvědčí a neříkají: slyšeli jsme od někoho, že tento je dlužník, nebo něco jiného svědčí⁴⁸ z poslechu, i když jsou to župani,⁴⁹ kteří svědčí.

21 Vojíni, kteří byli zajati⁵⁰ a zapřeli svatou naši křesťanskou víru, když se vracejí do své země a k svému občanskému právu,⁵¹ ať jsou předáni církvi.

22 Vypůjčí-li si kdo koně do určitého místa a odvede-li jej nebo pošle za místo určené, a přihodí-li se, že se

20 ^aот слоуха NV. — 21 ^aяса J (unum са omissum per haplographiam), имоуть PAK; ергоге явлаю са UNVMČST. ^bJ, предають са N, продають са UV. — 22 ^a-^aom. UJN-VMČS (omissio per haplographiam), complevimus secundum textum gr. et nonnullos cod. recensione K: аще ли в зарокъ мѣсто (var. мѣстомъ) проидеть.

20 *Ecloga XIV. 9. Οἱ μάρτυρες ἀκοῆ μὴ προσμαρτυρεῖτωσαν λέγοντες ὡς ἠκούσαμεν ἐκ τινος τόνδε χρεωστεῖν ἢ τόνδε καταβαλέσθαι, κἄν ταβουλλάριοι ὧσιν οἱ ταῦτα μαρτυροῦντες.*

21 *Ecloga XVII. 6. Οἱ ὑπὸ τῶν πολεμίων χειρωθέντες καὶ τὴν ἀμώμητον ἡμῶν τῶν χριστιανῶν πίστιν ἀπαρησάμενοι, ὑποστρέφοντες ἐν τῇ πολιτείᾳ (var. add. αὐτῶν) τῇ ἐκκλησίᾳ παραπεμπέσθωσαν.*

22 *Ecloga XVII. 7. Ἐὰν χρήσεται τις ἵππῳ ἕως ὠρισμένου τόπου, ὑπὲρ δὲ τὸν ὀρισθέντα τόπον τοῦτον ἀπενέγκῃ ἢ πέμψῃ, τὴν ὡς εἰκὸς γενομένην ἐπ' αὐτῶ*

⁴⁸ Řec. Ekloga zde má: nebo že onen zaplatil; Spulber (*L'Eclogue* 53): que celui-la a acquité sa dette.

⁴⁹ Z textu ZS neplyne, že by župan, který neviděl spáchání trestního činu, ale jen o něm slyšel, a proto je vyloučen ze svědectví, byl uveden zde toliko příkladem, ve skutečnosti však že by byly vyloučeny i jiné osoby, jak se domnívá Ganev (*Zakonъ sudnyj* 506); je to však možné (Procházka, *Deset poznámek* 317), pokud by župan označoval jakéhokoli hodnostáře a předpis ZS směřoval proti zvláštnímu postavení osob při vedení důkazu. Řecký text za župani má ταβουλλάριοι, Spulber, (*L'Eclogue* 53) překládá *des notaires*.

⁵⁰ Z rukopisů krátké redakce jediný Ioasafovský zachoval stopu správného *jaše se*, ostatní mají omylem *javleja se* (srov. *Slavia* 32, 1963, 257–8), což Ganev (*Zakonъ sudnyj* 509n.) přijímá do původního textu ZS.

⁵¹ V řec. Ekloge je toliko ἐν τῇ πολιτείᾳ, slov. *въ своју землју і градъ*. Slov. termín *градъ* má zde jako řec. *πολιτεία* význam ‚ius civitatis, civilitas‘ (doklady z kodexu Supraslského a z Apoštola Christinopolského A 22.28 viz v *Slovníku jazyka staroslověnského*, 430); pro tento případ, návrat zajatce otroka, má latina zvláštní termín *postliminium* (F. Novotný, *Slov. lat.-čes.* 1021), kterého správně užil ve svém překladě Leunclavius (*Juris graeco-romani* II, 130): Qui in hostium manus venerunt, et inculpatam fidem nostram christianam abnegarunt: postliminio, ad ecclesiam remittuntur.

и ключить са вредити ли оумрети,
испрошьшу достойть бес тьщеты^b
да творить г(оспод)ина кона.

23 КГ. Затвори чюжь скотъ и^a ли
гладьмь оуморь, ли инако како
оувивь, соугувиноу да отсоу-
жають са.

24 КД. Крадъи на воинѣ, аще
оружие, да тещеть са; аще ли
конь, да продають с(а).

25 КЕ. Крадоуцемоу рабоу г(оспо-
д)инъ, аще хоцеть имѣти (ити)^a
таковаго раба, да бес тьщеты
створить краденаго^b. аще ли не^c
хоцеть имѣти того раба, сего да
отдасть^d в рабоу окраденому. |

poškodí nebo zemře, musí vypůjčovatel
dát odškodné pánu koně.⁵²

23 Kdo zavřel cizí dobytek a buď hla-
dem umořil, nebo nějak jinak zahubil,
budiž odsouzen k dvojnásobku.

24 Kdo krade na vojně,⁵³ je-li to zbraň,
ať je bit; je-li to kůň, ať je pokutován.

25 Pán otroka, který krade, chce-li si
podržet takového otroka, ať nahradí
škodu; nechce-li mít tohoto otroka, ať
jej odevzdá do otroctví okradenému.⁵⁴

^bѣти add. N. — 23 ^acomplevimus e PA, om. rel. — 25 ^amendose U, om. JNV. ^bJ, om. UNV. ^csic probe JČAPKT, errore om. UNVMS. ^dотпуд(ъ) add. J.

βλάβην ἢ θάνατον τὸν χρησάμενον ὄραν καὶ τὸ ἀζήμιον ποιεῖσθαι τῷ κυρίῳ τοῦ ἵππου.

23 *Ecloga XVII. 8.* Ὁ ἀποκλείσας ἀλλότρια θρέμματα καὶ λιμῶ διαφθείρας ἢ ἄλλως πῶς ἀνελὼν, εἰς τὸ διπλάσιον καταδικάζεται.

24 *Ecloga XVII. 10.* Ὁ κλέπτων ἐν φοσσάτῳ ἦτοι ἐν ἐξπεδίτῳ, εἰ μὲν ὄπλα, τυπέσθω, εἰ δὲ ἄλογον, χειροκοπέσθω.

25 *Ecloga XVII. 12.* Ὁ τοῦ κλέπτου δούλου κύριος, εἰ μὲν βούλεται ἔχειν τὸν τοιοῦτον οἰκέτην, τὸ ἀζήμιον ποιεῖτω τῷ κλαπέντι, μὴ βουλόμενος δὲ ἔχειν τὸν τοιοῦτον οἰκέτην, τοῦτον ἀποδιδότω εἰς τελείαν δεσποτείαν τῷ τὴν κλοπὴν ὑπομείναντι.

⁵² Tato stať, stejně jako stati 25 a 30, má povahu obligační, a nikoli trestní, ježto jde o pouhou náhradu škody (V. Procházka, *Deset poznámek* 310). — Slova *нъ проидеть в зарокъ мѣсто* jsou v krátké redakci nepozorností opisovačů ex haplographia (města \bar{n} město, města) vynechána a jsou doplněna podle obsírné redakce (srov. *Slavia* 32, 1963, 258). V. Ganev (*Zakonъ sudnyj* 522n.) pokládá tuto opisovačskou chybu za vědomou odchylku autora ZS od Eklogy a hledí zjistit její domnělé právní důsledky. Za chybu však pokládá tuto kusost krátké redakce ZS i Tichomirov (II, 14) a myslí, že v obsírné redakci byla opravena podle tzv. *Gradského zákona*, tj. slovanského překladu Eklogy. Poněvadž tu však jde o haplografii, je přirozenější předpokládat, že v prototypu krátké redakce, která byla substrátem pro obsírnou redakci, byl text úplný, bez této vynechávky.

⁵³ Zasahuje se zde širší okruh osob, vojáci i nevojáci, kteří kradou za vojenského tažení. V ZS je řečeno stručně *na vojně*, v řec. Ekloze *v táboře nebo na výpravě* (Leunclavius: in fossato siue in expeditione; Spulber 64: au camp ou en campagne). K trestu prodeje viz pozn. 32. Ekloga udává zde trest useknutí ruky (cheirokopie).

⁵⁴ Tato stať podobně jako 22. má povahu obligační, nikoli trestně právní. Označení *rabъ* se objevuje ve čl. 18, 25, 30, fem. *raba* ve čl. 4, 5 ZSL a odpovídající místa Eklogy mají termíny *δοῦλος* a *δούλη*, které vyplývají ze starších norem předcházejících

26 КЗ. Иже чюжємоу стадоу јакоже загоњєниє творить^a, въ първоє сє створь^b, да теиєть сѧ; второє же, ѿ земли^c да^d посылаєть сѧ; третиє же, да продаєть сѧ, нѣ ꙗкоже^e възвратитъ все, ꙗкоже боудеть загналь.

27 КЗ. Иже мъртвѣиѧ въ гробѣхъ сѣвлачитъ, да продаєть сѧ.

28 КИ. Влѧзи въ олтарь^a въ дн(ь)є ли внощъ, и ꙗкѣро^b от с(ва)тѣхъ сѣсѣудъ ли пѣртъ ли всакоѧ вещи възметъ, да продасть сѧ^c; а ꙗже^d

26 Kdo cizí stádo jakkoli zahání, učinil-li tak poprvé, ať je bit; jestliže podruhé, ať je vyhnán ze země; jestliže potřetí, ať je pokutován, ale teprve až navrátí vše, co byl odehnal.⁵⁵ 60a

27 Kdo mrtvé v hrobě svléká, ať je pokutován.⁵⁶

28 Kdo vstupuje do kněžiště ve dne nebo v noci a vezme něco z posvátných nádob nebo rouch nebo z jakékoli jiné věci, ať je pokutován; a kdo vezme něco

26 ^aстворить NV. ^bUNVM, твора JPAKT. ^{c-с}sic probe JPAKT, о земли UNV, из земли МС. ^dJPAKT, om. UNVMCS. ^eѧли J. — 28 ^aли add. J. ^bчто add. NV. ^cда продаєть с(а) NV. ^dиже J.

26 *Ecloga XVII. 13.* Ὁ ἀλλοτρίας ἀγέλης τῆς οἰασδήποτε ἀπελασίαν ποιούμενος, πρῶτον μὲν τοῦτο ποιῶν, τυπτέσθω· δεύτερον δὲ, ἐξορία παραπεμπέσθω· τρίτον δὲ, χειροκοπέσθω· ὀφειλόντων δηλονότι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀπελαυνομένων τῇ ἰδίᾳ ἀποκαθίστασθαι δεσποτεία.

27 *Ecloga XVII. 14.* Οἱ τοὺς νεκροὺς ἐν τοῖς τάφοις ἐκδύοντες, χειροκοπέσθωσαν.

28 *Ecloga XVII. 15.* Ὁ εἰσερχόμενος ἐν θυσιαστηρίῳ ἢ ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐν νυκτὶ καὶ

byzantských zákoníků a znamenaly v 8. stol. nevolníky určené k různým službám, k zemědělské i řemeslné výrobě, nesvobodné a bez vlastního soukromého majetku (cf. Je. E. Lipšic, *Ekloga* 33, 128n.). Jejich sociální postavení se shoduje s postavením nevolníků v oblasti Východní marky, Panonie, Moravy i Čech v 9. stol., označovaných prameny jako *mancipia*, která se zcizovala bez půdy (cf. L. Havlík, *Slované ve Východní marce* 275n; MMFH III, 28, pozn. 10 a celní tarif z Raffelstetten). Antický termín *servus*, který se ve stsl. textech překládá rovněž jako *rabъ*, dostal však ve středověku feudální ráz a ve středním Podunají znamenal spíše poddaného, užívajícího pozemek a odvádějícího svému pánu census. Český překlad otrok za stsl. *rabъ* má spíše blíže k feudálnímu lat. termínu *mancipium*; *mancipia* tvořila ve Východní marce většinou čeled (familia) na statku pána a příslušenství statku. Postupně byla *mancipia* usazována i na pozemcích s stávali se z nich servi. Je otázkou jednak stsl. korelát za středověký lat. termín *servus*, jednak nebyl-li termín *rabъ* na Moravě homonymní pro lat. *mancipium* i *servus*, L. Havlík, *K otázce nomenklatury pramenů o Velké Moravě*.

⁵⁵ Ganev (*Zakonъ sudnyj* 550) myslí, že zaháním stáda (*abigeatus*) se rozumí jeho odehnání s úmyslem si je přivlastnit. K tomu poznamenává Procházka (*Deset poznámek* 313), že ochrana tak důležitých hodnot, jako je dobytek, týká se v této době „jakéhokoli činu proti němu, skutkovou podstatu tohoto přečinu tvoří i prosté oddálení kusů dobytka z dosahu vlastníka“. Místo trestu prodeje v ZS stanoví Ekloga trest useknutí ruky.

⁵⁶ Krádež na mrtvém v hrobě je zvláštní případ krádeže. Trestem pokuty (srov. pozn. 32) se tu chrání hodnoty ideální (V. Procházka, *Deset poznámek* 313). Ekloga má trest useknutí ruky.

ВНѢОУДОУ ОЛТАРА ОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ
ВЪЗМЕТЬ ЧТО, ДА ТѢПЕТЬ СА И ОСТРИ-
ЖЕТЬ СА^e И^f ѿТ ЗЕМЛИ^g ПОСЫ-
ЛАЮТЪ СА^h ЯКО НѢЧ(Ъ)СТИВЪ.

29 КѢ. ИЖЕ СВОБОДОУ ОУКРАДЕТЬ
И ПРОДАЮТЪ ЛИ ПОРАБОТИТЬ, ДА ПО-
РАБОТИТЬ СА; ЯКОЖЕ И ОНЪ СВОБО-
ДОУ ПОРАБОТИВЪ, ВЪ ТОУЖЕ РАБОТУ
ДА ВЪСТОУПИТЬ^a.

30 Л. ПРИСНОВАЛА^a ЧЮЖЕГО РАБА
И КРЫІА ЕГО И НЕ ЯВѢ ТВОРА ПО-
ВИНЬНЪ КЕСТЬ ТОГО СВОЕМОУ^b Г(ОС-
ПОД)ИНОУ ПРИСТРОИТИ И^c ДРОУГАГО
ТАКОГО РАБА ИЛИ^d. ДАТИ ЦѢНОУ ЕГО.

z chrámu mimo kněžiště, ať je bit,
ostříhán a poslán ze země jako bez-
božník.⁵⁷

29 Kdo ukradne svobodného člověka
a prodá nebo zotročí, ať je zotročen, jako
i on svobodného člověka zotročil, ať
vstoupí do téhož otroctví.⁵⁸

30 Kdo láká k sobě cizího otroka
a skrývá ho a nezjeví, kde jest, je po-
vinen restituovat tohoto svému pánu
a jiného takového otroka dát nebo jeho
cenu.⁵⁹

^eПОСТРИ(ЖЕ)ТЬ С(А) NV. ^fJNV, om. U. ^g-гJ, по земли U, о земли NV, изъ земли МС.
^hUNVMCS, послетса J, слеть са РАКТ. — 29 ^aВЪСТОУПАСТ(Ъ) J. — 30 ^aПРИСВОИВАА J.
^bsic J et nonnulli cod. recensiois S, своѣго UNV. ^cJ, om. UNV. ^dcomplevimus secundum
K или ЦѢНОУ ДАТЬ et textum gr.; om. omnes rel.

τι τῶν ἱερῶν ἀφελούμενος, τυφλούσθω· ὁ δὲ ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου ἐκ τοῦ ναοῦ
ἐπαίρων τι, δαιρέσθω ὡς ἀσεβῆς καὶ κουρευόμενος ἐξοριζέσθω.

29 *Ecloga XVII. 16.* Ὁ σῶμα ἐλεύθερον κλέπτων καὶ πιπράσκων, χειροκο-
πείσθω.

30 *Ecloga XVII. 17.* Ὁ ὑπονοθεύων καὶ κλέπτων (*var.* κρύπτων) καὶ ἀφανῆ
ποιῶν ἀλλότριον οἰκέτην, πρὸς τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ τοιοῦτου δούλου καὶ ἕτερον
τῶ κυρίῳ αὐτοῦ οἰκέτην ἢ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ τιμὰς δίδότω.

⁵⁷ Rozlišuje se krádež spáchaná v kněžišti kostela, pro niž je stanoven trest pokuty (viz pozn. 32),
a krádež v lodi chrámové. V Ekloge je za krádež v kněžišti trest oslepení.

⁵⁸ Ekloga má na tuto krádež svobodného člověka trest useknutí ruky. S. Troicki uvádí ve své
studii *Svjatoj Mefodij kak slavjanskij zakonodatel'* (50) slovanskou úpravu této krátké stati
Eklogy jako doklad kanonistického „šalomounství“ Metodějova, jehož pokládá za autora ZS.
Podle Troického Metoděj našel v krátké formulaci Eklogy čtyři chyby a šťastně je opravil.
Juridický byzantský termín σῶμα ἐλεύθερον značí člověka právně svobodného, ale fakticky
se dočasně nacházejícího ve stavu otroka. V takovém stavu se např. nachází vykoupený
válečný zajatec, dokud nevrátí penězi nebo svou prací obnos zaň zaplacený (srov. ZS stať 19);
ale ἐλεύθερος (svobodný) nepatří nikomu, a poněvadž ukrást možno jen to, co patří někomu,
nemůže být sám předmětem krádeže; a proto Metoděj mluví o krádeži ne svobodného, ale
svobody. Zbavit svobody svobodného možno nejen prodejem do otroctví, ale i tím, že ho
někdo učiní svým otrokem (slov. *li porabotiti*). Eklogou stanovený trest, useknutí obou rukou,
má dva nedostatky: jednak je příliš krutý, jednak nedbá zájmu ani zotročeného, ani pána,
který ho vykoupil, jelikož zotročený, bude-li osvobozen, bude muset kromě práce vykonané
pro zotročitele dokončit práci svému pánu, a pán, bude-li jeho dočasný otrok prodán, bude
bez své viny zbaven dočasného pracovníka. Metodějem použitá zásada *talionis* šalomounsky
odstraňuje oba nedostatky, neboť pán místo dočasného otroka získá otroka stálého, a člověk
jím vykoupený nabude nejen juridickou, nýbrž i faktickou svobodu, a zotročitel bude zaslou-
ženě potrestán. Srov. též posudek o citované studii S. Troického od V. Procházký v poslední
části jeho referátu *Tři nové marné pokusy o prokázání bulharského a makedonského původu
Zakona sudného ljudem* (Slavia 33, 1964, 266–7).

⁵⁹ Jako stať 22 a 25 je i tato povahy obligační.

30a ^aПРИ МАЛЪЖЕНОУ^a. НЕРАЗЛОУЧНОЕ ОТ Б(ОГ)А МАЛЪЖЕНОМА^b ЖИТИЕ ТВОРАЦЮ С(Ъ)П(А)СОУ НАШЕМОУ С(Ъ)П(А)СОУ Г(ОСПОД)ОУ^c ПРЕМОУДРОСТИ^d ОУЧИТЬ НАС(Ъ). | ТЪ БО В^e БЫТИЕ НЕ СОУЩА ЧЛ(О)В(Ѣ)КА СТВОРЬ, НЕ ТАКОЖЕ, ПЪРСТЪ ВЗЕМЪ ОТ ЗЕМЛА СЪЗДА ЖЕНОУ, А МОГЪИИ, НЪ ОТ МОУЖА РЕБРО ИЗЕМ(Ъ)^f, СЪЗДА Ю, ДА СЪШЕДЪШИ СА ВЪ ПРЕМОУДРОСТЬ^g КЪДИНОИ ПЛЪТИ ВЪ ДВѢ ЛИЦИ, ВЗАКОНИТЬ СВЪРСТЬ НЕРАЗЛОУЧНОУ. ТѢМЪЖЕ НИ^h ⁱЖЕНОУ, НАЧЕН'ШЮⁱ ГОРКОМОУ ВЪКОУСОУ И ДАВШОУ^j МОУЖЕВИ ГОРКАГО^k ТОГОЖЕ ВКОУСА ОТ ЛЪСТИ НЕПРИАЗНИНЫ, ^lОТ ТОГО РАЗЛОУЧЬ, НИ ПАКЪИ МОУЖА^l, Б(О)ЖИИ^l ЗАПОВѢДИ ПРЕСТОУПЛЕНИЕ^m С ПОДРОУЖИЕМЪ СОТВОРШАⁿ СЪ^o ЖЕНОЮ РАЗЛОУЧЬ, НЪ^p ЗА ГРѢХО-ТЪ СТРАС(Ъ) ИМА ЗАДѢ^q, СЪЧТАНИИ^q НЕ РАЗЛОУЧАЮ.

СЕМОУ ЖЕ ОУЖЕ ЯВЛЕНОУ ЗАКОНУ^r — ПАКЪИ ОТ БУА(Н)Г(Е)ЛИСТА^s ОУТ-

30a Pře manželů. Moudrost Tvůrce a Spasitele našeho Pána Boha nás učí, že manželské soužití je od Boha nerozlučným. Ten totiž, který stvořil člověka nejsoucího v bytí, nestvořil stejně ženu tím, že by vzal hlínu ze země, ačkoli mohl, ale vzal žebro z muže a stvořil ji, aby takto moudře sloučením jednoho těla ve dvou osobách uzákonil nerozlučné manželství. Proto ani ženu, jež z ďábelské lsti začala hořké ochutnání a dala z téhož ochutnání muži okusit, od něho nerozloučil, ani také muže, který se dopustil s manželkou přestoupení příkazu božího, od ženy nerozloučil, ale uložil jim za ten hřích utrpení, manželství jejich však nerozloučil.

60b

Tímto tedy zákonem — již zjeveným a opět potvrzeným od evangelia⁶⁰

30a ^a-^{as}ic U J, o малже^{noy} N, om. V. ^bJ, малже^{nomъ} UN, — жаномъ V. ^cП Г(ОСПОД)ОУ В(О)ГОУ J, госп. om. V. ^dUNVCS, пр(ε)м(оу)дростію JAPKT. ^eВ БЫТИЕ J, ВЪ БЫТИИ PAKT, ВЪ om. UNVCS. ^fJ, ВЗЕМЪ UNVCS. ^gМОУДРОСТЬ NV. ^hи errore omnes cod. ⁱ-^{is}ic probe J, жена начьнъши UNV et rel. ^jsic probe J, ДАВШЕ UNV. ^kom. JPA. ^l-^lcomplevimus et correximus e mutilato от того разлучнѣ (-ченѣ A) ПАКЪИ МОУЖА PA, errore om. U JNVCS. ^msic probe JPA, престоуплениемъ UNVCS. ⁿsic probe J, створше UNVCS. ^oerrore om. omnes cod. ^p-^pразлоученъ mendose JNV. ^qЗАДѢТ(Ъ) N, содѣа J. ^rcomplevimus e PAKT, om. U JNVCS. ^sUNVCS, БУА(Н)Г(Е)ЛИА J, ВЪ ЮВААНГ(Е)ЛИИ P, БУА(Н)Г(Е)ЛИЕ A.

30a *Ecloga II. 12—13.* Τῆς ἀδιαλύτου τῶν γαμικῶς ἐν κυρίῳ συμβιούντων ἐνώσεως ἢ τοῦ κτίστου καὶ δημιουργοῦ τῶν ἀπάντων θεοῦ σοφία ὑπάρχει διδάσκαλος. αὐτὸς γὰρ εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν ἐξ οὐκ ὄντων τὸν ἄνθρωπον, οὐ τὸν αὐτὸν καὶ τὴν γυναῖκα πλάσαι τρόπον ἐκέλευσε καίπερ δυνάμενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτὴν ἐδημιούργησεν, ἵνα τῆς ἠνωμένης σαφῶς (var. σοφῶς) μιᾶς ἐν δυάδι προσώπων σαρκὸς τῆς συζυγίας νομοθετήσῃ τὸ ἀδιάζευκτον. ὅθεν οὐδὲ τὴν γυναῖκα τῇ ὑποθέσει τοῦ ὄψεως τῆς πικρᾶς τῷ ἀνδρὶ κατάρξασαν γεύσεως ἀπὸ τούτου ἐχώρισεν, οὐδ' αὖ τὸν ἄνδρα τῆς δεσποτικῆς ἐντολῆς τὴν παράβασιν τῇ ὁμοζύγῳ συνεργασάμενον αὐτῆς διέζευξεν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἁμαρτίαν ἐκόλασε, τὴν δὲ συζυγίαν οὐκ ἔλυσεν.

Таύτη τοίνυν τῇ ἐναργεῖ νομοθεσίᾳ, αἰθις καὶ λόγῳ κυρωθεῖση παρὰ τοῦ κτίσαντος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν φαρισαίων πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεως· εἰ ἔξεστιν

⁶⁰ Krátká redakce ZS má zde nesprávně *ot euangelista* ‚od evangelisty‘; jen rkp. Ioasafovský má shodně s obšírnou redakcí správně *ot euangelia* (srov. *Slavia* 32, 1963, 267, p. 28).

ВЪРЖЬШОУ СА^t ВЪ ВРЕМА, КГДА
ВЪПРОСИША ФАРИСѢИ Х(РИСТ)А Б(О-
Г)А НАШЕГО, АЩЕ ДОСТОИТЬ ЧНА
ВСАКЪ ГРѢХЪ^u ОТПОУЩАТИ ЖЕНОУ
СВОЮ, ОТВѢЩА І(СОУ)СЪ: ІАЖЕ Б(ОГ)Ъ
СЪВЕДЕ, ЧЛ(О)В(Ѣ)КЪ ДА НЕ РАЗЛОУ-
ЧАКЪТЪ, РАЗВѢ СЛОВЕСЕ ЛЮБОДѢІА-
НИА — ПОСЛѢДОУЮЩЕ ЖЕ МЫ ІАКО
ПРИСНИИ ОУЧ(Є)Н(И)ЦИ Х(РИСТ)ОУ
Б(ОГ)ОУ, НЕ СМѢЕМЪ ИНОГО ВЗАКО-
НИТИ. НЪ ЗАНЕ ОТ НЕПРИІАЗНИ НЕНА-
ВИДѢНИЕ ВЪПАДАЮТЪ МЕЖЮ МАЛЪ-
ЖЕНОМА | КЛЕВЕТЪ ДѢЛА ЛИ ПЛЪТЬ-
СКЫ ЛИ ИНОІА ЗЛОБЫ ДѢЛА, ТѢМЪЖЕ
ВЪ ЧИСЛО НАРИЦАЮЩЕ ЗАКОНЪМЪ
ВЕЩИ, ИХЪЖЕ ДѢЛА РАЗЛОУЧАЮТЪ СА
МАЛЪЖЕНА:

РАЗЛОУЧАЮТЪ СА МОУЖЪ ОТ ЖЕНЪІ
СВОЕІА ЗА ТАКОВЪІИ ГРѢХЪ, И АЩЕ

tehdy, když se farizeové otázali Krista Boha našeho, zda je dovoleno propouštěti vlastní ženu pro každý hřích,⁶¹ a Ježíš odpověděl: Co Bůh spojil, člověk ať nerozlučuje kromě příčiny smilstva — i my se řídíme jakožto opravdoví učedníci Krista Boha a neodvažujeme se nic jiného uzákonit. Poněvadž však od ďábla⁶² vpadá mezi manžely nenávisť pro žaloby nebo pro tělesnou nebo jinou špatnost, proto do počtu věcí, pro které se manželé rozlučují, stanovíme zákonem tyto:

Rozlučuje se muž od své ženy pro takový hřích,⁶³ a bude-li žena usvěd-

^tcorregimus e corrigito оутвържъше са UNV, оутвер'жъшиа са J. ^u-^usic UNVČS, по всакои винѣ РА, на всако време J.

ἀνθρώπω κατὰ πᾶσαν αἰτίαν ἀπολύειν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀποκριθέντος τοῦς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ζευχθέντας μηδαμῶς παρὰ ἀνθρώπου παρεκτός λόγου πορνείας χωρίζεσθαι (Mt 19. 3), ἔξακολουθοῦντές τε καὶ πειθόμενοι οὐδὲ ἡμεῖς ἕτερόν τι νομοθετεῖν ὑπὲρ τούτων βουλόμεθα. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τῆς κακίας εἶδος ἐπιμελῶς,

⁶¹ Slova *pro každý hřích* jsou součástí citátu z Mt 19,3, který se vyskytuje také v Metodějově adhortaci k soudcům, kde jsou však přeložena *na vsěko vrěmę* (řec. *κατὰ πᾶσαν αἰτίαν*). O tom, že stejný překlad mělo též prvotní znění ZS, svědčí nepochybně varianta Ioasafovského rkp. *na vsěko vrěmę*. Jinak všechny rukopisy ZS čtou zde *na vsěkъ grěchъ*. Poněvadž jinak celá rukopisná i tištěná tradice slovanského překladu evangelního má zde od nejstarších dob *po vsěkoī vině* (jen Savvina kniga na vsakъ vino), nelze toto důsledně *grěchъ* v ZS vysvětlit jinak leda jako korekturu prvotního *vrěmę*. O tomto charakteristickém termínu *vrěmę*, jež zpravidla značí ‚čas‘, ve významu ‚skutek nečistý‘ viz na str. 171n. V textech ZS, vyjma Jas, je nahrazen slovem *grěchъ*. To je důležité mít na mysli při výkladu zákona o rozluce, o kterém je dále řeč.

⁶² V řec. textu Eklogy je zde *τὸ τῆς κακίας εἶδος* (species, genus malitiae, srov. 1 Th 5,22), které autor ZS správně interpretoval svým překladem (srov. Slavia 27, 1958, 536–7). Dobře to vystihuje též Leunclavius (*Juris graeco-romani* II, 106): Sed enim quum ipsa malitiae species... se pluribus hominibus ingerat... Nejasný překlad má J. Zhishman (*Das Eherecht der orientalischen Kirche*, 1863, 105): Da jedoch die böse Art unter den Menschen eingebürgert ist... Spulber (*L'Eclogue* 22) chybně: Mais puisque la méchanceté, sans qu'elle s'inquiète, demeure dans beaucoup des hommes...

⁶³ Původně bylo zde místo *grěchъ* slovo *vrěmę* v speciálním významu ‚skutek nečistý‘ (tj. cizoložství) jako první příčina rozlučky. Poněvadž se zde ZS odchyluje od řec. textu Eklogy, domníval jsem se (Slavia 27, 1958, 534–7), že autor ZS vynechal přední důvod rozlučky, cizoložství. Téhož mínění byli bulharští právní historikové G. Danailov a H. Orošakov. T. Saturník (*Přispěvky* 136) se rovněž domnívá, že ZS cizoložství jako důvod rozlučky výslovně neuvádí, ale v úvodní části statí 30a se uznává; blíže však tento zdánlivý rozpor nevyšvětluje. Zjištěním, že zde *grěchъ* bylo chápáno ve smyslu *vrěmę*, nabývají uvedená slova pregnantního smyslu speciálního hřichu, cizoložství. Tak také správně vyzvedá důležitost slova *grěchъ* na tomto místě V. Ganev (*Zakonъ sudnyj* 591) a interpreтуje je v souvislosti s předcházejícím výkladem textu Mt 19. 3–6 jako označení cizoložství.

ОБЛИЧИТЬ СА ПРОКАЗУУ КОУЮ ДѢЮЩИ
ЖИВОТУУ ЮГО, ЛИ ИНЫ КЪІА ЗЛОВЫ
(НЪ)^v МОУЖЮ ОЧЮЩЬШИ^w НЕ ИС-
ПОВѢСТЬ ЮМОУ, И АЩЕ В НЕДОУГЪ
ВЪ^x ПРОКАЖЪНЪ ВПАДЕТЬ.

ПАКЪИ ЖЕ РАЗЛОУЧАЮТЬ СА ЖЕНА ОТ
МОУЖА СВОЮГО, АЩЕ КОУЮ ПРОКАЗУУ
ТВОРИЛЪ БОУДЕТЬ^y КИ ЛИ ИНОГО
ЧЮІА НЕ ИСПОВѢСТЬ КИ, И АЩЕ
ВЪ ПРОКАЖЕНЪ НЕДОУГЪ ВПАДАЮТЬ,
И АЩЕ КЪТЕРЪ^z ОТ НЕЮ КЛЮЧИТЬ СА
ПРЕЖЕ СШЕСТВИА^z ВЪ ЗЛОУ ІАЗЮ
ВПАДАЮТЬ.

СЕ ЖЕ ВСЕ ДОСТОИТЬ ^aКН(А)СЕМ(Ъ)
И СОУДАМЪ^a С ПОСЛОУХЪИ ИСПЫ-
ТАТИ^b, ІАКОЖЕ ПРЕДИ^c ПИСАХОМЪ,
^dВЪ СОУДѢ ВОЖИИ^d, ВСА БѢЩИ-
НЬНИЦѢ ЛЮДЬСЬКІА ВЪ ВЕЛИКЪИ

čena, že činí jakýkoli úklad jeho životu,
nebo ačkoli se dověděla o nějakých
zlých skutečích jiných osob proti muži,
neoznámí mu to, a upadne-li do nemoci
malomocenství.

Opět pak žena se rozlučuje od svého
muže, bude-li jí činit nějaký úklad,
nebo ať ví to o jiném, neoznámí jí to,
a upadne-li do nemoci malomocenství,
a *přihodí-li se, že jeden z nich před
manželským stykem⁶⁴ upadne do zlé ne-
moci.*

*Toto vše náleží knížatům a soudcům
se svědky vyšetřit, jak jsme shora na-
psali, na soudu božím, kterým se mají
všechny zlořády lidské od knížat soudit.
A proto nesmíme se ohlížet na nikoho,*

^vsic errore UNV, no J; primo fortasse на mouжа. ^wcorreximus e corrupto очющ(ь)шю
JKT, очищшю UNVČS. ^xom. J. ^yсотворилъ боудет(ь) JNV. ^zcorreximus e corrupto
стеро J, кстеро чьто UNV. ^zsic probe in cod. s. XVI e collectione monasterii Solovki
(№ 496/477) in Bibliotheca Publica Leningradensi; шьствива omnes rel.
^a-^asic JPKT, имъ UNVS, намъ Č. ^bи соудиямъ add. UN, соудьямъ add. V. ^cпреди
писахомъ PT, предписахомъ АК, преди om. U JNVČS. ^d-^asic P, corruptum всюдѣ велимъ
U JNVČS.

τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων ἐμπολιτεύεται, κἀντεῦθεν ἀγαπητικῶς πρὸς ἀλλήλους
μὴ διακειμένοι κατὰ πολλὰς αἰτίας, καίπερ μὴ οὔσας τοιαύτας, ποιοῦνται τῆς
ἑαυτῶν συμβιώσεως τὴν διάζευξιν, ῥητῶς ἐνθεῖναι τῇ παρούσῃ νομοθεσίᾳ δι' ὧν
τὰ συνοικέσια λύονται τῶν δεόντων ἐκρίναμεν.

γ'. Λύεται ὁ ἀνήρ ἀπὸ γυναικὸς διὰ τοιαύτας αἰτίας· ἐὰν ἡ γυνὴ αὐτοῦ πορνεύ-
σῃ· ἐὰν ἐπιβουλεύσῃ οἰωδῆποτε τρόπῳ τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἢ ἐπισταμένη ἑτέρους ἐπι-
βουλεύοντας μὴ καταμηνύσῃ αὐτῷ· καὶ ἐὰν λωβὴ ἔστω.

Ὅμοίως δὲ λύεται καὶ ἡ γυνὴ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς διὰ τοιαύτας αἰτίας· ἐὰν ἀδυνα-
τήσῃ ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τριετία ἀπὸ καιροῦ τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος τῇ οἰκείᾳ μιγῆναι

⁶⁴ Všechny rukopisy ZS obou redakcí mají zde *preže šestvija* (še-), což bylo všelijak vykládáno
(srov. V. Ganev, *Zakonъ sudnyj* 593), až na jedinou výjimku: rkp. solovecký čudovské krátké
redakce ZS (SM II) zachoval správné čtení: *preže sšestvija*. Tím se potvrdila má domněnka,
kterou jsem podal ve Slavii (27, 1958, 536), z textové tradice samého ZS. ZS se touto poslední
formulací odchyľuje od Eklogy, která zde praví: Stane-li se, že jeden z nich (tj. manželů)
po uzavření sňatku bude ovládnán ďáblem, takoví z té příčiny ať se od sebe neodlučují. Dábský
vliv na jednoho z manželů nemůže být důvodem k rozluce. Účinek tohoto ovládnání démonem
není myšlen jako posedlost, nýbrž jako příčina neschopnosti k manželskému styku (*impotentia
diabolica*). Místo toho ZS uvádí případ, kdy „zlá nemoc“ jednoho z manželů propuká „preže
sšestvija“ — v daném kontextu to může být jen taková nemoc, jejímž následkem je impo-
tence — může být důvodem pro rozluku (*impotentia subsequens ante copulam*). Srov. o tom
podrobněji ve Slavii (17, 1958, 536—7).

61b СЪ^e СОУДЪ В(ОЖ)ИИ КН(А)СЪ^f ИМАТЬ
ОСОУЖАТИ. ДА СБГО ДѢЛА НЕ ДО-
СТОИТЬ ОБИНОВАТИ СА НИКОГОЖЕ, НЪ
ВСА ПО ВСА Д(Ь)НИ ВЪ В(ОЖ)ИИ ЗА-
КОНЪ НАСТАВЛАТИ, ОУПОВАЮЩИ НА
Х(РИСТ)А В(ОГ)А ВЪ ВСЕЛЕНЬСКЫИ
СОУДЪ БЛ(А)ЖЕНЬИИ ГЛАС(Ъ) | ОУСЛЫ-
ШАТИ: ГРАДѢТЕ, БЛ(А)Г(ОСЛОВЕ)НИИ
РАВИ ВѢРНИИ, ВЪ МНОЗѢ ВАСЪ ОУ-
СТРОЮ, ВЪНИДѢТЕ В РАДОСТЬ Г(ОС-
ПОД)А В(ОГ)А ВАШЕГО, ВЕСЕЛАЩЕ СА
СЪ АНГ(Е)ЛЫ ВЪ ВѢКЫ ВѢКОМЪ.
АМ(ИНЪ).

*ale všechny den co den vyučovat v božím
zákonu a doufat v Krista Boha, že na
všeobecném soudu uslyšíme blažený hlas:
Pojďte, požehnaní služebníci věrní, nad
mnohým vás ustanovím, vejděte v radost
Pána Boha vašeho a veselte se s anděly
na věky věků. Amen.⁶⁵*

^eom. JNV. ^fJ, OT КН(А)ЗЪ РАКТ; om. UNVČS.

*γυναικί· ἐὰν ἐπιβουλεύσῃ οἰωδήτινι τρόπῳ τῆ ζωῆ αὐτῆς ἢ ἐπιστάμενος ἑτέρους
ἐπιβουλεύοντας μὴ καταμηνύσῃ αὐτῇ· καὶ ἐὰν λωβός ἐστιν. εἰ δὲ συμβῆ ἕξ αὐτῶν
ἓνα μετὰ τὸν γάμον ὑπὸ δαίμονος κυριευθῆναι, τούτους ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας
ἀπ' ἀλλήλων μὴ χωρίζεσθαι. ἄνευ δὲ τῶν αἰτιῶν τούτων τῶν γνωριζομένων μὴ
δύνασθαι ἀνδρόγγυνον διαλύεσθαι κατὰ τὸ γεγραμμένον (Mt 19. 6)· ὅτι οὗς ὁ θεὸς
συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω.*

⁶⁵ Tento odstavec tvoří závěr celého ZS. Připomínají se tu zejména povinnosti výtčené ve statích samostatně autorem ZS koncipovaných (1, 2, 7a), mimoto však výzva neohlížet se na nikoho a všechny vyučovat v božím zákonu pro všechny dny s důvěrou v Krista a jeho odměnu, což jsou myšlenky doslovně převzaté z Metodějovy řeči k soudcům a z jejího závěru, svědčí i o těsné sounáležitosti obou těchto moravských právních památek.

**VLADYKAM ZEMLE BOŽIE SLOVO VELITĚ
BOŽÍ SLOVO PŘIKAZUJE POZEMSKÝM VLÁDCŮM
(NAPOMENUTÍ VLADAŘŮM)**

Napomenutí vladařům (tzv. „anonymní homilie Clozova sborníku“) je homiletická skladba velkomoravského původu, jejímž autorem byl pravděpodobně sám Metoděj. Je to řeč, adhortace soudcům-knížatům, aby zachovávali ustanovení obsažená v Zakonu sudném ljudem. Svým obsahem se tedy toto rétorické literární dílko přiřazuje k velkomoravským památkám právním a má po této stránce i nemalou cenu jako historický pramen k dějinám Velké Moravy.

Památka je zachována v jediném starobylém hlaholském rukopise z 11. stol., zvaném Glagolita Clozianus (1b 19 — 3a 23), který je nepečlivým opisem starší (nedochované) předlohy s četnými písařskými poruchami textu. Památku vydal poprvé B. Kopitar (1836), po něm pak znovu V. Vondrák (1893) a nejnověji A. Dostál (*Clozianus. Staroslověnský hlaholský sborník tridentský a innsbrucký*, Praha 1959), anonymní homilii samu pak F. Grivec a A. Vaillant ve studiích citovaných dále.

Z novější odborné literatury — po pojednáních ve starších pracích Vondrákových, Kulbakinových, van Wijkových a Nahtigalových — je třeba uvést zejména tyto: F. Grivec: *Clozov—Kopitarev Glagolit v slovenski književnosti in zgodovini* (Razprave I, 5, Filoz.-filol.-hist. razred Akad. znanosti in umetnosti, Ljubljana 1947, 343—408); A. Vaillant: *Une homélie de Méthode* (RÉS 23, 1947, 34—47); J. Vašica: *Anonymní homilie v rukopise Clozově* (ČMF 33, 1949, 6—9); F. Grivec: *O teških mestih v Clozovem Glagolašu* (Razprave... 1950, 61—65); Vj. Štefanič: *Novija istraživanja o Kločevom Glagoljašu* (Slovo 2, 1953, 67—74); J. Vašica: *Anonymní homilie rukopisu Clozova po stránce právní* (Slavia 25, 1956, 221—233).

Překlad do češtiny pořídili A. Dostál (v uvedené edici) a J. Vašica (*Literární památky epochy velkomoravské*, Praha 1966), do slovenštiny E. Pauliny (*Slovesnost a kultúrny jazyk Velkej Moravy*, Bratislava 1964), do slovinštiny F. Grivec (v uvedené studii), do latiny B. Kopitar (ve své edici) a F. Grivec (v uvedené studii) a do francouzštiny A. Vaillant (v uvedené studii).

Naše vydání přetiskuje text památky podle vydání Dostálova (str. 52—58).

ЎКО ОБРѢТАЕТЪ СА. НЕ ІСКОУШАЊШ-
ТИМЪ ЕГО ЁВЛѢЕТЪ СА. ІМЖШТИМЪ
ВѢРЖ ЕМОУ. АШТЕ ОУБО ЛЮБИТИ
ПРАВѢДЖ ВЛАДЫКАМЪ ЗЕМЛА. Б(О)-
ЖИЕ СЛОВО ВЕЛИТЬ. І ПАКЪБИ ПОН-
ПЖТОУ БЛАГОУ ТВОРИТИТИ ПРАВѢДЪ-

(...) bývá nalezen od těch, kteří ho nepokoušejí, (a) zjevuje se těm, kteří mu věří. Jestliže tedy boží slovo přikazuje pozemským vládcům milovat spravedlnost a (jakožto) počátek blažené cesty konat spravedlivé skutky,

Sap 1.1—2

Pr 16.7

НАА. ІВО ОТЬ ПРАВЕДЪНЪИХЪ ДѢАНИИ
ЗАЧИНАЕМЪ БЛАЖЕНОЕ ЖИТЬЕ. ДА ВІ-
ДИМЪ СЪ СТРАХОМЪ. ЧЪТО СЕМОУ
ІСТЪЛѢНЬЕ. В(О)ЖИ ЗАКОНЪ СЪКА-
ЗАСТЪ. І СЕ ЪКО ВСѢЪКОГО ПЛАМЕНЕ
ПЛАМЕНЖИѢ. І ЪДОВИТОУ ОУѢДЕНЬЮ
ЪДОВИТѢ ДА ОТЬБѢЖИМЪ.

Ex 23.1 ПРИДЕТЬ БО ПРОРОКЪ МОСИ. ОТЬ
В(О)ГА НАОУЧЕНЪ СЫ. І КЪ ВЛАДЫ-
КАМЪ^а ПРѢВЫ ГЛ(АГОЛ)А. СЛОУХЪ БО
СОУЕТЪНЪ САТЬ. НЕ ПРИМЕШИ ЧЪТО СА
ГЛ(АГОЛ)А СЛОУХЪ СОУЕТЪНЪ СЖШТЪ.
І СОУЕТЪНЪ І ВСѢВѢДѢТЕЛЬ. І КРОМЪ

Sap 6.1 СЪПАСЪНЫМЪ ИЗВѢСТЪНЫМЪ ІСПЫ-
ТАНЬЕМЪ ЗАКОНЪНЫМЪ. ПРИЕМЛЖ
ПРѢЖДЕ ЕЛИКО ОТЬ В(О)ГА ВЛАСТЬ
ПРИЕМЪШЕ. ДОБРѢ ИЗВѢДЖШТЕ. ОБРѢ-
ТАЖШТИХЪ СА. ВЪ СВОІА ИМЪ ЛЮДИ.
ТАЖЕ СЪ ТРѢПѢЛЬСВОМЪ. ІСПЫТА-
НЬЕМЪ НА ВСѢКЪ ДЕНЬ РАЗДРѢШАЖ-
ШТЕ ДЛЪЖЪНИ СЖТЪ НИ ЕДИНОГО
Ч(ЛОВѢ)КА ПОДЪ НИМИ СЖШТАГО СОУ-
ЛѢЕ ІМѢТИ В(О)ЖИЮ ЗАКОНУ НИ
БРАТРА. НИ ЧАДО. НИ ДРОУГА. НИ ИНОГО
НИКОЕГОЖЕ. ДОБРѢ ВѢДЖШТЕ. І ПО-
МЪШЛѢЖШТЕ. ЕЖЕ Е ВЪ В(О)ЖИ ЗА-
КОНЪ. ВЪПСАНО ГЛ(АГОЛ)А І О(ТЬ)ЦЮ
СВОЕМОУ. І М(А)ТЕРІ СВОЕІ. НЕ ВѢДѢХЪ

Dt 33.9 ТА. І БРАТРЪІА СВОІА НЕ ПОЗНАХЪ.
І С(Ы)НЪІ СВОІА НЕ РАЗОУМѢХЪ. ЗА-

Mt 10.37 КОНА ТВОЕГО РАДИ СЪХРАНИХЪ ПРАВЪ-
ДЫ ТВОІА. ПО ТОМЪ ЖЕ ЕЖЕ Е ВЪПСАНО
ВЪ С(ВА)ТА ЕВ(А)НГ(Е)ЛЪѢ. ЛЮБА І
О(ТЬ)ЦА ЛИ МАТЕРЪ ПАЧЕ МЕНЕ. НѢСТЬ
МИ НА ПОДОБЖ.

neboť od spravedlivých skutků začí-
náme blažený život, vizme se stra-
chem, co boží zákon vykládá jako jeho
zhoubu, abychom jí — více než všechny
plamen plamennější a než jedovaté
uškntutí jedovatější¹ — unikli.

Přijde totiž prorok Mojžíš, jsa po-
učen Bohem a jako první říká vlád-
cům: „Výpověď lichou, pravil, ne-
prijmeš.“² O čem se praví, že je lichou
výpovědí? Nuže lichou, to jest beze
svědků, pouze po spásném a zjevném
zákonném vyšetření přijímám. Před-
evším ti, kteří od Boha přijali moc (a)
dobře zkoumají pře lidí, kteří patří
mezi jejich (lidi), s trpělivým vyšetřo-
váním vynášejíce každý den rozsudek,
jsou povinni ani jednoho člověka jim
podřízeného nemít za lepšího než oba
zákony boží,³ ani bratra, ani dítě, ani
přítele, ani žádného jiného, dobře vě-
douce a majíce na paměti to, co je
vepsáno do božího zákona: „Ten, kdo
říká otci svému a matce své: neznal
jsem tě, ani své bratry jsem nepoznal,
ani své syny jsem nepochopil. Pro tvůj
zákon jsem zachoval tvé spravedl-
nosti.“ Dále to, co je vepsáno do sva-
tých evangelií: „Ten, kdo miluje otce
nebo matku více než mne, není k mé
podobě.“

^aSic, ergo pro vladykamъ.

¹ J. Vašica, *Literární památky* 170: než dvojitě jedovaté uškntutí. Ve stsl. originálu je zde totiž genitiv duálu — *ědovitu uědeniju*, který se zakládá na správném přírodovědním postřehu: had vypouští při uškntutí jed ze dvou větších dutých zubů, po nichž zůstanou na postiženém místě dvě ranky. Tato dvojitost zranění při jednom uškntutí je vyjádřena duálem. Dosud se pokládal tento duál nesprávně za dativ singuláru, který náhodou zní stejně, a sice za kompara-
tivní dativ místo genitivu, a byl označován jako syntaktická anomálie tohoto textu.

² Citát z Exodu 23,1, kterým Metoděj začíná svou úvahu o důležitosti svědků v procesním řízení, je vzat z počátku středověkého výboru z mojžíšského zákonodárství (*Eclogie legis, quae a Deo per Moysen data est Israelitis*), záhy přeloženého do církevní slovanštiny a pojatého i do tištěné *Kormčí knihy*, kap. 45.

³ Zde v originále je opět genitiv duálu (*božiju zakonu*), posud nesprávně chápaný jako dativ singuláru.

ЗА СЕГО РАДИ ДЛЪЖЕНЪ ЕСТЬ ВЪСЪБКЪ
КНАЗЪ НЕ ОБИНОУА ВЪСЪХЪ. ІЖЕ
ПОДЪ ВЛАСТЫЖ ЕМОУ Б(О)ЖИ С(ВА)ТІЪ
Х(РЪСТ)ОУ ЗАКОНЪ. І ПРОРОКОМЪ І
АПО(СТОЛО)МЪ. І БЛАЖЕНЫМЪ О(ТЪ)-
ЦЕМЪ ПРООУЧАТИ. І ВЪСЪМЪ НА
ВЪСЪБКЪ ДЕНЬ. ЗАПРЪШТАТИ НЕ ОБИДЪ-
ТИ. КОГО НЕ МОШТЪНЪШИХЪ. НИ ПО-
ГАНЪСКЪ ЕТЕРЪ ОБЫЧАІ СЪДЪБАТИ.
НИ ПОГАНЪСКЫА ПРИ-САГЫ. ІЛИ
ИНО ЧЪТО БЛЖДАШТЕ. НИ ЕДИНО
БО ПРИЧАСТЪЕ. СВЪТОУ КЪ ТЪМЪ.
І С(Ъ)НОМЪ СВЪТОУ КРЪСТЪНЪНОМЪ.
І ПОГАНЪС(ВА)ТОЕ КРЪСТЕНЪЕ ВЪ
ЧЪСТЬ ВЕЛЪЖ ИМЪТИ. А НЕ ОУКОРИЗНЪ
ТВОРИТЬ-Е. І КЪМОТРАМИ СВОІМІ. І
ДЪШТЕРЪМИ. ІЖЕ ОТЪ С(ВА)ТАГО
КРЪШТЕНЪЪ НЕ СЪМЪШАТИ СА.

ВЪСЕ БО СЕ С(ВА)ТИ ВЪСЕМОУ МИРОУ
ОБЫШТИ СЪНЪМИ ПРОКЛАЛІ СЖТЪ. НЪ І
ПОЗЪРАШТАА ІХЪ КЪНАЗА ТАКОВЪ-
САА БШТИНА. І НЕ ЪКО ПОДОБАЕЪТ
ПОКАЗАЖШТИХЪ. СЪ ДОСТОЪНОУ ЕМОУ
ПОСТОУ. ВЪ РАЗЛІЧЕНЪЕ ПРОКЛЕНЪШЕ
ВЪ ВЪЧЪНЫ ОНГЪ. ОТЪВРЪГЖ СА
БРАТЬЪ. ВЪ С(ВА)ТОЕ І С(Ъ)П(А)САЖШ-
ТЕЕ КРЪШТЕНЪЕ ДЛЪЖЕНЪ ЕСТЬ.
ВЪСЪБКЪ КРЪШТЕНЪ СЪ СТРАХОМЪ.
І ТРЕПЕТОМЪ ХРАНИТИ. ТО ЖЕ С(ВА)-
ТОУМОУ І БЛАЖЕНОУМОУ ПАВЪЛОУ
АП(О)С(ТО)ЛОУ ГЛ(АГОЛ)ЪШТЮ КЪ
ВЪРЪНЪМЪ. ЛЮБОДЪАНЪЕ ЖЕ І ВЪСЪКА
НЕЧИСТОТА ВЪ ВАСЪ ДА НЕ ІМЕНУЕЪТЪ
СА. ЪКОЖЕ ПОДОБАЕЪТЪ С(ВА)ТЪМЪ.
І НИКЪТОЖЕ ВАСЪ ДА НЕ СЛЫШІТЪ
ТЪШТИМИ СЛОВЕСЪ. НЕ ЛЮБОДЪІ БО

Proto je každý kníže povinen bez
okolků všechny, kteří jsou pod jeho
mocí, vyučovat svatému božímu zá- 2 C 6.14
konu Krista, proroků, apoštolů i bla-
žených Otců a všem každý den při-
kazovat, aby nikomu ze slabších
nekrivdili, ani aby nekonali žádný po-
hanský obyčej ani pohanské přísahy,
nebo aby v něčem jiném nebloudili. E 5.8
Nemá totiž žádnou spojitost světlo 1 Šol 5.5
s tmou ani synové světla — křesťané 1 12.36
a pohaní. Svatý křest aby měli ve velké
úctě a nevystavovali jej posměchu;
a se svými kmotrami a křtěnkami od
svatého křtu aby se (manželsky) ne-
spojovali.

To všechno totiž proklely svaté
a celému světu obecné sněmy. Ale za-
vrhly i knížata, kteří pozorují takové
jejich zlořády a netrestají, jak se sluší,
diferencovaně odpovídajícím tomu
půstem, (a) proklely je do věčného
ohně.⁴

Bratři, ve svatém a spasitelném křtu
je (to) každý křesťan povinen se stra-
chem a rozechvěním zachovávat, ne-
boť totéž praví svatý a blažený apoštol
Pavel k věřícím: „Smilstvo pak ani
veškerá nečistota nechť u vás není
jmenována, jak se sluší svatým, a nikdo
nechť vás neobelstí prázdnými slovy,
neboť ani smilníci, ani žalobníci ani
(jinak) nespravedliví (lidé) království
boží nezdědí. Proto tedy přichází hněv

⁴ Metoděj zde s důrazem poukazuje na 53. kánon Trullského sněmu (692), kterým se prohlašují za nedovolené a neplatné sňatky kmotra s ovdovělou matkou kmotřence nebo s kmotřenkou pro překážku duchovního příbuzenství. Tato otázka byla na Moravě aktuální, jak svědčí slovanský *Život Metodějův*, kap. XI. Půst v tehdejší terminologii znamenal tolik co církevní pokání, jehož byl hlavním úkonem. Značnou obtíž působilo v následujícím textu rčení *vъ različenyje*, ale právě text uvedeného 53. trullského kánonu je klíčem k jeho správnému výkladu. V něm se totiž nařizuje, aby ti, kdo uzavřeli takovýto nedovolený sňatek, napřed od něho upustili a potom se podrobili kajnickému postu: *primo ab hoc illicito et iniusto matrimonio desistant, deinde et fornicatorum poenis subiciantur*. S tím se shodují zprávy *ZM*, kap. XI, že Metoděj se snažil ty, kteří uzavřeli tento nedovolený sňatek, domluvou, poučováním a útechou přimět k tomu, aby se rozešli, ale nemohl je rozvést. Teprve *vъ različenyje*, tj. ve stavu rozejití neboli po rozchodu, mohl jím být uložen církevní trest exkomunikace z přijímání spojené s postem.

НИ КЛЕВЕТЬНИЦИ. НИ ОБИДЬЛИВИ Ц(Ъ)-
 Е 5.3 С(А)Р(Ъ)СТВИЕ В(О)ЖИЕ НАСЛѢДЪ-
 СТВОУЮЖТЪ. СІХЪ БО РАДИ ГРАДЕТЪ
 ГНѢВЪ В(О)ЖИ. НА С(Ъ)НЫИ ПРОТИВЪ-
 НЫІА. ДЛЪЖЕНЪ ЕСТЬ ВЪСѢКЪ КРЪШ-
 ТЕНЪ. САМЪ СЕБЕ ЧІСТА ХРАНИТИ. ЪКО
 1 С 6.4—10 ЦР(Ъ)К(Ъ)ВЕ В(О)ГОУ С(ВА)ТЖЖ. І О
 1 С 3.17 СВОЕІ ЖЕНѢ ДОВѢЛѢТИ СА. НИЧЪЖЕ
 ІНО ДАЛЪНЕЕ СЪМЪШЛѢТИ. НИ ВЪ
 СКОТА МѢСТО ВЪ СЛѢДЪ НЕСЪМЪ-
 СЛЪНЪ ПОХОТИМЪ ХОДИТИ.

ІЖЕ ОУВО ОТЪ СЕЛѢ КРЪШТЕНЪ СЪІ.
 ТВОРА ОБРѢТАЕТЪ СА ПО В(О)ЖІЮ ЗА-
 КОНОУ. ДА ОСЖДИТЪ СА ТО ЖЕ В(О)ГОУ І
 С(Ъ)П(А)СОУ НАШЕМОУ ІС(ОУ)ХР(ЪСТ)-
 ОУ ВЪПРОШЕНОУ БЫВЪШЮ. АШТЕ Е
 ЛЪЗѢ ПОУШТАТИ ЖЕНЖ СВОЖ. НА
 Мт 19.3 ВЪСѢКО ВРѢМА. І ОТЪРЕКЪШЮ. ВЪСѢКЪ
 Мт 5.32 ПОУШТАІАІ ЖЕНЖ СВОЖ РАЗВѢ СЛО-
 Мт 19.6 ВСЕ ЛЮВОДѢАННАГО. ТВОРИТЪ Ж
 ПРѢЛЮБЫ ТВОРИТИ. І ВЪСѢКЪ ПРИЛѢ-
 ПЛѢІАІ СА ПОТЬПѢЗѢ ПРѢЛЮБЫ
 ДѢЕТЪ. ЪЖЕ ВО В(О)ГЪ СЪВЕЛЪ ЕСТЬ
 Ч(ЛОВѢ)КА. ДА НЕ РАЗЛЮЧАЕТЕ СА.
 ФРОПИТОУ ЖЕ МАЛАХЕОУ СЪІЗВѢС-
 ТОУЮЖШТЮ В(О)ГОВИ. І ГЛ(АГОЛ)ЖШ-
 ТЮ. І ЖЕНЖ ЮНОСТИ ТВОЕІА. ДА НЕ
 ОСТАВИШИ. НЪ АШТЕ. (В)ЪЗНЕНАВИ-
 ДѢВЪ ОТЪПОУСТИШИ. І ПОКРИЕТЪ НЕ-
 ЧЪСТЪЕ НА ТА. ГЛ(АГОЛ)ЕТЪ Г(ОС-
 ПОД)Ъ. ТАКОЖДЕ С(ВА)ТИ АПО(СТО)ЛІ.
 І БЛАЖЕНІ О(ТЬ)ЦИ СЪ С(ВА)ТЫМЪ ЗА-
 КОНОМЪ ОТЪНЖДЪ. ВЕЛЪЕ І СЪЛЛОУТО.
 ТАКОВОЕ ПОСЖЖДСНЪЕ РЕКЪШЕ ВЕ-
 ЛЬЮ ІСПЫТАНЬЮ. І ПОШТЕНЬЮ СЕ
 СЪПОДОВІША.

І ДЛЪЖЕНЪ ЕСТЬ ВЪСѢКЪ КРЕСТЬ-
 ЪНЪ. СЪ ГОВѢНЪЕМЪ І СТРАХОМЪ.
 РАЧЪШЖЖ ІМѢТИ ПО В(О)ЖІЮ ЗА-

boží na syny vzpurné.“ Povinen jest každý pokřtený sám sebe uchovávat čistého jako boží chrám svatý a být spokojen se svou ženou, nic jiného dále neobmýšlet, ani se na způsob dobytka nehnát za nesmyslným chtíčem.

Kdo tedy od nynějška, jsa pokřten, bude shledán (soudně) vinným podle božího zákona, nechť je odsouzen.

Rovněž když Bůh a spasitel náš Ježíš Kristus byl otázan, zda lze propustit vlastní ženu za jakýkoli (nečistý) skutek,⁵ odpověděl: „Každý, kdo svou ženu propouští kromě důvodu cizoložství, způsobuje, že ona cizoloží; a každý, kdo se spojí s propuštěnou ženou, cizoloží. Neboť které dva lidi spojil Bůh, ti nechť se nerozlučují.“ A prorok Malachiáš zvěstuje shodně to, co Bůh: „Ženu své mladosti ať neopustíš; jestliže však (k ní) pojmeš nenávisť a propustíš (ji), tu tě pokryje bezbožnost,“ praví Pán. Stejně i svatí apoštolové a blažení Otcové, vyřknuvše (v souhlase) se svatým zákonem zásadní a veskrze příkré odsouzení takové (věci), podrobili to velikému vyšetřování a postu.

I jest každý křesťan povinen s úctou a bázni mít tu, která si (ho) zvolila, podle božího zákona svatého (a) soudit

⁵ J. Vašica, *Literární památky* 172: pro každý „čas“. V originále je zde místo očekávaného slova „vina“ užito výrazu *vrěme*, tj. „čas“ ve významu „nečistý skutek“. Je to nejspíš pozůstatek tabuový, který nacházíme v témž citátu (Mt 19,3) též v 30a článku *Zákona sudného* a ve 4. kánonu neocésarejském v Metodějově překladu *nomokánonu*, viz 170n. Nikde jinde není nic podobného doloženo.

КОНОУ С(ВА)ТОУМОУ СЫЖ СЖДИТИ. СЪ ВЪСЪКОЖЪ ОБРЪТАЖШТЪЖ СА ТАЖЮ. ЪКОКОЖЕ^b ЗАКОНЪ ПИШЕТЪ. ДА НІКЪИЖЕ ОУБО ОТЪ ВЛАДЫКЪ. ОТЪ НЕСПРІЪЗНИ. ОБЛАДАНЪ СЪ ОУСТЪНАМА СВОИМА. ІСПОВЪДАІА СЕБЕ ВЪРНА СР(Ъ)Д(Ъ)ЦЕМЪ. ДАЛЕЧЕ ОТЪСТОИТЬ В(О)ГА ЕТЕРО ПСАНЪИМЪ СІМЪ. ОТЪ ТЪМЪИ МЪДЛОСТІ. ІЛІ ЕТЕРОУ ІНОМОУ НЕВЪЖДЪСТВЬЮ. ЛІ ЛЮБЪВИ ПЛЪТЪ-СЦЪИ НЕ ХРАНИТИ ПОКОУШАІА СА. НЕ ПОВІННА СЕБЕ ВЪЧЪНОУМОУ ОГНЮ ОСЖЖДЕНЬЮ. НЕСПЪШТЮЕТЪ І НА СЕМЪ СВЪТЪ В(О)ЖИЮ ГНЪВОУ.

КРЪПЪКО ПОМЪШПЪІА. БЫВЪШЕ ПРЪВОУМОУ Ц(ЪСА)РЄВИ І(ЗДРАИ)Л(Є)-ВОУ. САОУЛОУ. І НЕ ЗА ВЕЛЪЕ ПРЪЗЪРЪРЪНЪЕ^c. ОТЪ ПРОРОКА САОУЛА. СЕГО РАДИ ТРАСЪИ СА І ТРЕПЕШТА. ДА В(О)ЖИ ХРАНИТЬ ЗАКОНЪ. РЕЧЕ БО КЪ НЕМОУ В(О)ГЪ ГЛАСОУІА. АШТЕ СЕ ТРЪБЪ Г(ОСПОД)І ОЛОКАВЪТОМАТА І ДАРЪИ. ЪКО ОУСЛЫШАТИ Г(ОСПОДЪ)НЮ. І ДО ПОСЛОУШАНЪ ОУНЪЕ ДАРА БЛАГО ЪКО ПРЪЗЪРЪ СЛОВО Г(ОСПОДЪ)НЕ. І ОУКОРИТЬ ТА Г(ОСПОДЪ)НЪ ОУНЕСЫТИВЪ ВЛАДЫКЪЖ І ПАКЪИ ПРАВЪ ДА ВЪЗНОСИТЬ ІАЗЫКЪ. ОБНИШТАЖТЪ ЖЕ ГРЪХЪМИ И НЕСПРАВЪДАМИ ЛЮДЪЕ.

І ІНО МНОГО. ЕЛІКО С(ВА)ТЪІА КНИГЪИ ГЛ(АГОЛ)ЖТЪ. ГРОЗЖ І СТРАХЪ ТВОРАШТЕ ВЛАДЫКАМЪ. НЪ РАЗОУМЪ-ВЪШЕ МІМО ХОДАШТЕ СЛАВЪ СЕІ. ВЪ СЪНОУ МЪСТО ДА ВЪЗЪПЪЖТЪ. ВЪ МЪІСЛЬ СВОЖ С(ВА)ТОУМОУ АПО(СТО)-ЛОУ ПАВЪЛОУ ГЛ(АГОЛ)ЖШТИО. КЪТО НАСЪ РАЗЛЪЖЧИТЬ ОТЪ ЛЮБЪВЕ В(О)ЖИ-

ji při každé rozepři, která se vyskytne, jak zákon píše.⁶

Nechť se tedy žádný z vladařů — jsa ovládán ďáblem a vyznáváje svými ústy, že je věrný — nevzdálí od Boha, pokoušeje se nezachovávat některé z těch psaných (ustanovení)⁷ pro tmu (morální) laxnosti nebo kvůli jiné nevědomosti či tělesné lásce a nechť se nedomnívá, že nepodléhá odsouzení k věčnému ohni a božímu hněvu (už) na tomto světě.

Nechť se zevrubně rozváží, co se stalo prvnímu židovskému králi Saulovi — a ne za velké přehlédnutí — od proroka Samuela.⁸ Proto s bázní a rozechvěním nechť zachovává boží zákon. Řekl mu přece Bůh, volaje hlasem: „Hle, zdali-
pak jsou Bohu potřebné zápalné oběti a dary jako slyšet (hlas) Páně? Však poslušnost je větší dobro než (obětní) dar. Že jsi nedbal na slova Páně, tak tě Pán pokoří, tím že již nebudeš vladařem.“ A ještě: „Spravedlnost povznáší národ, kdežto hříchy a nespravedlnostmi upadají lidé do bídy.“

A (je) mnoho jiného, o čem svaté knihy mluví, vyvolávající u vládců strach a hrůzu. Ale pochopivše, že tato sláva pomíjí na způsob snu, nechť zvolají ve své mysli, jak praví svatý apoštol Pavel: „Kdo nás odloučí od lásky boží a od obou svatých zákonů?“⁹ Ani oheň, ani meč, ani nic jiného.

^bSic, errore pro ѡкоже. ^cSic, errore pro прѣзрѣнѣ.

⁶ Zde je zřetelný odkaz na *Zakon sudnyj ljudem*, který právě na konci zdůrazňuje povinnost řešit manželské spory na církevním soudu.

⁷ Opětný poukaz na psaný zákoník (*Zakon sudnyj ljudem*), který, jak se předpokládá, byl posluchačům znám.

⁸ Ve stsl. originále se tu patrně písařským omylem opakuje jméno Saulovo.

⁹ V originále je zde *svetumu zakonu*, což J. Vašica, *Literární památky* 173 pokládá za omyl písaře místo *svetuju zakonu* (duál).

Mt 15.8

I Egr 15.22—23

Pr 14.34

R 8.35

(ІА). І С(ВА)ТОУМОУ ЗАКОНУ. НИ ОГНЬ
 НИ ЖЕЛѢЗО. (НИ)^d ІНО НИКОЕЖЕ. І СЕГО
 РАДИ ОУТВРѢЖДЕНЬЕ. (ВѢ)РѢ^e. І НЕ-
 ПРѢСТЖПНОЕ В(О)ЖІЮ ЗАКОНУ. І ВЛА-
 ДЫЧѢСТВОЕ ЕЖЕ ОТЪ НЕГО. ИЗВѢСТНО
 І С(ВА)ТО ТВОРАШТЕ. ДА ВЕСЕЛАТЬ СА
 ВЪ ГРАДЖШТЕЕ ЖІТЬЕ. СЪ БЛАЖЕ-
 НЫМЪ ГЛАСОМЪ Г(ОСПОДИ)А СЛЫ-
 ШАТИ. ДА ОУПѢВАЮТЪ. БЛАГЫ РАБЕ
 І ВѢРНЕ. ВЪ МАЛѢ БЫСТЬ ВѢРЕНЪ.
 НАДЪ МНОЗѢМИ ТА ПОСТАВЛЖ. ВЪНІДИ
 ВЪ РАДОСТЬ Г(ОСПОД)Ѣ СВОЕГО. (Н)И^f
 ЖЕЛ(Ѣ)ЗОУ^f НИ О(ГНЮ)^f ВЕСЕЛАШТЕ
 СА. О РѢК(Ш)І^f (ВЪ ВѢКЪ)^f ВѢ(КО)МЪ^f.
 АМ(И)Н(Ъ).

Mt 25.23

A proto ti, kteří utvrzují pevnost ve víře a neporušenost (obou) božích zákonů a panování, které je od něho uznané a svaté, nechť se těší na budoucí žití, nechť doufají, že uslyší s blaženým hlasem Pána: „Služebníku blažený a věrný, v mále jsi byl věrný, nad mnohými tě ustanovím.“ Vejdi v radost Pána svého.¹⁰ Ani meči, ani ohni (neustupujte), radující se nad tím, který (toto) řekl,¹⁰ na věky věků. Amen.¹¹

^dIn textu deest; add. Miklosich (et alii Vondrák, Grivec, Vaillant, Dostál). ^e(ВѢ) add. Miklosich. ^fadd. Dostál.

⁰ Stsl. originál je silně porušen; přijímáme rekonstrukci A. Dostála. J. Vašica, *ibid.* 173 překládá jinak: budeš se veselit s anděly.

¹¹ Tento poměrně krátký text, zachovaný v hlaholském fragmentu homilií Velikého Týdne, psaném v 11. století na chorvatském území písařem dosti nedbalým a na počátku i na konci ohlodaný nepřízní času, byl donedávna znám blíže jen několika filologům. Novějšími studii však jeho význam vzrostl do té míry, že jej možno pokládat za jeden z nejdůležitějších textů cyrilometodějských. Vlastní povaha této Metodějovy řeči vynikla teprve jejím srovnáním s nejstarší právní slovanskou památkou, se *Zakonom sudnym ljudem*. Všechna obsahová náplň *ZSL* obráží se v této Metodějově adhortaci k soudcům-knížatům, Napomenutí vladařům. Právní tematika je tu ovšem řečnický přetvořena, takže např. celý soubor mravnostních přestupků je tu zahrnut do úvahy o posvátnosti křtu a o závazcích z něho plynoucích. V tomto promítnutí do sféry řečnické možno do jisté míry spatřovat současný komentář k tomuto zákoníku. Zároveň je tím dán důkaz, že se na Moravě podle něho soudilo, neboť se naň přímo odkazuje. Jinak v celé výstavbě této řeči, v jejím autoritativním tónu a ryzosti myšlenky i slova zjevuje se nám v plném světle velikost arcibiskupa Metoděje, tohoto někdejšího slovanského knížete ve východořímské říši a pak spolupracovníka dovršitele díla svého bratra Konstantina-Cyryla na Moravě.

NOMOKANONЪ NOMOKÁNON

Dvojí typ nomokánonu v byzantské církvi.

Slovanský *Život Metodějův* (kap. XV) má po zprávě o překladu bible stručnou zmínku o tom, že arcibiskup Metoděj přeložil též nomokánon: *тгда же и номоканонъ, рекъше закону правило . . . прѣлози.*

Na vysvětlenou třeba uvést několik známých dat. Nomokánonem se nazývala smíšená sbírka církevních kánonů (*κανόνες*) a občanských zákonů (*νόμοι*) týkajících se církve. V byzantské říši vznikl dvojí typ těchto nomokánonů, lišící se navzájem jak svou složkou kanonickou, tak civilní neboli občanskou. První z nich je dílem pozdějšího cařihradského patriarchy Jana Scholastika (565—577). Skládal se ze sbírky kanonické, zvané *Synagoga o 50 titulech* (tj. kapitolách), obsahující nejstarší materiál až včetně po sněm Chalcedonský (451), v níž se uváděly církevní kánony v pořádku systematickém, roztrženy podle obsahu bez ohledu na jejich časový pořad, a z kolekce civilních zákonů majících vztah k věcem církevním, převzatých z 12 novel Justiniánových (tzv. *Collectio 87 capitolorum*). Původně to byly dvě samostatné sbírky, jež později neznámý autor sloučil v nomokánon tím, že zákony zařadil do příslušných titulů kanonické Synagogy, a co tam nedovedl umístit, shrnul na konci ve zvláštním dodatku.¹

Podobně se vyvinul i druhý typ nomokánonu. Napřed sestavil nějaký anonym nedlouho po Janu Scholastikovi sbírku kanonickou zvanou *Syntagma (Σύνταγμα κανονικόν) o 14 titulech*. Syntagma mělo dvě části: systematickou a chronologickou. V části systematické se v jednotlivých titulech rozdělených na kapitoly uváděly jen odkazy na příslušné kánony, které pak druhá část podávala v plném znění v pořádku

¹ Jan Scholastik je tedy autorem a) čistě kanonické sbírky zvané *Συναγωγή o 50 titulech* a b) čistě civilní sbírky, výboru z 12 novel Justiniánových (42. kapitola tištěné kormčí knihy); není však autorem nomokánonu, který vznikl sloučením těchto dvou jeho sbírek a je dílem anonyma. — V církevněslovanském písemnictví jihoslovanském a ruském bývají též překlady penitenciálních příruček pro zpovědníky-kněze (tzv. epitimejníky) označovány jako nomokánony. Několik takových nepravých nomokánonů chová např. také pražská musejní knihovna v rukopisné sbírce Šafaříkové, srov. J. Vašica, J. Vajs, *Soupis staroslovanských rukopisů Národního musea v Praze*, Praha 1957. Vznik těchto soukromých sbírek spadá až do doby mnohem pozdější, počínajíc XIV. stoletím. V ruské literatuře se nomokánon nazývá obyčejně *kormčaja (kniga)*, tj. kormidelní kniha, podobně jako v řecké církvi *Pidalion (Πηδάλιον)*. Tyto ruské kormčí knihy však obsahují kromě vlastního nomokánonu i texty penitenciální a asketické; je to často velmi pestrá směs statí starších i novějších, takže by mohlo vést k mylným představám, kdyby se ztotožňovaly staré církevní nomokánony s těmito pozdními sbírkami. Srov. M. N. Speranskij, *Istorija drevnej russkoj literatury*,³ Moskva 1920, 223—228.

chronologickém, ustáleném odedávna v církvi východní i západní. Anonymní Syntagma, zahrnující zákony až do II. sněmu Nicejského (787), je obsahově mnohem bohatší než Scholastikova Synagoga a vyniká nad ni také větší praktičností, poněvadž první, systematická část může posloužit jako analytický, věcný rejstřík k obsáhlé části chronologické. Také Syntagma bylo doplněno sbírkou civilních zákonů, snad od téhož anonyma, který sestavil sbírku kanonickou: je to tzv. *Collectio tripartita*, ježto obsahuje trojí výňatky z Justiniánova zákonodárství, z jeho kodexu, z jeho digest a institucí a z jeho novel. Sloučením obou těchto sbírek tím, že zákony z *Collectio tripartita* byly rozmístěny v první systematické části v 14 titulech, vznikl nejspíš v době císaře Heraklia (610—641) proslulý nomokanon o 14 titulech, jenž byl pak r. 883 nově vydán² a r. 920 cařihradským církevním sněmem prohlášen závazným pro všechny křesťanské církve. Scholastikova Synagoga, která neměla této oficiální povahy, ustupuje tím do pozadí, ačkoli zachované rukopisy svědčí o jejím užívání v praxi až do XVI. století.³

Nejstarší slovanské překlady řeckých nomokanonů.

Oba tyto řecké nomokány byly záhy přeloženy do slovanštiny a zachovaly se v starobylých rukopisech. Překlad Syntagmatu o 14 titulech se zachoval v několika ruských rukopisech, z nichž nejstarší je tzv. Jefremovskaja kormčaja (= Jeř) z XI.—XII. století, chovaná ve Státním historickém museu (sbírka Moskevské synodální knihovny č. 227) v Moskvě. Textová tradice překladu Scholastikovy Synagogy je mnohem pozdější a vykazuje jen dva rukopisy: Ustuzský (= Ust) neboli Rumjancevský, psaný na rozhraní XIII. a XIV. století, který původně náležel Archangelskému klášteru v Ustugu a nyní se chová v Rumjancevské sbírce (č. 230) Leninovy státní knihovny v Moskvě, a Ioasafovský (= Jas)⁴ z počátku

² Za patriarchy Fotia.

³ Od XIII. století zkomplikovaly se na Rusi poměry v kanonické literatuře vlivem jihoslovanským. Na jihu vznikl začátkem XIII. století nový typ komentovaného nomokanonu s textem částečně zkráceným (synoptickým, podle kanonické Synopse z počátku VI. století, připisované Štěpánu Efesskému) a opatřeným komentáři byzantských kanonistů Aristena a Žonary. Autorem tohoto nomokanonu byl pravděpodobně srbský metropolita sv. Sáva. Jeho představitelem je známý *Ilovičský* nomokanon z r. 1262 (*Ilovička krmčija*, srov. V. Jagić, *Starine* 6). V druhé polovině XIII. století na žádost metropolity Kirilla poslal bulharský kníže Jakub Svjatoslav tento nový nomokanon do Ruska, kde byl na sněmu ve Vladimíru na Kljazmě r. 1274 všeobecně zaveden. Kormčí knihy tohoto druhu tvoří tzv. *rjazaňskou* redakci podle nejstaršího rukopisu *Rjazaňského* z r. 1284. Vedle toho se vyvinula ještě redakce *sofijská*, jejímž představitelem je rukopis *Novgorodský* z r. 1280, zachovávající starý úplný překlad kánonů místo zkráceného (synoptického) a k němu připojující komentáře z jihoslovanského nomokanonu, jakož i jeho nové prameny církevního práva i prameny ruské (církevní Ustav Vladimírův, Ruskou pravdu apod.). Srov. N. Milaš, *Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche*,² 1905, str. 191—197; A. S. Pavlov, *Sokraščennyj kurs cerkovnogo prava*, 1895—1896, str. 161. Podle toho rozeznává A. Solov'jev (*Svetosavski nomokanon i njegovi novi prepisi Brastvo XXVI*, 1932, Beograd, str. 38) čtyři typy slovanského nomokanonu: a) *velkomoravský* — Ust, b) *bulharský* — Jeř, c) *srbský* neboli *svatosávský* — Ilovička krmčija, Rjazaňská kormčaja a jiné rukopisy (tištěná kormčaja z r. 1653 a další) a d) *smíšený*, tj. srbsko-ruský — Novgorodská či Sofijská (nebo také Klimentovská) kormčaja z r. 1280. — O původu a historii slovanského nomokanonu a o významu kormčích knih v dějinách ruské církve od samého počátku až do nové doby (do r. 1917) nejnověji pojednává I. Žužek v knize *Kormčaja Kniga, Studies on the Chief Code of Russian Canon Law*, Roma 1964 (*Orientalia Christiana Analecta*, sv. 168).

⁴ Podle marginálie *Jasaf*.

XVI. století, chovaný ve sbírce Moskevské duchovní akademie (č. 54) téže knihovny. Poněvadž svým jazykem mohou oba překlady spadat do doby cyrilometodějské, vynořila se otázka, který z těchto dvou překladů je dílem Metodějovým. Po G. A. Rozenkampfovi⁵ se jí obíral zvláště historik ruského církevního práva A. S. Pavlov (*Pervonačal'nyj slavjano-russkij nomokanon*, Kazan' 1869) a správně usoudil, že to byla Synagoga Scholastikova, kterou si k tomu zvolil Metoděj. Jeho mínění bylo pak podepřeno edicí I. I. Sreznevského (Sbornik Otdelenija russkogo jazyka i slovesnosti Akademii Nauk 65, 1899),⁶ který přetiskl z Ustužského rukopisu text slovanského překladu Scholastikovy Synagogy, nacházející se tam na 11. 6b — 49b, spolu s variantami z Jas (11. 5a — 34b). Možno stručně říci, že všichni slavisté, kteří se v novější době otázkou Metodějova nomokánonu obírali, jsou zajedno v tom, že nomokánonem Metodějem přeloženým byla sbírka Scholastikova.⁷

Přehled dosavadního bádání o kanonických sbírkách byzantské církve a o jejich slovanských překladech.

Nicméně zůstávala tu pořád citelná mezera. Při řešení mnohých textově kritických otázek slovanského překladu nebylo možno se opřít o řeckou rukopisnou tradici v celé její náplni. Nyní i tato překážka je odstraněna zásluhou V. N. Beneševiče, který v řadě stěžejních prací vytvořil pro další výzkum bezpečný základ. Napřed vydal r. 1905 studii o řeckém textu Syntagmatu o 14 titulech.⁸ Byl to teoretický předpoklad jeho velkolepého vydání Jefremovské kormčej knihy s paralelním řeckým textem,⁹ jehož první díl vyšel již rok nato; druhý díl, v němž měly být rejstříky technických a abstraktních termínů, vlastních jmen, incipitů kánonů a zákonů, pramenných odkazů a konečně úplný církevněslovansko-řecký slovník, zůstal bohužel jen autorovým přáním. O jazyku tohoto Jefremovského nomokánonu uve-

⁵ *Obozrenije kormčej knigi v istoričeskom vide*, Sanktpeterburg 1839.

⁶ *Obozrenije drevnich russkich spisokv Kormčej knigi* (také samostatně, Sankt-Peterburg 1897). Text nomokánonu je otištěn v *Priloženijach I. Sobranije kanonov Ioanna Scholastika v 50-ti glavach*, str. 1—66.

⁷ Náзор ten zastával také A. I. Sobolevskij ve stati *Nomokanon Ioanna Scholastika* v své knize *Materialy i issledovanija v oblasti slavjanskoj filologii i archeologii* (Sbornik ORJSl AN, t. 88, 1910, č. 3, str. 140—153). Téhož mínění je V. Jagić (*Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache*, Berlin 1913, 83) a M. Weingart (*Rukověť jazyka staroslověnského I*, 1937, 30; *Byzantinoslavica* 5, 1933—1934, 449). Podrobnější údaje viz H. F. Schmid, *Die Nomokanon-übersetzung des Methodius*, Berlin 1922, 7—10; I. Ohijenko, *Kostjantyn i Mefodij, ich žyttja i dijat'nist'*, II, 1928, 83n. V recenzi Schmidova spisu (ČMF 10, 1924, str. 48—51) má M. Weingart jisté výhrady, nesporně mylné, proti tezi o cyrilometodějském původu překladu zachovaného v Ust, ale později se jich vzdal (srov. jeho *Československý typ církevní slovančiny*, Bratislava 1949, str. 25—26). Úplně nesprávný názor o Metodějově nomokánonu měl Th. Saturník (*Příspěvky k šíření byzantského práva u Slovanů*, Praha 1922, str. 57—58), který kladl vznik slovanského překladu Scholastikova nomokánonu do doby bulharského cara Symeona, a to z toho důvodu, že „těžko by bylo jisté připustit, že sv. Metoděj, jenž slynul učeností a znalostí knih církevních, by vytvořil dílo tak nedokonalé, jehož obraz se nám v textu ze 13. věku podává“... Saturník se dal uvést v omyl chybami usužského opisu, jež přičítal na vrub překladateli.

⁸ *Kanoničeskij sbornik XIV titulov so vtoroj četverti VII veka do 883 g.*, Sanktpeterburg 1905.

⁹ V. N. Beneševič, *Drevneslavjanskaja kormčaja XIV titulov bez tolkovaniij — Syntagma XIV titulorum sine scholiis secundum versionem palaeo-slovenicam adjecto textu Graeco e vetustissimis codicibus manuscriptis exarato*, Sankt-Peterburg 1906.

řejnil r. 1912 N. P. Obnorskij podrobnou studii,¹⁰ podle jejíchž výsledků tento text patří spíše XII. věku než rozhraní XI. a XII. století, jak myslil I. Sreznevskij. Podobnou průpravnou práci jako pro Syntagma o 14 titulech vykonal Beneševič ve svém spise *Sinagogá v 50 titulov i drugije juridičeskije sborniki Ioanna Scholastika* i pro Scholastikovu Synagogu; vyšel r. 1914 v Petrohradě a má též zvláštní kapitolu o slovanském překladě tohoto sborníku (paragraf 20, s. 199—212).

Tak až do první světové války bádali o kanonických sbírkách byzantské církve a o jejich slovanských překladech vesměs ruští učenci. Na ně navazuje první práce toho druhu na západě, obsahující jazykový rozbor překladu Scholastikovy Synagogy v Ustužském rukopise; vydal ji r. 1922 v Berlíně H. F. Schmid s názvem *Die Nomokanonübersetzung des Methodius*, kde také v instruktivním úvodu shrnuje vše, co na tomto poli bylo do té doby vykonáno. Podkladem pro Schmidovu analýzu byl text vydaný Sreznevským (1897). Byl tu však pořád ještě jeden nedostatek, který ukládal badateli jisté meze, a také Schmid si toho byl vědom. Před rozbořem syntaktických jevů v Ustužském rukopise poznamenává (str. 89), že by bylo k němu nezbytně zapotřebí podrobného výkladu o překladové technice, ale že právě k tomu chybí — pro nedokonalost tištěných řeckých textů — nejnnutnější předpoklady.

Tento předpoklad byl dán dalším dílem V. N. Beneševiče, jež vyšlo v publikacích bavorské akademie r. 1937 s titulem *Ioannis Scholastici Synagoga L titulorum ceteraque eiusdem opera iuridica* (t. I. pp. XXIII + 282).¹¹ Tím jsou daleko překonány obě starší edice: J. Voellus, Ch. Justellus, *Bibliotheca juris canonici veteris*, II, Paříž 1661, 499—672 a J. B. Pitra, *Spicilegium Solesmense*, IV, 556—565, 1858 a též, *Juris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta*, Roma 1868, II, 368—374. Pitra znal 25 rukopisů Scholastikovy Synagogy, vyloučíme-li osm, jež uvádí omylem; Beneševič jich vypočítává 49; 31 z nich mohl použít pro své vydání. Mezi těmito 31 kodexy není žádný opsán jeden z druhého a také nelze říci, že by se každý rukopis té neb oné skupiny ve všem shodoval s ostatními. V mnichovské edici Beneševičově je do detailů zachován ten způsob, že text každého rukopisu, pokud z něho není zaznamenán nějaký variant, se přesně shoduje s tištěným textem. Dílo započaté roku 1900 vyšlo po překonání různých těžkých překážek r. 1937 jako první svazek velkého proponovaného celku, který má v dalších svazcích podat: II. sbírky civilních zákonů týkajících se církve, jež bývaly spojovány s kanonickou Synagogou Scholastikovou; III. recenzi U¹² představující jakýsi souhrn řecko-římského práva jak kanonického, tak civilního a zároveň dovršení vývoje v 800-leté historii díla Scholastikova; IV. svazek by měl tvořit závěr a spolu i úvod k celé edici pojednáním o recenzích Synagogy a její originální a prvotní formě, přičemž by se přihlíželo i k Syntagmatu o 14 titulech a použilo by se i latinského a syrského překladu řeckých sbírek. Teprve po skončení tohoto díla, přesahujícího síly jednotlivce, mělo by se podle Beneševiče přistoupit k edici slovanského překladu.

V latinském úvodě (*Monitum ad lectorem*) podává Beneševič stručnou historii své edice, klasifikaci řeckých rukopisů Scholastikovy Synagogy a přitom zdůrazňuje její životnost; je dosvědčena ne tak počtem rukopisů, jako spíše jejich rozmanitostí.

¹⁰ *O jazyce Jefremovskoj kormčej XII veka* (Issledovanija po russkomu jazyku 3, 1, Sanktpeterburg 1912).

¹¹ *Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Abteilung, Neue Folge, Heft 14, 1937.*

¹² Značka *Ů* zahrnuje souhlasné rukopisy Pařížský 1263 ze 14.—15. stol. a Vatikánský 2146, jakož i shodný s ním Vallicel. 211.

Uvádí pro to hojná historická svědectví (dosud panovalo mylné mínění, jako by Scholastikovo dílo bylo v řecké církvi zanedbáváno a upadalo v zapomenutí). Příčinu toho, proč se Fotios, *vir iuris canonici peritissimus*, rozhodl r. 883 vydat ne Scholastika, nýbrž sbírku o 14 titulech, shledává Beneševič spíše v jeho snahách politických než literárních: své dílo kanonické podnikl, jak se zdá, proti latiníkům a chtěl, aby nabylo v byzantské církvi podobné platnosti jako pseudoisidorské dekretály na Západě. A k tomu se patrně víc hodila anonymní sbírka o 14 titulech.

Klasifikace řeckých rukopisů Scholastikovy Synagogy. Povšimnutí zasluhuje také Beneševičův návrh na novou, přesnější terminologii, lépe vystihující rozdílné vlastnosti rukopisů a jejich skupin. Dosavadní názvy, *syntagma* pro kolekci o 14 titulech, *synagoga* pro sbírku o 50 titulech a pro obojí *nomokanon*, jsou-li v titulech uvedeny též civilní zákony týkající se církve, nepostačují. Pro stanovení správné terminologie třeba přihlížet k formě titulů, k textu kánonů a k nadpisům v titulech, stejně tak jako k výběru a důležitosti toho, co se k 50 titulům připojuje.

Forma titulů je stanovena samým autorem: je to nadpis udávající stručně obsah titulu a pak příslušné kánony. Takováto sbírka sluje *synagoga* (s přízvukem na poslední slabice, jak podotýká Beneševič, na rozdíl od *synagoga iudaica*). Podle pořadí, v jakém jdou kánony v jednotlivých titulech za sebou, rozeznává se: 1. *synagoga* chronologická, když se zachovává pořadí, jaké je stanoveno na počátku před prvním titulem ve zvláštní stati Ἡ τάξις τῶν συνόδων μετὰ τοὺς ἀποστόλους, zakončující řecký prolog Scholastikův k jeho sbírce kánonů. Tato stať je také předeslána slovanskému překladu v Ustužském i Ioasafovském rukopise, ale Sreznjevskij ji ve svém vydání neotiskl patrně omylem, ač tvoří integrální součást Scholastikova díla. Dále možno dělit tuto chronologickou *synagoga* na a) řádnou (*ordinaria*), b) rozšířenou (*amplificata*) — o různé přídavky, *scholia* apod., c) zkrácenou (*abbreviata*) — se zkráceným textem kánonů. 2. Když se v některých titulech kánony neuvádějí v pořadí chronologickém, je to *synagoga* systematická, kterou možno rovněž dále dělit na řádnou a zkrácenou. 3. Konečně se někde kánony řadí podle autority a vážnosti, jaké požívají v církvi (apoštolské, všeobecných sněmů, místních synod, sv. Otců), to je pak *synagoga* autoritativní. Přihlížíme-li též k tomu, zda jsou ve sbírce obsaženy civilní zákony nebo ne, rozeznáváme *synagoga* jednoduchou, *simplex* (bez nich) a *nomokanonickou* (*nomocanonica*) čili *nomokanon* s civilními zákony přidanými v titulech.

Syntagma je název zavedený autorem anonymní sbírky o 14 titulech, ale lze ho vhodně užít i pro sbírku Scholastikovu, když má podobné uspořádání. Je to tehdy, když se v těchto 50 titulech neuvádí text kánonů, nýbrž po nadpise klade se jen číslováný index kánonů, a jejich text pak následuje až za 50 tituly pod vlastními nadpisy (kánony apoštolské, jednotlivých sněmů, sv. Basilia).¹³ Také toto *syntagma* se může dělit na chronologické, systematické a rozšířené, jednoduché a *nomokanonické*. Aplikujeme-li tuto terminologii na slovanský překlad zachovaný v Ustužském a Ioasafovském rukopise, šlo by o jednoduchou systematickou *synagoga*.

V řeckých *synagogách* jsou v textu jisté rozdíly, podle nichž možno stanovit tři recenze: a) jednotlivé kánony mají v každém titulu své místo označené číslem — skupina E; b) kánony mají též pořadí jako v E, ale nejsou číslovány — skupina F; c) kánony nejsou číslovány ani nezachovávají chronologický pořadí — rukopisy G,

¹³ Takováto *syntagmata* o 50 titulech shledává Beneševič (o. c. p. XIX) v 14 rukopisech.

Bo, Co, Na, R.¹⁴ S touto třetí recenzí se shoduje slovanský text v Ustužské a Ioasafovské kormčí knize. Také v syntagmatech jsou podobné rozdíly v indexech kánonů a Beneševič je podle toho třídí na sedm recenzí.

Moravský typ nomokánonu. Věcný a jazykový rozbor Metodějova překladu nomokánonu nás vede k poznání, že to nebylo pouhé přetlumočení řecké předlohy, nýbrž dílo v jistém smyslu nové a samostatné.

Slovanský překlad má zvláštnost, která se v řeckých rukopisech vyskytuje jen ojedinele a velmi zřídka, že v druhé a hlavní části, která následuje po přehledném podání nadpisů všech titulů, se už tyto nadpisy neuvádějí v čele titulů v plném znění jako v řeckém textu, nýbrž jen svými počátky. Ustužský rukopis je v tom důsledný a jen jednou má zde úplný nadpis v titulu XXVII (= XXVIII), kdežto Ioasafovský rukopis vypisuje celé nadpisy v 14 titulech.¹⁵ Podobné zkrácení nadpisů lze v řecké rukopisné tradici pozorovat jen v *Mos* (rpk. Moskev. Synod. Bibl. 432 [317 Vlad.] z XI.—XII. století — rovněž ve 14 titulech.¹⁶

Avšak význačnějším rysem, který odlišuje slovanský překlad od řecké Synagogy Scholastikovy, je značné zredukování počtu kánonů. V řecké rukopisné tradici se počet kánonů v jednotlivých titulech nikdy nemění, žádný řecký rukopis neprovádí v titulech nějaké škrty. Změny od ustáleného pravidla, pokud se vyskytnou, mohou se týkat jen pořádku, v jakém jdou v jednotlivých titulech kánony za sebou; lze to vidět v Beneševičově *Ordo canonum in L titulis* (o. c., 261—269). Scholastikův sborník byl již sám sebou rozsahem mnohem menší než anonymní Syntagma. Srovnáme-li jeho text v Ustužském rukopise s Jefremovskou kormčí knihou, činí necelou její čtvrtinu. Autor Syntagmatu totiž pojal do své sbírky kromě toho, co má Scholastikova Synagoga, ještě celý obsáhlý kodex africké církve, vydaný sněmem kartaginským (r. 419), dále ustanovení cařihradského sněmu z r. 397 (za Nektaria), kánony Trullského sněmu (r. 692), jež nebyly uznávány na Západě (jakožto namířené proti právům a obyčejům církve římské), kánony II. sněmu Nicejského (r. 787) a posléze tři kanonické listy sv. Basilia Velikého (Synagoga má jen dva) a kanonické listy jiných osmi církevních Otců z III.—V. století. Nemůže být pochyby o tom, že Scholastikova Synagoga jakožto malý, pevně uzavřený celek s nejstarším církevně juridickým materiálem, bez sporných kánonů, které by mohly vzbudit odpor na Západě, odpovídala potřebám moravské církve. Ale i ta se zdála sv. Metoději ještě příliš obsáhlá.¹⁷

¹⁴ Značka *E* zahrnuje 4 rukopisy: Mo Ne Ps Va = Mosq. Syn 398 (315 Vlad) s. IX—X, Neapol. II C 7 a. 1139, Paris. suppl. gr. 483 s. XIII—XIV, Vatic. 843 s. IX; *F* — 6 rukopisů: Ar Coi H La Ven Vi = Mosq. Ar (Arch) 3 s. XIII, Paris. Coisl. 211 s. XII, Hierosol. Crucis 2 a. 928—931, Laurent. IX 8 s. XII, Venet. 170 s. XIII, Vindob. hist. gr. 70 s. XIV; nejdůležitější skupina třetí sestává z těchto rukopisů: *G* = Cl Mos (Claromontanus 81 s. XV, Mosq. Syn 432, 317 Vlad. s. XI—XII), Bo (Bodl. Auct. E. 5. 12 s. XI), Co (Paris. Coisl. 209 s. IX—X), Na (Nan. 22 s. IX), *R* = B (Bodl. 86. Barocc. 86 s. XII—XIII), L (Laurent. V 22 s. XII). Podle přehledných tabulek u Beneševiče (o. c. 261—269: *Ordo canonum in L titulis*) tituly s malým počtem kánonů — je jich 18 — mají ve všech rukopisech též pořadí kánonů; v ostatních 32 titulech jsou dvě řady, v jedné figurují rukopisy skupiny *E F*, v druhé ostatní.

¹⁵ Tj. v titulech: 1, 2—4, 12, 17, 18, 21, 22, 25, 27—29, 48. U titulu 32 chybí v Ust i Jas celý nadpis.

¹⁶ V tit. 2, 3, 5, 13, 15, 16, 17; s přidaným *καὶ τὰ ἐξῆς* = atd. v 7—9, 14, 20, 22, 24. Jinak jen jeden krát v rukopise Vatic. 640 v tit. 36 a v tit. 32 konec nadpisu v NePs.

¹⁷ Na Západě běžná sbírka kanonická, pořázená překladem do latiny od Dionysia Exigua (Malého) v letech 498—501, zná jen 50 kánonů apoštolských a obsahuje též kánony sněmu kartaginského, které má také slovanský překlad Syntagmatu o 14 tit. (Jefr); zato nemá nic

Z 377 kánonů Synagogy chybí v Ustužském rukopise 142, tj. 37,5 %, tedy víc než třetina.¹⁸ Metoděj tak podstatně zkrátil svou řeckou předlohu. Jeho slovanský nomokánon je spíše jen výbor, jakási *epitomé* ze Synagogy. Takový pronikavý zásah do tradičního souboru církevně právního nebyl myslitelný v oblasti východní církve. Mohl si jej dovolit jen někdo, kdo nepodléhal byzantské kontrole a byl vybaven zvláštní pravomocí. A tím byl Metoděj jako arcibiskup panonské a pak moravské diecéze, podřízené přímo Římu. Jeho postavení na Moravě bylo pevně stanoveno kanonickými předpisy, jak se opětovně zdůrazňuje v ŽM. Jeho zvláštní práva a výsady, kterých se mu dostalo od papeže Hadriána II., byly pak slavnostně potvrzeny Janem VIII. známým privilegiem *Industriae tuae* (880) v tom smyslu, aby (papež tu cituje slova 38. kánonu apoštolského) „podle kanonické tradice sám měl péči o všechny záležitosti církevní a spravoval je jako pod dozorem Božím.“¹⁹ K tomu účelu měla posloužit také církevně právní příručka, o níž se postaral poněkud zkráceným překladem Scholastikovy Synagogy.

Je samozřejmé, že Metoděj jako zkušený kanonista nepostupoval při tom bez náležitého uvážení. Někde se řídil zřejmě praktickými zřeteli. Např. tam, kde táž věc byla stanovena několika kánony různých synod, je vybrán jen jeden kánon (tit. XXII); nebo kde šlo o otázky na Moravě asi méně maléhavé, jako v tit. XXI. o chorepiskopech a venkovských presbyterech a úkonech jim příslušejících místo pěti řeckých kánonů klade se jen jeden, a to ještě zkrácený (Anc 13), v němž se stručně přikazuje, že chorepiskopové nesmějí udílet kněžská svěcení. Tím vzniklo dílo v jistém smyslu nové a samostatné, nový, moravský typ nomokánonu, odlišný od veškeré ostatní tradice východní.

S. V. Troicki²⁰ hledal pro toto zkrácení řeckého nomokánonu v slovanském překladu hlubší důvody ideologické: Metoděj prý vynechával všechny kánony, které západní „papisté“ vykládali ve prospěch papežské hegemonie nad církví, kdežto kánony mluvící proti ní nejen ponechával, ale dával jim i ostřejší formulaci. Fakta však, která pro tuto svou tezi uvádí, jsou ve srovnání s počtem vyřazených kánonů bezvýznamná a přitom některá z nich sporná. Velkou váhu přičítá Troicki apoštolskému kánonu 34 (35) jakožto protipapežskému, což je naprosto nesprávné. Přijímá rovněž chybný výklad V. Zlatarského,²¹ že prý papež Mikuláš I. ve svých „*Odpovědech na otázky Bulharů*“ (čl. 72)²² přeložil úmyslně *ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθρουσ* *episcopos gentium singularum* namísto *episcopos omnis gentis* a vypustil druhou část kánonu, kde se dávalo právo na samostatnost každé národní církvi, v důsledku čehož prý tento kánon nabyl úplně jiného smyslu: vyjadřoval snahu po podřízení všech biskupů papeži. Ve skutečnosti však překlad *gentium singularum*,

ze sv. Basilia. Proti Dionysiovi má tedy Scholastikova Synagoga navíc 35 kánonů pseudo-apoštolských a kánony (68) sv. Basilia: tyto dva přídatky vtiskly Scholastikově sbírce místní řecký (byzantský) ráz.

¹⁸ Chybí: 10 Ap, 10 Nic, 14 Anc, 4 Neoc, 18 Sard, 6 Gangr, 13 Ant, 21 Laod, 3 Cař (CP), 3 Efes, 6 Chalc, 34 Bas.

¹⁹ F. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda*, 256: „... ita sane, ut iuxta canonicam traditionem omnium negotiorum ecclesiasticorum curam habeat ipse et ea, velut Deo contemplante, dispenset“. Viz MMFH III., 204—5 Epist. č. 90.

²⁰ *Spor Starog Rima sa Novim na stranama slovenske Krmčije*, Srpska akademija nauka, Beograd 1960, 33—40.

²¹ *Istorija na pǎrvoto bǎlgarsko carstvo I*, 2, Sofija 1927, str. 100—101.

²² D. Dečev, *Responsa Nicolai papae I ad consulta Bulgarorum*, Sofija 1922; J. P. Migne, *Patrol. latina*, CXIX, col. 978. V hlavě 72 odpovídá papež na otázku Bulharů, zda mohou mít patriarchu.

který je zcela správný, nepochází od Mikuláše I., nýbrž od Dionysia Exigua z let 498—501 a je od té doby běžný ve všech západních kanonických sbírkách. Neuvádí se v plném znění, poněvadž byl obecně znám. Netýkal se však primátu papežova, nýbrž metropolitní pravomoci a provinční ústavy,²³ a právě v tom smyslu ho bylo užíváno v církevním životě velkomoravském, jak svědčí tzv. Glosy svatojímramské, rydlem vyryté někdy kolem roku 880 nad textem právě tohoto kánonu v jednom latinském rukopise mnichovském, pocházejícím z církevní oblasti Metodějovy (viz s. 233n).

Je ovšem pochopitelné, že takováto kusá, neúplná sbírka nemohla být oficiálně přijata na území východní církve. Proto v Bulharsku již koncem IX. nebo začátkem X. stol., zhruba řečeno za cara Symeona,²⁴ byl pořízen, s použitím díla Metodějova, nový úplný překlad kanonického sborníku; tentokrát to však nebyla Scholastikova Synagoga, nýbrž Syntagma o 14 tit. Nejstarší zachovaná kopie tohoto překladu, opsaná v Rusku v XI.—XII. stol., je zmíněná již Jefremovská kormčí kniha.

Vývoj textu Metodějova nomokánonu.

Přístup k jazykovému bohatství Metodějova nomokánonu není snadný. Nejstarší opis v Ustůžském rukopise je vzdálen od originálu celých čtyři sta let. Právem bylo řečeno, že je to text „atrociter laceratus“, text hrozně zkomolený,²⁵ takže jeho prvotní podobu třeba teprve pod hrubým nánosem poruch a písařských omylů trpělivě odkrývat.²⁶ Při tom může být dobrou pomůckou Benešovičovo mnichovské vydání Scholastikovy Synagogy.

V dlouhém vývoji textu se dají zjistit jisté etapy. Originál Metodějův byl psán hlaholicí, jak se rozumí samo sebou. První poruchy vznikly v textu, jak se zdá, při přepise písmem cyrilským, patrně na jihu. V Metodějově překladě zůstaly některé řecké výrazy technické nepřeloženy, alespoň některé z nich nejspíš proto, že byly u balkánských Slovanů tehdy běžné. Písaři však nerozumějíce jim všelijak je komolili anebo si je upravili podle podobných slovanských slov. Tak např. za řecké *ἡμιολίας* (půldruhanásobek, 150 % úroku z půjčky) čteme *imi*, za *τὴν πρόσδοσιν* ‚výtěžek z prodaných věcí‘ *prosto*,²⁷ za *θυμελικούς* ‚herce‘ *filikija*, za *γοητείαν* ‚čarodějství‘ *chotiju*.²⁸ Tento poslední případ se dá nejlépe vyložit přepisem z hlaholice, neboť hlaholská písmena **ꙗ** ‚glagolí‘ a **ꙗ** ‚chěr‘ jsou si velmi podobná, takže

²³ Fr. Kop, *Vývoj metropolitní pravomoci v církvi západní I*, Praha 1941, 55n. V Byzanci byl tento kánon Apoštolský 34 (35) chápán jako potvrzení primátu cařihradského patriarchy. Proto byla v řeckém exempláři Syntagmatu, poslaném odtud do Bulharska, vypuštěna slova *ἐκάστου ἔθνους*. Tato slova nejsou ani v slovanském překladě v Jefr ve vydání Benešovičově (f. 16a, str. 68). Srov. *Byzantinoslavica* XXI, 1960, str. 394.

²⁴ P. Lavrov, *Kyrylo ta Metodij v davn'o-slov'jans'komu pys'menstvi*, Kyjiv 1928, 202: nomokánon Fotiův (14 tit.) byl přeložen za cara Symeona v Bulharsku. — V. Benešovič, *Kanoničeskij sbornik*, 260 nazývá Jefremovskou kormčí knihu starým jihoslovanským překladem Syntagmatu 3. redakce neboli *Tarasiovské*. — A. S. Pavlov, *Sokraščennyj kurs cerkovnogo prava*, str. 159, vyslovuje názor, jistě nesprávný, že překlad nomokánonu o 14 tit. vznikl v Rusku v 11. století za velkoknížete Jaroslava, a poukazuje na „ruské juridické termíny“ jako *tiunъ*; ty však mohou pocházet od ruských kopistů.

²⁵ V. N. Benešovič, *Ioannis Schol. Synagoga*, str. XIV.

²⁶ H. F. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung*, 19—21 podává některé korektury „k četným nesrozumitelným místům“.

²⁷ Ust 16a 17 (Anc 15). V předcházejícím kánonu (Chalc 25, Ust 16a 8) *ἡ πρόσδοσιν* je přeloženo *pribytъkъ* jako v Jefr, ale v Jas je k tomu doplněk *цѣло* (Ust *цѣлъ*), což by nasvědčovalo tomu, že zde původně bylo taktéž *prosto*.

²⁸ Srov. H. F. Schmid, o. c., 108—110.

z původního *goitiŕe* (-*ŕje*) snadno mohlo vzniknout *chotijŕe*²⁹ čímž ovšem smysl tohoto místa byl pak podstatně změněn: místo „kdo bude dělat kouzla a čáry“ čte se: „kdo z manželů (chápeme-li *chotiju* jako gen. duálu) bude dělat čáry.“

V dalším vývoji byl cyrilometodějský překlad, nejspíše až na jihu, někým glosován in margine a v dalším opise byly tyto postranní poznámky mechanicky vřazeny do textu. Tím vznikl zmatený dvojí překlad, který jsem zjistil v *Ust* i v *Jas* na sedmi místech.³⁰ Některé tyto korektury byly dělány podle jiného řeckého textu s variantním čtením. Tak např. v Ap 16, tit. XVIII (*Ust* 21a 19) bylo řecké *ἀργίαν* původně přeloženo *prazdъnъstvo*, potom podle varianty *αἰτίαν* někdo napřed k tomu připsal in margine *vinu* a v dalším přepise byla tato marginálie vsunuta do textu, takže *παρ' οὐδέν λογισάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὀρισθεῖσαν ἀργίαν* je přeloženo *ni vъ čtože stvorъ prazdъnъstvo ichъ zapovědanuju imъ vinu*. Jinde jde většinou ne o jedno slovo, nýbrž o delší větné celky takto zdvojené. V *Jas* (23a) zůstal v jednom případě tento opravný překlad připsán na spodním okraji listu.

Nejvíce textových poruch bylo zaviněno nedbalostí nebo nepozorností písařů: místo *vъtorujutъ* (*Ust* 7a 2) čte se *vъrujutъ*, místo *eteri* čte se *eretikъ* (36b 15), místo *dogmatěchъ* stojí tu *trgda* (37a 1), místo *beštiniju* je tu *obъšteniju* (45b 17) apod. Důsledně je změněno morav. *mъša* a od toho utvořené přídavné jméno *mъšъnъ*, neznámé jihoslovanským a ruským opisovačům, v nesmyslné *mъnъši* „menší“: místo *mъša tvoriti* (za řec. *λειτουργεῖν*) píše se *mъnъša tvoriti* (9a 22), místo *službъ mъšъnei* je *sl. mъnъšei* (20b 11), místo *mъšъnuju službu* je *mъnъšjuju sl.* (36a 9).³¹

Dosti často se též vyskytuje vynechávání slov haplografií, že totiž písař z jednoho slova přeskočí na stejné slovo o něco dál v textu. Zaznamenal jsem si sedm takových příkladů,³² v jednom z nich je táž omissio ex haplographia na stejném místě v řeckém textu (v rukopise G Na), což může být dobrým ukazatelem, kde hledat zdroj řeckých vlivů na pozdější vývoj textu *Ust* i *Jas*. Jinak haplografie sama je důkazem, že nejde o úmyslné krácení textu autorem, nýbrž o nahodilé výpustky z nepozornosti.

Všechny tyto uvedené proměny textu — na úkor jeho správnosti — staly se před XIII. stoletím, z něhož pochází *Ust*, a jsou společné oběma kopiím, *Ust* i *Jas*. Bylo by však velkým omylem stavět je do téže vývojové linie. Bližší předloha *Jas* pocházela z jiného hyparchetypu (X²). Po stránce formální lišila se od *Ust* tím, že v ní byly správně uvedeny tituly XXVII a XXVIII, které jsou v *Ust* přehozeny tak, že napřed se čte tit. XXVIII označený jako XXVII, potom XXVII označený jako XXVIII; v *Jas* v tit. XXXVII chybí kánon Laod 6, Laod 27 pak, označený jako 17, byl přesunut z tit. VII do VIII na druhé místo.³³ V *Jas* nepozorujeme rušivé vlivy středobulharské záměny nosovek jako v *Ust*, jehož předloha prošla kdysi patrně bulharským prostředím.³⁴ Kromě toho *Jas*, třebas je o více než 200 let mladší, má v mnoha případech správnější čtení, je v něm méně chyb a vynechaných slov; dokonce pozorujeme, že někde (např. tit. II Chalc 12, tit. IV Ap 40) uchoval prvotní starobylý překlad, kde *Ust* podlehl sekundární úpravě vlivem recenze jefre-

²⁹ Řec. *ὁ γόης* (II Tim 3,13) se v Apoštolu překládá *čároděicъ*, avšak Ap. Ochridský, Slepčenský a Šišatovacký má za *γόητες goiti*; srov. V. Jagič, *Zum altkirchenslavischen Apostolus*, II. Lexikalisches, 26, 32. V *Ust* 11a 17 (v nadpise tit. 39) se *γοητεῖα* překládá *studъ*.

³⁰ *Ust* 8a 10, 21a 19, 22a 12, 27a 6, 31b 18, 38a 3, 46a 4.

³¹ Srov. H. F. Schmid, o. c. 98, 110—111.

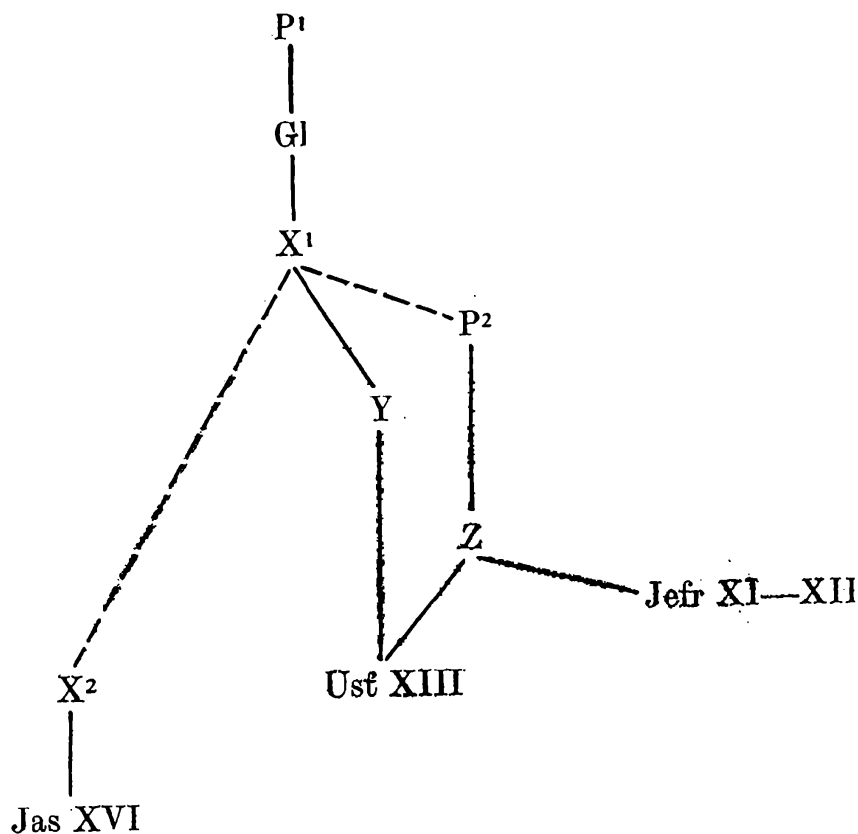
³² *Ust* 13b 26 (Ap 40, tit. 4): zde také v řec. rukopisech G Na (G = Claramont. 81, Mosq. Syn. 432, Na = Nan 22 = Venet I 29); 22a 23 (Chalc 10, tit. 19); 39a 16 (Bas 41/56, tit. 40); 40b 5 (Bas 33/48, tit. 41); 41b 4 (Bas 23/38, tit. 42); 44b 6 (Bas 82, tit. 45); 46a 4 (Ap 8, tit. 47).

³³ Ap 67 je v obou, *Ust* i *Jas*, zařazen omylem do tit. 42, místo 41.

³⁴ *Ust* 37b 1 *smudrъstvujustju* místo *-juštę* (*Jas smudrъstvujušta*), *Ust* 41a 15 *ju* místo *je* (*Jas e*).

movské. Ojedinele se v něm obráží jiná řecká varianta, např. v tit. II Chalc 12 *vešti radi = διὰ πραγμάτων* místo *διὰ πραγματικῶν*. Pro tyto své vlastnosti může Jas prokázat neocenitelné služby při rekonstrukci prvotního Metodějova překladu nomokánonu.³⁵ Sreznevskij v svém přetisku jeho textu z Ust' uvedl pečlivě všechny varianty z Jas a interpunkci rukopisu, která je zhusta nesprávná a dělí od sebe slova, jež k sobě patří, nahradil novými rozdělovacími znaménky³⁶ — ale to je vše. Jeho poznámkový aparát je naprosto nedostatečný, odkazy na řecký originál jsou jen nahodilé a skrovné a celý složitý vývoj textový je úplně přehlížen. Potřeba nového vydání Metodějova nomokánonu je očividná a s pomocí mnichovské edice Beneševičovy mnohem snáze uskutečnitelná než kdy předtím. A konečně i paralelní texty Jefremovské kormčí knihy, jejíž autor použil Metodějova překladu jednotlivých kánonů, mohou do jisté míry přispět k objasnění leckterých míst ustužského textu. Vcelku však v porovnání s překladem Metodějovým znamená nový jefremovský překlad krok zpět.

Bylo by tudíž nejvýš ukvapené hodnotit Metodějův překlad nomokánonu podle chatrného ustužského textu, jak to činil A. I. Sobolevskij,³⁷ upíraje překladateli



Grafický obrazec, znázorňující textový vývoj slovanského překladu nomokánonu

P¹ = prototyp Metodějova překladu Synagogy Scholastikovy.

P² = prototyp překladu Syntagmy o XIV titulech.

G¹ = Švatojimraské glosy.

X¹, X², Y, Z = nezachované stupně textového vývoje.

³⁵ Ust' 33a 6 (Bas 18, tit. 34) má za řec. *ὁμολογία* (řeholní slib) *ispovědanija že, Jas izvolni eže*, což je zřejmá chyba místo *izvolenie že*, které asi bylo v prvotním překladu; jinak *ispovědanije* za *ὁμολογία* je pravidlem v Jefr a také v Ust' a Jas na jiných místech.

³⁶ Někde, např. Ust' 11b 26, byla ponechána interpunkce rukopisu na úkor srozumitelnosti.

³⁷ *Materialy i issled.* str. 141; srov. též pozn. 5.

Scholastikova sborníku (tj. podle něho buď sv. Metoději, nebo některému z jeho učeníků, jenž pořídil překlad na jeho rozkaz) „jakékoli pozoruhodné vlastnosti“, neboť prý místy, třebas zřídka, podává nesmysly. Na důkaz toho uvádí dva příklady; v poznámce k tomu sice přiznává, že text Ust' není prost chyb a písařských omylů, ale zdá se mu, že obě jím citovaná místa podávají zvláštnosti překladu a nikoli ruského opisu z XIII. století. Ve skutečnosti však v prvním případě má Jas správně *predaša* místo chybného *predaša se* v Ust' (6b 23); v druhém případě (Neoces 7, tit. XXVII, 27a 13), opravíme-li „nesmyslné“ *jaduštachъ* na *jaduštichъ*, dostaneme poněkud volnější ztlumočení řeckého textu: „kněz ať nechodí“ — praví se tam — „na svatbu těch, kdo se žení po druhé, protože až ho bude manžel po druhé ženatý žádat za pokání (epitimii), jak bude knězi, který souhlasí s takovými sňatky tím, že se na nich hostí?“ Místo toho je v slovanské úpravě: „... jak bude knězi, který se přidržuje těch (přidává k těm, souhlasí s těmi), kdo se na takových sňatcích hostí?“

Jazyková povaha Metodějova nomokánonu.

a) *Charakteristika Metodějova překladu na základě srovnání s překladem Syntagmatu v Jefremovské kormčí knize.* Pro výzkum Metodějova překladu nomokánonu, který se zachoval v tak porušeném stavu, má nemalý význam fakt, že překladatel jefremovského Syntagmatu ho použil při své práci. Možno tudíž právem očekávat, že kritickým srovnáním obou těchto textů, Ust'/Jas a Jefr, získáme cenný materiál nejen pro poznání jejich celkové hodnoty, nýbrž i pro objasnění leckterých míst. Ani Beneševič nevytěžil z takové kolace vše, co se dá, pro své velkolepé vydání Jefremovského rukopisu. Tak např. Sard 3 za řec. *διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμῶς τὰς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας* překládá Jefr 101a *zane ne iměti namъ ljubъve zaključati dvъrii*, což je ponecháno bez poznámky, ač *iměti* nedává smyslu a je tu zřejmý omyl písaře místo *mъněti*, jak vysvětluje z paralelního místa v Ust' 13b 21 *jako da ne mnimi budutъ ljubovъnychъ zatvarejušte vratъ*, aby se nezdálo, že zavírají dveře lásky³⁸.

Autor Jefr nebyl asi zcela na výši v potřebných juridických znalostech. Neví např., že *Ὅσιος* na počátku Sardických kánonů je jméno kordovského biskupa, který hrál význačnou roli již na sněmu Nicejském, a překládá je jako adjektivum *prěpodobъnyi*. Dosti těžce zápasí s řeckou předlohou.³⁸ Někde má chybný překlad proti správnému v Ust'. Zásadní rozdíl proti Metoději je však v jeho poměru k řecké předloze. Metoděj překládá věrně, ale dbá přitom na strukturu slovanského jazyka, na jeho syntaktické zvláštnosti a rázovitá úsloví, kdežto Jefr má na zřeteli hlavně doslovnou shodu s řeckým originálem jak ve vazbách, tak i v slovosledu. Tento velký rozdíl mezi oběma nejstaršími kanonickými sborníky nebyl dosud konstatován; Sreznevskij, který si ho jediný povšiml, nevyjádřil se o něm dosti určitě.³⁹ Při pozor-

³⁸ Např. tit. VIII Anc 15 *περὶ τῶν διαφερόντων τῶ κυριακῶ* Ust' 16a 12 *o veštechъ c(ъ)rk(ъ)ovъnychъ*, Jefr chybně *o přenošešti c(ъ)rk(ъ)vi; τὴν τιμὴν* Ust' ib. 16 *cěnu*, Jefr ib. *čvstъ; τῶν πεπραγμένων* Ust' ib. 17 *prodanychъ*, Jefr *stvorennyimъ* (četl *πεπραγμένων*).

³⁹ *Obozrenije* . . . , str. 123—124. Sreznevskij srovnává překlad Chalc 12 (tit. 2) v Ust' a Jefr a dodává, že podle takových míst možno se domnívat, že překlady některých kánonů byly přepsány z jedné knihy do druhé. Otázka Jefr a jejího prototypu dosud zbytečně zatěžovala a mátlá badatele o nejstarším cyrilometodějském překladu nomokánonu. Také A. Solov'jev (*Svetosavski nomokanon*, 26) není si vědom velkého rozdílu jazykového a textově kritického mezi Ust' a Jefr, poněvadž připouští možnost, že by Jefr mohla být dílem Metodějovým. Poukazuje na to, že jsou v ní stopy jazyka Metodějova, ale to platí jen o partiích společných oběma textům. Jinak možno s ním souhlasit, že jen důkladná studie o jazyku Jefr by mohla rozhodnout, je-li vskutku dílem Metodějovým.

nějším srovnání snadno lze zjistit, jak v Jefr mizejí na paralelních místech všechny vazby charakterizující starobylost textu. Z hojného materiálu uvedu alespoň několik ukázek, napřed ze syntaxe a stylistiky, potom z lexika.⁴⁰

Je známo, že se v slovanských jazycích projevuje snaha, aby přívlastek byl pokud možno souřadný, a že tudíž podřadný přívlastek v genitivě se často vyjadřuje adjektivem. Podle F. Trávníčka⁴¹ jsou to „podmětová a předmětová adjektiva, vyjadřující podmět nebo předmět děje tkvícího v substantivech, jejichž jsou bližším určením“ — věc to zvláště ve staré češtině běžná.⁴² Podobně tomu bylo i v Metodějově překladu. Jefr nahrazuje zpravidla tyto adjektivní vazby genitivem: Ust 12b 20 *κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν ἐπὶ τῶν πατέρων* po přejatomu o(τb)čbyskomu obyčaji, Jefr 26a *πο predanuuomu otъ o(τb)cb ob.*; Ust 15b 12 *ἐν τε τῷ λόγῳ τῆς πίστεως* vъ slovesi věrněmъ, Jefr 97a *словомъ i věry*; Ust 21a 21 *διδάσκαλος ἀταξίας* kazatelъ nepodobenъ, Jefr 14b *учитель bečinija*; Ust 33a 8 *τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν* slovesъnoje svršenije, Jefr 187b *σκόπησαν ἰσχυρὰ* slova; Ust 38b 2 *τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον* s(τ)p(a)senuju tainu, Jefr 195b *τὸ σ(τ)p(a)seniia*; Ust 43a 3 *εἰς οἶκον προσευχῆς* vъ chramъ m(o)l(i)tvny, Jefr 196a *vъ domъ m(o)l(i)tvny*; Ust 41b 13 *τὸ τοῦ γάμου βέβαιον* bračnoje izvěstije, Jefr 191b *braka izvěstije* atd.

V staroslověnských evangeliích se vyskytuje svérázný způsob vyjadřování řeckých vazeb předložkového spojení se členem, kde překladatel k tomu použil participia od slovesa *byti*. Také tento obrat nacházíme v Ust, zatím co Jefr jej již většinou nahrazuje grecisující vazbou se zájmenem *ize*: Ust 46a 11 *τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις* byvajusťaja vъ nemъ sъbivanija, Jefr 87b *ἵνα ἴδῃς* vъ njemъ sъbory; Ust 20b 24 *τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προειρημένων ἐξενεχθεῖσαν* izdrečenije sušteje na ne izneseno, Jefr 91a *οὐκ ἐπιτρέψεται* na prežderečenyichъ iznesenoje. Někde je tato samostatná slovanská vazba zachována i v Jefr, jako Jefr 26a *τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν* sušťaja vъ vъsekoj oblasti, v Ust a Jas je *sušťaja* omylem vynecháno; Ust 12b 18 *τὰς δὲ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας* sušťaja že vъ varvarъskychъ vъ jazycěchъ b(o)žija c(ъ)rk(ъ)vi, stejně Jefr 26a.⁴³

Řecké participiální a infinitivní vazby se v Ust případně vyjadřují větou, Jefr se opět přiklání k řeckému originálu: Ust 19a 24 *ἐπίσκοπον ... τύποντα* ašte kotoryj jep(i)s(ko)pъ ... bijetъ, Jefr 15a *ἐπισκοπῶν* ... bijusťa; Ust 25b 6 *ὁ δὺο ἀδελφὰς ἀγόμενος* ašte kto poimetъ sestrenicě, Jefr 15a *ὁ δὺο ἀδελφὰς ἀγόμενος* ašte kto poimetъ sestrenici; Ust 41a 8 *ἀποδίδοσθαι τοῖς προμνηστευσαμένοις* vъdajati, imъže preže obručeny budutъ, Jefr 83a *ὁ δὺο ἀδελφὰς ἀγόμενος* preže obručenyimъ. Podobně u řeckých vazeb infinitivních: Ust 43a 5 *μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν εἰς συναίσθησιν τῆς φοβερᾶς ἁμαρτίας* jegda že pridetъ vъ oštjuštenije (Jas očjutie) gъrdago grěcha, Jefr 196a *πο πρὶς τὸν θεὸν* že vъ čjuvstvo strašnaago gr.; Ust 23a 27 *ὡρίσε τοίνυν ἡ ἀγία σύνοδος τοὺς τοιοῦτους ὑπομιμνήσκεισθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου ... ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως* ustavi ubo s(ve)tyj sborъ, da takovymъ vъspomenetъ pravě (Jas správně pravě) ekъdikъ ... da otidutъ iz grada, Jefr 35a *ὁ δὺο ἀδελφὰς ἀγόμενος* ustavi ... takovymъ vъspomenomъ byti

⁴⁰ H. F. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung*, 13, p. 7 praví, že připravil obsáhlé zpracování lexikálního materiálu z Ust u porovnání s Jefr, ale pokud je mi známo, nebylo z toho nic uveřejněno.

⁴¹ *Mluvnice spisovné češtiny II*, Praha 1949, 455.

⁴² J. Gebauer, *Historická mluvnice jazyka českého IV*, 156n.

⁴³ Srov. J. Kurz, *K otázce členu v jazycích slovanských se zvláštním zřetelem k staroslověněštině* (Byzantinoslavica 7, 331—333, 338) zjistil tento „postup zcela samostatný“ pro vyjádření řecké vazby se členem v 17 dokladech ze stsl. evangelií.

prvoje vъspominalьnikъmъ... jako iziti imъ otъ c(ěsa)r(ъ)stvozjuštaago grada. Řecký imperativní infinitiv se v Ustě překládá indikativem s *da*, Jeřr se přizpůsobuje řečtině: Ustě 20b 2 τοῦτον μηκέτι παρ' ἑτέροις δικάζεσθαι, ἀλλὰ μένειν βεβαίαν... τὴν ἀπόφασιν sъ k tomu ot iněchъ suda da ne přijemletъ, nъ da budetъ tvrdo... izdrečenie, Jeřr 93b tomu kъ tomu předъ iněmi ne prěti se, nъ prěbyvati izvēstu... osuždeniju.

Autor moravského nomokánonu užíval s oblibou místo jednoduchého slovesa opisných vazeb substantiva se slovesem tvoriti/sъtvoriti, řidčeji dějati aj.:⁴⁴ molitvо sъtvoriti (συνεύχεσθαι): Ustě 36a 4 τοῖς αἵρετικοῖς συνευχόμενος sъ eretiky m(o)l(i)tvu stvorъ, Jeřr 17a sъ er. pomolivъ se; — mъšq tvoriti (λειτουργεῖν): Ustě 9a 22 μήτε... λειτουργεῖν ni mъnъša (namísto správného mъša) tvoriti,⁴⁵ Jas ni mošti (!) tvoriti, v Jeřr k tomu není paralela; — službъ tvoriti (λειτουργεῖν): Ustě 22a 18, Jeřr 33a má zde služiti; — sъborъ sъtvoriti (ἐκκλησιάζειν): Ustě 46a 14 sborъ stvoritъ, Jeřr 87b sъbirajetъ se; — blaznъ tvoriti (παρεμποδίζειν): Ustě 16b 5 ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο da c(ъ)rk(ъ)vi blazna ne tvoritъ, zde i Jeřr má vhodný opis da c(ъ)rk(ъ)vnymъ pakosti ne budetъ; — grěchъ tvoriti: Ustě 20b 9 ἐπὶ ἐγκλήματι φανερωῶ javě... grěchъ tvorivъ (Jas sotvorivъ); Jeřr 15b o sъgrěšení javljeně; — pečalъ sъtvoriti (λυπεῖν): Ustě 37b 22 λυπεῖ τὸν Χριστόν pečalъ stvoritъ ch(ri)s(t)u, Jeřr 17b opečalejetъ ch(rist)a; — ukoreniju tvoriti (καθυβρίζειν): Ustě 32b 16 καθυβρίζειν... τὸν κεκτημένον ukoreniju tvoriti... stěžanъšago, Jeřr 187a rogati se... sъzъdanъšjuumu;⁴⁶ — svoje (vlaste) tvoriti (σφετερίζεσθαι): Ustě 14a 23 μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῶ σφετερίζεσθαι τι ne dostoitъ že jemu svojego ničtože [Jas ničesož(e)] tvoriti, Jeřr 16b ne lětъ že jemu jestъ osvoiti čso otъ nichъ; Ustě 11b 24 ne dostoitъ... (čso) sebe vlasta (Jas vlagališta) tvoriti, bez paralely v Jeřr; — nuždъ sъtvoriti (βιάζεσθαι): Ustě 41a 1 εἴ τις παρθένον ἀμνήστεντον βιασάμενος ἔχει ašte kto d(ě)v(i)ci neobručeně nužju stvoritъ, Jeřr 18b iže d(ě)v(i)cu neobručenu nužju imatъ; — pakosti dějati: Ustě 18a 3 βιάζεσθαι τοὺς καθεστῶτας pakosti dějati postavlennymъ, Jeřr 83b prinužati posaždenymъ (srov. ŽM XI pakosti dějaše); — ogavije tvoriti (dějati): Ustě 30b 16 μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν ni c(ъ)rk(ъ)vnymъ ni žitiiskymъ ogavija tvoriti veštemъ, Jeřr 32a ni žitiiskymimi sъtvužati sebe veštmъ; Ustě 9a 8 τὰς αὐτοῦ παρενοχλεῖν ἀκοὰς ni ogavija dajati (místo dějati) sluchomъ jego; — s pasívním participiem: Ustě 33a 26 ἕως ἂν φανερωῶς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐρευνήσωμεν γνώμην dondeže javě svoju ichъ volju tvorimъ ispytanu, Jeřr 187b donъdeže javě svoichъ ispytati ja razumъ. — Jiný opis čteme v Ustě 38a 17 χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς bl(a)goststъ na nichъ javiti, kde Jeřr má bl(a)goststvonati o nichъ. Sem možno též zařadit překlad řeckého βενεφικίους κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύεσθαι Ustě 31b 4 venefekijemъ ispraviti, da paky voinu (Jas správně voini) budutъ, Jeřr 23a mъzdami ispraviti ježe voinvstvonati.

Opisům s tvoriti/sъtvoriti odpovídají v pasívu opisné vazby se slovesem priimati/prijęti: — sqdъ prijęti: Ustě 19b 18 παρὰ τῆ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθαι ot sъnъma oblastьnago sudъ da priimutъ, Jeřr 33a předъ oblastьnymъ sъborъmъ da

⁴⁴ Srov. Mat 5. 44 διώκειν napastъ tvoriti Zogr Mar Ass Ostr.

⁴⁵ Správně to vyložil již H. F. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung*, 110.

⁴⁶ Srov. ukoriti Cloz 3a 2. — Jeřr sъzъdanъšjuumu vzniklo patrně z řec. varianty κεκτισμένον.

prítit se; Ust 20a 26 εἰ... κριθεῖν ἄστε... *sudъ prijemletъ*, Jefr 93a *ἄστε osuždenъ budetъ*; Ust 20b 3 μηκέτι... δικάζεσθαι *suda da ne prijemletъ*, Jefr 93b *ne príteti se*; — nuždо prijěti (βιάζεσθαι): Ust 41a 26 ἡ δούλη, εἰ ἐβιάσθη *rabyňi ἄste i nižju priimetъ*, Jefr 192b *ἄste i rabyňi prinužena budetъ*; Ust 8b 12 πλὴν εἰ μὴ κατὰ νόμους ἀναγκασθεῖν *razvě ἄste po zakonu niža budetъ*, bez paralely v Jefr; — μοκρὸ prijěti (κολάζεσθαι); Ust 49b 2 κολασθήσεσθε *muķu priimete*, Jefr 20b *mučeni budete*.⁴⁷

Změny, které provedl autor Jefr v prvotním překladu církevních kánonů, nebyly jen jeho osobním projevem. Byla to metoda jiné školy literární, usilující o doslovnou shodu slovanského překladu s řeckým textem. V. Pogorelov⁴⁸ ukázal ve své studii o Sávově evangeliáři, že prvotní cyrilometodějský text evangelní byl v něm podroben nové úpravě v Bulharsku v X. století. Původce této nové úpravy si počínal podobně jako autor Jefr: tam, kde staroslověnská evangelia Zogr Mar Ass Ostr mají přívláskové adjektivum, podmětové nebo předmětové, místo řeckého genitivu substantiva, zavádí opět genitiv; kde jsou v nich participia rozvedena větou, má Sav opět participia shodně s řečtinou, a kde bylo v nich aktivum za řecké pasívum, objevuje se zase pasívum. V Jefr zmizely též většinou zdařilé pokusy prvotního překladatele o volnější způsob ztlumočení řeckého textu. Sledovat v jednotlivostech toto zhoršování slovanského překladu není bez užítku, ježto tím získáváme hojný a průkazný materiál k charakteristice nejstarší epochy literární u Slovanů. Právě tímto sesunem od volnosti k doslovnosti můžeme změřiti výši, na niž se vzepjal slovanský jazyk v klasickém období velkomoravském.

Názorně se to dá ukázat na krátkém kánonu Bas 31 (tit. XLI), který zní: Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀφανοῦς ὄντος πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἑτέρω συννοικήσασα μοιχᾶται. Ust 40b 24 překládá: *ἄste kotoraja žena, zašdъšju mužju jeja, ne dožidetъ jeho, ni umъrša jeho uveděvъši ti posagnetъ, preljuboděica jestъ*; Jefr ponechává počáteční *ἄste*, ale vynechává podmět konkrétně vyjádřený za řecký člen, místo *ne dožidetъ jeho*, což je reminiscence z jiného kánonu Basiliova,⁴⁹ klade dobrý překlad řeckého ἀφανοῦς ὄντος: *ἄste ošdъšju mužju i bez věsti byvъšju, přěže uslyšati o smъrti jeho, za inogo šdъšija* (var. šdъši) *preljuby stvoritъ*. Není pochyby, že překlad Jefr zůstává daleko co do srozumitelnosti a plynulosti za Ust. Stejný způsob, jak dodat jasnosti překladu přidáním určitého podmětu za řecký člen, nacházíme v Ust 39b 15 (Bas 52) ἡ τοῦ κνήματος κατὰ τὴν ὁδὸν ἀμελήσασα ἄste *kotoraja žena rožъši na puti toli nebrežetъ roženago jeju . . .*, Jefr 193b *jen nebręžъši roždenaago na puti . . .*, při čemž není hned patrné, že tu jde o její dítě.

Také i místa dosti nesnadná jsou v Metodějově překladu správně přeložena, např.

⁴⁷ Srov. V. Jagić, *Zum altksl. Apost.*, 94, II. 100, 109.

⁴⁸ *Opyt izučeniija teksta Savvinoj knigi* (Sborník Filosof. fakulty university Komenského v Bratislavě, roč. 5, č. 46, 1927, str. 26—30). Pogorelov myslil, že rozvádění participií větou v prvotním textu se stalo pod vlivem Vulgáty. Ale v Metodějově nomokánonu, kde jsou podobné vazby v Ust, nedá se nikde bezpečně zjistit vliv latinského překladu kánonů, který byl též znám na Moravě ze sbírek rozšířených v říši franské.

⁴⁹ Bas 16/31 Ust 40b 25 *ne dožidetъ jeho*, které je v slovanském textu přidáno, vniklo sem nejspíš z kánonu Bas 21 (36), který je obsažen v řeckém textu téhož titulu, ale v slovanském překladě byl vynechán: αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τῶν ἀνδρῶν μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον Jefr 191a *jako že bo ne ždavanъšaja . . .* Místo to svědčí o tom, že autor Ust byl člověk dobře sčetlý v kánonech.

Gangr 19 (tit. XXXI) ἐπικουροῦντος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ Ust 29a 20 *suštju vъ nemъ svъršenu smyslu*; tak chápou toto místo také novodobí kanonisté (Hefele, van Espen, Milaš).⁵⁰

Volným překladem se dává nejednou důraz myšlenky, jako když za *σώζειν* se místo obvyklého *chraniti* užije odchylně *svěštati*; je to v kánonu Chalc 12 (tit. II), kde se jedná o důležitou věc v organizaci církve, o vlastní práva skutečné metropole, jež mají být zachována i proti zásahům panovníků; proto se praví, že musí být „svěcena“, tj. že musí zůstat posvátná, svatá, nedotknutelná: Ust 13a 24 *δηλονότι σφζομένων τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων javě jako s(ve)štajemomъ suštímъ po istině mitropolii svoimi* (místo *svoimъ*) *opravdan(ijemъ)*, Jefr 33b *chranimomъ suštímъ po ist. mitr. svoimъ pravъdъbnъimъ*.⁵¹

Řecké ἀναστήναι o nemocném je pregnantněji vyjádřeno volně podle smyslu *icělěti* místo doslovného *vъstati* v Laod 47 (tit. XXXVI) τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας τὸ φῶτισμα καὶ εἶτα ἀναστάντας ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν Ust 34b 13 *bolemъ* (dat. pl.) *prijemljuštímъ prosvěštenije i potomъ icělěvъšimъ izučiti se věřě*, Jefr 99a *prijemljuštímъ vъ neduzě prosvěštenije i po semъ vъstavъšemъ navyknuti věru*.

Za řecké ἀλλότριος, kterého se užívá v přeneseném smyslu, vhodně se klade předložka *kromě*: Ant 1 (tit. L) τοῦτον ἢ ἁγία σύνοδος... ἀλλότριον ἔκρινε τῆς ἐκκλησίας Ust 48 b7 *sego s(ve)tyi sborъ ... kromě c(ъ)rk(ъ)ve byti sudilъ jestъ*, Jefr 90a *togo ... štjuždego osuditi* (var. *suditъ*) *otъ c(ъ)rk(ъ)ve*. Nebo jinak volně, s důraznějším mravním odsudkem v Bas 80 (tit. XLIII) τὴν πολυγαμίαν... παντελῶς ἀλλοτριαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων Ust 42a 14 *mnogobračija premъlčaša ... nedostoino bo jestъ čl(o)vě)komъ kr(ъ)stъjanom*, Jefr 197a *otinudъ čjuže roda čelověčskaago*.

Za řecké ἐπι παρουσία, v přítomnosti klade Ust stručně předložku *pri* nebo *prědъ*: Laod 5 (tit. XXV) stanoví, že svěcení kněžská se nemají konat ἐπι παρουσία ἀκροωμένων, Ust 25a 17 *prědъ poslušajuštimi*, Jefr 96a *prišъstviu poslušajuštiichъ*; podobně Ant 1 (tit. L) ἐπι παρουσία τοῦ θεοσεβεστάτου (var. εὐσεβεστάτου) βασιλέως Κωνσταντίνου, Ust 48a 25 krátce *pri bl(a)goč(ъ)stivěmъ Kostentíně*, Jefr 90a *prědъ prišъstvijemъ (!) blagočъstija b(og)očъstivaago c(ě)s(a)re K*.

Řecké συντέμνει v Neoces 3 (tit. XLIII), kde je řeč o zkrácení doby veřejného pokání, překládá Ust 42a 26 *sъkraštajetъ lét(o)* [Pitra I. 451: tempus abbreviat], Jefr 85a *razděljetъ létu*.

Někdy je to spíše zdařilá perifrása než překlad, jako za *ὀπώρα*, Jefr 13b *ovoštъ*, má Ust 45a 26 *jaže sutъ vъ snědъ*. Řecké ἀποτάσσειν, ustanovovat (o mniších) je přetlumočeno volně *postrišti*.⁵² Chalc 4 (tit. XXXIII) ἐν οἷς τόποις ἀπετάξαντο προσκαρτεροῦντας Ust 30b 14 *vъ nichъže městěchъ postrigli se sutъ, da prebyvajutъ*, Jefr 32a (*ἀπετάξαντο* nepřeloženo) *vъ těchъ městěchъ tvrpeštemъ*.⁵³

⁵⁰ Pitra I. 492 (interpretatio Quesnelliana): stimulo suae cogitationis impulsus — což by spíš připomínalo překlad Jefr 89a, který se pravděpodobně opírá o variantní čtení ἐπικουροῦντος *izvēštajemu vъ njemъ konъčъnuumu potyšljeniju*.

⁵¹ Pitra I. 527: salvis scilicet verae metropolis privilegiis suis.

⁵² Viz také *strižbnikъ*, str. 222, pozn. 62.

⁵³ C. J. Hefele, *Conciliengeschichte*, 2. Aufl., Freiburg i. Br. 1873–90, II, 509: an den Orten, wohin sie gewiesen sind, verharrend; N. Milaš, *Pravila (Kanones) pravoslavne crkve s tumačenjima I*, 334: i neka ostaju uvijek u onim mjestima, u kojima su postavljeni.

Jiné takové perifráze jsou: Ant 1 (tit. L) *εἰ ἐπιμένοιοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα* (Pitra I. 456: si tamen contentiosius adversus ea quae bene sunt decreta persisterint) Ust 48b 1 *аште прѣбывајутъ противу гл(агол)јуште вѣрѣкы преданыимъ*, Jefr 90a *аште прѣбудутъ љуборѣрѣни вѣстајуште на доброје науѣнаја*.

Ap 45 (tit. XXXVII) *εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς (sc. αἱρετικοῖς) ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τι, καθαιρείσθω* Ust 36a 5 *аште s(ve)štenikomъ послужитъ, да изврѣтетъ s(e)*, Jefr 17a *аште ли повелѣтъ имъ будетъ jako pričtybnikomъ děistvovati čyto, da izvržetъ se*.

Neoces 8n (tit. XLI) *ἐὰν δὲ συζῆ, οὐ δύναται ἔχεισθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῶ ὑπηρεσίας* Ust 40a 17 *аште ли не отпуститъ (sc. ју), то не можѣтъ быти s(ve)št(e)nikъ*, Jefr 85b *аште ли съ неју живѣтъ, то не можѣтъ имѣти поруѣенуја јему служѣбы*.⁵⁴

Bas 67 (tit. XLIV) *ἀδελφομιξία τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται* Ust 42b 26 *bratosъměšije isprovědavъ se, da priimеtъ ubiica lѣta (-to Јas)*,⁵⁵ Jefr 195a *bratosъměšeniје ubiice lѣto isprověstъ se*; podobně Bas 65 (tit. XXXIX) *τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται* se překládá v Ust 38b 9 *ubiica lѣta da pokajetъ s(e)*, Jefr 195a *ubiice lѣto isprověstъ sja*.

Anc 14 (tit. XXIX), kánon namířený proti bludné gnostické a manichejské askesi, která si ošklivila požívání masa a vína jakožto věci ďábelských, *ἀπεχομένους κρεῶν ἔδοξεν ἐφάπτεσθαι* Ust 28a 17 *ne jaduštímъ mеsъ podobajetъ vѣkušati*, Jefr 83a *ogrěbajuštemъ se mеsъ ključi se prikasati se* (kněží a klerikové, kteří při agapách nejedí masa, mají se dotknout, tj. ochutnat masa).⁵⁶

Někde to mohly být nejspíš důvody stylistické, které daly podnět k volnému překladu, zvláště u formulí častěji se opakujících, jako *καθαρεῖν*, které se obyčejně překládá *izvrěšti* nebo *otъlučiti*, např.: Ust 18b 22 *καθαρείσθω праздынъ будетъ s(ve)št(e)niја*, Jefr 20a *da izvržetъ se*; Ust 18b 14 *da prostъ будетъ s(ve)št(e)niја*, Jefr 20a *da izvržetъ se*; *καθαρεῖν τῆς λειτουργίας* Ust 48b 12 *lišati služeniја*, Jefr 90a/b *otъmětajetъ otъ služby*. Není jistě náhodou, že hned na počátku, v úvodní stati o pořadu sněmů, řecké *ἐξετέθησαν* (o kánonech: ,byly vydány, promulgovány‘), šestkrát za sebou opakované, je v slovanském překladě vyjádřeno pokaždé jinak (Ust 7a 12—22): v prvním případě je vynecháno bez újmy na srozumitelnosti, dále se překládá: *imiže dani byša*; *byst(ъ)*; *ot nichъže napisашe se*; *izloženo byst(ъ)*; *dano byst(ъ)*. Sem můžeme též uvést Ap 48 (tit. XLI) *ἀφοριζέσθω* (= *communione privetur*) Ust 40b 22 *da ne vѣlazitъ vъ c(ъ)rk(ъ)въ*, Jefr 17a *da otъlučenъ будетъ*; Bas 38 (tit. XLII) *αἱ κόραι... ἀκολουθήσασαι* (ve významu ,dívky, které jdou za mužem proti vůli otcově‘) je v Ust 41b 2 vyjádřeno jednoduše *děvy, jaže... posagajutъ* (,vdávají se‘), kdežto Jefr 191a doslovně: *vъslědovavъša*.⁵⁷

Zřídka lze pozorovat ve volném překladu i rozměnění právní normy, jako Sard 11 (tit. XLVII) *ἵνα εἴ τις λαϊκὸς ἐν τῇ πόλει διάγων τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, ἀποκινῶιτο τῆς κοινωνίας* Ust 45b 8 *da аште kotoryi љudinъ vъ gradě živgi vъ ḡ ned(ělē) ne pridetъ sъ čadъju vъ c(ъ)rk(ъ)въ, drugyја ḡ ned(ělē) da postitъ s(e)*, Jefr 104b *da аште kъto prostъcъ vъ gradě прѣбывајai*

⁵⁴ Jefr překládá doslovně, mediální *ἔχεισθαι* není vyjádřeno; Hefele I, 247: Lebt er dennoch mit ihr, so kann er in dem ihm übertragenen Dienst nicht verbleiben.

⁵⁵ Pitra I, 597: Cum sorore coitus homicidae tempore punietur; Milaš, *Pravila II*, 141: Koji učini blud sa sestrom svojom, podvrgava se istome vremenu kajanja, kao za ubijstvo.

⁵⁶ Později Zonaras komentuje tento kánon tak, že zde *ἐφάπτεσθαι* je toliko *ἀπογεύεσθαι*. Hefele I, 233: Diejenigen Priester und Cleriker, welche sich der Fleischspeisen enthalten, sollen (bei den Agapen) dieselben berühren (davon kosten).

⁵⁷ Milaš II, 394: djevojke, koje idu za čovjeka protivu volje oca.

*tri nedělnyja d(ь)ni vъ trъchъ n(e)d(ě)l(ja)chъ ne sъpodobitъ se,⁵⁸ otъloženъ budetъ obъštenija. Podle řeckého textu: kdo z obyvatel města po tři neděle se nezúčastní nedělní bohoslužby, má být vyobcován (vyloučen ze společenství církve); podle Ust̄ a Jas má být potrestán „postem“, tj. epitimií tří týdnů. V řeckém aparátu Beneševičově není zaznamenána žádná taková varianta. Slovanský text přidává také *sъ čadъju*, což rovněž není doloženo v řeckém textu. Jiný příklad odchylky od právní normy řecké předlohy je zachován též v Jefr. Má-li některý klerik — praví se v Chalc 9 (tit. XV) — soudní při s klerikem, ať věc předloží svému biskupu a ten ať předvolá obě strany a s předními kněžími svými ať věc spravedlivě rozsoudí: Ust̄ 19a 13 *sъ načalъnyimi svoimi porpy pravъdъno da ustroitъ*, Jefr 33a *da rasuditъ ja ep(i)s(ko)pъ sъ načalъnyimi jeho porpy*. V řeckém textu však se praví, že má přednést svou při biskupu, nebo chce-li biskup, má se pře konat před rozhodčími osobami, které si zvolí obě strany: *ἡγουν γνώμη αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφοτέρα μέρη βούλωνται, τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθαι*.*

Tu a tam připouští sám řecký výraz různé pojetí. Tak Ant 5 (tit. XXII) *μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν* Ust̄ 24a 16 *k tomu služeniija ne ulučiti* (srov. Hefele I. 515: (soll) am Dienst keinen Teil haben; Milaš II. 56: niti smije ikakve već službe da vrši), Jefr 91a *kъ tomu icěljeniju ne byti* (srov. Pitra I. 458: nec ultra remedium consequetur).

Jak pestrý a rozbíhavý je semasiologický odraz některého řeckého slova v obou památkách, možno ukázat na překladě řec. *ἄκυρος* (4krát) a *ἄκυροῦν* (jednou) v Ust̄ *nevlastъnъ* (2krát), *razoritъ* (2krát), *ostaviti* (jednou), v Jefr *bezvlastъnъ* (dvakrát), *neutvrženъ* (jednou), *otъvrěšti* (2krát). Jen jednou je tu jakási shoda: Ant 23 (tit. VI) *ἄκυρον εἶναι τὴν κατάστασιν* Ust̄ 15a 25 *nevlastъno budi ustrojenije*, Jefr 94b *bezvlastъnu byti postavljeniju*. Na ostatních místech se oba překlady rozcházejí: Sard 15 (tit. XIX) *ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος ἢ τοιαύτη κατάστασις νομίζοιτο* Ust̄ 22a 4 *nevlastъno i netvrdo takovoje postavlenije da budetъ*, Jefr 106a *neutvrženo i nezvěsto tak. post. mъnitъ se*; Ant 22 (tit. III) *ἄκυρον εἶναι τὴν χειροτονίαν* Ust̄ 13b 13 *razoreno budi s(ve)št(e)nъstvo jeho*, Jefr 94b *bezvlastъnu byti rukopo(lo)ženiju*; CP 4 (tit. XXXVII) *τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἄκυρωθέντων* Ust̄ 35a 2 *ot nego byvъšimъ razorenomъ*, Jefr 26a *otъ njego byv. otъvrženomъ*; Ap 76 (tit. VI) *ἄκυρος μενέτω ἢ χειροτονία* Ust̄ 15a 19 *sъ (to Jas) da ostavitъ se s(ve)štenija* (konkrétně o osobě), Jefr 19b *to otъvrženo da přebudetъ postavljenije*.

Jindy totéž slovanské sloveso vyjadřuje řadu řeckých výrazů, jako *choditi* je v Ust̄ za řec. *παραγίνεσθαι* (7b 9), *ἀνατρέχειν* (9a 7), *ἀποδημεῖν* (9a 20), *ἐφοδιάζεσθαι* (9a 6), *ἐπιβαίνειν* (13b 8) apod.

K charakteristice obou textů uvedu ještě několik příkladů, kde dobrý slovanský překlad jednotlivých řeckých sloves, zachovaný v Ust̄, je v Jefr nahrazen kalkem podle řečtiny: *ἀναλαμβάνειν*: Gangr 13 (tit. XXXII) *ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιάσματος ἀνδρεῖον ἀναλάβοι* Ust̄ 29b 22 *vъ obyčъnago město ženъskago oděniija vъ mužъskyi obrazъ oblačitъ s(e)*, Jefr 88b *vъ ob. m. ž. o. mužъskoje priimetъ*; — *ἐγχειρίζειν*: Chalc 23 (tit. XX) *μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου* Ust̄ 23a 20 *ničtože priimъše ot svojego jep(i)s(ko)pa*, Jefr 35a *ničъsože poručъni*

⁵⁸ Sloveso *sъpodobiti se* (= *udostoiti se*) má zde význam „účastnit se sv. přijímání“ (srov. Jefr kánony Laod 47, Bas 73 a 75).

⁵⁹ Totéž místo se opakuje v kánonu Trull. 80, kde zní podle Jefr 64a: ... *ne prichoditъ ... da otъlučenъ budetъ komъkanija*.

otъ sv. ep.; — *ἐπιδιδόναι ἑαυτόν*: Bas 18 (tit. XXXIV) *δούλην λαθραίοις γάμοις ἑαυτὴν ἐπιδιδούσαν* Ust 32b 13 *rabě tainnychъ bracěchъ sebe pričastažjušti*, Jefr 187a *rabyňi tainnomu braku danъši sebe*; — *ἐπιπηδᾶν*: Ap 14 (tit. XII) *ἐτέρω* (sc. *παροιμία*) *ἐπιπηδᾶν* Ust 17b 19 *na inu* (sc. *oblastь*) *prichoditi (pre Jas)*, Jefr 14b *na droguju naskakati*; — *προέρχεσθαι*: Bas 18 (tit. XXXIV) *τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι προϊούσα ἡ ἐκκλησία* Ust 32a 21 *b(ož)ijēju bl(a)godatiju pospěžjušti c(ь)rky*, Jefr 186b *b. bl. proischodežti c(ь)rk(ъ)vi*; — *προσάγειν*: Bas 18 (tit. XXXIV) *πάρθενος...* ἡ ἐκουσίως ἑαυτὴν προσαγαοῦσα τῷ κυρίῳ Ust 33a 4 *(dě)va ... jaže (jako Jas) sama sebe poručí b(ogo)vi [g(ospode)vi Jas]*, Jefr 187a *děva ... voljeju sebe privedъšija g(ospode)vi*; Laod 2 (tit. XXXVIII) *τοὺς τοιοῦτους προσάγεσθαι τῇ κοινωνίᾳ* Ust 37b 17 *takovyja ... priimati podobajetъ obъštenijemъ*, Jefr 96a *takovymъ ... privoditi kъ obъšteniju*; — *προσέρχεσθαι*: Laod 35 (tit. XXXVII) *εἰδωλολατρεία προσῆλθεν* (Dionysius Exiguus: *se idololatriae tradidit*) Ust 53b 20 *idololatrii priloži se*, Jefr 98b *kъ kumirosluženiju priide*; — *συμπεριφέρεσθαι* *ve významu ,přihlížet, mít ohled'*: Bas 18 (tit. XXXIV) *συμπεριφερόμενοι ταῖς ἀσθενείαις τῶν κατολισθαιώντων* Ust 32a 18 *smotrěšte nemoštemъ padajuštichъ*, Jefr 186b *ъpodvi-gajušte se nemoštmí poplъzajušte se* (místo *-štichъ se*); — *τυγχάνειν*: Sard 3 (tit. III) *ἐν ἣ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι* Ust 13b 18 *въ neiže budutъ družii ep(i)s(ko)pi*, Jefr 101a *въ neiže přěbyvajutъ sušte ep(i)s(ko)pi*.

Tolik k charakteristice Metodějova překladu nomokánonu u porovnání s textem jefremovským. Vcelku možno říci, že Metodějův překlad nomokánonu má všechny ty přednosti, kterými se vyznačují staroslověnské překlady evangelní: nedrží se úzkostlivě řecké předlohy, víc dbá o srozumitelnost než o doslovnost, ale i při této volnosti se snaží přesně vyjádřit smysl originálu. I místa nesnadná jsou zde správně přeložena. Zvláště významným dokladem této Metodějovy odbornosti je v 5. kánonu neocesarejském překlad výrazu *γόνυ κλίνων* vztahujícího se na katechumeny. Nesprávným jeho výkladem u byzantských komentátorů XII. století vzniklo učení o stupních katechumenů, dokonalých a méně dokonalých, které bylo pak přejato i západními kanonisty. Teprv v nové době bylo dokázáno, že to byl omyl a že tento termín zde značí tolík co ,prosit na kolenou, kajícně se chovat, podrobit se církvění kázni'.⁶⁰ A právě tak jej chápe Metoděj svým překladem *αἶστε pokajetъ se*. Možno předpokládat, že tu nepodává jen svůj osobní názor, nýbrž spíše učení cařihradské školy. Po této stránce odborně kanonistické bude muset být Metodějův překlad ještě podrobněji prozkoumán.

b) *Shody ustúžského textu nomokánonu se slovanským Životem Metodějovým*. Již A. I. Sobolevskij⁶¹ upozornil na to, že se lexikální materiál Metodějova nomokánonu liší od slovníku nejstarších evangelních textů, Apoštola a žaltáře, třebaže se s nimi nezřídka shoduje. Zato však má mnohé koincidence se slovníkem ŽM. Jako slova společná oběma textům uvádí: *kafolikija* ,katolická', *služba* ,mešní liturgie', *strižbnikъ* ,klerik',⁶² *сънѣмъ* ,sněm', *kazatelъ* ,učitel', *guditi* (*βλασφημεῖν*) ,hanět, tupit',

⁶⁰ Zisterer, *Γόνυ κλίνων im Kanon V von Neocäsarea*, Theologische Quartalschrift 76, Tübingen 1894, 353—406. — F. X. Funk, *Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen I*, Paderborn 1897, 209—241; ib. III, 57—64.

⁶¹ *Materialy i issledovanija*, 142.

⁶² Ust 48b 23, ŽM X, Mučenijs sv. Klimenta. H. F. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung*, 119 vidí v tomto výrazu za *tonsuratus* „ein sicheres Zeichen für die Zusammengehörigkeit beider Denkmäler (tj. Ust a ŽM), ein weiterer Beweis für den mährischen Ursprung von Rum“ (tj. Ust).

chodatai ‚prostředník‘, *pravouěrbъ* (εὐσεβής) ‚zbožný‘. Tuto příbuznost Ust a ŽM konstatuje též H. F. Schmid hlavně při výkladu slov *strižьnikъ* a adjektiva *mbšьnъ* (od *mbša*), které se vyskytuje dvakrát v Ust ve zkomolené podobě *mbъš-*. Podrobným rozbořem dal by se počet těchto shod ještě rozmnožit, např. *anagnostъ* ‚lector‘, *izvěstьnyi* (ŽM XVII, Ust 20a 2 za ἀξιόπιστος), *svetyi dьnъ* (= εορτή ŽM XI, Ust 28a 3), *oblastъ* (= ἐπαρχία, παροιμία), *předělъ* (= ἐνορία) apod. Autor ŽM byl blízký učení Metodějův, zasvěcený do jeho sporů, důvěrník jeho prací, který měl k dispozici i mnohé důležité prameny (list papeže Hadriána II., korespondenci s byzantským císařem aj.). Není tedy divu, že mluvil takřka jazykem Metodějovým.

V ŽM nacházíme také některé z oněch znaků, jimiž jsme shora charakterizovali jazyk Ust, jako např. adjektivem podmětové a předmětové místo genitivu substantiva: *zapovědnaja chraneniija* (II, Pastrnek, 223: legum reverentiam),⁶³ *tělesьnyi jeho obrazъ* (ib.: forma corporis eius), *o(tь)čьskьyja knižy* (XV, libros patrum) apod.

Jsou zde rovněž opisné vazby s *tvoriti/sъtvoriti* nebo *dějati*: *volju (sъ)tvoriti*: *vy tvorite volju vašju na mně* (IX); *vъsju že volju jeho sъtvori* (XIII), v Ust 38a 2 (Ap 62, tit. XXXIX) je do textu přidáno *volju stvoritъ*: *εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπου* (var. ἀνθρώπινον) *Ἰουδαίου ἢ Ἑλληνοῦ ἢ αἰρετικοῦ ἀρνήσεται ἀστε kotoryi pričьtьnikъ stracha radi čl(o)v(ě)čьska židovьsku li roganьsku li eretičьsku volju stvoritъ i otvьržetъ s(e)*. Sem patří též rčení v ŽK (kap. VI) *divъ tvoriti*, které má týž význam jako totéž rčení v Cloz 10a 3 za řecké ἐκπλήττειν (= obstupescere).⁶⁴ Podobná vazba je v Ust *skvьrnьno tvoriti*: Ust 27b 21 *skvьrnьno tvore* za řec. διὰ βδελυρίαν, Jeřr 17b *gnušaja se*.⁶⁵ Jiná taková fráze je *pakosti dějati* v ŽM XI, v Ust 18a 3 za řec. βιάζεσθαι, Jeřr 83b má zde *prinuzati*. Srov. též ŽM II *čьstьnyja besědy dějachu*.

Nepopěrné vztahy jazykové ŽM k Metodějovu nomokánonu lze pozorovat jmenovitě v oboru církevně právním, což nepřekvapuje. Metodějova pozice na Moravě byla předmětem prudkých útoků ze strany franské hierarchie a byla napadána právě z hlediska kanonického. Na soudu, konaném za přítomnosti franského krále,⁶⁶ vytýkali němečtí biskupové sv. Metoději, jak praví ŽM IX, že učí v jejich „oblasti“, tj. ve smyslu tehdejší právní terminologie dosvědčené v Ust, v jejich eparchii, diecézi.⁶⁷ Ale Metoděj se bránil, že by tam byl nevstupoval (*kromě bychъ chodilъ*), kdyby to byla opravdu jejich diecéze. Také výraz *choditi* má význam technický o nedovoleném vstupu do cizího správního okrsku a opakuje se častěji v Ust za řecké ἐπιβαίνειν, παραγίνεσθαι apod.⁶⁸ Sv. Metoděj zdůrazňuje proti tomu, že to není jejich diecéze, nýbrž sv. Petra,⁶⁹ tj. podřízená přímo Římu, a že tudíž ne on, nýbrž

⁶³ *Dějiny*, 223n.

⁶⁴ Srov. Fr. Grivec, *Pohvala sv. Cirilu in Metodiju* (Razprave-Dissertationes, Slovenska Akademija znanosti in umetnosti, razred za filol. in liter. vede, 1, Ljubljana 1950, str. 31). — ŽK XV: *veliku emu čestъ stvori*; ib. XVIII *sъtvori molitvu*, ib. *sъtvoriti provoždenie emu*.

⁶⁵ Jinde βδελύσσεσθαι se v Ust překládá *skarědovati*, jednou (Ust 10a) *chuliti*, Jeřr zpravidla vyrovnává *gnušati se*.

⁶⁶ Srov. Fr. Grivec, *Prepir o Metodovih ječah* (Zgodovinski časopis, 6—7, 1952—1953, 159—170); týž, *Quaestiones Cyrillo-Methodianae, I. De carceribus S. Methodii*, *Orientalia Christiana Periodica* 18, 1952, 113—117; MMFH II, 151.

⁶⁷ F. Pastrnek, *Dějiny*, 230 překládá nesprávně: in nostro imperio doces; Grivec, *Acta Acad. Velehrad.* 17, 118: in nostra regione doces; podobně P. Lavrov, *Kyrylo tá Metodij*, str. 306: навčает у našому краю.

⁶⁸ Např. CP 2 Ust 12a 28 *čresъ strojenije jep(i)s(ko)p(o)mъ ne dostoitъ choditi vъ c(ь)rk(ъ)vi inogo preděla*.

⁶⁹ Srov. též instrukci Jana VIII. ankonškému biskupu Pavlovi, legátu papežskému poslanému na Moravu: „Pannonica dioecesis apostolicae sedi sit subiecta . . .“, MMFH III., Epist. č. 49.

oni, z řevnivosti a lakoty, proti církevním kánonům (*čeros kanony*) přecházejí přes staré hranice (*na staryja předěly postupajete*). Touto kanonickou obranou je přivedl tak do úzkých, že „mu nemohli na to nic odpovédět“ a prostě ho dali odvést do vězení někam do Švábska.

Avšak i později, když byl Metoděj restituován na své místo, musel se nejednou ve svých sporech vnitřních i vnějších utíkat ke kanonickému právu. Proto dáme za pravdu F. Pastrnkovi,⁷⁰ že nomokánon byl knihou hned v první době působení slovanských apoštolů nezbytnou a že tudíž „můžeme právem předpokládat, že bez prodlévání přikročeno bylo k jeho překladu“. Zvláště slovanský ŽM nám podává hojné doklady o tom, že otázky církevně juridické byly ve Velké Moravě takřka na denním pořádku. V tomto živém styku se soudobou skutečností se utvářel i překlad nomokánonu. Je přirozené, že do něho pronikla i některá úsloví a rčení z moravského jazykového prostředí.

c) *Vliv moravského jazykového prostředí na překlad nomokánonu.* Studium jazyka Metodějova nomokánonu nás přivádí k poznání, že je pevně srostlý s moravskou půdou. Jsou tam hapax legomena nikde jinde v církevní slovanštině nedoložená, pro něž se najdou doklady jen v historické lexikografii české: *uvarovati* ve významu řec. *περιστέλλειν* o ošetření novorozeněte (Ust 39b 20, Bas 37/52, tit. XL), Jefr 193b *pokryti*; týž význam má *uvarovati* ve starší i nové češtině.⁷¹ Rovněž pro druhé ojedinělé slovo, *вздъшеніе отъ злѣ* v Laod 2, tit. XXXVIII, Ust 37b 13 (Jefr 96a *obraštenije*) za řec. *ἀποστροφή* ve významu ‚odvrácení od zlých skutků, zanechání zlých skutků‘, dají se najít analogie v češtině.⁷² Moravskému vlivu přičítá P. Lavrov,⁷³ a jistě správně, *dogoniti* v Ust 18a 26 *ašte li nužьna potreba dogoniti iti*, řec. *καλοίη* (tak se dosud v češtině mluví: *nouze ho dohání*), Jefr 92b má doslovně podle řečtiny *ašte nužьnaja prizyvajetь potreba*. Lavrov řadí sem též *nagrъbstvo* (Ust 8b 16) za *ὄξυχολία* a poukazuje na množství slov odvozených v češtině od kmene *náhlý*.

Moravskému lidovému usu loquendi lze přičíst eufemistické opisy *sědati sъ mužemъ, byti sъ neju* o pohlavním styku, kde řecký text má *καθεύδειν, συγκαθεύδειν* a kde Jefr má prostě *sъpati sъ mužemъ, sъpati sъ neju*. Jistě tu nejde o nějakou pruderii, nemístnou v právním spise, nýbrž spíše se tu projevuje ohled na obvyklý způsob vyjadřování, jak se to děje i dnes v těchto případech. Doklady jsou tyto: Gangr 1 (tit. XXIX) *καθεύδουσιν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς* Ust 28b 2 *sědajuštju sъ mužemъ svoimъ*, Jefr 87b *sъpěštjuju sъ m. sv.*; Neoces 4 (tit. XLIII) *ἐὰν πρό(σ)-θηταί τις ἐπιθυμήσας γυναικὸς συγκαθευθῆσαι αὐτῇ* Ust 42a 27. *ašte predъležatъ* (chybně místo *predъložitъ*) *kto vъschotěvъ ženě byti sъ neju*, Jefr 85a *ašte porěvajetъ se kъto na pochotěnije ženy jako sъpati sъ neju*.⁷⁴

⁷⁰ *Dějiny*, 123, p. 119.

⁷¹ Sreznevskij, *Materialy* III, 1122 uvádí tento jediný doklad z Ust. Srov. J. Jungmann, *Slovník česko-německý IV*, 825 = ‚ušetřit, uhlídat, ochránit, ostříci‘; F. Š. Kott, *Česko-německý slovník IV*, 495. Sobolevskij, *Materialy i issledovanija*, str. 143 právem poukazuje na *varovati, varovnyj* v překladě *Beséd papeže Řehoře Velikého*, který byl pořízen v Čechách.

⁷² Srov. Klaret *zdešeníje* ‚expiramen‘ (V. Flajšhans, *Klaret a jeho družina I*, Praha 1926, str. 164); *oddešení a odpočívání míti*, 15. století (F. Š. Kott, *Druhý příspěvek k česko-německému slovníku*, 1901 — odkaz na Mus. fil. 1898, 181. J. Jungmann, *Slov. čes.-něm. V*, 406: Ani na to nevzdechni = laß dirs ja nicht beikommen, ani jsem na to nevzdechla = es ist mir nicht beigefallen; F. Š. Kott, *Čes.-něm. slovn. VII*, 42: oddychuje = přestává pršet (dial. laš.).

⁷³ *Kyrylo ta Metodij*, str. 83.

⁷⁴ Srov. Supr. 521. 17 *byti sъ otrokoviceje* za řec. *προσφθαγήναι τῇ κόρηι*, *vitiare puellam*. Také v ZS je podobný opis za *μοιχέειν*: *obrětati se sъ ...*, viz str. 163n.

Metodějova znalost tehdejší řeči na Moravě byla, jak ze všeho vysvítá, všestranná a jistě zabírala také obor juridický, k němuž měl sklon již od mládí. Ano, máme i nesporný důkaz o tom, že Metoděj nejen znal soudobou domácí právní terminologii, nýbrž že k ní i přihlížel při své práci a použil jí mistrným způsobem k přetlumočení řeckého textu.

V Ap 72 (tit. XLVI) se stanoví, vezme-li některý klerik nebo laik z chrámu buď vosk nebo olej, ať jest vyloučen *καὶ τὸ ἐπίπεμπτον*⁷⁵ *προστιθέτω μεθ' οὗ ἔλαβεν* (,a ať přidá pětinu k tomu, co vzal'), Ust 44b 19: *i pētericeju da vřzvatit' s' istinoju* (a ať navrátí pateronásobně s „jistinou“, tj. s tím, co vzal). Řecká relativní věta je v překladě vyjádřena stručným výrazem *s' istinoju*. Slovo *istina*, které má ve staroslověnině význam ‚pravda‘ značí zde tolik, co ‚věc vzatá, ukradená‘, a má tudíž přesně též význam jako stč. *jistina*, tj. ‚věc, která dokazuje jistotu čeho, species facti, corpus delicti‘. V žádném jiném slovanském jazyce není dokladu o tom, že by se bylo slova *istina* kdy užívalo v tomto specificky právním významu. Nezná ho stará polština ani lužická srbština, rovněž ne ruština a jazyky jihoslovanské,⁷⁶ jak se možno přesvědčit nahlédnutím do příslušných slovníků. Zato v Čechách je řada dokladů od nejstarší doby českého písemnictví až po XVI. století a podobně i na Moravě.⁷⁷ Nacházíme jej již v nejstarší právnické památce psané česky, v knize Rožmberské, která svým původem sahá až do 2. polovice XIII. století.⁷⁸ Slovo to však nebylo známo jen v odborných kruzích právnických: užívá ho i Štítný,⁷⁹ naskýtá se v knížkách o hře šachové i v staročeském zpracování Gest Romanorum; zde, v rukopise Březnickém, praví vrah nesoucí tělo zabitého v pytli: „Budu-li při jistině popaden, muoj život platí“; v rukopise Klementinském na témže místě je to pozměněno takto: „Budu-li lapen s tím tělem, muoj život platí.“⁸⁰ *Jistina* je tu tedy tělo zabitého, jako v Metodějově nomokánonu je *jistinou* věc ukradená. Je vyloučeno, že by toto slovo mohlo být dosazeno do textu až v opise na Rusi, neboť ruská právní dikce ho nezná;⁸¹ že se tam udrželo v obou kopiích, Ust i Jas, vděčíme jen konzervativnosti opisovačů. Autor Jefr však je nahradil již v XI.—XII. století doslovným překladem: *i pētericju da*

⁷⁵ F. Lepař, *Nehomérovský slovník řecko-český* (Mladá Boleslav 1892): *ἐπίπεμπτος* ‚pětinou, o pětinu zvětšený‘; srov. Hefele I. 822: ... *iltraque ablatum quintam partem restituat*, kdežto Milaš, *Pravila I.* 145 překládá jako v Ust a Jefr: ... *i peterostruko neka povrati* od onoga, koliko je uzeo.

⁷⁶ Sreznevskij (*Materialy III, Dopolnenija* 133) uvádí toto místo z Ust jako jediný doklad na tento význam slova *istina* ve staroruských památkách. Původní překlad tohoto místa se udržel ještě i v jihoslovanském penitenciále *Pravila svętychъ otъъ po zapovědi svętago i velikago Vasilia*, dochovaném v srbskokirkevněslovanských rukopisech, Grigorovičově zlomku z konce 14. stol. a několika dalších rukopisech z 16. a 17. stol. (rukopis záhřebské Akademie č. 707, papírový Grigorovičův zlomek, Šafaříkův rukopis č. 24, chovaný pod sign. IX F 11 v pražském Národním museu aj.): *.e.-riceju da platit' (IX F 11: da vratit' se) s' istinoju*; viz V. Jagić, *Sitna kanonička gradja*, *Starine VI* (1874), 144. Sem se tento výraz dostal z prvotního překladu, jinde u Jihoslovánů slovo *istina* v tomto speciálním významu doloženo není. Je to zároveň důkaz, že Metodějův nomokánon byl znám na jihu.

⁷⁷ Možno se o tom přesvědčit nahlédnutím do Gebauerova *Slovníku staročeského I*, 654, do moravského materiálu v *Glossariu* (s. 84) V. Brandla, do lexikálního materiálu Kabinetu dějin státu a práva ČSAV.

⁷⁸ Srov. Gebauerův přetisk *Knihy Rožmberské* v *Listech filol.* 7, 1880, str. 261—292; slovo *jistina* se tu čte na str. 285.

⁷⁹ *Knihy šestery o obecných věcech křestanských* 14b.

⁸⁰ Cituje J. Gebauer, *Slov. stč. I*, 654.

⁸¹ Srov. pozn. 76.

priložitъ, jelikože budetъ vъzjelъ. Nelze ovšem pomýšlet ani na to, že by byl slovu *istina* dal tento právní význam sám arcibiskup Metoděj a z jeho nomokánonu že by bylo proniklo do jazyka na Moravě a všeobecně se ujalo. K tomu byla doba příliš krátká a s vypuzením jeho učedníků z Moravy mizí také jakákoli stopa po vlivu jeho církevně právního díla. Vše nasvědčuje tomu, že tu působilo domácí prostředí i literární jazyk staroslověnský, jak již dávno je v něm zjištěno v oboru liturgickém převzetí některých výrazů, tzv. panonismů, ze staré horní němčiny.⁸²

Když to připustíme, budeme se méně rozpakovat vidět také v jiných výrazech Metodějova nomokánonu zbytky nebo doklady domácí právní terminologie. Patřily by sem pravděpodobně výrazy *rokъ* a *obrokъ*, o nichž bude ještě řeč níže. K tomu bych připojil též *narokъ*: Chalc 27 (tit. XLII), kde se stanoví tresty proti únosům, kteří unášejí dívky, *ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου* Ust 41a 12 překládá: *iže vъschytajutъ d(ě)vy sebe narokomъ sužitъja*; řecký výraz má význam ‚za účelem sňatku‘;⁸³ ale vyložíme-li stsl. *narokъ* ve smyslu staročeského nárok jako hlášení k právu nebo zboží,⁸⁴ můžeme rozumět této formuli také tak, že si chtějí únosem zjednat nárok na sňatek po způsobu pohanském. Únos byl vedle výkupu jedním ze základů slovanského sňatku a byl praktikován ještě i v XI. a XII. století.⁸⁵

Konečně je tu ještě jeden výraz, který se zdá být velmi pravděpodobně moravského původu. Kontext, v němž se vyskytuje (Ant 18, tit. X, Ust 17a 3) je ten, že vysvěcený biskup nejde do své diecéze *ne po svojej voli, nъ ljudьskago radi neračeniija* (*οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν*), ne z vlastní vůle, ale pro nepřízeň (odpor) lidu. V církevní slovanštině je znám tento jediný doklad pro *neračeniije* = *παραίτησις*, a ku podivu přesně totéž slovo a s tímž významem (indignatio) uvádí Klaretův Glosář z prešpurského, rajhradského a vídeňského rukopisu. J. Gebauer⁸⁶ k němu poznamenal: „hrubý latinismus“, po něm tuto charakteristiku opakuje V. Flajšhans⁸⁷ ve svém vydání Klareta. Stejně příkrého odsouzení se dostalo od Gebauera slovu *neráčestvie*, které si patrně podle *neráčenie* nově vytvořil a čtyřikrát užil autor staročeského žaltáře Kapituluňho⁸⁸ taktéž ve významu ‚indignatio‘ („hněv neráčestvie“). O latině jako zdroji tohoto slova nemůže být ani řeči, neboť již půltisíce let před Klaretem bylo pevně zakořeněno v moravské a v české půdě, jak svědčí doklady o hojném užívání moravismu—bohemismu *račiti* za stsl. *chotěti* v památkách církevněslovanských původu moravského nebo českého. Záporná forma *neračiti* za řecké *οὐ* (*μη*) *βούλεσθαι*, *ἐθέλειν* je ostatně doložena mimo to jak v Ust (24a 13), tak i v Zakonu sudném ljudem (Ust 57b 15).⁸⁹ Není tedy stč. *neráčenie*

⁸² Panonismy se rozumějí slova latinsko-německého původu, která se vyskytují v nejstarších textech cyrilometodějských. Srov. V. Jagić, *Entstehungsgeschichte*, 152—157; A. M. Seliščev, *Staroslavjanskij jazyk I*, Moskva 1951, 23—25; S. M. Kul'bakin, *Drevne-cerkovno-slavjanskij jazyk*³; Char'kov 1917, 11—15. Novější literaturu udává podrobně R. Nahtigal, *Starocerkvenoslovanske študije*, Razprave 15, Ljubljana 1936, 20, pozn. 22.

⁸³ Tak to chápe Hefele II, 527 a Sreznevskij, *Materialy* II, 322.

⁸⁴ Gebauer, *Slov. staroč. II*, Klaretův Glosář udává latinský význam ‚indictio‘.

⁸⁵ L. Niederle, *Život starých Slovanů I/1* (Praha 1911), str. 70.

⁸⁶ *Slov. staročes. II*, 598.

⁸⁷ *Klaret a jeho družina I*, 161; II, 359.

⁸⁸ E. Rippl, *Der alttschechische Kapitelsalter*, Praha 1928 (srov. rec. Listy filol. 57, 1930, 402—405). Gebauer, *Slov. stč. praví o neráčestvie*: „slovo utvořené otrockým napodobením latiny“. V ŽK se slovo to vyskytuje čtyřikrát. Rippl je překládá: Eifer, Grimm, Erbitterung.

⁸⁹ Ust 24a 3 *ne račiti povinuti se* (*μη βούλοιο... πείθεσθαι*), *Jefr ne choštetъ; ašte li jedinače* (místo *jedina čestъ*) *neračiti načnetъ* (*εἰ δὲ ἐν τῶν μερῶν οὐ* (var. *μη*) *θελήσει*).

žádný neologismus Klaretův. Odkud však tento lexikograf doby Karlovy, pravým jménem Mistr Bartoloměj z Chlumce, převzal svůj výpisek, zda z nějakého spisu staročeského neb církevněslovanského, zůstává záhadou. Vyskytuje se v kapitole *De corporis natura* v sousedství slov: *potřebie, potlačenie, slušnost*. Nejspíš by to mohl být nějaký blíže neznámý staročeský žaltář.

Ruský právní historik F. F. Zigel upozornil již roku 1885 na ohromný význam slovanského překladu nomokánonu pro vytváření nejen juridické terminologie u starých Slovanů, nýbrž i mnohých obrátů a rčení pronikajících do jejich myšlenek a představ. Při tom kupodivu již tehdy vytušil jistou souvislost mezi ním a vyspělou právní dikcí staročeskou a přímo se dožadoval srovnání knihy Rožmberské s nomokánonom po stránce terminologické.⁹⁰ Ve skutečnosti ovšem je poměr opačný, než jak si jej představoval Zigel: nejde tu o vliv cyrilometodějských překladů na český juridický jazyk, nýbrž o zřetelné stropy předcyrilometodějské právní terminologie na Moravě v Metodějově překladu nomokánonu.

Dojem o vlivu domácího prostředí na překlad nomokánonu, zachovaný v Ust, je tak mocný, že H. F. Schmid⁹¹ na základě daleko skrovnějšího materiálu, než se mi podařilo shromáždit, se domníval, že teoreticky možno si položit otázku, není-li překlad Synagogy Scholastikovy plodem epochy dozívání slovanské liturgie na Moravě a v Čechách, jež dala vznik slovanské legendě o sv. Václavu. Ale ovšem sám si odpovídá záporně, že je to vyloučeno, poněvadž pro překlad Scholastikovy Synagogy v Čechách v X. nebo XI. století není potřebných předpokladů, a kdyby i k něčemu takovému mělo dojít, bylo by se spíše sáhlo po Syntagmatu o 14 titulech.

Ostatní starobylé kanonické texty Ustužského a Ioasafovského sborníku.

Pestrost, která vyznačuje rukopis ustužský po stránce grafické,⁹² jeví se i v jeho obsahu. Je to — jak již bylo konstatováno I. I. Šreznevským a V. N. Beneševičem — nahodilá snůška kanonických textů starších i novějších.⁹³ Je otázka, které její texty, kromě vlastní Scholastikovy Synagogy, možno pokládat za součást Metodějova nomokánonu.

Metodějův překlad zaujímá celou první část ustužského rukopisu (ff. 1—49). Místo Scholastikovy předmluvy jsou předeslány dvě stati obsahující symboly víry a pak krátká historie všeobecných církevních sněmů, které později použil autor Života Metodějova v první své kapitole.⁹⁴

⁹⁰ F. F. Zigel', *Obščestvennoje značenie dejatel'nosti svv. Kirilla i Mefodija*, Mefod. jubil. sborník, Varšava 1885, 6, str. 8, 13.

⁹¹ *Die Nomokanonübersetzung*, str. 120.

⁹² Paleografický a jazykový rozbor Ustužské kormčej knihy podal V. J. Ušakov v pojednání *O jazyke Ustjužskoj kormčej XIII—XIV vv.* (Kirov 1961) a v článku *Ustjužskaja kormčaja* (Slavia 30, 1961, 20—40). Zjistil v ní trojí starou foliaci (11. 1—54, 55—102, 103—145) a rukopis šesti písařů. Rukopis prvních dvou písařů prozrazuje podle Ušakova rysy písma z druhé poloviny XIII. stol., třetího z konce XIII. nebo počátku XIV. stol. a ostatních z první poloviny XIV. stol. Proto řadí rukopis mezi literárně historické památky psané v rostovsko-suzdalské oblasti na rozhraní XIII. a XIV. století.

⁹³ Kromě Synagogy Scholastikovy obsahuje Ustužský rukopis řadu jiných důležitých statí z oboru církevněprávního, výpisky z byzantských zákoníků Eklogy a Procheironu, z pateriku aj. Cyrilometodějského původu jsou kromě uvedených krátkých úvodních statí a starobylých kanonických textů ještě *Zakon sudnyj ljudem* a *epitimejnik* neboli *Zapovědi svętychъ otъcъ*.

⁹⁴ Srov. Fr. Grivec, *Elenchus conciliorum*, Acta Acad. Velehrad. 14, 1941, 184—191.

Třeba však ještě vyšetřit co by mohlo být cyrilometodějského původu z textů nacházejících se v Ust' mezi Metodějovým nomokánonom a ZS. A. Solov'jev (Brastvo XXVI, 24) pokládá za dílo Metodějovo celou první část Ust' ff. 1—53. Z toho však třeba nepochybně vyloučit úsek ff. 49b 17 — 51b 6, obsahující 27. kánon apoštolský a ze sněmu Trullského úryvek z úvodu (*προσφωνητικόν*) a kánony 21, 27, 31, 51 (v rukopise omylem 54), 59, 69, 88 a 89 (toto poslední číslo v rukopise chybí), který je doslovně převzat z textu jefremovského, avšak z nějakého jiného rukopisu nežli sama Jeřr.

Z ostatních textů ust'žského a ioasafovského sborníku vyznačují se velkou starobylostí jazykovou především tzv. Zapovědi apoštolů Petra a Pavla, které podle Beneševiče patřily k prvotní osnově Scholastikova nomokánonu (Ust' ff. 51b—55a), takže není vyloučeno, že tento prastarý překlad úryvků z pseudoapoštolských konstitucí tvořil součást prvotního Metodějova sborníku. Podobně není pochyby, že také Odpovědi alexandrijského patriarchy Timothea (Ust' ff. 117b—119b) náleží nejstaršímu období velkomoravskému, zvláště když obsahem i jazykem se těsně přimykají k staroslověnskému penitenciálu na Moravě tehdy užívanému, k *Zapovědem světychъ otъcъ*, po němž zde bezprostředně následují.

Scholion k 28. Chalcedonskému kánonu.

V r. 1897 objevil ruský kanonista A. S. Pavlov⁹⁵ ve dvou pozdních rukopisech, Soloveckém ze XVI.—XVII. století a Troickém ze XVI. století, obsahujících překlad Syntagmatu o 14 titulech, zajímavé slovanské scholion, ve kterém se — proti předchozímu výkladu o tom, že vedoucí postavení v církvi náleží cařihradskému patriarchovi jakožto biskupu císařského sídla — hájí primát římského papeže ve smyslu katolickém, že to není výsada z lidské blahovůle, nýbrž účinek božského vyvolení a apoštolské moci. Scholion je vloženo do slovanského překladu řeckého traktátu *περι προνομιῶν τοῦ ἀγιωτάτου θρόνου Κωνσταντινουπόλεως*, který byl dosud zjištěn ve čtyřech řeckých rukopisech Scholastikovy Synagogy: Florentském (Laur. V, 22), Benátském (Venet. Nan. I, 226), Pařížském (Paris. 1370) a Athénském (Athen. 1374), avšak v žádném z nich se nic podobného slovanského scholiu nenašlo. Článek Pavlovův vzbudil velký zájem na západě, zvláště u katolických teologů,⁹⁶ také proto, že sám Pavlov označil Metoděje za pravděpodobného autora této proticařihradské polemiky. Vznikla dokonce otázka, netvořilo-li toto slovanské scholion součást Metodějova nomokánonu.

V poslední době podrobil celou tuto otázku kritické revizi S. Troicki.⁹⁷ Jejím výsledkem bylo několik velmi cenných poznatků. Řecký traktát o privilegovaném postavení byzantského patriarchy v církvi, jehož nejstarší text zjistil Pavlov ve Florentském rukopise z XII. stol., vznikl již mezi léty 610 a 629 v patriarchální kanceláři cařihradské přímo na základě sněmovních akt, ještě před Syntagmatem

⁹⁵ *Anonimnaja grečeskaja stat'ja o preimuščestvach Konstantinopol'skogo patriaršego prestola i drevnešlavjanskij perevod jeje s dvumja važnymi dopolnenijami*, Vizantijskij vremennik IV, 1897, str. 143—154.

⁹⁶ Srov. M. Jugie (Bessarione, 1918, fasc. 143—144; Theologia dogmat. orthodoxa I, 1926, 224—229); *Le schisme byzantin*, Paris 1941. — F. Grivec, *Doctrina byzantina de primatu et unitate ecclesiae* (Ljubljana 1921, český překlad Kroměříž 1922) a jinde. — M. d'Herbigny, *Theologica de Ecclesia* (Paris 1921, II, 150n.). — H. F. Schmid, v referátě o Grivcově spise *Doctrina* v Zeitschrift d. Savigny Stiftung, Kan. Abt. XIII, 1924, 543n.

⁹⁷ *Spor Starog Rima . . .*, 1—47.

o 14 titulech a nemá též nic společného se Scholastikovou Synagogou. Troický ukázal svým právně historickým rozbohem celkovou dobovou kulisu slovanského scholia a tím umožnil řešení dané otázky. Otázka římského primátu byla tehdy aktuální na východě v Byzanci a zejména v Illyriku. Velké Moravy, o jejímž příslušenství k Římu nebylo pochybnosti ani sporu, se tato otázka netýkala. Proto není a priori důvodu předpokládat, že toto slovanské scholion nějak souviselo s Metodějovým nomokánonom určeným pro potřeby moravské církve, v němž ostatně sporný 28. chalcedonský kánon, neuznaný Římem, vůbec není obsažen. Podle Troického byl autorem slovanského scholia nejspíše římský bibliotekář Anastasius, dohad, který byl již dříve vysloven.⁹⁸ Troicki v něm zjistil dokonce dvě historické nespřímnosti vyskytující se též v listech papeže Mikuláše I., na jejichž sestavení měl Anastasius účast.⁹⁹

Všichni badatelé v otázce scholia od Pavlova po Troického soudili, že je to překlad z řečtiny. V. Beneševič podal dokonce jeho skvělou rekonstrukci.¹⁰⁰ Avšak v rukopisech se řecký originál dosud nenašel a zřejmě vůbec neexistoval. Byl-li autorem této apologie římského primátu Anastasius, pak ji přirozeně napsal latinsky. Soudím, že překladatel slovanského scholia měl při ruce i předcházející řecké scholion k 28. Chalcedonskému kánonu v latinském znění, neboť jen tím je možno vysvětlit chybný překlad na konci, kde je řecký absolutní genitiv přeložen instrumentálem: takové chyby se často vyskytují v církevněslovanských textech přeložených z latiny. Podle Troického byl řecký text slovanského scholia přidán do Syntagmatu o 14 titulech jako korekce východního „papismu“ před cařihradským sněmem r. 869—870. Slovanský překlad traktátu vznikl pravděpodobně ve východním Bulharsku v letech 887—893. S tím je možno v podstatě souhlasit, avšak poměr tohoto slovanského překladu traktátu k Jefremovské kormčí knize je třeba formulovat poněkud opatrněji než činí Troicki, když hovoří o podobnosti, ba dokonce totožnosti jazyka traktátu s jazykem Jefremovského rukopisu. Společné v obou textech jsou pouze úryvky ze tří Chalcedonských kánonů (9, 17 a 28), přičemž je text traktátu zřetelně archaičtější než paralelní text Jefremovské kormčí, jak konstatoval již H. F. Schmid.¹⁰¹ Existující vztahy mezi obojími texty nemohou být náhodné. Překladatel traktátu měl zřejmě při ruce a použil starší slovanský text Syntagmatu o 14 titulech než ten, který se nám zachoval v Jefremovském opise, psaném na Rusi v XI.—XII. stol. Tento předpokládaný starobylý typ Jefremovské kormčí, který se projevil v traktátu, předčí svou starobylostí, jak ukazují některé výrazy, i text Ustůžského rukopisu, např. *rasprju, eparchiiskomę, eparchie, postigaetъ, postignetъ, přestolъ (2×), kanonъ, vsea vselennye, sъborъ, propovědaša* (za řec. *ἐξέθετο*). Stejně starobylá je i legistická část traktátu, obsahující 6 úryvků z justiniánských zákonů (Cod. I, 2.6; Cod I, 2.16; Cod I, 2.24; Nov 123.9; Cod XI, 21; Nov CXXIII). Ve srovnání s Metodějovým nomokánonom je tento překlad traktátu těžkopádný, místy nesrozumitelný bez řeckého originálu, i po opravě chyb, které pravděpodobně vznikly při přepisování, působí dojmem neobratnosti, kostrbatosti. Text slovanského scholia se čte nesporně lépe, je plynulejší a vcelku dobře srozumitelný. Díky Troickému zaujal traktát významné místo mezi právními památkami staroslověnskými.

⁹⁸ F. Grivec a M. Kurent připouštěli možnost spolupráce Anastasia Bibliotekáře na slovanském scholiu; srov. S. Troicki, *Spor ...*, str. 7.

⁹⁹ Tamtéž, 23—25.

¹⁰⁰ *Byzantinische Zeitschrift* 1936, str. 104—105.

¹⁰¹ *Neue Beiträge zur Frage nach der ältesten kirchenslawischen Nomokanonübersetzung*, ZslPh I, 1924, str. 202.

Legistická část byzantského a moravského nomokánonu.

Dosud jsme si všímali pouze kanonické stránky Metodějova nomokánonu, jeho překladu systematické sbírky Scholastikovy. Máme-li brát zprávu legendy doslovně, musel Metoděj spojit svou kanonickou sbírku s nějakým dodatkem občanských zákonů.

Jak jsme již uvedli na počátku, doplňovala se Scholastikova kanonická Synagoga obyčejně výběrem občanských zákonů z Justiniánových novel, zvaným *Collectio 87 capitulorum*.¹⁰² Druhá kanonická sbírka, *Syntagma* o 14 titulech, měla rovněž doplněk z občanských zákonů vybraných z Justiniánových juridických sbírek, kodexu, digest a novel, s názvem *Collectio tripartita*.¹⁰³ Časem však i *Syntagma* o 14 titulech bylo spojováno s prvním legistickým sborníkem, rozšířeným o 6 dalších hlav převzatých z Justiniánových novel,¹⁰⁴ *Collectio 93 capitulorum*. Tak tomu bylo ve třetí redakci *Syntagmatu*, zvané systematická neboli tarasiovská,¹⁰⁵ k níž patří Jefremovská kormčí kniha a jiné slovanské rukopisy tohoto typu ze XVI.—XVII. století.

V obou rukopisech s Metodějovým nomokánonem (*Ustě 79a—83b*, *Jas 54a—57a*) je asi 20 kapitol z *Collectio 93 capitulorum*, a to: kap. 36, 37, 39—48, 71, 75, 76, 79, 80, 83, 92 a 82.¹⁰⁶ Jejich text se takřka doslovně shoduje s Jefremovským a je vzat beze změny z překladu tohoto sborníku v kormčích knihách typu Jefremovské. S Metodějovým nomokánonem však nelze v žádném případě tento překlad sborníku *Collectio 93 capitulorum* v té podobě, v níž je zastoupen v kormčích knihách jefremovského typu, spojovat. Překlad vznikl tam, kde bylo přeloženo celé *Syntagma* o 14 titulech, tj. v Bulharsku v X. století. Po jazykové stránce se to projevuje otrockou doslovností, již se ostře liší od zásad školy Metodějovy, a používáním některých nových výrazů neznámých v cyrilometodějských památkách. Ještě zřetelnějším důkazem jeho pozdějšího původu je jeho chatrnost. Autor neznal dostatečně řečtinu a neměl potřebných juridických znalostí. Vedle toho použil řeckého textu, který nebyl zcela prost chyb. Proto jsou mnohá místa bez řeckého originálu zcela nesrozumitelná.¹⁰⁷

¹⁰² 87 kapitol je vybráno z 12 novel, a to: kap. 1—5 z nov. 6, kap. 6—11 z nov. 5, kap. 12 z nov. 83, kap. 13 z nov. 46, kap. 14—17 z nov. 120, kap. 18 z nov. 56, kap. 19 z nov. 57, kap. 20 z nov. 3, kap. 21 z nov. 32, kap. 22—26 z nov. 131, kap. 27 z nov. 67, kap. 28—87 z nov. 123. Podrobnější údaje viz J. B. Pitra, *Juris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta II*, 1864, 390n.; I. I. Sreznevskij, *Obozrenije*, 6—7, 149; S. Troicki, *Kako treba izdati Svetosavsku kormčiju (nomokanon sa tumačenjima)*, Spomenik VII, Odeljenje društvenih nauka, nova serija 4, Beograd 1952, 87.

¹⁰³ J. Montreuil, *Histoire du droit byzantin ou du droit romain dans l'Empire d'Orient I*, 203, 216n.; A. S. Pavlov, *Sokraščennyj kurs*, 115n.; Th. Saturnik, *Přispěvky* 15n.; K. Kadlec, *Introduction a l'étude comparative de l'histoire du droit public des peuples slaves*, Paris 1933, 76; A. Solov'jev, *Svetosavski nomokanon i njegovi novi prepisi*, Brastvo XXVI (1932), 24 a jiní.

¹⁰⁴ Z nov. 137, 3, 77, 132, 133.

¹⁰⁵ V. N. Beneševič, *Kanoničeskij sbornik*, 269—272, 288. Sv. Tarasios, strýc (prastrýc?) Fotiův byl patriarchou cařihradským v letech 784—806. — Slovanský překlad sbírky *Collectio 93 cap.*, který je z Jefr otištěn Beneševičem, *Drevneslavjan. kormčaja 739—837*, byl vydán již dříve I. I. Sreznevským v *Obozrenije* (67—134) rovněž z Jefr s variantami z rukopisu Soloveckého a Novgorodského.

¹⁰⁶ Viz novou stať *Collectio 87 (93) capitulorum dans les nomocanons slaves*, *Byzantinoslavica XX*, 1959, 1—8.

Nemáme proto důvodu, abychom předpokládali, že zároveň se Scholastikovou Synagogou přeložil arcibiskup Metoděj i jeho *Collectio 87 capitulorum*. Nejen že se nám nedochoval žádný takový překlad, který bychom mu mohli přiřknout, také jeho praktický smysl toho nepřipouští. Neboť právě za působení Metodějova na Moravě byla podniknuta v byzantské říši nová kodifikace civilního práva, jež měla nemalý význam i pro církevní právo, ježto se tím namnoze měnily i zákony obsažené v nomokánonu.

Touto novou kodifikací, která tvoří epochu v dějinách byzantského práva, měla být učiněna přítrž chaotickému stavu, v jakém se nacházely prameny civilního práva. V praxi platila znamenitá Ekloga obrazoboreckých císařů Lva a Konstantina z r. 740, kterou se většinou rušilo zákonodárství Justiniánovo, zvláště v oboru práva pozemkového, manželského a dědického. Ale spolu s Eklogou kolovaly mezi juristy -praktiky různé soukromé kompilace z Justiniánových knih, které byly poněkud přizpůsobeny k změnám právních obyčejů a názorů. Skutečné zákoníky Justiniánovy byly úplně zapomenuty. Tyto okolnosti pohnuly císaře Basileia, zakladatele nové dynastie, makedonské (867—886), aby novou kodifikací jednak odstranil z Justiniánových zákonů všechno zastaralé a pro praxi nevhodné, jednak všechno ostatní, co posavad zůstávalo v platnosti, nově vydal s množstvím pozdějšího zákonodárného materiálu. Napřed vyšla mezi 870 a 879 malá příručka, tzv. *Procheiron*. Měla vyřadit z užívání — jak se dí v předmluvě — zákonodárství „bezbožných obrazoborců“, tj. Eklogu, ale ve skutečnosti opakuje mnohá její nařízení, odpovídající tehdejšími životními potřebám. *Procheiron* byl pak ještě císařem Basileiem vydán 884—886 v nové úpravě s titulem *Epanagogé*, ale praxe se víc přidržela *Procheironu*, který zůstával až do pádu byzantské říše hlavní příručkou zákonů a stal se základem pro mnohé soukromé kompilace toho druhu. Byl také přeložen do slovanštiny (podle Pavlova ne později než v IX. století). Tvořil odedávna až podnes součást ruských kormčích knih. Zákonodárné dílo Basileiovo pak dokončil jeho syn a nástupce Leo Moudrý vydáním tzv. *Basilik (τὰ βασιλικά)* „císařských knih“, velikého kodexu o 60 knihách. Řecký nomokánon zůstával dlouho stranou tohoto velkého reformního díla. Teprve v XII. století vynikající byzantský právník Theodor Balsamon provedl revizi civilních zákonů obsažených v nomokánonu a uvedl je v souhlas se zákony *Basilik*. Slovanské nomokánony se přizpůsobily tomuto vývoji až v XIII. století. Jefremovská kormčí kniha ještě připojuje na konci *Collectio 93 capitulorum*.

Převratný čin císaře Basileia v oboru civilního práva nezůstal jistě Metoději cizí a lhostejný. Vzpomeňme jen jeho právních studií v mládí, o nichž se zmiňuje slovan-ská legenda, a jeho úřednické kariéry, jakož i jeho návštěvy v Cařihradě po r. 881 a srdečného přijetí, jakého se mu dostalo u císaře.¹⁰⁸ Proto lze sotva připustit, že by

¹⁰⁷ Je plně pochopitelné, že autor svatosávské redakce nomokánonu podrobil tento překlad důkladné revizi, později se překlad po nové revizi dostal do tištěné kormčí knihy (1650—1655). Do jaké míry použil Sáva ve svém nomokánonu jefremovského textu pro překlad sbírky *Collectio 87 capitulorum*, je třeba zjistit na základě studia nejstarších rukopisů, dosud nevydaných. Je zajímavé, že sv. Sáva převzal do svého nomokánonu z řeckých pramenů rovněž úryvky z *Collectio tripartita*.

¹⁰⁸ ŽM 13. Srov. J. Bidlo, *Cesta Metodějova do Cařihradu* (Čas. Mat. mor. 1916, 35—54); A. Brückner, *Die Wahrheit über die Slavenapostel* 1913, 91n.; H. Richter, *Slovanské kapitoly z české historie*, 1922, 112—131; Fr. Dvorník, *Les Slaves, Byzance et Rome au IX-siècle*, 1926, 271—281; F. Grivec, *Acta Acad. Velehrad.* 17, 1941, 122.

při svém živém smyslu pro praktické potřeby moravské církve překládal sbírky civilních zákonů, které v samé byzantské říši byly fakticky vyřazeny z praxe, že by chtěl svou kanonickou příručku zbytečně zatěžovat ustanoveními již zastaralými, která pro Moravu neměla praktického významu. Funkci civilní složky Metodějova nomokánonu, funkci civilních zákonů, jež byly doplněním kanonické části, mohla mnohem lépe plnit nová kompilace trestních předpisů z byzantské Eklogy doplněných přídatky ze západního římskokatolického práva, upravená soluňskými bratry pro moravské potřeby a známá pod jménem Zákona sudného. Podobně také Ruská Pravda byla pojata do ruských kormčích knih.

O vzájemné souvislosti Metodějova překladu Scholastikovy Synagogy a ZS svědčí řada společných rysů. Vybírám jen některé zvláště nápadné jevy a připomínám jen zběžně takové shody v obou jako termíny *teža* ‚soudní pře‘, *kleveta*, *klevetъnikъ* ‚žaloba, žalobce‘, *ustrojenije*, *ustroitі* (*vъstroiti*) za řec. ἀποκατάστασις, ἀποκαθιστάναι o restituci, navrácení do původního stavu, *pritъknuti* za řec. συνιστάναι ‚dokázat, dosvědčit‘¹⁰⁹, *jekъdikъ* — *mъstъnikъ* (v Ustě psáno *mъzъdnikъ*, v Zakonu sudném *městъnikъ*)¹¹⁰ za řec. ἔκδικος ‚právní zástupce‘ nebo *postъ* ve významu ‚epitimijní pokání‘ aj. Sobolevskij¹¹¹ upozornil na slovo *rokъ* v Metodějově nomokánonu a Zakonu sudném a odkázal na staročeského Dalimila: v ZS značí *rokъ* ‚(stanovený) počet svědků‘, v Ustě je dvakrát za řec. ὄρος ve významu ‚ustanovení, nařízení‘.¹¹² Reflex nesporně prvotního výrazu pro manželské spojení *sъvesti* za řec. συζευγνύναι v citátu Mat 19.6 v Zakonu sudném a Metodějově řeči k soudcům z rukopisu Clozova, který je jinak doložen jen v Savvině knize (viz s. 168), je možno najít v Ustě 42a 7 *zakonomъ brakъ tretii ne sъvoditъ s(e)* (Jefr 192b *ne privoditъ se*) za řec. νόμῳ γάμος τρίτος οὐκ ἄγεται.¹¹³ Starožitnosti nás učí, že u Slovanů „slavnostní uvedení nevěsty do domu ženichova bylo závěrečným aktem svatby“, takže „uvésti ženu“ mělo

¹⁰⁹ I. I. Sreznevskij, *Materialy* II, 1481, uvádí pro *pritъknuti* doklady ve významu *dokazat’* jednak z Ustě (z překladu Scholastikovy Synagogy) a ze ZS (podle Varsonof’jevské kormčí knihy, a pod značkou *Zak. Greč.* ze Sofijského Vremenniku), jednak z Act 25. 7 podle rukopisu 16. stol. (*Opisanije* I, 329), ale výraz ten v uvedeném významu přichází již v Apoštolu Kristinopolském z 12. stol., a to 25, 7 za ἀποδεικνύναι, probare, 24. 13 za παριστάναι, probare, 25. 18 za ἐπιφέρειν, deferre. Srov. A. Kalužniacki, *Actus epistolaeque Apostolorum palaeoslovenice*, 1896, 312.

¹¹⁰ H. F. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung*, 102, 114—115 pokládá slovanský výraz neprávem za pozdější glosu.

¹¹¹ *Materialy i issled.*, 143, pozn. 2.

¹¹² Slovo *obrokъ* ‚plat, žold‘ nemá v sobě nic specificky moravského. V ZS (56a 9) je *prіbytъkъ obroku* za řec. ἡ προσθήκη τῶν ἰσθῶν, v nomokánonu (Ustě 14b 16) je v citátu I Cor 11. 7 za ὀψώνιον, které se i jinde v Novém Zákoně (Luc. 3. 14, Rom. 6. 23, II Cor 11. 8) takto překládá.

¹¹³ Vůbec mají biblické citáty velkou důležitost pro kritiku textovou. V Metodějově překladu nomokánonu je jich 23 a vyskytují se v kánonech Ap (14), Bas (4), Nic (2), Gangr (2). Starozákonních citátů je 6: Gen 1, 27, 31 (27b 22—24); Gen 9, 4 (28a 11); Gen 19, 17 (46b 20); Lev 17, 15 (28a 12); Ž 14, 5 (19a 1), Nahum 1, 9 (44b 13); novozákonních 17: Mat 5, 32 (40a 27—40b 1—2); Mat. 6, 24 (18b 14—16); Mat 18, 16 (20a 18—19), Mat. 22, 21 (18b 23), Luc 15, 7 (37b 22—24), Act 23, 5 (23b 22—23), Rom 10, 21 (46b 18—19), I Cor 9, 7 (14b 16), I Cor 9, 13 (14b 14—15), I Cor 11, 6 (30a 11), II Cor 6, 15 (36a 10—12), I Tim 2, 11 (30a 13—14), I Tim 4, 2 (28a 7) I Tim 5, 11—12 (32b 4—8), II Tim 2, 4 (18b 6—7), I Petr 2, 23 (19b 3—4), II Petr 2, 22 (31b 2—3); kromě toho ještě tři poukazy na Act 8, 9—14 (17a 16—17), I Tim 5, 14 (25a 13—14) a Filem v. 10 (31a 16). Do citátů již někde pronikly pozdější ruské vlivy, např. I Petr 2, 23 *straža místo priemle muku Christ, priemēi moky* Slepě. K dějinám biblického překladu je to cenný materiál, který musí být teprve monograficky zpracován.

význam ‚obřadně se oženiti‘.¹¹⁴ S tím patrně souvisel i biblický výraz *szvesti* nebo *szvoditi*, zachovaný v této skupině textů.

Metodějovo autorství moravského nomokánonu. Doba jeho vzniku a další osudy.

Moravská mise Konstantina-Cyrila a Metoděje je poznamenána tendencí dát Velké Moravě pevnou církevně právní organizaci. K tomu přispěli oba bratři, byť i různou měrou. Starší z nich, Metoděj, již v mládí vynikal v právních vědách, a proto byl později ustanoven správcem byzantského knížectví obývaného Slovany; brzy se však vzdal této světské dráhy. Jako opat velmi bohatého kláštera Polychronu (kde bylo více než sedmdesát mnichů) a později jako arcibiskup moravský se v době neustálých srážek s franskou hierarchií neustále opíral o kanonické předpisy. Proto se zpráva legendy o tom, že přeložil do slovanštiny nomokánon, všeobecně považuje za nesporný fakt (v. s. 207, pozn. 7).

Doba vzniku. S. V. Troicki, sveden svou teorií o protipapežské ideologii v Metodějově nomokánonu, vyslovil názor, že si lze jen těžko představit sestavení kanonického sborníku s podobnou tendencí v době, kdy Metoděj byl již pod papežskou jurisdikcí a měl ve své diecézi nemálo stoupenců papežské ideologie počínaje Vichingem. Proto klade vznik překladu nomokánonu na sám počátek moravské mise, dříve než „apostolíkъ Nikola posla po ně“, (ŽM VI), kdy slovanští věrozvěsti nebyli ještě pod papežskou jurisdikcí a mohli dát volný průchod svému přesvědčení. Tato poměrně krátká doba před jejich odchodem do Říma byla však příliš zabrána přípravou slovanské bohoslužby, bojem za tuto novotu na Západě neslýchanou, překladem nejn nutnějších liturgických knih, výchovou budoucích kněží, a nehledě k tomu otázka samostatné moravské diecéze nebyla tehdy ještě ani položena. Ale hlavní důvod proti tak ranému datování je v povaze jazyka této památky. Jeho studium nás přivádí k poznání, že Metodějův nomokánon je pevně srostlý s moravskou půdou, což se mohlo stát jen delším vývojem.

Poněvadž zmínka o překladu nomokánonu následuje až za zprávou o kodifikaci slovanského překladu bible, soudívá se obvykle, že překlad nomokánonu byl Metodějem uskutečněn až na konci života. Avšak již F. Pastrnek upozornil na to, že Metoděj přistoupil k tomuto překladu záhy, neboť tento sborník byl naprosto nezbytný pro boj s nároky bavorského episkopátu, nepřátelsky přijatého rozhodnutí Říma o zřízení samostatného moravsko-panonského arcibiskupství a protestujícího proti tomu ve speciálním spise *De conversione Bagoariorum et Carantanorum*. Památka těchto sporů jsou *Glosy svatojimramské*.

Glosy svatojimramské.

Na tyto slovanské glosy, vyryté hranatou latinkou v jednom latinském rukopise mnichovském (Cod. lat. Monac. 14.008) z druhé polovice IX. století, upozornil ve svém článku o latinské sbírce kánonů na Moravě v IX. století mnichovský slavista

¹¹⁴ Cf. L. Niederle, *Život starých Slovanů* I/1, 81. Cf. Ust 10a 1 *ne dostoitъ ierěju suprugy u sebe voditi* (συνείσακτον ἔχειν).

W. Lettenbauer.¹¹⁵ Rukopis náležel dřív klášteru sv. Jimrama v Řezně, kam se dostal patrně z Moravy nebo z Čech. Byl napsán v Itálii, snad dokonce v Římě.¹¹⁶ Jeho obsahem je zvláštní typ kanonické sbírky západní církve, tak zvaná *rozšířená Hadriana* (*Hadriana augmentée*) nebo podle jiných správněji *rozšířená Dionysiana*, která se dochovala jen ještě ve třech jiných rukopisech¹¹⁷ a vznikla pravděpodobně okolo roku 867 v Ravenně v kruzích řecko-italských. Tento kodex církevních kánonů, odlišný od kodexu po roce 774 všeobecně užívaného ve franské říši, od tak zvané *Dionysio-Hadriany*, přinesl Metoděj nejspíš z Říma na Moravu jako dar papeže Jana VIII. a zvláštní důkaz jeho přízně zároveň s památnou bulou *Industriae Tuae*. Touto kanonickou sbírkou, jinak neznámou na sever od Alp, chtěl papež podepřít samostatnost moravské provincie Metodějovy, nezávislé na německém episkopátu a podřízené přímo Římu. To vše autor přesvědčivě dokazuje jak vnitřním rozbořem latinského rukopisu, tak zvláště z té okolnosti, že latinský text byl na jednom místě nějakým Slovanem glosován.

Glosy samé — je to celkem jen pět slov — patří podle odhadu paleografů do konce IX. nebo na začátek X. století; Lettenbauer je klade z důvodů, o nichž bude níže řeč, do doby okolo r. 880. Je to tedy vůbec nejstarší záznam slovanských slov písmem. Pravopis jejich je primitivní a připomíná způsob psaní nejstarších českých glos a zlomků. Nacházejí se na f. 28b v první části 35. (34.) kánonu pseudoapoštolského, který je v rozšířené Hadriane nadepsán *De primatu episcoporum*. Glosovaný pasus zní takto: *Episcopus gentium singularum scire convenit quis inter eos primus habeatur, quem velut caput existiment et nihil amplius preter eius conscientiam gerant. . .* Nad *gentium singularum* je nadepsáno *isiku komusdo*, nad *existiment* — *imeti* a nad *preter eius conscientiam* — *be poveleni*. Nejvýznamnější při tom je ta skutečnost, že to nejsou snad jen pokusy o přímý překlad latinského textu, nýbrž že glosy ty byly převzaty již hotové ze souvislého staroslověnského překladu Scholastikovy Synagogy. O pravosti a starobylosti těchto glos svědčí to, že předpokládají starší fázi textu nomokánonu, než jaký představují rukopisy Ustř a Jas. V Ustř zní citované místo: Ap 34, tit. II (12b 26) *ep(i)s(ko)p(o)mъ kogoždo jazyka věděti dostoitъ svojego starěišinu, imeti i jako glavu i bez volě jego ničtože tvoriti . . .* V textu, z něhož jsou vzaty glosy, možno říci o 400 let starším než Ustř, byl ještě původní staroslověnský dativ adnominální: *komužьdo jazyku*, zachycený glosou *isiku komusdo* se změněným slovosledem podle latiny. Místo *bez volě* (řec. *δεν γνώμης*), jež čteme v Ustř, zachovala glosa *be poveleni* (= *bez povelěniija*), starší lexikální variantu, jak správně odhadl Lettenbauer: jde tu jednak o slova etymologicky spřízněná, jednak nasvědčuje staroruský slovní materiál, že *povelěniije* se časem zužovalo svým významem, kdežto *volja* nabývalo postupně většího rozsahu sémantického, takže při pozdějším přepracování snadno mohlo proniknout do textu místo *povelěniije*, jak je to v tomto případě. K tomu dodávám, že *povelěniije* za řec. *γνώμη* je i v Ustř dvakrát doloženo (19b 11 *povelěnijemъ*, 22b 23 *bes povelěniija*), ovšem *volja* se 14 doklady je v naprosté převaze.

¹¹⁵ *Eine lateinische Kanonessammlung in Mähren im 9. Jahrhundert*, *Orientalia Christiana Periodica*, vol. 18, 1952, 246—269. Cf. *Byzantinoslavica* 15, 1954, 58—62. — Na glosy upozornil první B. Bischoff, *Über Einritzungen in Handschriften des frühen Mittelalters* (*Zentralblatt für Bibliothekswesen*, 54, 4. April, 1937, 173—177).

¹¹⁶ Popis rukopisu podal B. Bischoff, *Die süddeutschen Schreibschulen und Bibliotheken der Karolingerzeit*, I. Die bayer. Diözesen, Leipzig 1940, 225n.

¹¹⁷ *Cod. Vallicellanus A 5*, *Cod. Vercellensis LXXVI* a *Cod. lat. Vatic. 1353*.

Nebudu se obírat jejich stránkou hláskoslovnou a grafickou, činí tak zevrubně Lettenbauer.¹¹⁸ Jen podotýkám, že si věc nelze představovat tak, jako by glosátor byl snad nahlížel do hlaholského originálu Metodějova nomokánonu. Je spíše pravděpodobné, jak na to poukázal také vydavatel glos, že je psal někdo podle poslechu a že spěšně zachytil rydlem slova, na nichž mu záleželo, tak jak je vnímal z úst nějakého Slovana nebo samého Metoděje. Tím se též vysvětlí jejich fragmentárnost a jistá grafická povrchnost záznamu.

Při posuzování těchto glos je také důležitá ta okolnost, že jak místo komentované interlineárními přípisky, tak i kodex, v němž se nacházejí, mají nepochybný vztah k papežskému listu *Industriae tuae*, který byl velkým osobním vítězstvím Metodějovým nad domácími nepřáteli a potvrdil všechna jeho práva, příslušející jemu jako arcibiskupu nad veškerým duchovenstvem nejen slovanským, nýbrž kterékoli národnosti usedlé v mezích jeho diecéze. Na potvrzenou toho cituje papež právě 35. (34.) kánon apoštolský s oběma glosovanými místy, na nichž nejvíc záleželo: *cuiuslibet gentis — praeter eius conscientiam*. Proto dáme Lettenbauerovi za pravdu, když praví: „I když právě nepřihlížíme k zvláštní jazykové povaze glos, dá se sotva najít lepší vysvětlení pro jejich napsání než to, že na dvoře Svatoplukově byl kánon citovaný papežem brán na přetřes a při tom někdo vyryl slovanská slova.“¹¹⁹ Zde mohl též poukázat na ŽM kap. XII jako na doklad toho, jaký rozruch způsobil list papežův na Moravě a jak živě bylo o něm debatováno. Vypráví se tam, kterak nepřátelé Metodějovi shromáždili všecek lid tvrdíce, že papež jim dal moc vyhnat arcibiskupa ven, a nařídil v jeho přítomnosti přečíst list, aby sami slyšeli jeho vypuzení. Avšak čtouce list papežův našli tam psáno: „Bratr náš Metoděj je svatý a pravověrný a koná dílo apoštolské, v jeho rukou jsou od Boha a od apoštolského stolce všechny slovanské kraje, aby koho prokleje, byl proklat, a koho posvětil, byl posvěcen.“ I zastyděli se a s hanbou se rozešli jako mlha. . .“

Svatojímramské glosy, které jsou převzaty z Metodějova překladu nomokánonu v jeho prvotním znění, archaičtějším než text ustůžský, byly bezpochyby napsány kolem r. 880 v souvislosti se sporem o rozsah biskupských pravomocí Metodějových. Jsou důkazem, že překlad ten byl již tehdy širě znám a že tudíž nelze klást jeho vznik až do doby krátce před smrtí Metodějovou, kdy je o něm zmínka v legendě. Jsou zároveň svědectvím o jeho aktuálnosti: jsou dokladem toho, že Metodějův překlad nomokánonu spolu se *Zakonom sudným*, s nímž úzce souvisí, nejstarší památka slovanského práva, dílo, které se při svém vzniku tak vydatně napájelo ze studnice tehdejší moravské řeči, nesloužilo jen šedé teorii, nýbrž bylo užíváno v právní praxi Velkomoravské říše při řešení zásadních rozporů mezi knížetem a arcibiskupem, a že tudíž patří do dějin československého práva jako základ a východisko celého dalšího vývoje.

Konečně mají tyto glosy nemalý význam jako nové svědectví o jedinečném prolínání východně byzantských a západně římských prvků v duchovní atmosféře velkomoravské. Jako v Kyjevských listech a v liturgii sv. Petra,¹²⁰ i zde se kříží dvojí proud: v latinském kodexu západně římského církevního práva vzešlém z byzantsko-ravenského prostředí, jsou vepsány latinkou glosy převzaté z Metodějova slovan-

¹¹⁸ O. c. 250—255.

¹¹⁹ O. c. 265.

¹²⁰ Srov. J. Vašica, *Slovanská liturgie nově osvětlena Kyjevskými listy* (Slovo a slovesnost 6, 1940, 65—77); *Slovanská liturgie sv. Petra* (Byzantinoslavica 8, 1939—1946, 1—54).

ského překladu Scholastikovy Synagogy. Právě tímto střetnutím protilehlých duchovních sil lze si vysvětlit mocný patos, kterým byla nesena první staletí našich národních dějin. A jednou ze složek v této dějinné souhře je i Metodějův nomokánon.

Metodějův nomokánon se nám dochoval pouze ve dvou ruských rukopisech. Lze se domnívat, že po smrti Metodějově a vypuzení jeho žáků z Moravy se s ostatní cyrilometodějskou literaturou také tato sbírka dostala k jižním Slovanům.

Je otázka, zda se Metodějův nomokánon dostal s vypuzenými žáky slovanských apoštolů do Bulharska, jak myslí A. Solovjev.¹²¹ Bylo-li tomu tak, nezůstalo tam po něm žádné stopy. Spíše možno předpokládat, že to byla Makedonie, středisko působnosti Klimentovy, a sousední Charvátsko. O jeho rozšíření v Charvátsku by poněkud svědčila nejasná zmínka v letopise dukljanském (MMFH I, 244), kde se praví, že král Svatopluk (Suetopelek) *multas leges et bonos mores instituit, quos qui velit agnoscere, librum sclavorum qui dicitur Methodius legat*. Podle Šišiće je to glosa, která se dostala do latinského překladu této kroniky ze slovanského Života Metodějova. Ve skutečnosti však jde o organickou součást už původní verze. (L. Havlík). Poněvadž se tu však mluví o „zákonech a dobrých mravech“, je možno přirozeněji chápat tuto „knihu slovanskou, která se nazývá Methodius“, jako Metodějův nomokánon.¹²² Je to cosi podobného, jako když se komentovaná kormčaja označuje podle jednoho z byzantských komentátorů Jana Zonary prostě jako „Zinarъ“.¹²³ Je-li tento výklad správný, není třeba předpokládat, že se sv. Sáva srbský seznámil s právním dílem Metodějovým teprve na Athose. Mohl je poznat již doma.

*

Přehled církevních kánonů Metodějova nomokánonu v rukopisech Ustužském (= Rum) a Ioasafovském (= Jas). V slovanském překladě Scholastikovy Synagogy pořízeném na Moravě sv. Metodějem je toliko výbor z řeckých kánonů. Chybí jich víc než třetina. Je těžko říci, jakými zásadami se autor při této selekci řídil. Jen dobře zapracovaný církevní právník by mohl o tom dát bližší vysvětlení. V poměrně pozdních opisech, jež se nám dochovaly, lze již pozorovat některé poruchy původního stavu.

¹²¹ Brastvo XXVI (1932), Beograd.

¹²² Úryvky týkající se sv. Cyrila a Metoděje (kap. XIII—IX) z tohoto letopisu přetiskl A. Teodorov-Balan (*Kiril i Metodi* II, Sofia 1934, 257—259) z latinského textu Črnčícova (Kraljevica 1874); dále MMFH I, 238n. Srov. M. Kostrenčić, *Hrvatska pravna povijest* (Zagreb 1925, 131, 294—296). Dokonalé vydání celé kroniky pořídil F. Šišić, *Letopis Popa Dukljanina* 1928, 105, 135—136; V. Mošin, *Ljetopis popa Dukljanina*, Zagreb 1950, 30.

¹²³ Srov. I. I. Sreznevskij, *Materialy* I, 979.

*Přehled církevních kánonů Metodějova nomokánonu
v rukopisech Ustužském a Ioasafovském*

Kánon č.	V Ustř			V Jas		
	titul	označ. jako	fol.	titul	označ. jako	fol.
1. Apoštolské						
1	VII	Ap 1	15b	VII	Ap 1	12a
3	XLVI	Ap 3	45a	XLVI	Ap 3	31a
4	XLVI	Ap 4	45a	XLVI	Ap 4	31b
5	XXVIII	Ap 10	27a	XXVII	Ap 5	19b
6	XIV	Ap 2	18b	XIV	Ap 2	14a
7	L	Ap	48b	L	Ap	33b
8	XLVII	Ap 8	45b	XLVII	Ap 8	31b
9	XLVII	Ap 9	45b	XLVII	Ap 9	31b
11	XVIII	Ap 11	21a	XVIII	Ap 11	16a
12	XVIII	Ap 12	21a	XVIII	Ap 12	16a
13	XVIII	spojen s Ap 12	21a	XVIII	Ap 13	16a
14	XII	Ap 4	17b	XII	Ap 14	13b
15	XX	Ap 2	22b	XX	Ap 2	17a
16	XVIII	Ap 13	21a	XVIII	Ap 16	16a
17	XXV	Ap 17	25a	XXV	Ap 17	18b
18	XXV	Ap 18	25b	XXV	Ap 18	18b
19	XXV	Ap 18	25b	XXV	Ap 19	18b
21	IX	Ap 21	16a	IX	Ap 21	12b
22	XL	Ap 22	39b	XL	Ap 22	27b
24	XL	Ap 37	39b	XL	Ap 37	27b
25	XLV	Ap 29	44b	XLV	Ap 25	31a
26	XXVI	Ap 25	26a	XXVI	Ap 25	19b
27	XV	Ap 27	19a	XV	Ap 27	14b
28	XVII	Ap 28	20b	XVII	Ap	15b
29	XI	Ap 29	17a	XI	Ap 29	13a
30	XI	Ap 30	17a	XI	Ap 30	13a
31	XXII	Ap 31	23b	XXII	Ap 31	17b
32	XVIII	Ap 16	21a	XVIII	Ap 21	16a
33	XX	Ap 33	23a	XX	Ap 35	17a
34	II	Ap 44	12b	II	Ap 34	10a
35	III	bez	13b	III	Ap 35	10b
36	X	Ap 36	16b	X	Ap 6	12b
37	XLIX	Ap 37	47a	XLIX	Ap 37	32b
38	V	Ap 38	14a	V	Ap 38	11a
40	IV	Ap 40	13b	IV	Ap 40	10b
41	V	Ap 41	14b	V	Ap 41	11a
42	XXX	Ap 42	28b	XXX	Ap 42	21a
43	XXX	spojen s Ap 42	28b	XXX	spojen s Ap 42	21a
44	XIV	Ap 44	18b	XIV	Ap 44	14a
45	XXXVII	Ap 45	36a	XXXVII	Ap 45	25b
46	XXXVII	Ap 46	36a	XXXVII	Ap 46	25b
48	XLI	Bas 48	40b	XLI	Bas 48	28b
51	XXIX	Ap 52	27b	XXIX	Ap 52	20b
52	XXXVIII	Ap 53	37b	XXXVIII	Ap 53	26b
53	XXIX	Ap 53	28a	XXIX	Ap 18	20b
54	XXX	Ap 50	28b	XXX	Ap 50	21a
55	XXII	Ap 57	23b	XXII	Ap 57	17b
56	XXIII	Ap 57	24b	XXIII	Ap 57	18b
57	XXX	Ap 58	29a	XXX	Ap 58	21a
59	V	Ap 60	14b	V	Ap 60	11b

Kánon č.	V Ust			V Jas		
	titul	označ. jako	fol.	titul	označ. jako	fol.
1. Apoštolské						
60	L	Ap 62	48b	L	Ap 64	33b
61	XXV	Ap 62 (61)	25b	XXV	Ap 60—10(!)	19a
62	XXXIX	Ap 59	37b	XXXIX	Ap 59	26b
63	XXIX	Ap 54	28a	XXIX	Ap 24	20b
64	XXXII	Ap 65	29b	XXXII	Ap 65	21b
65	XXXVII	Ap 47	36a	XXXVII	Ap 47	25b
66	XL	Ap 60	39b	XL	Ap 10	27b
67	XLI	bez	41a	XLI	Bas 48	28b
68	XXV	Ap 69	25b	XXV	Ap 69	19a
69	XXXI	Ap 9	29a	XXXI	Ap 9	21a
70	XXXVII	Ap 71	36a	XXXVII	Ap 71	25b
71	XXXVII	Ap 72	36a	XXXVII	Ap 72	25b
72	XLVI	Ap 72	44b	XLVI	Ap 72	31a
73	XLVI	Ap 72	44b	XLVI	Ap 73	31a
74	XVI	Ap 75	19b	XVI	Ap 75	15a
75	XVI	Ap 76	20a	XVI	Ap 76	15a
76	VI	Ap 75	15a	VI	Ap 75	11b
77	IX	Ap 78	16a	IX	Ap 78	12b
78	IX	Ap 79	16b	IX	Ap 79	12b
79	XXV	Ap 80	25b	XXV	Ap 80	19a
80	XXXVI	bez	34a	XXXVI	bez	24b
81	XIV	Ap 2	18b	XIV	Ap 3	14a
82	XXXIII	Ap 83	31a	XXXIII	Ap 53	22b
83	XIV	Ap 8	18b	XIV	Ap 8	14a
85	L	bez	48b	L	bez	33b
2. Nicejské						
3	XXVII	Nic 3	26b	XXVIII	Nic 3	20a
8	XXXVIII	Nic 8	36b	XXXVIII	Nic 80	26a
9	XXV	Nic 9	25b	XXV	Nic 9	19a
10	XXV	Nic 10	26a	XXV	Nic 10	19a
11	XXXIX	Nic 11	38a	XXXIX	Nic 11	27a
12	XXXIV	Nic 12	31a	XXXIV	Nic 12	22b
14	XXXV	Nic 11	33b	XXXV	Nic 40	24a
17	XIV	Nic 17	18b	XIV	Nic 7	14b
18	XXIII	Nic 18	24a	XXIII	Nic 18	18a
20	L	Nic 20	48a	L	Nic 20	33a
3. Ancyrské						
11	XLII	Anc 8	41a	XLII	Anc	28b
12	XXXIX	Anc 12	38a	XXXIX	Anc 12	27a
13	XXI	Ant 20	23b	XXI	Ant 20	17b
14	XXIX	Anc 14	28a	XXIX	Anc 14	20b
15	VIII	Anc 15	16a	VIII	Anc 24	12a
16	XLIV	bez	43b	XLIV	bez	30a
18	XII	Anc 18	17b	XII	Anc 18	13b
19	XXXIV	Anc 19	31b	XXXIV	Anc 28	23a
20	XLI	Anc 20	40a	XLI	Anc 8	28a
21	XL	Anc 21	39b	XL	Anc 22	28a
24	XXXIX	Anc 24	38b	XXXIX	Anc 24	27a
4. Neocesarejské						
1	XXVIII	Laod 1	27b	XXVII	Laod 1	19b
2	XLIV	Nic 2	42b	XLIV	Laod 30	29b

Kánon č.	V Ust			V Jas		
	titul	označ. jako	fol.	titul	označ. jako	fol.
4. Neocesarejské						
3	XLIII	Neoc 3	42a	XLIII	Neoc 3	29b
4	XLIII	Neoc 4	42a	XLIV	Nic 1	29b
5	XXXV	Nic 45	34a	XXXV	Nic 45	24b
6	XXXVI	Nic 45	34a	XXXVI	Nic 6	24b
7	XXVII	Neoc 7	27a	XXVIII	Nic 7	20a
8	XLI	Neoc 8	40a	XLI	Neoc 8	28a
11	XXV	Laod 11	25a	XXV	Laod 11	18b
12	XXXVI	Neoc 12	34a	XXXVI	Neoc 12	24b
5. Sardické						
3	III	Sard	13b	III	Sard	10b
11	XLVII	Sard 11	45b	XLVII	Sard 11	31b
15	XIX	Sard 15	21b	XIX	Sard 15	16b
6. Gangerské						
1	XXIX	Gangr 1	28b	XXIX	Gangr 1	21a
2	XXIX	Anc 2	28a	XXIX	Anc 2	20b
3	XXXIII	Gangr 3	31a	XXXIII	Gangr 3	22b
5	XLVII	Gangr 5	46a	XLVII	Gangr 5	32a
6	XLVII	Gangr 6	46a	XLVII	Gangr 6	32a
7	XLVI	Gangr 7	45a	XLVI	Gangr 7	31a
8	XLVI	Gangr 80	45a	XLVI	Gangr 80	31a
11	XXX	Gangr 11	28b	XXX	Gangr 14	21a
13	XXXII	Gangr 15	29b	XXXII	Gangr 14	21b
15	XXXII	Gangr 15	29b	XXXII	Gangr 15	22a
16	XXXII	Gangr 16	30a	XXXII	Gangr 16	22a
17	XXXII	Gangr 17	30a	XXXII	Gangr 17	22a
18	XXXII	Gangr 18	29b	XXXII	Gangr 18	21b
19	XXXI	Gangr 19	29a	XXXI	Gangr 19	21b
7. Antiochijské						
1	L	Nic 1	48a	L	Nic 1	33b
2	XLVII	Ant 2 (1. část)	45b	XLVII	Ant 2 (1. část)	31b
2	XVIII	Ant 2 (2. část)	21b	XVIII	Ant 2 (2. část)	16a
4	XVII	Ant 15	20b	XVII	Ant 15	15b
5	XXII	Ant 5	24a	XXII	Ant	18a
6	XVIII	Ant 76	21b	XVIII	Ant 76	16a
11	XIII	Ant 12	18a	XIII	Ant 15	14a
12	XVII	Ant 12	20b	XVII	Ant	15b
15	XVI	Ant 4	20a	XVI	Ant 4	15b
17	X	Ant 17	16b	X	Ant 17	12b
18	X	bez	17a	X	Ant 18	13a
22	III	Ant 22	13b	III	Ant 22	10b
23	VI	Ant 23	15a	VI	Ant 21	11b
8. Laodicejské						
1	XLIII	Laod 41	41b	XLIII	Laod 41	29a
2	XXXVIII	Laod 2	37b	XXXVIII	Laod 2	26b
3	XXXVI	Laod 3	34b	XXXVI	Laod 3	24b
4	XIV	Chalc 4	19a	XIV	Laod 4	14b
5	XXV	bez	25a	XXV	bez	18b
6	XXXVII	Laod 6	35b	—	—	—
8	XXXVIII	Laod 8	37a	XXXVIII	Laod 8	26a
12	VII	Laod 12	15b	VII	Laod 2	12a

Kánon č.	V Ust			V Jas		
	titul	označ. jako	fol.	titul	označ. jako	fol.
8. Laodicejské						
13	VII	Laod	15b	VII	Laod	12a
17	L	Laod 37	48a	L	Laod 37	33a
18	L	Laod 18	48a	L	Laod 18	33a
20	XXIII	Laod 20	24b	XXIII	Laod 20	18b
21	XXVI	Laod 14	26a	XXVI	Laod 21	19a
23	XXVI	Laod 26	26a	XXVI	Laod 26	19a
24	XXX	Laod 10	28b	XXX	Laod 10	21a
25	XXVI	Laod 25	26a	XXVI	Laod 25	19a
30	XLIII	Laod 80	42b	XLIII	Neoc 4	29b
32	XXXVII	Laod 32	25b	XXXVII	Laod 32	25b
34	XXXVII	Laod 34	35b	XXXVII	Laod 34	25a
35	XXXVII	Laod 35	35b	XXXVII	Laod 35	25b
36	XXXIX	Laod 36	38b	XXXIX	Laod 36	27b
38	XXXVII	Laod 37	35b	XXXVII	Laod 37	25b
40	L	Laod 40	47b	L	Laod 40	33a
41	XX	Laod 41	23b	XX	Laod 41	17b
42	XX	Laod 42	23b	XX	Chalc 42	17b
45	XXXVI	Laod 45	34b	XXXVI	Laod 45	24b
46	XXXVI	Laod 46	34b	XXXVI	Laod 46	24b
47	XXXVI	Laod 47	34b	XXXVI	Laod 47	24b
48	XXXVI	Laod 48	34b	XXXVI	Laod 48	25a
49	XXXI	Laod 49	29a	XXXI	Laod 49	21b
50	XXXI	Laod 8	29a	XXXI	Laod 8	21b
51	XXXI	Laod 51	29b	XXXI	Laod 51	21b
52	XXXI	Laod 52	29b	XXXI	Laod 52	21b
53	XXVII	Laod 23	27a	XXVIII	Laod 18	20a
54	XXVII	Laod 54	27a	XXVIII	Laod 18	20a
57	VII	Laod 17	15b	VIII	Laod 17	12a
58	XLVII	Laod 58	46a	XLVII	Laod 58	32a
59	L	Laod 59	48a	L	Laod 59	33a
9. Cařihradské						
2	I	CP 2	12a	I	CP 2	9b
3	I	spojen s CP 2	12b	I	spojen s CP 2	9b
4	XXXVII	CP 3	34b	XXXVII	CP 3	25a
10. Efesské						
1	XXXVII	Eph 1	35a	XXXVII	Eph 1	25a
3	XXXVIII	Eph 4	37a	XXXVIII	Eph 4	26b
4	XXXVII	Eph 4	35a	XXXVII	Eph 4	25a
6	XLVIII	amosъskago 1	46a	XLVIII	emskago 1	32a
11. Chalcedonské						
1	XLVIII	Laod 1	46a	XLVIII	Laod 1	32a
2	XI	Chalc 2	17a	XI	Chalc 2	13a
4	XXXIII	Ap	30a	XXXIII	Ap	22a
5	XII	Chalc 5	18a	XII	Chalc 5	13b
7	XIV	Chalc 7	19a	XIV	Chalc 7	14b
9	XV	Chalc 9	19b	XV	Chalc 9	14b
10	XIX	Chalc 10	22a	XIX	Laod 10	16b
12	II	Chalc 22	13a	II	Chalc 12	10a
13	XX	Chalc 20	23a	XX	Chalc 20	17a
14	XXVI	Chalc 14	26b	XXVI	Chalc 14	19b
15	XXIV	Laod 44	25a	XXIV	Laod 44	18b

Kánon č.	V Usť			V Jas		
	titul	označ. jako	fol.	titul	označ. jako	fol.
11. Chalcedonské						
16	XXXIV	Chalc 16	32a	XXXIV	Chalc 16	23a
19	XLIX	bez	47b	XLIX	bez	32b
20	XIX	Chalc 20	22b	XIX	Chalc 20	17a
21	XVI	Chalc 21	20a	XVI	Chalc 21	15a
22	IV	Chalc 24	14a	IV	Chalc 24	11a
23	XX	Chalc 23	23a	XX	Chalc 23	17b
24	XXXIII	Chalc 24	31a	XXXIII	Chalc 24	22b
25	VIII	Chalc 15	15b	XIII	Chalc	12a
26	V	Chalc 26	14b	V	Chalc 26	11b
27	XLII	Laod 27	41a	XLII	Laod 27	28b
12. Sv. Basilia						
2/18	XXXIV	Bas 2	32a	XXXIV	Bas 2	23a
3/19	XXXIV	Ap 3	33b	XXXIV	Ap 3	24a
9/25	XXIV	Bas 9	25a	XXIV	Bas 9	18b
11/26	XLII	Bas 11	41b	XLII	Bas 11	29a
12/27	XXVIII	Bas 12	27b	XXVII	Bas 12	20a
15/30	XLII	Bas 15	41a	XLII	Bas 15	29a
16/31	XLI	Bas 16	40b	XLI	Bas 16	28b
20/35	XXXII	Bas 20	30a	XXXII	Bas 20	22a
23/38	XLII	Bas 34	41b	XLII	Bas 34	29a
27/42	XLII	Bas 27	41b	XLII	Bas 27	29a
33/48	XLI	Bas 33	40a	XLI	Bas 33	28a
34/49	XLII	Bas 33	41a	XLII	Bas 33	29a
35/50	XLIII	Bas 15	42a	XLIII	Bas 35	29a
37/52	XL	Bas 23	39b	XL	Bas 23	28a
41/56	XL	Bas	39a	XL	Bas	27b
42/57	XL	Bas 21	39a	XL	Bas 24	27b
43/58	XLI	Bas 43	40a	XLI	Bas 43	28a
45/60	XXXIV	Bas 45	33b	XXXIV	Bas 45	24a
46/61	XLV	Bas	44a	XLV	Bas	30b
48/63	XLIV	Bas 68	43b	XLIV	Bas 68	30a
49/64	XLV	Bas 49	44a	XLV	Bas 49	30b
50/65	XXXIX	Bas 50	38b	XXXIX	Bas 8	27a
51/66	XLV	Bas 21	44a	XLV	Bas 24	30b
52/67	XLIV	Bas 60	42b	XLIV	Bas 52	30a
57/72	XXXIX	Bas 57	38b	XXXIX	Bas 57	27a
58/73	XXXIX	Bas 7	38b	XXXIX	Bas 7	27a
60/75	XLIV	Bas 60	43a	XLIV	Bas 60	30a
61/76	XLIV	Bas 64	43a	XLIV	Bas 64	30a
62/77	XLI	Bas 62	40b	XLI	Bas 62	28b
63/78	XLIV	Bas 17	42b	XLIV	Bas 17	29b
64/79	XLIV	Bas 64	43a	XLIV	Bas 65	30a
65/80	XLIII	Bas 65	42a	XLIII	Bas 65	29b
67/82	XLV	Bas 67	44a	XLV	Bas 207	30b
68/84	XLVIII	Bas 68	46b	XLVIII	Bas 68	32a

Postup jednotlivých titulů, tj. kapitol, na něž je dílo Scholastikovo rozděleno, se celkem zachovává až na jednu výjimku: Usť uvádí napřed titul XXVIII s označením XXVII a potom titul XXVII s označením XXVIII i s příslušným nadpisem, stejně je to i v indexu na počátku; v Jas této odchylky není. Pořad kánonů v jednotlivých titulech (srov. V. Beneševič, *Ioan. Scholastici Synagogá L titularum: Ordo canonum*

in L titulis, str. 261—269) není v řeckých rukopisech všude stejný, jen kratší tituly, počtem 18, mají ve všech rukopisech týž pořad. U ostatních možno zhruba rozeznávat dvě skupiny, z nichž jmenovitě druhá (G, Bo, Co, Na, R, Vin) byla směrodatná pro slovanský překlad.

Oba slovanské rukopisy, Ustř i Jas, obsahují tytéž kánony v příslušných titulech a v témž pořádku, jen Laod 57 (označen 17) byl v Jas přesunut písařem z titulu VII do VIII na druhé místo po Chalc 25 a Neoces 4 (označen jako Nic 1) z titulu XLIII do XLIV na první místo; mimo to chybí v Jas kánon Laod 6 v titulu XXXVII, ale v předloze, snad vzdálenější, byl obsažen, neboť následující kánon Laod 34 je označen jako „téhož“ sněmu, ač předchází kánon Efesský 4. Jinak je v očíslování kánonů v Ustř i v Jas mnoho odchylek, které se sice tu a tam dají vysvětlit z řecké předlohy, ale valná jejich část byla nepochybně zaviněna písaři. Ojediněle mohla záměna číslic vzniknout již při přepise z hlaholice do cyrilice.

Zvláštního povšimnutí zasluhuje počítání kánonů sv. Basilia. V Ustř a Jas, stejně jako v řecké Synagoze Scholastikově, chybí první jeho kanonický list, tj. kánony 1—16, a uvádějí se jen kánony z listu 2. a 3., jejichž kánony se počítají průběžně od 1 do 68. Jefremovská kormčaja, která je překladem Syntagmatu o XIV titulech, má všechny tři Basiliovy listy (kánony 1—84). V přehledné tabulce jsou uvedena čísla Basiliovy kánonů dvojmo: první je pořadové číslo řeckého textu Synagogy, počínajíc prvním kánonom 2. listu, druhé je vzato z celkového pořadí všech Basiliovy kánonů.

Poznámka o vydání textu. Za základ našeho vydání je vzat text z Ustřuské kormčí knihy (ff. 6b—49b). Na místech, která jsou v Ustřuském rukopise porušena a správné nebo lepší čtení má mladší Ioasafovská kormčí kniha (ff. 5a—34b), bylo toto pojato přímo do textu, což je vyznačeno kurzívou a v poznámce uveden porušený text rukopisu základního. V poznámkách jsou uvedeny rovněž všechny důležitější varianty z Jas, stejně jako čtení Jefremovské kormčí knihy, pokud mohou přispět k objasnění ustřuského textu. Na místech, na nichž se správné čtení nedochovalo v žádném z rukopisů, rekonstruujeme a vyznačujeme proloženým tiskem předpokládané původní znění; také v tomto případě je v poznámce vždy uvedeno čtení rukopisů.

Ustřuský a Ioasafovský text reprodukuje ze snímků, které nám ochotně poskytla Leninova státní knihovna v Moskvě, v jejichž sbírkách se oba kodexy chovají: Jefremovský text uvádíme podle edice V. N. Beneševiče, *Drevneslavjanskaja kormčaja XIV titulov bez tolkovanj*, Sankt-Peterburg 1906. Přitom používáme pro rukopisy zkratk: U = Ustřuský, J = Ioasafovský, Jejr = Jefremovský.

Text řecké předlohy je vzat z edice V. Beneševiče, *Ioannis Scholastici Synagoga L titularum ceteraque eiusdem opera iuridica*, Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Abteilung, Neue Folge, Heft 14, München 1937. U řeckých rukopisů Scholastikovy Synagogy ponecháváme značky této edice. Nejdůležitější skupina sestává z rukopisů: Bo = Bodl. Auct. E. 5. 12 (Misc. 77) s. XI, Co = Paris. Coisl. 209 s. IX—X, Na = Nan. 22 (Venet. I 29) s. IX, Mos = Mosqu. Syn. 432 (317 Vlad.) s. XI—XII, Cl = Claromontanus 81 (Pelicer. 167) s. XV, B = Bodl. 86. Barocc. 86 s. XII—XIII, L = Laurent. V 22 s. XII, Par = Paris. 1263 s. XIV—XV, Vati = Vatic. 640 s. XIV; — rukopisy recenze E: Mo = Mosqu. Syn. 398 (315 Vlad.) s. IX—X, Ne = Neapol. II. C. 7 a. 1139, Ps = Paris. suppl. gr. 483 s. XIII—XIV, Va = Vatic. 843 s. IX; — rukopisy recenze F: Ar = Mosqu. Ar. 3 s. XIII, Coi = Paris Coisl. 211 s. XII, H = Hieros. Crucis 2 a. 928—931, La = Laurent. IX 8 s. XII, Ven = Venet. 170 s. XIII, Vi = Vindob. hist. gr. 70 s. XIV.

Zkratky kánonů: Ap = Apoštolské, Nic = Nicejské, Anc = Ankyrské, Neoc = Neocesarejské, Sard = Sardické, Gangr = Gangerské, Ant = Antiochijské, Laod = Laodicejské, CP = Cařihradské, Eph = Efesské, Chalc = Chalcedonské, Bas = sv. Basilia.

Dále je v kritickém aparátě použito těchto zkratek:

add.	= addit	om.	= omittit
adnot.	= adnotatio	p.	= pagina
cod.	= codex	rel.	= reliqui
gr.	= graecus	v.	= vide
		Π	= transponit

Ustůžská kormčí kniha představuje sbírku juridických památek různého druhu. V jejím čele jsou dvě stati obsahující symboly víry a pak krátká historie všeobecných církevních sněmů. Za ní hned následuje překlad Scholastikovy Synagogy, který nemá nadpis a začíná přímo pořadím církevních sněmů.

ЧИН(Ъ) СБОРЬСКЪ

Pořad sněmů

С(ВА)ТИИ ОУВО Г(ОСПОДЬ)НИ ОУЧЕ-
НИЦИ И АП(О)С(ТО)ЛИ П̄ И Ё КЛИМЕН-
ТОМЪ ^аКАНОНЪ ПРЕДАША^а. ПО
СИХЪ ЖЕ ПО РАДОУ, ЈАКОЖЕ ЈЕСТЬ
ОУЧИНЕНО:

СВОРЪ А. С(ВА)Т(Ъ)ХЪ О(ТЪ)ЦЪ Т И ЙІ
СЪШЪДЪШИХЪ СА ВЪ НИКЕИ ВЪ ЮПА-
ТИЮ ПАУЛИНА И ОУЛИЈАНА СВѢТЪ-
ЛЫХЪ ЛѢТ(А) Х̄Ѣ ОТ АЛЕКСАНДРЪ-
СКА^б, М(ЪСА)ЦА | ДЕСИЈА, И Ѡ ПРѢЖЕ
К̄ КАЛАНДРЪ^с ІЮЛІА^д, КАН(ОНЪ) К̄.

Svatí učedníci Páně zajisté a apo- ^{6b}
štolé skrze Klimenta předali 85 ká-
nonů. Po nich pak po pořádku, jak je
vedeno:

Sněm 1: 318 svatých Otců, kteří se
sešli v Nicei za konsulátu jasných
Paulina a Juliána, roku 606 od Ale-
xandra, měsíce „desia“ a devátý den
před kalendami červencovými, ká-
nonů 20².

7a

^{а-а}J, КАНОНИ ПРЕДАША СА U. ^бАЛЕЖАНДРЪСКА J. ^сКАЛАНДЪ J. ^дJ, om. U.

Η τάξις τῶν συνόδων

Οἱ μὲν ἅγιοι τοῦ κυρίου μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι πε' διὰ Κλήμεντος κανόνας
ἐξέθεντο, μετὰ δὲ τούτους οἱ καθ' ἑξῆς, καθὼς ὑποτέτακται.

α'. Τῶν ἁγίων τῆς πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐν ὑπατεία Παυλίνου
καὶ Ἰουλιανοῦ τῶν λαμπροτάτων^α ἔτους χ<λ>ς' ἀπὸ Ἀλεξάνδρου ἐν μηνὶ δεδία
ἰθ' πρὸ γ' ^б καλανδῶν ἰουλίων, κανόνες κ'.

^α λαμπρῶν C Vat. ^б ἐνάτω Ne, κ' M.

¹ Pořad sněmů církevních tvoří konec předmluvy (Πρόλογος) Jana Scholastika k jeho sbírce kánonů; na prvním místě se uvádí 85 kánonů apoštolských, po nich následují kánony 10 sněmů církevních a nakonec 68 kánonů sv. Basilia Velikého.

² I. ekumenický koncil v Nicei se konal za konsulů Anicia Paulina a Ceiona Juliana, a to roku 636 (v slovanském textu Ust i Jas a též v řeckých rukopisech se udává chybně rok 606,

В. ВЪ АНЪКУРЪ^е БЛ(А)ЖЕНЪИХЪ О(ТЬ)ЦЬ, ИЖЕ ПРЕЖЪНИИ ОУВО СОУТЬ НИКЕИСКЪИХЪ КАНОНЪ, ВЪТОРОУЮТЬ^г ЖЕ ЗА ВСЕЛЕНЪСКАГО СВРА Г(ОСПОД)ЪСТВА, СИРЪЧЬ ДЪРЗНОВЕ-НИЕ, КАНОНЪ К̄.

Г. ВЪ НЕОКЕСАРИИ С(ВА)Т(Ы)ХЪ О(ТЬ)ЦЬ; И СЪ НИКЕИСКАГО ОУВО ПЪРВЪЕ БЫС(ТЬ), АНЪКУРЪСКАГО ЖЕ ВТОРОУ; Ч(Ь)СТИ ЖЕ РАДИ ПРЕЖЕ^в ОУЧИНЕНЪ БЫС(ТЬ) НИКЕИСКЪИИ; КАН(ОНЪ) Е̄.

Д. ВЪ САРДАКИИ^н СЪШЪДЪШИХЪ СА ПО НИКЕИСКЪИХЪ(ТЬ) О(ТЬ)ЦИХЪ, КАНОНЪ К̄Д¹.

Е. ВЪ ГАГРЪ СЪШЪДЪШИХЪ СА О(ТЬ)ЦЬ, ИЖЕ ПРЕДИ¹ БЫША, КАНОНЪ К̄Г^к.

^еАНГИРЪ J. ^гvel ВЪТОРЪСТВОУЮТЬ, ^сcorreximus e corrupto ВЪРОУЮТЬ UJ. ^вJ, om. U. ^нСАРДИКИИ J. ¹КА. J. ¹ПРЕДНИИ J. ^кКЕ. J.

β'. Τῶν ἐν Ἀγκύρα μακαρίων πατέρων, οἵτινες προγενέστεροι μὲν εἰσι τῶν ἐν Νικαία κανόνων, δευτερεύουσι δὲ διὰ τὴν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου αὐθεντίαν, ἧτοι παρῶσηιαν, κανόνες κε'.

γ'. Τῶν ἐν Νεοκαισαρεία ἀγίων πατέρων καὶ αὕτη τῆς μὲν ἐν Νικαία πρώτη γέγονε, τῆς δὲ ἐν Ἀγκύρα δευτέρα· διὰ δὲ τὴν τιμὴν προτέτακται αὐτῶν ἢ ἐν Νικαία. κανόνες ιδ'.

δ'. Τῶν ἐν Σαρδικῇ συνελθόντων μετὰ τοὺς ἐν Νικαία πατέρας, κανόνες κα'.

ε'. Τῶν ἐν Γάγγραις^ε συνελθόντων πατέρων, ὅφ' ὧν ἐξετέθησαν κανόνες κ'.

^ε ιε' ΒαН. ^а κδ' Mos Ne Vat. ^ε Γάγγρα Co. ^г κε' Vind A M N.

avšak Jeřr má správně *αλδ*) éry alexandrovské neboli seleukovské, tj. 325 po Kr.; dále se tu určuje blíže i datum: 19. měsíce června (syromacedonský měsíc desios nebo dasius odpovídá červnu) neboli 13. dne před kalendami červencovými. Je to pravděpodobně den, kdy bylo stanoveno „Symbolum“, sněm sám začal již asi 20. května. Srov. Hefele I, 539; Hefele-Bén I, 2, 416; Beneševič, *Sinagoga* 217.

³ Ankyra, kdysi hlavní město maloasijské Galatie (dnešní Ankara). Sněm se tam konal r. 314 a přijato 25 kánonů, nikoli 20, jak udává Ust i Jas.

⁴ Neocesarea v maloasijské Kappadocii, sněm se tam konal mezi léty 314–325; většina řec. rukopisů udává počet přijatých kánonů 14.

⁵ Sardika neboli Serdica (Ulpia Sardica), pozdější bulharská Sofie, patřila dříve k Thrákii, potom byla hlavním městem východní Dákie a ležela na rozhraní západní a východní říše; sněm se tam konal r. 343 nebo 344 a řecké rukopisy udávají počet kánonů 21, některé (C Mos Ne Vat), jako zde, 24. Srov. Hefele 539 n.; Beneševič, *Ioan. Schol. Syn.*, 6.

⁶ Gangra, hlavní město maloasijské Paflagonie; sněm se tu konal okolo polovice 4. století, asi v téže době jako v Laodicei; počet kánonů podle řec. textu 20, podle rukopisů Vind A M N — 25. Hlavní obsah kánonů jsou anathematismy proti bludům a zlořádům eustathiánů (stoupenců Eustathia, arcibiskupa Sebastského).

Ѫ. ВЪ АНТΙΟΧΙИ СЪШЪДЪШИХЪ СΑ Ο(ΤЪ)ЦЪ, ΙΜΙЖЕ ΔΑΝΙ ΒΥΨΑ ΚΑΝΟΝЪ Κ̄Ε̄.

ѫ. ВЪ ΛΑΟΔΙΚΙИ ΦΡΥΓΙИСТЪИ СЪΒΡΑΨΑ СΑ Ο(ΤЪ)ЦИ ΠΡ(Ѣ)Π(Ο)Δ(Ο)ΒΥΝΟ; ΒΥΨ(ΤЪ) ΚΑΝΟΝЪ Ν̄Ѣ.

Ѯ. ВЪ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝѢ ГРАД(Ѣ) СЪΒΡΑВЪШИХЪ СΑ Ο(ΤЪ)ЦЪ, ΟΤ ΝΙΧЪЖЕ ΝΑΠΙΣΑΨЕ СΑ¹ ΚΑΝΟΝЪ Γ̄.

Ѧ. ВЪ ΕΦΕΣѢ СЪΒΡΑВЪШИΜΙ СΑ Ο(ΤЪ)ЦИ ΙΖΛΟЖЕΝΟ ΒΥΨ(ΤЪ) ΚΑΝΟΝЪ Ѫ.

Ѧ. ВЪ ΧΑΛΚΙΔΟΝѢ СЪШЪДЪШИΜΙ СΑ Ο(ΤЪ)ЦИ ΔΑΝΟ ΒΥΨ(ΤЪ) ΚΑΝΟΝЪ Κ̄ѫ.

ᾹΙ. ΚΥΣΤЪ ЖЕ Ι^м ΒΕΛΙΚΑГО ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΚΑΝΟΝЪ ξ̄И.

6. V Antiochii⁷ Otců, kteří se sešli a od nichž bylo podáno 25 kánonů.

7. V Laodicea Frygijské⁸ shromáždili se Otcové důstojně; kánonů bylo 59.

8. V Cařihradě⁹ od Otců shromážděných byly sepsány kánony tři.

9. V Efesu¹⁰ od Otců shromážděných bylo vyloženo kánonů šest.

10. V Chalcedonu¹¹ od Otců, kteří se tam sešli, bylo vydáno kánonů 27.

Je též 68 kánonů Velikého Basilia.¹²

¹ΝΑΠΙΣΑΨΑ СΑ J. мом. J.

ζ'. Τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντων πατέρων, ὅφ' ὧν ἐξετέθησαν κανόνες κε'.

ζ'. Τῶν ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας συνελθόντων πατέρων, ὅφ' ὧν ἐξετέθησαν κανόνες νθ'.

η'. Τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντων πατέρων, ὅφ' ὧν ἐξετέθησαν κανόνες ζ'.

θ'. Τῶν ἐν Ἐφέσῳ συνελθόντων πατέρων, ὅφ' ὧν ἐξετέθησαν κανόνες ζ'.

ι'. Τῶν ἐν Καλκηδόνι συνελθόντων πατέρων, ὅφ' ὧν ἐξετέθησαν κανόνες κζ'.
Εἰσι δὲ καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνες τὸν ἀριθμὸν^κ η' καὶ ξ'.

⁹ γ' Mos. ^h ζ' Mos. ⁱ Χαλκηδόνι Co Mo Mos. ^j om. C. ^k om. nonnulli cod.

⁷ Sněm v Antiochii v Sýrii se konal u příležitosti posvěcení „zlatého“ chrámu (odtud zvaný „in encaeniis“, ἐν ἐγκαίνιοις) za přítomnosti císaře Konstantina r. 341; kánonů 25. Sloveso ἐξετέθησαν ‚byly vydány‘ (o kánonech), které se v řec. textu šestkrát stále stejně opakuje, v slov. překladě se vyjadřuje pokaždé jinak, jistě úmyslně z důvodů stylistických.

⁸ Laodicea ve Frýgii (Laodicea ad Lycum), od dob Diokleciánových hlavní město tzv. Phrygia Pacatiana, církevní metropole nad 34 (48) sufragány; sněm se tam konal asi až koncem 4. století (Hefele I, 750; Hefele-Bén I, 2, 995 udává přibližně dobu mezi 343—381). Kánonů bylo přijato 60 nebo, nepočítá-li se poslední (seznam biblických knih) jako zvláštní kánon, 59, jak má řec. i slov. text. Srov. Buchberger, *Lexikon* VI, 385.

⁹ Většina řec. rukopisů udává počet kánonů vydaných II. ekumenickým koncilem v Cařihradě (381) — 6; jediný Moskevský rukopis (Syn. 398) z 11.—12. stol. uvádí shodně s Ust i Jas 3.

¹⁰ III. ekumenický koncil v Efesu r. 431.

¹¹ IV. ekumenický koncil v Chalcedonu r. 451.

¹² Kánony sv. Basilia z 2. a 3. listu Amfilochiovi, počtem 68, bývají někde číslovány od 17 do 84, srov. tabulku u Beneševiče, *Ioan. Schol. Synagoga* 260, nebo zde na str. 241.

Index L titulorum

I ТИТЪЛ(Ъ) А. ^аО ОУСТАВЛЕНЪИ ПАТРИАРХОМЪ КΑΝΟΝЪСТЪИ Ч(Ъ)СТИ^а, ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ НИКОМОУЖЕ ИХЪ ВЪСХЪЩАТИ ОБЛАСТИ ИНОГО ДОСТОЯНИА НА С(ВА)Ц(Е)НИЕ И СТРОЕНИЕ, НЪ ВЪСХЫ|ЩЕНЪИА ОУЖЕ ОБИДЪНЪИМЪ ДААТИ^б.

II В. О ОУСТАВЛЕНЪИ^а МИТРОПОЛИТОМЪ КΑΝΟΝЪСТЪИ Ч(Ъ)СТИ И О МИТРОПОЛИТЪХЪ БЫВАЮЩИХЪ ОТ Ц(Ъ)С(Α)РЬСКЪИХЪ ГРАМОТЬ И ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ ИМЪ ПРЕДЪЛА ВЪСХЪЩАТИ ИНОМОУ ЛЪТЬ^б СОУЦА НИ ЮДИНОА ВЛАСТИ^с РАЗДЪЛАТИ НА ДВОЕ.

III ТИТЪЛ(Ъ) Г. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ ЕП(И)С(ΚΟ)ΠΟΥ СТРОЕНИЕ РАДИ НЕЗВАНΟΥ ХОДИТИ, РАЗВЪ АЦЕ НЕ ПРЕЗРЪНИЕ^а СЪТЯЖАНИЕ ЮМОУ ВЛАСТНА^б, НИ С(ВА)Ц(Α)ТИ ЖЕ КРОМЪ ПРЕДЪЛА СВОЕГО.

I ^а-^аTextum huius loci, in utroque codice corruptum (о СТАВЛЕНИИ ПАТРИАРХОМЪ И О ΚΑΝΟΝЪСТЪИ Ч(Ъ)СТИ U, о СТАВЛЕНИИ ПАТРИАРХЪ И О ΚΑΝΟΝ'СТЪИ ЧЕСТИ J), correximus secundum J 9b, ubi textus integer conservatus est; v. p. 262. ^бJ, mendose дѣяти U. — **II** ^аcorreximus e corrupto ставлении U J. ^блѣтна J. ^собласти J. — **III** ^апрезрѣниемъ J; J 10b probe за зрѣние, v. p. 265, adnot. a. ^бJ, на U.

I O čestném postavení patriarchů kanonicky stanoveném a o tom, že nikdo z nich nesmí uchvátit eparchii patřící jinému za účelem svěcení a administrativy, ale že musí i ty, které dřív byl uchvátil, navrátit poškozeným.

II O čestném postavení metropolitů kanonicky stanoveném a o metropolitěch, kteří se jimi stávají císařskými listy, a o tom, že nesmějí zabírat území patřící jinému ani rozdělovat jednu eparchii na dvě.

III Že biskup nesmí bez pozvání přecházet hranice své diecéze,¹ leda aby dohlédl² na statek jemu patřící, ani nesmí konat svěcení mimo svůj úděl.

Τίτλων κατάστασις

I α'.^α Περὶ τῆς ὀρισθείσης τοῖς πατριάρχεις ἐκ τῶν κανόνων τιμῆς καὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναί τινι αὐτῶν ὑφαρπάζειν ἐπαρχίαν ἐτέρῳ προσήκουσαν ἐπὶ χειροτονία καὶ διοικήσεσιν,^β ἀλλὰ καὶ τὰς ὑφαρπαγείσας ἤδη τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀνταποδίδοσθαι.

II β'. Περὶ τῆς ὀρισθείσης τοῖς μητροπολίταις ἐκ τῶν κανόνων τιμῆς καὶ^α τῶν ἐκ βασιλικοῦ γράμματος μητροπολιτῶν γινομένων, καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν αὐτοὺς ἐνορίαν ὑφαρπάζειν ἐτέρῳ προσήκουσαν, μήτε δὲ μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατατέμνειν.

III γ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ὑπὲρ διοίκησιν ἀκλήτων παραγίνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ δι' ἐποψίαν κτήσεως αὐτῷ διαφερούσης, μήτε δὲ χειροτονεῖν ὑπερόρια.

I ^α τίτλος α' Ne Mos, quorum uterque usque ad tit. XVI numero etiam τίτλος add. ^β διοικήσει Cl — **II** ^α περὶ add. Cl Mos.

¹ Strojěnija radi v U a J 6a je nepřesný překlad řec. ὑπὲρ διοίκησιν, mimo diecézi, za hranice diecéze; J 10b, kde se nadpis opakuje, má správně o stroenii. Viz str. 262, pozn. 1.

² Za prezrěnija je vpuštěno radi.

IV ТИТЬЛ(Ъ) Д̄. ІАКО ДА РАЗЛОУЧЕНЪИ
СОУТЬ ^аОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪИХЪ ВЕЩИИ
ЕП(И)С(КО)ПОУ СВОЮ^а И ДА ИМАТЬ
ВЛАСТЬ ОСТАВИТИ ^бА, ИМЪЖЕ АЦЕ^с
ХОЦЕТЬ.

V ТИТЬЛ(Ъ) Е̄. ІАКО ДОСТОИТЬ КҀП(И)-
С(КО)ПОУ ИМѢТИ ВЛАСТЬ СТРОИТИ
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪІА ПОПЫ И ДЪЯКОНЪИ
И ВѢРЪНЪИ ИКОНОМЫ^а ИЗ^б НИХЪ
ПОСТАВЛАТИ И ДАІАТИ ТРЪБОУЮЩИМЪ
ПРИЛѢЖНО^с ПОТРЪБЪНАІА, ВЪЗИ-
МАТИ ЖЕ И САМОМОУ ВЪ^д НОУЖЪНАІА
ТРЪБОВАНИА^е, АЦЕ ПОТРЕБА^г, И ОУ-
ЖИКАМЪ ПОДАІАТИ АКЪИ И НИЦИМЪ
РАВЪНО ИНѢМЪ, ^зАЦЕ ТРЕБЪ^с.

VI ТИТЬЛ(Ъ) Ж̄. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ
ЕП(И)С(КО)ПОУ ОТХОДАЦЮ КЪ Г(ОСПО-
ДЕ)ВИ ВЪ СЕБЕ МѢСТО С(ВА)ЩАТИ
КҀГОЖЕ ХОЦЕТЬ ЕП(И)С(КО)ПА ЛИ ОСТА-
ВИТИ КОМОУ ЕП(И)С(КО)П(ЪСК)ОУЮ
ВЛАСТЬ.

VII ТИТ(Ъ)Л(Ъ) З̄. ІАКО ДОСТОИТЬ
ЕП(И)С(КО)ПОУ МИТРОПОЛИТОМЪ ЖЕ
И ВСѢМИ СОУЩИМИ ВЪ ОБЛАСТИ
С(ВА)ЩЕНОУ БЫТИ, ЛИ ПРИХОДА-
ЩЕМЪ ИМЪ, ЛИ СЪЛАГАЮЩЕМЪ СА НИ-

IV Že soukromý majetek biskupův má
být oddělen od církevního a že má moc
odkázat jej komu chce.

V Že biskup má mít moc spravovat
záležitosti církevní skrze kněze a jáhny
a ustanovovat z nich spolehlivé eko-
nomy a poskytovat pečlivě nutným,
co potřebují, a sám si brát, je-li třeba,
na nutné potřeby a své příbuzné,
jsou-li v nouzi, podělovat stejně jako
ostatní chudé.

VI Že biskup odcházeje k Pánu nesmí
místo sebe ustanovit biskupem, koho
chce, nebo zanechat někomu biskup-
skou hodnost.

VII Že biskup má být vysvěcen od
metropolity a od všech biskupů téže
provincie buď osobně přítomných, nebo
s jejich písemným svolením, a nemá se ^{sa}
dovolit, aby shromáždění lidu konala

IV ^а-^аот ц(ъ)рковных(ъ) еп(и)с(ко)пѣ своа вещи J. ^бsic probe J, и mendose U. —
V ^аJ. икономъ U. ^бот J. ^сJ, om. U. ^дom. J. ^еom. J. ^гтребують J. ^з-^сom. J.

IV δ'. *Περὶ τοῦ κεχωρισμένα εἶναι ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα, καὶ ἔχειν αὐτὸν ἐξουσίαν οἷς ἂν βούλοιο ταῦτα καταλιπεῖν.*

V ε'. *Περὶ τοῦ δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἔχειν ἐξουσίαν διοικεῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας διὰ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ πιστοὺς οἰκονόμους ἐκ τούτων προβάλλεσθαι, καὶ χορηγεῖν ἐπιμελῶς τοῖς δεομένοις τὰ δέοντα, μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν ἀναγκαίων, εἰ δέοιτο, καὶ συγγενέσι παρέχειν ὡς πένησιν ἐξ ἴσου τοῖς ἄλλοις, εἰ δέοιντο.*

VI ς'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἀποδημοῦντα πρὸς κύριον ἀνθ' ἑαυτοῦ χειροτονεῖν ὃν θελήσοι ἐπίσκοπον, ἢ καταλιπεῖν τινι τῆς ἐπισκοπῆς τὸ ἀξίωμα.*

VII ζ'. *Περὶ τοῦ δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ὑπὸ τε τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ πάντων χειροτονεῖσθαι ἢ παραγινωμένων αὐτῶν ἢ συντιθεμένων ἐγγράφως,*

САНИЕМЪ, А НЕ НАРОДОМЪ ПОВЕЛѢ-
ВАТИ ИЗБРАНИА ТВОРИТИ ЕП(И)С(КО)-
П(Ь)СКА. И ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ ВЪ
ВСЕХ(Ъ)^а И СТРАНАХЪ ЕП(И)С(КО)ПЪ
ПОСТАВЛАТИ, НЪ ОБХОДЪНИКЪ.

VIII ТИТЪЛ(Ъ) Й. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ
С(ВА)Ц(Е)НИИ ЕП(И)С(КО)ПЪСКЪХЪ
НЕ БОЛЕ. Г. М(Ъ)С(А)ЦЪ ПОЖЪДАТИ
ВРЕМЕНЕ, ОТ ЛЮДИИ ЖЕ НАРИЦАЕ-
МЪІА БОЛЬШЕ ВРЕМА ИСКОУШАТИ
И НА ВСА ІА НАВОДИТИ СТЕПЕНИ.
ПРИБЫТЪЦИ ЖЕ ОЖИДАЕМАГО ВРЕ-
МЕНЕ ПРЕДАНАГО ИКОНОМОМЪ ТОІАЖЕ
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ ХРАНИМИ БОУДОУТЬ. АЩЕ
ЛИ ЧТО Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪХЪ ВЕЩИИ
СТРОІАЩЕИ^а ПРЕДАДАТЬ, ЧЕМОУ
ПОДОВАЮТЬ О СИХЪ БЪТИ?

IX ТИТ(Ъ)Л(Ъ) Ф. О КАЖЕНИЦѢ НЕ^а
ИСКАЖЪШИМЪ САМОГО СЕБЕ: АЩЕ И^б
ЕП(И)С(КО)ПЪСТВА ДОСТОИНЪ БОУ-
ДЕТЬ, НЕ ОТМѢТАТИ; СНИ ХРОМА^с ЖЕ
НИ СЛѢПА ЈУДИНѢМЪ ОКОМЪ, РАЗВѢ
И^д АЩЕ КТО ГЛОУХЪ БОУДЕТЬ ИЛИ
СЛѢПЪ, ДА^е Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНАІА НЕ
СЪБЛАЖНАЮТЬ С(А).

VII *J, всѣхъ U. — **VIII** *correximus e corrupto СТРОІАИ U, и СТРОА J. — **IX** *om. U J.
*om. J. ^c-sic probe in J, П ни слѣпа же ни хрома U. ^dom. J. ^eJ, на ергоге U.

καὶ μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν ἐπισκόπων. καὶ περὶ
τοῦ μὴ δεῖν ἐν κώμαις καὶ χωρίοις ἐπισκόπους καθίστασθαι, ἀλλὰ περιοδευτάς.

VIII η'. Περὶ τοῦ^α δεῖν τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων μὴ^β πλέον τριμηναῖον^с
ἀναβάλλεσθαι χρόνον, τοὺς δὲ ἀπὸ λαϊκῶν ἐπὶ τοῦτο καλουμένους πλείονα δοκι-
μάζειν καιρὸν καὶ διὰ πάντων παράγειν αὐτοὺς τῶν βαθμῶν τὰς μέντοι προσόδους
τοῦ τῆς ἀναβολῆς χρόνον παρὰ τῶ οἰκονόμῳ τῆς^д ἐκκλησίας φυλάττεσθαι. εἰ δέ
τι τῶν ἐκκλησιαστικῶν οἱ ταῦτα διοικοῦντες ἀπεμπολήσειεν, τί δέοι περὶ τούτων
γενέσθαι.

IX θ'. Περὶ ^аτοῦ εὐνοῦχον μὴ ἑαυτὸν ἐκτεμόντα,^а εἰ ἐπισκοπῆς ἄξιος εἴη, μὴ
ἀποδοκιμάζεσθαι, μήτε δὲ χωλὸν ἢ μονόφθαλμον, πλὴν εἰ μὴ κωφὸς εἴη τις ἢ τυ-
φλός, ἵνα μὴ τὰ τῆς ἐκκλησίας παρεμποδίζοιτο.

VIII ^а μὴ add. Mos Par Vati. ^б μὴ om. Par Vati. ^с τριῶν μηνῶν Cl. ^д αὐτῆς add. Par
Vati. — **IX** ^{а-а} εὐνούχου μὴ ἑαυτὸν ἐκτέμοντος Mo Par Vati.

volbu biskupů. A že ve vsích a na
venkově nemají být ustanovováni bis-
kupové, nýbrž jen visitátoři.

VIII Že se svěcení biskupů nemá od-
kládat déle než tři měsíce. Jsou-li jme-
nováni někteří z laiků, mají být delší
dobu zkoušeni a postupně projítí všemi
stupni. Příjmy v době čekání³ budtež
uschovány u ekonoma církve. Jestliže
ti, kdo spravují církevní majetek, něco
z něho odprodají, co se má s tím stát?

IX O eunuchu, který se sám (ne)-
vyklestil: je-li hoden biskupství, nemá
být odmítnut. Rovněž ne člověk
chromý a jednooký, leda byl-li by kdo
hluchý nebo slepý, aby věci církevní
(tím) netrpěly.

³ Predanago nemá paralelu v řec. předloze.

X тит(ь)л(ь) і̄. о с(ва)щамѣхъ еп(и)с(ко)пѣхъ ли попѣхъ и служьбы не приѣмлющихъ ли не приѣмлемѣхъ^a градомъ, въ несмъже соуть^b, не своєю ихъ виною, нъ инѣхъ волею, ли по с(ва)щ(е)нии не родаць о людехъ и о клиросѣ.

XI титѣл(ь) а̄і̄. о с(ва)щамѣхъ на мздѣ ли силою властельскою и о с(ва)щамѣхъ ли ходатайствоующихъ таковоу с(ва)щ(е)нию.

XII титѣл(ь) в̄і̄. јако не достоитъ еп(и)с(ко)поу оставлати мѣста своѣго и града и на столы чюжа преходити, | аще и праздни соуть, аще и градомъ, въ нъже с(ва)щ(е)ни бѣша, не прияти бѣша. нъ ни клирикоу же от града въ градъ преходити.

XIII тит(ь)л(ь) г̄і̄. јако не достоитъ еп(и)с(ко)поу просити оу ц(ѣ)с(а)-

X O vysvěcených biskupech či kněžích, kteří se neujímají svého úřadu nebo nejsou přijati v městě, pro které byli vysvěceni, ne vlastní vinou, ale vůlí jiných,⁴ nebo kteří se po vysvěcení nestarají o lid a klérus.

XI O těch, kteří bývají svěceni za peníze nebo z moci vladařů, a o těch, kteří takové svěcení konají nebo zprostředkují.

XII Že biskup nesmí opustit své místo a město⁵ a přecházet na cizí stolce, i když jsou uprázdněné, ani v tom případě, kdyby nebyli přijati v městě, pro něž byli ordinováni. Ale ani klerik^{sb} nesmí přecházet z města do města.

XIII Že biskup nemá žádat od císaře, co se nesluší, ani chodit k císaři bez

X ^acorreximus e corrupto не приѣмлемомъ U J. ^bomissum verisimiliter свашчени.

X і'. *Περὶ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων καὶ τὴν λειτουργίαν μὴ καταδεχομένων ἢ μὴ δεχθέντων ὑπὸ τῆς πόλεως, εἰς ἣν καθιερώθησαν, οὐ παρὰ τὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἐτέρων αἰτίαν, ἢ τῶν μετὰ χειροτονίαν ἀμελούντων τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου.*

XI ια'. *Περὶ τῶν ἐκ δυναστείας ἀρχοντικῆς ἢ ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένων, καὶ τῶν τούτους χειροτονοῦντων ἢ τῇ τοιαύτῃ χειροτονίᾳ μεσιτευόντων.*

XII ιβ'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἀφιέναι τὴν ἑαυτοῦ πόλιν^a καὶ θρόνοις ἀλλοτρίοις ἢ καὶ τοῖς εὐκαιροῦσιν ἐπιπηδᾶν, μήτε καὶ ὑπὸ τῆς πόλεως εἰς ἣν ἐχειροτονήθησαν οὐκ ἐδέχθησαν ἀλλὰ μηδὲ κληρικὸν ἀπὸ πόλεως μεταβαίνειν εἰς πόλιν.*

XIII ιγ'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον αἰτεῖν παρὰ βασιλέως τὰ μὴ προσήκοντα μήτε βαδίζειν ἐπὶ βασιλέα παρὰ γνώμην τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ διὰ τῶν οἰκείων*

XII ^a καὶ θρόνον *add. Mos.*

⁴ V slov. textě je přidáno *voleju*; řec. jen ,ne svou, ale jiných vinou'.

⁵ Za slov. *města svojego i grada* má řec. text jen *τὴν ἑαυτοῦ πόλιν*. Zdá se, že tu jde spíše o synonyma, z nichž jedno bylo původně glosou. Jen rukopis Mos čte *πόλιν καὶ θρόνον*.

РА, ИХЪЖЕ НЕ ЛѢПО, НИ ХОДИТИ КЪ Ц(Ѣ)С(А)РЮ БЕЗ ВОЛѢ МИТРОПОЛИЧѢ, НЪ СВОИМИ ДИАКОНЪИ МОЛЕНІА ПОСЫЛАТИ О ПОТРЕБЪНЪИХЪ. АЩЕ ЛИ НОУЖА БОУДЕТЬ КЪ Ц(Ѣ)С(А)РЮ ИТИ, КНИГАМИ МИТРОПОЛИЧАМИ И СЪНЪМА ВСЕГО ПОУТЬШЕСТВОВАТИ.

XIV ТИТ(Ь)Л(Ь) ДІ. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ ЕП(И)С(КО)ПОУ И ВСАКОМОУ С(ВА)Ц(Е)НИКОУ МИРЪСКЪИХЪ И ЛЮДЪСКЪИХЪ ВЪСПРИИМАТИ^а ПЕЧАЛИИ, РАЗВѢ АЩЕ ПО ЗАКОНУ НОУЖА БОУДЕТЬ. НИ ВЪ ЗАИМЪ ДАЮТИ ВЪ ЛИХВОУ НИКОЛИЖЕ, НИ^б ИЗДРОУЧЕНИЕМЪ СЕБЕ ВЪДАВАТИ, НИ^с ВОИНЪСТВА СЕБЕ ИСКАТИ НИ САНА.

XV ТИТЪЛ(Ь) БІ. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ ЕП(И)С(КО)ПОУ СТРАС(ТЬ)Ю НАГЪЛЪСТВА ДВИЖИМОУ ВЪСКОРѢ ОТЛОУЧАТИ (СА)^а РАЗДРАЖАЮЩИИХЪ ЛИ БИТИ КОГО ВЪРНА СЪГРѢШЬША. И ІАКО ДОСТОИТЬ ОТЛОУЧАЕМЪИМЪ^б ЛИ ВЪПРОСЪ СЪ СВОИМЪ ЮП(И)С(КО)П(О)МЪ ИМОУЦЮ ПРИВѢГНОУТИ КЪ МИТРОПОЛИТОУ, АЩЕ ХОЩЕТЪ. АЩЕ ЛИ МИ-

svolení svého metropolity, ale má posílat žádosti o tom, co třeba, skrze své jáhny. Musí-li však zcela nutně navštívit císaře, ať se vydá na cestu opatřen listy svého metropolity a celého synodu.

XIV Že biskup a nikdo z kleriků⁶ nesmí na sebe brát světské a veřejné funkce, leda by byl k tomu nucen podle zákona. Ani nikdy nesmí půjčovat na úrok, ani se vydávat za rukojmí, ani se ucházet o vojenskou službu a hodnost.

XV Že se biskup nemá dát vášní strhnout k prechlivosti a unáhleně exkomunikovat ty, kteří ho popuzují, nebo bít někoho z věřících, který zhřešil. Ten pak, kdo byl exkomunikován nebo kdo má nějakou při se svým biskupem, má se utéci k metropolitovi, chce-li. Pakliže metropolita je jeho odpůrcem, ať se rozsoudí jeho spor

XIV ^авсѣх(ъ) приимати J. ^бJ, не U. ^сJ, ли U. — **XV** ^аса in utroque cod. superfluum, ^брго отлоучаемоу.

διακόνων τὰς δεήσεις περὶ τῶν δεόντων ἐκπέμπειν. εἰ δὲ πάντως δεήσοι πρὸς τὸν βασιλέα παραγενέσθαι, γράμμασιν αὐτὸν τοῦ μητροπολίτου καὶ τῆς συνόδου πάσης ἐφοδιάζεσθαι.

XIV *ιδ'.* Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἢ ὄλωσ τὸν ἐν κλήρῳ καταλεγόμενον κοσμικὰς ἀναδέχεσθαι καὶ δημοσίας φροντίδας, πλὴν εἰ μὴ κατὰ νόμους ἀναγκασθεῖη. μήτε δὲ^α δανείζειν ἐπὶ τόκῳ ποτὲ ἢ ἐγγυλαῖς ἑαυτὸν ἐκδιδόναι, μήτε στρατεῖαν ἑαυτῷ περνοεῖν καὶ ἀξίωμα.

XV *ιε'.* Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ὑπὸ πάθους ὀξυχολίας κινούμενον ἐτοιμῶς ἀφορίζειν τοὺς παροξύνοντας ἢ τύπτειν τινὰ τῶν πιστῶν ἁμαρτήσαντα. καὶ περὶ τοῦ δεῖν τὸν ἀφοριζόμενον ἢ πρᾶγμα πρὸς τὸν ἴδιον ^α ἐπίσκοπον ἔχοντα καταφεύγειν

XIV ^α om. Ne Vati. — **XV** ^α ἰδίου Mo.

⁶ V řec. textě doslovně ‚vůbec nikdo započtený do duchovenstva‘ nebo ‚nikdo uvedený v katalogu kléru‘.

ТРОПОЛИТЬ СОУПЪРЬ БОУДЕТЬ, ТО КЪ
 КСАХРОМЪ ЛИ Ц(Ѣ)С(А)РВОВОМЪ К-
 П(И)С(КО)П(О)МЪ ОБИДА КЪГО ДА ОУ-
 СТРОИТЬ С(А). АЩЕ ЛИ КЛИРИКЪ
 ТАЖЮ ИМАТЬ СЪ КЛИРИКОМЪ, ТЪ
 КРОМѢ СВОЕГО К-П(И)С(КО)ПА ДА НЕ
 ОУСТРОИТЬ^с КЮ ИНЪ НИКТОЖЕ.

XVI ТИТЬЛ(Ъ) 21. О К-П(И)С(КО)ПѢХЪ
 ОКЛЕВЕТАЕМЪИХЪ, ИХЪЖЕ ДОСТОИТЬ
 НА ОКЛЕВЕТАНИЕ ПРИИМАТИ ИЛИ^а
 НЕ^б. ^сИ О^с И|ЗВЕРЖЕНЪИХЪ БЕС
 ПРАВЪДЫ, ИАКО НЕ БРАНИТИ ИМЪ
 ВЪ ИНѢХЪ ГРАДѢХЪ ЖИТИ. И ИАКО НЕ
 ДОСТОИТЬ ВЪ ИЗВЕРЖЕНАГО МѢСТО
 АБИЕ С(ВА)ТИТИ К-П(И)С(КО)ПА ИНОГО,
 АЩЕ ПAKЪИ ^дИЗВЕРЖЕНЪ И^д ПРАВЪДЪ-
 НАГО СОУДА ВЪЗИСКАЮТЬ.

XVII 21. ^а ИАКО НЕ ДОСТОИТЬ ИЗВЕР-
 ЖЕНЪИМЪ ЛИТОУРГИИА ПРИКАСАТИ СА,
 НИ ЖЕ ХОДИТИ КЪ Ц(Ѣ)С(А)РЪСТВОУЮ-
 ЩЕМОУ НИ ОГАВИА ДАИТИ^б СЛОУ-
 ХОМЪ КЪГО БОЛЬШАГО СЪНЪМА СОУДА
 ОСЛОУШАВЪШЕ^с.

строит(ъ) J. — XVI ^аcorruptum in U. locum correximus addendo или, quod deest in U J.
^бom. J. ^{с-с}J, om. U. ^{д-д}изверженъи J. — XVII ^аJ, om. U. ^бsic U J verisimiliter
 pro дѣяти, v. pag. 285, adnot. XVII^б. ^сослоушав'шюу J.

*ἐπὶ τὸν μητροπολίτην, εἰ βούλοιο. εἰ δὲ μητροπολίτης ὁ ἀντίδικος εἶη, παρὰ τῶ
 ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως ἢ τῶ τῆς βασιλευούσης αὐτὸν ἐπισκόπῳ δικάζεσθαι. εἰ
 δὲ κληρικὸς ἔχει φιλονεικίαν πρὸς κληρικόν, μὴ ἐξωθεν τοῦ αὐτῶν ἐπισκόπου
 διαγινώσκεσθαι.*

XVI 15'. *Περὶ ἐπισκόπων κατηγορουμένων καὶ τῶν εἰς κατηγορίαν αὐτῶν ὀφει-
 λόντων ^αἢ μὴ ὀφειλόντων^α προσδέχεσθαι. καὶ περὶ τοῦ ^βτὸν ἀδίκως καθηρημένον^β
 ἐν ἄλλαις διάγειν πόλεσι μὴ κωλύεσθαι. καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀντὶ τοῦ καθηρημένου
 χειροτονεῖσθαι τέως ἐπίσκοπον ἕτερον, εἰ παλινδικίαν ὁ καθηρημένος ἐπιζητοῖ
 καὶ τῆς κρίσεως ἐπιγνώμονα.*

XVII 15'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς καθηρημένους τολμᾶν^α τῆς λειτουργίας ἐφάπτε-
 σθαι, μῆτε δὲ ἀνατρέχειν ἐπὶ τὸν βασιλεύοντα καὶ τὰς αὐτοῦ παρενοχλεῖν ἀκοὰς
 τὴν ἐπὶ μείζονι συνόδῳ κρίσιν παραιτησαμένους.^β*

XVI ^{α-α} om. Ne. ^{β-β} τῶν ἀδίκως καθηρημένων Mo Ne (καθηραιμένως Mos). — **XVII** ^α om.
 Par Vati. ^β παραιτησάμενον Cl Mos.

⁷ V slov. textě je za řec. ἢ μὴ ὀφειλόντων jen záporka ne.

⁸ V slov. textě zkráceno, místo: ,dožaduje-li se sesazený obnovy procesu (παλινδικίαν, přeloženo jen πάλιν = znovu) a rozhodčího soudce (πραγματοδότης).

⁹ Pravděpodobně je zde vynecháno σήμερι, doložené v tomto nadpise na f. 20b, viz str. 285.

u exarcha nebo u biskupa císařského města. Má-li klerik rozepři s klerikem, ať jich nikdo jiný nerozsuzuje kromě jejich biskupa.

XVI O biskupech žalovaných a o těch, kdo mají být k obžalobě připuštěni nebo ne.⁷ A o nespravedlivě sesazených, že jim nemá být bráněno žít v jiných ^{9a} městech. A že se místo sesazeného nemá ihned svěřit jiný biskup, dožaduje-li se sesazený opětovně spravedlivého soudu.⁸

XVII Že ti, kteří byli zbaveni hodnosti, nesmějí se opovážít⁹ konat bohoslužbu nebo chodit k císaři a obtěžovat jeho sluch a nedbat rozsudku většího sněmu.

XVIII ѿ̄^a. Јако не достоитъ нико-
моуже приобъцати са непричастъ-
ныхъ ли от иного извърженъхъ^b
иному еп(и)с(ко)поу въ приобъ-
щениѣ приимати.

XIX ѿ̄^a. Јако не достоитъ еп(и)с-
(ко)поу въ обьщениѣ приимати
чужихъ клирикъ и на степенъ
възводити, ни же двою градоу
ц(ъ)рк(ъ)вамъ клирика искати.

XX к̄^a. Јако не достоитъ клирикомъ
без волѣ^b имъ еп(и)с(ко)па ходити
ни безъ грамотъ же ѿго приимати
ихъ въ друзѣхъ градѣхъ ни
мъша^c творити, нъ въскорѣ
възвращати са; аще не хоцетъ,
въскорѣ извърженъ боудеть. и о
хоташихъ ли мирныхъ, ли съ-
ставными епископскими ходити.

XXI к̄^a. о хорѣ еп(и)с(ко)пѣ и по-
^{9b} пѣхъ людскихъ и о^b подобнѣ
имъ литургии^b.

XVIII ^aJ, om. U. ^b-ныхъ J. — **XIX** ^aJ, om. U. — **XX** ^aJ, om. U. ^bсвоего add. J.
^ccorreximus e mutilato мъньша U, моши J. — **XXI** ^aJ, om. U. ^{b-b}correximus e corrupto
подобнѣ имъ и о литургияхъ U, подобнѣ имъ J. и о литургии J.

XVIII η'. *Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τινὶ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις ἢ τοὺς ὑπὸ ἄλλου
καθηρημένους ἄλλον ἐπίσκοπον εἰς κοινωνίαν προσδέχεσθαι.*

XIX θ'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἀλλοτρίους ὑποδέχεσθαι κληρικούς καὶ εἰς
βαθμὸν ἀναφέρειν, μήτε μὴν ἐν^a δύο πόλεων ἐκκλησίαις κληρικὸν καταλέγεσθαι.*

XX κ'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν κληρικούς παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐπισκόπου
ἀποδημεῖν, μήτε^a δίχα γραμμάτων αὐτοῦ δεχθῆναι αὐτοὺς ἐν ἑτέρῳ πόλει καὶ
λειτουργεῖν, ἀλλὰ ταχέως ἐπαναστρέφειν ἢ μὴ θέλοντας καθαιρεῖσθαι τελείως.
καὶ περὶ τῶν ὀφειλόντων εἴτε εἰρηνικοῖς εἴτε συστατικοῖς ἐπιστολίαις ἐφοδιά-
ζεσθαι.*

XXI κα'. *Περὶ χωρεπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἐπιχωρίων καὶ τῆς προσηκούσης
αὐτοῖς ἱερουργίας.*

XIX ^a om. Ne. — **XX** ^a δὲ add. Mos Ne.

XVIII Že nikomu není dovoleno stýkat se s vyobcovanými ani nesmí jiný biskup přijímat do společenství církve ty, kteří byli jiným biskupem zbaveni hodnosti.

XIX Že biskup nesmí přijímat cizí kleriky do společenství církve a povyšovat je v hodnosti ani chrámy dvou měst ucházet se o klerika.¹⁰

XX Že klerici nesmějí bez dovolení svého biskupa odcestovat ani bez jeho listu být přijímáni v jiných městech a sloužit (tam) mši, nýbrž se rychle vrátit; nechce-li, bude rychle zbaven hodnosti. Dále o těch, kdo chtějí cestovat s listy buď mírumilovnými, nebo doporučujícími.

XXI O chorepiskopech a venkovských kněžích a o liturgických úkonech jim příslušejících.

¹⁰ V řec. textě stojí „ani nemá klerik být zapsán v katalogu duchovenstva ve chrámech dvou měst“ (καταλέγεσθαι, srov. κατάλογος), překladatel měl patrně text, kde byla před ἐκκλησίαις vynechána předložka ἐν jako v rukopise Ne.

XXII титъл(ъ) ꙗко̅. ꙗко̅ подо̀баѣтъ по̀помъ и всѣмъ клирикомъ своимъ ꙗ̀п(и)с(ко)п(о)мъ повиновати са и ничтоже чресъ волю ихъ творити, ни ковъ^а же ни крамолъ на на въставлати.

XXIII титъл(ъ) ꙗко̅. ꙗко̅ не до̀стоитъ диякономъ преже ꙗ̀п(и)с(ко)пъ прикасати са добродарствии ни по̀помъ же даѣти обьщениа, ни при по̀пѣхъ сѣдати, аще имъ сами не повелать имѣти же и тѣмъ от мнѣшинъ^а своихъ ч(ъ)сть.

XXIV титъл(ъ) ꙗко̅. о с(ва)щ(е)нии жєнѣстѣмъ и о сѣвѣкоуплающихъ са по с(ва)щ(е)нии съ моужи. ꙗко̅ не до̀стоитъ с(ва)щати старица, ни въ олтарь же вѣлазити жєнамъ.

XXV титъл(ъ) ꙗко̅. о образѣ с(ва)щ(е)ниа и о тѣхъ, ихъже не до̀стоитъ с(ва)щати, и ^ао с(ва)щажьмыхъ^а прельстью.

XXII брѣчи J. — **XXIII** ^амєншихъ(ъ) J. — **XXV** ^{а-а}ꙗко̅ с(ва)щажьмыхъ(ъ) восхитѣмъ(ъ) J.

XXII κβ'. Περὶ τοῦ δεῖν τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ κλήρῳ τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν ὑποτάσσεσθαι καὶ μηδὲν παρὰ γνώμην αὐτῶν ἐπιτελεῖν, μήτε δὲ πατρίας κατ' αὐτῶν ἢ κατασκευὰς ἀπεργάζεσθαι.

XXIII κγ'. Περὶ τοῦ διακόνοῦς μὴ δεῖν πρὸ τῶν ἐπισκόπων ἄπτεσθαι τῆς εὐχαριστίας, μήτε δὲ πρεσβυτέροις ἐπιδιδόναι κοινωνίαν, μήτε μὴν ἐπὶ πρεσβυτέρων, εἰ μὴ παρ' αὐτῶν ἐπιτραπεῖεν, καθέζεσθαι, ἔχειν δὲ καὶ αὐτοὺς τὴν ἴσην ἐκ τῶν ὑποκειμένων τιμὴν.

XXIV κδ'. Περὶ χειροτονίας γυναικῶν, καὶ τῶν μετὰ χειροτονίαν ἀνδράσι συναπτομένων. καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν χειροτονεῖσθαι πρεσβύτιδας μήτε^α εἰς θυσιαστήριον εἰσιέναι γυναῖκας.

XXV κε'. Περὶ τρόπου χειροτονίας, καὶ περὶ τῶν χειροτονεῖσθαι μὴ ὀφειλόντων, καὶ περὶ τῶν ἐκ συναρπαγῆς χειροτονουμένων.

XXIV ^α δὲ add. Co.

¹¹ V slov. překlade vynecháno τὴν ἴσην ,stejnou'.

XXII Že kněží a všichni klerici mají být poddáni svým biskupům a nic nekonati proti jejich vůli ani jim nestrojiti pikle a úklady.

XXIII Že jáhnové se nemají dotýkat eucharistie před biskupy ani podávat kněžím přijímání ani si sedat mezi kněze, jestliže jim to oni sami nedovolí. Také oni mají mít čest¹¹ od svých nižších kleriků.

XXIV O svěcení žen a o těch, které se po vysvěcení vdávají za muže. Že nemají být vysvěcovány stařeny ani že nemají ženy vcházeti do kněžistě.

XXV O způsobu svěcení a o těch, kteří nemají být svěceni, a o těch, kteří bývají svěceni podvodem.

XXVI ТИТЪЛ(Ъ) К̄З. О ПѢВЦИХЪ И АНАГНОСТѢХЪ И ОПРОКИСТѢХЪ^a И О СЛОУГАХЪ, И ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ ИМЪ СЪСОУДѢХЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВНЬИХЪ ПРИКАСАТИ СѦ НИ ОУРАРА^b ВЪ ЛИТОУРГИИ НОСИТИ. ЯКО ПѢВЬЦЕМЪ СОУЩЕМЪ ТЪЧИЮ ТИ ЧЕТЦЕМ(Ъ)^c ДА БОУДЕТЬ ЛѢТЬ О Г(ОСПОД)Ѣ ЖЕНИТИ СѦ, СЪ КРЕТИКЪИ ЖЕ СВАДЬБЫ НЕ ТВОРИТИ.

10a **XXVII** ТИТЪЛ(Ъ) К̄З. | ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ ИЕРѢЮ СОУПРОУГЫ ОУ СЕБЕ ВОДИТИ РАЗВѢ НЕ ТВОРАЦИХЪ СЪБЛАЗНА, НИ НА ДВОЖЕНЬНЬИХЪ БРАКЪИ ХОДИТИ.

XXVIII К̄И. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ С(ВА)-Ц(Е)НИКОУ СВОЮІА ЖЕНЪИ ИЗГОНИТИ ВИНЮ ГОВѢНИІА НИ ПО С(ВА)Ц(Е)-НИИ ЖЕНИТИ СѦ, РАЗВѢ ТЪКМО НЕ-С(ВА)Ц(Е)НОМОУ ПОДОБАЮТЬ ЖЕНИТИ СѦ.

XXVI ^aопростѣхъ(ъ) J. ^bоуларѦ J. пѣвѣцѣмъ ергогеU.

XXVI κζ'. *Περὶ τοῦ ψάλτας καὶ ἀναγνώστας καὶ ὑπηρέτας καὶ ἐπορκιστάς^a μήτε δεσποτικῶν ἐφάπτεσθαι σκευῶν, μήτε ὠράριον^b ἐν λειτουργίᾳ φορεῖν. καὶ περὶ τοῦ ψάλτας μόνον καὶ ἀναγνώστας ἔχειν ἐξουσίαν ἐν κυρίῳ γαμεῖν, μὴ μέντοι πρὸς αἰρετικὸν ἐπιγαμίας ποιεῖν.*

XXVII κζ'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἱερέα τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλειν προφάσει εὐλαβείας, μήτε δὲ μετὰ χειροτονίαν τὸν ἄγαμον ἔτι γαμεῖν, πλὴν εἰ μὴ χειροτονοῦμενος δεῖν αὐτὸν πρὸς γάμον ἐλθεῖν προμαρτύρηται.*

XXVIII κη'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἱερέα συνείσακτον ἔχειν πλὴν τῶν ὑποψίαν μὴ ἐμποιοῦντων, μήτε εἰς διγάμων παραγίνεσθαι γάμους, μήτε θεωρίας ἐν γάμοις ὄρᾱν, μήτε δὲ χορεύειν ὄλως ἐν γάμοις χριστιανόν.*

XXVI ^a ἐφορκιστάς Co, ἀπορκιστάς Ne, ἐπιφορκιστάς Par Vati. ^b οὐράριον Ne.

¹² Slov. *oprokistěchъ* (pův. asi *eporkistěchъ*) odpovídá řeckému *ἐπορκιστάς*. H. F. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung*, 107–8 čte chybně *prokistěchъ*; Vasmer, *Greko-slavjanskije etjudy* III, 136 dokládá slavizovanou formu *oporъčistъ*. Slovo to bývalo i v řec. rukopisech různě psáno, viz řec. varianty.

¹³ Text obsahu je v slov. překladě zkrácen, konec je vynechán.

¹⁴ Konec obsahu je v Ust zkrácen; Jas 7b má rovněž zkrácený text, ale na f. 19b jej uvádí celý.

XXVI O zpěvácích a anagnostech a exorcistech¹² a o služebnících, že se nesmějí dotýkat nádob kostelních ani nosit orar při bohoslužbě. Že toliko těm, kteří jsou pěvci a anagnosty, bude dovoleno zákonně se ženit, ne však uzavírat sňatky s kacíři.

XXVII/XXVIII Že kněz nesmí mít u sebe družku spoluvedenou, leda z takových, které nevzbuzují podezření. Ani nemá chodit na svatby těch, kdo se žení podruhé.¹³

XXVIII/XXVII Že kněz nesmí vyhánět svou ženu pod záminkou zbožnosti, ani se po vysvěcení ženiti, toliko jen nevysvěcenému lze se ženit.¹⁴

XXIX титъл(ъ) $\bar{\kappa}\bar{\theta}$. Іако не подобаєть еп(и)с(ко)поу^а ли клирикоу ли простоу людиноу масоїа-деніє и жєнитвѣ законъныя хоулити, ни причащающихъ же са правѣ презрѣти.

XXX титъл(ъ) $\bar{\lambda}$. Іако не достоить еп(и)с(ко)поу ли клирикоу ли^а людиноу въ шгахъ и пияньстви-ихъ ни^б въ кърчмицахъ^с обрѣтати са, ни възимати части^д възбѣваємомъ на пирь, ни пакы не^е неродити о зовоущихъ брати, ни прельщати немоцъною бра-тию.

XXXI титъл(ъ) $\bar{\lambda}\bar{\alpha}$. Іако не достоить еп(и)с(ко)поу ли попоу ли клирикоу отиноудъ^а ли простоу^а людиноу преданаго ц(ъ)рк(ъ)ви поста раздрошати, ни памати же с(ва)тымъ ли приношеніа^б хлѣба творити въ сорокоустью, развѣ тькмо въ соуб(от)оу и въ нед(ѣ)лю, ни бракъ^с же творити въ мас(о)поус(тъ) и въ р(о)ж(ъ)-ство.

XXIX ^аJ, erasum in U. — **XXX** ^авсакомоу add. J. ^ви J. ^скорчємницѣх(ъ)J. ^дJ, чисти errore U. ^еom. J. — **XXXI** ^{а-а}J, om. U. ^бJ, приношєни U. ^ссвадєвь J.

XXIX κθ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ὄλως ἢ λαϊκὸν κρεωφαγίαν καὶ γάμον τὸν ἐν κυρίῳ βδελύττεσθαι, μήτε δὲ τῶν μετεχόντων ὀρθῶς κατεπαί-ρεσθαι.

XXX λ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ὄλως ἢ^а λαϊκὸν ἐν κύβοις καὶ μέθαις καὶ καπηλείοις εὐρίσκεσθαι, μήτε ἐπαίρειν τῶν μερῶν καλουμένους εἰς ἄριστα,^б μήτε πάλιν καταφρονεῖν τῶν συγκαλούντων ἀδελφούς, μήτε αὐτοὺς ἐξα-πατᾶν τοὺς ἀδυνάτους ἀδελφούς.

XXXI λα'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ κληρικὸν ὄλως ἢ λαϊκὸν τὰς παραδοθείσας τῇ ἐκκλησίᾳ παραλύειν νηστείας, μήτε μνήμην ἁγίων ἢ προσ-φορὰν ἄρτου ποιεῖν ἐν τεσσαρακοστῇ, πλὴν εἰ μὴ μόνον ἐν ταῖς κυριακαῖς καὶ τοῖς σάββασι, μήτε δὲ γάμους ἐπιτελεῖν ἐν τεσσαρακοστῇ καὶ γενέθλια.

XXX ^а ~ ἢ ὄλ. Со. ^б ἄριστον Cl Mos.

¹⁵ V slov. překladu vynesčáno ὄλως ,vůbec'.

¹⁶ Oba rukopisy chybně o narození.

XIX Že biskup nebo klerik¹⁵ nebo laik nesmí hanět jedení masa nebo zákonité sňatky, ani pohrdat těmi, kdo jsou jich řádně účastni.

XXX Že biskup nebo klerik nebo laik nemá být přistižen při hře v kostky nebo v pitkách a hospodách ani nemá, je-li zván na hostinu, mít na nich účast, ani zase nemá pohrdat těmi, kdo pozvou bratry, ani nemá podvádět slabé bratry.

XXXI Že biskup nebo kněz nebo vůbec klerik nebo laik nemá nijak rušit půst zavedený církví, ani nemá konat památky svatých nebo obětování chleba v době čtyřicetidenního postu, leda toliko v sobotu a v neděli, ani nemá konat svateb a narozenin.¹⁶

10b XXXII титъл(ъ) л̄в^a. о говѣющихъ и постащихъ са ^bвъ соув(от)оу и въ нед(ѣлю)^b и сгърдащихъ одѣниа о|бразомъ^c и виною бл(а)-гоч(ъ)ст(ъ)иа от родителъ ли чадъ ли оужикъ разлоуцащъ са и памати с(ва)т(ъ)ихъ и ц(ъ)рк(ъ)въ-ныхъ сънмищъ отрицающе са.

XXXIII титъл(ъ) л̄г̄. јако подобають калоугеромъ повиновати са еп(и)с(ко)п(о)мъ и не оставлати же мѣстъ, въ нихъже постригли с(а) соутъ, ни съставлати же манастыръ без волѣ своихъ еп(и)с(ко)пъ, ни же оуже очищенымъ сквѣрнѣномъ пакы бѣти жилищемъ, ни раба на причетъ с(ва)ц(е)ниа ни^a въ манастыръ без волѣ своего юмоу г(о)с(поди)на приимати.

XXXIV титъл(ъ) л̄д̄. о чърнѣнихъ и о чърницахъ отмѣтающихъ са обѣта образнаго.

XXXII ^aJ. .vī. ergo U. ^{b-b} Π в N(ε)Д(Ѣ)ЛЮ и в СОУВ(Ο)ΤΟΥ J. ^cΓΟΡΔΑΤΙΧ(Ъ) СА И ΟΔΉ-ΝΙΕΜ(Ъ) И ΟΒΡΑΖΟΜ(Ъ) J. — XXXIII ^aли J.

XXXII λβ'. *Περὶ τῶν ἀσκούντων ἀδιακρίτως, καὶ νηστευόντων κυριακὰς καὶ σάββατα, καὶ τυφουμένων ἐκ περιβολαίου καὶ σχήματος, καὶ προφάσει θεοσεβείας ἀπὸ γονέων ἢ τέκνων ἢ συγγενείας^a χωριζομένων, ἢ^b τὰς μνήμας τῶν ἁγίων καὶ τὰς ἐν ἐκκλησίᾳ συνάξεις παραιτουμένων.*

XXXIII λγ'. *Περὶ τοῦ δεῖν τοὺς ἀσκητὰς ὑποτετάχθαι τοῖς ἐπισκόποις καὶ μῆτε ἀφιέναι τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἀπετάξαντο, μῆτε συνιστᾶν μοναστήρια παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μῆτε^a τὰ ἤδη καθιερωθέντα κοινὰ πάλιν γίνεσθαι καταγώγια, μῆτε δοῦλον ἐν κλήρῳ ἢ ἐν μοναστηρίῳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου^b δεσπότητος προσδέχεσθαι.*

XXXIV λδ'. *Περὶ μοναχῶν καὶ μοναστριῶν ἀθετούντων τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ σχήματος.*

XXXII ^a συγγενῶν Cl ^b καὶ Co. — XXXIII ^a δὲ add. Cl. ^b αὐτοῦ add. Co Mos.

¹⁷ V slov. překladu nepřeloženo ἀδιακρίτως, indistincte, tj. bez rozdílu, bez zřetele k době.

¹⁸ V slov. textu je vlastně οἰκίστην; καθιεροῦν je zaměněno za καθαίρειν; srov. však čistě = ἱερός, čistitel = ἱερεύς apod.

XXXII O těch, kteří se věnují zbožným úkonům a postu¹⁷ v sobotu a v neděli a jsou pyšní na svůj oděv a stav a pod rouškou zbožnosti se odlučují od rodičů nebo dětí nebo příbuzných, a o těch, kteří odmítají památky svatých a církevní shromáždění.

XXXIII Že mniši mají být podřízeni biskupům a neopouštět místa, kde byli postřiženi, ani nemají bez svolení svého biskupa stavět kláštery, ani již zasvěcené¹⁸ nemají se opět stávat prostými příbytky. Ani že se nemá přijímat otrok do stavu duchovního nebo do kláštera bez dovolení vlastního pána.

XXXIV O mniších a mniškách zřikajících se řeholní slibu.

XXXV ТИТЪЛ(Ъ) ЛѢ. О КАТИХОУМЕНѢХЪ^a СЪГРѢШЬШИХЪ И О ПРЕСТОУПАЮЩИХЪ ПРЕЖЕ ОГЛАШЕНИЯ СЪ ОБѢТЫ.

XXXVI ТИТЪЛ(Ъ) ЛѢ. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ; НОВОС(ВѢ)Щ(Е)НЪИХЪ НА С(ВА)Щ(Е)НИИ ПРИМАТИ. И АЩЕ ДОСТОИТЬ КАТИХОУМЕНИЮ НЕПРАЗДЪНОУ СОУЩЮ КР(Ъ)СТИТИ. И ІАКО ПОДОБАЕТЪ ВЪ ІАЗИ КРЪЦАЕМЪИМЪ ВѢРѢ ОУЧИТИ СЯ ПО КР(Ъ)Щ(Е)НИИ. О ВѢРѢ ПРАВОСЛАВЪНЪИ И ЕЖЕ ОУЧИТИ СЯ НОУЖА ЮСТЬ КР(Ъ)ЦАЕМЪИМЪ^a.

XXXVII ТИТЪЛ(Ъ) ЛѢ. О С(ВА)ЦАЕМЪИХЪ БЕЩИНОУ. И О ЕРЕТИЦѢХ(Ъ) И О ПРИЛѢПЛАЮЩИХЪ СЯ ИХЪ. И ІАКО НЕ ПОДОБАЕТЪ НИКОМОУЖЕ ПОСТИТИ СЯ СЪ НИМИ, НИ М(О)Л(И)ТВЫ ТВОРИТИ НИ ПРАЗДЪНИКА СЪ ЮРЕТИКЪИ НИ СЪ ЖИДЪИ, НИ ЖЕ ОТ НИХЪ БЛ(А)Г(О)С(ЛО)В(Е)НИА ПРИМАТИ, НИ ВЪ СЪНЪМИЦА ИХЪ ВЪХОДИТИ ЛИ ПРИНОСИТИ ВЪ НА ОЛѢІА ЛИ ПРИНОШЕНИИ КАКОВЪ.

XXXV ^aIn Ust' correctum manu recentiore e κα τι γουμενѢхъ. ^bergore pro своѡ. — **XXXVI** ^aКР(Ъ)ЦАЕМОМОУ J.

XXXV λε'. Περὶ κατηγουμένων παραπεσόντων καὶ τῶν πρὸ κατηγήσεως τὰς ἑαυτῶν προθέσεις παραβαινόντων.

XXXVI λς'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἄρτι φωτισθέντας εὐθέως εἰς ἱερωσύνην παράγεσθαι. καὶ εἰ δεῖ κατηγουμένην κνοφοροῦσαν φωτίζεσθαι. καὶ ὅτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν μετὰ τὸ φῶτισμα. καὶ περὶ πίστεως ὀρθοδόξου, ἣν ἐκμανθάνειν ἀνάγκη τὸν φωτιζόμενον.

XXXVII λζ'. Περὶ τῶν ἀτάκτως χειροτονουμένων ἐπισκόπων. καὶ περὶ τῶν αἵρετικῶν καὶ τῶν τούτοις προσκολλωμένων. καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ποτὲ συννηστεύειν καὶ συνεύχεσθαι καὶ συνεορτάζειν αἵρετικοῖς ἢ τοῖς Ἰουδαίους, μήτε παρ' αὐτῶν εὐλογίας λαμβάνειν μήτε εἰς αὐτῶν εἰσιέναι συναγωγὰς^a ἢ προσφέρειν ἐν αὐταῖς ἔλαιον ἢ προσφορὰν οἰανδήποτε.

XXXVII ^{a-a} συναγ. αὐτ. εἰσιέναι Μοσ.

¹⁹ V slov. textu nepřeloženo ἐπισκόπων.

XXXV O katechumenech, kteří zhřehli, a o těch, kteří přestoupili své sliby před vyučováním ve víře.

XXXVI Že se novokřtění nemají (hned) přijímat na kněžství. A o tom, zda má být pokřtěna katechumenka těhotná. A že ti, kdo byli pokřtěni v nemoci, mají se po křtu vyučit ve víře. O víře pravoslavné a že ti, kdo jsou pokřtěni, nezbytně se jí musí naučit.

XXXVII O (biskupech)¹⁹ svěcených nepořádně. A o kacírích a jejich stoupencích. A že se nikdo nemá s nimi postit ani modlitby s nimi konat, ani svátky s kacíři a Židy, ani od nich přijímat požehnání, ani vcházet do jejich synagog nebo přinášet do nich olej nebo nějaké obětiny. ^{11a}

XXXVIII ТИТЪЛ(Ъ) Л̄И. О ОБРАЩАЮЩИХЪ СЯ ОТ ЕРЕСИ КЪ КАФОЛИККИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ ПРИХОДАЩИХЪ. И О ПРИЯТИИ ИЗГНАНЪИХЪ ОТ^а ЕРЕТИКЪ И ОТ ГРѢХЪ ОБРАЩАЮЩИХЪ СЯ КАЦѢХЪ ЛЮБО.

XXXIX ТИТЪЛ(Ъ) (Л̄Θ)^а. О ОБРАЩАЮЩИХЪ СЯ ОТ ПОЖЪРШИХЪ ЛИ ВЪКОУШЬШИХЪ ИДОЛОЖЪРТВЪНА ПОУЖЕЮ И ПРЕЩЕНИЕМЪ ЛИ СВОЕЮ ВОЛЕЮ, ИЛИ^б ПРЕЖЕ КРЪЩЕНИА ЖЪРШИХЪ, АЩЕ ДОСТОИТЬ ПО КРЪЩЕНИИ С(ВА)-ТИТИ, И ОСТРОЛОГИА ЛИ ВЪЛЪШЬСТВА ЛИ СТОУДЪ ДѢЯВЪШИХЪ И МОУДРЪСТВУЮЩИХЪ ЛИ ТВОРАЩИХЪ РЕКОМАІА ФУЛАКТИРИА.

XL М. О УВИИСТВИИХЪ^а ВОЛЪНЪИХЪ И НЕВОЛЪНЪИХЪ И О ИЗДРѢЗАЮЩИХЪ СЯ САМѢХЪ. И О ИСКАЗАХЪ И ДѢТООУВИИСТВѢХЪ^б, И О СЪВѢДОУЩИХЪ ІА.

XXXVIII ^аεργοι ομ. UJ. — **XXXIX** ^аJ, λψ εργοι U. ^би о J. — **XL** ^аουβιισтвах(ъ) J. ^бдѣтѣоувииствиих(ъ) J.

XXXVIII λη'. Περὶ τῶν ἐξ αἰρέσεως ἐπιστρεφόντων καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ προσερχομένων. καὶ περὶ τοῦ δεχθῆναι τοὺς ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν ἐκβληθέντας καὶ τοὺς ἐξ ἁμαρτιῶν ἐπιστρέφοντας.^а

XXXIX λθ'. Περὶ τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῶν ἐπιθυσάντων, ἢ γευσαμένων εἰδωλοθύτου ἐξ ἀνάγκης ἢ ἀπειλῆς ἢ ἐξ οἰκείας προθέσεως, καὶ τῶν πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἐπιθυσάντων, εἰ δεῖ μετὰ τὸ βάπτισμα προχειρίζεσθαι, καὶ τῶν ἀστρολογίαις ἢ μαντεῖαις ἢ γοητείαις ἐσχολακότων, καὶ τῶν φοροούντων^а ἢ ποιούντων τὰ λεγόμενα φυλακτήρια.

XL μ'. Περὶ φόνων ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων, καὶ^а τῶν ἑαυτοὺς ἀκρωτηριαζόντων. καὶ περὶ φθορίων καὶ βρεφοκτονίας,^б καὶ τῶν τούτοις συνεγνωκότων.

XXXVIII ^аοίων δήποτε add. Co. — **XXXIX** ^аφροноύντων Par Vati. — **XL** ^аπερὶ add. Ne. ^бβρεφοκτονιῶν Co.

²⁰ Za řec. γοητείας je zde *studъ*; srov. pozn. 7 ke kánonu Bas 65, tit. XXXIX.

²¹ Slov. *muđrъstvujuščichъ* předpokládá chybnou variantu *φροούντων*. (U) místo *φοροούντων*.

²² Řec. *φθορίων* (sc. *φαρμάκων*), tj. prostředky k usmrcování a vyháňení plodu.

XL I ТИТЬЛ(Ъ) М̄А. О ОБРАЦАЮЩИХЪ СА ОТ ПРЕЛЮБОДѢАНИА И О РАЗЛОУЧИВЪШИХЪ СА НЕСЪМЫСЛНѢ И СВЪЪКОУПИВЪШИХЪ СА СЪ ИНѢМИ. И О ПОСАГАЮЩИХЪ ЗА | ИНОГО ПРЕЖЕ ОУСЛЫШАНИА С(Ъ)М(Ъ)РТИ ОШЪДЪШАГО МОУЖА СВОЮГО.

XL II ТИТЬЛ(Ъ) М̄В. О ДЛЪЖНОУЮЩИХ(Ъ)^a ЛЮБОДѢАНИА И ПРЕЛЮБОДѢАНИА ЕПИТЕМИЕЮ ДРОУЧИТИ СА, И ВЪСХЪЩЕНИЕМЪ ЛИ НОУЖЕЮ СЪ ЖЕНАМИ ЖИВОУЩИХЪ. И О Д(Ѣ)ВАХЪ И О РАБЫНАХЪ ДАЮЩИХЪ СА САМѢМЪ ЧРЕСЪ ВОЛЮ ВЛАДОУЩИХЪ^b ИМИ.

XL III ТИТЬЛ(Ъ) М̄Г. О ЖЕНАЦИХЪ СА ВТОРОЕ СВОБОДНѢ И ВЪ МНОГЫ ЖЕ НИТВЫ ВЪПАДАЮЩИХЪ И СЪГРѢШАТИ ХОТѢВЪШИХЪ И НЕ ВЪПАДЪШИХЪ ВЪ ГРѢХЪ. И ЯКО НИКОМОУЖЕ НЕ ДОСТОИТЬ ВЪ БАНИ СЪ ЖЕНАМИ МЪИТИ СА.

XL IV ТИТЬЛ(Ъ) М̄Д. О СВЪЪКОУПЛАЮЩИХЪ СА СЪ ДВѢМА БРАТОМА ЛИ СЪ^a СЕСТРАМА^b И ОСКВЕРНАЮ-

XL I O těch, kteří se obracejí z cizoložství a o těch, kteří se bezdůvodně rozloučili a vstoupili s jinými v manželství. A o těch ženách, které se vdávají za jiného, dříve než uslyšely, že zemřel jejich muž, který se vydal na cesty. 11b

XL II O těch, kteří mají být trestáni epitimíí za smilství a cizoložství, a o těch, kteří žijí s ženami únosem nebo násilím (získanými). A o pannách a otrokyních, které se samy provdaly proti vůli svých pánů.

XL III O těch, kteří se svobodně žení po druhé, a o těch, kdo upadají do mnohých sňatků, a o těch, kteří chtěli zhřešit, ale neklesli do hříchu. A že se nikdo nemá v lázních koupat s ženami.

XL IV O sňatcích s dvěma bratry nebo s dvěma sestrami a o těch, kdo se poskvřňují se svými sestrami²³ nebo ma-

XL II ^aJ, дъждъноующихъ егоре U. ^bвладующаго J. — **XL IV** ^aom. J. ^{b-b}J, om. U (omissio ex haplographia).

XL I μα'. Περὶ τῶν ἐκ μοιχείας ἐπιστρεφόντων καὶ τῶν ἀλόγως χωρισθέντων καὶ συναφθέντων ἑτέροις. καὶ περὶ τῆς ἑτέρῳ συναφθείσης πρὸ τοῦ θάνατον ἀκουσθῆναι τοῦ ἀποδημοῦντος ἀνδρὸς αὐτῆς.

XL II μβ'. Περὶ τῶν ὀφειλόντων πορνείας καὶ μοιχείας ἐπιτιμίῳ κολάζεσθαι, καὶ τῶν ἐξ ἀρπαγῆς ἢ βίας γυναιξὶ συνοικούντων. καὶ περὶ παρθένων καὶ δουλίδων παρὰ γνώμην τοῦ κρατοῦντος ἑαυτὰς ἐκδιδουσῶν.

XL III μγ'. Περὶ τῶν ἐλευθερίως διγαμούντων, καὶ τῶν πλείστοις γάμοις περιπεσόντων, καὶ τῶν ἀμαρτῆσαι προθεμένων καὶ μὴ παραπεσόντων. καὶ περὶ τοῦ μηδένα δεῖν ἐν βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι.

XL IV μδ'. Περὶ τῶν δύο ἀδελφοῖς ἢ ἀδελφαῖς συναπτομένων, καὶ τῶν ἀδελφαῖς

²³ V Ust je zde omissio ex haplographia (svoiĭma), Jas má text úplný.

ΠΙΧ(Ъ) СА СЪ СΕΣΤΡΑΜΙ^b СВО-
ИМИ^c ЛИ СЪ^d ΜΑΤΕΡΨΑΜΙ, И СЪ
ΜΟΥΨΚΨΜΨ ΠΟΛΟΜΨ ЛИ СЪ СΚΟ-
ΤΟΜΨ СΡΑΜΟΤΟΥ ΤΨΟΡΑΨΙΧ(Ъ).

XLV ΤΙΤΨΛ(Ъ) Μ̄Β̄. Ο ΤΑΤΕΧΨ И ΓΡΟΒΟ-
ΚΟΠΑΤΕΛΕΧΨ^a И ΚΛΑΤΨΟΠΡΕΣΤΟΨΠ-
ΝΙΨΨΨ, И Ο ΚΛΙΡΙΨΨΨ ΡΟΤΑΨΙΧΨ
СА И^b ΚΛΨΝΟΨΨΙΧΨ СА ВΨСОУΨ НА
ΨΑΚΟΨΤΨ ΕΤΕΡΟΜΨ.

XLVI ΤΙΤΨΛ(Ъ) Μ̄Β̄. ΙΑΚΟ ΝΕ ΔΟΣΤΟΙΤΨ
ВΨΖΙΜΑΤΙ ЧСО Ц(Ъ)ΡΚ(Ъ)ВΨΝΨΨΨ ЛИ
СЕΒΕ ВΛΑΨΑ^a ΤΨΟΡΙΤΙ, ΝΙ ΠΛΨΔΟ-
ΝΟСИА ΠΡΙИΜΑΤΙ^b БЕЗΨ ΟΨΨΙΝΕ-
ΝΑГО ^cСЕ СΤΟΙΤΙ^c. И ΚΑΙА ΔΟΣΤΟΙΤΨ
ΟΤ ΠΡΙНОСИΜΨΨΨ ΚΨ ΟΛΤΑΡΙΟ ΠΡΙ-
НОСИΤΙ. |

^{12a} **XLVII** ΤΙΤ(Ъ)Λ(Ъ) Μ̄Ζ̄. Ο ΝΕ СЪΒΙ-
ΡΑΨΨΨΨ СА ΠΟ Γ̄ ΝΕΔ(Ъ)ΛΨ ВΨ
Ц(Ъ)ΡΚ(Ъ)ВΨ И ΝΕ ΠΡΕΒΨΒΙΑΨΨΨΨ
ΠΟ ЧТΕΝΙИ^a ΔΟ С(ВА)ΤΑГО ΠΡΙΨΑΨΙИА,
И Ο ΚΛΙΡΙΨΨΨΨ ΝΕ ВΨΖΕΜΛΨΨΨΨ
ΚΟΜΚΑΝИА^b ВΨΖНОΨΨΕΝИΨ ВΨΒΙΑΨ-

cechami a páchají nečistotu s mužským
pohlavím nebo se zvířaty.

XLV O zlodějích a vykopávacích
hrobů a o křivopřísežnících a o klericích
kteří se přísahou zavazují a zaklínají
lehkomylně na škodu některým.

XLVI Že se nemá nic brát nebo si při-
svojovat z věcí kostelních ani přijímat
obětiny plodů bez toho, kdo je pověřen
starat se o to.²⁴ A co se má z přiná-
šených věcí obětovat na oltář.

XLVII O těch, kdo se po tři neděle
nescházejí do kostela, a o těch, kdo
tam nezůstávají po čtení do svatého
přijímání, a o klericích, kteří při mši
nepřijímají a pohrdají církví a shro-
mážděními. A že v soukromých do-

^cJ, СВОИМА U. ^aom. J. — **XLV** ^aΓΡΟΒΟΚΡΑΔΑΤΕΛΕΧ(Ъ) J. ^bo add. J. — **XLVI** ^aВΛΑΓΑΛΙΨΙΑ
εργοε J. ^bJ, ΠΡΙНОСИΤΙ mendose U. ^{c-c}СИ ΤΨΟΡΙΤΙ J. — **XLVII** ^aЧТΕΝΙИХ(Ъ) J. ^bС(ВА)-
Т(А)ГО ΚΑΜΚΑΝΙΑ J.

*ιδίαις ἢ μητριαῖς συμφθειρομένων, καὶ τῶν ἐν ἄρῶσιν ἢ ἀλόγοις τὴν αἰσχύνην
ἐργαζομένων.*

XLV με'. *Περὶ κλεπτῶν καὶ τυμβωρύχων, καὶ ἐπιόρκων, καὶ κληρικῶν ἐξομνου-
μένων, καὶ τῶν^a ἐπὶ τὸ βλάσαι τινὰς ὀμνόντων προχειρώς.*

XLVI μς'. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀφαιρεῖσθαι τι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ σφετερίζεσθαι,
μήτε καρποφορίας ἐκτὸς τοῦ ἐπιτετραμμένου ταῦτα διοικεῖν ὑποθέχεσθαι, ^aμήτε
τὰ ἅγια ἐν ἐτέραις παροικίαις λόγῳ εὐλογιῶν διαπέμπεσθαι.^a καὶ τίνα δεῖ τῶν
προσφερομένων τῷ θυσιαστηρίῳ προσάγεσθαι.^b*

XLVII μς'. *Περὶ τῶν ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς μὴ συννερχομένων ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ περὶ^a
τῶν μὴ προσμενόντων μετὰ τὰς ἀναγνώσεις^b τὴν ^cτῶν ἁγίων^c μετάληψιν, καὶ*

XLV ^a om. Mos. — **XLVI** ^{a-a} om. Na Mo Mos. ^b προσφέρεσθαι Mo Ps Va. — **XLVII** ^a om.
Co Na Ne Cl. ^b εἰς add. Ne. ^{c-c} ἅγια Ps. ^a γνωμένης Co Mo Mos. ^e om. Mo.

²⁴ Věta *μήτε τὰ ἅγια ἐν ἐτέραις παροικίαις λόγῳ εὐλογιῶν διαπέμπεσθαι*, která zůstala v slov.
textu nepřeložena, chybí rovněž v některých řeckých rukopisech, a to zde v indexu titulů
v rukopisech Na Mo Mos, v záhlaví pak titulu samého pouze v Mos.

щю^c, и неродашихъ о ц(ь)рк(ь)ви и о сьнъмѣхъ. и яко не достоить въ храмѣхъ творити литургія ни въ ц(ь)рк(ь)вахъ пировъ.

XLVIII тит(ь)л(ь) м̄й. о не пока-
рающихъ са закономъ ц(ь)рк(ь)въ-
нымъ. и яко <не>^a достоить не
повиновающимъ са за съвѣдѣтель-
ствовати иерѣомъ, кающимъ же са
противоу спѣхоу и время оури-
цати.

XLIX тит(ь)л(ь) м̄ѣ. о томъ еже
колиждо епархи-и кѣгда подо-
бають бѣвати свороу. и яко не
достоить еп(и)с(ко)поу сьнъмищъ
лишити са^a развѣ тѣкмо болѣзни
ради.

L тит(ь)л(ь) н̄. о правилѣ м(о)-
л(и)твѣнѣмъ и о пѣни-и чтени-и
яко не подобають въ нед(ѣ)лю
и^a преже пантикостіа^b колѣноу
покланати молащемоу са. и о вре-
мени пасхы и о оуставѣнѣхъ кни-
гахъ. и да не неродать еп(и)с(ко)-
пи о сьнъмищихъ(ь).

сѣвшю J. — **XLVIII** ^aне mendose in utroque cod. — **XLIX** ^aлишати са J. — L ^aJ,
om. U. ^bн-ница J.

*κληρικῶν μὴ κοινωνούντων ἀναφορᾶς γενομένης,^a καὶ τῶν καταφρονούντων τῆς
ἐκκλησίας καὶ τῶν συνάξεων. καὶ ὡς οὐ δεῖ ἐν οἰκίαις ἐπιτελεῖσθαι προσφορᾶς,
οὔτε δὲ ἐν ἐκκλησίαις ἐπιτελεῖσθαι^e συμπόσια.*

XLVIII *μη'.* *Περὶ τῶν ἀπειθούντων τοῖς νόμοις τῆς ἐκκλησίας. καὶ ὅτι δεῖ τοῖς
ἀπειθοῦσι τοὺς ἱερεῖς προμαρτύρασθαι, τοῖς δὲ μετανοοῦσι πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ
τὸν χρόνον δρίζεσθαι.*

XLIX *μθ'.* *Περὶ τοῦ ποσάκις ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ καὶ πότε δεῖ γενέσθαι^a σύνοδον.
καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἐν ταῖς συνόδοις πλὴν εἰ μὴ δι' ἀνάγκην ἀπολιμπά-
νεσθαι.*

L *ν'.* *Περὶ κανόνος εὐχῶν καὶ ψαλμωδίας καὶ ἀναγνώσεων,^a καὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν
κυριακῇ καὶ πρὸ πεντηκοστῆς τὰ γόνατα κλίνειν τὸν προσευχόμενον. καὶ περὶ
τοῦ καιροῦ τοῦ πάσχα καὶ τῶν κανονισθέντων βιβλίων.*

XLIX ^a γίνεσθαι Co Mos. — L ^a ἀναγνώσεως Na.

²⁵ Rec. text místo ‚pro nemoc‘ má ‚z nutnosti‘.

²⁶ Tato poslední věta není v řec. předloze; je vhodně přidána, poněvadž napomenutí biskupům, ovšem jen všeobecná, tvoří závěr 50. titulu.

mech se nesmí konat bohoslužba ani v chrámech hostiny.

XLVIII O těch, kteří neposlouchají zákonů církevních. A že kněží mají vydávat svědectví těm, kdo se nepodrobují, kajícím pak se má stanovit doba podle jejich horlivosti.

XLIX O tom, kolikrát a kdy se má v provincii konat sněm, a že biskup nemá scházet na synodách, leda jen pro nemoc.²⁵

L O kánonu modliteb a o pění žalmů a lekcích, a že ten, kdo se modlí, nemá v neděli a před svatodušními svátky klečet na kolenu. A o čase paschálním a kanonických knihách. A biskupové ať nezanedbávají synody.²⁶

Synagoga L titularum

І ТИТ(Ъ)Л(Ъ) А. ²⁰ ОУСТАВЛЕНЪИ
ПАТРИАРХОМ(Ъ) КАНОН'СТЪИ
ЧЪСТИ²

СР.2 ОТ СБОРА КОСТАНТИНА ГРАД(А) КА-
12b Н(ОНЪ) ВЪ. ЧРЕСЪ СТРОЮНИЮ КЪП(И)С-
(КО)П(О)МЪ НЕ ДОСТОИТЬ | ХОДИТИ
ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ ИНОГО ПРЕДЪЛА НИ
РАЗМЪШАТИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ, НЪ ПО КА-
НОНОМЪ АЛЪКСАНДРЪСКОМОУ ОУВО
ЕП(И)С(КО)ПОУ КЮПТАНЪИ ТЪКМО
СТРОИТИ, А ВЪСТОЧНЪИМЪ ЕП(И)С(КО)-
П(О)МЪ ВЪСТОКЪ ТЪКМО СТРОИТИ,
ХРАНИМОМЪ НИКЕИСКЪИХЪ КАНОНЪ
ОУСТАВОМЪ АНТИОХИИСТЪИ Ц(Ъ)РК(Ъ)-
ВИ. АСИИСКАГО ПРЕДЪЛА КЪП(И)С(КО)-
П(О)МЪ АСИИСКАЮ ТЪКМО СТРОИТИ,
А ПОНЪТЬСКЪИМЪ ПОНЪТЬСКАЮ
ТЪКМО, А ФРАЖЪСКЪИМЪ ФРАЖЪСКАЮ

I. titul. O čestném postavení patriar-
chů stanoveném kánony...

Ze sněmu cařihradského kánon 2. Mimo diecézi¹ nemají biskupové vcházet do církví jiného okrsku a nemají působit zmatek v církvích, nýbrž podle kánonů má alexandrijský biskup spravovat jen Egyptany, východní pak biskupové mají spravovat jen Východ; při tom ať se šetří výsady církve antiochijské přiznané nicejskými kánony. Biskupové asijské diecéze ať spravují toliko záležitosti asijské a pontští toliko pontské a thráctí toliko thrácké. Bez pozvání nemají biskupové vycházet mimo diecézi, aby světili nebo konali nějaké jiné církevní úkony. Za-

I ^a-²Sic probe in J, ubi tota inscriptio e titularum indice repetitur; in U hoc loco textus corruptus: О ОУСТАВЛЕННИИ ПАТРИАРХОМЪ И О КАНОНЪСТЪИ ЧЪСТИ.

І Τίτλος α'. Περί τῆς ὁρισθείσης τοῖς πατριάρχαις ἐκ τῶν κανόνων τιμῆς...

Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου κανὼν β'. Τοὺς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιβαίνειν μηδὲ συγχέειν τὰς ἐκκλησίας, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν, τοὺς δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους τὴν Ἀνατολὴν μόνην^a διοκεῖν, φυλαττομένων

I ^a μόνον Co Na.

I

¹ Diecéze se zde rozumí ve smyslu civilním. Za Konstantina Velikého celá říše římská byla rozdělena na čtyři prefektury. Prefektura východní měla pět dioecézí: Východ, Egypt, Asie (Asia proconsularis), Pontus a Thrázie. Diecése (διοίκησις) ve smyslu církevním se nazývala velická církevní oblast, která se skládala z několika menších okrsků, tzv. eparchií; eparchie (ἐπαρχία) tvořila tudíž jednu část diecéze. Slovanský překlad řeckého ὑπὲρ διοίκησιν = česť strojenije dobře vystihuje smysl; srov. Beberregius, *Synodikon* I, 71: Episcopi ultra dioecesein in ecclesias extra suos termines ne accedant. Dionysius Exiguus však, patrně pro postavení ὑπὲρ διοίκησιν mezi členem a substantivem, chápe toto místo jinak: Qui sunt super dioecesein episcopi, nequaquam ad ecclesias, quae sunt extra praefixos sibi termines accedant. Kánon tento zakazuje, aby biskupové těchto velkých oblastí, podle nichž analogicky vzniklo i církevní rozdělení na patriarcháty a exarcháty, nezasahovali do záležitostí cizích církví. Zákaz se týkal především prvního biskupa každé takové velké diecéze, vrchního metropolitě nebo — jak se tehdy říkalo — patriarchy nebo exarchy, ale tím ovšem bylo takovéto zasahování do cizího patriarchátu zakázáno i jiným biskupům, kteří byli pod ním. Jako takové velké diecéze se uvádějí: Egypt s metropolí Alexandrií, Východ s metropolí Antiochií, Asie (prokonsulární) s metropolí Efesem, Pontus s metropolí Kaisareou Kappadockou a Thrázie, jejímž hlavním městem byla napřed Heraklea, potom Cařihrad. Srov. Hefele II, 16–17. Hefele-Bén II, 22–24; F. Кор, *Vývoj metropolitní pravomoci* 90.

ТЪКМО. НЕЗВАНОМЪ ЖЕ ЕП(И)С(КО)-
П(О)МЪ О СТРОЮНИИ НЕ ПРИХОДИТИ
НА С(ВА)Ц(Е)НИИЯ ЛИ НА ИНА СТРОЮ-
НИИЯ ЕТ ЕРА^b Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНАИЯ. ХРА-
НИМОУ ЖЕ О СТРОЮНИИХЪ НАПИСА-
НОМОУ ΚΑΝΟΝΟΥ, (БЛ(А)ГОИЯВЪ
ЮСТЬ)^c ИАКО ВЪ ВСАКОИ ОБЛАСТИ
ОБЛАСТЪНЪИИ СБОРЪ ДА ОУСТРОИТЬ^d
ПО НИКЕИΣΚΟΜΟΥ ΟΥΣΤΑΒΟΥ. СΟΥЦΙΑ
ЖЕ ВЪ ВАРВАРЪСКЪИХЪ (ВЪ)^e ИАЗЫ-
ЦЪХЪ Б(ОЖ)ИИЯ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ СТРОИТИ
ДОСТОИТ(Ъ) ПО ПРЪИЯТОМОУ^f О(ТЬ)-
ЧЪΣΚΟΥ ΟΒΥΧΑЮ.

ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΟΥΒΟ ΓΡΑΔ(Α) ΕΠ(Ι)Σ-
(ΚΟ)ΠΟΥ ΙΜΒΤΙ ΜΟΛΒΒΙ Ч(Ъ)ΣΤЪНЪИЯ
СЪ ΡΙΜЪΣΚЪΙΜЪ ΕΠ(Ι)Σ(ΚΟ)Π(Ο)ΜЪ,
ΖΑΝΕ ΒЪΙΤΙ ЮМОУ ВΤΟΡΟМОУ ΡΙΜΟΥ.

chováná-li se kánon psaný o diecézích,
(je samozřejmé),² že i v každé eparchii
má rozhodovat eparchiální sněm podle
nařízení nicejského. Církve boží, které
se nacházejí u národů barbarských,³
mají se spravovat podle obyčeje pře-
vzatého od Otců.

Biskup Konstantinopole má mít CP 3
čestný primát s římským biskupem,
poněvadž je druhým Římem.⁴

^bJ, om. U. ^ccomplevimus e Je fr, in UJ gr. εὐδηλον non est translatum. ^dстроить J.
^eom. J. ^fПРИЯТОМОУ J.

τῶν ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατὰ Νίκαιαν πρεσβείων τῇ Ἀντιοχείων ἐκκλησίᾳ, καὶ
τοὺς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν Ἀσιανὴν μόνον οἰκονομεῖν,
καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς τὰ τῆς Ποντικῆς μόνον, καὶ τοὺς τῆς Θρακικῆς τὰ τῆς
Θρακικῆς μόνον, ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοίκησιν μὴ ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειρο-
τονία ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς. φυλαττομένου δὲ τοῦ γεγραμμένου
περὶ τῶν διοικήσεων κανόνος εὐδηλον, ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς
ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει^b κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα. τὰς δὲ ἐν τοῖς βαρβα-
ρικοῖς ἔθνεσι τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν ἐπὶ
τῶν πατέρων συνήθειαν.

^cΤῆς αὐτῆς συνόδου κ ανὼνγ'. ^c Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν
τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην.

^b διοικεῖσθω Ne. ^{c-c} om. Na Mos Cl Coi Vi, ideoque textum sequi. praecedenti CP 2 incor-
porant.

² V slov. textu není přeloženo řec. εὐδηλον, v originále však nepochybně přeloženo bylo, jak svědčí narativní spojka, jako za řec ὡς; za jako je patrně vynecháno ještě *suštaja*, které zde čteme v Je fr 26a: *suštaja vъ vsękoj oblasti*.

³ Církve barbarských národů, tj. takových, které se nacházely mimo hranice římské říše, nepatřily k říši; byly málo početné, netvořily diecéze, a tudíž ani samostatného patriarchátu; proto sněm o nich neustanovuje nic zvláštního, nýbrž ponechává, aby se řídily svým posavadním způsobem.

⁴ Řecky *νέαν Ῥώμην*, tj. novým Římem.

II ТИТЪЛ(Ъ) В. О ОУСТАВЛЕНЪИ^а
МИТРОПОЛИТ(ОМЪ)

AP 34 С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
N(ОНЪ) ЛД^b. ЕП(И)С(КО)П(О)МЪ КО-
13a ГОЖДО ЯЗЫКА ВЪДЪТИ ДО|СТОИТЬ
СВОЕГО СТАРЪШИНОУ, ИМЪТИ И
ЯКО^c ГЛАВОУ И БЕЗ ВОЛЪ КГО НИЧ-
ТОЖЕ^d ТВОРИТИ, ТА ЖЕ ТЪКМО ТВО-
РИТИ, ЯЖЕ ИМЪ ВЪ СВОЕИ ОБЛАСТИ
ДОСТОЯТЬ^e И ЯЖЕ ПОДЪ НИМИ^f
СОУТЬ СТРАНЪ. НЪ НИ БЕ-СВЪТА
ВСЪХЪ ДА НЕ ТВОРАТЬ НИЧТОЖЕ. ТАКО
БО КДИНОМЪИСЛЪКЪ БОУДЪТЬ И ПРО-
СЛАВИТЬ СА О(ТЬ)ЦЪ И С(Ъ)НЪ И
С(ВА)ТЪИ Д(ОУ)ХЪ.

Chalc 12 ХАЛКИДОНЪСК(А)Г(О) СВОР(А) КА-
N(ОНЪ) ВІ^g. ПРИДЕ ВЪ НЪИ, ЯКО
НЪЩИ ЧРЕСЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪИ ЗА-
KONЪ^h ПРИТЬКЪШЕⁱ КЪ СИЛНЪИМЪ,
ВЛАСТЕЛЪХЪ НАДЪ(Я)ВЪШЕ САⁱ КДИ-

II. titul. O stanovené metropolitům...

Svatých apoštolů kánon 34.¹ Bisku-
pové každého národa mají znát svého
stařešinu a pokládat jej za svou hlavu
a bez jeho svolení nečinit nic,² a činit
jen to, co jim přísluší v jejich okrsku
a v krajích, které jim podléhají. Ale
ani ať nedělají nic bez porady se všemi.
Tak zajisté bude jednomyslnost a bude
oslaven Otec a Syn a Duch svatý.

Chalcedonského sněmu kánon 22.
Doneslo se nám, že někteří proti cír-
kevnímu zákonu se obrátili na panov-
níky a spoléhajíce na světskou moc³,
rozdělili jednu eparchii na dvě, takže

II ^acorrectimus e oustavlenii U, oustavlenii J. ^bJ, .MД. in U. ^cAKI J. ^dIMЪ add. ^eдо-
стоитъ J. ^fНИМЪ J. ^gJ, .КВ. U. ^hЦ(Ъ)РКОВНЪИ ЗАКОНЪ J. ⁱ1-1КО ВЛАСТЕЛМ(Ъ) СИЛАХЪ
ВЕЩИ РАДИ J, secundum lectionem variantem δια πραγμάτων in Syntagmate XIV titulorum
cf. V. Beneševič, Drevneslav. kormčaja, 118.

II Τίτλος β'. Περὶ τῆς ὀρισθείσης τοῖς μητροπολίταις...

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν λδ'. Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρῆ
τὸν ἑαυτῶν πρῶτον, καὶ ἠγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν περι-
τόν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἐκεῖνα δὲ μόνα^b πράττειν ἑκάστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ^c παρ-
οικία ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν^d χώραις. ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων
γνώμης ποιεῖτω τι· οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται καὶ δοξασθήσεται ὁ πατήρ καὶ
ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα.

Τῆς ἐν Καλχηδόνι^e συνόδου κανὼν ιβ'. Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὡς τινες παρὰ τοὺς
ἐκκλησιαστικὸς θεσμοὺς προσδραμόντες δυναστείαις διὰ πραγματικῶν τὴν μίαν

II ^a om. Mo Na Ps. ^b μόνον Na Mo Mos Ps. ^c αὐτῶν Cl Mos. ^d αὐτοῦ Mo. ^e Χαλκ. Mos Ps.

II

¹ O starobylých slovanských glosách, jimiž byl tento kánon ve svém latinském znění opatřen v jednom latinském rukopise mnichovském z druhé poloviny IX. století a které byly převzaty z tohoto místa Metodějova překladu, viz výklad v úvodní studii, str. 233n. Podle Suvorova, *Ob'jem* 253 (p. 2) třeba tento kánon chápat tak, že stařešinou, prvním biskupem „národa“ je zde míněn ne metropolita provincie, nýbrž nejvyšší biskup každé z malých etnických jednotek tvořících součást římské provincie (Suvorov odkazuje na P. V. Giduljanova, *Mitropolity v pervyjje tri veka christianstva*, 1905, 31).

² Tj. *nic důležitějšího*; řecký text *μηδέν τι ... περιτόν*; Jefr 16a *izliše*.

³ V řec. textě je zde: spoléhajíce na pragmatiky, tj. tolik co edikty nebo reskripty císařské. Srov. Hefele II, 517; Hefele-Bén II, 2, 801; Suvorov, *Ob'jem* 254. Na Velké Moravě však nebylo možno mluvit o císařských pragmatikách, proto Metoděj text pozměnil tím, že nahradil pragmatiky výrazem *vlastele* (o jeho významu viz *Slovník jazyka staroslověnského* I, 199).

НОВА ОБЛАСТЬ НА ДВОЕ РАЗДѢЛАХУ¹,
 ЯКО ОТ СЕГО ДВѢМА МИТРОПОЛИТОМА
 БЫТИ ВЪ ЕДИННОИ^к ОБЛАСТИ. ОУ-
 СТАВИ¹ ОУБО С(ВА)ТЪИИ СВОРЪ ПРО-
 ЧЕЖЕ НИЧЬТОЖЕ ТАКОВАГО ДЪРЗАТИ
 ЕП(И)С(КО)ПОУ; АЩЕ ЛИ НАЧНЕТЬ СЕ
 ТВОРИТИ, ДА ОТПАДЕТЬ СВОЕГО СТЕ-
 ПЕНЕ. А ЕЛИКОЖЕ ОУЖЕ ГРАДЪ ГРА-
 МОТАМИ Ц(Ъ)С(А)Р(Ъ)С(К)ЫМИ^м МИ-
 ТРОПОЛЬСКЫМЪ^п ПОЧТЕНИ БЫША
 ИМЕНЕМЪ, ЕДИННОЮ ДА НАСЛАЖАЮТЬ
 СА ЧЬСТИ, И СТРОИИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ
 ЕГО ЕП(И)С(КО)ПЪ, ЯВѢ^о ЯКО С(ВА)-
 ЦАЕМОМЪ СОУЦИМЪ^р ПО ИСТИНѢ
 МИТРОПОЛИИ СВОИМЪ ОПРАВ-
 ДАН(И)ЕМЪ^г.

III ТИТ(Ъ)Л(Ъ) Г. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ
 ЕП(И)С(КО)ПОУ НЕЗВАНУ ХОДИТИ^а |
 ЕП(И)С(КО)ПОУ^б НЕ ДОСТОИТЬ
 КРОМѢ СВОЕЮ ОБЛАСТИ С(ВА)ЦЕНИИ
 ТВОРИТИ ВЪ ГРАДѢХЪ И ВЪ ВСѢХЪ
 ИЖЕ С^{не} СОУТЬ^с ВЪ ОБЛАСТИ ЕГО.

¹РАЗСѢКАА J. ^кТОИЖ(Е) J. ¹ОТРЕЧЕ J.; ^мsic probe J, Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНАМИ ЕГОЕ U. ^иМИТРО-
 ПОЛИТЪСКИМИ J. ^оСИРѢЧ(Ъ) J. ^ром. J. ^гсоггехимус е СВОИМИ ОПРАВДАН U, СВОИМИ ОПРА-
 ВДАНИИ J. — III ^{во} СТРОЕНИИ НЕЗВАНУ ХОДИТИ, РАЗВѢ АЩЕ НЕ ЗА ЗРѢНІЕ СТАЖАНІА СВОЕГО
 ВЛАСТНА, НИ С(ВА)ЦАТИ ЖЕ КРОМѢ ПРЕ- ДѢЛА СВОЕГО add. J. ^иIn J canonis inscriptio prae-
 cedit: С(ВА)ТЪИИ АП(О)С(ТО)ЛЪ КАНОН(Ъ) .лѣ. ^{с-с}J, om. U.

*ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον,^f ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ
 ἐπαρχίᾳ. ὤρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο τολμᾶσθαι παρὰ
 ἐπισκόπου, ἐπεὶ τὸν τοῦτο ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτει τὸ οἰκείου βαθμοῦ. ὄσαι δὲ
 ἤδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι,
 μόνης ἀπολανέτωσαν τῆς τιμῆς καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς διοικῶν ἐπίσκοπος,
 δηλονότι σωζομένων τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων.*

III Τίτλος γ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ὑπὲρ διοίκησιν ἄκλητον παραγίνεσθαι...
 Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν λε'. Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὄρων
 χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μῆ^α ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας. εἰ δὲ

^f κατατεμόντες Ne. — III ^а om. Ne.

tím v jedné eparchii byli dva metro-
 polité. Ustanovil tudíž svatý sněm, aby
 napříště biskup ničeho takového se ne-
 opovážil; pokusí-li se o něco takového,
 ať je zbaven své hodnosti. Ta pak
 všecka města, která byla již císařským
 listem vyznamenána titulem metro-
 polí, ať se těší z jediné cti, rovněž tak
 i biskup, který spravuje jejich církev;
 ale vlastní práva skutečné metropole
 musí samozřejmě zůstat posvátná.⁴

III. titul. Že biskup nemá bez pozvání
 chodit. . .

(Svatých apoštolů kánon 35.) Biskup ^{13b}
 nemá mimo svou diecézi konati svěcení ^{Ap 35}
 v městech a po vsích, které nejsou pod
 jeho pravomocí. Bude-li usvědčen, že

⁴ Рес. σωζομένων je slov. vyjádřeno volně *s(ve)štajemomъ*, tedy místo pouhého zachována je řečeno s důrazem: musí zůstat posvátná, svatá, nedotknutelná. O významu obou kánonů, Ap 34 a Chale 12, pro vývoj metropolitní ústavy v církvi srov. F. Кор, *Vývoj* 55n.

АЩЕ ЛИ ОБЛИЧИТЬ СЯ СЕ ТВОРА БЕЗ
ВОЛѢ ПРЕДЪРЖАЩАГО ГРАД(Ъ) ИЛИ
МѢСТА ТА, ДА ИЗВЕРЖЕТЬ СЯ САМЪ
И ЮГОЖЕ БОУДЕТ(Ъ) С(ВА)ТИЛЬ.

Ant 22 АНТΙΟΧΙΙΣ(ΚΑΓΟ) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑ-
(ΝΟΝ)Β. ΕΠ(Ι)Σ(ΚΟ)ΠΟΥ ΝΕ ΔΟ-
ΣΤΟΙΤΗ Δ' ВЪ ЧЮЖЕМЪ ГРАДѢ ХОДИТИ^d
НИ ВЪ МѢСТО, КЪЖЕ КМОУ ΝΨ(Τ)Β
ВЪ ОБΛΑΣΤΙ, ΝΑ С(ΒΑ)Ψ(Ε)ΝΙΙΕ ΚΕΤΕΡΟ
НИ ΠΟСТАВΛΑΤΙ ΠΟΠОВЪ НИ ДΥΑΚΟ-
ΝΟΒЪ ВЪ ΜΨΤΨΧЪ ВΛΑΔΟΜΨΧЪ ΔΡΟΥ-
ΓΨΧЪ ΕΠ(Ι)Σ(ΚΟ)ΠΨ, ΤΨΚΜΟ ΑΨΕ ΝΕ
СЪ ВОΛΕЮ ΕΠ(Ι)Σ(ΚΟ)ΠΑ^e ΜΨСТА
ΤΟΓΟ. ΑΨΕ ЛИ ΚΤΟ ΔΨΡΨΝΕΤΨ^f ΤΑΚΟΒΟ
ЧТО, ΡΑΖΟΡΕΝΟ ΒΟΥΔΙ С(ΒΑ)Ψ(Ε)ΝΨ-
СΤΒΟ^g ΚΥГО Α ΤΨ ΚΨΠΙΤΕΜΙΙ ΣΒΟΡΝΨΒΙ^h
ΔΑ ΠΟΒΙΝΕΤΨ С(Α).

Sard 3 САРДАΚΙΙΣΚ(Α)Γ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑ-
Ν(ΟΝ)Β Γ. ΟΣΙΟСЪ ΚΠ(Ι)С(ΚΟ)ΠΨ ΡΕЧЕ:
И СЕ ΠΡΙΛΟЖΙΤΙ ΝΟΥЖЪΝΟ ΚΨΤΨ, ΔΑ
ΝΙΚΨИИЖЕ ΚΠ(Ι)С(ΚΟ)ΠΨ ΟΤ СВОЮΙΑ

так činil bez svolení toho, komu pod-
léhá město to nebo místa ta, ať je
zbaven své hodnosti on sám i ten,
kterého vysvětlí.

Antiochijského sněmu kánon 22.
Biskup nemá chodit do cizího města
nebo území, které není pod jeho pravo-
mocí, za účelem svěcení ani nesmí usta-
novovat kněze nebo jáhny v místech,
která patří pod moc jiných biskupů,
leda jen se svolením místního biskupa.
Opovází-li se kdo něčeho takového,
jeho svěcení budiž zrušeno a on ať se
podrobí epitimii sněmem stanovené.¹

Sardického sněmu kánon 3. Biskup
Osios² řekl: I to třeba dodat, ať žádný
biskup nepřechází ze své eparchie do
jiné eparchie, v níž budou jiní bisku-

^{d-d}ходити въ чюжь град(ъ) J. ^eJ, om. U. ^fдръзаеть J. ^gс(ва)псиение J. ^hсобрствѣи J.

ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκῶς παρὰ τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκεῖνας ἢ τὰς χώρας
γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὗς ἐχειροτόνησεν.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ) συνόδου κανὼν κβ'. Ἐπίσκοπον μὴ ἐπιβαίνειν
ἄλλοτρίᾳ πόλει τῇ μὴ ὑποκειμένη αὐτῷ μηδὲ χώρα τῇ αὐτῷ μὴ διαφερούσῃ ἐπὶ
χειροτονίᾳ τινός, μηδὲ καθιστᾶν πρεσβυτέρους ἢ διακόνους εἰς τόπους ἕτερον
ἐπισκόπων^b ὑποκειμένους, εἰ μὴ ἄρα μετὰ γνώμης τοῦ οικείου τῆς χώρας ἐπισκό-
που^c. εἰ δὲ τολμήσειέν τις^d τι τοιοῦτον,^d ἄκυρον εἶναι^e τὴν χειροτονίαν καὶ αὐτὸν
ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν.

Τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου^f ἐκ τοῦ γ' κανόνος^f. Ὁσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Καὶ τοῦτο
προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐπίσκοπος ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν

^{b-b} ἑτέρων ἐπισκόπων Ne. ^{c-c} ἐπισκ. τῆς χώρας ἐκεῖνης Co. ^{d-d} □ τοιοῦτον τι Na. ^e αὐτοῦ
add. Mos. ^{f-f} κανὼν γ' Mo Cl.

III

¹ Srov. F. Κορ, *Vývoj* 76.

² Osios je Hosius († ok. 358), španělský biskup v Cordově; zúčastnil se jako vedoucí činitel sněmu církevního v Sardice r. 343. Zde se uvádí jen počátek tohoto kánonu stejně jako v řec. textu; jen redakce U má jej celý. Celý text řecký i slovanský má Syntagma o XIV tit., (viz u Beneševiče, *Drevneslavjanskaja kormčaja*, 281—2). Ustanovení Sard 3 připouští, aby biskupové, kteří se domnívali, že byli nespravedlivě odsouzeni, se mohli obrátit k římskému papeži („pro uctění památky apoštola Petra“) a požádat o obnovu soudu. Podle Suvorova toto ustanovení nenabýlo platnosti na východě, třebaže kánony sardické byly uznány sněmem Trullským a přestože se objevily některé případy takovéto žádosti o obnovu procesu. Srov. Suvorov, *Об'јет* 229; F. Κορ, *Vývoj* 73, 104n.

ОБЛАСТИ ВЪ ДРОУГОУЮ¹ ОБЛАСТЬ, ВЪ НСИЖЕ БОУДОУТЬ ДРОУЗИИ¹ €(ПИ)-С(КО)ПИ, МИНОУЮТЬ, ТЪКМО АЦЕ НЕ БРАТИЮ ЗВАНЪ БОУДЕТЬ, ЯКО ДА НЕ МНИМИ БОУДЕМЪ^к ЛЮБОВЪНЪИХЪ ЗАТВАРАЮЩЕ ВРАТЬ.

IV ТИТЪЛ(Ъ) Д̄. ЯКО ДА РАЗЛОУЧЕНЫ СОУТЬ €(ПИ)С(КО)ПОУ ОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)-ВЪНЪИХЪ^а

С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-Н(ОНЪ) М̄. СВОЯ €П(И)С(КО)ПОУ ВЕЩИ, ЯЖЕ ИМАТЬ, ДА БОУДОУТЬ ЯВЛЕНЪИ, ЯВЛЕНЪИ^б ЖЕ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪИЯ. ВЛАСТЬ ЖЕ ИМАТЬ €П(И)С(КО)ПЪ СВОЯ ВЕЩИ КОМОУ ЛЮ|БО ДАТИ, €ДА НЕ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНАГО РАДИ ИМЪНИЯ ОТИАТО БОУДЕТЬ €П(И)С(КО)ПЛЕ, А €ДА БОУДЕТЬ ЖЕНОУ И ДЪТИ ИМЪИЯ ЛИ БЛИЖИКЪИ ЛИ РАБЪИ. ПРАВЪДНО БО СЕ ОТ В(ОГ)А И ЧЛОВЪКЪ €ЖЕ НИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ ТЪЩЕТЪИ КОТОРЪИЯ ПРИ-ЯТИ НЕВЪДЪНИЕМЪ €П(И)С(КО)ПЛА

pové, ledaže by byl pozván od bratří, aby se nezdálo, že zavíráme dveře lásky.

IV. titul. Že má být oddělen biskupův (majetek) od církevního. . .

Svatých apoštolů kánon 40. Ať je ^{Ap 40} patrnо, co je vlastní majetek biskupův, má-li svůj, a co je církevní. Biskup pak má moc svůj majetek komukoli odkázat, aby kvůli církevnímu jmění nečinila se újma biskupskému, když se ^{14a} stane, že bude mít ženu a děti nebo příbuzné či služebníky. Neboť je to spravedlivé u Boha i u lidí, aby ani církev neutrpěla nijaké škody pro neznámост biskupova jmění, ani aby biskup a příbuzní jeho nebyli oloupeni² pod rouškou církevního majetku nebo

¹J, друю еггоге U. ¹соуции J. ^кcorreximus e corrupto боудоуть U J. — **IV** ^асвоа веци, но да имат(ъ) власть оставлати, имже хоцетъ add. J. ^бom. U J (omissio ex haplographia). ^{с-с}да не ц(ъ)рковных(ъ) ради веци отпадают(ъ) €п(и)с(ко)поу веци, и аце са €моу ключитъ, да боудет(ъ) женоу имѣль или дѣти или оужикы ли рабы. праведно се от в(ог)а и чл(овѣ)кѣ, да ни ц(ъ)ркы тцеты никѣаж(е) примет(ъ) от множества €п(и)с(ко)пских(ъ) веци, ни €п(и)с(ко)пъ ни оужикы €го ц(ъ)рковнаго ради да не грабат са, ли в напастѣ впадають ближники €го, да не с(ъ)м(ъ)рть €го в поношеніе боудеть in J.

ἐπαρχίαν, ἐν ἣ τυχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνοι, εἰ μή τι παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἑαυτοῦ κληθείη, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμᾶς τὰς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας.

IV *Τίτλος δ'. Περὶ τοῦ κεχωρισμένα εἶναι ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου...*

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μ'. Τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα, ἃ ἔχει, ἔστω φανερά, ^αεἶγε καὶ ἴδια ἔχει,^α καὶ φανερὰ τὰ κυριακά, ἵνα ἐξουσίαν ἔχη τῶν ἰδίων τελευτῶν ὁ ἐπίσκοπος ὡς^β βούλεται ^сκαὶ οἷς βούλεται^с καταλείψαι, καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτειν τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἔσθ^γ ὅτε γυναῖκα καὶ παῖδας κεκτημένου ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκέτας· δίκαιον γὰρ τοῦτο παρὰ θεῶ καὶ ἀνθρώποις τὸ μῆτε τὴν ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ

IV ^{α-α} om. Na Cl Mos. ^б ῶ Co. ^{с-с} om. Co.

IV

¹ Podle řeckého textu vlastně: postižení konfiskací.

ИМѢНІА, НИ ꙖЩ(И)С(КО)ПОУ НИ ВЛИЖИКАМЪ ꙖГО ГРАБЛѢНОМЪ БЫТИ ВИНОЮ Ц(Ь)РК(Ь)ВЪНАГО ИМѢНІА ЛИ ВЪ БѢДОУ ВЪПАСТИ ОУЖИКАМЪ ꙖГО И С(Ъ)М(Ъ)РТЬ ꙖГО ВЕЩЕСТІЕМЪ ОБЛОЖИТИ^с.

Chalc 22 ХАЛКИДОНЬСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) КД. ^дНЕ ДОСТОИТЬ КЛИРИКОМЪ ПО ОУМЪРТВИИ СВОЕГО ꙖЩ(И)С(КО)ПАСХЪИТАТИ СВОИХЪ ꙖМОУ ИМѢНИИ^е, ꙖКОЖЕ Д(Р)ѢВЪНИИМИ^г КАНОНЪИ ОТРЕЧЕНО ꙖСТЬ, ЛИ СЕ ТВОРАЩЕМЪ ЛИШИТИ СА СВОИХЪ СТЕПЕНИИ.

V ТИТЪЛ(Ъ) Ё. ꙖКО ДОСТОИТЬ ЕП(И)С(КО)ПОУ ИМѢТИ ВЛАСТЬ

Ap 38 С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) ЛІ. О ВСѢХЪ Ц(Ь)РК(Ь)ВЪНЪИХЪ ВЕЩЕХЪ ЕП(И)С(КО)ПЪ ДА ИМАТЬ ПЕЧАЛЬ И ДА СТРОИТЬ Ꙗ ꙖКО В(О)ЖИИ СЪИ ИКОНОМЪ. НЕ ДОСТОИТЬ

^сꙖко не дост. J. ^евещи J. ^гдревними J. ^ддревними eroge U.

ἐπισκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν ἐπίσκοπον ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι, καὶ^δ εἰς πράγματα^ε ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις^ς περιβάλλεσθαι.

Τῆς ἐν Καλχηδόνι^η συνόδου κανὼν κβ'. Μὴ ἐξεῖναι κληρικοῖς μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου διαρπάζειν τὰ διαφέροντα αὐτῷ πράγματα, καθὼς καὶ τοῖς πάλαι κανόσιν ἀπηγόρευται, ἢ τοὺς τοῦτο ποιοῦντας κινδυνεύειν εἰς τοὺς ἰδίους βαθμούς.

V *Τίτλος ε'. Περὶ τοῦ δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἔχειν ἐξουσίαν...*

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λη'. Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα καὶ διοικεῖτω αὐτά, ὡς θεοῦ οἰκονόμος,^α μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ τι σφετερίζεσθαι ἐξ αὐτῶν ἢ συγγενέσιν ἰδίους τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι.

^α ἢ Na Mo Ps. ^ε πράγμα Mo. ^ς δυσφημία BL, δυσφημίαν Ne. ^η Χαλκ. Mo Ne Ps Mos. — V ^α ἐφορῶντος Co Cl.

² Úsek c—c je v Usť převzat takřka beze změny z pozdějšího překladu jefremovského (Beneševič, *Drevneslavjanskaja kormčaža*, 70), kdežto v Jas se zde zachovalo starobylé původní znění.

V

¹ První část tohoto kánonu cituje papež Jan VIII. v bule *Industriae tuae* (880) adresované Svatoplukovi a aplikuje slova ta na arcibiskupa Metoděje: . . . ut iuxta canonicam traditionem omnium negotiorum ecclesiasticorum curam habeat ipse et ea velut deo contemplante dispenset MMFH III., 204n, Epist. č. 90. J. Va js, *Ioannis VIII PP. Epistolae ad Svatopluk principem et Methodium archiepiscopum*, Roma 1924. Slova *Velut deo contemplante* podle varianty *ὡς θεοῦ ἐφορῶντος* se čtou v Jefr 16b: *b(og)u nazireštju*.

aby jeho příbuzní neupadli do bídy a jeho smrt nezahrnuli pohanou.²

Chalcedonského sněmu kánon 24. Není dovoleno klerikům po smrti jejich biskupa rozkrádat jeho vlastní majetek, jak je (to) zakázáno starými kánony. Ti, kdo tak činí, mohou být zbaveni svých hodností.

V. titul. Že biskup má mít moc...

Svatých apoštolů kánon 38. O všechny církevní věci ať má biskup péči a ať je spravuje jako boží ekonom.¹ Nesmí si však nic z toho přisvojit ani dávat svým příbuzným z toho, co je

ЖЕ КМОУ СВОЕГО НИЧТОЖЕ^а ТВОРИТИ
ОТ НИХЪ НИ ОУЖИКАМЪ СВОИМЪ
ДАІАТИ ОТ НИХ(Ъ), КЖЕ КЕСТЬ В(О-
Ж)ИКЪ. ПАЩЕ ЛИ^б СОУТЬ НИЩИ, ТО ДА
ДАСТЬ ИМЪ ІАКО И НИЩИМЪ, НЪ ДА |
НЕ ПРОДАСТЬ СА ИХЪ РАДИ Ц(Ъ)Р-
К(Ъ)ВЪНОЮ.

С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) М̄А. ВЕЛИМЪ КП(И)С(КО)ПОУ
ВЛАСТЬ ИМѢТИ ВСѢМИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ-
НЫМИ ВЪЦЬМИ. ЕЛМА ЖЕ Ч(Ъ)СТЬ-
НѢИША^с Д(ОУ)ША ЧЛ(О)В(Ѣ)ЧЬСКЪИ
ПРЕДАНЪИ КМОУ СОУТЬ, ПАЧЕ ДО-
СТОИТЬ ОТ ВСѢХЪ ПОВЕЛѢТИ КМОУ.
ДА ПО СВОЕИ ОБЛАСТИ СТРОИТЬ^д ВСА
РАЗДАНИА^д ПОПОМЪ ЛИ ДИАКОНОМЪ
СЪ СТРАХОМЪ В(ОЖ)ИКЪМЪ И ГОВѢ-
НИКЪМЪ. ДА ВЪЗИМАЮТЬ ЖЕ И ЕП(И)-
С(КО)ПЪ ТРѢВОВАНИЕ СЕБЕ^е, КГОЖЕ
ТРЕБОУЮТЬ НА ПОТРЪВОУ СЕБЕ, И
СТРАНЪНЫМЪ БРАТОМЪ НА ПОТРЕБО-
ВАНИЕ, ДА НЕ ЛИШАЮТЬ С(А) НИЧ-
ТОЖЕ. ЗАКОНЪ В(ОЖ)ИИ ВЕЛИТЬ, ДА
ИЖ(Є)^г ОЛТАРЕВИ СЛОУЖАТЬ, ОТ ОЛ-
ТАРА ДА ПИТАЮТЬ СА, ПОНЕЖЕ НИ
ВОИНЪ СВОИМИ ОБРОКЪИ^г НИКОЛИЖЕ
ЛИШАЮТЬ С(А).

С(ВА)Т(Ъ)Х(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) ̄. АЩЕ КОТОРЫИ ЕП(И)С(КО)ПЪ

božího. Jsou-li chudí, ať jim dá jako
chudým, ale ať se kvůli nim neprodává
církevní.

14b

Svatých apoštolů kánon 41. Nařizu-
jeme, aby biskup měl moc nad všemi
církevními věcmi. Neboť jsou-li mu
svěřeny drahocenné duše lidské, oč více
se sluší, aby disponoval vším. Ať s bázní
boží a svědomitě podle své pravomoci
zařídí všechno rozdělování prostřed-
nictvím kněze nebo jáhna. Ať biskup
sám si vezme, co je nutné a co potřebuje
pro svou potřebu, i pocestným bratřím
pro jejich potřebu, aby v ničem neměli
nedostatku. Zákon boží velí, aby ten,
kdo oltáři slouží, z oltáře byl živ
(1C 9, 13), poněvadž ani vojín nebývá
nijak zbaven svého žoldu (1C, 9, 7).

Ap 41

Svatých apoštolů kánon 60. Je-li
někdo z duchovenstva v nouzi a ně-

Ap 59

V ^аничесож(є) J. ^б-били J. ^сч(ь)стныа J. ^д-^двсе раздаваа J. ^есвое J. ^гJ, идеже errore
U. ^гсвоих(ъ) оброкъ J.

εἰ δὲ πένητές εἰσιν, ἐπιχορηγείτω^б ὡς πένησι, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς
ἐκκλησίας ἀπεμπωλείτω.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἀγίων ἀποστόλων) κανὼν μα'. Προστάσσομεν τὸν ἐπίσκοπον
ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων· εἰ γὰρ τὰς τιμίας τῶν ἀνθρώπων
ψυχὰς αὐτῶ πιστευτέον, πολλῶ ἂν δέοι περὶ τῶν χρημάτων ἐντέλλεσθαι, ὥστε
κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν πάντα διοικεῖσθαι τοῖς δεομένοις διὰ τῶν πρεσβυτέρων
καὶ διακόνων καὶ ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου θεοῦ καὶ πάσης εὐλαβείας· μετα-
λαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων, εἶγε δέοιτο, εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας
καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοῦ^с ὑστερεῖσθαι·
ὁ γὰρ νόμος τοῦ θεοῦ διετάξατο τοὺς τῶ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας ἐκ τοῦ
θυσιαστηρίου τρέφεσθαι (cf. I Cor 9, 13), ἐπεὶ περ οὐδὲ στρατιώτης ποτὲ ἰδίους
ὀφωνίους (I Cor 9, 7) ὄπλα κατὰ πολέμιων ἐπιφέρειται.

Τῶν αὐτῶν (= Τῶν ἀγίων ἀποστόλων) κανὼν νθ'.^а Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσ-

^б αὐτοῖς add. Mos, Cl. ^с αὐτὸν Ps et alii cod. ^а ξ' Co Na Mo Ps Mos.

ОТ ПРИЧТА^h НИЩЮ СОУЩЮ НЕ ПОДАСТЬ ЮМОУ ТРѢБОВАНИА, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А). ПРЕБЫВАЯИ ЖЕ ТАКО, ДА ИЗВЕРЖЕТЬ С(А) ІАКО ОУБИВЪ БРАТА СВОЮГО.

Chalc 26 ХАЛКИДОНЪСК(А)Г(О)ⁱ КАН(ОНЪ) К̄Ѣ. ПОНЕЖЕ ВЪ СТРАХЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВАХЪ, ІАКОЖЕ СЛЫШАХОМЪ, БЕЗЪ ИКОНОМЪ ЕП(И)С(КО)ПИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНАІА ДВИЖУТЬ ИМѢНИА^j, ДОСТОИТЬ ВСАКОИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ ЕП(И)С(КО)ПА ИМОУЩИ И ИКОНОМА ИМѢТИ ОТ СВОЮГО КЛИРИКА, СТРОІАЦА Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНАІА ПО ВОЛѢ К(И)С(КО)ПА СВОЮГО^k, ІАКО НЕ ВЕ-СЪВѢДѢТЕЛЬСТВА^l БОУДЕТЬ СТРОЕ-НИЕ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНОЮ^l И ОТ СЕГО РАСТАЧАТИ СА Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪИМЪ ВЕЩЕМЪ И КЛЕВЕТѢ ПРЕПИРАЮЩИ С(ВА)Ц(Е)НИЕ. АЦЕ ЛИ СЕГО НЕ ТВОРИТЬ^m, ПОВИНЪНЪ ДАⁿ БОУДЕТЬ В(ОЖ)ИИМЪ КΑΝΟΝΟΜЪ.

Λρ 76 VI ТИТЬЛ(Ъ) Ѣ. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ ЕП(И)С(КО)ПОУ ОТХОДАЦЮ КЪ Г(О)С(ПОДЕ)ВИ

С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КΑΝ(ΟΝЪ) Ο̄Ε. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ ЕП(И)С(КО)ПОУ БРАТОУ ЛИ С(Ъ)Ν(Ο)ВИ ЛИ ИНОМОУ ОУЖИЦѢ ДАІАТИ ВЛАСТИ

^hJ, ПРИТЪЧА ΕΓΓΟΓΕ U. ⁱСОВОРА add. J. ^jВЕЩИ J. ^kЕГО J. ^lВЪИТИ СТРОЕНИЮ Ц(Ъ)РКОВНОМОУ J. ^mСОТВОРИТ(Ъ) J. ⁿом. J.

βύτερος τινὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν^e ἐνδεοῦς ὄντος μὴ ἐπιχορηγῆ τὰ δέοντα, ἀφορίζεσθω, ἐπιμένων δὲ καθαιρείσθω ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι (συνόδου) κανὼν κς'. Ἐπειδὴ ἐν τισιν ἐκκλησίαις, ὡς περιηγήθημεν, δίχα οἰκονόμων οἱ ἐπίσκοποι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χειρίζουσι πράγματα, ἔδοξε πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπίσκοπον ἔχουσαν καὶ οἰκονόμον ἔχειν ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου, οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου,^f ὥστε μὴ ἀμάρτυρον εἶναι τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τούτου σκορπίζεσθαι τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρέβεσθαι. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσει, ὑποκεισθαι αὐτὸν τοῖς θείοις κανόσιν.

VI Τίτλος ς'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἀποδημοῦντα πρὸς κύριον...

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ος'.^a Ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον, τῷ ἀδελφῷ ἢ τῷ υἱῷ ἢ ἑτέρῳ συγγενεῖ χαρίζομενον τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς, χειροτονεῖν οὐδὲ^b ἂν αὐτὸς βούλοιο· κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον τὰ τοῦ

^e κληρικῶν Co. ^f□ τοῦ ἐπ. τοῦ ἰδ. Cl. — VI ^a οε' Na. ^b ὃν Co Ne Cl Mos.

který biskup mu neposkytne, co potřebuje, ať je suspendován. Setrvá-li v tom, ať je zbaven své hodnosti jako vražedník svého bratra.

Chalcedonského kánon 26. Protože v některých církvích, jak jsme se do- slechli, biskupové bez ekonomů volně nakládají s církevním jměním, je nutno, aby každá církev, jež má v čele biskupa, měla též ze svého duchovenstva ekono- ma spravujícího majetek církevní podle vůle svého biskupa, tak aby církevní správa nebyla bez kontroly, a tím aby se neplýtvalo církevním majetkem a pomluva nepadla na kněž- stvo. Pakliže toho neučiní, ať ho po- stihnou boží kánony.

VI. titul. Že biskup odcházíje ku Pánu nemá ...

Svatých apoštolů kánon 75. Že bis- kup nemá svěřovat biskupskou moc bratru nebo synu nebo jinému příbuz- nému nebo vysvěcovat, koho chce.

ЕП(И)С(КО)ПСКЪІА ЛІ С(ВА)ЦІАТИ,
 ЮГОЖЕ ХОЦЕТЬ. НАСЛѢДНИКЪІ БО
 ЕП(И)С(КО)ПЪСТВОУ ТВОРИТИ НЕ ПРА-
 ВДЬНО, В(ОЖ)ІА А ДѢІАТИ ПО ПОХОТИ
 ЧЛ(О)В(Ѣ)ЧЬСТѢІА;^а Б(ОЖ)ІА БО
 Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ НЕ ДОСТОИТЬ ВЪ ДОСТОІА-
 НІА ОСТАВЛАТИ, СІРѢЧЬ НАСЛѢДЬ-
 НИКОМЪ ДАІАТИ. АЩЕ ЛІ КТО ДЪРЪЗ-
 НЕТЬ СЕ ТВОРИТИ, СЪ^б ДА ОСТАВИТЬ
 СА С(ВА)ЦІЕНІА, А ОНЪ ПОВІНЕНЪ
 ОТЛОУЧЕНІУ.

АНТІОХІИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН-
 (ОНЪ) КГ. ЕП(И)С(КО)ПОУ НЕ ДОСТОИТЬ
 ІМѢТИ^с ІНОГО СЕБЕ НАМѢСТЪНИКА,
 АЩЕ І ПРИ КОНЪЧІНѢ ЖІТІА ЮСТЬ.
 АЩЕ ЛІ ЧТО ТАКО^д ПОЛОУЧИТЬ С(А),
 НЕВЛАСТЬНО БОУДИ ОУСТРОЕНІЮ.
 ХРАНИТИ ЖЕ ЗАКОНЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪІІ,
 ОБЪДЪРЖАЩЕ^е ЕП(И)С(КО)ПА НЕ
 ІНАКО ВЪІТИ ПОСТАВЛЕНІЕМЪ, НЪ
 СЪ СЪБОРОМЪ ЕП(И)С(КО)ПЪ, ІЖЕ ПО
 ОУСПЕНІІ ПОЧИВЪШАГО ВЛАСТЬ
 ІМОУТЬ ПОСТАВЛАТИ ДОСТОІНАГО.

VI ^а-адаіати похоти чл(овѢ)честѢі J. ^бто J. ^сom. J. ^дJ, како errore U. ^еcorreximus e
 corrup̄to въ овѣдържацаго U, овѣдържацаго J.

θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρώπινω· οὐ γὰρ τὴν Χριστοῦ^с ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρο-
 νομίαν ὀφείλει τιθέναι. εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσει, ἄκυρος μὲν ἔστω ἢ ξειροτομία,
 αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῶ.

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν κγ'. Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι ἀνθ' ἑαυτοῦ
 καθιστᾶν ἕτερον ἑαυτοῦ διάδοχον, κἂν πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βίου τυγχάνῃ· εἰ δέ
 τι τοιοῦτον γένοιτο, ἄκυρον εἶναι τὴν κατάστασιν, φυλάττεσθαι δὲ τὸν θεσμόν τὸν
 ἐκκλησιαστικόν, τὸν περιέχοντα ^аδεῖν μὴ ἄλλως γίνεσθαι τὰς καταστάσεις^д ἢ μετὰ
 συνόδου καὶ ἐπικρίσεως ἐπισκόπων τῶν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου
 τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τοῦ προάγεσθαι τὸν ἄξιον.

^с τοῦ θεοῦ Ne Cl. ^{а-д} μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἄλλως γίνεσθαι Mos Cl.

VI

¹ Slova *to jest dávat dědicům* jsou v slov. překladě přidána; původně to asi byla postranní glosa. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung* 114–5 soudí, že je to přídavek autorův.

² Řec. καθιστᾶν, *Ust iměti*, které je v Jas vynecháno; patrně je tu porucha textová. Jeřr 94b má náležitě *postavleti*.

³ V ŽM XVII je pro nástupce po sv. Metoději užito termínu *nastolъnikъ*: *kogo čuješi . . . daby ot učeniija tvoego tebě nastolъnikъ bylъ?* Tento výraz je nepochybně starší a můžeme jej předpokládat i pro protograf Metodějova nomokánonu; termín *naměstъnikъ* byl teprve později dosazen opisovači; vyskytuje se na tomto místě i v Jeřr (94b). Výraz *nastolъnikъ* je doložen v Jeřr 33a (Chalc 9) ve významu ‚patriarcha‘ za řec. *θρόνος*; *Ust Jas* mají zde *stolъnikъ* (viz s. 284).

Není zajisté spravedlivé ustanovovat dědice biskupství a s věcmi božskými nakládat podle libovůle lidské, neboť církev boží nemá se zanechávat jako dědictví, to jest dávat dědicům.¹ Opovází-li se kdo to učinit, ať je zbaven svěcení a on sám ať jest suspendován.

Antiochijského sněmu kánon 23. Biskup nemá za sebe ustanovovat² někoho jiného náměstkem,³ i kdyby byl na konci života. Stane-li se něco takového, ať ustanovení je neplatné. Třeba pak zachovávat zákon církevní, který obsahuje, že ustanovení biskupa se nemá konat jinak než sněmem biskupů, kteří po smrti nebožtíkově mají moc ustanovit toho, kdo je hoden.

VII титъл(ъ) ̄з. Іако не достоитъ еп(и)с(ко)поу митрополитомъ ж(е)

Ар 1 с(ва)тѣх(ъ) ап(о)с(то)лъ кан(онъ) а. еп(и)с(ко)пъ от трии юп(и)с(ко)пъ ли от двою да ос(ва)-цаѣтъ са^а.

Laod 12 ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) ВІ. Іако достоитъ еп(и)-с(ко)пѣ соудомъ митрополитъ и окръстѣнихъ^б еп(и)с(ко)пъ поставлати въ ц(ь)рк(ъ)вѣнѣмъ началѣ, соуца въ мнозѣ искушѣнии въ словеси же вѣрнѣмъ и въ правѣиѣ жизни жити^с.

Laod 13 ТОГОЖЕ. Іако не достоитъ народомъ изборъ творити хотѣщихъ поставлати на^д с(ва)ц(е)ниѣ.

Laod 57 ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) ̄зІ. Іако не достоитъ въ всѣхъ и странахъ поставлати юп(и)с(ко)пъ, нъ обѣходителя. поставленѣмъ же преже ничтоже достоитъ творити без волѣ еп(и)с(ко)па градскаго. такоже и попомъ ничтоже творити кромѣ^е волѣ еп(и)с(ко)плѣ.

VII ^ада с(ва)цаѣтъ са J. ^бокр(ь)стѣных(ъ) J. ^сJ, жити U. ^дво J. ^ебез J.

VII Τίτλος ζ'. Περὶ τοῦ^α δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ὑπὸ τε τοῦ μητροπολίτου...

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν α'. Ἐπίσκοπος ὑπὸ ἐπισκόπων χειροτοεῖσθαι δύο ἢ τριῶν.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν β'. Περὶ τοῦ τοὺς ἐπισκόπους κρίσει τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν περίξ ἐπισκόπων καθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, ὄντας ἐκ πολλοῦ δεδοκιμασμένους ἐν τε τῷ λόγῳ τῆς πίστεως καὶ τῆ τοῦ εὐθύθους βίου πολιτεία.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν γ'. Περὶ τοῦ μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱερωσύνην.

Τῆς αὐτῆς συνόδου κανὼν δζ'. "Ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν τοῖς χωρίοις καθίστασθαι ἐπισκόπους, ἀλλὰ περιοδευτάς· τοὺς μέντοι ἤδη προκατασταθέντας μηδὲν πράττειν ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει.^б ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτέπους μηδὲν πράττειν ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

VII ^а μὴ add. Mos. ^б πόλει Co Mos Cl.

VII

¹ V slov. textě je nevhodně přidán zápor *ne* (stejně jako v některých řec. rukopisech); správný text je v Usť 7b, viz str. 247.

² Kánonem Laod 57 se zakazuje budoucně bez dovolení městského biskupa ustanovovat chor-episkopy (venkovské biskupy) a ustanoveným dělat cokoli bez jeho svolení; srov. Suvorov, *Ob'jem*, 235, pozn. 10. — V Jas je tento kánon přeřazen do tit. VIII za Chalc 25.

VII. titul. Že biskup má¹ od metropolity . . .

Svatých apoštolů kánon 1. Biskup ať je svěcen od tří biskupů nebo ode dvou.

Laodicejského sněmu kánon 12. Že biskupové mají být ustanovováni v církevním úřadě soudem metropolitů a okolních biskupů, když byli mnohokrát vyzkoušeni v nauce víry i v obcování spořádaného života.

Téhož. Že shromážděním lidu nepřísluší konat volbu těch, kteří mají být ustanoveni na kněžství.

Laodicejského sněmu kánon 17. Že na vsích a na venkově se nemají ustanovovat biskupové, nýbrž visitátoři (periodeuti). Ti, kteří byli již dříve ustanoveni, nesmějí nic činit bez souhlasu městského biskupa. Rovněž tak ani kněží nemají nic činit bez souhlasu biskupa.²

VIII ТИТ(Ъ)Л(Ъ) Й. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ С(ВА)ЩЕНИКЪ ЕП(И)С(КО)ПОУ НЕ БОЛЕ І

ХАЛКИДОНЪСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) ЁІ. ПОНЕЖЕ ЕТЕРИ ОТ МИТРОПОЛИТЬ, ЯКОЖЕ СЛЪШАХОМЪ, НЕРОДАТЬ О ПОРОУЧЕ|НЪИХЪ ИМЪ СТАДЪХЪ И ОТРЪЮТЬ С(ВА)ЩЕНИІА ЕП(И)С(КО)ПЪСКАІА, ИЗВОЛИ СА С(ВА)ТОМОУ СВОРОУ ВЪ ТРЕХЪ М(Ъ)С(А)ЦИХЪ БЫВАТИ С(ВА)ЩЕНИКЪМЪ ЕП(И)С(КО)П(О)МЪ, АЩЕ НЕ НЪКАІА НЕОТРОЧНА^а НОУЖА БОУДЕТЬ НАЛЕЖАЦІЮ ПОЖДАНИЮ ВРЕМЕНЕ. АЩЕ ЛИ СЕГО НЕ СТОРИТЬ, ПОВИНЪНЪ БОУДЕТЬ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪИМЪ ЕПИТЕМИАМЪ. ПРИБЫТЬКЪ ЖЕ ВЪДОВЪСТВОУЮЩАІА Ц(Р)РК(Ъ)ВЕ ЦЪЛЪ ДА ХРАНИТЬ С(А) ИКОНОМЪМЪ ТОІА Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ.

АНКУРЪСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) ЁІ^б. О ВЕЩЕХЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪИХЪ, КЛИКО КЪП(И)С(КО)ПОУ НЕ СОУЩЮ ПОПОВЕ ПРОДАЛИ БОУДОУТЬ, ДА ВЪЗВРАТАТЬ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНОЮ. ^сВ СОУДЪ^с ЖЕ ЕП(И)С(КО)ПЛЕ ДА БОУДЕТЬ ТЪ^д, АЩЕ

VIII. titul. Že svěcení biskupa se nemá děle než tři . . .

Chalcedonského sněmu kánon 15. Chalc 25
Protože někteří z metropolitů, jak jsme se doslechli, nedbají o svěcená jim stáda a odkládají biskupská svěcení, rozhodl 16a
svatý sněm, aby se biskupská svěcení konala ve třech měsících, nenastane-li něco neodkladně nutného, aby se naléhavě počkalo¹ s časem. Neučiní-li toho, bude² podroben církevním trestům. Důchod ovdovělé církve ať je ekonomem té církve celý zachován.

Ankyrského sněmu kánon 15. Anc 15
Co se týče věcí církevních, které kněží v době sedisvakance prodají, ať navrátí, co je církevního.² Biskup pak ať rozhodne o tom, zda mají dostat nazpět kupní cenu čili nic, protože mnohdy výtěžek³

VIII ^aJ, отърочна U. ^бкд. J. ^с-^сcorreximus e mutilato всюдѣ UJ. ^дто J.

VIII Τίτλος η'. Περὶ τοῦ^α δεῖν τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων μὴ^β πλέον...

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν κε'. Ἐπειδήπερ τινὲς τῶν μητροπολιτῶν, ὡς περιηγήθημεν, ἀμελοῦσι τῶν ἐγκεχειρισμένων^с ποιμνίων καὶ ἀναβάλλονται τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐντὸς τριῶν μηνῶν γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, εἰ μήτοιγε ἄρα ἀπαραίτητος ἀνάγκη παρασκευάσῃ ἐπιταθῆναι^α τὸν τῆς ἀναβολῆς χρόνον· εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμίαις, τὴν μέντοι πρόσοδον τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας σῶαν παρὰ τῶ οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς^ε ἐκκλησίας φυλλάττεσθαι.

Τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανὼν ιε'. Περὶ τῶν διαφερόντων τῶ κυριακῶ· ὅσα ἐπισκόπου μὴ ὄντος πρεσβύτεροι ἐπώλησαν, ἀνακαλείσθω τὸ κυριακόν, ἐν δὲ τῇ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου εἶναι, εἴτε προσήκει ἀπολαβεῖν τὴν τιμὴν εἴτε καὶ μὴ,

VIII ^a μὴ add. Mo Mos Ne. ^б om. Ne. ^с αὐτοῖς add. Ps Cl. ^α ἐπιτεθῆναι Mo. ^ε αὐτῆς om. B L.

VIII

¹ Ust sleduje variantu ἐπιτεθῆναι, kdežto Jefr variantu ἐπιταθῆναι (prodělžiti).

² Řec. ἀνακαλείσθαι τὸ κυριακόν, doslovně: ať je to prohlášeno za náležící Pánu, tj. za majetek církevní.

³ Slov. *prosto* vzniklo zkomolením z řec. πρόσοδον, které v prvotním překladu nebylo přeloženo (srov. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung* 109–110).

ПОДОБАЮТЬ ВЪСПРИЯТИ ЦѢНУ ЛИ
НИ^е, ЗАНЕ МНОЖИЦЕЮ ПРОСТО ПРО-
ДАНЬИХЪ ВЪЗВРАТИТИ ИМЪ СИМЪ МНО-
ЖАИШЮ ЦѢНУ.

IX ТИТЪЛ(Ъ) Ѡ. О КАЖЕНИЦѢ НЕ^а
ИСКАЖЬШИМЪ СЕБЕ САМОГО

Ар 21 С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) К̄А. КАЖЕНИКЪ АЩЕ НОУЖЕЮ
ОТ ЧЛ(О)В(Ѣ)КЪ ИСКАЖЕНЪ БОУДЕТЬ
ЛИ ВЪ ПОЛОНѢ ЛИ ТАКО СА РОДИТЬ,
ДОСТОИНЪ ЖЕ АЩЕ БОУДЕТЬ ЕП(И)-
С(КО)ПЪСТВА, ДА БОУДЕТЬ.

Ар 77 С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)Л(Ъ) КА-
Н(ОНЪ) О̄И. АЩЕ КТО СЛѢПЪ БОУДЕТЬ
КЕДИНѢМЪ ОКОМЪ ЛИ ГОЛѢНИЮ ВРЕ-
ДЕНЪ ТИ ДОСТОИНЪ БОУДЕТЬ ЕП(И)-
С(КО)ПЪСТВА, ДА БОУДЕТЬ. НЕ | (НЕ)^б
ВРЕДЪ БО ТЕЛЕСНЫИ СКВЪРНИТЬ КГО,
НЪ СКВЪРНА Д(ОУ)ШЬНАІА.

Ар 78 С(ВА)ТЪИХЪ АП(О)С(ТО)ЛЪ КΑΝΟΝЪ
Ο̄Φ. ГЛОУХЪ ЖЕ^с И СЛѢПЪ ДА НЕ БОУ-
ДЕТЬ КЕП(И)С(КО)ПЪ, НЕ ІАКО СКВЪР-
НЬНЪ, НЪ ДА Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ БЛАЗНА НЕ
ТВОРИТЬ.

X ТИТЪЛ(Ъ) Ι. (Ο)^а С(ВА)ЦΙΑΚΜѢХЪ
КЕП(И)С(КО)ПѢХЪ И ПОПѢХЪ

^еcomplevimus secundum textum gr., om. UJ. — IX ^аom. UJ. ^бNE errore bis U. ^сСЫИ
add. J. — X ^аom. UJ.

διὰ τὸ πολλάκις τὴν πρόσοδον τῶν πεπραμένων ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τούτοις
πλείονα τὴν τιμὴν.

IX Τίτλος θ'. Περὶ τοῦ εὐνοῦχου^а μὴ εἶναι ἐκτεμόντα...

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κα'. Εὐνοῦχος εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένε-
το, ἢ ἐν διωγμῶ ἀφηρεῖται τὰ ἀνδρῶν, ἢ οὕτως ἐκ φύσεως ἐστίν, καὶ ἔστιν ἄξιος
ἐπισκοπῆς, γενέσθω.^б

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἀγίων ἀποστόλων) κανὼν ος'.^с Ἐάν τις ἀνάπηρος ἦ τὸν ὀφθαλ-
μὸν ἢ τὸ σκέλος πεπληγμένος, ἄξιος δὲ ἐπισκοπῆς ἐστίν, γενέσθω.^а οὐ γὰρ λώβη
σώματος αὐτὸν μαίνει, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἀγίων ἀποστόλων) κανὼν οη'.^е Κωφὸς^ф ἢ τυφλὸς μὴ γενέσθω^г
ἐπίσκοπος, οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο.

X Τίτλος ι'. Περὶ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων...

IX ^а εὐνοῦχου Mo. ^б γενέσθω Mos Cl. ^с οη' Na Mos Ps. ^а γενέσθω Mos Ps. ^е οθ' Na
Mos Ps. ^ф δὲ add. B, δὲ ὦν add. Ne Mos Cl. ^г γενέσθω Cl.

z prodaných věcí jim nahradil víc než
kupní cenu.

IX. titul. O eunuchu, který se sám (ne)-
vyklestil . . .

Svatých apoštolů kánon 21. Eunuch,
byl-li vykleštěn násilím od lidí nebo
v zajetí, nebo se takto narodil, bude-li
hoden biskupství, ať se jím stane.

Svatých apoštolů kánon 78. Jestliže
by kdo byl slepý na jedno oko nebo
vadný na nohu a byl-li by hoden
biskupství, ať se jím stane. Neboť ne
vada tělesná ho poskvřňuje, nýbrž
úhona duševní.

Svatých apoštolů kánon 79. Hluchý
a slepý ať se nestane biskupem. Ne
že by byl poskvřněn, nýbrž aby nebyl
na pohoršení církvi.

X. titul. O vysvěcených biskupech
a kněžích . . .

С(ВА)Т(Ъ)ХЪ АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) ЛѢ. АЩЕ КОТОРЫИ КЪП(И)С(КО)ПЪ С(ВА)ЩЕНЪ СЫ НЕ ПРИЕМЛЕТЪ СЛОУЖЬБЫ И О ЛЮДЕХЪ НЕБРЕГЪИИ ПРѢДАНЪИХЪ КЪМОУ, ДА ОТЛОУЧИТЬ СА, ДОНДЕЖЕ ПРИИМЕТЪ СЛОУЖЬБОУ СВОЮ; ТАКОЖЕ И ПОПОВЕ И ДИАКОНИ АЩЕ ЛИ ПЪДЪШЕ НЕ ПРИИМОУТЬ КЪГО, НЕ ПО СВОЕИ КЪГО ВОЛИ, НО^b ПО ЛЮДЪСТЪБИ КЪГО^c ЗЛОВѢ, ДА КЪСТЬ С(ВА)ЩЕНЪ, А ПРИЧЪТЬ ГРАД(А) ТОГО ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А), ЗА НЕ ТАЦЪМЪ ЛЮДЕМЪ НЕПОКОРИВОМЪ ОУЧИТЕЛИ^d НЕ^e БЫША.

АНТИОХИЙСКАГ(О) СВОРА КАН(ОНЪ) 31. АЩЕ КОТОРЫИ ЕП(И)С(КО)ПЪ С(ВА)ЩЕНИКЪ ЕП(И)С(КО)ПЪСКО ПРИИМЕТ(Ъ)^f И^g НАЧЕРЕНЪ СТАРЪБИШИНА БЫТИ ЛЮДЕМЪ НЕ ПРИИМЕТЪ СЛОУЖЬБЫ НИ ПОСЛОУШАЮТЬ ИТИ ВЪ ПОРОУЧЬНОУЮ^h КЪМОУ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ, ДА БОУДЕТЬ ВЕС ПРИЧАСТЪЯ, ДОНДЕЖЕ СУБЪЖЪ СА ПРИИМЕТЪ ЛИ ПОВЕЛИТЬ ЧТО О НЕМЪ СВЪРШЪНЪИ СВОРЪ ПО ОБЛАСТИ КЪП(И)С(КО)П(О)МЪ. |

ⁱАЩЕ КЪИИ КЪП(И)С(КО)ПЪ С(ВА)ЩЕНЪ НЕ ИДЕТЬ ВЪ ОБЛАСТЬ, ВЪ НЮЖЕ

Svatých apoštolů kánon 36. Ne-
převeze-li některý biskup po svém vysvěcení svého úřadu a o lid jemu svěřený se nestará, ať jest suspendován tak dlouho, dokud se neujme svého úřadu; rovněž tak i kněží a jáhnové. Pakliže se tam odebere a nepřijmou ho, ne z jeho vůle, nýbrž ze zloby lidské, ať má platnost jeho svěcení, avšak klérus toho města ať je suspendován, protože nebyli učitelé takového nepoddajného lidu.

Ap 36

Antiochijského sněmu kánon 17. Jestliže některý biskup přijme svěcení biskupské, a ať je ustanoven být představeným lidu, neujme se svého úřadu ani se nepodvolí tomu, aby odešel do církve jemu svěřené, ať jest suspendován, dokud donucen se ho neujme nebo dokud o něm nějak nerozhodne nejvyšší sněm biskupů té eparchie.

Ant 17

Byl-li vysvěcen nějaký biskup a nejde
do své diecéze, pro niž je ustanoven, ne

17a

Ant 18

^bJ, не errore U. ^com. J. ^dказатели J. ^eJ, om. U. ^fJ, приить mendose U. ^gJ, om. U. ^hпороученую J. ⁱInscriptio canonis praecedit in J: АНТИОХИЙСКАГО СОВОРА КАНОН(Ъ) 31.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν λς'. Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος^a μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφορισμένον τυχάνειν, ἕως οὗ καταδέξῃται, ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος. εἰ δὲ ἀπελθὼν οὐκ ἐδέχθη οὐ παρὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μὲν ἔστω ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιοῦτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδεύται οὐκ ἐγένοντο.

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν ις'. Εἴ τις ἐπίσκοπος χειροθεσίαν ἐπισκόπου λαβὼν^b καὶ ὀρισθεὶς προεστάναι λαοῦ μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν μηδὲ πείθοιτο ἀπιέναι εἰς τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν, τοῦτον εἶναι ἀκοινωνήτον, ἕως ἀναγκασθεὶς καταδέξοιτο ἢ ὀρίσει τι περὶ αὐτοῦ ἢ τελεία σύνοδος τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἐπισκόπων.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ) συνόδου κανὼν ιη'. Εἴ τις ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς εἰς παροικίαν μὴ ἀπέλθοι εἰς ἣν ἐχειροτονήθη, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ αἰτίαν,

X ^a Π ἐπίσκ. χειροτ. Να. ^b λάβη Λα. ^c δὲ παρενοχλεῖν Κοι.

ЖСТЬ НАРЧЕНЪ, НЕ ПО СВОЕИ ВОЛИ,
НЪ ЛЮДСКАГО РАДИ НСРАЧЕНИЯ ЛИ
ИНОЮ РАДИ ВИНЪ, НЕ ОТ СЕБЕ СЕМОУ
БЫВЪШЮ, ТЪ ДА ИМАТЬ Ч(Ъ)СТЬ И
СЛОУЖЬБОУ ТЪКМО, А ДА НЕ ОБЛА-
ДАЮТЬ ВЕЩЬМИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪМИ,
ИДЕЖЕ СЪБИРАЮТЪ С А^J, НЪ ДА
ЖИДЕТЬ СЕГО, ДОНДЕЖЕ ОБЛАСТЪНЪИ
СВЪРШЕНЪИ СВОРЪ СОУДИВЪ ПРЕ-
СТОИЦЕЮ РЧЕТЪ.

XI ТИТЪЛ(Ъ) АІ. (О) С(ВА)ЦАЮМЪИХЪ
СИЛОЮ ВЛАС(ТЪЛЬСКОЮ)

Ар 29 С(ВА)Т(Ъ)Х(Ъ) АП(О)С(ТО)Л(Ъ) КА-
Н(ОНЪ) К̄Θ. АЩЕ КОТОРЪИ КΠ(И)-
С(КО)ПЪ ЛИ ПОПЪ ЛИ ДИАКОНЪ
МЪЗДОЮ Ч(Ъ)СТЬ ПРИИМЕТЪ^a, ДА ИЗ-
ВЕРЖЕТЪ С(Δ), И ТЪ, ИЖЕ БОУДЕТЬ
С(ВА)ТИЛЪ, И ДА ОТРИНЕТЪ С А ОТИ-
НУДЪ ОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ И ОТ ОВЪЩЕНИЯ
ЈАКО СИМОНЪ МАГЪ ОТ МЕНЕ ПЕТРА.

Ар 30 С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) К̄. АЩЕ КОТОРЪИ ΕΠ(И)С-
(ΚΟ)ΠЪ^b МИРЬСКЪИМИ ВЛАСТЕЛИ И ПО-

z vlastní vůle, nýbrž pro nepřízeň¹ lidu
nebo z jiné příčiny, aniž sám k tomu
zavdal podnět, ať je mu ponechána
toliko hodnost a úřad, avšak ať ne-
zasahuje do církevních záležitostí tam,
kde se zdržuje, nýbrž ať vyčká, až
vrchní eparchiální sněm tento případ
rozsoudí.

XI. titul. O těch, kteří bývají svěceni
z moci vladařů . . .

Svatých apoštolů kánon 29. Přijme-li
některý biskup nebo kněz nebo jáhen
hodnost za peníze, ať je degradován,
on i ten, kdo jej vysvětil, a ať je zcela
vyvržen z církve i ze společnosti jako
Šimon kouzelník ode mne Petra (Act
8, 18—24).

Svatých apoštolů kánon 30. Získá-li
některý biskup pomocí světských pa-
novníků pro sebe církev nebo soud,¹ ať

^acorreximus e corrupto съБИРАЮТЪ С А U J. — XI ^aиметь J. ^bJ, попъ mendose U.

ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν οὐκ ἐξ αὐτοῦ γενομένην,
τοῦτον μετέχει τῆς τιμῆς καὶ τῆς λειτουργίας μόνον, μηδὲν παρενοχλοῦντα^c τοῖς
πράγμασιν τῆς ἐκκλησίας, ἐνθα ἂν συνάγοιτο, ἀλλ' ἐκδέχεσθαι τοῦτον,^a ἕως ἂν
ἢ τῆς ἐπαρχίας τελεία σύνοδος κρίνασα τὸ παριστάμενον ὀρίσῃ.

XI Τίτλος ια'. Περὶ τῶν ἐκ δυναστείας ἀρχοντικῆς ἢ ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμέ-
νων . . .

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν κθ'. Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας
ταύτης ἐγκρατῆς γένηται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς
καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασιν καὶ τῆς κοινωνίας,^a ὡς Σίμων
ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν λ'. Εἴ τις ἐπίσκοπος, κοσμικοῖς

^a τοῦτο Cl. — XI ^a ἐκκλησίας Mo Mos Cl, τῆς ἐκκλησίας add. nonnulli cod.

X

¹ O moravismu *neračeniže* viz výklad na str. 226. Pitra I, 462: quod eum populus vitet; Hefele I, 518: weil das Volk ihn nicht annehmen will.

XI

¹ V řec. textu není ‚nebo soud‘; v předloze překladatelově bylo asi scholion ἤγουν κρίσιν.

мощью приметъ ц(ь)рк(ъ)вь ели суд(ъ)е извържетъ с(а) и отлоучмть с(а) от ц(ь)рк(ъ)ве и причащаюции с а ѡмь вси.

ХАЛКИДОНЪСКАГ(О) СБОРА КАН(ОНЪ) В. АЩЕ КОТОРЪИИ КЪП(И)С(КО)ПЪ НА ИМЪНИИ С(ВА)ЩЕНИКЪ ТВОРИТЬ И ВЪ ПРОДАЖЮ ВЪВЕДЕТЬ ИСПРОДАЖМОУЮ ВЛ(А)Г(О)Д(А)ТЬ И С(ВА)ТИТЬ НА МЪЗДЪ ЕП(И)С(КО)ПА^d ЛИ ПОПА ЛИ ДИАКОНА ЛИ ИНОГО КОГО ПРИЧИТАЮЩИХ(Ъ) С А ВЪ КЛИРОСЪ, ЛИ ПОСТАВИТЬ^e НА МЪЗДЪ ИКОНОМА ЛИ КЪДИКА ЛИ ПОНОМАРА^f ЛИ ИНОГО КАНОНЪКА ^gЗА СРАМЪНЪИИ^g ПРИВЪИТЬ-КЪ СВОИ, СЕ ТВОРА ЛИ ОБЛИЧЕНЪ^h БЫВЪ ДАⁱ ОТПАДЕТЬ СВОЮА ЧЪСТИ, А С(ВА)ЩЕНИКЪ НИКОЮАЖЕ ПОЛЪЗЫ ИМАТЬ ОТ С(ВА)Щ(Е)НИА КОУПЛЕ-НАГ(О) ЛИ ПОСТАВЛЕНИЯ, НЪ ДА ВОУ-

je zbaven hodnosti a vyloučen z církve a všichni ti, kteří s ním obcují.

Chalcedonského sněmu kánon 2. Chalc 2
 Uděluje-li některý biskup svěcení za peníze a uvádí-li do prodeje neprodanou milost a světí za peníze biskupa (či chorepiskopa) či kněze či jáhna či jakéhokoli jiného klerika nebo ustanoví za peníze ekonoma nebo advokáta nebo 17b
 kostelníka (paramonáře)² nebo jinou kanonickou osobu³ pro hnusný svůj zisk, bude-li usvědčen z tohoto činu, ať je zbaven své hodnosti a ten, kdo byl takto vysvěcen, ať nemá z koupeného svěcení nebo ustanovení žádného užítku, nýbrž ať přijde o úřad i hodnost,⁴ jež nabyl penězi. Byl-li někdo prostředníkem těchto mrzkých a ne-

с-сда J. ^dли горееп(и)с(ко)па add. J. ^eпоставити ергоге U J. ^fпономара J. ^gε-εзлосрам-ныи J. ^hcorreximus e corrupto обвѣченъ U J. ⁱJ, om. U.

ἀρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατῆς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῶ πάντες.

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν β'. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσοιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσοι ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον, ^bἢ χωρεπίσκοπον^b ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμουμένων, ἢ προβάλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δι' αἰσχροκερδίαν οἰκείαν, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας^c ἐλεγχθῆεις κινδυνεύετω εἰς τὸν οἰκείον βαθμόν, καὶ ὁ χειροτονοῦμενος μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντισματος, οὐπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων

^{b-b} om. Mo Ne Cl. ^c καὶ add. Mos Cl.

² Ὶес. παραμονάριος překládá Pitra I, 523 mansiionarius a vykládá 534, p. 2.

³ Ὶес. τινὰ τοῦ κανόνος značí doslovně: někoho, kdo patří do služeb církve a podléhá jejím předpisům (κανὼν) nebo je uveden v jejím seznamu (κανὼν). Srov. Hefele I, 420.

⁴ Ὶес. τῆς ἀξίας (duchovní hodnost) ἢ τοῦ φροντισματος (úřad); v slov. překlade jsou oba výrazy přehozeny. — V tomto kánonu se zakazuje veškerá simonie, nejen prodej svěcení a duchovních úřadů, nýbrž i udělování těch církevních služeb, k nimž nebylo třeba svěcení, za peníze.

ДЕТЬ ЧЮЖЬ САНА И ЧЪСТИ, ЮГОЖЕ ИМЪНИЕМЪ ПРИОБРѢТЕ¹. АЩЕ ЛИ КТО И ХОДАТАИ БОУДЕТЬ ТАКО СТОУДЪНАМЪ И НЕПОДОВЪНАМЪ ДАЖДАМЪ, ТО И ТЪ ДА ИСПАДЕТЬ ЧЪСТИ СВОЮЮ, АЩЕ ЮСТЬ КЛИРИКЪ; АЩЕ ЛИ ЮСТЬ ЛЮДИНЪ ИЛИ МНИХЪ, ДА БОУДЕТЬ ПРОКЛАТЪ).

XII ТИТЪЛЪ(Ъ) ВІ. (ІА)КО НЕ ДОСТОИТЬ ЕП(И)С(КО)ПОУ СВОЮГО ГРАДА ОСТАВИТИ

Ар 14 С(ВАГ)ТЫХЪ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) ДІ^а. ЕП(И)С(КО)ПОУ НЕ ДОСТОИТЬ ОСТАВИТИ СВОЮЮ ОБЛАСТИ НИ^б НА ИНОУ ПРИХОДИТИ^с, ^дАЩЕ И МНОЗИ НОУДАТЪ) И^д, АЩЕ НЕ ЮТЕРА БОУДЕТЬ ВІНА НОУДАЦИА ЮГО СЕ ТВОРИТИ, ІАКО ВАЦИ ИЗБЫТЪКЪ МОГОУЩА СЛОВОМЪ ВЪРЪНЪИМЪ НАСТАВИТИ. И СЕ ЖЕ НЕ О СОБѢ, НЪ СОУДОМЪ И ОУМОЛЕНИЕМЪ МНОГЪ ЕП(И)С(КО)ПЪ И ОУВѢЖЕНИЕМЪ ВЕЛИЕМЪ ДА БЪВАЮТЬ.

Апс 18 АНКУРСКАГО СВОРА КАН(ОНЪ) ВІ.
18а АЩЕ КОТОРИИ ЕП(И)С(КО)ПИ ПОСТАВЛЕНИ И НЕПРІІАТИ ОБЛАСТЮ, ВЪ

dovolených úplatků, i ten ať je zbaven své hodnosti, je-li to klerik; je-li to laik nebo mnich, ať je proklet.

XII. titul. Že biskup nesmí opustit své město ...

Svatých apoštolů kánon 4. Biskup nesmí opustit svou diecézi a přejít do jiné, i kdyby jej mnozí k tomu nutili, leda by byl nějaký (rozumný) důvod¹ nutící jej to učinit, jako že by mohl slovem víry přinést větší užitek. Ale to ať se děje nikoli o vlastní újmě, nýbrž rozhodnutím a prosbami mnoha biskupů a velikým přemlouváním.

Ankyrského sněmu kánon 18. Jestliže byli někteří biskupové ustanoveni a nebyli přijati v té diecézi, pro niž byli

10ВРѢТЕ J. — XII ^аJ, д ергогe U. ^би J. ^спреходити J. ^{д-д}J, om. U.

φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχός, ἀναθεματιζέσθω.

XII Τίτλος ιβ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἀφιέναι τὴν ἑαυτοῦ πόλιν...

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ιδ'. Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν ἐτέρα ἐπιπηδᾶν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζοιτο, εἰ μὴ τις εὐλογος αἰτία ἢ ἡ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλεον τι κέρδος δυναμένον αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι,^α καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων καὶ παρακλήσει μεγίστη.^β

Τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανὼν ιη'. Εἴ τινες ἐπίσκοποι κατασταθέντες καὶ μὴ δεχθέντες ὑπὸ τῆς παροικίας ἐκείνης,^с εἰς ἣν ὠνομάσθησαν, ἐτέραις βούλοιντο

XII ^α συμβαλέσθαι Co Na Ps. ^β γίνεσθαι add. Mo. ^с om. Ps.

XII

¹ V slov. textu vynecháno řec. εὐλογος, Jefr 14b prava.

НЮЖЕ ЕНАРЧЕНИ СОУТ(Ъ)Е, ВЪ ДРОУГЪИЯ ОБЛАСТИ ХОТАТЬ ПРЕИТИ И ПАККОСТИ ДЪИЯТИ ПОСТАВЛЕНЪИМЪ ТОУ И КРАМОЛОУ ДЪИЯТИ НА НА, ДА ОТЛОУЧАТЬ С(А). АЩЕ ЛИ ХОТАТЬ И¹ ВЪ ПОПОВЪСТВѢ СЪДЪТИ ИДЕЖЕ ПРЕЖЕ, ТО НЕ ОТМѢТАТИ ИХЪ Ч(Ъ)СТИ. АЩЕ ЛИ КОТОРАЮТЬ С(А) СЪ ПОСТАВЛЕНЪИМИ ТОУ ЕП(И)С(КО)ПЪИ, ТЪ ДА ОТИМЕТЬ С(А) ОТ НИХЪ И ПРОЗВЮТЕРСКАЯ² Ч(Ъ)СТЬ И ВОУДОУТЬ ОТРИНОВЕНИ.

ХАЛКИДОНЪСКАГ(О) СВОРА КАН(ОНЪ) Б. О ПРЕХОДАЩИХЪ ОТ ГРАДА ВЪ ГРАДЪ ЕП(И)С(КО)ПЪХЪ ЛИ КЛИРИЦЪХЪ ДОСТОИТЬ НАПИСАНЪИМЪ О СИХЪ КАНОНОМЪ С(ВА)ТЪИМИ О(ТЪ)ЦИ СВОЮ ИМѢТИ КРѢПОСТЬ.

XIII ТИТЪЛ(Ъ) ПІ. ІАКО НЕ ПОДОВАЕЪТЪ КЪП(И)С(КО)ПОУ ПРОСИТИ ОУ Ц(Ъ)С(А)РА.

АНТИОХИИСКАГ(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) ВІ². АЩЕ КОТОРЪИИ КЪП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОПЪ ЛИ ВСАКЪ ПРИЧЪТЪНИКЪ БЕЗ ВОЛѢ И ГРАМОТЪ ОБЛАСТЪНЪИХЪ КЪП(И)С(КО)ПЪ, ПАЧЕ ЖЕ И СТАРЪИШАГО (И)³ ИДЕТЬ КЪ Ц(Ъ)С(А)РЮ, ДА ОТЛОУЧИТЬ СА И ОТВЪРЖЕТЬ С(А)

určení, a chtějí vniknouti do jiné diecéze a tamním ustanoveným (biskupům) působit protivenství a strojiti jim úklady, ať jsou suspendováni. Chtějí-li zůstat jako kněží tam, kde byli dříve, nemá se jejich hodnost² zamítat. Pakliže se sváří s biskupy tam ustanovenými, ať se jim odejme i kněžská hodnost a ať jsou vyhoštěni.

Chalcedonského sněmu kánon 5. Co se týče biskupů nebo kleriků přecházejících z města do města, ať mají svou platnost kánony sepsané o nich svatými Otcí.

Chalc 5

XIII. titul. Že biskup nemá žádat od císaře . . .

Antiochijského sněmu kánon 12. Jde-li některý biskup nebo kněz nebo jakýkoli klerik k císaři bez svolení a bez listů od diecézního biskupa a zvláště od metropolitů, ať je nejen suspendován a exkomunikován, nýbrž i zbaven hodnosti, kterou má, ježto se

Ant 11

^e-^eпоставлени быша J. ¹om. J. ²презвитерская J. — XIII ²εἰ J. ³verrore U, om. J.

παροικίαις ἐπιέναι καὶ βιάζεσθαι τοὺς καθεστῶτας καὶ στάσεις κινεῖν κατ' αὐτῶν, τούτους ἀφορίζεσθαι· ἐὰν μέντοι βούλονται εἰς τὸ πρεσβύτεριον καθέζεσθαι, ἐνθα ἦσαν πρότερον πρεσβύτεροι, μὴ ἀποβάλλεσθαι αὐτοὺς τῆς τιμῆς· ἐὰν δὲ διαστασιάωσιν πρὸς τοὺς καθεστῶτας ἐκεῖ ἐπισκόπους, ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς καὶ τὴν τιμὴν τοῦ πρεσβυτέρου καὶ γίνεσθαι αὐτοὺς ἐκκηρύκτους.

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν ε'. Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἔδοξε τοὺς περὶ τούτων τεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύν.

XIII Τίτλος ιγ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον αἰτεῖν παρὰ βασιλέως . . .

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν ια'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ ὄλιως τοῦ κανόνος ἀνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν, ὁρμήσειε πρὸς βασιλέα, τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι καὶ ἀπόβλητον γίνεσθαι οὐ μόνον τῆς κοινωρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν τολμῶντα τὰς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀκοὰς παρὰ

² Již Dionysius Exiguus mnil tím hodnost kněžskou a tak se to všeobecně vykládá.

НЕ ТЪЧЬЮ ОБЪЩЕНІА, НЪ И Ч(Ь)СТИ^С
 ЮЖЕ ИМАТЬ, ІАКО ОГАВИТИ СМѢІА
 В(ОГ)ОЛЮБЬНАГО Ц(Ѣ)С(А)РА НАШЕГО
 СЛОУХОМА ЧРЕСЪ ЗАКОНЪ Ц(Ь)РК(Ъ)-
 ВЪНЪИИ. АЦЕ ЛИ НОУЖЪНА ПОТРЕБА
 ДОГОНИТЬ ИТИ, СЕ ДА СТВОРИТЬ СМО-
 18b ТРЕНІЕМЪ И ВОЛЕЮ СТАРѢИШАГО |
 ГРАДА ОБЛАСТИ ТОІА ЕП(И)С(КО)ПА
 И СОУЩІХЪ С НИМИ И ТѢХЪ КНИГАМИ
 ДА ПРОВОЖЕНЪ БОУДЕТЬ.

XIV ТИТЪЛ(Ъ) ДІ. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ
 ЕП(И)С(КО)ПОУ НИ ВСАКОМОУ

Ар 6 С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
 Н(ОНЪ) В. ЕП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОПЪ ЛИ
 ДІАКОНЪ МИРЬСКЪХЪ ПЕЧАЛИИ ДА
 НЕ ПРИЕМЛЕТЪ. ^аА ЛИ^а НЕ ХОЦЕТЪ,
 ТО ДА ИЗВЕРЖЕТЪ С(А) С(ВА)Щ(Е)НИІА.

Ар 81 С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
 Н(ОНЪ) В.^b РѢХОМ(Ъ)^с ІАКО НЕ
 ЛѢТЬ БОУДИ ЕП(И)С(КО)ПОУ ЛИ ПОПОУ
 ВЪЛОЖИТИ СЕБЕ ВЪ ЛЮДСКАІА СТРОУ-
 НИІА, НЪ ПРИЛЕЖАТИ Ц(Ь)РК(Ъ)ВЪ-
 НЪХЪ ТРЕБОВАНИИ. ЛИ ДА ПОСЛОУ-
 ШАЮТЪ НЕ ТВОРИТИ СЕГО, ЛИ ДА
 ПРОСТЪ БОУДЕТЬ С(ВА)Щ(Е)НИІА. НИК-
 ТОЖЕ ВО МОЖЕТЪ ДВѢМА Г(О)С(ПОДИ)-
 НОМА РАБОТАТИ ПО Г(О)С(ПОДЪ)НЮ
 ПОВЕЛѢНИЮ.

сч(ь)сть ергоге UJ. — XIV ^аацие ли J. ^бГ J. ^сJ, РѢХЪ U.

*τὸν θεσμόν τῆς ἐκκλησίας· εἰ δὲ ἀναγκαῖα καλοῖη χρεια πρὸς τὸν βασιλέα ὁρμᾶν,
 τοῦτο πράττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας
 ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων ἐφοδιάζεσθαι γράμμασιν.*

XIV *Τίτλος ιδ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἢ ὄλως...*

*Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ς'. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κοσμικὰς
 φροντίδας μὴ ἀναλαμβάνετω· εἰ δὲ μή,^α καθαιρείσθω.*

*Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν πα'. Εἴπομεν, ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον
 ἢ πρεσβύτερον καθιέναι^β ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσκαρτερεῖν ταῖς
 ἐκκλησιαστικαῖς χρεῖαις·^с εἰ δὲ μή, ἀποτιθέσθω. ^{с'}Οὐδεὶς γὰρ δύναται δυοῖς κυρίοις
 δουλεύειν' (Mt 6, 24), κατὰ τὴν κυριακὴν παρακέλευσιν.*

XIV.^α βούλοιο add. Mos Cl, βούλεται add. Ne. ^β καθεῖναι Na Bo Mos Cl Ps. ^{с-с} ἢ πειθέσθω
 οὖν (οὖν om. Coi) τοῦτο μὴ ποιεῖν ἢ καθαιρείσθω Co Coi.

XIII

¹ Slov. s nimi místo s nimъ (τῶν ἐν αὐτῇ, sc. ἐπαρχία). O kánonu Ant 11 srov. F. Κορ, Vγύροј 77.

proti zákonu církve opovážil obtěžovat sluch našeho bohumilého císaře. Pakli ho nezbytná potřeba dohání k tomu, aby tam šel, ať to učiní po uvážení a se svolením biskupa metropolitního města a s ním¹ ostatních biskupů a s jejich listinami ať se vydá na cestu.

XIV. titul. Že nesmí biskup ani nikdo ...

Svatých apoštolů kánon 2. Biskup nebo kněz nebo jáhen ať nebere na sebe světských starostí. Nechce-li jinak, ať je zbaven svěcení (2T 2, 4).

Svatých apoštolů kánon 2. Řekli jsme, že biskup nebo kněz nemá brát na sebe světské úřady, nýbrž má se věnovat církevním potřebám. Ať se tedy buď podvolí nečinit toho, nebo ať je zbaven své hodnosti. Neboť nikdo nemůže, podle příkazu božího, sloužit dvěma pánům (Mt 6, 24).

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) МД. ЕП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОП(Ъ)
ЛИ ДИЯКОНЪ ЛИХВОУ ВЪЗЕМЛА ОТ
ЗАИМНИКЪ ЛИ ДА ОСТАНЕТЪ СА ТОГО,
ЛИ ДА ОТВЪРЖЕТЪ С(А)^d.

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) И. ЕП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОП(Ъ) ЛИ
ДИЯКОНЪ ВОИНСТВО ДЪРЖА^e, ХОТА
ИМЪТИ ОБОЮ, ЛЮДСКОУ ВЛАСТЬ И
С(ВА)Ц(Е)НИЮ, ПРАЗДНЪ БОУДЕТЬ
С(ВА)Ц(Е)НИА. КЕСАРЕВА БО КЕСА-
РЕВИ, А В(ОЖ)ИА В(ОГО)ВИ.

НИКЕИСКАГ(О) СВОРА КАН(ОНЪ) ЗІ.
ПОНЕЖЕ МНОЗИ КАНОНОМЪ ОБЛИЧАЮ-
МИ, ЛИХОИМАНИЮ И СТОУДОПРИОВРЪ-
ТЕНИЮ ГОНАЦІЕ^f, ЗАВЪША С(ВА)ТОЮ
ПИСАНИЮ ГЛАГО(ЛЮ)ЩЕ[Ю: СРЕБРА
СВОЮГО НѢ ДАСТЬ ВЪ ЛИХВОУ, ЛИ
ВЪ ЗАИМЪ ДАЮЩЕ СТОРИЦЮ СТА-
ЗАЮТЬ^g, ОПРАВДА^h С(ВА)ТЫИ ВЕ-
ЛИКЪИ СВОРЪ, ЯКО АЩЕ КТО ОБРА-
ЩЕТЪ С(А) ПО ОУСТАВЪ СЕМЪ ЛИХВЫ
ПРИЕМЛА НАСИЛИЕМЪ ЛИ ИНОЮ КА-
КОЮ ВЕЩЮ ЛИ ИНЪМИ ТАЖАМИ ЛИ

Svatých apoštolů kánon 44. Biskup Ap 44
nebo kněz nebo jáhen, který bere úrok
od dlužníků, buď ať toho nechá, nebo
ať je zbaven své hodnosti.

Svatých apoštolů kánon 8. Biskup Ap 83
nebo kněz nebo jáhen, který se věnuje
vojenské službě a chce si podržet obojí,
světskou moc i duchovní hodnost, ať
je zbaven hodnosti. Neboť co je cí-
sařovo, císařovi a boží Bohu (Mt 22, 21).

Nicejského sněmu kánon 17. Poně- Nic 17
vadž mnozí uvedení v seznamu kleriků,
honíce se za lichvou a mrzkým ziskem,
zapomněli na to, co praví Písmo
svaté: Peněz svých nedávej na lichvu 19a
(Ž 14, 5), nebo půjčujíce vymáhají
jedno procento měsíčně,¹ svatý veliký
sněm ustanovil, že bude-li někdo po
tomto nařízení usvědčen, že přijímá
úrok násilím² či nějakým jiným způ-
sobem či jinými soudními procesy nebo
že si vymýšlí něco jiného pro mrzký

^dизвержет' са J. ^eи add. J. ^fJ, ГОНАЦЮ U. ^gИСТАЗАЮТЬ J. ^hОПРАВИ J.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν μδ'. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος
ἢ διάκονος τόκους ἀπαιτῶν τοὺς δανειζομένους ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν πγ'. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ
διάκονος στρατεία σχολάζων καὶ βουλόμενος ἀμφοτέρα κατέχειν, ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν
καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω. "Τὰ γὰρ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ
θεοῦ τῷ θεῷ" (Mt 22, 21).

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανὼν ιζ'. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι
τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν αἰσχροκερδίαν διώκοντες ἐπελάθοντο τοῦ θείου γραμματος
τοῦ λέγοντος: "Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ" (Ps 14 (15), 5). καὶ
δανείζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς
εἶ τις εὐρεθείη μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον τόκους λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως, ἢ ἄλλως

XIV

¹ ῤес. ἑκατοστὰς ‚stonásobně‘, což značí 12 procent ročně neboli, jak se Římané vyjadřovali, jedno procento měsíčně (usura centesima). Byla to nejmírnější a v posledních letech republiky a za císařů zákonitá sazba úroková. Někdy však se platilo jednou tolik, binae centesimae neboli 24 ze 100, ba dokonce quaternae centesimae čili 48 ze 100. Srov. Hefele I, 752; Hefele-Bén I, 2, 998.

² Hefele I, 421 překládá *durch einen Kunstgriff*.

ИНО ЧТО ПРИМЫШЛАІА СТОУДОВЬ-
НЪІА РАДИ ПРИОБРАЦА, ДА ОТЛОУ-
ЧИТЬ С(А) ОТ ПРИЧЪТА И ЧЮЖЬ КА-
НОНА ДА БОУДГТЬ.

Laod 4 ХАЛКИДОНЪСК(А)Г(О)¹ СБОР(А) КА-
Н(ОНЪ) Д̄. ІАКО НЕ ПОДОБАЮТЬ С(ВА)-
Ц(Е)НИКОМЪ ДАІАТИ ВЪ ЗАИМЪ ЛИ
ВЪ ЛИХВЫ, НИ РЕКОМЪІХЪ ИМИ ВЪЗИ-
МАТИ.

Chalc 7 ХАЛКИДОНЪСКАГ(О) СБОРА КА-
Н(ОНЪ) З̄. ЕДИНОЮ ОУЧИНЕНЪІА ВЪ
КЛИРОСЪ ЛИ МНИХЪІ ВЪІВЪША ОСОУ-
ДИХОМЪ¹, ДА НИ ВЪ ВОИНЪСТВО^к НИ
ВЪ САНЪ МИРЪСКЪІИ ВЪЛАЗАТЬ. АЦЕ
ЛИ ДЪРЗНОУТЬ СЕ ТВОРИТИ И НЕ РАС-
КАЮТЬ С(А) ОБРАТИТИ НА ТО, ІАЖЕ
Б(ОГ)А РАДИ ПРЕЖЕ ИЗВОЛИША, ДА
ПРОКЛАТИ БОУДОУТЬ.

XV ТИТЪЛ(Ъ) Е̄І. (ІА)КО НЕ ДОСТОИТЬ
ІАЦЕ(И)С(КО)ПОУ СТРАС(ТЪ)Ю НАГЪЛ(Ъ-
СТВА)

Ap 27 С(ВА)ТЪІХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) К̄З̄. АЦЕ КОТОРЪІИ ІАЦЕ(И)-
С(КО)ПЪ ЛИ ПОП(Ъ) ЛИ ДІАКОНЪ
ВИЮТЬ ВЪРНЪІ СЪГРЪШЪША ЛИ НЕ-
ВЪРНЪІ ОБИДЪВЪША И ТЪМЪ ПОСТРА-

¹ sic ergo U, лаодикийскаго гробе J. ¹соудихом(ъ) J. ^квоиство J.

μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτῶν, ἢ ὄλως ἕτερόν τι ἐπινοῶν αἰσχροῦ
κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν δ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἱερατικούς δανείζειν καὶ
τόκους καὶ τὰς λεγομένας ἡμιολίας λαμβάνειν.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Χαλκηδόνι) συνόδου κανὼν ζ'. Τοὺς ἀπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμέ-
νους ἢ μονάσαντας ὠρίσαμεν μῆτε ἐπὶ στρατείαν μῆτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι,
ἢ τοὺς τοῦτο τολμήσαντας καὶ μὴ μεταμελουμένους, ὥστε ἐπιστρέφαι ἐπὶ τοῦτο,
ὃ διὰ θεὸν πρότερον εἶλοντο, ἀναθεματίζεσθαι.

XV Τίτλος ιε'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ὑπὸ πάθους ὀξύχολίας...

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κζ'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος
τύπει πιστοὺς ἀμαρτήσαντας ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας καὶ διὰ τούτων φοβεῖν

³ V původním textu bylo řec. ἡμιολίας ‚půldruhanásobek‘ (dlužník musel vrátit kapitál se 150 %) zřejmě ponecháno nepřeložené, patrně v podobě *imiolijsa*. Pozdější opisovači je zkomolili na *imi*, chápané patrně jako instr. pl. anaforického zájmena. Jeřf 96a má zde *lichvъ*. Totéž řecké slovo se vyskytuje v předcházejícím kánonu Nic 17, kde je přeloženo *inēmi težami*, Jeřf 24a *poloviny prose*. Srov. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung* 108–9. Překlad kánonu Laod 4 u Hefele-Béna I, 2, 998 zní: Que les clercs ne pratiquent pas l'usure, ne prennent pas d'intérêts ni ce que l'on a appelé la moitié en plus.

⁴ Je to tzv. apostasia ab ordine, jedno z nejtěžších provinění (Суворов, *Об'јем* 233, 240).

zisk, ať je vyloučen z kléru a ať je vyškrtnut ze seznamu duchovenstva.

Chalcedonského sněmu kánon 4. Že kněží nemají dávat půjčkou nebo na úroky ani brát tak řečené „imiolie“.³

Chalcedonského sněmu kánon 7. O těch, kteří byli jednou přijati do kléru nebo se stali mnichy, jsme rozhodli, že nesmějí vstupovat ani do vojska ani do světského úřadu. Opovází-li se to učinit a nebudou se z toho kát tak, aby se vrátili k tomu, co si dříve zvolili pro Boha, ať jsou exkomunikováni (prokleti).⁴

XV. titul. Že se biskup nemá dát vášní strhnout ...

Svatých apoštolů kánon 27. Bije-li některý biskup nebo kněz nebo jáhen věřící, kteří zhřešili, nebo nevěřící, kteří se dopustili křivdy, a tím je chce velmi postrašit, ať je zbaven hodnosti.

ΠΙΤΙ ΧΟΤΑ ВЕЛЪМИ, ДА ТЪ ИЗВЪРЪ|
ЖЕΤЪ (СА). ΝΙΚΑΚΟЖЕ ВО ΝΑΣЪ СЕΜΟΥ
ΝΕ ΝΑΟΥЧИ Γ(ΟСПΟДЪ), ΠΡΟΤΙΒΟΥ ВО
СЕΜΟΥ САΜЪ ΒΙЖЕМЪ ΝΕ ΟΤΡΑЖΑШЕ,
ΟΚΛΕΒΕΤΑЖЕМЪ ΝΕ ВЪСКΛΕΒΕΤΑШЕ,
СТΡΑЖА ΝΕ ΠΡЪЦАШЕ.

ΧΑΛΚΙΔΟΝЪСКАΓ(Ο) СВОΡ(Α) ΚΑ-
Ν(ΟΝЪ) Θ. ΑΙЦЕ ΚΟΤΟΡЪИ ΚΛΙΡΙΚЪ
СЪ ΚΛΙΡΙΚΟΜЪ ΤΑЖЮ ИΜΑΤ(Ъ), ДА ΝΕ
ΟСТАВΛΑЖЕТЪ СВОЮГО КЪЦ(И)С(ΚΟ)ΠΑ
И ΚЪ ΛΥΟΔЪСΚЪИΜЪ СΟΥΔΙΑМЪ ΠΡИ-
ΡΙЦЕΤЪ, ΝЪ ΠΡΕЖЕ ДА СКАЖЕΤЪ ВЕЦЪ
СВОЮ КЪЦ(И)С(ΚΟ)ΠΟΥ ДА КЪЦ(И)С(ΚΟ)ПЪ
ΠΟΒЕЛЪНИЖЕМЪ СВОИΜЪ, ΠΡΙΖΒΑВЪ ΟΒЪ
СТРАНЪ ХОТАЦАΙΑ СА ΠΡЪТИ, СЪ ΝΑ-
ЧАЛЪΝЪИΜΙ СВОИΜΙ ΠΟПЪИ ΠΡΑВЪДНО
ДА ΟΥСТРОИΤЪ. ΑΙЦЕ ΛΙ ΚΤΟ ЧРЕСЪ
СΕ ΤВОРИΤЪ, ТО ΚΑΝΟΝЪСΚЪИΙΑ ΚЪΠΙ-
ΤΕΜИΙΑ ДА ΠΡΙИΜЕΤЪ.

ТОГОЖ(Ε)^α. ВΑΙЦЕ ВУДЕΤЪ ΚΛΙΡΙΚ(Ъ)
ΠΡΑ^β СЪ СВОИΜ(Ъ) ΕΠ(И)С(ΚΟ)-
ΠΟΜЪ^с ИЛИ^д СЪ ИΝЪМЪ, ТО ΟΤ
СЪΝЪМА ΟΒΛΑΣΤЪΝΑГО СΟΥДЪ ДА ΠΡИ-
ИΜΟΥΤЪ^ε. ΑΙЦЕ ΛΙ СЪ ΜΙΤΡΟΠΟΛΙΤΟΜЪ

Neboť tomu nás nijak nenaučil Pán,
nýbrž právě naopak: když sám byl bit,
nebránil se, když mu bylo zlořečeno,
nezlořečil, když trpěl, nehrozil (1P
2, 23).¹

Chalcedonského sněmu kánon 9. Chalc 9
Má-li některý klerik soudní při s kle-
rikem, ať nepomine svého biskupa a ne-
běží k světským soudcům, nýbrž ať
napřed vyloží svou věc biskupu a biskup
svým rozhodnutím ať předvolá obě
strany, které se chtějí soudit, a s před-
ními kněžími svými² ať věc spravedlivě
rozsoudí. Bude-li kdo jednat proti tomu,
ať je stížen kanonickými epitimii.

Z téhož. Bude-li mít klerik při se svým
biskupem nebo s cizím, tu ať přijme
rozsouzení od sněmu eparchiálního.
Má-li biskup nebo kněz nebo klerik
soudní při s metropolitou této provincie,

XV ^αομ. J. ^{β-β}ΑΙЦЕ ΛΙ ΚΛΙΡΙΚ(Ъ) ΤΑЖΟΥ ИΜΑΤЪ J. ^{с-с}J, ομ. U. ^дJ, Α U. ^εΠΡΙИΜΕΤ(Ъ) J.

ἐθέλει,^α τοῦτον καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· οὐδαμοῦ γὰρ^β ὁ κύριος τοῦτο ἐδίδαξε,
τοῦναντίον δὲ τυπτόμενος αὐτὸς^с οὐκ ἀντέτυπτε, λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδορεῖ,
πάσχων οὐκ ἠπεῖλει (1 P 2, 23).

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν θ'. Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα
ἔχοι, μὴ καταλιμπανέτω τὸν οἰκειὸν ἐπίσκοπον καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατα-
τρέχέτω, ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῶ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ,
ἧγουν γνώμη αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφοτέρα μέρη βούλωνται,
τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθαι· εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις
ὑποκείσθω. εἰ δὲ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχοι πρὸς τὸν ἴδιο ν^αῆ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκο-
πον,^α παρὰ τῆ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας

XV ^α ἐθέλων Ne. ^β ἡμᾶς add. Co. ^с □ αὐτὸς τυπτόμ. Co Ne Cl. ^{α-α} □ ἐπίσκ. ἦ καὶ
(καὶ ομ. Ne) πρὸς (πρ. ομ. Cl) ἕτερ. Na Mos Cl Ne.

XV

¹ V Ust 49b je tento kánon znovu uveden, ale v jiném znění, které je úplně totožné s Jefr (15a).

² V řec. textu: ... ať odhalí svou věc biskupu nebo se svolením tohoto biskupa osobám, které si obě strany zvolí (Hefele-Bén II, 2, 791: ils doivent exposer l'affaire a leur évêque ou bien, si celui-ci le veut ainsi, remettre l'affaire à des arbitres acceptés par les deux parties). Podle Metodějova nomokánonu (a s ním se shoduje i Jefr 33a) má místo smířčího soudu, který si volí obě strany, spory kleriků rozsuzovat soud z předních kněží s biskupem v čele.

ТОΙΑ ОБЛАСТИ ꙗП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОПЪ
ЛИ КЛИРИКЪ ПРЮ ИМАТЬ, ТЪ ДА ИДЕТЬ
ТЪ ИЛИ ПРЕДЪ ꙖКСАРХА СТРОИАЩАГО
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ ¹ЛИ ПРЕДЪ СТОЛЬНИКА^f
Ц(Ъ)С(А)РЪСТВОУЮЩАГО ГРАД(А) ТИ
ПРЕДЪ ТЪМЪ ПРИТЬ СА.

XVI ТИТЪЛ(Ъ) 21. О ꙗП(И)С(КО)ПЪХЪ
ОКЛЕВСТАЕМЪИХЪ

Ар 74 С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
20a N(ОНЪ) 0Б. | ЕП(И)С(КО)ПЪ АЩЕ ОКЛЕ-
ВСТАНЪ ВОУДЕТЬ ПРИ ЧЕМЪ ИЗВЪСТЪ-
НЫМИ И ВЪРНЪИМИ ЧЛ(О)В(Ъ)КЪИ, ПО-
ДОБАЮТЬ, ДА ПОЗОВОУТЬ И ꙗП(И)С-
(КО)ПИ. И АЩЕ ПРИДЕТЬ И ИСПОВЪСТЬ
ПОДОВЪНАЮ ОБЛИЧЕНИЮ, ДА ПРИ-
ИМЕТЬ ОСОУЖЕНИЮ. АЩЕ ЛИ ЗВАНЪ
НЕ ПРИДЕТЬ, ДА ЗОВОУТЬ И ВТОРОЮ
ПОСЛАВЪШЕ ДВА ꙗП(И)С(КО)ПА. АЩЕ
ЛИ И ТАКО НЕ ПОСЛОУШАЮТЬ^a, ДА
ЗОВОУТЬ ТРЕТИЮЮ, ПОСЛАВЪШЕ ПАКЪИ.
АЩЕ ЛИ ТАКО НЕРОЖДЪ НЕ ПРИДЕТЬ,
СЪНЪМЪ ДА ИЗДРЕЧЕТЪ НА НЪ, ꙖЖЕ
ЮГО ДОСТОИТЬ, ЈАКО ДА НЕ МНИТЬ СА
ПРИОБРЪТАТИ^b ПЪРИ БЪГОУНЪ.

Ар 75 С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
N(ОНЪ) 0Б. ВЪ СЪВЪДЪТЕЛСТВО СОУ-

^f-¹или престолика J. — XVI ^aслушаетъ J. ^bJ, om. U.

*μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοῖη, καταλαμβανέτω ἢ τὸν ἑξαρχον
τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ
δικαζέσθω.*

XVI Τίτλος ις'. Περὶ ἐπισκόπων κατηγορουμένων...

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν од'.^a Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπὶ τινι παρὰ
ἀξιοπίστων καὶ πιστῶν ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν ἐπισκό-
πων, κὰν μὲν ἀπαντήσοι καὶ ὁμολογήσοι, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ ὀριζέσθω τὸ ἐπιτίμιον.
ἔαν δὲ καλούμενος μὴ ὑπαντήσοι, καλεῖσθω καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐπ'
αὐτὸν καὶ^b δύο ἐπισκόπων. ἔαν δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ὑπαντήσῃ, κα-
λεῖσθω καὶ τρίτον, δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτὸν. ἔαν δὲ
καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ὑπαντήσοι, ἢ σύνοδος ἀποφανέσθω κατ' αὐτοῦ τὰ
δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἀγίων ἀποστόλων) κανὼν οε'.^c Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ ἐπι-

XVI ^a οε' Mo Bo Mos Ps. ^b om. Co. ^c ος' Mo Bo Mos Ps.

ať se obrátí buď na exarcha spravují-
cího církve³ nebo na patriarchu císař-
ského města a před těmito ať svou při-
vede.

XVI. titul. O biskupech žalovaných . . .

Svatých apoštolů kánon 75. Bude-li
biskup z něčeho obžalován od spolehli-
vých a věřících lidí, je třeba, aby ho
biskupové předvolali. Přejde-li a bu-
de vypovídat věci, které povedou
k usvědčení, ať se mu dostane odsou-
zení. Pakli se nedostaví na výzvu, ať
pošlou k němu dva biskupy a před-
volají jej po druhé. Neposlechne-li ani
takto, ať opět k němu pošlou a před-
volají jej po třetí. Nebude-li ani takto
toho dbát a nepřijde, ať sněm vyřkne
proti němu, co si zaslouží, aby se ne-
domníval, že něco vyzíská unikáním
soudu.

Svatých apoštolů kánon 76. K svě-
dectví proti biskupu nemá se při-

³ Rec. ἑξαρχον τῆς διοικήσεως, exarcha té provincie' (diecéze ve smyslu civilním) je zde pře-
loženo volně *jeksarcha strojaštago c(ъ)rk(ъ)vi*. Není to změna smyslu (kterou zde hledal Sobolev-
skij), nýbrž nutné objasnění: na západě byla více známa hodnost civilního nežli církevního
exarcha, proto se zde doplňuje *spravujícího církve*. — O kánonu Chalc 9 srov. F. Korp, *Vývoj* 89.

ЩЕЪ НА КЪП(И)С(КО)ПА КЪРΕΤΙΚΑ ΝΕ
 ΔΟΣΤΟΙΤЬ ПРИИМАТИ, ΝΙ ΒΉΡΝΑ ΚΕΔΙ-
 ΝΟΓΟ. Γ(ΛΑΓΟ)Λ(Ε)ΤЬ ΒΟ ΖΑΚΟΝЪ: ΔΑ
 ΒΉ ΟΥΣΤΉХЪ .Β. ΛΙ .Γ. ΔΑ ΣΤΑΝΕΤЬ
 ΒΣЬ Γ(ΛΑΓΟ)ΛЬ.

ΧΑΛΚΙΔΟΝΉΣΚΑΓ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑ-
 Ν(ΟΝΉ) .Κ̄Α. ΚΛΙΡΙΚЪ ΛΙ ΛΥΔΙΝЪ
 ΚΛΕΒΕΤΑΒΉХЪ^с ΝΑ ΚЪП(И)С(ΚΟ)ΠΑ
 ΛΙ ΝΑ ΚΛΙΡΙΚΑ ΝΕ ΔΟΣΤΟΙΝΟ ΠΡΙ-
 ΙΜΑΤΙ ΠΡΟΣΤΟ^d ΝΕ ΙΣΚΟΥΨΗΨΕ,
 ΑΨΕ ΝΕ ΠΉΡΒΉЪ ΙΣΠΨΙΤΑΝΟ ΒΟΥΔΕΤЬ
 ΝΕΨΨΕΒΑΝΙΕ ΙХЪ.

ΑΝΤΙΟΧΙΗΣΚ(Α)Γ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑ-
 Ν(ΟΝΉ) .Δ. ΑΨΕ ΚΟΤΟΡΉΙ ΚЪП(И)С-
 (ΚΟ)ΨЪ ΠΡΙ ΚΕΤΕΡΉХЪ ΓΡΉСΉХЪ ΟΚΛΕ-
 ΒΕΤΑΝЪ ΒΉΙΒЪ ΣΟΥΔЪ ΠΡΙΚΜΛΕΤЬ^e ΟΤ
 ΒСΉХЪ ΟΒΛΑΣΤЬ|ΝΉХ(Ъ) ΚЪП(И)С-
 (ΚΟ)ΨЪ Ι ΒΣΙ СЪΓΛАС(Ъ)ΝΟ ΝΑ ΝЬ
 ΚΕΔΙΝЪ СЪΒΉΤЬ ΔΑ ΙΖΔΡΕΚΟΥΤЬ, Ι СЪ
 Κ ΤΟΜΟΥ ΟΤ ΙΝΉХЪ ΣΟΥΔΑ ΔΑ ΝΕ
 ΠΡΙΚΜΛΕΤЬ, ΝЪ ΔΑ ΒΟΥΔΕΤЬ ΤΒΉΡΔΟ
 ΙΝΟГЛАСИЕ ΟΒΛΑΣΤЬΝΉХЪ ΚЪП(И)С-
 (ΚΟ)ΨЪ ΙΖΔΡΕЧЕНИЕ.

XVII ТИТЕЛ(Ъ) З̄І.^a (ΙΑ)ΚΟ ΝΕ ΔΟ-
 ΣΤΟΙΤЬ ΙΖΒΕΡЖΕΝΟΜΟΥ СЪМΉТ(И)^b

^сcorreximus e corrupto κλεветавы U, κλεβесаи J. ^dJ, om. U. ^eприимет(ъ) J. — XVII ^aJ, om. U. ^bлитоургии прикасати са ни ходити же ко ц(а)рюющемоу и огавиε дѣати слоуху его вол(ъ)шаго сонма суда ослоушавшоу add. J.

σκόπου αίρετικόν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἕνα μόνον. "Ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα" (Mt 18, 16).

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν κα'. Κληρικὸς ἢ λαϊκὸς κατηγοροῦντας ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἀπλῶς καὶ ἀδοκιμάστως μὴ προσδέχεσθαι εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθῆ αὐτῶν ἢ ὑπόληψις.

Τῆς αὐτῆς (sc. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ) συνόδου κανὼν ιε'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπί τισιν ἐγκλήμασιν κατηγορηθεὶς κριθεῖν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ πάντες συμφώνως μίαν κατ' αὐτοῦ ἐξενέγκοιεν ψῆφον, τοῦτον μηκέτι παρ' ἑτέροις δικάζεσθαι, ἀλλὰ μένειν βεβαίαν τὴν σύμφωνον τῶν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἀπόφασιν.

XVII Τίτλος ιζ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς καθηρημένους τολμᾶν τῆς λειτουργίας ἐφάπτεσθαι, μήτε δὲ ἀνατρέχειν ἐπὶ τὸν βασιλεύοντα καὶ τὰς αὐτοῦ παρενοχλεῖν ἀκοάς, τὴν ἐπὶ μείζονι συνόδῳ κρίσιν παραιτησαμένους.

XVI

¹ Rec. ὑπόληψις značí zde existimatio, úcta, vážnost, jako protiva infamie; Jefr 35a šitije. Hefele-Bén II, 2, 808: on doit auparavant examiner leur réputation.

pouštět kacír ani samojediný věřící, neboť Zákon praví: Ať ústy dvou nebo tří svědků je na jisto postavena každá věc (Mt 18, 16).

Chalcedonského sněmu kánon 21. Chalc 21
 Kleriky nebo laiky žalující na biskupa nesluší se přijímat prostě a bez vyšetření, nebyla-li již dřív prozkoumána jejich pověst.¹

Antiochijského sněmu kánon 4. Byl-li Ant 15
 některý biskup obžalován z některých přestupků a je souzen všemi biskupy eparchiálními a všichni vyřknou souhlasně proti němu rozsudek, nesmí již 20b
 být souzen od jiných, nýbrž ať jednohlasný výrok eparchiálních biskupů zůstane pevný.

XVII. titul. Že ten, kdo byl zbaven hodnosti nesmí se opovážít (konat bohoslužbu nebo chodit za císařem a obtěžovat jeho sluch a nedbat rozsudku většího sněmu).

Ap 28 С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) К̄И. АЩЕ КОТОРЪИИ К̄П(И)С-
(КО)ПЪ ЛИ ПОП(Ъ) ЛИ ДИАК(О)НЪ ИЗ-
ВЕРЖЕНЪ СЪИ ЯВЪ ПРАВЪДОЮ ГРЪХЪ
ТВОРИВЪ, И ДЪРЗНЕТЪ ПРИКОСНОУТИ
СА ПЪРВЪИ СЛОУЖЪБЪ МЪШЪНБИ^с,
СЪ ОТИНОУДЪ ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А)
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ.

Ant 4 АНТИОХИЙСКАГ(О) СВОР(А) КА-
Н(ОНЪ) К̄И. АЩЕ КОТОРЪИИ^d К̄П(И)С-
(КО)ПЪ СЪНЪМОМЪ ИЗВЕРЖЕНЪ ЛИ
ПОПЪ ЛИ ДИАКОНЪ СВОИМЪ ЕП(И)С-
(КО)ПОМЪ, ТИ ДЪРЗНЕТЪ СТВОРИТИ ЧТО
СЛОУЖЪБЪИ ЛИ К̄П(И)С(КО)ПЪ ПО ПРЕЖ-
НМОУ ОБЪЧАЮ ЛИ ПОПЪ ЛИ ДИА-
КОНЪ, ОУЖЕ НЕ ДОСТОИТЬ К̄МОУ НИ
ВЪ ДРОУЗЪМЪ СЪНЪМЪ НАДЪЖА ОУ-
СТРОЖИИИА НИ ОУТВЪТОУ МЪСТА^e
ИМЪТИ. НЪ И ПРИЧАЩАЮЩАИА СА^f
К̄МЪ ВСА ОТРИНОУТИ ОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ,
ПАЧЕ ЖЕ АЩЕ ОУВЪДЪВЪШЕ ИЗДРЕЧЕ-
НИЕ СОУЩЕ НА НА ИЗНЕСЕНО ТИ
СЪМЪЮТЬ ИМЪ БЪТИ ПРИЧАСТЪНИЦИ.

Ant 12 АНТИОХИЙСКАГ(О) СВОР(А) КА-
21a Н(ОНЪ) К̄И. АЩЕ КТО ЕП(И)С(КО)ПОМЪ
СВОИМЪ ИЗВЕРЖЕНЪ | СЪИ ПОПЪ ЛИ
ДИАКОНЪ, ЛИ К̄П(И)С(КО)ПЪ СЪНЪ-
МОМЪ . . .

Svatých apoštolů kánon 28. Byl-li některý biskup nebo kněz nebo jáhen právem zbaven své hodnosti pro zjevný¹ přestupek, a opovázil-li se opět vykonávat dřívější mešní službu, ten ať je úplně vyloučen z církve.

Antiochijského sněmu kánon 15. Byl-li některý biskup sněmem zbaven své hodnosti a kněz nebo jáhen svým biskupem, a opovázil-li se buď biskup nebo kněz nebo jáhen konat jakoukoli službu podle dřívějšího obyčeje, nesmí již doufat v opětné dosazení od jiného sněmu ani v možnost obhájení. Ale také všichni, kteří mají s ním společenství, ať jsou vyobcováni z církve, tím spíše vědí-li o rozsudku proti nim vynesném a opovazují-li se s nimi obcovat.

Antiochijského sněmu kánon 12. Jestliže některý kněz či jáhen svým biskupem zbavený hodnosti nebo biskup sněmem . . .²

^ccorreximus e corrupto мьньшеи U, меншеи J. ^dJ, om. U. ^{e-e}J, обѣта мѣстов mendose U. ^fприовщающа са J.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν κη'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἐφάσασθαι τῆς ποτε ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας, οὗτος παντάπασιν ἐκκοπέσθω τῆς ἐκκλησίας.

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν δ'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τολμήσειεν τι πρᾶξι τῆς λειτουργίας, εἴτε ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν προάγουσαν συνήθειαν, εἴτε ὁ πρεσβύτερος, εἴτε ὁ διάκονος, μηκέτι ἐξὸν εἶναι αὐτῷ μηδὲ ἐν ἑτέρῃ συνόδῳ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως μήτε ἀπολογίας χώραν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ πάντα ἀποβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα εἰ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προειρημένων ἐξενεχθεῖσαν τολμήσαιεν αὐτοῖς κοινωνῆσαι.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐς Ἀντιοχείᾳ) συνόδου κανὼν ιβ'. Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου . . .

XVII

¹ Slova *právem* a *zjevný* (*javě* a *pravědoju*) jsou v slov. textu přehozena.

² V Ust a Jas je jen počátek tohoto kánonu, podobného obsahem předcházejícímu Ant 4, pokračování zní v překladě takto: „opovázil se obtěžovat sluch císaře, ať by se měl obrátit k větší

XVIII ТИТЪЛ(Ъ) .IIĪ. (IA)KO NE ДО-
СТОИТЬ НИКОМОУЖЕ ПРИОБЫЧИТИ СА

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) АĪ. АЩЕ КТО С(ВА)Ц(Е)НИКЪ
СЫ СЪ ОТЛОУЧЕНЪМЪ С(ВА)Ц(Е)НИА
IAKO СЪ С(ВА)ЦЕНЪМЪ М(О)Л(И)ТВОУ
ТВОРИТЬ^a, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А) И ТЪ.

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) ВĪ. АЩЕ КОТОРЫИ С(ВА)Ц(Е)-
НИКЪ ЛИ ЛЮДИНЪ ВЪРНО^b ОТЛОУЧЕНЪ
БОУДЕТЬ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ, ШЪДЪ ЖЕ ВЪ
ИНЪ ГРАД(Ъ) ПРИЯТЪ БОУДЕТЬ БЕЗЪ
КНИГЪ ОУСТАВЛЕНЪХЪ^c, ДА ОТЛОУ-
ЧИТЬ СА ОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ И ^dТЪ, И-ИЖЕ
ЕСТЬ ПРІАЛЪ^d.

^e(А)ЩЕ ЖЕ ОТЛОУЧЕНЪ БОУДЕТЬ, И,
ПРОВЛЕЧЕТЪ С(А) ОТЛОУЧЕНИЮ КГО,
IAKO СЪЛГАНЪША И ПРЕЛЪЦЪША Ц(Ъ)Р-
К(Ъ)ВЪ В(О)Ж(И)Ю.

XVIII. titul. Že nikomu není dovoleno
stýkat se.

Svatých apoštolů kánon 11. Jestliže Ap 11
někdo je klerikem a koná modlitbu
s někým, kdo je zbaven svěcení, jakožto
s klerikem, ať i on sám je degradován.

Svatých apoštolů kánon 12. Jestliže Ap 12
některý klerik nebo laik správně vy-
loučený z církve¹ odejde do jiného
města a tam bude přijat bez doporuču-
jícího listu, ať je vyloučen z církve i on
i ten, kdo ho přijal.

Pakliže by již byl z církve vyloučen, Ap 13
ať se prodlouží jeho vyloučení, ježto
obelhal a obelstil církev boží.

Svatých apoštolů kánon 13. Jestliže Ap 16
biskup, u něhož se nacházejí, nic nedbá

XVIII *СОТВОРИТ(Ъ) J. ВЪЛИ ВЪРЕНЪ J. ОУСТАВНЫХ(Ъ) J. ^{a-d}J, corruptum тъ же КГОЖЕ
ПРИЯТЪ U. ^einscriptio canonis praecedit in J: С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КΑΝΟΝ(Ъ) ΠĪ. 'SI J

XVIII Τίτλος ιη'. Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τινὶ κοινωνεῖν...

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν ια'. Εἴ τις καθηρημένω, κληρικὸς
ὢν, ὡς κληρικῶ συννεύηται, καθαιρεῖσθω καὶ οὗτος.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν ιβ'. Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφω-
ρισμένος ἤτοι ἄδεκτος, ἀπελθὼν ἐν ἑτέρῳ πόλει, δεχθῆ ἄνευ γραμμάτων συστα-
τικῶν, ἀφοριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθεὶς.

^aΤῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν ιγ'.^a Εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη,
ἐπιτεινέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμός, ὡς ψευσαμένω καὶ ἀπατήσαντι ἐκκλησίαν θεοῦ.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν ις'. Ἐὰν δὲ ὁ ἐπίσκοπος, παρ'

XVIII ^{a-a} om. Cl, qui Ap 13 cum Ap 12 in unum Ap 12 congerit.

synodě a své domnělé právo přednést většinu shromáždění biskupů a jejich výrok přijmout, nedbá-li toho a obtěžuje císaře, není hoden žádného odpuštění a nemá mít možnost hájit se ani naději na opětné dosazení.“ Jen řecký rukopis La vynechává vše ostatní po *ἐπι μείζονα σύνοδον*. Tímto kánonem se vylučuje právo apelace z rozhodnutí provinciální synody biskupů. Kánony antiochijského jsou zároveň garancí nezávislosti církevního soudu na libovůli císaře. Srov. Суворов, *Об'јем* 305—7; F. Кор, *Въвој* 78, 109, 112. Úplný staroslověnský překlad tohoto Ant 12 kánonu je v Jefr 92b.

XVIII

¹ Nepřeloženo *ἤτοι ἄδεκτος*, nepřijatelný, tj. laik, který není hoden duchovního stavu.

С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) ГГ^f. АЩЕ ЛИ КЪП(И)С(КО)ПЪ, ОУ-
НЕГОЖЕ СОУТЬ, НИ ВЪ ЧТОЖЕ СТВОРЬ
ПРАЗДНЪСТВО ИХЪ ЗАПОВѢДАНУЮ
ИМЪ ВИНУОУ ПРИИМЕТЬ ІА С(ВА)ЩЕНЪИ,
ДА ОТЛОУЧИТЬ СА ІАКО КАЗАТЕЛЪ НЕ-
ПОДОВЕНЪ.

Ар 32 С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) ГГ^g. АЩЕ КОТОРЪИ ПОПЪ ЛИ
ДИАКОНЪ ОТ^h СВОЕГО КЪП(И)С(КО)ПА
ОТЛОУЧЕНЪ БОУДЕТЬ, НЕ ДОСТОИТЬ
КЕГО ИНОМОУ ПРИИМАТИ, НЪ ОТЛОУ-
ЧЪШЕМОУ И, АЩЕ НЕ ПО ПРИКЛЮЧАЮⁱ
ОУМРЕТЬ КЪП(И)С(КО)ПЪ ОТЛОУЧИВЪИ
КЕГО. |

21b ОТ ВТОРАГ(О) ΚΑΝ(ΟΝΑ) ΑΝΤΙΟΧΙ-
Ant 2 ΙΣΚ(Α)Γ(Ο) ΣΒΟΡΑ. ΝΕ ΔΟΣΤΟΙΤΗ ΟΒΨ-
ΨΙΤΙ ΣΑ ΣΨ ΟΤΛΟΥΧΕΝЪИΜΙ ΟΒΨΨΕ-
ΝΙΙΑ ΝΙ ВЪ ΔΟΜЪ ВЪΛΑΖΑΨΕ Μ(Ο)-
Л(И)ТВЪИ ТВОРИΤΙ, ΣΨ ΝΙΜΙЖЕ ВЪ
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВΙ ΝΕ ТВОΡΑΨΕ Μ(Ο)Л(И)-
ТВЪИ^j, ΝΙ ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ ПРИИΜΑΤΙ
ΣΨΒΙΡΑЮΨΙХЪ СΑ ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ
ИΝЪХЪ. ИЛИ ΙΑΒΙΤΗ СΑ КЪΤΕΡЪ КЪП(И)-
С(ΚΟ)ПЪ ЛИ ПОПЪ ЛИ ДΙΑΚΟΝЪ ПРИ-
ΟΒΨΨΑΙΑ СΑ ΟΒΨΨΕΝΙΙΑ ΟΤΛΟΥΧΕ-
ΝЪИХЪ, И ΣΨ ΔΑ ΝΕ ПРИΟΒΨΨΑΚЪΤΗ С(Δ)
ΟΒΨΨΕΝΙΙΑ ІАΚΟ ΡΑΖΜΨΨΑΙΑ ΚΑΝΟΝΑ
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪΝΑГО.

εκα J. ^hJ, om. U. ⁱприлоучаю J. ^jJ, motъы ергоге U.

ὧ τυγχάνουσι, παρ' οὐδέν λογισάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὀρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξεται αὐτοὺς ὡς κληρικούς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἀγίων ἀποστόλων) κανὼν λβ'. Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ^b ἐπισκόπου γένηται ^cἐν ἀφορισμῶ,^c τοῦτον μὴ ἐξεῖναι παρ' ἐτέρου δεχθῆναι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν ἐπίσκοπος.

^aΤῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐκ τοῦ β' κανόνος.^a Μὴ ἐξεῖναι δὲ κοινωεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, μηδὲ κατ' οἴκους εἰσιόντας συνεύχεσθαι τοῖς μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις, μηδὲ ἐν ἐτέρᾳ^e ἐκκλησίᾳ ὑποδέχεσθαι τοὺς ἐν ἐτέρᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ^f συναγομένους· εἰ δὲ φανείη τις ^gτῶν ἐπισκόπων^g ἢ πρεσβυτέρων^h ἢ διακόνωνⁱ ἢ ^jτις τοῦ κανόνος^j τοῖς ἀκοινωνήτοις κοινωῶν, καὶ τοῦτον ἀκοινωνήτον εἶναι, ὡς ἂν συγγέοντα τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας.

^b ἰδίου add. Mo Ne. ^{c-c} ἀφορισμένος Par Vati. ^{a-a} □' Ἐκ τοῦ β' καν. τῆς ἐν Ἀντ. συν. Βο (συν-om. Ne Cl). ^e om. Βο Mo Ne Ps. ^f om. Βο Mo Ne Ps. ^{g-g} ἐπίσκοπος Βο. ^h πρεσβύτερος Βο Ps. ⁱ διάκονος Βο Ps. ^{j-j} om. Βο.

² Slov. *prazdnъstvo* ... *vinu* je dvojí překlad řec. *ἀργίαν* a variantního *αἰτίαν*; výraz *vinu* byl původně patrně glosou, která byla v dalším opise včleněna do textu.

na přikázanou jim nečinnost² a přijme je jako kleriky, ať je zbaven hodnosti jakožto učitel nepořádný.

Svatých apoštolů kánon 16. Byli některý kněz nebo jáhen zbaven hodnosti od svého biskupa, nesmí ho přijmout jiný kromě toho, který ho suspendoval, ledaže by náhodou zemřel biskup, který ho suspendoval.

Z druhého kánonu antiochijského sněmu. Není dovoleno se stýkat s vyobcovanými ani vcházet do jejich domu a konat modlitby s těmi, kteří nekonají modlitby v církvi, ani přijímat do (jiné) církve ty, kteří nenavštěvují shromáždění v jiné církvi. Vyskytne-li se buď nějaký biskup nebo kněz nebo jáhen, který se stýká s vyobcovanými, ani ten ať není účasten církevního společenství, ježto porušuje církevní řád.

АНТИОХИЙСК(А)Г(О) СВОРА КАН(ОНЪ) ОЪ. АЩЕ КТО СВОИМЪ КЪП(И)С(КО)П(О)МЪ ОТЛОУЧЕНЪ БЫВЪ^к ОТ ПРИЧАСТИЯ, ДА НЕ БОУДЕТЬ ПРИАТЬ ПЪРВЪ^л ПРИСНО¹ ИНЪМИ^м, АЩЕ КГО САМЪ СВОИ КЪП(И)С(КО)ПЪ НЕ ПРИИМЕТЪ, ИЛИ СЪНЪМОУ БЫВЪШЮ, ПРИШЕДЪ ДА ОТВЪЩАЕТЪ. ПРЕПРЪВЪ ЖЕ СВОРА, ДА ПРИИМЕТЪ ДРОУГОЕ ОТРЕЧЕНИЕ, СЪ ОУСТАВЪ^п О ЛЮДЕХЪ И О ПОПЪХЪ И О ДЪАЦЪХЪ И О ВСЪХЪ ПРИЧЕТЪНИЦЪХЪ ДА ДЪРЖИМЪ БОУДЕТЬ.

XIX титъл(ъ) ѿї. Јако не достоитъ кѣп(и)с(ко)поу чюжихъ приимати

САРДАКЪИСК(А)Г(О) СВОРА(А) КАН(ОНЪ) ѿї. ОСИОУС КЪП(И)С(КО)ПЪ РЕЧЕ: И СЕ ЖЕ ВСИ ЗАПОВѢДАЕМЪ, ДА АЩЕ КОТОРЫИ КЪП(И)С(КО)ПЪ | ИЗЪ ИНОЯ ОБЛАСТИ ХОЩЕТЪ ЧЮЖЕГО^а СЛОУГОУ БЕ-СЛО(У)ЖЕНИА СВОЕГО КЪП(И)С(КО)ПА НА КЪТЕРЪ СТЕПЕНИ КГО ПОСТАВИТИ, НЕВЛАСТНО^б И НЕТВЪРДО^в ТАКОВОЕ ПОСТАВЛЕНІЕ ДА БОУ-

^кБОУДЕТ(Ъ) J. ¹om. J. ^мИНЪМ(Ъ) J. ^пи add. J. — **XIX** ^аJ, СВОЕГО errore U. ^{б-в}НИ ТВЕРДО J.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ) συνόδου κανὼν ζ'. Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀκοινωνήτος γέγονεν, μὴ πρότερον αὐτὸν παρ' ἐτέρων^κ δεχθῆναι, εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ παραδεχθῆι τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἢ συνόδου γενομένης ἀπαντήσας ἀπολογήσεται, πείσας τε τὴν σύνοδον καταδέξοιτο ἑτέραν ἀπόφασιν· οὗτος δὲ ὁ ὄρος καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ^м πρεσβυτέρων καὶ^п διακόνων καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενων^ο κρατεῖται.

XIX Τίτλος ιθ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἀλλοτρίους ὑποδέχεσθαι...

Τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κανὼν ιε'. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Καὶ τοῦτο δὲ πάντες ὀρίσωμεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροικίας βουλευθῆ ἀλλότριον ὑπηρέτην χωρὶς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εἰς τινα βαθμὸν καταστήσῃ, ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος^а ἢ κατάστασις ἢ τοιαύτη^а νομίζοιτο. εἴ^б τινες δὲ τοῦτο ἑαυτοῖς

^к ἐτέρῳ Co Ne, ἐτέρου Mos. ¹ om. Co. ^м ἐπὶ add. Mo Mos. ^п ἐπὶ add Mos. ^ο om. Co. — **XIX** ^{а-а} □ ἢ τοιαυτή καταστ. Mo Ps. ^б οἱ Ne Vi.

³ O kánonu Ant 6 srov. F. Kop, V ývoj 72.

XIX

¹ V Ust i Jas je zřejmě chyba: *be-slušeniya* místo *be-složeniya*, Jeفر 106a *be-sъvĕštaniya*. Srov. Ust 27a 13 *prilagaja se syngkatakathémenos*, což Jeفر 85a překládá *svlošivgi se*.

Antiochijského snĕmu kánon 76. Je-li Ant 6 někdo od svého biskupa vyloučen ze společenství církve, ať není přijat jinými ihned dříve, dokud jej nepřijme jeho vlastní biskup sám, nebo koná-li se snĕm, dokud se tam nedostaví a neobhájí se. Přesvědčí-li snĕm, ať přijme jiný soudní výrok. Toto nařízení ať se zachovává u laiků, knĕží a jáhnů a u všech kleriků.³

XIX. titul. Že biskup nesmí přijímat cizí ...

Sardického snĕmu kánon 15. Biskup Sard 15 Osius řekl: I to všichni nařizujeme, chce-li některý biskup na nějaký stupeň 22a duchovní hodnosti ustanovit cizího služebníka církevního bez dohody¹ s jeho biskupem, aby takové ustanovení bylo neúčinné a neplatné. Ti kdo jim to povolí, ať jsou od našich bratří a spolubiskupů napomenuti a pokáráni.

ДЕТЬ. ИЖЕ ЛИ СЕ ИМЪ ПОВЕЛАТЬ, ОТ БРАТИЯ И КЪП(И)С(КО)ПЪ НАШИХЪ И ВЪСПОМИНАТИ И ИСПРАВИТИ СЯ ДЪЛЖЪНИ СОУТЬ. ВСИ РЪША: СЕ ОУСТАВЪ И СЕ РОКЪ ДА ПОСТОИТЬ НЕПОДВИЖИМЪ.

Chalc 10 ХАЛКИДОНЪСКАГ(О) КАН(ОНЪ) І. НЕ ДОСТОИТЬ КЛИРИКОМЪ ВЪ Б ГРАДОУ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВОУ ДЪРЖАТИ ПО ТОМЪЖЕ. ОУЧИНЕНОУ БЫТИ, ВЪ НЕИЖЕ КЕСТЬ ПРЕЖЕ ОС(ВА)Ц(Е)НЪ И ВЪ ИЮЖЕ КЕСТЬ ПРЕВЪГЛЪ^c ІАКО БОЛЬША РАДИ ТЪЦІСЛАВЪНА ЖЕЛАНІА. ТВОРАЦІАІА ЖЕ СЕ ОУСТРОИТИ ВЪ СВОКІИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ, ВЪ НЕИЖЕ ИСПЪРВА С(ВА)Ц(Е)НИ БЪША, И ТОУ ТЪКМО СЛОУЖЬБОУ ТВОРИТИ. АЩЕ ЛИ ОУЖЕ КЕТЕРИ ПРИШЛИ БОУДОУТЬ ОТ ИНОІА ВО ИНОУ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ, СИРЪЧЬ СОУЦИХЪ ВЪ НЕИ МАРДОУРИИ ЛИ ПТИХИИ ЛИ СТРАНЪНОПРИАТИИ НЕ^d ПРИОВЪЦЕНІЕ ВЕЩІ. ДЪРЗАЮЩИМЪ ЖЕ ПО ОУСТАВЛЕНІИ СЕМЪ ВЕЛИКАГО И ВСЕЛЕНЪСКАГО СЪНЪМА ДЪІАТИ ЕЧТО ОТ НЪИНЪ РЕЧЕНЪИХЪ^e, ПОВЕЛЪ С(ВА)ТЪИ СВОРЪ, ДА | ОТПАДОУТЬ СВОКІА ЧЪСТИ.

сПРИВЪГЛЪ J. ^aνα εργοι U J. ^e-εχτο Ν(Υ)ΝΪ ΟΤΡΕΧΕΝΥΧ(Ъ) J.

ἐπιτρέψειαν, παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν καὶ ὑπομιμνήσκεσθαι καὶ διορθοῦσθαι ὀφείλουσιν. Ἄπαντες εἰρήκασιν. Καὶ οὗτος ὁ ὅρος στηκέτω ἀσάλευτος.

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι (συνόδου) κανὼν ι'. Μὴ ἐξεῖναι κληρικὸν ἐν δύο πόλεων κατὰ ταῦτόν κατατάττεσθαι ἐκκλησίαις, ἐν ἧ τε τὴν ἀρχὴν ἐχειροτονήθη καὶ ἐν ἧ προσέφυγεν, ὡς μεῖζονι δῆθεν, διὰ δόξης κενῆς ἐπιθυμίαν· τοὺς δέ γε τοῦτο ποιοῦντας ἀποκαθιστᾶν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἧ ἐξ ἀρχῆς ἐχειροτονήθησαν, καὶ ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν. εἰ μέντοι ἤδη τινες μετηνέχθησαν ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, μηδὲν τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας, ἤτοι τῶν ὑπ' αὐτῇ μαρτυρίων ἢ πτωχείων ἢ ξενοδοχείων, ἐπικοινωνεῖν πράγμασι. τοὺς δὲ τολμῶντας μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς ταύτης^c συνόδου πρᾶττειν τι τῶν νῦν ἀπηγορευμένων, ὥρισεν ἡ ἀγία σύνοδος ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

^c om. Bo Cl Mos.

² Ὶес. ὅρος je vyjádřeno dvakrát: *ustavъ* a *rokъ*; jeden z těchto výrazů byl asi původně glosou; Jefr 106a má *zarovědъ*.

³ Ὶес. *κατατάττεσθαι* je přeloženo dvakrát: *dържати* a *учинену быти*; srov. *учинети се за реч. таттеσθαι* v následujícím kánonu.

⁴ Celé místo je porušeno tím, že v slov. textu zůstalo nepřeloženo (*omissio ex haplographia*) řec. *μηδὲν τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας*, Jefr 33a *ni kъ čemuže prvvyja c(ъ)rk(ъ)ve* a místo záporky *ne* je omylem předložka *na*.

Všichni řekli: Toto nařízení a ustanovení² ať zůstane nezměnitelným.

Chalcedonského (sněmu) kánon 10. Kleriku není dovoleno, aby byl zapsán do katalogu duchovenstva³ v církvích dvou měst zároveň, i v tom, ve kterém byl dříve vysvěcen, i v tom, do něhož jakožto většího přeběhl z touhy po marné slávě. Kdo tak činí, ať jsou navráceni do své církve, v níž byli zprvu vysvěceni, a jen tam ať konají službu. Pakli již přešli někteří z jedné církve do druhé, ať nemají žádné účasti na záležitostech (dřívější církve),⁴ totiž na kaplích mučedníků v ní se nacházejících nebo chudobincích nebo útulcích pro cizince (*xenodochiích*). Opovázili-li se někteří po tomto ustanovení velikého a všeobecného sněmu činit něco z toho, co se nyní zapovídá, nařídil svatý sněm, aby pozbyli své hodnosti.

ХАЛКИДОНЪСКАГ(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) К̄. КЛИРИКОМЪ ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ НАРΕЧΕΝΟΜЪ, ΙΑΚΟЖΕ ΟΥΣΤΑΒΙΧΟΜЪ ΟΥЖЕ, ΝΕ ΔΟΣΤΟΙΤЪ ΟΥΧΙΝΑΤΙ ΣΑ ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ ΙΝΟΓΟ ΓΡΑΔΑ, ΝЪ ΠΡΕΒΥΒΑΤΙ ВЪ ΤΟΙ, ВЪ ΝΕΙЖЕ СΛΟΥЖИΤΙ СПΟΔΟΒΙША СΑ, ΡΑΖВѢ ТѢХЪ, ΙЖЕ ПОГОУΒΙША СВОЈА Ο(ΤЪ)ЧЪСТВА Ι ΠΟ ΝΟΥЖΙ ВЪ ΙΝΟΥ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ ΠΙΡШΙΛΙ ΒΟΥΔΟΥΤЪ. ΑЦЕ ΛΙ ΚΟΤΟΡЪΙΙ ΚΠ(Ι)С(ΚΟ)ΠЪ ΠΟ ΖΑΠОВѢΔΙ СЕΙ ΙΝѢМЪ ΚΠ(Ι)С(ΚΟ)Π(Ο)ΜЪ ΟΒΛΑΔΑΕΜΑ ΠΙΡΙΜΕΤЪ ΚΛΙΡΙΚΑ, ΔΑ ΒΟΥΔΕΤЪ ΒΕЗЪ ΟΒΥЦΕΝΙΙΑ Ι ΠΙΡΙΑΤЪΙΙ Ι ΠΙΡΙΜЪΙΙ, ΔΟΝΔΕЖЕ ΠΙΡШЪДЪ ΚΛΙΡΙКЪ ВЪ СВОЮ ВЪЗВРАΤΙΤЪ СΑ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ.

XX ТИТЪЛ(Ъ) К̄. ΙΑΚΟ ΝΕ ΔΟΣΤΟΙΤЪ ΚΛΙΡΙКОМЪ ΒΕΖ ΒΟΛѢ СВОЕГО ΚΠ(Ι)С(ΚΟ)ΠΑ

С(ΒΑ)ΤΥΙΧ(Ъ) ΑΠ(Ο)С(ΤΟ)Λ(Ъ) ΚΑΝ(ΟΝЪ) Β̄. ΑЦЕ ΚΟΤΟΡЪΙΙ ΠΟΠЪ ΛΙ ΔΙΑΚΟΝЪ ΛΙ В СΑΚ(Ъ)^а ΠΙΡИЧА С(ΒΑ)ΤΑГО ΟΣΤΑΒΛЪ СВОЕ ΜѢΣΤΟ ВЪ ΙΝΟΥ ΟΒΛΑΣΤЪ ΙΔΕΤЪ Ι ВСАЧЪСКЪΙ ΠΡΕШЪДЪ^б ЖΙΒΕΤЪ ВЪ ΙΝΟΙ ΟΒΛΑΣΤΙ ΒΕС ΠΟΒΕΛѢΝΙΙΑ СВОЕГО ΚΠ(Ι)С(ΚΟ)ΠΑ, СЕ-

XX ^аJ, вса mendose U. ^бпришед(ъ) J.

Chalcedonského sněmu kánon 20. Klerici přidělení službou k církvi, jak jsme již nařídili, nesmějí být připsáni k církvi jiného města, nýbrž mají zůstat v té, ve které byli uznáni hodnými sloužit, vyjma ty, kteří ztratili svou vlast a z nezbytí přišli do jiné církve. Podle toho nařízení, přijme-li některý biskup klerika patřícího pod moc jiného biskupa, ať jest vyobcován i přijatý i ten, kdo ho přijal, dokud se příšlý klerik nenavráťi do své církve.

22b
Chalc 20

XX. titul. Že klerici nesmějí bez dovolení svého biskupa . . .

Svatých apoštolů kánon 2. Opustí-li některý kněz nebo jáhen nebo kdokoli z posvátného kléru své místo a odejde do jiné diecéze a zcela se přestěhuje a žije v jiné diecézi bez dovolení svého biskupa, tomu již potom nedovolujeme konat služby boží, zvláště vyzývá-li

Ap 15

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Χαλκηδόνι) συνόδου κανὼν κ'. Κληρικοὺς εἰς ἐκκλησίαν τελοῦντας, καθὼς ἤδη ὠρίσαμεν,^α μὴ ἐξεῖναι εἰς ἄλλης πόλεως τάττεσθαι ἐκκλησίαν, ἀλλὰ στέργειν ἐκείνην, ἐν ἣ λειτουργεῖν^ε ἐξ ἀρχῆς^ε ἠξιώθησαν, ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες ἀπολέσαντες τὰς ἰδίας πατρίδας ἀπὸ ἀνάγκης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν μετῆλθον. εἰ δέ τις ἐπίσκοπος μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον ἄλλω ἐπισκόπῳ προσήκοντα δέξεται κληρικόν, ἔδοξεν ἀκοινώνητον εἶναι καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεχόμενον,^ς ἕως ἂν ὁ μεταστὰς κληρικὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανέλθῃ ἐκκλησίαν.

XX Τίτλος κ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν κληρικοὺς παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐπισκόπου...

Τῶν ἀγίων ἀπ.στόλων κανὼν ιε'.^α Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὄλωσ τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι, καὶ παντελῶς διαστὰς διατρέβοι ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα προσκαλουμένου αὐτὸν τοῦ^β

^{α-α} Γ] ὠρίσ. ἤδη Βο. ^{ε-ε} om. Βο. ^ς δεξάμενον Со. — XX ^α <ι>β' Βο, ιβ' Μο^ς. ^β ἰδίου add. Μο.

МОУ ВЕЛИМЪ ПО ТОМЪ НЕ ТВОРИТИ СЛОУЖЬБЫ, ПАЧЕ ЖЕ АЩЕ СЪБЪДИТЬ И^с КЪП(И)С(КО)ПЪ СВОИ ВЪЗВРАТИТИ СА И НЕ ПОСЛОУШАЮТЪ КЪГО ПРЕБЫ|ВАЮИ ВЪ БЪЩИНН^д. ТАКОВЪИИ 23а ЯКО ПРОСТЪ ЛЮДИНЪ ДА ПРИИМЕТЪ ОБЪЩЕНИЮ.

Ар 33 С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) ЛГ^е. НИКДИНОГО ОТ СТРАНЪНЪХЪ КЪП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОПОВЪ ЛИ ДИАКОНОВЪ БЕ-СЪСТАВЪНИКЪ НЕ ПРИМАТИ. ИМОУЩЕИ ЖЕ Я ДА ИСПЫТАНИ БОУДОУТЬ, И АЩЕ БОУДОУТЬ ПРОПОВЪДЪНИЦИ ВЪРЪ ПРАВЪИ, ДА ПРИАТИ БОУДОУТЬ. АЩЕ ЛИ НИ, ТЪ ДАТИ ИМЪ, КЪЖЕ ИМЪ КЪСТЬ ТРЕВЪ, А ВЪ ОБЪЩЕНИЮ ИХЪ НЕ ПРИМАТИ. МНОГО БО НА ВЪСХЪЩЕНИИ БЫВАЮТЪ.

Chalc 13 ХАЛКИДОНЪСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) К̄. СТРАНЪНЪИМЪ КЛИРИКОМЪ И АНАГНОСТОМЪ ВЪ ДРОУЗЪИ ОБЛАСТИ БЕ-СЪСТАВЪНЪХЪ КНИГЪ СВОЮГО КЪП(И)С(КО)ПА НИКАКО ЖЕ^г ДОСТОИТЬ СЛОУЖЬБЫ ТВОРИТИ.

Chalc 23 ХАЛКИДОНЪСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) К̄Г. ПРИДЕ ВЪ СЛОУХЪ С(ВА)ТАГО СВОРА, ЯКО КЛИРИЦИ И МНИСИ ЕТЕРИ, НИЧТОЖЕ ПРИИМЪШЕ ОТ СВОЮГО КЪП(И)С(КО)ПА, КЪСТЬ ЖЕ ЯКО И ОТЛОУЧЕНИ БЪВЪШЕ^в ИМЪ ЯКО И ОБЪЩЪНИА, ДОХОДАТЬ ВЪ Ц(Ъ)С(А)РЬ-

jej jeho biskup, aby se vrátil, a on neuposlechne, setrvává v takové vzpouře. Takový ať je jako prostý laik vázán do společenství církve.

Svatých apoštolů kánon 33. Nikdo z cizích biskupů nebo kněží nebo jáhnů se nemá přijímat bez doporučujících listů. I ti, kteří je mají, ať jsou přezkoušeni, a jsou-li hlasateli pravé víry, ať jsou přijati. Pakliže nikoli, budiž jim poskytnuto, co potřebují, ale do společenství církve ať se nepřijímají. Neboť mnoho se děje s úskokem.

Chalcedonského sněmu kánon 20. Cizí klerici a anagnosté nesmějí bez doporučujících listů svého biskupa nikterak konat služby v jiné diecézi.

Chalcedonského sněmu kánon 23. Svátý sněm se doslechl, že někteří klerici a mniši, aniž k tomu dostali povolení od svého biskupa, ano dokonce i takoví, kteří byli jím vyobcováni, přicházejí do císařského sídelního města a dlouho se v něm zdržují a působí

^{с-с}J, вѣдѣть еггоге U. ^дJ, вѣщинн U. ^ел̄е J. ^гне add. J. ^ввѣвшѣ J.

ἐπισκόπου^с οὐχ ὑπακούσειεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ, ὡς λαϊκὸς μέντοι ἐκεῖσε^д κοινω-
νεῖτω.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν λγ'. Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι, καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν ἀνακρινέσθωσαν· καὶ ἐὰν μὲν ὥσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδέχεσθωσαν, εἰ δὲ μήγε, τὰ πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωλίαν αὐτοῦς μὴ προσδέχεσθε· πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Χαλκηδόνι) συνόδου κανὼν ιγ'. Ξένους κληρικοὺς καὶ ἀναγνώστας ἐν ἑτέρᾳ πόλει δίχα συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου μηδὲ ὄλως μηδαμοῦ λειτουργεῖν.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Χαλκηδόνι) συνόδου κανὼν κγ'. Ἦλθεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες, μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ

^с ἐπανελεθεῖν add. Ne Mos Cl. ^д om. Bo Co.

СТВОУЮЩИИ ГРАДЪ) И МНОГО ВЪ НЕМЪ ЖИВОУТЬ, МЪЛВЫ ТВОРАЩЕ И МАТОУЩЕ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНОЕ ОУСТРОЕНИЕ И ВЪЗМОУЩАЮЩЕ ДОМЫ КЪТЕРЫХЪ. ОУСТАВИ ОУБО С(ВА)ТЫ|И СБОРЪ, ДА ТАКОВЫМЪ ВЪСПОМАНЕТЪ ПРЪВЪЕ^h ЕКЪДИКЪ С(ВА)ТЫИА Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ КОСТАНИНА ГРАДА, ДА ОТИДОУТЬ ИЗ ГРАДА, АЩЕ ЛИ ВЪ ТЪХЪ ВЕЩЕХЪ ПРЕБЫВАЮТЬ БЕСТОУДЪСТВОУЮЩЕ, ТО ДА И НЕ ПО ВОЛИ ИХЪ ИЖДЕНЕТЪ Я ЕКЪДИКЪ МЪЗДЪНИКЪ ДА НА СВОЯ МЪСТА КОЖДО ИДЕТЬ.

ЛАОДИКИИСКАГ(О) СБОР(А) КАН(ОНЪ) М̄А. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ КЪП(И)С(КО)ПОУ ЛИ КЛИРИКОУ БЕС КАНОНЪНЪИХЪ ГРАМОТЪⁱ ХОДИТИ.

ХАЛКИДОНЪСК(А)Г(О) СБОР(А) КАН(ОНЪ) М̄В. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ С(ВА)Ц(Е)НИКОУ ЛИ КЛИРИКОУ БЕС ПОВЕЛЪНИА КЪП(И)С(КО)ПЛА ХОДИТИ^j.

různice a zmatky v církevním pořádku a zneklidňují i domácnosti některých lidí. Svatý sněm tudíž nařídil, aby napřed ekdikⁱ svaté církve města Konstantinova takové vyzval, ať odejdou z města. Budou-li pokračovat nestoudně v těchto neplechách, ať týž ekdik je i proti jejich vůli vyžene a každý ať se vrátí na své místo.

23b

Laodicejského sněmu kánon 41. Že biskup² nebo klerik nesmí cestovat bez kanonických listů.

Laod 42

Chalcedonského sněmu kánon 42. Že kněz² nebo klerik nesmí cestovat bez nařízení svého biskupa.

Laod 41

^hJ, ПРАВЪ ергоге U. ⁱНИ КНИГЪ) add. J. ^jотходити J.

ιδίου επισκόπου, ἔστι δὲ ὅτε^e καὶ ἀκοινωνῆτοι γενόμενοι παρ' αὐτοῦ, καταλαμβάνοντες^f τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν^g ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρέβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀνατρέποντές τε οἴκους τινῶν. ὤρισε τοίνυν ἡ ἅγια σύνοδος τοὺς τοιοῦτους ὑπομιμνήσκεισθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγιωτάτης^h ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως· εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδίκου ἐκβάλλεσθαι καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ) κανὼν μβ'.ⁱ "Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κανονικῶν γραμμᾶτων ὀδεύειν.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν μα'.^j "Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κελεύσεως ἐπισκόπου ἀποδημεῖν.

^e ὅτι Co Bo Mos. ^f καταλαμβάνουσι Bo. ^g πόλιν Bo. ^h ἁγίας Cl. ⁱ μα' Co Bo Mos. ^j μβ' Co Bo.

XX

¹ Ἔс. ἐκδικος je přeloženo dvěma výrazy: Ust 23b 2 *ekdikъ* a ib. 7 *mъzdnikъ*, což je zkomo-lenina рѹв. *mъstѣnikъ*.

² Za řec. *ἱερατικός* je v Laod 41 *sveštenikъ*, v Laod 42 *episkopъ*. Hefele I, 771 v obou případech překládá ‚ein höherer oder niederer Kleriker‘, Hefele-Bén I, 2, 1020: un clerc d'un degré supérieur ou inférieur; Milaš II, 95: sveštena osoba ili klerik.

XXI ТИТЪЛ(Ъ) К̄А. О ХОРЪЕП(И)С-(КО)ПѢ И О ПОПѢХЪ ЛЮДЪСКЪИХЪ...

Апс 13 АНТИОХИИСК(А)Г(О) СБОР(А) КАН(ОНЪ) К̄. ХОРЪЕП(И)С(КО)П(О)МЪ НЕ ДОСТОИТЬ ПРОЗВУТЕРЪ НИ ДИАКОНЪ НА С(ВА)Ц(Е)НИИ.

Ар 55 **XXII** ТИТЪЛ(Ъ) К̄В. ЈАКО ПОДОВАЮТЬ ПОПОМЪ И ВСѢМЪ КЛИРИКОМЪ

С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) К̄З. АЦЕ КОТОРЪИ КЛИРИКЪ ДОСАДИТЬ^а ЕП(И)С(КО)ПОУ, ДА ИЗВЕРЖЕТЪ С(А). КНАЗЮ БО ЛЮДИИ СВОИХЪ НЕ РЕЧЕШИ ЗЛА.

Ар 31 С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) К̄А. АЦЕ КОТОРЪИ ПОПЪ НЕВРЕЖЕТЪ^б О СВОЕМЪ ЕП(И)С(КО)ПѢ, БЕЗЪ ЕП(И)С(КО)ПА СБОРЪ ТВОРИТЬ НИ ПРИ ЧЕМЪЖЕ НЕ ЗАРА О СВОЕМЪ |
24а ЕП(И)С(КО)ПѢ, ДА ИЗВЕРЖЕТЪ С(А), ЈАКО ПРОЗОРИВЪ^с И ОБИДЛИВЪ ЮСТЬ.

XXI. titul. O chorepiskopech a o venkovských kněžích ...

Antiochijského sněmu kánon 20. Chorepiskopům není dovoleno světit kněze ani jáhny.¹

XXII. titul. Že kněží a všichni klerici mají ...

Svatých apoštolů kánon 57. Potupí-li některý klerik biskupa, ať je zbaven hodnosti. Neboť knížeti lidu svého nebudeš zlořečit (A 23, 5).

Svatých apoštolů kánon 31. Nedbá-li některý kněz na svého biskupa a bez biskupa utvoří sbor¹ ačkoli nemůže nic vytýkat svému biskupu,² ať je zbaven své hodnosti, ježto je ctižádstivec a násilník. Podobně i všichni ostatní klerici, kteří se k němu přidali.

XXI ^аΠΡΕΣΒΥΤΕΡЪ J. — **XXII** ^асвоёмu add. J. ^бНЕРАЖДЪ J. ^сΠΡΕЗОРИВЪ J.

XXI Τίτλος κα'. Περὶ χωρεπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἐπιχωρίων...

Τῆς ἐν Ἀγκύρα^α συνόδου κανὼν ιγ'. Χωρεπισκόπους μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν.

XXII Τίτλος κβ'. Περὶ τοῦ δεῖν τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ κλήρῳ...

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἀγίων ἀποστόλων) κανὼν νε'.^α Εἴ τις κληρικὸς ὕβρισει τὸν ἐπίσκοπον,^б καθαιρείσθω. "Ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς" (Act 23, 5).

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λα'. Εἴ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου χωρὶς συναγάγῃ καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πῆξει, μηδὲν κατεγνωκῶς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρείσθω ὡς φίλαρχος (τύραννος

XXI ^а Ἀντιοχεῖα Co. — **XXII** ^а vs' Mo Bo Mos Ps. ^б αὐτοῦ add. Vi.

XXI

¹ V slov. textu je třeba doplnit patrně *priimati*. Druhá část kánonu, která působila značné obtíže interpretační, je v slov. překladu vynechána. Srov. Hefele I, 231–3; Hefele-Bén I, 1, 314; Milaš II, 13–16.

XXII

¹ Za tím zůstalo nepřeloženo καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πῆξει Jefr 15b i oltarъ drugyi postavitiъ.

² Za tím nepřeloženo ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, Jefr 15b vъ bl(a)gouérii i pravъdě.

ТАКОЖЕ И ПРОЧИИ ПРИЧЕТНИЦИ С(ВА)-
Ц(Е)НИА, ꙗкоже са ꙗмь и при-
ложило ихъ. аще ли боудоуть
простии людии, да отлоучать са.
се же по ꙗдиномъ и вторѣмъ и тре-
тиемъ молении^d еп(и)с(ко)па да
бывають.

АНТИОХИИСК(А)Г(О) СБОР(А) КА-
Н(ОНЪ) Ё. аще которъи попъ ли
диаконъ нерожъ о еп(и)с(ко)пѣ
своемъ отлоучить са от ц(ъ)рк(ъ)ве
и особъ створить сборъ олтарь по-
ставивъ, еп(и)с(ко)поу призы-
ваюцю и не послушають^e и не
рачить повиноти са ꙗмоу и по-
слушати^f пѣрвѣю, второю зо-
воюцю ꙗго, отврѣци и отиноуть
и к томю слоужениа не оулоу-
чити ни же моци прияти тояже
ч(ъ)сти. аще ли пребывають мѣлва
и маты ц(ъ)рк(ъ)вь, вѣнѣшнню
властью ꙗко матежника отвра-
щати са ꙗго.

XXIII титъл(ъ) k̄ḡ. ꙗко не до-
стоить диакономъ преже поповъ

НИКЕИСК(А)Г(О) СБОР(А) КАН(ОНЪ)
II. приде въ с(ва)тъи великыи
сборъ, ꙗко въ ѿгрѣхъ мѣстѣхъ
и градѣхъ попомъ диакони добро-

^dмолениемъ ергоге UJ. ^eслушасть(ъ) J. ^fJ, послушають mendose U.

γάρ ἐστιν^c καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται, οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφο-
ριζέσθωσαν· ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην τοῦ ἐπισκόπου παράκλησιν
γινέσθω.

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν ε΄. Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος καταφρο-
νήσας ^aτοῦ ἰδίου ἐπισκόπου^a ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ συνήγαγε
καὶ θυσιαστήριον ἔστησε, καὶ τοῦ ἐπισκόπου προσκαλουμένου ἀπειθοίη καὶ μὴ
βούλοιο αὐτῷ πείθεσθαι μηδὲ ὑπακούειν, πρῶτον καὶ δεύτερον καλοῦντι, τοῦτον
καθαιρεῖσθαι παντελῶς καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν μηδὲ δύνασθαι λαμβάνειν
τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν. εἰ δὲ παραμένοι θορυβῶν καὶ ἀναστατῶν τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τῆς
ἕξωθεν ἕξουσίας ὡς στασιώδη αὐτὸν ἐπιστρέφεισθαι.^e

XXIII Τίτλος κγ΄. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν διακόνους πρὸ τῶν ἐπισκόπων...

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανὼν ιη΄. Ἐλθεν εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον,
ὅτι ἐν τισι τόποις καὶ πόλεσι τοῖς πρεσβυτέροις ^aτὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι^a

^c ὡσαύτως δὲ add. Co. ^{a-a}□ τοῦ ἐπ. τοῦ ιδ. Co. ^e ἀποστρέφεισθαι Ne Ps. — XXIII ^{a-a}□ οἱ
διάκ. τ. εὐχαρ. Ne.

Budou-li to laici, ať jsou vyloučeni. To
ať se stane po prvním, druhém a třetím
napomenutí biskupově.

Antiochijského sněmu kánon 5. Opo-
vrhne-li některý kněz nebo jáhen svým
biskupem a odloučí se od církve
a utvoří si zvlášť svůj sbor a postaví
oltář, a když jej biskup povolá, ne-
uposlechne a nechce se mu podrobit
a poslechnout, když ho volá po prvé
a po druhé, ať je úplně degradován a ať
již nedostane službu a nemůže opět
nabýt téže hodnosti. Působí-li dále ne-
pokoje a zmatky v církvi, ať je jako
buřič světskou (vnější) mocí napraven.

Ant 5

XXIII. titul. Že jáhnové se nesmějí
před kněžími...

Nicejského sněmu kánon 18. Do-
neslo se svatému velikému sněmu, že
v některých místech a městech kněžím
podávají eucharistii jáhni, což ani ká-

Nic 18

24b ДАРЪСТВИЕ ДАЮТЬ, ЯКОЖЕ НИ КА-
 NONЪ | НИ ОБЫЧАИ ПРЕДАТЬ, ДА
 НЕ^a ИМОУЩЕИ ВЛАСТИ ПРИНОСИТИ
 ПРИНОСАЩЕМЪ ТЪМЪ ДАЮТЬ ТЪЛО
 Х(РИ)С(ТО)ВО. И ТО ЖЕ СКАЗАНО
 БЫС(ТЬ), ЯКО ЯТЕРИ ОТ ДИАКОНЪ^b
 ПРЕЖЕ ЕП(И)С(КО)ПЪ БЛ(А)ГОДАРЪСТ-
 ВИИ ПРИКАСАЮТЬ С(А). СИ ОУВО ВСА
 ДА ОТИМОУТЬ С(А) И ДА ПРЕБЫВАЮТЬ
 ДИАКОНИ ВЪ СВОИХЪ МЪРАХЪ ВЪ-
 ДОУЩЕ, ЯКО ЯП(И)С(КО)ПОУ СЛОУГЪ
 СОУТЬ, А ПОПОВЪ МЪНЪШЕ СОУТЬ^c.
 ДА ПРИЕМЛЮТЬ ЖЕ ПО ЧИНОУ БЛ(А)-
 ГОДАРЕНИЮ^d СЪ ПОПЫ, ЛИ ПОПОУ
 ДАЮЩЮ ИМЪ ЛИ ЕП(И)С(КО)ПОУ. НИ
 СЪДАТИ ЖЕ СЪ ПОПЫ ДОСТОЙНО ЯСТЬ
 ДИАКОНОМЪ, ЧРЕСЪ ЗАКОНЪ БО ЯСТЬ
 И ЧРЕСЪ ЧИНЪ БЫВАЮМОЮ. АЩЕ ЛИ
 КТО НЕ ХОЩЕТЪ ПОКОРИТИ С(А)^e ПО
 СИХЪ ОУСТАВЪХЪ СВОРЪНЪХЪ, ДА
 ОСТАНОУТЬ^f ДИАКОНЪСТВИЯ.

Laod 20 ЛАОДИКИСКАГ(О) СВОРА КАН(ОНЪ)
 К. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ ДЪЯКОУ ПРЕДЪ
 ПОПОМЪ СЪДАТИ, НЪ ПОВЕЛЪНИЕМЪ
 ПОПОВОМЪ СЪДАТИ. ТАКО ЖЕ И ДИАКО-
 НОМЪ ИМЪТИ Ч(Ь)СТЬ ОТ СЛОУГЪ
 ВСЪХЪ И^g КЛИРИКЪ.

XXIII ^aJ, om. U. ^bи add. J. ^com. J. ^dБЛ(А)ГОДАРСТВИЕ J. ^eи add. J. ^fОСТАНЕТ СА J.
^gJ, om. U. ^hJ, къ ergore U.

διδόασιν, ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν τούτους^b τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. κακεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἄπτονται ταῦτα μὲν οὖν πάντα περιαιρείσθω, καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι ἐν τοῖς οἰκείοις μέτροις, εἰδότες, ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσὶ, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι.^c λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου διδόντος αὐτοῖς ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μηδὲ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις· παρὰ κανόνα γὰρ ^aκαὶ παρὰ τάξιν ἐστὶ^d τὸ γινόμενον· εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τούτους τοὺς ὄρους, πανέσθω τῆς διακονίας.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν κ'. "Οτι οὐ δεῖ διάκονον ἔμπροσθεν πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἀλλὰ μετὰ κελεύσεως τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι· ὁμοίως δὲ ἔχειν τιμὴν καὶ τοὺς διακόνοους ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν καὶ πάντων τῶν κληρικῶν.

^b τούτοις Bo. ^c om. Par Vati. ^{a-d} ἐστὶ καὶ παρὰ τάξ. Co.

XXIII

¹ *Služebníky* jsou míněni patrně podjáhní, jak vysvětluje z dalších kánonů nicejských. Srov. Hefele I, 764; Hefele-Bén I, 2, 1011.

nonem ani obyčejem není dosvědčeno, totiž aby ti, kdo nemají moc obětovati, podávali obětujícímu Tělo Kristovo. I to bylo oznámeno, že někteří z jáhnů přijímají eucharistii dřív než biskupové. To tedy všechno ať přestane a jáhni ať se drží v svých mezích vědouce, že jsou služebníky biskupovými a menšími než kněží. Ať přijímají eucharistii podle pořádku s kněžími a ať jim podává buď kněz, nebo biskup. Ani sedat s kněžími nesmějí jáhni, a děje-li se tak, je to proti zákonu a proti pořádku. Nechce-li se kdo po těchto nařízeních sněmovních podrobit, ať je zbaven jáhenství.

Laodicejského sněmu kánon 20. Že si jáhen nesmí sedat v přítomnosti kněze, nýbrž má si sednout až na pokyn kněze. Podobně i jáhnové mají mít čest ode všech služebníků¹ a kleriků.

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) $\bar{N}z$. АЩЕ КОТОРЫИ КЛИ-
РИК(Ъ)^h ДОСАДИТЬ ПОПОВИ ЛИ ДИА-
ΚΟΝΟΥ, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(Δ).

XXIV тител(ъ) $\bar{K}d^a$. О С(ВА)Ц(Е)-
НИИ ЖЕНЬСТЪМЪ И О СЪВЪКОУПЛА|Ю-
ЩИХЪ СА СЪ МОУЖИ ПО С(ВА)Ц(Е)НИИ

ΛΑΟΔΙΚΕΗΣ ΚΑΙ Γ(Ο) ΣΒΟΡΑ ΚΑΝ(ΟΝЪ)
. $\bar{M}d$. ДИЯΚΟΝΙΣЪ НЕ ДОСТОИТЬ С(ВА)-
ТИТИ ЖЕНЪ ПРѢЖЕ \bar{M} ДЪТ(Ъ), ТО
И ТОУ СЪ ИСПЫТАНИЕМЪ^b. АЩЕ ЖЕ
ПРИИМЪШИ С(ВА)Ц(Е)НИЕ И ЛЪТО
ПРЕБЫВЪШИ ЮДИНО ВЪ СЛОУЖЪБЪ^c
И ПОСАГНЕТЪ ЗА МОУЖЪ ОТВЪРГЪШИ
СА БЛ(А)Г(О)Д(АТ)И Б(ОЖ)ИЯ, ДА БОУ-
ДЕТЬ ПРОКЛАТА И СЪ МОУЖЕМЪ ЮЯ.

С(ВА)Т(А)ГО ВАСИЛЬЯ ΚΑΝ(ΟΝЪ) Θ.
ВЪДОВИЦИ ЖЕ ИЗБРАНЪИ ВЪ ЧИСЛО
ВДОВЪ, СИРЪЧЪ СЛОУЖАЦИ ПОДЪ
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЬЮ, СОУДИ АП(О)С(ТО)ЛЪ
ПАВЕЛЪ ПОСАГАЮЩИ^d ПРЕЗРЪНЕ^e
БЫТИ.

XXIV ^aJ, om. U. ^bискоусным(ъ) add. J. ^cслоужени J. ^dcorreximus e corrupto по-
лагаючи U, полагающих(ъ) J. ^eJ, презорьнѣ ergo U.

*Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν νς'.^e Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διά-
κονον, ἀφοριζέσθω.*

XXIV Τίτλος κδ'. Περὶ χειροτονίας γυναικῶν, καὶ τῶν μετὰ χειροτονίαν ἀνδράσ
συναπτομένων...

*Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν ιε'. Διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ
ἐτῶν τεσσαράκοντα καὶ ταύτην μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας. εἰ δέ γε δεξαμένη τὴν
χειροτονίαν καὶ χρόνον τινὰ παραμείνασα τῇ λειτουργίᾳ ἑαυτὴν ἐπιδῶ γάμῳ, ὑβρί-
σασα τὴν τοῦ θεοῦ χάριν, ἢ τοιαύτῃ ἀναθεματιζέσθω μετὰ τοῦ αὐτῆ συναφθέντος.*

*Τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανὼν θ'. Χήραν δὲ τὴν καταλεγείσαν εἰς τὸν ἀριθμὸν
τῶν χηρῶν, τουτέστιν τὴν διακονουμένην ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἔκρινεν ὁ ἀπόστολος
Παῦλος (1Τ 5, 14) γαμουμένην παρορᾶσθαι.*

^e νς' *Mo Mos Ps.*

XXIV

¹ V řec. textu „nějaký čas“.

² Milaš II, 381: koja se izdržava crkvom.

³ Čtení *Ust prezorně* je zřejmě koruptela, původní je čtení *Jas prezrěne* (= -ně) „pominuta“, tj. zamítnuta nebo propuštěna, jak usoudil již H. F. Schmid, *Die Nomokanonübersetzung* 76; Milaš l. c. překládá „da se napustí“, Sreznevskij, *Materialy bez popečeniya*; Jefr 189a má *nebrěšti* (sc. *vzdovicju*). — Ostatní text kánonu je shodně s většinou rukopisů řeckých v *Ust a Jas* vypuštěn; překlad celého kánonu je v Jefr 189a.

Svatých apoštolů kánon 57. Potu- Ap 56
rí-li některý klerik kněze nebo jáhna,
ať je vyobcován.

XXIV. titul. O svěcení žen a o vdávající- 25a
cích se za muže po svěcení ...

Laodicejského sněmu kánon 44. Za Chalc 15
diakonisu nemá být svčena žena před
40tým rokem, a i tehdy až po pečlivé
zkoušce. Jestliže však po přijetí svěcení
setrvá jeden rok¹ ve službě a pak opo-
vrhne milostí boží a vdá se za muže,
ať je prokleta i se svým mužem.

Svatého Basilia kánon 9. O vdově Bas 9/24
zařazené do počtu vdov, to jest sloužící
pod církví,² vdá-li se,³ usoudil apoštol
Pavel (1T 5.14), aby byla pomínuta.

XXV ТИТЪЛ(Ъ) КĚ. О ОБРАЗѢ С(ВА)-
Щ(Е)НИА И О ТѢХЪ, ИХЪЖЕ НЕ ДО-
СТОИТЬ С(ВА)ЩАТИ

Laod 5 ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ С(ВА)Щ(Е)НИЮ^a
ПРЕДЪ ПОСЛОУШАЮЩИМИ ВЪИВАТИ.

Neoc 11 ЛАОДИКИИСКАГ(О) СВОРА КАН(ОНЪ)
АІ. ПОПЪ ПРЕЖЕ ЛІ ЛѢТ(Ъ) ДА НЕ БОУ-
ДЕТЬ С(ВА)Щ(Е)НЪ, АЩЕ И ЗѢЛО ДО-
СТОИНЪ КѢСТЬ ЧЛ(О)В(Ѣ)КЪ ТЪ. Г(ОС-
ПОД)Ъ БО ВЪ Л^b КР(Ъ)СТИ СА И ОУЧИТИ
НАЧАТЬ.

Ap 17 С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) ЗІ. АЩЕ КТО ПРИЛѢПЕНЪ
БОУДЕТЬ ВЪ ЖЕНОУ ПО КР(Ъ)Щ(Е)НИИ
ЛИ ЖЕНИМОУ ИМѢЛЪ, НЕ МОЖЕТЪ
ВЪИТИ НИ ЕП(И)С(КО)ПЪ НИ ПОПЪ НИ
ДИАКОНЪ НИ С^cВСАКЪ С(ВА)Щ(Е)-
НИКЪ^c. |

25b Ap 18 ТѢХЪЖЕ КАН(ОНЪ) ІІ. АЩЕ КТО
ВДОВОУ ПОИМЕТЪ ИЛИ ПОДЪПѢГОУ ЛИ
РАБОУ ЛИ СВОДЪНИЦЮ^d, ТАКОЖЕ ДА
НЕ БОУДЕТЬ НИКЪИИЖЕ С(ВА)ЩЕНИКЪ.

XXV ^aс(ва)щением(ъ) J. ^bлѣтъ add. J. ^c-с(ва)к(о) с(ва)щениъ J. ^dсвободн(о)у ergo J.

XXV Τίτλος κε'. Περὶ τρόπου χειροτονίας, καὶ περὶ τῶν χειροτονεῖσθαι μὴ ὀφειλόντων...

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν ε'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρ-
ουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι.

Τῆς αὐτῆς (sc. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ) συνόδου κανὼν ια'. Πρεσβύτερος πρὸ
τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι, εἰ καὶ πάντῃ ἢ ὁ ἄνθρωπος ἄξιός, ἀλλὰ τη-
ρεῖσθαι ὁ γὰρ κύριος ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐφωτίσθη καὶ ἤρξατο διδάσκειν.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ιζ'. Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακείς μετὰ τὸ βάπτισμα
ἢ παλλακὴν κτησάμενος οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος,
ἢ ὄλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Τῶν αὐτῶν κανὼν ιη'. Ὁ χήραν λαμβάνων^a ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν,
ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὄλως
τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

XXV ^a λαβὼν Ne.

XXV

¹ *Slyšící* jsou zde kajícími na druhém stupni, viz úvodní studii ZSL, str. 151.

² Za tím nepřeloženo řec. ἀλλὰ τηρεῖσθαι, Jefr 85b *нѣ да съблѣудажемъ будеть*.

³ Za tím nepřeloženo ἑταίραν; Jefr 14b *блудьницю*.

⁴ Řec. τῶν ἐπὶ σκηνῆς, Jefr 15a překládá *kuštnicju*; Hefele I, 805: aliquam de his qui publicis spectaculis mancipantur.

XXV. titul. O způsobu svěcení a o těch, kteří nemají být svěceni . . .

Že se svěcení nemá konat v přítomnosti slyšících.¹

Laodicejského sněmu kánon 11. Kněz nemá být svěcen před 30tým rokem, i kdyby to byl člověk velmi hodný.² Vždyť Pán ve 30 letech byl pokřtěn a začal učit.

Svatých apoštolů kánon 17. Oženil-li se někdo po křtu dvakrát nebo měl souložnici, nemůže být ani biskupem, ani knězem, ani jáhnem, ani jakýmkoli klerikem.

Týchž kánon 18. Ožení-li se kdo s vdovou nebo s ženou propuštěnou³ nebo s otrokyní nebo s herečkou,⁴ rovněž ať není žádným klerikem.

ТѢХЪЖЕ КАН(ОНЪ) II^e. АЩЕ КТО ПОИМЕТЪ СЕСТРЕНИЦѢ ЛИ ДЪЩЕРЬШЮ ЛИ НЕСТЕРОУ, ДА НЕ БОУДЕТЬ С(ВА)-Щ(Е)НИК(Ъ).

ТѢХЪЖЕ КАН(ОНЪ) X^v. АЩЕ КАКА КЛЕВЕТА БОУДЕТЬ НА ВѢРНА ЛЮБОДѢЯНИА РАДИ ЛИ ПРЕЛЮВОДѢЯНИА ЛИ ИНО СТЕРО ОТРЕЧЕНЬИХЪ ДѢЯНИИ БОУДЕТЬ И ОБЛИЧИТЬ С(А), ДА НЕ ВЪХОДИТЬ ВЪ ПРИЧЕТЪ.

ТѢХЪЖЕ КАН(ОНЪ) X^б. АЩЕ КЪИИ ЕП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОПЪ ЛИ ДИАКОНЪ ВЪТОРОЕ С(ВА)Щ(Е)НИЕ ПРИИМЕТЪ ОТ КОГО, ДА ИЗВЪРЖЕТЪ СА И ТЪ ИЖЕ ЮСТЬ ПОСТАВИЛЪ, АЩЕ НЕ ПРИТЪК-НЕТЪ^f, ЯКО ОТ ЮРЕТИКА ИМАТ(Ъ) С(ВА)ЩЕНИЕ. ИЖЕ ВО СА ОТ ТѢХЪ | КР(Ъ)СТИТЬ ЛИ С(ВА)ТИТЬ, ^gНЕ ВѢРНИ И^g С(ВА)Щ(Е)НИ СОУТЬ.

ТѢХЪЖЕ КАН(ОНЪ) П. АЩЕ КТО ВѢСЕНЪ СЫ, ДА НЕ БОУДЕТЬ ПРИЧЪТ-НИКЪ, НЪ НИ СЪ ВѢРНЫМИ ДА НЕ МОЛИТЬ С(А). ОЧИЩЕНЪ ЖЕ БЫВЪ, ДА ПРИАТЪ БОУДЕТЬ.

εθῙ probe J. 'ΠΡΙΤЪΚΝΕΤСА J. ε-ε̄НИ ВѢРНИИ J.

Τῶν αὐτῶν κανῶν ιθ'. 'Ο δύο^b ἀδελφὰς ἀγαγόμενος ἢ ἀδελφιδῆν οὐ δύναται εἶναι κληρικὸς.

Τῶν αὐτῶν κανῶν ξα'.^c Εἴ τις κατηγορία γένηται κατὰ πιστοῦ πορνείας ἢ μοιχείας ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορευμένης πράξεως καὶ ἐλεγχθῆ, εἰς κλῆρον μὴ προαγέσθω.

Τῶν αὐτῶν κανῶν ξη'.^d Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος δευτέραν χειροτονίαν ἐὰν^e δέξηται παρὰ τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτόν,^f εἰ μὴ συσταίῃ, ὅτι παρὰ αἰρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν. τοὺς γὰρ παρὰ τῶν τοιούτων βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας οὐδὲ κληρικοὺς εἶναι δυνατόν οὔτε πιστούς.^g

Τῶν αὐτῶν κανῶν οθ'.^h Εἴ τις δαίμονα ἔχει, κληρικὸς μὴ γινέσθω, ἀλλὰ μὴδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω, καθαρισθεὶς δὲ προσδεχέσθω, καὶ ἐὰν ἦ ἄξιος, γινέσθω.

^b ξβ' Bo Mo Ps. ^c om. Bo. ^d ξθ' Bo Mo Mos Ps. Εἴ τις add. Co. ^e om. Co. ^f om. Co. ^{g-g} Γ οὔτε πιστ. οὐδὲ κληρ. εἶναι δυν. Co. ^h π' Bo Mo Mos Cl Ps.

⁵ V Ust přidáno li nesteru (Jas omylem eteru). Sreznevskij, *Materialy* II, 426 uvádí tento jediný doklad slova *nestera* ‚plemjannica‘; srov. staročeské vlastní jméno *Nestera*, *Nesterjka* adj. *nesterný*, *nemírný* (J. Gebauer, *Slov. stě.* II, 622).

⁶ Stlsl. *prítъknuti* ‚dokázat‘ je právní termín, který se vyskytuje též v Zakonu sudném (Ust 55b 16); srov. V. Procházka, *K historickoprávnímu významu csl. prítъknuti a jeho parafrázi z ruských pramenů*, *Slavia* 26 (1957), 337—340.

⁷ Posedlí byli stejně jako katechumeni a kajčníci vyloučeni z oběti mešní a připuštěni jen k poučné části mše.

⁸ Za tím nepřeloženo: ἐὰν ἦ ἄξιος, γινέσθω; Jeřf 19b i ašte jestъ dostoinъ, da budetъ.

Týchž kánon 18. Kdo pojme za ženu ^{Ap 19} dvě sestry nebo dceru bratrovu neboli neteř,⁵ ať se nestane klerikem.

Týchž kánon 62. Bude-li nějaká žaloba na věřícího pro smilství nebo cizoložství nebo pro některý jiný ze zakázaných skutků a bude-li usvědčen, ať nevstupuje do kléru. ^{Ap 61}

Týchž kánon 69. Přijme-li některý ^{Ap 68} biskup nebo kněz nebo jáhen druhé svěcení od někoho, ať je zbaven hodnosti on i ten, kdo ho ordinoval, nedokáže-li,⁶ že má svěcení od kacíře. Neboť kdo od těchto je pokřtěn nebo vysvěcen, ti nejsou věřící klerici.

Týchž kánon 80. Je-li kdo posedlý, ^{Ap 79} nebudiž klerikem, ale ať se ani nemodlí s věřícími.⁷ Až bude očištěn, ať je přijat.⁸

Nic 9 НИКЕЙСКАГ(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) ѿ АЦЕ КОТОРИИ НЕПЫТЪНО ПОСТАВЛЕНИ БЫША ПОПОВЕ, ПОТОМЪ ЖЕ ИСПЫТАНИ БЫВЪШЕ ИСПОВѢДАША СЪГРѢШЕНИА СВО|ІА, ИСПОВѢДАВЪШЕМЪ ЖЕ ИМЪ ЧРЭСЪ ЗАКОНЪ ДВИЖЮЩЕ ЖЕ СА ЧЛ(О)В(Ѣ)ЦИ НА ТАКОВЫІА РОУКЫ ВЪЗЛОЖИЛИ БОУДОУТЬ; СИХЪ КАНОНЪ НЕ ПРИЕМЛЕТЬ. НЕПОРОЧЬСТВА БО МЪЩАЮТЬ КАФОЛИКИИСКАІА Ц(Ъ)Р-КЫ.

Nic 10 НИКЕЙСКАГ(О) СВОРА КАН(ОНЪ) І. ЁЛИКО С(ВА)Ц(Е)НИ БЫША СОГРѢ-Ш'ШИ^h ПО НЕВѢДѢНИЮ ЛИ ПРЕЗРѢ-ВЪШЕ С(ВА)ЩАЕМЪІА¹, СЕГО НЕ ВЕЛИТЬ КАНОНЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪІИ. ОУВѢДѢНИ БО БЫВЪШЕ ИЗВЕРГΟΥТЬ С(А).

XXVI ТИТЬЛ(Ъ) КЪ. (О) ПѢВЪЦИХЪ И О А(НА)ГНОСТѢХЪ^a И ОПРОК(ИСТѢХЪ)

Nicejského sněmu kánon 9. Jestliže někteří byli ustanoveni za kněze bez zkoušky, potom však, když byli podrobeni zkoušce, přiznali se k svým pokleskům, tu vloží-li lidé postupující proti zákonu přes jejich doznání na takovéto ruce,⁹ těch kánon nepřijímá, neboť katolická církev hájí bezúhonnost.

Nicejského sněmu kánon 10. Jestliže někteří z padlých¹⁰ byli vysvěceni¹¹ buď z nevědomosti, nebo že si (světítelé) nepovšimli¹² svěcených, toho církevní kánon nedovoluje. Když se to ovšem o nich zjistí, budou zbaveni hodnosti.

XXVI. titul. O zpěvácích a anagnostech a exorcistech.¹

^hJ, om. U. ¹J, с(ВА)Ц(Е)НИІА ergore U. — XXVI ^aАГНОСТѢХЪ U.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανὼν θ'. Εἴ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτερι, εἶτα ἀνακρινόμενοι ὡμολόγησαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν, παρὰ κανόνα κινούμενοι οἱ ἄνθρωποι τοῖς τοιοῦτοις χεῖρας ἐπιτεθείκασι, τούτους ὁ κανὼν οὐ προσίεται· τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Νικαίᾳ) συνόδου κανὼν ι'. "Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ παρειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιρεθήσονται.

XXVI Τίτλος κς'. Περὶ τοῦ ψάλτας καὶ ἀναγνώστας καὶ ἀύπηρέτας καὶ ἐπορκιστὰς...

ἰ om. Mo Ne Ps. ¹ παριδόντων nonnulli cod., προειδόντων Co Cl. — XXVI ^{a-a} om. Ne, □ καὶ ἐπορκ. καὶ ὑπηρ. Βο Mos.

⁹ Tj. vysvěti-li je. Takové poklesky, které vylučovaly z kněžství, a ovšem i ze svěcení na biskupa, jsou: rouhání, bigamie, kacířství, modloslužba, magie aj.

¹⁰ Padlí (lapsi) jsou křesťané, kteří za pronásledování pod mravním nebo fyzickým násilím zapřeli víru buď obětováním pohanským bohům, nebo jiným podobným úkonem.

¹¹ Řec. *προεχειρίσθησαν* znamená 'byli vysvěceni', jak správně překládá Ust; *προχειρίζεσθαι* se zde nerozlišuje od *χειρίζειν*, kdežto jinde má *προεχειρίζεσθαι* význam 'eligere' (tak např. Jefr 23a překládá na našem místě *izbírání byšá*). Hefele I, 413, 353.

¹² Ust sleduje variantu *παριδόντων*, kdežto Jefr 23a *preže věduštemъ* se přiklání k řec. *προειδόντων*. Slov. překlad v Ust se odchyľuje od řec. textu, byli vysvěceni buď z nevědomosti nebo s vědomím (var. *přehlédnutím*) světitelů.

XXVI

¹ O exorcistech viz výše str. 254, pozn. 12.

ΛΑΟΔΙΚΗΙΣΚΑΓ(Ο)^b ΚΑΝ(ΟΝЪ) ΔΙ^c.
 ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ СЛОУГАМЪ МЪСТА
 ИМѢТИ ВЪ ДΙΑΚΟΝΉΣΤВЪ НИ ПРИКА-
 САТИ СΑ Ц(Ъ)ΡΚ(Ъ)ВЪНЪИХЪ СЪΣΟΥΔЪХ.

ΚΑΝ(ΟΝЪ) ΤΟΓΟЖЕ Κ̄Σ. ЯКО НЕ ДО-
 СТОИТЬ ЧЪТЬЦЕМЪ И ПЪВЪЦЕМЪ ΟΥ-
 ΡΑΡΑ ΝΟΣΙΤΙ ΤΙ ΤΑΚΟ ЧИСТИ ЛИ
 ПЪТИ.

ΤΟΓΟЖЕ ΚΑΝ(ΟΝЪ) Κ̄Ε. (ΙΑ)ΚΟ ΝΕ
 ΔΟΣΤΟΙΤЬ СЛОУЖИΤΕΛΕΜЪ ХЛѢΒΑ ДА-
 ΙΑΤΙ ΝΙ ЧΑША ΒΛ(Α)Γ(Ο)С(ΛΟ)ΒΙΤΙ.

С(ΒΑ)ΤΥΙХ(Ъ) ΑΠ(Ο)С(ΤΟ)ΛЪ ΚΑ-
 Ν(ΟΝЪ) Κ̄Ε. ΑЦЕ ΚΤΟ ΒΟΥΔΕΤЬ ВЪ ПРИ-
 ЧЪТЪ ВЪШЪЛЪ ΒΕΣЪ ЖΕΝΥ, ΒΕΛΙΜЪ
 ХОΤΑΨΙΜЪ ЖΕΝΙΤΙ СΑ ЧЪТЬЦЕМЪ
 И ПЪВЪЦЕМЪ БЪТИ ТЪΚΜΟ. |

ΧΑΛΚΙΔΟΝΉΣΚΑΓ(Ο) ΣΒΟΡΑ ΚΑ-
 Ν(ΟΝЪ) ΔΙ. ΠΟΝΕЖЕ ВЪ ΕΤΕΡΑΧЪ
 ΟΒΛΑΣΤЪХЪ ΟΣΛΑΒΛΕΝΟ ΒΥΣ(ΤЪ)
 ПЪВЪЦЕМЪ И ЧЪТЬЦЕМЪ, ΟΥΣΤΑΒΙ
 С(ΒΑ)ΤΥΙИ ΣΒΟΡЪ, ДА ΝΕ ΒΟΥΔΕΤЬ ДО-
 ΣΤΟΙΝΟ ΝΙΚΟΜΟУЖЕ ΙΧЪ, ΖΛΟВЪΡЪΝΥ
 ΠΟΙΜΑΤΙ ЖΕΝΥ. ΠΡΙЖИВЪШАΙΑ ЖЕ
 ΟУЖЕ ДЪТИ ΟΤ ΤΑΚΟΒΥХЪ ЖΕΝΙΤВЪ,
 ΑЦЕ ΟУΒΟ ΔΟΣΤΙΓΛΙ ΒΟΥΔΟΥΤЬ РО-
 ЖΕΝΥΙΑ ΟΤ ΝΙΧЪ ΚΡ(Ъ)ΣΤΙΤΙ ΟΤ
 ΕΡΕΤΙΚЪ, ΠΡΙΒΟΔΙΤΙ ΙΑ ΚЪ ΟΒΥЦЕ-

^bСОВОР(А) add. J. ^cКА J.

Laodicejského kánon 14. Že služeb-
 níci² nemají mít místo v diakoniku ani
 se dotýkati církevních nádob.

Laod 21

Téhož kánon 23. Že leктоři a kantoři
 nesmějí nosit orar a tak číst nebo zpí-
 vat.

Laod 23

Téhož kánon 25. Že služebníci ne-
 smějí rozdílet chléb ani žehnat kalich.

Laod 25

Svatých apoštolů kánon 25. Vstou-
 pí-li někdo do kléru neženat a chtějí-li
 se pak (někteří) ženit, nařizujeme, že
 mohou být jen lektory nebo kantory.

Ap 26

Chalcedonského sněmu kánon 14.
 Poněvadž v některých eparchiích bylo
 kantorům a lektorům dovoleno (se že-
 nit), nařídil svatý sněm, že nikdo z nich
 si nesmí brát ženy špatné víry. Jestliže
 tedy ti, kteří již získali děti z takových
 sňatků a dali své zrozence již dříve
 pokřtít od kacírů, ať je přivedou do
 společenství katolické církve; nepo-
 křtěné³ ať již nejsou křtěny u kacírů,
 ani ať neuzavírají sňatků s kacíři ani

26b

Chalc 14

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ) συνόδου κανὼν κα'. "Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν
 χώραν^b ἐν τῷ διακονικῷ καὶ ἀπτεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν κγ'. "Ὅτι οὐ δεῖ ἀναγνώστας ἢ ψάλτας ὀράριον
 φορεῖν καὶ οὕτως ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν κε'. "Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἄρτον διδόναι οὔτε ποτή-
 ριον εὐλογεῖν.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν κς'.^c Τῶν εἰς κλήρον παρελθόντων ἀγάμων κε-
 λεύομεν βουλομένους γαμεῖν ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνον.

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν ιδ'. "Ἐπειδὴ ἐν τισιν ἐπαρχίαις συγκεχώρηται
 αὐτοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις^d γαμεῖν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος μὴ ἐξεῖναί τι-
 ναὶ αὐτῶν ἑτερόδοξον γυναῖκα λαμβάνειν. τοὺς δὲ ἤδη ἐκ τοιούτων γάμων παιδοποιή-
 σαντας, εἰ μὲν ἔφθασαν εἰς βάπτισμα τὰ ἐξ αὐτῶν τεχθέντα^e παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς,
 προσάγειν αὐτὰ τῇ κοινωσίᾳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, μὴ βαπτισθέντα δὲ μὴ

^b Π χώρ. ἔχ. Μο. ^c κε' Ven. ^{d-d} Π ψάλτ. καὶ ἀναγν. Со Во. ^{e-e} τὰ ἐξ αὐτ. τεχθ. βαπτ. Во.

² Služebník je zde tolik co podjáhen.

³ V slov. textu nepřeloženo: μὴ βαπτισθέντα, Jefr 33b ašte li budutъ nekrъšteni.

НИЮ КАФОЛИКИА Ц(Ь)РК(Ь)ВЕ. АЦЕ
 НЕ^а, К ТОМОУ ДА НЕ КР(Ь)ЦАЮТЬ С(А)
 ЕСЬ ЮРСТИКЪ^е НИ СМѢШАТИ СА
 БРАКЪ СЪ ЕРЕТИКЪ НИ СЪ ЖИДЪ НИ
 СЪ ЕЛИНЪ, РАЗВѢ ТОКМО АЦЕ ОБЪ-
 ЦАЮТЬ С(А) ПРИЛОЖИТИ СА НА ПРАВО-
 СЛАВНОУЮ ВѢРОУ СЪВЪКОУПЛАК-
 МОЮ ЛИЦЕ СЪ ПРАВОВѢРНЫМИ. АЦЕ
 ЛИ КЪТО ОУСТАВЪ ПРЕСТОУПИТЬ СВОР-
 НЪИИ, ТО КАНОНЪСТѢИ ЮПИТЪМИИ ПО-
 ВИНЕНЪ БОУДИ.

XXVII|XXVIII ТИТЪЛ(Ъ) КЪ. ЈАКО НЕ
 ПОДОБАЮТЪ ИБРѢЮ СОУПРОУГЪ ОУ
 СЕБЕ ВОДИТИ, РАЗВѢ НЕ ТВОРАЩИХЪ
 СЪВЛАЗНЪ^а, НИ НА ДВОЖЕНЪНЪИХЪ
 БРАКЪ ХОДИТИ, НИ ПОЗОРЪ НА БРА-
 ЦѢХЪ ДѢЈАТИ ЛИ ПЛАСАТИ ОТИНОУДЪ
 НА БРАЦѢХЪ КР(Ь)СТИАНЪСКИХЪ ПО-
 ДОБАЮТЪ.

Nic 3 НИКЕИСКАГ(О) СВОВА КАН(ОНЪ) Г. |
 27а ОТЪРЕКЛЪ ЮСТЪ ОТИНОУДЪ ВЕЛИКЪИИ
 СВОРЪ НИ ЕП(И)С(КО)ПОУ НИ ПОПУ

s Židy nebo <pohanskými> Helény
 leda jen tehdy, slíbí-li osoba uzavírající
 sňatek s pravoslavnými, že přejde na
 pravoslavnou víru. Přestoupí-li kdo
 toto nařízení sněmu, ať je podroben
 kanonické epitimii.

XXVII./XXVIII. titul.¹ Že kněz nesmí
 mít u sebe družku spoluvedenou,²
 leda z takových, které nevzbuzují
 podezření, ani nesmí chodit na svatby
 těch, kdo se žení po druhé; ani se nemají
 na svatbách křesťanských dívat na hry
 divadelní nebo vůbec se nemá na nich
 tančit.

Nicejského sněmu kánon 3. Velký
 sněm zcela zakázal, že ani biskupu ani
 knězi ani jáhnu ani jakémukoli kleriku

dom. U J. ^{е-е}от еретикъ J. — XXVII/XXVIII ^аВЛАЗНА J.

δύνασθαι ἔτι βαπτίζειν αὐτὰ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς, μήτε μὴν συνάπτειν πρὸς γάμον
 αἰρετικῶ, ἢ Ἰουδαίω, ἢ Ἑλληνι, εἰ μὴ ἄρα ἐπαγγέλοιτο μετατίθεσθαι εἰς τὴν
 ὀρθόδοξον πίστιν τὸ συναπτόμενον πρόσωπον τῷ ὀρθόδοξω. εἰ δέ τις τοῦτον τὸν
 ὄρον παραβάλῃ τῆς ἀγίας συνόδου, κανονικῶ ὑποκείσθω ἐπιτιμίω.

XXVII/XXVIII Τίτλος κη'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἱερέα συνείσακτον ἔχειν πλὴν τῶν
 ὑποψίαν μὴ ἐμποιούντων, μήτε εἰς διγάμων παραγίνεσθαι γάμους, μήτε θεω-
 ρίας^α ἐν γάμοις ὄραν, μήτε δὲ χορεύειν ὄλως ἐν γάμοις χριστιανόν.^β

Τῆς ἐν Νικαία συνόδου κανὼν γ'. Ἀπηγόρευσε καθόλου ἢ μεγάλη σύνοδος μήτε
 ἐπίσκοπον μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον μήτε ὄλως τῶν ἐν τῷ κλήρω τινι

^α om. Mo. — XXVII/XXVIII ^α θεωρίαν Cl. ^β χριστιανῶν Ne Ps.

XXVII/X XVIII

¹ Titulý XXVII a XXVIII jsou v Ust přehozeny, Jas zachovává pořadí řec. předlohy.

² Velmi záhy v církvi žili jednotliví křesťané, duchovní i laici, s nevdanými osobami v jakémisi duchovním manželství, takže sice spolu bydlili, ale nikoli v pohlavním, nýbrž duchovním společenství, k vzájemnému duchovnímu prospěchu. Tyto ženy se nazývaly *συνείσακτοι*, *ἀγαπηταί*, *sorores* apod. (Hefele-Bén I, 1, 201, p. 2 a 537: *soeurs agapètes*). Kánon Nic 3 kromě zákazu „*syneisaktismu*“ in specie má význam všeobecný, že klerik nesmí mít v domě žádnou ženu kromě matky, sestry atd. Poněvadž tento smysl se sám sebou nabízí, četli někteří v řec. textu *ἐπίσακτον* místo *συνείσακτον*, které však je dosvědčeno nejlepšími kodexy. Srov. Hefele I, 379. Zajímavé, že varianta *ἐπίσακτον* se obráží v překladu Jefr 21b *υποδύμια*.

НИ ДΙΑΚΟΝΟΥ ΝΙ ВСАКОМОУ КЛИРИ-
КОУ ДОСТОИНО ИМѢТИ СОУПРОУГЫ
СВѢДѢНИЦѢ, РАЗВѢ М(А)Т(Е)РΕ ЛИ
СЕСТРЫ ЛИ ВТѢТЪКЪТЪ, ΙΑЖΕ^b ΤЪΚΜΟ
ΛΙЦΑ ΕΖΑΖΟΡΑ ΟΥΒѢЖΑША^c. СИ ЖЕ
ΛΙЦΑ И СИΜЪ ΒΛΙЖΝΑΙΑ ΟΥΒѢΓΑΟΥΤЪ
СВѢΛΑЖΝΕΝΙΑ.

ΝΕΟΚΕΣΑΡΙΙΣΚΑΓ(Ο) СВОРА ΚΑ-
Ν(ΟΝ)Ъ 3. ΠΟΠЪ ДΑ ΝΕ ΧΟΔΙΤЪ ΚЪ ЖЕ-
ΝΑЦΑГО СА ВТОРОЮ ЖΕΝΟЮ, ΖΑΝΕ
ΠΟΚΑΙΑΝΙΑ ΤΡѢΒΟΥЮЦЮ ДВОЖΕΝЪ-
ΝΟΥ^d, ЧТО ΒΟΥΔΕΤЪ ΠΟΠΟΥ^e, ΠΡΙΛΑ-
ΓΑΙΑ СА ΤΑЦѢХЪ ΒΡΑЦѢХЪ ΙΑΔΟΥ-
ЦΑХЪ?

ΛΑΟΔΙΚΕΙΙΣΚΑΓ(Ο) СВОР(Α) ΚΑ-
Ν(ΟΝ)Ъ ΚΓ^f. ΙΑΚΟ ΝΕ ΔΟΣΤΟΙΤЪ ΚΡ(Ъ)-
СΤΥΙΑΝΟΜЪ ΝΑ ΒΡΑΚЪТЪ ΧΟΔΑЦЕ ΙΓΡΑ-
ΤΙ ΙΓΡΥΤЪ ΝΙΚΑΚΟΙΟΥЖΕ ΝΙ ΠΛΑСАΤΙ,
ΝЪ ΒΕΖ ΜΟΛВЪТЪ ЛЮΒΟ ΟΒѢДАΤΙ ЛЮΒΟ
ВΕЧΕРАΤΙ, ΙΑΚΟЖЕ ΛѢΠΟ ΙΕСΤЪ
ΚΡ(Ъ)СΤΥΙΑΝΟΜЪ.

^{b-b} corrigimus e corrupto дѣтскыѧ же U J. ^{c-c} corrigimus secundum Jeفر e corrupto за-
зирають бѣша же U, зазирают(ь) быша ж(е) J. ^dдвоженцю J. ^eпопъ J. ^fи J.

ἐξεῖναι συνείσακτον^c ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα ἢ ἀδελφὴν ἢ θείαν, ἢ^d ἢ μόνα^e
πρόσωπα ὑποψίαν διαπέφενγεν. ταῦτα δὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια
διαπέφενγεν ὑποψίαν.

Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανὼν ζ'. Πρεσβύτερος εἰς γάμους διαγαμοῦντος
μὴ ἐστιάσθω, ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος, ὁ διὰ
τῆς ἐστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις;

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν νγ'. "Ὅτι οὐ δεῖ χριστιανὸς εἰς γάμους ἀπερχο-
μένους βαλλίσειν ἢ ὀρχεῖσθαι, ἀλλὰ σεμνῶς δειπνεῖν ἢ ἀριστᾶν, καθὼς πρόπει
χριστιανοῖς.

^c ἐπέισακτον γυναῖκα Cl. ^d om. Co. ^e μόνον Mos Cl.

není dovoleno mít u sebe družku spolu-
vedenou¹ kromě matky a sestry nebo
tety,² neboť jen tyto osoby nebývají
podezírány. Jen tyto osoby a jim po-
dobné unikají podezření.

Neocesarijského sněmu kánon 7. Neoc 7
Kněz ať nechodí na svatbu těch, kdo se
žení podruhé,³ protože až ho bude
manžel podruhé ženatý žádat o po-
kání,⁴ jak bude knězi, který souhlasí
s takovými sňatky tím, že na nich jí?⁵

Laodicejského sněmu kánon 23. Laod 53
Že křesťané nemají, jdou-li na svatby, hrát
žádné hry ani tančit, nýbrž nehlučně
buď obědvat, nebo večeret, jak se sluší
na křesťany.

³ Ovšem myslí se tu bigamie sukcesivní, nikoli bigamie vlastní, jak se domníval např. Beveridge.

⁴ Ve východní církvi byla na to stanovena epitimie jednoho roku.

⁵ Smysl místa je porušen chybným tvarem *jaduštachъ*, buď místo *jaduštu* (sc. *popu*), nebo místo *jadu* (sc. *popъ*) v Jas. Sobolevskij (*Materialy* 141) přičítal neprávem tuto chybu autoru překladu. Jeفر (85a) má překlad úplnější a jasný: *kyi jestъ popъ, iže obědanija radi sъloživyi se sъ bezakonьnyimi braky*.

Laod 54 ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) Н̄Д. ЈАКО НЕ ПОДОБАЈЕТЬ С(ВА)Ц(Е)НИКОМЪ ПОЗОРЪ НИКАЦЪХЪЖЕ ПОЗОРОВАТИ НА БРАЦЪХЪ, НЪ ПРЕЖЕ ДАЖЬ НЕ ВЪНИДОУТЬ ФИ(МЕ)ЛИКИЈА^g ВЪСТАТИ ИМЪ И-ТИ^h ОТТОУДА.

Ар 5 XXVIII/XXVII К̄И. ТИТЬЛ(Ъ). ЈАКО
27b НЕ ДОСТОИТЬ С(ВА)Ц(Е)НИКОУ СВОЮІА ЖЕНЫ ИЗГОНИТИ^a

С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) І^b. ЄП(И)С(КО)ПЪ^c ЛИ ПОПЪ ЛИ ДИАКОНЪ СВОЮІА ЖЕНЫ ГОВѢНИЈА РАДИ ДА НЕ ИЗГОНИТЬ. АЦЕ ЛИ ОТПОУСТИТЬ Ю, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А) ОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ. ПРЕВЪІВАЈАИ ЖЕ ТАКО, ДА ИЗВЕРЖЕТЬ С(А) С(ВА)Ц(Е)НИЈА.

Neoc 1 ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) А. ПОПЪ АЦЕ ОЖЕНИТЬ С(А), ДА ОТПАДЕТЬ Ч(Ъ)СТИ СВОЮІА. АЦЕ ЛИ

Téhož kánon 54. Že klerici nemají na svatbách přihlížet žádným divadlům, nýbrž dříve než vejdou herci,⁶ mají povstat a odejít odtamtud.

XXVIII./XXVII. titul. Že kněz nesmí svou ženu vyhánět (pod záminkou zbožnosti, ani se nesmí nikdo po vysvěcení ženit, leda kdyby byl při svěcení předem prohlásil: chci se ženit).

Svatých apoštolů kánon 10. Biskup nebo kněz nebo jáhen ať svou ženu nezapuzuje kvůli zbožnosti. Propustí-li ji, ať je suspendován. Setrvá-li v tom, ať je zbaven hodnosti.

Laodicejského sněmu kánon 1. Oženili-li se kněz, ať je zbaven svého duchovního stavu. Dopustí-li se smilství

^gФиликија U, Филикии J. ^hи ити J. — XXVIII, XXVII ^aГОВѢНІА ВИНОЮ, НИ ПО С(ВА)Ц(Е)НИИ ЖЕНЫ ПОИМАТИ NO (mendose pro ne) ОЖЕНШЕМОУ СА, РАЗВѢ АЦЕ ПРЕЖЕ СВИДѢТЕЛ(Ъ)СТВОВАЛЪ БОУДЕТ(Ъ) С(ВА)Ц(Е)МЪ, ЈАКО ЖЕНИТИ СА ХОЦЮ add. J. ^bē J. ^cJ, spatium 4—5 literarum erasum exstat in U.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν νδ'. "Οτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς τινὰς θεωρίας^f θεωρεῖν ἐν γάμοις ἢ δείπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσερχεσθαι θυμελικούς ἐγείρεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρεῖν ἐκεῖθεν.

XXVIII/XXVII Τίτλος κζ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἱερέα τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλειν προφάσει εὐλαβείας, μήτε δὲ μετὰ χειροτονίαν τὸν ἄγαμον ἔτι γαμεῖν, πλὴν εἰ μὴ χειροτονοῦμενος δεῖν αὐτὸν πρὸς γάμον ἐλθεῖν προμαρτύρηται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ε'. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας, εἰ δὲ ἐκβάλλῃ, ἀφοριζέσθω, ἐπιμένων δέ, καθαιρείσθω.

Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ^a συνόδου κανὼν α'. Πρεσβύτερος εἰς γήμη, τῆς τάξεως

^{f-f}Π θεωρ. τιν. Ps. — XXVIII/XXVII ^a Λαοδικεῖα Βο Mos.

⁶ Slov. text má zde *filikiija*, zřejmě omyl místo *fmelikikiija* za řec. *θυμελικούς*, což značí *herci*. Slovo to zůstalo nepřeloženo u Dionysia Exigua, rovněž v Jeřr 99b je vypuštěno. Srov. Schmid *Die Nomokanonübersetzung*, 110.

ЛЮБЫ И ПРЕЛЮБЫ СЪТВОРИТЬ, ТЪ БОЛЬШИМИ БОУДЕТЬ ОТРИНОВЕНЪ И ПРИВЕДЕНЪ^d ВЪ ПОКАЯНИЕ.

С(ВА)Т(А)ГО ВАСИЛЬЯ КАН(ОНЪ) ВІ. О ПОПѢ, ИЖЕ ПО НСВѢЖЬСТВОУ БОУДЕТЬ БЕЗАКОНЪНЪИ ЖЕНИТВѢ ПРИЛѢПИВЪ СД, ОУСТАВИХЪ, ЯКОЖЕ ДОСТОИТЬ КМОУ СѢДАЛИЦИ ТЪКМО ПРИЧАЩАТИ СД, ПРОЧИХЪ ЖЕ ДѢИСТВИИ КРОМѢ БЪТИ.

XXIX ТИТЪЛ(Ъ) КѢ. ЯКО НЕ ПОДОБАЮТЪ КЪП(И)С(КО)ПОУ ЛИ ПОПОУ ЛИ ПРОСТОУ

С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) НВ. АЩЕ КЪИИ ^aКЪП(И)С(КО)ПЪ ЛИ^a ПОПЪ ЛИ ДИЯКОНЪ ЛИ ВСАКЪ ПРИЧЪТЪНИКЪ С(ВА)Ц(Е)НИА ПОДРОУЖИА ЗАКОНЪНАГО И МАСА И ВИНА НЕ ПОЩЕНИА РАДИ, НЪ СКВЪРНЪНО ТВОРА ТИ ГНОУШАЮТЪ С(А) НЕ ВѢДЪИИ, ЯКО ВСЕ ДОБРО ЗѢЛО И ЯКО МОУЖА И ЖЕНОУ В(ОГ)Ъ ЧЛ(О)В(Ѣ)КА СТВОРИ,

nebo cizoložství, ten (tím) spíše bude vyloučen a uveden do stavu kajícnického (do pokání).¹

Svatého Basilia kánon 12. O knězi, který z nevědomosti uzavřel nezákonný sňatek, jsem ustanovil, že je mu dovoleno toliko zasedat mezi kněžími, ostatních úkonů kněžských má se zdržovat.²

Bas 12 27

XXIX. titul. Že biskup nebo kněz nebo laik nesmí . . .

Svatých apoštolů kánon 52. Oškli- ví-li si některý (biskup nebo) kněz nebo jáhen nebo kterýkoli klerik stavu duchovního zákonitý sňatek a maso i víno ne kvůli askezi, nýbrž proto, že je pokládá za poskvrněné, nevěda, že vše bylo velmi dobré (Gn 1. 31) a že Bůh stvořil člověka jako muže a ženu (Gn 1. 27), ale tupí a haní stvoření boží,

Ap 51

^dпридетъ) J. — XXIX ^{a-a}J; spatium 6 litterarum erasum post къи exstat in U.

αὐτὸν κατατίθεσθαι, ἐὰν δὲ πορνείῃ ἢ μοιχεύῃ, ἐξωθεῖσθαι αὐτὸν πλεῖον καὶ ἄγεσθαι εἰς μετάνοιαν.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανὼν ιβ'. Περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατὰ ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντος ὥρισα ^δἔχρη, καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι.

XXIX Τίτλος κθ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ὄλως ἢ λαϊκὸν . . .

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν να'. ^aΕἴ τις ^bἐπίσκοπος ἢ ^bπρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὄλως ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλαθόμενος, ὅτι πάντα καλὰ λίαν (Gen 1, 31) καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, (Gen 1, 27) ἀλλὰ βλασφημῶν

^b ὡς Mo Ne Ps. — **XXIX** ^a νβ' Bo Mo Ps. ^{b-b} om. Mos, sed adseribit ἐπίσκοπος supra πρεσβύτερος.

XXVIII/XXVII

¹ Tj. bude podroben církevnímu pokání se všemi čtyřmi stupni a po jeho skončení bude přijat do společenství laiků.

² Samo sebou se rozumí, že nezákonný sňatek předem zrušil. V slov. textu je toliko první, menší část kánonu.

НЪ ГОУДА ХОУЛИТЬ ТВАРЬ В(О)ЖИЮ,
ЛИ ДА ИСПРАВИТЬ СА, ЛИ ДА ИЗВЕР-
ЖЕТЬ С(А). П(Ь)РК(Ъ)ВЕ И ДА ОТЛОУ-
ЧИТЬ С(А). ТАКОЖЕ И ПРОСТЪ ЛЮ-
ДИНЪ. |

Ар 53 ТѢХЪЖ(Є) ΚΑΝ(ΟΝЪ) ΝΓ̄. АЩЕ КЪИ
²ЄП(И)С(ΚΟ)ПЪ ЛИ² ПОПЪ ЛИ ДИЯ-
ΚΟΝЪ ЛИ ВСАКЪ ПРИЧЪТЪНИКЪ ВЪ
С(ΒΑ)ΤΥΙΑ Д(Ь)НИ НЕ ВЪКОУШАЮТЪ
ΜΑΣЪ НИ ВΙΝΑ СΚΑΡ̄ΔΟΥΙΑ, А НЕ
В(Ο)ЖИΙΑ СΛΟΥЖЬБЪТЪ Д̄БЛА, ДА ИЗ-
ВЕРЖЕΤЪ С(Α), ΙΑΚΟ ΝΕΣΔΡΑΒЪ СЪТЪ^В
СЪВ̄БСТИЮ И ВΙΝΕΝ(Ъ)^С СЪΒΛΑΖΝΟΥ
ΜΝΟГОМЪ БΥΒΑΙΑ.

Ар 63 ТѢХЪЖ(Є) ΚΑΝ(ΟΝЪ) ΝΔ̄. АЩЕ КЪИ
²ЄП(И)С(ΚΟ)ПЪ ЛИ² ПОПЪ ЛИ ДИЯ-
ΚΟΝ(Ъ) ЛИ ВСАКЪ ПРИЧЪТЪНИКЪ С(ΒΑ)-
ЦΙΣΝΙΑ ΙΑСТЪ ΚΡΟΒЪ ВЪ ΜΑΣЪ Μ̄БТО
ЛИ ЗВ̄БРОΙΑДИНОУ ЛИ Μ̄РТВЪЧИНОУ,
ДА ИЗВЕРЖЕΤЪ С(Α); СЕ ВО ЗАΚΟΝЪ
ΟΤΡΕЧЕ. АЩЕ ЛИ ЛЮДИНЪ, ДА ОТЛОУ-
ЧИТЬ С(Α).

Апс 14 ΑΝΚΥΡ̄ΣΚΑΓ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑΝ(ΟΝЪ)
Δ̄Ι. ΠΟΠΟΜЪ И ДИЯΚΟΝΟΜЪ И ΣΟΥ-
ЦΙΜЪ ВЪ ΚΛΙΡΟΣ̄Т̄ И ΝΕ ΙΑΔΟΥЦΙΜЪ^Δ

^ВJ, сь ергоге U. ^СJ, винъ mendose U. ^ΔВΚΟΥШАЮЩИМ(Ъ) J.

διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθοῦσθω ἢ καθαιρείσθω καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀπο-
βαλλέσθω. ὡσαύτως καὶ ὁ λαϊκὸς ἀφορίζέσθω.

Τῶν αὐτῶν κανῶν γγ'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἐν ταῖς ἡμέ-
ραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν ἢ οἴνου βδελυσσόμενος καὶ οὐ δι' ἄσκησιν,
καθαιρείσθω, ὡς κεκαντηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν (1Τ 4, 2) καὶ αἷτιος
σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

Τῶν αὐτῶν κανῶν ξγ'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὄλως ἐκ
τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ φάγη κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ (Gen 9, 4) ἢ θη-
ριάλωτον ἢ θνησιμαῖον (Lev 17, 15), καθαιρείσθω· τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀπέειπεν. ἐὰν
δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζέσθω.

Τῆς ἐν Ἀγκύρα συνόδου κανῶν ιδ'. Τοὺς ἐν κλήρῳ πρεσβυτέρους ἢ^С διακόνο-
υς ὄντας καὶ ἀπεχομένους κρεῶν ἔδοξεν ἐφάπτεσθαι καὶ οὕτως, εἰ βούλωιντο, κρατεῖν

^С καὶ Μο.

XXIX

¹ Volný překlad (zachovaný i v Jefr 17b) řec. *κεκαντηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν*, „qui conscientiam habet (reatu criminum) notatam“ (F. Zorell, *N. T. Lexicon Graecum*), „na svém svědomí má vypáleno znamení“, což je vzato z 1T 4, 2.

² Hefele I, 819: Si quis . . . mandicaverit carnem in sanguine animae eius; zde vyjádřeno volně.

³ Řec. *ἐφάπτεσθαι*, Hefele I, 233: berühren (davon kosten); Hefele-Bén I, 1, 316: y toucher (en goûter); Jefr 83a překládá doslovně *prikasati se*.

buď ať se polepší, nebo ať je vyobcován z církve; rovněž tak i laik.

Týchž kánon 53. Jestliže některý (biskup nebo) kněz nebo jáhen nebo jakýkoli klerik nepožívá ve sváteční dny masa ani vína proto, že si je oškliví, a nikoli kvůli službě boží, ať je zbaven hodnosti, poněvadž nemá zdravé svědomí¹ (1T 4, 2) a stává se příčinou pohoršení pro mnohé.

Týchž kánon 54. Jestliže některý (biskup nebo) kněz nebo jáhen nebo kdokoli ze stavu duchovního pojídá krev namísto masa² (Gn 9.4), nebo co bylo uloveno zvěří nebo mršinu (Lv 17.15), ať je zbaven hodnosti, neboť to Zákon zakázal. Je-li to laik, ať je exkomunikován.

Ankyrského sněmu kánon 14. Kněží a jáhni a příslušníci kléru, kteří nejedí masa, mají z něho okusit³ a tak se ho

МАСЪ ПОДОБАЮТЬ ВЪКОУШАТИ ТИ ТАКО, АЩЕ ХОТАТЬ, ДА ВЪЗДЪРЖАТЬ С(А). АЩЕ ЛИ СКАРЪДОУЮТЬ ЯКО И ПОЛАГАЮМАГО ЗЕЛИЯ СЪ МАСЫ НЄ^e ЪСТИ, НЪ АЩЕ НЄ ПОСЛОУШАЮТЬ КΑΝΟΝΑ, ДА ОΥΠΑΔΟΥΤΗ ЧЪСТИ СВОЮЯ.

ТОГОЖ(Є) ΚΑΝ(ΟΝЪ) Β. АЩЕ КТО ЯДОУЩА^f МАСА РАЗВЪ КРЪВЕ И ОΥΔΑΥΛΕΝΙΝΥΣ И ИΔΟΛΟЖΡΕΝΙΝΥΣ СЪ ГОВЪНИЮМЪ И ВЪРОЮ ОСОУЖАЮТЬ ЯКО ЯДЕНИЯ РАДИ НАДЪЖА С(Ъ)Π(Α)-С(Є)ΝΙΙΑ НЄ ИМОУЩА, ДА ПРОКЛАТЬ | БΟΥДЕТЬ.

ΓΑΓΡΗΣΚΑΓΟ СВОР(Α) ΚΑΝ(ΟΝЪ) Δ. ИЖЕ ЖΕΝΙΤΒΟΥ ΧΟΥΛΙΤΗ ЛИ СЪДАЮЩЮ СЪ ΜΟΥЖΕΜЪ СВОИΜЪ, СΟΥЩЮ ГОВЪΙΝΟΥ И ВЪΡΕΟΥ, ΕΚΑΣΑЮΤΗ С(Α) И ΧΟΥΛΙΤΗ^g, ЯКО НЄ ΜΟΓΟΥΣΕΜΑ ВЪ Ц(Ъ)-С(Α)Ρ(Ъ)СΤΒΙΕ Β(ΟЖ)ΙΕ ВЪΝΙΤΙ, ДА ПРОКЛАТЬ БΟΥДЕТЬ.

XXX ΤΙΤΥΛ(Ъ) Λ. ЯКО НЄ ΔΟΣΤΟΙΤΗ ΕΠ(Ι)С(ΚΟ)ΠΟΥ ЛИ ΚΛΙΡΙΚΟΥ ЛИ

С(ΒΑ)ΤΥΧ(Ъ) ΑΠ(Ο)С(ΤΟ)ΛЬ ΚΑΝ(ΟΝЪ) ΜΒ. ΕΠ(Ι)С(ΚΟ)ΠЪ ЛИ ΠΟΠЪ ЛИ

^eJ, om. U. ^fJ, ядоуще U. ^g-εσμѣтъ хоулити J.

ἐαυτῶν. εἰ δὲ βδελύσσονται, ὡς μηδὲ τὰ μετὰ κρεῶν βαλλόμενα λάχανα ἐσθίειν, καὶ μὴ ὑπεύκοιεν^a τῷ κανόνι, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Γάγγρα) συνόδου^e κανὼν β'. Εἴ τις ἐσθίοντα κρέα χωρὶς αἷματος καὶ τεῖδωλοθύτου καὶ πνικτού^f μετὰ εὐλαβείας καὶ πίστεως κατακρίνοι, ὡς ἂν διὰ τὸ μεταλαμβάνειν ἐλπίδα μὴ ἔχοντα σωτηρίας, ἀνάθεμα ἔστω.

Τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου κανὼν α'. Εἴ τις τὸν γάμον μέμφοιτο καὶ τὴν καθεύδουσαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, οὖσαν πιστὴν καὶ εὐλαβῆ, βδελύσσονται ἢ μέμφοιτο, ὡς ἂν μὴ δυναμένους εἰς βασιλείαν^g εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

XXX Τίτλος λ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ὄλως ἢ...

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μβ'. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων καὶ μέθαις ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

^a ὑπήκοιεν, ὑπακούοιεν *nonnulli cod.* ^e om. Ne Cl. ^f-f □ πν. καὶ εἰδωλ Ps. ^g τοῦ θεοῦ *add. Vi.*

⁴ Hefele I, 233: die mit dem Fleische zugleich gekochten Gemüse; Hefele-Bén I, 1, 316; des légumes cuits avec des viandes.

⁵ Volný překlad řec. τὴν καθεύδουσαν; Jefr 87b doslovně *σὺρῆστῆναι*.

⁶ Gangerským sněmem byla vynesena řada anathemat proti herezi eustathiánské (Eustathius, arcibiskup v Sebaste, ok. 300–377), projevující se různými zvrácenými názory na život. Suvorov, *Ob'jem* 201, p. 3.

zdržet, chtějí-li. Pakliže si ho oškliví a nejedí ani zeleninu, která byla s masem vložena (na oheň),⁴ neuposlechnou-li toho kánonu, ať pozbudou své hodnosti.

Téhož kánon 2. Odsuzuje-li kdo toho, kdo se zbožností a vírou jí maso kromě krve a zadušených zvířat a obětí modlařských, jako by pro toto požívání neměl naděje na spásu, ať je proklet.

Gangr 2

28b

Gangerského sněmu kánon 1. Kdo haní manželství a ženu, která sedá⁵ se svým mužem a je zbožná a věřící, napadá a haní, jako by nemohli vejít do království božího, budiž proklet.⁶

Gangr 1

XXX. titul. Že nemá biskup nebo klerik nebo ...

Svatých apoštolů kánon 42. Biskup nebo kněz nebo jáhen, který hraje

Ap 42

ДИАКОН(Ъ) СИГАМИ^а ИГРАЯ ЛИ
ОУПИВАЯ СА ЛИ ДА ОСТАНЕТСА^б
ТОГО, ЛИ ДА ИЗВЕРЖЕТЬ С(А).

Ар 43 ПАДЬЯЦИ^с И АНАГНОСТИ ЛИ ПЪВЪЦИ
ТОЖЕ ТВОРАЦЕ ЛИ ДА ОСТАНОУТЬ СА
ТОГО, ЛИ ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А)^д. ТАКОЖЕ
И ЛЮДИКЪ.

Ар 54 ТЪХЪЖЕ КАН(ОНЪ) \bar{N} . АЦЕ КОТО-
РЪИИ КЛИРИКЪ ВЪ КЪРЧЪМЪНИЦИ ОБ-
РАЩЕТЬ С(А) ИАДЪИИ И ПИЯ, ДА ОТ-
ЛОУЧИТЬ С(А), РАЗВЪ ТОГО, КЪЖЕ НА
ПОУТИ ОВИТАЮТЬ.

Laod 24 ЛАОДИКИИСКАГ(О) СВОР(А) КА-
Н | (ОНЪ) \bar{I} . ИАКО НЕ ДОСТОИТЬ С(ВА)-
ЩЕНИКОМЪ, ОТ ПОПОВЪ ДО ДИАКЪ
И ПРОЧИХЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНАГ(О) ЧИНА
ДО ДВЪРНИКЪ, НИ ЧЕРНЪЦЕМЪ, ВЪ
КЪРЧЪМЪНИЦЮ ВЪЛАЗИТИ.

Gangr 11 ГАГРЪСКАГ(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) $\bar{A}\bar{I}$ ^е.
ИЖЕ НЕРОДИТЬ О ТВОРАЦИХЪ ОТ
ВЪРЪИ ЛЮБЪВЕ И ЧЪСТИ Г(О)С(ПОДЪ)-
29а НА^ф СЪЗЪИВАЮЩИХЪ^г БРАТИЮ И НЕ
ХОЩЕТЬ ПРИОБЪЩИТИ СА ЗВАНЪИХЪ
ОУНИЧЪЖАЯ БЪИВАЮМОЮ, ПРОКЛАТЬ
ДА БОУДЕТЬ.

v kostky¹ a opíjí se, buď ať toho za-
nechá, nebo ať je zbaven hodnosti.

Rovněž i podjáhní a lektoři i kantoři,
kteří činí totéž, buď ať toho zanechají,
nebo ať jsou vyloučeni z přijímání;
rovněž i laici.

Týchž kánon 50. Bude-li některý,
klerik přistižen, jak jí a pije v krémě,
ať je suspendován, vyjma toho, kdo
tam bydlí na cestách.

Laodicejského sněmu kánon 10. Že
není dovoleno duchovním osobám, od
kněží po jáhny i ostatních z církevního
stavu až po vrátné, ani mnichům chodit
do krčem.

Gangerského sněmu kánon 11. Kdo
opovrhne těmi, kdo z víry připravují
agapy² i pro čest Páně zvou bratry,
a nechce se zúčastnit s pozvanými,
ježto ruší tento obyčej, ať je proklet.

XXX ^аcorreximus e corrupto силами UJ. ^бJ, o не станеть с(А) mendose U. ^стакож(е)
и подяци J. ^дотлоучатса J. ^еди J. ^фpost чьсти г(о)с. verisimiliter omissum РАДИ.
^гсЪЗЪИВАЮЩЮ mendose UJ.

*Τῶν αὐτῶν κανὼν μγ'. Ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης τὰ ὅμοια ποιῶν
ἢ παυσάσθῳ ἢ ἀφοριζέσθῳ. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.*

*Τῶν αὐτῶν κανὼν νδ'. Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων,^α ἀφο-
ριζέσθῳ, πάρεξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ καὶ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύοντος.*

*Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν κδ'. Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἀπὸ πρεσβυτέρων
ἕως διακόνων καὶ ἐξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἕως ὑπηρετῶν καὶ ἀναγνώστῶν
καὶ ψαλτῶν καὶ ἐπορκιστῶν καὶ θυρωρῶν καὶ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς
καπηλεῖον εἰσιέναι.*

*Τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου κανὼν ια'. Εἴ τις καταφρονοίη τῶν ἐκ πίστεως ἀγάπας
ποιούντων καὶ διὰ τιμὴν τοῦ κυρίου συγκαλούντων τοὺς ἀδελφούς, καὶ μὴ θέλοι
κοινωνεῖν ταῖς κλήσεσι διὰ τὸ ἐξευτελίξειν τὸ γινόμενον, ἀνάθεμα ἔστω.*

XXX ^α ἢ πίνων add. Mos.

XXX

¹ Ust i Jas chybně *silami* místo *sigami*. Srov. shora str. 255 v *žegachъ*.

² Nemyslí se zde podle Hefele I, 784 (Hefele-Bén I, 2, 1037) starokřesťanské agapy, nýbrž hostiny připravované zámožnými křesťany pro chudé.

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) $\bar{\text{N}}\bar{\text{I}}$. АЩЕ КЪИИ КЛИРИКЪ
ХРОМА ЛИ СЛѢПА ЛИ ГЛОУХА ЛИ
ВРЕДЪНЪ НОЗЪ ИМОУЩА ПОДРАЖАЮТЪ,
ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А). ТАКОЖЕ И ЛЮ-
ДИНЪ.

XXXI ТИТЪЛ(Ъ) $\bar{\text{L}}\bar{\text{A}}$. ЯКО НЕ ДО-
СТОИТЬ ЕП(И)С(КО)ПОУ ЛИ ПОП(ОУ) ЛИ
КЛИРИК(ОУ)

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) $\bar{\text{E}}$. АЩЕ КОТОРЫИ ЕП(И)С(КО)ПЪ
ЛИ ПОП(Ъ) ЛИ ДІАКОНЪ^a ЛИ ЧТЕЦЪ^b
ВЪ ВЕЛИКЪИИ ПОС(ТЪ) НЕ ПОСТИТЬ СА
ЛИ ВЪ СРЕД(ОУ) ЛИ ВЪ ПАТОК(Ъ), ДА
ИЗВЕРЖЕТЪ С(А), РАЗВЪ АЩЕ НЕДОУГА
ДѢЛА ПЛѢТЪНАГО НЕ МОЖЕТЪ СЕГО
ТВОРИТИ. АЩЕ ЛИ ЛЮДИНЪ, ДА ОТ-
ЛОУЧИТЬ СА.

ГАГРЪСКАГ(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) $\bar{\text{E}}\bar{\text{I}}$.
АЩЕ КТО ПОСТАЩИХЪ СА, РАЗВЪ ТЕ-
ЛЕСЪНЪИ НОУЖИ, НЕРОДИТЬ И ПРЕ-
ДАНЪИА ПОСТЫ ОБЪЩАЮ ХРА-
НИМЪИ^c Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЬЮ РАЗОРИТЬ,
СОУЩЮ ВЪ НЕМЪ СВЪРШЕНОУ СМЪИС-
ЛОУ, ДА БОУДЕТЬ ПРОКЛАТЪ.

XXXI ^aJ, ДІАКОК(Ъ) $\epsilon\pi\tau\omicron\upsilon\epsilon$ U. ^bJ, ЧЪРЪНЦЪ U. ^cJ, ХРАНИМИ $\mu\epsilon\nu\delta\omicron\sigma\epsilon$ U.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν νζ'.^b Εἴ τις κληρικὸς κωφὸν ἢ τυφλὸν ἢ χωλὸν ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφοριζέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

XXXI *Τίτλος λα'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ κληρικὸν...*

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ξθ'.^a Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος^b ἢ ὑποδιάκονος^b ἢ ἀναγνώστης^c ἢ ψάλτης^c τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύει ἢ^a παρασκευὴν ἢ τετράδα,^a καθαιρείσθω, ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου κανὼν ιθ'. Εἴ τις τῶν ἀσκούντων χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερηφανέοιτο καὶ τὰς παραδεδομένας νηστείας εἰς τὸ κοινὸν καὶ φυλαττομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραλῦοι, ἐπικουροῦντος^e ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

^b νη' *Bo Mo Mos Ps.* — **XXXI** ^a θ' (ex ó') *Mo Bo.* ^{b-b} om. *Bo Mo Mos Cl Ps.* ^{c-c} om. *Bo Mo Mos Cl.* ^{a-a} \square *τετρ. ἢ παρ. Mo Co.* ^e *ἐπικουροῦντος Ne, ἐπικουροῦντος Bo, ἐπικουροῦντος Mos, ὑποκουροῦντος Mo, ὑποκουροῦντος.*

³ *Ῥес. ἀφορίζεσθαι* značí u kleriků suspenzi, u laiků exkomunikaci.

XXXI

¹ *Řecké texty* vykazují na tomto nesnadném místě několik variant, z nichž slovanský překlad v *Ust* sleduje variantu *ὑποκουροῦντος*. Hefele I, 787 překládá: *indem volle Einsicht in*

Svatých apoštolů kánon 58. Ро- Ap 57
smívá-li se některý klerik chromému
nebo slepému nebo hluchému nebo
tomu, kdo má vadné nohy, ať je vy-
loučen;³ rovněž tak i laik.

XXXI. titul. Že biskup ani kněz ani
klerik nemá . . .

Svatých apoštolů kánon 9. Nepostí-li Ap 69
se některý biskup nebo kněz nebo jáhen
nebo mnich v době velkopostní či ve
středu neb v pátek, ať je zbaven hod-
nosti, ledaže by toho nemohl činit pro
neduh tělesný. Pakliže je to laik, ať je
exkomunikován.

Gangerského sněmu kánon 19. Jest- Gangr 19
liže kdo z askétů, vyjma nutnost tě-
lesnou, odmítá a porušuje tradiční vše-
obecné posty církvi zachovávané, ač
má dokonalý rozum,¹ budiž proklet.

Laod 49 ЛАОДИКИИСКАГ(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) МѢ. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ ВЪ ВЕЛИКЪИИ ПОС(ТЪ) ХЛѢБА ПРИНОСИТИ, НЪ ВЪ СОУБОТОУ ТИ ВЪ НЕДѢЛЮ ТЪКМО.

Laod 50 ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) Н̄. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ СОРОКООУСТЬЮ ВЪ ПОСЛѢДНЮЮ НЕДѢЛЮ ЧЕТВЕРКА^d | РАЗАРАТИ И ВСЕГО ПОСТА ВЕЩЬСТВОВАТИ, НЪ ДОСТОИТЬ ВСЮ НЕДѢЛЮ ПОСТИТИ СА СОУХО ІАДОУЩЕ.

Laod 51 ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) Н̄А. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ ВЪ СОРОКООУСТИЮ РОЖЬСТВА СТВРАТИ НИ С(ВА)ТЪИХЪ М(Ж)-Ч(Е)Н(И)КЪ ПАМАТИ ТВОРИТИ, НЪ ТЪКМО ВЪ СОУБОТ(ОУ) ТИ ВЪ НЕДѢЛЮ.

Laod 52 ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) Н̄В. ІАКО НЕ ПОДОБАЮТЬ ВЪ СОРОКООУСТИЮ БРАКЪ ТВОРИТИ НИ Р(О)Ж(Ь)СТВА ДѢЯТИ.

Laodicejského sněmu kánon 49. Že ve velký půst není dovoleno obětovat chléb, leda jen v sobotu a v neděli.²

Téhož kánon 8. Že se nemá rušit půst čtvrtku posledního týdne kvadragesimy, a tím celý půst zneuctívát, nýbrž má se celý týden postit a jíst jen suchá jídla.³

Téhož kánon 51. Že se v kvadragesimě nemají slavít narozeniny svatých mučedníků ani památky jejich, leda toliko v sobotu a v neděli.

Téhož kánon 52. Že se v kvadragesimě nemá konat svatba ani se nemají slavít narozeniny.⁴

^dЧЕТВЕРТ'КА J.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν μδ'. "Οτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ μόνον.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν ν'. "Οτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ τὴν ὑστέραν ἑβδομάδα τὴν πέμπτην λύειν καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν, ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα νηστεύειν ξηροφαγοῦντας.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν να'. "Οτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ γενέθλιον ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνεῖαν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι καὶ κυριακαῖς.

Τῆς αὐτῆς συνόδου κανὼν νβ'. "Οτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ γάμους ποιεῖν ἢ γενέθλιον ἐπιτελεῖν.

ihm herrschte (Hefele-Bén I, 2, 1041: supposant qu'il y a en lui une intelligence supérieure), stejně Milaš II, 45: a nalazi se pri tome u punoj svijesti. Slova ta se chápou jako řečena z duše eustathiánů, proti nimž je tento kánon namířen. Podobně van Espen vidí v nich poukaz na ýchu těchto kacířů a překládá: perfecta in eo residente ratione. Jinak Hardouin a Mansi: si deliberato consilio haec ieiunia improbet ,zavrhuje-li s rozvahou církevní půst'. Jiné pojetí nacházíme v Jeřr (89a) *izvěštajemu vť njemъ konъčьnъumъ pomyslъljeniju*, opírající se patrně o variantu *ἐπικυροῦντος*.

² V obyčejné dny kvadragesimy kromě sobot a nedělí může se konat jen obřad zvaný liturgia praesanctificationum.

³ Je to tzv. xerophagia (ξηροφαγία).

⁴ Γενέθλια tohoto kánonu nejsou jako v předešlém natalitia martyrurum, nýbrž narozeniny knížat.

XXXII тител(ъ) л̄в^a. (о) говѣю-
щихъ и постащихъ са въ соу-
бот(оу)

с(ва)тѣх(ъ) ап(о)с(то)лъ ка-
н(онъ) ѿб̄. аще которыи клирикъ
обрацеть с(а) поста са въ соу-
бот(оу) ли въ недѣлю, развѣ юди-
ноѣ великоѣ соуботы, да извер-
жеть с(а). аще ли людинъ, да от-
лоучить с(а).

гагръскаг(о) свор(а) кан(онъ) ѿ̄.
иже мнимаго ради б(ог)оч(ъ)стыя^b
въ недѣл(ю) постить с(а), онафема
да боудеть.

тогоже кан(онъ) е̄и^c. аще кото-
раѣ жена мнимаго ради пощениа
премѣнить одѣниѣ въ обычнаго
мѣсто женскаго одѣниа въ моу-
жскыи образъ облачить с(а)^d,
анафема да боудеть.

тогоже кан(онъ) е̄и. иже остав-
лають своѣ чада а не кѣрмить ихъ
и къ б(ог)оч(ъ)стыю по|добьн(о)му
възводить, нъ виною пощениа
небрежеть, анафема да боудеть.

XXXII ^aJ, om. U. ^bвл(а)гоч(ъ)стѣ J. ^cд̄и J. ^dовлечетс J.

XXXII Τίτλος λβ'. Περὶ τῶν ἀσκούντων ἀδιακρίτως, καὶ νηστεύοντων κυριακὰς
καὶ σάββατα...

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ξδ'.^a Εἴ τις κληρικὸς εὐρεθεῖ τὴν ἀγίαν κυριακὴν
νηστεύων ἢ τὸ σάββατον πλην τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρεῖσθω. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφο-
ριζέσθω.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Γάγγρα) συνόδου κανὼν ιη'. Εἴ τις διὰ νομιζομένην ἄσκησιν
ἐν τῇ κυριακῇ νηστεύοι, ἀνάθεμα ἔστω.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν ιγ'.^b Εἴ τις γυνὴ διὰ νομιζομένην ἄσκησιν μεταβάλλοι
τὸ ἀμφιάσμα καὶ ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιάσματος ἀνδρεῖον ἀναλάβοι,
ἀνάθεμα ἔστω.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν ιε'. Εἴ τις καταλιμπάνει τὰ ἑαυτοῦ τέκνα καὶ μὴ
τεκνοτροφοῖ καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῶ πρὸς θεοσεβείαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγοι, ἀλλὰ
προφάσει τῆς ἀσκήσεως ἀμελοῖ, ἀνάθεμα ἔστω.

XXXII ^a ξε' Βο Μο Μοs Ps. ^b ιδ' Βο.

XXXII

¹ Kánon ten, jako ostatní gangerské, je naměřen proti bludům eustathiánů. Mužský šat, o němž se tu děje zmínka, byl patrně šat mnišský.

² Zde nepřeloženo ὅσον ἐπ' αὐτῶ ,pokud na něm jest'; místo *възводитъ* má být *не възводитъ*.

XXXII. titul. O těch, kteří se věnují
zbožným úkonům a postu v sobotu . . .

Svatých apoštolů kánon 65. Bude-li Ap 64
zjištěno, že se některý klerik postí
v sobotu nebo v neděli, kromě jediné
Veliké soboty, ať je zbaven hodnosti.
Je-li to laik, ať je exkomunikován.

Gangerského sněmu kánon 18. Kdo Gangr 18
se z domnělé zbožnosti postí v neděli,
budiž proklet.

Téhož kánon 15. Změní-li některá Gangr 13
žena z domnělé askeze šat a místo oby-
čejného ženského šatu se obleče na způ-
sob mužský,¹ budiž prokleta.

Téhož kánon 15. Opouští-li někdo své Gangr 15
děti a neživí je a k náležitě zbožnosti
nevede,² nýbrž zanedbává je pod zá-
minkou askeze, budiž proklet. 30a

Gangr 16 ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) 21. АЩЕ КОТОРАЯ ЧАДА РОДИТЕЛЬ СВОИХЪ, ПАЧЕ ЖЕ ВЪРЕНЪ СОУЩЪ, ОТИДОУТЬ ВИНЮ В(ОГ)ОЧ(Ъ)СТЫА И ДОСТОИНЫА^e Ч(Ъ)СТИ РОДИТЕЛЕМЪ НЕ^f ВЪЗДАЮТЬ, Ч(Ъ)СТЫНЫА СИРѢЧЪ ПАЧЕ В(ОГ)ОЧ(Ъ)СТИА, АНАФЕМА ДА БОУДЕТЬ.

Gangr 17 ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) 22. АЩЕ КОТОРАЯ ЖЕНА МНИМАГО РАДИ ПОЩЕНИЯ ПОСТРИЖЕТЪ ВЛАСЫ, ЯЖЕ ДАСТЬ В(ОГ)Ъ НА ВЪСПОМАНОВЕНИЕ ПОВИНОВЕНИЮ, ЯКО РАЗАРАЮЩИ ПОВЕЛѢНИЕ ПОВИНОВЕНИЮ ПРОКЛАТА^g ДА БОУДЕТЬ.

Bas 20/35 С(ВА)Т(А)ГО ВАСИЛЫА КАН(ОНЪ) 20. О ОСТАВЛШИИ СВОЕГО МОУЖА ПОШЕДЪШИИ. О ОСТАВЛЕНЪМЪ ПОДОВАЮТЬ СМОТРИТИ ВИНЪ ОСТАВЛЕНИЯ, И АЩЕ БОУДЕТЬ НЕПОДОВЪНЪ ЮГО ОТПЛА, СЕ ОУБО М(И)Л(О)СТИ ЮСТЬ ДОСТОИНЪ, ОНА ЖЕ КЪ БИТЕМИИ. М(И)Л(О)СТЬ ЖЕ СЕМОУ КЪ ПРИОБЪЩЕНИЮ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНОМУ^h ДА ДАСТЬ С^h.

Téhož kánon 16. Opustí-li některé dítky své rodiče, zvláště věřící, pod záminkou zbožnosti a neprokazují-li svým rodičům povinné úcty, ježto si více cení zbožnosti,³ budtež proklety.

Téhož kánon 17. Ustříhne-li si (1C 11, 6) některá žena z domnělé askeze vlasy, které jí dal Bůh na připomínku její poddanosti (1T 2, 11), poněvadž porušuje příkázání poddanosti, budiž prokleta.

Svatého Basilia kánon 20. O té, která opustila svého muže a odešla od něho. Co se týče opuštěného, třeba vyšetřit příčiny opuštění, a odešla-li od něho bezdůvodně, pak je on hoden odpuštění a ona církevního trestu. Ať se dá jemu odpuštění tím, že bude účasten církevního společenství.⁴

^eante достоиныа erasum ne in U. ^fne superscriptum (manu recentiore?) in U. ^gJ, проклатъ ergore U. ^h-^hда есть J.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν ις'. Εἴ τινα τέκνα γονέων, μάλιστα πιστῶν, ἀναχωροῖη προφάσει θεοσεβείας καὶ μὴ τὴν καθήκουσαν τιμὴν τοῖς γονεῦσιν ἀπονέμοι, προτιμωμένης δηλονότι παρ' αὐτῶν τῆς θεοσεβείας, ἀνάθεμα ἔστω.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν ιζ'. Εἴ τις γυναικῶν διὰ νομιζομένην θεοσεβειαν^c ἀποκείροιτο τὴν κόμην (1C 11, 6), ἣν ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς (1T 2, 11), ὡς ἂν παραλύουσα τὸ πρόσταγμα τῆς ὑποταγῆς, ἀνάθεμα ἔστω.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανὼν κ'. Περὶ τῆς καταλιμπανούσης τὸν ἴδιον ἄνδρα καὶ ἀναχωρούσης. Ἐπὶ τοῦ καταλειφθέντος^a τὴν αἰτίαν χρὴ σκοπεῖν^d τῆς ἐγκαταλείψεως, κἂν φανῆ ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος, ἡ δὲ ἐπιτιμίου. ἡ δὲ συγγνώμη τούτῳ πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται.

^c ἄσκησιν Βο Μοσ Cl. ^a-^a □ χρὴ σκοπεῖν τὴν αἰτ. Μο Νε Ρς.

³ Slov. č(ъ)stynija sirěčъ pače b(og)oč(ъ)stija je mechanický překlad řec. genitivu absolutního προστιμωμένης... τῆς θεοσεβείας s ponecháním ženské koncovky u adjektiva a porušením kongruence s odděleným od něho řídícím substantivem.

⁴ Společenství s církví (τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ) znamená plné užívání církevních práv.

XXXIII титѣл(ъ) л̄г^a. ꙗко подо-
баѣтъ калоугѣромъ повиновати

с(ва)тѣх(ъ) ап(о)с(то)лѣ. елико
истинѣнѣ и цѣломоудрѣнѣ мнишь-
скоѣ житиѣ живоуци подо|бѣнѣ
чьсти да достойни боудуть. а по-
неже етерии възъмъше мнишьскы
образъ ц(ъ)рк(ъ)вѣнѣа и градъ-
скыа матоуть веци ходаце ве-
циноу въ градѣхъ, не то же нъ
и манастира творити начинають,
изволи са никоμούже никакоже
сзидати ни съставлати манастирѣ
ли ц(ъ)рк(ъ)вѣ без волѣ градскаго
еп(и)с(ко)па. а соуцимъ въ вса-
комъ градѣ и странѣ повиновати
са еп(и)с(ко)п(о)мъ калоугѣромъ,
и безмълвиѣ любити и вѣнмати
тѣкмо пощению^b, м(о)л(и)твѣ. въ
нихъже мѣстѣхъ постригли са
соуть, да пребывають, а ни ц(ъ)рк-
к(ъ)вѣнѣимъ, ни житиискымъ ога-
виа творити вѣщемъ ли приобѣ-
цати са оставлающе своа мана-
стира, аще и нѣкогда оубо пове-
лѣно^c боудеть ноужѣнѣа потре-

XXXIII. titul. Že mniši mají být pod-
řízeni . . .

Svatých apoštolů. Těm, kteří oprav-
dově a čistě žijí mnišským životem, ať
se dostane náležitě úcty. Poněvadž
však někteří, ač vzali na sebe mnišský
stav, působí zmatek v záležitostech
církve i světských a chodí nepo-
řádně po městech, nejen to, ale i klá-
štery začínají zakládat, bylo usneseno,
že nikdo nesmí nijak stavět nebo zřízo-
vat klášter nebo kostel bez povolení
městského biskupa a že mniši nachá-
zející se v kterémkoli městě nebo kraji
mají se podrobovat biskupům a milovat
pokoj a věnovat se jen postu a modlitbě.
Ať se zdržují na místech, kde byli
postřiženi, a ať nepůsobí mrzutosti ve
věcech církevních i světských nebo ať
v nich nemají účastenství a neopouštějí
při tom svůj klášter, ledaže by jim to
bylo poručeno z nutné potřeby měst-
ským biskupem. Ať nepřijímají nižád-
ného (otroka)¹ v klášteřích na mnišství
bez povolení jeho vlastního pána. Na-
řizujeme, ať ten, kdo přestoupí tato

Chalc 4

30b

XXXIII ^aJ, om. U. ^bJ, пощениѣ U. ^cим(ъ) add. J.

XXXIII *Τίτλος λγ'. Περὶ τοῦ δεῖν τοὺς ἀσκητὰς ὑποτετάχθαι...*

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν δ'. Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονήρη
^aμετιόντες βίον^a τῆς προσηκούσης ἀξιούσθωσαν τιμῆς. ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μονα-
χικῷ κεχρημένοι προσήματι, τὰς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ ταρασσουσι πράγ-
ματα, περιϊόντες ἀδιαφόρως ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς
συνιστᾶν ἐπιτηδεύοντες, ἔδοξε μηδένα μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν μηδὲ συνιστᾶν μοναστή-
ριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου. τοὺς δὲ καθ'
ἐκάστην πόλιν καὶ χώραν μονάζοντας ὑποτετάχθαι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τὴν ἡσυχίαν
ἀσπάξεσθαι, καὶ προσέχειν μόνῃ τῇ νηστεσίᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, ἐν οἷς τόποις
ἀπετάξαντο προσκαρτεροῦντας, μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενο-
χλεῖν πράγμασιν ἢ ἐπικοινωνεῖν, καταλιμπάνοντας τὰ ἴδια μοναστήρια, εἰ μὴ
ποτε ἄρα ἐπιτραπεῖεν διὰ χρεῖαν ἀναγκαίαν ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου.
μηδένα δὲ προσδέχεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις δοῦλον ἐπὶ τὸ μονάσαι παρὰ γνώμην
τοῦ ἰδίου^b δεσπότη. τὸν δὲ παραβαίνοντα τοῦτον ἡμῶν τὸν ὄρον ὠρίσαμεν ἀκοι-

XXXIII ^{a-a} □ βίον μετιόντες Βο Ps. ^b αὐτοῦ add. Μο.

XXXIII

¹ Nepřeloženo δοῦλον, Jefr 32a raba.

БЫ^d ГРАДЬСКЫМЪ ЕП(И)С(КО)П(О)МЪ.
И НИЕДИНОГОЖЕ ПРИМАТИ ВЪ МА-
НАСТЫРЕХЪ НА МНИШЬСТВО БЕЗ ВОЛѢ
СВОЕГО КМОУ Г(О)С(ПОДИ)НА^e. ПРЕ-
СТОУПАЮЩАГО СИЯ НАША ОУСТАВЫ
ПОВЕЛѢВАЕМЪ^f ^gБЕЗЪ ОБЪЩЕНИЯ^g
БЫТИ, ДА НЕ ИМА В(ОЖ)ИЕ ХОУЛИМО
БОУДЕТЬ. ЕП(И)С(КО)ПОУ ЖЕ ГРАДЬ-
31a СКОМОУ ПОДОБАЕТЪ ДОСТОИ|НОЕ ПРО-
МЪШЛЕНИЕ ТВОРИТИ^h МАНАСТЫ-
РЕМЪ.

Chalc 24 ХАЛКИДОНЬСК(А)Г(О) СВОР(А) КА-
Н(ОНЪ) КД. ЕДИНОЮ С(ВА)ЩЕНИ МА-
НАСТЫРИ ПО ВОЛИ ЕП(И)С(КО)ПОУⁱ
ДА ПРЕБЫВАЮТЬ ВЪИНОУ ВЪ МАНА-
СТЫРИ И ОБРОУЧЕНІЯ ИМЪ ВЕЩИ
ДА ХРАНАТЬ С(А) МАНАСТЫРЕВИ И ДА
НЕ МОГОУТЬ ПОТОМ(Ъ)^j ЛЮДЕМЪ
БЫТИ ВЛАСТЬЮ. ОСЛАВѢЮЩИИ^k СЕ-
МОУ БЫВАТИ ПОВИНЪНИ ДА БОУДОУТЬ
КАНОНЬСКЫМЪ ЕПИТЕМИАМЪ.

Ap 82 С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) ПГ. РАБА НА ПРИЧЪТЬ НЕ
ВЕЛИМЪ ПРИВОДИТИ БЕЗ ВОЛѢ СВОЕГО
КМОУ Г(ОСПОДИ)НА; НА СКОРЪ
ИМОУЩИИМЪ А^l РАЗОРЕНИЕ ДОМОМЪ
БЫВАЕТЪ. АЩЕ ЛИ КЪГДА ДО-

naše ustanovení, je vyobcován, aby
jméno boží nebylo tupeno. Biskup pak
městský má mít náležitý dozor nad
kláštery.

Chalcedonského sněmu kánon 24.
Kláštery jednou vysvěcené se svolením
biskupa ať zůstávají navždy kláštery
a statky jim určené ať se uchovají
klášteru a ať již potom nemohou být
v držení laiků.² Ti, kdo dovolují, aby
se tak stalo, ať jsou podrobeni církev-
ním³ trestům.

Svatých apoštolů kánon 83. Ne-
dovolujeme otroka zařazovat do kléru
bez svolení jeho pána; bývá to na úkor
majitelů a (vede to) k rozvratu do-
mácnosti. Jestliže však někdy otrok
bude hoden svěcení, jako byl náš

^domissum РАДИ. ^eJ, сѢА errore U. ^fповелѣхом(ъ) J. ^g-^gБЕЗОВЩЕНОУ J. ^hJ, ТВОРИ мен-
dose U. ⁱJ, om. U. ^jJ, пото errore U. ^kж(ε) add. J. ^lИ НА J.

*ώνητον εἶναι, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ βλασφημηῖται. τὸν μέντοι ἐπίσκοπον τῆς
πόλεως χρῆ τὴν δέουσαν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων.*

*Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Χαλκηδόνι) συνόδου κανὼν κδ'. Τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα
μοναστήρια κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου μένει εἰς τὸ διηνεκὲς μοναστήρια, καὶ
τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι τῷ μοναστηρίῳ καὶ μὴ δύνασθαι^c
γίνεσθαι αὐτὰ^d κοσμικὰ καταγώγια. τοὺς δὲ συγχωροῦντας τοῦτο γίνεσθαι ὑπο-
κεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίαις.*

*Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν πβ'.^e Οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἄνευ
τῆς τῶν δεσποτῶν γνώμης οὐκ ἐπιτρέπομεν ἐπὶ λύπῃ τῶν κεκτημένων οἴκων γὰρ
ἀνατροπὴν τὸ τοιοῦτον ἐργάζεται· εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανεῖται ὁ οἰκέτης πρὸς*

^c ἐτι add. Co. ^d om. Bo Co. ^e πγ' Mo Mos Ps.

² Hefele II, 525: sie selbst dürfen nicht mehr weltliche Wohnungen werden.

³ Poněvadž není znám žádný kánon, který by jednal o takovéto sekularizaci klášterů, třeba „kanonickými“ tresty rozumět tresty církevní (Hefele, l. c.).

СТОИНЪ^м БОУДЕТЬ РАВЪ С(ВА)Щ(Ε)-
 НИА, ΙΑΚΟЖЕ ΒΪ И ΟΝΙΣΙΜЪ ΝΑΨΪ,
 И ΠΟΥΣΤΑΤΪ^н Γ(Ο)ΣΠΟΔ)ЪϞ ϞΓΟ И СВО-
 БОДАΤЬ И И ИЗ ДОМОУ ΟΠΠΟΥΣΤΑΤΪ
 И, ДА БОУДЕΤЬ.

ΓΑΓΡΪΣΚΑΓ(Ο) СВОΡ(Α) ΚΑΝ(ΟΝΪ) Γ.
 ΙΖΕ ΡΑΒΑ ΤΪΟΖΕΓΟ ΒΙΝΟЮ Β(ΟΓ)Ο-
 Τ(Ъ)ΣΤΪΑ ΟΥΤΙΤΪ ΝΕΒΡΪΤΙИ Ο Γ(Ο)Σ-
 ΠΟΔΙΝ)Ϊ И ΟΤΙΤΙ ΟΤ ΡΑΒΟΤΑΝΙΙΑ,
 Α ΝΕ СΪ ΠΡΙΙΑΖΝΙЮ И ВСАΚΟЮ
 Τ(Ъ)ΣΤΪЮ СВОϞМОУ Γ(Ο)ΣΠΟΔΙ)ΝУ ΡΑ-
 ΒΟΤΑΤΙ, ΠΡΟΚΛΑΤ[Τ]Ъ ДА БОУДЕΤЬ.

XXXIV ΤΙΤΥΛ(Ъ) ΛΔ. Ο ΤΥΡΝΥΤΙΧΪ
 И Ο ΤΥΡΝΙΤΑΧΪ ΟΤΜΪΤΑЮΤΙΧΪ

ΝΙΚΕΪΣΚΑΓ(Ο) СВОΡ(Α) ΚΑΝ(ΟΝΪ)
 ΒΙ. ΠΡΙΙΖΒΑΝΙИ ΒΛ(Α)ΓΟДАΤΪЮ И ΟΥ-
 ΣΤΡΕΜΛΕ|ΝΙИ^а ΙΑΒΛΪΨΕ СΑΝΥ И ΟΤ-
 ΛΟΖΪΨΕ ΠΟΙΑΣΥ, ΠΟΤΟΜΪ ΖΕ ΝΑ
 СВОΙΑ ΒΛΕВОΤΙΝΥ И ΟΒΡΑЦΪΨΕΜЪ СΔ^б,
 ΙΑΚΟ ΙΤΕΡΟΜЪ И СΡΕΒΡΪΝΙΚΥ ДΑΙΑΤΙ
 И ВΕΝΕΦΕΚΙϞΜЪ^с ΙΣΡΑΒΙΤΙ, ДА
 ΠΑΚΥ ВΟΙΝИ^д БОУДОУΤЬ, СИИ Ι.
 ΛΪΤ(Ъ) ДА ΠΟΥΣΤΑΤΪ С(Α) ΠΟ ΤΡΙΛΪΤЬ-

Onisim (Filem 10), a dovolí mu jeho pánové a dají mu svobodu a propustí ho z domu, ať je (vysvěcen).

Gangerského sněmu kánon 3. Kdo pod záminkou zbožnosti učí cizího⁴ otroka, aby pohrdal pánem a ušel z otroctví, a ne aby sloužil svému pánu s příchýlností a se vší úctou, budiž proklet.

Gangr 3

XXXIV. titul. Ο mniších a mniškách zřikajících se . . .

Nicejského sněmu kánon 12. Ti, kteří byli povoláni milostí a dali na jevo vysoké stupně horlivosti a odložili vojenské pásy,¹ potom však se navrátili k svým vývratkům (2P 2, 22), takže někteří i peníze dávali a dary docílili toho, že se opět stali vojíny, ti po tříleté době strávené mezi poslouchajícími ať se deset let postí.² U každého

Nic 12

31b

^мJ, om. U. ^ни add. J. — XXXIV ^аΟΥΣΤΡΕΜΛΕΝΙΑ J. ^бΟΒΡΑЦΪΨΕ С(Α) J. ^сΒΕΝΕΦΙΚΙϞΜ(Ъ) J. ^дJ, воиноу mendose U.

χειροτονίαν βαθμοῦ, οἶος καὶ Ὀνήσιμος ὁ ἡμέτερος ἀνεφάνη,^f καὶ συγχωροῦσιν οἱ δεσπότες καὶ ἐλευθεροῦσι καὶ τοῦ οἴκου ἐαυτῶν ἐξαποστέλλουσι,^g γενέσθω.^h

Τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου κανὼν γ'. Εἴ τις δοῦλον προφάσει θεοσεβείας διδάσκει καταφρονεῖν δεσπότητος καὶ ἀναχωρεῖν τῆς ὑπηρεσίας, καὶ μὴ μετ' εὐνοίας καὶ πάσης τιμῆς τῷ ἐαυτοῦ δεσπότη ἐξυπηρετεῖσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

XXXIV Τίτλος λδ'. Περί μοναχῶν καὶ μοναστριῶν ἀθετούντων . . .

Τῆς ἐν Νικαία συνόδου κανὼν ιβ'. Οἱ προσκληθέντες μὲν ἀπὸ τῆς χάριτος καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξάμενοι καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες^α ὡς κύνες, ὡς τινας καὶ ἀργύρια προέσθαι καὶ βενεφικλοῖς^б κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύεσθαι,^с οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπέτωσαν

f ἐφάνη Co Bo Mos. *g-g* συγχωρήσωσιν... ἐλευθερώσωσιν... ἐξαποστείλωσι Co. *h* γενέσθω Mos. — XXXIV *a* ἐπιστρέψαντες Cl. *б* βενεφελίους Va. *с* ἀναστρατεύεσθαι Cl Co, στρατεύεσθαι Mo Ne Ps Va.

⁴ *Ūjuži* bez řec. paralely je přidáno v Ust a Jas; Jeřr 87b je nemá.

XXXIV

¹ Tj. zřekli se vojenské služby.

² *Postiti* se značí zde tolik co konat předepsané církevní pokání, které mělo čtyři stupně (viz úvodní studii ZSL, str. 151). Zde je řeč o 2. a 3. stupni; místo ‚ať se postí‘ je v řeckém textu *ὑποπιπέτωσαν* ‚ať zůstanou 10 let mezi klečícími‘.

НЕМЪ °ПОСЛОУШАНИИ И ВРЕМЕНИ°.
 НАДЪ ВСѢМЪ ЖЕ СИМЪ ИСПЫТАТИ
 ВОЛЮ ДОСТОИТЬ¹, ОБРАЗЪ ПОКАЯНИА.
 ꙗКЪЛИКО ВО СТРАХОМЪ Б(ОЖ)ИЮМЪ И
 СЛЪЗАМИ И ТЪРПѢНИЮМЪ И ДОБРО-
 ДѢЯНИЮМЪ ОБРАЩЕНИА ДѢЛЪМЪ²,
 А НГ^h ОБРАЗОМЪ ПОКАЗАЮТЬ, СИИ |
 КОНЪЧАВЪШЕ ВРЕМА РЕЧЕНОЮ ПО-
 СЛОУШАНИА ДА ПРИЧАСТАТЬ С(А),
 ПО СЕМЪ ПОДОБАЮТЬ ꙗП(И)С(КО)ПОУ
 ЧЛ(О)В(Ѣ)КОЛЮБЪНЪ¹ НѢЧТО О НИХЪ
 СТВѢЩАТИ. ꙗКЪЛИКО ЖЕ НЕПОДОВЪНЪ
 К<ꙗКЪЛИКО ЖЕ>^к ВЪМѢСТИША, ОБРАЗЪ,
 ДА ВЪЛАЗИЛИ БЫША ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ
 НЕПЪЦЮЮЩЮ¹ СЕМОУ ДОВЛѢТИ ИМЪ
 НА ПОКАЯНИЮ, К<НЕРАЗНЪСТВЪНЪ ПО-
 НОСА, ОБРАЗЪ ДА ВЪЛАЗАТЬ ВЪ Ц(Ъ)Р-
 К(Ъ)ВЪ, ДОВОЛЬНО ИМЪ НЕПЪ(ЦЮ)ЮЩЕ
 НА ОБРА(ЩЕ)НИЮ(ГО)>^к, ВСА ДѢЛА ТА
 ПРЕЖЕ НАПИСАНАИ ДА СКОНЪЧАЮТЬ.

Аnc 19 АНКУРЪСК(А)Г(О) СБОР(А) КА-
 Н(ОНЪ) ѿ. ꙗКЪЛИКО Д(Ѣ)ВЪСТВОВАТИ
 32а ОБЪЩАВЪШЕ СА | ОТМѢТАЮТЬ С(А)
 ОБЪЩАНИА, СИА ДВОЖЕНЪНИКЪ

tohoto třeba zkoumati jeho smýšlení a způsob kajcnosti. Neboť ti, kteří s bázní boží a slzami a trpělivostí a konáním dobra dokazují skutkem své obrácení, a ne jen napohled, ať po skončení stanovené doby mezi poslouchajícími se účastní společných modliteb;³ přitom je má biskup poněkud shovívavěji posuzovat. Ti však, kteří to lhostejně přijali v domnění, že způsob vcházet do chrámu, to že jim postačí k obrácení,⁴ ať splní všechny skutky shora uvedené.⁵

Ankyrského sněmu kánon 19. Ti, kteří učinili slib panictví a panenství a svého slibu se zříkají, ať splní nařízení stanovené pro bigamy.⁶ Zakazujeme,

°-ergo послоушаниа времени. ¹и add. J. svel -ломъ correximus e mutilato дѢЛЪМА UJ. ном. J. ¹чл(овѢ)колюбнѢ J. ²sic in UJ errore pro непъцююще. ^к-кѵ. adnot. 4.

μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις προσήκει ἐξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοίας· ὅσοι μὲν γὰρ καὶ^α φόβω^ε καὶ δάκρυσιν καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις^ς τὴν ἐπιστροφὴν ἔργω καὶ οὐ⁹ σχήματι ἐπιδείκνυνται, οὗτοι, πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὠρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εὐκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι^h μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βολεύσασθαι. ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤνεγκαν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ εἰσιέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκεῖν αὐτοῖς ἠγγήσαντο πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν, ἐξάπαντος πληροῦτωςαν τὸν χρόνον.

Τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανὼν ιθ'. "Ὅσοι παρθενίαν ἐπαγγειλάμενοι ἀθετοῦσι

^α om. Co. ^ε θεοῦ add. Bo Co. ^ς ἀγαθοεργίαις Mo Ne Ps Va. ⁹ om. Par Vati. ^h κοινο-
 νεῖτωςαν Bo Mos Cl, κοινωνήσουσι Mo Ne Ps Va.

³ Ὶес. τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, tj. ať jsou přijati do společenství modliteb s pominutím dalších stupňů pokání.

⁴ Úsek řec. textu ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως... πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν je přeložen dvakrát; úsek k—k je druhý překlad téhož místa, jehož počáteční *jeľiko že* je vsunuto do prvního znění; ПОНОСА chybně místo ПОНЪСА, НЕПЪ(ЦЮ)ЮЩЕ opraveno z porušeného НЕПЪЮЩЕ a ОБРА(ЩЕ)НИЮ ze zkomoleného ОБРАНИЮГО (ГО přidáno omylem).

⁵ Tj. celou třicetiletou dobu pokání; v řec. textu doslovně: ať úplně dokončí dobu.

⁶ Tj. pro ty, kteří se podruhé oženi (bigamie sukeesívni).

РОКЪ ДА ИСПЪЛНАТЬ. ХОДАЦИМЪ ЖЕ Д(Ъ)ВАМЪ СЪ ЄТЄРЪИМИ ІАКО СЄ-СТРАМЪ ВЪЗБРАНАЕМЪ.

ΧΑΛΚΙΔΟΝΉΣΚ(Α)Γ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑΝ(ΟΝ) ΞΙ. Д(Ъ)ВЪ ПОРОУЧИВЪШИ СΑ ВЛ(Α)Д(Υ)ЦЪ Б(ΟΓ)ΟΥ, ΤΑΚΟЖΕ И ЧЪР-НОРИЗЪЦЮ ΝΕ ΔΟΣΤΟΙΤЪ ΒΡΑΧΙΤΙ СΑ. АЩЕ ЛИ ОБРАЦЮТЬ С(Α) СЄ ТВОРАЦЕ, ДА ΒΟΥΔΟΥΤЪ ΟΤΛΟΥЧΕΝΙ. ΠΟΒΕΛЪ-ΧΟΜЪ ЖЕ ИМЪΤΙ ВΛΑΣΤЪ ΝΑ ΝΙΧ(Ъ) СМОΤΡΕΝΙΑ¹ ΜΉΣΤΟСТАВНОΜΟΥ ΚΠ(И)С(ΚΟ)ΠΟΥ.

С(ΒΑ)Т(Α)ГО ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΑΝ(ΟΝ) Β. О ОТПАДШИХ(Ъ)^м Д(Ъ)ВАХЪ, ОБЪ-ЦАВЪШИХЪ СΑ Β(ΟΓ)ΟУ^п ВЪ Ч(И)-СТОТЪ ЖИТИ^ο, ПОТОМЪ ΡВЪ ПАДЕНИИ^ρ ВЪ СЛАСΤЪХЪ ΠΛΟΤЪСΚΥХ(Ъ) ΟΤΜЪ-ΤΑЮЩИХЪ СΑ ΖΑΒЪΤЪ СВОИХЪ, Ο(ΤЪ)ЦΙ ΝΑΠΙ ЧМАКЪЦИ И КРОТЪЦИ^α, СМО-ТРАЩЕ ΝΕΜΟЦЕМЪ ΠΑΔΑЮЩИХЪ, ΖΑ-ΚΟΝЪ ΠΟΛΟЖИША ΠΟ^τ ΠΟΔΟΒΙΟΥ ΔΒΟ-ЖЕНЪЦЪ ΖΑΠΟΒЪΔΑВЪШЕ. ΜΝЪ ЖЕ ΒΟ-ΛΙΤЪ С(Α), ΠΟΝΕЖЕ Β(ΟЖ)ИКЮ ВЛ(Α)-ГОΔΑΤΙΟΥ ΠΟСПЪЮЩИ Ц(Ъ)РΚΥ ΚΡЪ-ΠΛΥШИ ΒΥΒΑΕΤЪ И ΜΝΟЖИΤЪ (СΑ)⁸

aby panny žily s některými (muži) jako sestry.⁷

Chalcedonského sněmu kánon 16. Chalc 16 Panně, která se zasvětila Pánu Bohu, a rovněž i mnichu není dovoleno uzavírat sňatek. Bude-li zjištěno, že tak činí, ať jsou exkomunikováni. Nařídili jsme však, aby místní biskup měl plnou moc starat se o ně.⁸

Svatého Basilia kánon 2. O padlých Bas 2/18 pannách, které učinily slib Bohu, že budou žít v čistotě, potom však podlehly tělesným rozkoším a zříkají se svých slibů, naši Otcí v své soucitnosti a mírnosti, majíce ohled na slabosti klesajících, stanovili a nařídili zákon jako u bigamů.⁹ Avšak já pokládám za dobré, ježto se církev milostí boží zdokonaluje a stává silnější a stav panenský nyní vzrůstá, důkladně si povšimnout, jak se věc jeví podle rozumu a co je zákonem Písma,¹⁰ možno

¹J, СМОТРЕНИ U. ^мJ, ОПАДЪШИХЪ ΕΓΓΟΓΕ U. ^пΓ(ΟСПΟΔ)ΒΙ J. ^οЖИТИ J. ^ρ-ΡΒΠΑДШИХ(Ъ) J. ^α-ЧМАКЦЪ И КРОТЦЪ J. ^τJ, omissum (ex haplographia) in U. ⁸СА ΟΠ. U J.

τὴν ἐπαγγελίαν, οὗτοι τὸν τῶν διγάμων ὄρον ἐκπληροῦτωςαν. τὰς μέντοι συνερχο-μένας παρθένους τισὶν ὡς ἀδελφὰς ἐκωλύσαμεν.

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν ις'. Παρθένον ἀναθεῖσαν ἑαυτὴν τῷ δεσπότῃ θεῷ, ὡσαύτως δὲ καὶ μονάζοντα μὴ ἐξεῖναι γάμῳ προσομιλεῖν. εἰ δέ γε τοῦτο εὐρεθεῖεν¹ ποιοῦντες, ἔστωσαν ἀκοινωνῆτοι. ὠρίσαμεν δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐπ'² αὐτοῖς φιλανθρωπίας τὸν κατὰ τόπον ἐπίσκοπον.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανὼν β'. Περὶ τῶν ἐκπιπτουσῶν¹ παρθένων, τῶν καθο-μολογησαμένων κυρίῳ ἐν σεμνότητι βιοῦν,^κ εἶτα διὰ τὸ ὑποπεσεῖν τοῖς πάθεσιν τῆς σαρκὸς ἀθετουσῶν τὰς ἑαυτῶν συνθήκας, οἱ μὲν πατέρες ἡμῶν, ἀπαλῶς καὶ πράως συμπεριφερόμενοι ταῖς ἀσθενείαις τῶν κατολισθαιόντων, ἐνομοθέτησαν δεκτὰς εἶναι μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν, καθ' ὁμοιότητα τῶν διγάμων διαταξάμενοι. ἐμοὶ

¹⁻² □ εὐρεθ. τοῦτο Co Cl. ¹ ἐκπεσουσῶν Co Cl. ^{κ-κ} τὸν ἐν σεμνότητι βίον τῷ κυρῷ Co.

⁷ Тýká se to tak zvaných *συνείσακτοι*, srov. kánon Nic 3, str. 302, p. 2.

⁸ Volně přeloženo: *starat se ve smyslu, být ohleduplným, shovívavým k nim*; Jefr 34a *vlastь ѓл(о)в(ѣ)колѣубиѣя*. Srov. Hefele II, 520 a L. Ueding, *Die Kanones von Chalcedon II*, 615.

⁹ Zde nepřeloženo řec. *δεκτὰς εἶναι μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν* Jefr 186b *приѣтънамъ имъ быти по же-дѣномъ лѣтѣ*, 'aby byly přijaty po jednom roku'.

¹⁰ Čtení *Јас закону* (v Ust vynecháno) se odchyľuje od řec. *καὶ τῇ τῆς γραφῆς διανοία*; Jefr 186b *и рѣсанѣя съмыслѣтъ*.

32b НЪИΝΨ ЧИНЪ Д(Ψ)ВЪ, ВЪНИМАТИ ИСПЫТЪНО МЪИСЛЪЮ ІАВЛАЮЩИ СА ВЕЩИ И КНИЖЪНОМОУ ЗАΚΟΝΟΥ†, ЮГОЖЕ МОЦЪНО ИЗЪОБРЪСТИ ОТ ПОСЛЪДЪСТВА. ВДОВЪСТВО | БО Д(Ψ)ВЪСТВА МЪНІѠ, ТЪМЪЖЕ И ВДОВИЧЪ ГРЪХЪ ВЕЛМИ МЪНИ ІЕСТЪ Д(Ψ)В(И)ЧЪСКАГО. ВИДИМЪ ОУБО, ЧТО ІЕСТЪ ПИСАНО ТИМОФЪОВИ ПАВЛОМЪ: ΟΥΝΤΙΧЪ В'ΔΟ-ВИЦЪ ΟΤΡΙЦΑΙ СА. ІΕΓΔΑ ΒΟ ΡΑΣΒΕΡΨ-ПЪЮТЬ, ПОСАГАТИ ХОТАТЬ ИМОУЦА ГРЪХЪ, ІАΚΟ ΠЪРΒΟΥЮ ВЪΡΟΥ ΟΤ-ВЪΡΓΨΑ. ΑΨΕ ΟУБО ВΔΟΒΙЦΑ ГРЪХОУ ΠΟΒΙΝЪΝΑ ІЕСТЪ ΤΑЖΚΟΥ, ІАΚΟ Χ(ΡΙ)-С(ΤΟ)ВЫ ΟΤΒЪΡΓΨΙ СА ВЪΡΥ, ЧТО ПОΔΟΒΑΨΤЪ ΠΟΜΨΠΛΑΤΙ Ο Δ(Ψ)ВЪ, ІΑЖЕ ΝΕΨΨΤΑ Χ(ΡΙ)С(ΤΟ)ΒΑ И СЪСОУДЪ Ч(И)СТЪ, ΠΟΡΟΥСЕНЪ ВΛ(Α)-Δ(Υ)ЦΨ? ΒΟΛΙϽ ΟУБО ГРЪХЪ И ΡΑΒΨ ΤΑΙΝΤΙΧЪ ΒΡΑΨΨХЪ СЕΒΕ ΠΡΙЧАΨΑ-ЮЩИ СКВЪРЪНЫ ИСПΟΛΝΙΤΙ ΔΟΜЪ И ΟΥΚΟΡΕΝΙΟΥ ΤΒΟΡΙΤΙ ΖΛΑГО ЖИ-ΤΙІΑϽ СТАЖΑΒΨΨΑГО. ΠΑΨΕ ЖΕΛΨΖΑ ΤΑЖЪЧЪІЕ ΝΕΨΨΤΨ ΠΡΕΛΥΒΟΔΨΒΙ-

jej nalézt z toho, co následuje. Neboť vdovství je nižší než panenství, proto i hřích vdovin je mnohem menší než panny. Vizme zajisté, co je psáno Pavlem Timotheovi (1Т 5, 11—12): Mladé vdovy odmítej, neboť když se oddají rozkoším, chtějí se vdávat, a tak mají hřích, protože zavrhlly první věrnost. Jestliže tedy vdova je vinna těžkým hříchem proto, že zavrhla věrnost Kristu, co si třeba pomyslit o panně, která je nevěstou Kristovou a čistou nádobou věnovanou Pánu? Veliký jest zajisté hřích i pro otrokyni, když se oddává tajným sňatkům a naplní dům neřestí a svým špatným životem činí hospodáři hanbu. Mnohem však těžší¹¹ je, když se nevěsta stane cizoložnicí a svůj svazek s ženichem zneuctí a oddá se bezuzdným rozkoším. Proto se vdova odsuzuje jako neřestná otrokyně, panna však propadá soudu (jako) cizoložnice. Neboť jako nazýváme toho, kdo žije s cizí ženou, cizo-

†J, om. U. †completum e Jejr, om. UJ. †велии J. †omissum verisimiliter РАДИ (διά).

δὲ δοκεῖ, ἐπειδὴ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι προϊοῦσα ἡ ἐκκλησία κραταιότερα γίνεται καὶ πληθύνεται νῦν τὸ τάγμα τῶν παρθένων, προσέχειν ἀκριβῶς τῷ τε κατ' ἔννοιαν φαινομένῳ πράγματι καὶ τῇ τῆς γραφῆς διανοίᾳ, ἣν δυνατὸν ἐξευρεῖν ἀπὸ τοῦ ἀκολούθου· χηρεία γὰρ παρθενίας ἐλάττων, οὐκοῦν καὶ τὸ τῶν χηρῶν ἀμάρτημα πολλῶ δευτέρον ἐστὶν τοῦ τῶν παρθένων. ἴδωμεν τοίνυν τί γέγραπται Τιμοθέῳ παρὰ τοῦ Παύλου (1Т 5, 11). "Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρη-νιάσωσιν ἑτοῦ Χριστοῦ,¹ γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν". εἰ τοίνυν ἡ χήρα κρίματι ὑπόκειται βαρυτάτῳ, ὡς τὴν εἰς Χριστὸν ἀθετήσασα πίστιν, τί χρὴ λογίζεσθαι ἡμᾶς περὶ τῆς παρθένου, ἣτις νόμφη ἐστὶν τοῦ Χριστοῦ καὶ σκεῦος ἱερὸν ἀνατεθὲν τῷ δεσπότη; μέγα μὲν ἀμάρτημα καὶ δούλην λαθραίοις γάμοις ἑαυτὴν ἐπιδιδοῦσαν φθορᾶς ἀναπλῆσαι τὸν οἶκον καὶ καθυβρί-ζειν διὰ τοῦ πονηροῦ βίου τὸν κεκτημένον. πολλῶ δὲ δήπου χαλεπώτερον τὴν νόμφην μοιχαλίδα γενέσθαι καὶ τὴν πρὸς τὸν νυμφίον ἔνωσιν ἀτιμάσασαν ἠδοναῖς ἀκολάστοις ἑαυτὴν ἐπιδοῦναι. οὐκοῦν ἡ μὲν χήρα ὡς δούλη διεφθαρμένη καταδικά-

¹ om. Βο.

¹¹ V obou rukopisech porucha: Устъ želéza, Јас želézai, což je zkomolenina patrně z původního pače že li za težběže, kde předl. za patří ke komparativu težběže; srov. stě. býti za rovno, za těžko apod. (J. Gebauer, *Histor. mluvnice jazyka čes.* IV, 510).

ЦИ^x БЪТИ И КЪ ЖЕНИХОУ СЪВЪКОУ-
ПЛЕНІЕ БЕСЦЪСТВОВАВЪШЕ^y СЛАСТЪМЪ
НЕОУТОМИМАМЪ^z ВЪДАТИ СЕБЕ.
ТЪМЪЖЕ ВДОВИЦА ОУБО ЯКО РА-
БЪНИ ОСКВЪРЪНА ОСОУЖАЮТЬ С(А),
Д(Ъ)В(И)ЦА ЖЕ СОУДОВИ ПРЕЛЮБО-
ДЪИЦА ПОВИНЪНА ЮСТЬ. ЯКОЖЕ ОУБО
ЧЮЖЕИ ЖЕНЪ ПРИЛЪПЛАЮЩАГО СА
НАРИЦАЮМЪ ПРЕЛЮБОДЪИЦЮ^{aa}, ТАКО
ВЪСТО И ПОЮ|МЛЮЩИМЪ Д(Ъ)ВОУ ЗА-
ВЪЩАВАЮМЪ. СЕ ЖЕ НЪИНЪ НОУЖЪНО
ПРЕЖЕ ИСПОВЪДАТИ НАМЪ ЮСТЬ, ЯКО
Д(Ъ)ВА НАРИЧЕТЪ С(А), ЯЖЕ САМА
СЕБЕ ПОРОУЧИ В(О)ГОВИ^{bb}, И ОТ-
РЕКЪШИ СА ПОСАГА И Ч(И)СТОЮ ЖИ-
ТИЕ ИЗВОЛЪШИ. ИСПОВЪДАНИА ЖЕ
ТЪГДА РАСМАТРАЮМЪ, ОТНЕЛЪЖЕ АЦЕ
ВЪЗДРАСТЪ^{cc} И СЛОВЕСЪНОЮ СВЪР-
ШЕНИЮ ИМАТЬ. НЕ ДЪТЪСКЪИХЪ БО
ГЛАС(Ъ) О СИХЪ СКОРО ТВЪРДО МНЪТИ
ПОДОВЪНО ЮСТЬ, НЪ ЁЇ ИЛИ ЗЇ ЛЪТ(Ъ)

ložníkem,¹² tak samozřejmě nakládáme i s těmi, kteří si k sobě berou pannu. To však nám třeba předem zdůraznit, že pannou se nazývá ta, která se sama zasvětil Bohu, zřekne se manželství a vyvolí si čistý život. Slib pak uznáváme za platný od té doby, co dosáhla věku a plnosti rozumu. Neboť v těchto věcech nelze pokládat za zcela rozhodující dětské výroky, nýbrž má-li 16 neb 17 let, je-li paní svého rozumu, byla-li vyzkoušena a zvláště vytrvala-li potom a opětovně prosila, aby byla přijata, tehdy ji třeba započíst mezi panny a slib takové potvrdit a jeho porušení neúprosně trestat. Mnohé zajisté přivádějí rodiče a bratři a někteří z příbuzných před stanoveným věkem; ty se nerozhodly z vlastní vůle pro život nemanželský,¹³ nýbrž oni sami si tím připravují něco světského. Tyto se

33a

^xJ, ПРЕЛЮБОДЪИЦА U. ^yВЕЩЕСТВОВАВШИ J. ^zJ, НЕОУТОМИМЪ EGROGE U. ^{aa}ПРЕЛЮБО-
ДЪИЦА J. ^{bb}Г(ОСПОДЕ)ВИ J. ^{cc}ВЪЗДАСТЬ EGROGE U, ВОЗДАСТЬ J.

ζεται, ἢ δὲ παρθένος τῶ κρίματι τῆς μοιχαλίδος ὑπόκειται. ὡςπερ οὖν τὸν ἀλλοτριὰ γυναικὶ συνιόντα μοιχὸν ὀνομάζομεν, οὐ πρότερον παραδεξάμενοι εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἢ παύσασθαι τῆς ἁμαρτίας, οὕτω δηλονότι καὶ ἐπὶ τοῦ τὴν παρθένον ἔχοντος διατεθησόμεθα. ἐκεῖνο δὲ νῦν προδιομολογεῖσθαι ἡμῖν ἀναγκαῖον, ὅτι παρθένος ὀνομάζεται ἢ ἐκουσίως ἐαντὴν προσάγουσα^m τῶ κυρίῳ καὶ ἀποταξαμένη τῶ γάμῳ καὶ τὸν ἐν ἀγιασμῶ βίον προτιμήσασα. τὰς δὲ ὁμολογίας τότε ἐγκρίνομεν, ἀφ' οὗπερ ἂν ἡ ἡλικία τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν ἔχη· οὐ γὰρ τὰς παιδικὰς φωνὰς πάντως κυρίας ἐπὶ τῶν τοιούτων ἠγεῖσθαι προσῆκεν, ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ τὰ δεκαεξ ἢ δεκαεπτὰ γενομένηνⁿ ἔτη,^o κυρίαν οὖσαν τῶν λογισμῶν, ἀνακριθεῖσαν ἐπὶ πλεῖον, εἶτα παραμείνας καὶ λιπαροῦσαν διὰ ἱκεσιῶν πρὸς τὸ παραδεχθῆναι, τότε ἐγκαταλέγεσθαι χορὴ ταῖς παρθένοις καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς τοιαύτης κυροῦν καὶ τὴν ἀδέτησιν αὐτῆς ἀπαραιτήτως κολάζειν. πολλὰς γὰρ γονεῖς προσάγουσιν καὶ ἀδελφοὶ καὶ τῶν προσηκόντων τινὲς πρὸ τῆς ἡλικίας οὐκ οἴκοθεν ὀρμηθεῖσας πρὸς

^m προσαγαοῦσα Co Mo Cl. ⁿ γεναμένη Bo Mos. ^o □ ἔτη γεν. Mos.

¹² Zatím nepřeloženo řec. οὐ πρότερον παραδεξάμενοι εἰς κοινωνίαν πρὶν ἢ παύσασθαι τῆς ἁμαρτίας, Jefr 187a *ne prvněje přijmъše vъ obъštenije, přěže daže ne přestanuštemъ otъ grěcha*, a nepřijímáme je do společenství církve, dokud nepřestanou hřešit'.

¹³ Slov. *na posagъ* chybně místo *na neposaganije* (*neposagъ?*), Jefr 187b *kъ neposaganiju*.

БЫВЪШИ^{dd}, Г(О)С(ПОДИ)НОУ^{ee}СОУЦЮ СМЫСЛОУ, ИСПЫТАНОУ СОУЦЮ И НАИПАЧЕ ПОТОМЪ ПРЕБЫВЪШЮ И МОЛАЦЕ СА^{ff} М(О)Л(И)ТВАМИ, ДА БЫ ПРИАТА, ТЪГДА ПРИЧЕТАТИ СА Д(Ъ)ВАХЪ ДОСТОИТЬ, ИСПОВѢДАНИЕ^{gg} ТАКОВЫА ОУТВЪРЖАТИ И ОТМЕТАНИЕ^{hh} БЕЗЪ ОТРЕЧ(Е)НІА^{hh} КАЗНИТИ. МНОГЫ ВО РОДИТЕЛЕ ПРИВОДАТ(Ъ)ⁱⁱ И БРАТИА И ОТ ОУЖИКЪ ЕТЕРИ ПРЕЖЕ ВЪЗДРАСТА НЕ ПО СВОЕИ ИМЪ ВОЛИ ОУСТЪРЕМЛЪША СА^{jj} НА ПОСАГЪ, НО^{kk} НѢЧТО ЖИТИИСКОЕ САМИ СЕБЕ СТРОАЮЦЕ, ИХЪЖЕ ПРОСТО ПРИИМАТИ НЕ ПОДОВАЮТЬ, ДОНДЕЖЕ ІАВЪ СВОЮ ИХЪ ВОЛЮ ТВОРИМЪ ИСПЫТАНОУ.

Bas 3/19 33b С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) Г. | МОУЖЪСКЪ ЖЕ ИСПОВѢДАНИИ НЕ ОУВѢДЪХОМЪ, РАЗВѢ АЦЕ И^{ll} ЕТЕРИ СЕБЕ ВЪ ЧИНЪ МНИШЬСКЫИ ПРИЧЪЛИ БОУДОУТЬ, ИЖЕ ПО МЪЛЧИМОМОУ ПРИИМАТИ БЕЗВРАЧЕНИЕ. ОБАЧЕ И О^{mm} ТЪХЪ СЕ НЕШЬЦЮЮ ПРЕЖЕ МНѢТИ ПОДОВАЮТЬ, ВЪПРАШАТИ ИХЪ И ПРИИМАТИ ОТ НИХЪ ИСПОВѢДАНИЕ ТВЪРДО, ДА АЦЕ ПРЕЛОЖАТЬ С(А) НА ПЛЪТОЛЮБЪНОЕ И СЛАСТОЛЮБЪНОЕ ЖИТИЕ, ПОВИНЪНИ ДА БОУДОУТ(Ъ)ⁿⁿ ЛЮБЫ ДѢАВЪШИХЪ ЕПИТЕМИИ.

Bas 45_60 ТЪХЪЖЕ^{oo} КАН(ОНЪ) МѢ. Д(Ъ)ВСТВО ИСПОВѢДАВЪШИА И ОТПАДЪШИА

nemají prostě přijímat, dokud jasně neprozkoumáme jejich vlastní vůli.

Svatých apoštolů kánon 3. Mužských slibů jsme nepoznali, leda dají-li se někteří započíst do stavu mnišského, ti mlčky přijímají¹⁴ bezženství. Ale i u těch třeba to předem uvážit, jak se domnívám, že je nutno se jich dotázat a přijmout od nich pevný slib, takže oddají-li se životu změkčilému a rozkošnickému, ať jsou podrobena epitimii smilníků.

Týchž kánon 45. Která přislíbila panenství a zpronevěřila se svému

^{dd}□ БЫВШИ ЛѢТЬ J. ^{ee}рго -ню. ^{ff}молащюу са J. ^{gg}correximus e corrupto исповѣданиемъ U J. ^{hh}J, отрениа ергоге U. ⁱⁱJ, проводитъ U. ^{jj}оустъремиша са ергоге U J. ^{kk}J, ны ергоге U. ^{ll}не J. ^{mm}J, по mendose U. ⁿⁿJ, боуть ергоге U. ^{oo}тогож(е) J.

ἀγαμίαν, ἀλλά τι βιωτικὸν ἑαυτοῖς διοικούμενοι, ἄς οὐ ῥαδίως προσδέχεσθαι δεῖ, ἕως ἄν φανερώς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐρευνήσωμεν γνώμην.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν γ'. Ἄνδρῶν δὲ ὁμολογίας οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν εἰ μὴ τινες ἑαυτοῦς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθμησαν, οἱ κατὰ τὸ σιωπώμενον δοκοῦσι παραδέχεσθαι τὴν ἀγαμίαν. πλὴν καὶ ἐπ' ἐκείνων ἐκεῖνο ἠγοῦμαι προηγεῖσθαι προσήκειν, ἐρωτᾶσθαι αὐτοὺς καὶ λαμβάνεσθαι τὴν παρ' αὐτῶν ὁμολογίαν ἐναργῆ, ὥστε, ἐπειδὴν μετατίθενται πρὸς τὸν φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν βίον, ὑπάγειν αὐτοὺς τῷ τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίῳ.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν με'. Ἡ παρθενίαν ὁμολογήσασα καὶ ἐκπεσοῦσα τῆς ἐπαγγελίας τὸν χρόνον τοῦ ἐπὶ τῆς μοιχείας ἁμαρτήματος ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς καθ' ἑαυτὴν

¹⁴ Nepřeloženo řec. δοκοῦσι.

ОТ ОБЪТОВАНИЯ ЛЪТО ПРЕЛЮБОДЪА-
НИА^{pp} ГРЪХА СМОТРЕНИЯ ВЪ СВОЕМЪ
ЖИТИИ ДА ИСПОЛНИТЬ. ТОЖЕ И О-БЪ-
ЦАВЪШИХЪ СА МНИШЬСКОЕ ЖИТИЕ
ЖИТИ И ОТПАДЪШИХЪ.

XXXV ТИТЪЛ(Ъ) ЛБ. О КАТИХОУ-
МЕНЪХЪ СЪГРЪШЬШИХ(Ъ) И О ПРЕ-
С(ТОУПАЮЩИХЪ)

НИКЕИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ)
ЛГ^a. О ПАДЪШИХЪ КАТИХОУМЕНЪХЪ
ИЗВОЛИ СА С(ВА)ТОМОУ И ВЕЛИКОМОУ
СВОРОУ ЯКО ТРИ ЛЪТА ПОСЛОУ-
ШАВШЕ^b ТЪКМО, ПОТОМЪ ДА МОЛАТЬ
СА СЪ КАТИХОУМЕНЪИ.

НИКЕИСК(А)Г(О) СВОР(А) | КАН(ОНЪ)
МБ. КАТИХОУМЕНЪ АЦЕ^c ВЪХОДА
ВЪ ЦЕРКОВЬ ВЪ КАТИХОУМЕНЪСТЪМЪ
ЧИНОУ^d СТОИЯ ТОЛИ СЪГРЪШИТЬ, ДА
АЦЕ ОУВО ПОКАЮТЬ С(А)^e, ДА ПО-
СЛОУШАЮТЬ КЪ ТОМОУ НЕ СЪГРЪШАЮ.
АЦЕ ЛИ ПОСЛОУШАЮ И К ТОМОУ ЮЦЕ
СЪГРЪШАЮТЬ, ДА БОУДЕТЬ НЕПРИЯТЪ.

PRO PRELUBODĀNIA J. — XXXV ^aМ J. ^bJ, послушiе mendose U. ^cJ, ацi errore U.
^dМЪСТЕ J. ^eПОКЛОНИТСА J.

ζωῆς πληρώσει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν βίον μοναζόντων^p ἐπαγγελιαμένων καὶ ἐκ-
πιπτόντων.

XXXV Τίτλος λε'. Περὶ κατηχομένων παραπεσόντων καὶ τῶν πρὸ κατηχήσεως
τὰς ἑαυτῶν προθέσεις παραβαινόντων.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανὼν ιδ'. Περὶ δὲ τῶν παραπεσόντων κατηχομένων
ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τριῶν ἐτῶν αὐτοῦς ἀκροασαμένους μόνον,
μετὰ ταῦτα εὐχεσθαι μετὰ τῶν κατηχομένων.

Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανὼν ε'. Κατηχούμενος ἐὰν εἰσερχόμενος εἰς
κυριακὸν ἐν τῇ τῶν κατηχομένων τάξει στήκη, οὗτος δὲ φανῆ ἁμαρτάνων, ἐὰν
μὲν γόνυ κλίνων, ἀκροάσθω μηκέτι ἁμαρτάνων· ἐὰν δὲ καὶ ἀκροώμενος ἔτι ἁμαρ-
τάνη, ἐξωθείσθω.

^p μονάζειν Mo. — XXXV ^{a-a} ἁμαρτάνη Par Vati.

¹⁵ Slov. smotrenija odpovídá řeckému ἐν τῇ οἰκονομίᾳ; čekali bychom: vъ smotrenii svojego
žitija.

XXXV

¹ Hefele I, 418 s poukazem na Mayer, *Geschichte des Katechumenats* (1868), 46, zdůrazňuje, že
κατηχούμενοι tohoto kánonu neoznačuje stupeň katechumenátu, nýbrž stupeň kajičnický.
O stupních kajičnických viz shora str. 151.

² Řec. γόνυ κλίνων označuje zde stupeň kajičnický, obvykle zvaný ὑποπίπτοντες.

slibu, ať ve správě svého života¹⁵ splní
dobu pokání stanovenou pro hřích cizo-
ložství. Totéž platí o těch, kteří slíbili
žít mnišským životem a potom se tomu
zpronevěřili.

XXXV. titul. O katechumenech, kteří
zhřešili, a o těch, kteří přestupují...

Nicejského sněmu kánon 11. O kate-
chumenech, kteří poklesli, nařídil svatý
a veliký sněm, že mají být toliko tři léta
poslouchajícími, potom ať se modlí
s katechumeny.¹

Nic 14

Nicejského sněmu kánon 45. Jestliže
katechumen, který vchází do chrámu
stojí v řádu katechumenském, zhřeší,
tu kaje-li se,² ať je poslouchajícím a již
nehřeší. Pakliže i jako poslouchající
zhřeší, ať není přijat.

Neoc 5 34a

XXXVI ТИТЪЛ(Ъ) ЛѢ. ЈАКО НЕ ДО-
СТОИТЬ НОВОС(ВѢ)ЩЕНЪИХЪ АБИЕ

Ар 80 (П)РИШЪДЪШАГО ОТ ПОГАНЪСКАГО
ЖИТИА ЛИ КР(Ъ)ЩЕНА БЫВЪША ОТ^а
ЗЛАГО ЖИТИА НЕ ДОСТОИТЬ ТЪГДАЖЕ
АБИЕ НА КЪП(И)С(КО)ПЪСТВО С(ВА)-
ЩАТИ. НЕПРАВЪДНО БО СЕ КЪСТЬ НЕ
ИСКОУЩЕНАГО ОУЧИТЕЛА ИНѢМЪ ПО-
СТАВЛАТИ, РАЗВѢ АЩЕ^b ПО Б(ОЖ)ИИ
БЛ(А)Г(О)Д(А)ТИ СЕ БОУДЕТЬ.

Neoc 6 НИКЕИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ)
МѢ^c. О НЕПРАЗДНѢИ, ЈАКО ДОСТОИТЬ
КРЪСТИТИ СА, КЪГДА ХОЩЕТЬ. НИКА-
КОЖЕ БО ТѢМЪ ПРИЧАЩАЮТЬ С(А)
РАЖАЮЩИА О РАЖАЕМЪМЪ, ЗА НЕ КО-
МОУЖДО СВОЮ ВОЛЮ О ПОКАЯНИИ ЛИ
ИСПОВѢДАНИЕ ЈАВИТИ КЪСТЬ ПОДО-
БНО.

Neoc 12 НЕОКЕСАРИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КА-
Н(ОНЪ) ВІ. АЩЕ БОЛА КТО С(ВѢ)ЩЕНЪ^d
БОУДЕТЬ, ВЪ ПРОЗВЮТЕРЪСТВО ВЪНИТИ
НЕ МОЖЕТЬ — НЕ ОТ ВОЛА БО ВѢРА
34b КЪГО, НЪ ОТ НОУЖА —, РАЗВѢ АЩЕ
И ^eЗА ТЪЩАНИЕ КЪГО И ВѢРЖ^e ЈАЖЕ
ПОТОМЪ И ЗА СКОУДОТОУ ЧЛ(О)В(Ѣ)КЪ.

XXXVI *J, om. U. ^bNe add. J. ^cс J. ^dкр(ъ)щенъ J. ^e=correximus e corrupto РАЗВѢ АЩЕ
И (J не) ТЪЩАНИЕ КЪГО И ВѢРА UJ.

XXXVI Τίτλος λς'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἄρτι φωτισθέντας εὐθέως...

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν π'. Τὸν ἐξ ἐθνῶν^a προσελθόντα καὶ βαπτισθέντα ἢ ἐκ φαύλης διαγωγῆς οὐ δίκαιόν ἐστι παραπλῆρη προχειρίζεσθαι εἰς ἐπισκοπήν. ἄδικον γὰρ τὸν μῆπω πείραν ἐπιδειξάμενον ἐτέρων εἶναι διδάσκαλον, εἰ μῆπου κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γένοιτο.

Τῆς ἐν Νεοκαισαρεία συνόδου κανὼν ζ'. Περὶ κνοφορούσης, ὅτι δεῖ φωτίζεσθαι ὅτε βούλεται· οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ κοινωνεῖ ἢ τίκτουσα τῷ τικτομένῳ διὰ τὸ ἐκάστου ἰδίαν τὴν προαιρεσιν τὴν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ ἤτοι ὁμολογίᾳ^b δείκνυσθαι.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Νεοκαισαρεία) συνόδου κανὼν ιβ'. Ἐὰν ^cἐν νόσῳ τις^c φωτισθῇ, εἰς πρεσβυτερεῖον ἄγεσθαι οὐ δύναται (οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἢ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης), εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν καὶ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων.

XXXVI ^a ἐθνικοῦ βίου Co. ^b ὁμολογίαν Ps. ^c τις νοσῶν Co, νοσῶν τις Par Vati.

XXXVI

¹ Každá osoba před křtem má svobodně vyznat víru. Kánon je namířen proti těm, kteří se domnívali, že když se křtí těhotná žena, že je tím dotčen i její plod a že je spolu s ní pokřtěn, takže kdo by takové dítě po narození křtil, dopouštěl by se rebaptisace.

² Myslí se zde ti, kdo odkládali křest až na smrtelnou postel, aby mohli žít volně bez závazků evangelních. Jejich víra tudíž je jen z nutnosti, tj. ze strachu před smrtí. Je to tzv. klinický

XXXVI. titul. Že nemají novokřtění ihned...

Ten, kdo přišel (do církve) z pohan-
ského života nebo byl pokřtěn po špat-
ném životě, nemá se světít hned tehdy
na biskupství. Neboť není spravedlivé
ustanovovat nevyzkoušeného za učitele
jiných, ledaže se tak stane z milosti
boží.

Nicejského sněmu kánon 45. O tě-
hotné, že má být pokřtěna, když chce.
Neboť rodička tím nemá zhola nic spo-
lečného s rozeným dítětem, poněvadž
je třeba, aby každý projevil svou vůli
stran pokání nebo vyznání.¹

Neocesarejského sněmu kánon 12.
Byl-li někdo pokřtěn v nemoci, nemůže
dojít kněžství — neboť jeho víra není
z vůle, nýbrž z nutnosti² —, leda pro
svou pozdější horlivost a víru a pro
nedostatek mužů.

ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) Г. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ НОВОС(ВѢ)ЩЕНАГО¹ ПРИИМАТИ ВЪ ЧИНЪ С(ВА)Щ(Е)НИИЯ.

ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) МѢ. ІАКО НЕ ПОДОБАЮТЬ ПО ДВОЮ НЕД(Ѣ)ЛЮ ПРИИМАТИ НА ПРОСВѢЩЕНИИ ВЪ ВЕЛИКЪИИ ПОСТЪ.

ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) МЖ. ІАКО ДОСТОИТЬ С(ВѢ)ЩАЕМЫМЪ² ВѢРѢ ОУЧИТИ СЯ И ВЪ ПАТЪК(Ъ) НЕДѢЛ(Ѣ) ВЪЗВѢЩАТИ ЕП(И)С(КО)ПОУ ЛИ ПРОЗВЮТЪРОМЪ.

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) МЖ. ІАКО ДОСТОИТЬ БОЛЕМЪ ПРИЕМЛЮЩИМЪ ПРОСВѢЩЕНИИ И ПОТОМЪ ИЦѢЛѢВЪШИМЪ ИЗОУЧИТИ СЯ ВѢРѢ И РАЗОУМѢТИ, КАКОГО ДАРА Б(ОЖ)ИИЯ СПОДОБЛЕНИ БЫША.

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) МИ. ІАКО ПОДОБАЮТЬ ПРОСВѢЩАЕМЫХЪ ПО КР(Ъ)Щ(Е)НИИ ПОМАЗАТИ КРИЖМОЮ НЕБЕСЬСКОЮ И ПРИЧАСТЪНИКОМЪ БЫТИ Ц(Ѣ)С(А)Р(Ъ)С(Т)ВИИ В(ОЖ)ИИЯ.

¹НОВОКР(Ъ)ЩЕНАГО J. ²КР(Ъ)ЩАЕМЫМ(Ъ) J.

Laodicejského sněmu kánon 3. Že nově pokřtěný nemá být přijímán do stavu duchovního. Laod 3

Téhož kánon 45. Že po druhé neděli (postní) nemá být nikdo přijímán ke křtu ve veliký půst.³ Laod 45

Téhož kánon 46. Že se křtenci mají učit symbolu a v pátek každého týdne dávat o tom zprávu biskupu nebo kněžím. Laod 46

Téhož kánon 47. Že nemocní, kteří přijmou křest a potom se uzdraví, mají se naučit symbolu a poznat, jakého daru božího se stali hodnými. Laod 47

Téhož kánon 48. Že ti, kteří jsou křtění, mají po křtu být pomazáni nebeským křížmem a stát se účastníky království božího. Laod 48

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν γ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν πρόσφατον^δ φωτισθέντα προάγεσθαι ἐν τάγματι ἱερατικῷ.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν με'. "Οτι οὐ δεῖ μετὰ δύο ἐβδομάδας δέχεσθαι εἰς φώτισμα τῆς τεσσαρακοστῆς.^ε

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν μς'. "Οτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἐβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν μζ'. "Οτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας τὸ φώτισμα καὶ εἶτα ἀναστάντας ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν καὶ γινώσκειν, ποίας θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν μη'. "Οτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους μετὰ τὸ βάπτισμα χρίεσθαι χρίσματι ἐπουρανίῳ καὶ μετόχους εἶναι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.^ς

^δ πρόσφατως Μο. ^ε τῇ τεσσαρακοστῇ Μο. ^ς θεοῦ Μο.

křest, udělený nemocnému na loži (κλίνη) pokropením, místo trojího pohroužení do křestní koupele.

³ Čekatelé křtu (φωτιζόμενοι, competentes) byli přijímáni jen na počátku kvadragesimy.

XXXVII ТИТ(Ъ)Л(Ъ) .л̄з^a. О С(ВА)-
ЦАЕМЫХЪ ВЕ-ЦИНУ И О ЕРЕТИЦЪХЪ

CP 4 КОСТАНТИН(А) ГРАД(А) КАН(ОНЪ) Г.
О МАКСИМЪ КОУНИКЪ И БЫВЪШИХЪ(Ъ)
НА НЪ ВЕЦИНЪНИЦЪХЪ ВЪ КОСТАН-
ТИНЪ ГРАДЪ, ЈАКО ДА НИ МАКСИМЪ
35a БОУДЕТЬ ЕП(И)С(КО)ПЪ НИ КЕ|СТЬ, НИ
С(ВА)Щ(Е)НИИ, ВСЪМЪ СОУЩИМЪ О
НЕМЪ И ОТ НЕГО БЫВЪШИМЪ РАЗО-
РЕНОМЪ.

Eph 1 ΕΦΕΣΚ(Α)Γ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑΝ(ΟΝЪ) Α.
ПОНЕЖЕ ПОДОБАЮТЬ И ОСТАВЪШИМЪ
СВОРА И ПРЕБЫВЪШИМЪ ВЪ СТРА-
НАХЪ ΝΕ^b ΝΕΡΑΖΟΥΜΕΤΙ ΟΒΡΑΖΟ-
ΒΑΝΤΩΝ, ΣΚΑΖΑΕΜЪ ВΑШΕΙ С(ВА)-
ΤΩΝΙ, ЈАКО АЩЕ И МИТРОПОЛИТЪ
ОБЛАСТЪНЪИ ОТСОУПИТЬ С(ВА)Т(Α)ГО
И ВСЕЛЕНЪСКАΓ(Ο) СВОРА, ПРИЛО-
ЖИЛЬ СΑ БОУДЕТЬ ОТСОУΠΝЪМЪ
СВОРЪ ЛИ ПОТОМЪ ПРИЛОЖИТЬ С(Α)
ΝΕΣΤΟΡΙΣΚΩ ΜΟΥΔΡΕΣΤΒΟΒΑΤΙ, СЪ
ДА НИКАКОЖЕ ВЪЗМОЖЕТЪ НИЧТОЖЕ
НА ВЛАСТЪНЪИХЪ ЕП(И)С(КО)ПЪХЪ
СЪДЪЈАТИ, НИ ВСАКОМЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)-

XXXVII. titul. O těch, kteří bývají
svěcení nepořádně a o kacírích. . .

Cařihradského kánon 3. O Maximu
Cynikovi¹ a o nepořádcích, které za
něho byly v Cařihradě: že Maxim se
ani nestal biskupem, ani jím není a jeho
svěcení² nejsou ničím, ježto vše, co se
jeho týkalo a od něho bylo vykonáno,
bylo neplatné.

Efesského sněmu kánon 1. Poněvadž
je třeba, aby ti, kteří se nedostavili na
sněm a zůstali v svých krajích, dobře
znali, co bylo ustanoveno, sdělujeme
Vaší Svatosti, že odstoupí-li i pro-
vinční metropolita od svatého a eku-
menického sněmu a přidá-li se k od-
štěpnému sněmu a bude projevovat
názory nestoriánské, ten ať nemůže
naprosto nic působit na eparchiální
biskupy³ ani mít napříště účast na
jakémkoli církevním společenství, ne-
boť byl již sněmem vyvržen a zůstal
bez moci. Avšak sami eparchiální bis-

XXXVII ^aJ, л̄з mendose U. ^bunum ne omissum ex haplographia.

XXXVII Τίτλος λζ'. Περὶ τῶν ἀτάκτως χειροτονουμένων ἐπισκόπων^a καὶ περὶ
τῶν αἰρετικῶν...

Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει (συνόδου) κανὼν δ'. Περὶ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ καὶ
τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης, ὥστε μήτε Μάξιμον
^bἐπίσκοπον γενέσθαι^b ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἰωδῆποτε
βαθμῶ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκν-
ρωθέντων.

Τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου κανὼν α'. Ἐπειδὴ χρὴ καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς
ἀγίας^c συνόδου καὶ μείναντας κατὰ χώραν μὴ ἀγνοῆσαι τὰ τετυπωμένα, γνωρί-
ζομεν τῇ ὑμετέρῃ ἀγιότητι, ὅτι περὶ ^aεἴτε δ^a μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας, ἀποστα-
τήσας τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, προσέθετο τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ
ἢ μετὰ τοῦτο προστεθείη ἔτι,^e ἢ τὰ Νεστορίου ἐφρόνησεν ἢ φρονήσει, οὗτος κατὰ
τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαι τι οὐδαμῶς δύναται, οὐδὲ πάσης
ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν μετασχεῖν. ἤδη γὰρ ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκβεβλη-

XXXVII ^a om. Bo. ^{b-b} □ γεν. ἐπίσκ. Bo. ^c om. Bo Mo Ne Ps Va. ^{a-a} εἴ τις Mos Cl.
^e om. Bo Co Mos Cl.

XXXVII

¹ Maxim Kynik, patriarcha cařihradský, soupeř sv. Řehoře Naziánského a Nektaria.

² Vynecháno ἐν οἰωδῆποτε βαθμῶ κλήρου, Jeřr 26a ni vъ kojemyže stepene pričeta, na jakémkoli stupni duhovenstva'.

³ Tj. ať je zbaven jurisdikce nad biskupy.

ВЪНѢМЪ ОБЪЩЕННИИ ОТ ТОЛѢ ПРИ-
ЧАЦАТИ СѦ; ОУЖЕ БО ОТ СЪНѢМА
ОТРИНОВЕНЪ ВЪС(ТЬ) ^сИ НѢДѢИ-
СТВЕНЪ ВЪС(ТЬ) ^с. НЪ И САМѢМЪ
ОБЛАСТНЪМЪ ЕП(И)С(КО)П(О)МЪ И
ОКР(Ъ)СТНЪМЪ ^д МИТРОПОЛИТОМЪ
ПО ПРАВОСЛОВИЮ МОУДРОУЮЩЕМЪ
ОТИНОУДЪ И-СТЕПЕНЕ ЕП(И)С(КО)ПЪ-
СКАГО СЪГНАНЪ БОУДЕТЬ.

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) Д. ИЖЕ ОТСТОУ-
ПИША ОТ КЛИРИКЪ И СМѢША ЛН ^е
ЈДИНИ ИЛИ ПРЕДЪ ЛЮДЬМИ НѢСТОРЪ-
ЈАНЬСКА МОУДРЪСТВОВАТИ, ТИ ДА БОУ-
ДОУТЬ ОТВѢРЖЕ|НИ ОТ С(ВА)ТАГО СВО-
РА.

ЛАОДМКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КА-
Н(ОНЪ) Ж. ЈАКО НЕ ДОСТОИТЬ ЕРЕТИ-
КОМЪ ОСЛАБИТИ ВЪЛАЗИТИ ВЪ Ц(Ъ)Р-
К(Ъ)ВЪ В(ОЖ)ИЮ, ПРЕБЪВАЮЩИМЪ
ВЪ ЕРЕСИ.

ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) ЛД. ЈАКО НЕ
ПОДОВАЈЕТЪ КР(Ъ)СТЪЈАНОУ ОСТАВИ-
ТИ ^г СЪВѢДѢТЕЛЬ Х(РИ)С(ТО)ВЪ И ИТИ
КЪ ЛЖЕСЪВѢДѢТЕЛМЪ, СИРѢЧЪ ЕРЕ-
ТИЧЬСКЪМЪ, ЛИ САМѢМЪ ПРЕЖЕ РЕ-
ЧЕНЪМЪ ЕРЕТИКОМЪ БЫВЪШИМЪ
ЕП(И)С(КО)П(О)МЪ; ТИ БО ЧЮЖИ СОУТЬ
ОТ В(ОГ)А. И ДА БОУДОУТЬ ПРОКЛАТИ
И ХОДАЦИИ К НИМЪ.

^сJ, om. U. ^дJ, om. U. ^е-e-correximus e mutilato смѢШАЛИ СѦ U J. ^гJ, ОСЛАБИТИ U.

*μένος ἐστὶ καὶ ἀνερέργητος ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόποις
καὶ τοῖς πέριξ μητροπολίταις τοῖς τὰς τῆς ὀρθοδοξίας φρονούσιν ὑποκείται
εἰς τὸ πάντῃ καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι.*

*Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν δ'. Εἴ τινας ἀποστατήσαντες⁹ τῶν κληρικῶν καὶ
τολμήσαντες^h ἢ κατ' ἰδίαν ἢ δημοσίᾳ τὰ Νεστορίου φρονούσι,^ι καὶ τούτους εἶναι
καθηρημένους ὑπὸ τῆς ἀγίας συνόδου.*

*Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν ς'. Περὶ τοῦ μὴ συγχωρεῖν τοῖς αἰρετικοῖς
εἰσιέναι εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, ἐπιμένοντας τῇ αἵρέσει.*

*Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν λδ'. "Ὅτι οὐ δεῖ πάντα χριστιανὸν ἐγκαταλιπεῖν
μάρτυρας Χριστοῦ καὶ ἀπιέναι πρὸς τοὺς ψευδομάρτυρας, τοῦτ' ἐστὶν αἰρετικῶν,
ἢ αὐτοὺς τοὺς προειρημένους αἰρετικοὺς γενομένους ἐπισκόπους· οὗτοι γὰρ ἀλλό-
τριοι τυγχάνουσι τοῦ θεοῦ. ἔστωσαν οὖν ἀνάθεμα οἱ ἀπερχόμενοι πρὸς αὐτούς.*

^г κατὰ Βο. ⁹ ἀποστατήσαιεν Со. ^h тоλμήσαιεν Со. ^ι φρονῆσαι Со Мо Мос Сl.

⁴ Slov. vynesčáno ὑποκείται, Jefr 28b *rovínenu byti*.

⁵ Kánon zapovídá uctívati mučedníky, kteří nepatřili k pravověrné církvi. Podnět k tomu

kupové a okolní metropolité, kteří smýšlejí ortodoxně,⁴ budou se muset postarat, aby byl zcela zbaven hodnosti biskupské.

Téhož kánon 4. Ti z kleriků, kteří Eph 4
odpadli a opovážili se buď soukromě,
nebo před lidmi projevovat názory
nestoriánské, ať jsou z nařízení svatého
sněmu zbaveni své hodnosti. 35b

Laodicejského sněmu kánon 6. Že se Laod 6
kacířům nemá dovolit vcházet do
chrámu božího, pokud setrvávají v he-
rezi.

Téhož kánon 34. Že křesťan nemá Laod 34
opustit mučedníky Kristovy a jít za
lžimučedníky, to jest kacířskými, nebo
za zhora řečenými kacíři samými, kteří
byli biskupy; neboť ti se odcizili Bohu.
Ať jsou tudíž prokleti i ti, kteří pře-
cházejí k nim.⁵

- Laod 35 ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) Л̄Е. ІАКО НЕ ПОДОБАЮТЬ КР(Ь)СТЫАНОМЪ СЛАВЫ Б(ОЖ)ИІА И Ц(Ь)РК(Ь)ВЕ ЮГО ТИ АНГ(Е)ЛЫ НАРИЦАТИ И СЪБРАНИА ТВОРИТИ, ІАЖЕ СОУТЬ ОТРЕЧЕНА. АЩЕ ОУБО КТО ОБРАЩЕТЬ С(А) СЕИ СЪКРЪВЕНЪИѢ ВЪРЪ СЛОУЖА, ДА БОУДЕТЬ ПРОКЛАТЪ, ЗА НЕ ОСТАВИВЪ Б(ОГ)А НАШЕГО І(СОУ)СЪ Х(РИ)С(Т)А, С(Ъ)НА Б(ОЖ)ИІА, ИДОЛОЛАТРИИ ПРИЛОЖИ СА.
- Laod 32 ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) Л̄В. ІАКО НЕ ДОСТОИТЬ ЕРЕТИЧЬСКЪ В(ЛАГ)ОСЛОВЛЕНИИ ПРИМАТИ, ІАЖЕ СОУТЬ КЛАТВЫ, А НЕ БЛ(А)Г(О)С(ЛО)В(Е)НИѢ.
- Laod 38 36a ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) Л̄З. ІАКО НЕ ПОДОБАЮТЬ ОУ ЖИДОВЪ ОПРѢСНЪКЪ ВЪЗИМАТИ|ЛИ ПРИЧАЩАТИ СА НЕЧЬСТЪХЪ ИХЪ^h.

Téhož kánon 35. Že křesťané nemají (oprouštet) slávu boží a jeho církev a nemají vzývat anděly a pořádat shromáždění,⁶ jež jsou zakázána. Bude-li kdo usvědčen, že slouží této tajné pověře, ať je proklet, protože opustil Boha našeho Ježíše Krista, Syna Božího, a přiklonil se k modloslužbě.

Téhož kánon 32. Že se nemají od kacířů přijímat eulogie, které jsou kletbami, a ne požehnáním.⁷

Téhož kánon 37. Že se od Židů nemá přijímat nekvašený chléb, nebo se účastnit jejich bezbožností.

*correctimus e mutilato СКВЪРНЪНЪИ U, СКВЕРНЪИ J. ^h-^hvel нечстыихъ ихъ, correctum e corrupto нечстыихъ U, нечистыхъ J.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν λε'. "Ὅτι οὐ δεῖ χριστιανοὺς ἐγκαταλιπεῖν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν καὶ συνάξεις ποιεῖν, ἀπερ ἀπηγόρευται. εἴ τις οὖν εὐρεθῆι ταύτη τῇ κεκρυμμένῃ εἰδωλολατρείᾳ σχολάζων, ἔστω ἀνάθεμα, ὅτι ἐγκατέλιπεν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰδωλολατρεῖα προσῆλθεν.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν λβ'. "Ὅτι οὐ δεῖ αἰρετικῶν εὐλογίας λαμβάνειν, αἰτινές εἰσιν ἀλογίαι μᾶλλον ἢ εὐλογίαι.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν λγ'.¹ "Ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα λαμβάνειν ἢ κοιωνεῖν ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν με'. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τοῖς αἰρετικοῖς συνευχόμενος^k μόνον ἀφοριζέσθω· εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι, καθαιρεῖσθω.

¹ λζ' Vi. ^k συνευξάμενος Cl.

zavdali mnozí montanističtí mučedníci Frýgie. Něco podobného nařizuje již 9. kánon téže synody, který je obsažen v řeckém textu téhož titulu. Srov. Hefele I, 768; Hefele-Bén I, 2, 1017.

⁶ Rozumí se shromáždění k jejich počtě. Již sv. Pavel v listě ke Kolosským (2. 18), který byl určen též křesťanům laodicejským, varoval věřící ve Frýgii před nepravým uctíváním andělů. Capitulare Karla Velikého z r. 789 (cap. 16) tvrdí, že synoda laodicejská zakázala dávat andělům jiná jména než autorizovaná: Michael, Gabriel, Rafael. Snad mělo toto pochybné capitulare na mysli římskou synodu za papeže Zachariáše r. 745, která proti osmi andělům, které vzýval kacíř Adalbert v době sv. Bonifáce, apoštola Němců, připustila jen tři uvedená jména andělů. Srov. Hefele I, 768–9; Hefele-Bén I, 2 1017–8.

⁷ Řec. εὐλογία = žehnání chleba; slovní hříčku řec. textu εὐλογίαι — ἀλογίαι snažila se zachovat Jefr (98a) *bl(a)goslovljenje — beslovesije*.

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) М̄Е. ЕП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОП(Ъ)
ЛИ ДИАКОН(Ъ) СЪ ЕРЕТИКЫ М(О)-
Л(И)ТВОУ СТВОРЪ ТЪКМО ДА ОТЛОУ-
ЧИТЬ С(А). АЩЕ С(ВА)ЩЕНИКОМЪ ПО-
СЛОУЖИТЬ, ДА ИЗВЕРЖЕТЬ С(А).

ТЪХЪЖ(Е) КАН(ОНЪ) М̄Ж. ЕП(И)С-
(КО)ПОУ ЛИ ПОПОУ ЛИ ДИАКОНУ
ОТЪ ЕРЕТИКА КР(Ъ)ЩЕНИИ ПРИИМАТИ
ИЛИ МЪШЬНЮЮ¹ СЛОУЖЬВОУ, ВЕ-
ЛИМЪ, ДА ИЗВЕРЖЕТЬ С(А). КОЕ БО
ПРИЧАСТИЕ Х(РИ)С(ТО)ВИ СЪ ДИА-
ВОЛОМЪ ЛИ КАІА ЧАСТЬ ВЪРНОМУ
СЪ НЕВЪРНЫМЪ?

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) М̄З. АЩЕ КОТО-
РЫИ ПРИЧЪТНИК(Ъ) ЛИ ЛЮДИНЪ
ВЪНИДЕТЬ ВЪ СВОРИЩЕ ЖИДОВЬСКО
ЛИ ЕРЕТИЧЬСКО М(О)Л(И)ТВЫ ДѢЯТЬ,
ДА ИЗВЕРЖЕТЬ С(А) И ОТЛОУЧИТЬ С(А).

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) О̄В. АЩЕ КОТО-
РЫИ КЛИРИКЪ ЛИ КР(Ъ)СТЪЯНЪ ЕЛѢИ
НГСЕТЪ ВЪ ТРЕВИЩЕ ПОГАНЬСКО ЛИ
ВЪ СВОРИЩЕ ЖИДОВЬСКО¹ ЛИ СВѢЩЮ
ПРОСВѢТИТЬ, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А).

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) О̄А. АЩЕ КОТО-
РЫИ ЕП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОП(Ъ) ЛИ

Svatých apoštolů kánon 45. Biskup Ap 45
nebo kněz nebo jáhen, který vykonal
toliko modlitbu s kacíři, ať je suspendo-
ván. Poslouží-li klerikům,⁸ ať je zbaven
hodnosti.

Týchž kánon 46. Biskup nebo kněz Ap 46
nebo jáhen ať nepřijímá od kacíře křest
nebo mešní službu, (sic jinak)⁹ příka-
zujeme, aby byl zbaven hodnosti. Ne-
boť jaké společenství Kristu s ďáblem?
Nebo jaký podíl věřícího s nevěřícím?
(2C 6.15).

Téhož kánon 47. Vejde-li některý Ap 46
klerik nebo laik do synagogy židovské
nebo kacířské, aby tam konal modlitby,
(onen) ať je zbaven hodnosti a (tento)
exkomunikován.

Téhož kánon 72. Přináší-li některý Ap 71
klerik nebo křesťan do pohanského
obětiště nebo do synagogy židovské
(na jejich svátek) olej nebo zapálí svíci,
ať je exkomunikován.

Téhož kánon 71. Postí-li se některý Ap 70
biskup nebo kněz nebo jáhen nebo

¹corregimus e corrupto мъньшюю U, меншоую J. ¹ВЪ ПРАЗДНИКЪ ИХ(Ъ) add. J.

*Τῶν αὐτῶν κανὼν μς'. Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον αἰρετικῶν δεξα-
μένους βάπτισμα ἢ θυσίαν καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. Ἔτις γὰρ συμφώνησις
Χριστῶ πρὸς Βελίαν; ἢ τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστου;* (2C 6, 15).

*Τῶν αὐτῶν κανὼν ξε'. Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθοι ἐπὶ συναγωγὴν Ἰου-
δαίων ἢ αἰρετικῶν προσεύξασθαι,^m καθαιρεῖσθω καὶ ἀφοριζέσθω.*

*Τῶν αὐτῶν κανὼν οα'.ⁿ Εἴ τις χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκοι εἰς ἱερὸν ἐθνῶν
ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων^o ἢ λύχνους ἄπτοι,^p ἀφοριζέσθω.*

Τῶν αὐτῶν κανὼν ο'.^r Εἴ τις ἐπίσκοπος^s ἢ κληρικὸς^s νηστεύει μετὰ Ἰουδαίων

¹ εἰς Co Ne. ^m προσεύχεσθαι Cl. ⁿ οβ' Mo Ps Va. ^o ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν add. Par Vati.
^p ἄφοι Mo. ^r οα' Mo Ps Va. ^{s-s} ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὄλων τοῦ καταλόγου τῶν κληρι-
κῶν Co.

⁸ Správně podle řec.: jestliže jim jako klerikům dovolí sloužit.

⁹ V řec. textu místo ‚ať nepřijímá‘ stojí ‚kteří přijali‘ (δεξαμένους).

36b ДИЯКОНЪ ЛИ ВСАКЪ ПРИЧЪТЪНИКЪ
С(ВА)Ц(Е)НИИѦ ПОСТИТЬ С(А) СЪ ЖИ-
ДЪМИ ЛИ ПРИЕМЛЕТЪ ОПРЪСНОКЪИ
ПРА|ЗДЪНИКА^к ИХЪ ЛИ ИНО ТАКОВО,
ДА ИЗВЕРЖЕТЪ С(А). АЦЕ ЛИ ЛЮДИНЪ,
ДА ОТЛЮЧИТЬ С(А).

XXXVIII ТИТЪЛ(Ъ) Л̄И. О ОБРАЦАЮ-
ЩИХЪ СА ОТ БРЕСИ И КЪ КАФОЛ(И-
КНИ)

Nic 8 НИКЕИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ)
И. О НАРЕКЪШИХЪ СА ОУБО КЪГДА
САМЪХЪ Ч(И)СТ(Ъ)ХЪ^а, ПРИСТОУ-
ПАЮЩИХЪ^б ЖЕ ОБЪЩЕНИИ КАФО-
ЛИКИ-И АП(О)С(ТО)ЛЬСКЪИѦ Ц(Ъ)Р-
К(Ъ)ВЕ ИЗВОЛИ СА С(ВА)ТОМОУ И ВЕ-
ЛИКОМУ СВОРОУ, ЈАКО ДА ВЪЗЛОЖЕ-
НИЕ С^сРОУКОУ ПРИИМЪШИ^с ТАКО ДА
ВОУДОУТЬ ВЪ КЛИРОСЪ. ПРЕЖЕ ВСЕГО
СЕГО ИСПОВЪДАТИ ИМЪ ПОДОБАЮТЬ
ПИСАНИЕМЪ^е, ЈАКО ПРИСТАНОУТЬ КА-
ФОЛИКИИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ ДОГМАТЪХЪ^г,
СИРЪЧЪ И ДВОБРАЧНОМЪ ПРИЧАЦАТИ
СА И ВЪ ГОНЕНИИ ПРЕГРЪШЪШЕМЪ^ж

kterýkoli člen kléru s Židy nebo přijímá
od nich přesný chléb jejich svátku nebo
něco jiného takového, ať je zbaven
hodnosti. Pakliže to je laik, ať je ex-
komunikován.

XXXVIII. titul. O těch, kteří se obra-
cejí od kacířství a ke katolické ...

Nicejského sněmu kánon 8. O těch
zajisté, kteří se kdysi sami nazvali
čistými,¹ když vstupují do společenství
katolické a apoštolské církve, ustanovil
svatý a veliký sněm, že mají přijmout
vzkládání rukou a takto mají zůstat
v kléru. Především však musejí pro-
hlásit písemně, že se připojují k nau-
kám katolické církve, to jest že se
budou stýkat s těmi, kteří uzavřeli
druhý sňatek, i s těmi, kteří za pro-
následování poklesli² a pro něž je sta-
novena doba i lhůta pokání.³ Ať se
drží všech dogmat katolické a apoštol-

^кВЪ ПРАЗДНИКЪИ J. — **XXXVIII** ^ачсть U, чистъ J. ^бcorreximus e corrupto пристоупа-
ющи J, пристоупающаѦ U. ^сс-роуки приимъше J. ^дomissum ex haplographia in U J.
^енаписаниемъ J. ^гcorreximus e corrupto тьгда U, тогда J; догматъхъ probe in se-
quenti sententia. ^жcorrectum e corrupto прегрѣшениемъ U, прегрѣшении J.

ἡ συνεορτάζει μετ' αὐτῶν ἢ δέχεται αὐτῶν τὰ τῆς εορτῆς ξένια, οἷον ἄζυμα ἢ τι
τοιούτων, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθω.

XXXVIII Τίτλος λη'. Περί τῶν ἐξ αἰρέσεως ἐπιστρεφόντων καὶ τῇ καθολικῇ...

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανὼν η'. Περί τῶν ὀνομασάντων μὲν ἑαυτοὺς Καθαροὺς
ποτε, προσερχομένων δὲ κοινῇ^α τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε
τῇ ἀγία καὶ μεγάλη συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς οὕτω μένειν ἐν τῷ
κλήρῳ. πρὸ πάντων δὲ τούτων ὁμολογήσαι αὐτοὺς^β ἐγγράφως προσήκει,^β ὅτι
συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τουτέστι
καὶ διγάμοις κοινωνεῖν καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραπεπτωκόσιν· ἐφ' οἷς καὶ χρόνος
τέτακται, καὶ καιρὸς ὄρισταί, ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς
καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. ἔνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κόμαις εἴτε

XXXVIII ^α κοινωνῆσαι Ne. ^{β-β} □ προς. ἐγγρ. Ne.

XXXVIII

¹ Ἑεc. καθαροί; *kathary* jsou zde mínění nováciáni, kteří vznikli za Deciova pronásledování
okolo pol. 3. století.

² O těch, kteří poklesli (tzv. lapsi) viz str. 300, pozn. 10.

³ Ἑεcky jen καιρός; za tím nepřeloženo ὄρισταί.

О НИХЪЖЕ^h И ЛѢТО ОУЧИНИ СА
И ВРЕМЕНЕ ЧАС(Ъ). ДА ПОСЛѢДОУЮТЬ
ВЪ ВСѢХЪ ДОГМАТѢХЪ КАФОЛИКИА
АП(О)С(ТО)Л(Ъ)СКЫИ П(Ъ)РК(Ъ)ВЕ.
ИДЕЖЕ ОУБО ВСИ ИЛИ ВЪ ВСѢХЪ, ИЛИ
ВЪ ГРАДѢХЪ ТИ ТѢКМО ОБРАЩЮТЬ
С(А) РОУЧНОЕ НАЛОЖЕНИЕ ПРИОБ-
РѢТШЕ, ОБРѢТАЕМИ^{ch} ВЪ КЛИ-
РОСѢ ДА БОУДОУТЬ ВЪ ТОМЪЖЕ
ОБРАЗѢ. ИДЕЖЕ ЛИ КАФОЛИКИА
П(Ъ)РК(Ъ)ВЕ ЕП(И)С(КО)ПОУ ЛИ | ПО-
ПОУ СОУЩЮ ПРИХОДАТЬ ¹ЕТЕРИ,
ЕП(И)С(КО)ПЪ¹ ОУБО П(Ъ)РК(Ъ)ВЪ-
НЫИ САНЪ ДА ИМАТЬ АП(О)С(ТО)ЛЪ-
СКИ, ИМЕНΟΥЕМЪ И ОТ Г(ЛАГО)-
ЛЕМЪИХЪ Ч(И)СТЪ И НАРИЦАЕМЪ
ЕП(И)С(КО)ПЪ ПРОЗВЮТЕРЬСКОУЮ
Ч(Ъ)СТЪ ДА ИМАТЬ, ОБАЧЕ АЩЕ ВОЛИТЬ
С(А) ЕП(И)С(КО)ПОУ Ч(Ъ)СТИ ИМЕНЕ¹
ЮГО ПРИЧАЩАТИ С(А)^к. АЩЕ ЛИ
НЕ БОУДЕТЬ ГОДѢ СЕ, ДА ЗАМЫСЛИТЬ
МѢСТО ЛИ ВЪСЬСКАГО ЕП(И)С(КО)ПА
ЛИ ПРОЗВЮТЕРА, АЩЕ ЛИ ВЪ КЛИРОСѢ
ОТНЮД(Ъ)¹ ВОЛИТЬ БЫТИ, ДА НЕ ВЪ
ГРАДѢ ДВА ЕП(И)С(КО)ПА БОУДЕТА.

hНИХЪ U J. ^{ch}ОБРѢТАЕМЪ ЕГГОЕ U, ОБРѢТАЕМ (. . . ДА БОУДЕТЬ) J. ¹⁻correctimus e corrupto
ЕТЕРИ КЪ ЕП(И)С(КО)ПОУ J, ЕРЕТИКЪ ЕП(И)С(КО)ПОУ U. ¹correctum e mutilato ИМѢНЪИ U,
ИМѢНИИ J. ^кJ, ПРАЩАЩАТИ СА ЕГГОЕ U. ¹J, om. U.

*ἐν πόλεσιν αὐτοὶ μόνον εὐρίσκουσιν χειροτονηθέντες, οἱ εὐρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ
ἔσσονται ἐν αὐτῷ τῷ σχήματι. ὅπου δὲ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου ἢ πρεσ-
βυτέρου ὄντος προσέρχονται τινες, πρόδηλον, ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας
ἔξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου, ὁ δὲ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις Καθαροῖς
καὶ λεγόμενος ἐπίσκοπος τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἔξει, πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοῖ
τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτῷ ἀρέσκει,
ἐπινοήσῃ τόπον ἢ χωρεπισκόπον ἢ πρεσβυτέρου ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅπως
δοκεῖν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ᾖσιν.*

⁴ Hefele I, 407: Wo nun, sei es in Dörfern oder Städten, bloß Geistliche von ihrer Partei sich finden, da sollen die vorfindlichen im Klerus und in ihrer Stellung bleiben . . .

⁵ Tj. katolický.

⁶ Omylem místo *biskupskou*, řec. τοῦ ἐπισκόπου, Jefr 22b *ep(i)s(ko)pystva*.

⁷ Zde pojetí odchýlné od řeckého textu. Hefele I, 407: damit er vollständig als Mitglied des Klerus erscheine.

⁸ Ve středověku biskup sídlil v městě a odtud spravoval diecézi. Byl uznáván za hlavu nejen duchovní, nýbrž i světskou (srov. H. Pirenne, *Středověká města*, Praha 1928, 58n.). — K výkladu kánonu Nic 8 srov. Suvorov, *Ob'jem* 251, p. 2.

ské církve. Kde tedy buď na vesnicích, nebo v městech jsou všichni, kteří dosáhli vzkládání rukou, jen z nich,⁴ pak ať tito příslušníci kléru zůstanou v témž postavení. Kde však je biskup nebo kněz katolické církve a přicházejí někteří z nich, ať biskup církevní⁵ má hodnost apoštolskou,⁶ od řečených pak čistých jmenovaný a tak zvaný biskup ať má hodnost kněžskou, ledaže biskup uzná za dobré, aby požíval cti svého titulu (biskupského). Nebude-li mu tohle vhod, ať se mu postará o místo venkovského biskupa nebo kněze, chce-li (vůbec) zůstat v kléru,⁷ aby nebyli v městě⁸ dva biskupové.

37a

Laod 8 ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) Й. О ВЪЗВРАЦАЮЩИХЪ СА ОТ ЕРЕСИ РЕКОМЪИХЪ ФЛИСЪНЪ^m, АЦЕ И ВЪ КЛИРОСЪ МНИМЪМЪ СОУТЬ, АЦЕ И ВЕЛИЦИИ НАРИЧЮТЬ С(А): ТАКОВЪИА СЪ ВСАЦЪМЪ ПРИЛЕЖАНИЕМЪ ОГЛАШАТИ И КР(Ъ)ЩАТИ КЪП(И)С(КО)П(О)МЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪИМЪ И ПРОЗВЮТЕРОМЪ ПОДОБАЮТЬ.

Eph 3 ΕΦΕΣΣΚ(Α)Γ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑΝ(ΟΝ) Δ. ИЖЕ ВЪ КОЕМЪЖДО ГРАДЪ КЛИРИЦИ ОТ НЕСТОРИА И СОУЩИХЪ С НИМЪⁿ ВЪЗБРАНЕНИ БЫША ПРАВО МОУДРОВАТИ, И СИМЪ ВЪСПРИАТИ СВОИ СТЕПЕНЬ ОПРАВДИХОМЪ. ОБЪЩЕНЪ ЖЕ
37b ВСЕЛЕНЬСКОМОУ | СВОРОУ СЪМОУДРЪСТВОУЮЩЮ^o АЛИ НЪИНЪ, ЛИ ПО СЕМЪ КЛИРИКЪИ ВЪ КОЕ ЛЮБОР ЛЪТО НЕ ВЪРОВАВЪШИМЪ^a АЛИ ОСТОУПИВЪШИМЪ^a ЛИ ПРЕСТОУПИВЪШИМЪ^r ЕП(И)-С(КО)П(О)МЪ С(ВА)ТЪИА КΑΝΟΝЪИ И ΠΡΑΒΟΣΛΑΒΗΝΟΥЮ ВЪРОУ ПОВЕЛЪВАЮМЪ НЕ ΠΟΒΙΝΟΒΑΤΙ С(Α)^s ИМЪ ОТИНОУДЪ НИ ПО ΚΑΚΟΜΟУЖЕ ΟΒΡΑΒΟΥ.

^mФЛИГОНЪ J, ФРУГЪ Jеfr 96b. ⁿJ, НИМИ ЕРГОЕ U. ^oСМОУДРЪСТВОУЮЩА J. ^pΟΥВО ΜΕΝΔΟΣΘ U J. ^{a-a} om. J. ^rΠΡΕΣΤΟΥΠΑЮЩИМ(Ъ) J. ^sJ, НЕ ΠΟΒΙΝΟΒΑ СА ЕРГОЕ U.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ) συνόδου κανὼν η΄. Περὶ τοῦ τοὺς ἀπὸ τῆς αἵρέσεως τῶν λεγομένων Φρυγῶν ἐπιστρέφοντας, εἰ καὶ ἐν κλήρῳ νομιζομένῳ παρ’ αὐτοῖς^c τυγχάνοιεν, εἰ καὶ μέγιστοι λέγοιντο, τοὺς τοιούτους μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατηχεῖσθαι τε καὶ βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων.

Τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου κανὼν γ΄. Εἴ τινες καὶ^d τῶν ἐν ἐκάστῃ πόλει κληρικῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων ἐκωλύθησαν τὸ ὀρθῶς φρονεῖν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολαμβάνειν^e βαθμὸν ἐδικαιώσαμεν. κοινῶς δὲ τοὺς τῇ οἰκουμενικῇ καὶ ὀρθοδόξῳ συνόδῳ συμφρονοῦντας^f ἢ καὶ συμφρονήσαντας^f ἢ νῦν ἢ μετὰ ταῦτα κληρικοὺς ἐν οἰωδῆποτε χρόνῳ τοῖς ἀποστατήσασιν^g ἢ ἀφισταμένοις^h ἢ παραβαίνουσιν ἐπισκόποις τοὺς τε ἁγίους κανόνας καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κελεύομεν μηδ’ ὄλως ὑποκεῖσθαι κατὰ μηδένα τρόπονⁱ ἢ χρόνον.ⁱ

^{c-c} om. Ar. ^d om. Mo Ps Va. ^e ἀπολαβεῖν Ne. ^{f-f} om. Mo Ps Va. ^g ἀπιστήσασιν Mos. ^{h-h} om. Par Vati. ⁱ⁻ⁱ om. Mo.

⁹ Je to hereze tzv. montanistů.

¹⁰ Křest montanistů, patrně pro blud v nauce o Trojici, se zde pokládá za neplatný.

¹¹ V některých rukopisech řec. se přidává καὶ χώρα, „a na venkově“.

¹² Variantní čtení některých řec. rukopisů (ὄντων) τῆς ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν sleduje Jеfr 28b отъ с(ВА)Т(Ъ)ИТЕ)ИСТВА ВЪЗБРАНЕНИ БЫША, ЗАНИЕ ЖЕ ПРАВОМОУДРОВАША.

¹³ Slov. ne věrouanъšimъ sleduje variantu Mos ἀπιστήσασιν, tj. byli zbaveni kněžství pro ortodoxní názory.

Laodicejského sněmu kánon 8. O těch, kteří se vracejí z hereze tak zvaných Frygů,⁹ i když jsou členy domnělého (jejich) kléru a i když se nazývají velikými: takové třeba s veškerou péčí katechizovat a dát je pokřtít biskupem a knězem církevním.¹⁰

Efesského sněmu kánon 4. Stran těch kleriků, kterým bylo v kterémkoli městě¹¹ od Nestoria a jeho stoupenců bráněno ortodoxně smýšlet,¹² nařizujeme, že se mají ujmout své hodnosti. Vůbec pak klerikům, ať nyní, nebo potom smýšlejícím stejně jako ekumenický sněm, přikazujeme, aby se biskupům, kteří se v kterékoli době zpronevěřili¹³ nebo odpadli nebo přestupují svaté kánony a pravoslavnou víru, zhola a na žádný způsob nepodřizovali.

ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ(Α)Γ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑ-
Ν(ΟΝ) Β. Ο ΣΥΓΓΡΑΨΑΙΟΥΣΙΧΩΝ ΕΝ ΡΑΖ-
ΛΙΚΗΝΩΝ ΓΡΑΨΑΙΩΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΕΤΕΡΠΑΤΕ-
ΡΩΝ Μ(Ο)Λ(Ι)ΤΕΡΩΝ ΙΣΠΟΒΕΔΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟ-
ΚΑΙΑΝΙΑΣ ΤΙ ΕΝ ΕΞΕΛΕΞΕΝΟΝΤΙ¹ ΟΤΙ ΕΝ
ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΠΟΚΑΙΩΝ, ΤΑΚΩΝ ΕΝ ΤΩ
ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ
ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ
ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ

С(В)АТ(Ы)Х(Ъ) АП(О)С(Т)ОЛ(Ь) ΚΑ-
Ν(ΟΝ) ΝΓ. ΑΙΣ ΚΟΤΩΡΩΝ ΚΑΙ Π(Ι)Σ-
(Κ)ΟΠ(Τ)ΕΡΩΝ ΑΠ(Ο)ΤΕΛΕΙΩΝ ΟΤΙ ΕΝ
ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ
ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ
ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ
ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ
ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ

XXXIX ΤΙΤΛ(Ъ) ΛΘ. Ο ΟΜΕΤΑΝΕ-
ΜΕΤΩΝ ΟΤΙ ΕΝ ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΜΙΣΕΡΕΝΟΝΤΙ

С(В)АТ(Ы)Х(Ъ) АП(О)С(Т)ΟЛ(Ь) ΚΑ-
Ν(ΟΝ) ΝΘ. ΑΙΣ ΚΟΤΩΡΩΝ ΚΑΙ Π(Ι)Σ-

¹-¹correximus e corrupto ο ελεος και εμερενοντι U, и воздышеня J. ^{u-u}Π за бл(а)гостыню и за щедроты в(о)жиа J. ^vиметь U.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν β'. Περὶ τοῦ τοὺς ἑξαμαρτάνοντας ἐν διαφοραῖς πταισμάσι, καὶ προσκαρτεροῦντας¹ τῇ προσευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας, καὶ τὴν ἀποτροφὴν τῶν κακῶν τελείαν ποιουμένους, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πταισματος καιροῦ μετανοίας δοθέντος, τοὺς τοιοῦτους διὰ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ² προσάγεσθαι τῇ κοινωσίᾳ.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν νθ'.¹ Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλὰ ἀποβάλλεται, καθαιρεῖσθω, ὅτι λυπεῖ τὸν Χριστὸν τὸν εἰπόντα, ὅτι^m "Χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανουοῦντί" (L 15, 7).

XXXIX Τίτλος λθ'. Περὶ τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῶν ἐπιθυσιάντων...

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ξβ'.^a Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον Ἰουδαίου ἢ Ἑλλήνου ἢ αἰρετικοῦ ἀρνήσῃται, εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ,^b παντελῶς

¹ προσκαρτεροῦντες Ne. ^{k-k} Π τ. ἀγαθ. καὶ τ. οἰκτ. τ. θεοῦ Ar. ¹ γγ' Mo Ps Va. ^m om. Co Mo Ne. — **XXXIX** ^a νθ' Mos. ^b χριστιανοῦ Mo, χριστιανισμοῦ Mos Ps Va.

¹⁴ O moravismu vьzdъsheniye viz úvodní studii, str. 224.

¹⁵ V slov. textu nepřeloženo řec. δοθέντος.

¹⁶ Kánon ten je namířen proti rigorosním názorům novaciánů; knězem je zde míněn novaciánský kněz. Srov. Συνορον, Ob'jem 161, p. 3.

Laodicejského sněmu kánon 2. Co se týče těch, kteří se prohřešují rozličnými hříchy a vytrvávají v modlitbě vyznání a pokání a úplně se odvracejí¹⁴ od zlého, takoví se mají, když jim byl dán čas pokání¹⁵ podle (míry) hříchů, pro milosrdenství a dobrotu boží přijmout do společenství.

Svatých apoštolů kánon 53. Ne- přijme-li některý biskup nebo kněz toho, kdo se odvrací od hříchu, nýbrž zamítne jej, ať je zbaven hodnosti, poněvadž způsobil žalost Kristu. Neboť on řekl: „Radost bývá na nebi pro jednoho hříšníka pokání činícího.“¹⁶ (L 15.7).

XXXIX. titul. O obracejících se z těch, kteří obětovali . . .

Svatých apoštolů kánon 59. Jestliže některý klerik pro strach lidský vy-

Laod 2

Ap 52

Ap 62

38a НИКЪ СТРА|ХА РАДИ ЧЛ(О)В(Ѓ)ЧЬСКА
ЖИДОВЬСКОУ ЛИ ПОГАНЬСКОУ ЛИ ЕРЕ-
ТИЧЬСКОУ ВОЛЮ СТВОРИТЬ И ОТВЪР-
ЖЕТЬ С(А) ИМЕНЕ Х(РИ)С(ТО)ВА, ДА
ОТИНОУДЪ ^aИЖДЕНОУТЬ С(А) ОТ^a
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ. АЦЕ ЛИ ИМАТЬ ИМА
КР(Ъ)СТЪЯНЬСКО, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А).
АЦЕ ЛИ (НЕ)^b ИМАТЬ ИМЕНЕ С(ВА)-
ЩЕНЬНА, ДА ИЗВЕРЖЕТЬ С(А). ПО-
КАИВЪ ЖЕ СА, АКЪИ ЛЮДИНЪ ПРОСТЪ
ПРИЯТЪ ВОУДЕТЬ^c.

Nic 11 НИКЕИСКАГ(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ)
ΑΙ. Ο ΠΡΕΣΤΟΥΠΑЮЩИХ(Ъ) БЕЗЪ НΟΥЖА
^dЛИ БЕЗ ΟΤΑΤΙΑ^d ΙΜΒΝΙΑ ΛΙ ΒΕΖ
ΒΉΔΥ ΛΙ ΒΕΖЪ ΚΤΕΡΑ ΤΑΚΟΒΑΓΟ, ΚΕЖЕ
ΒΎΙΣ(ΤЪ) ΠΡΙ ΜΟΥЧИΤΕΛΉΣΤΒΉ ΛΙΚΙ-
ΝΙΕΒΉ, ΙΖΒΟΛΙ СА С(ВА)ΤΟΜΟΥ СВО-
РОУ, АЦЕ И ΝΕΔΟΣΤΟΙΝΙ ΒΑΧΟΥ
ЧЛ(О)В(Ѓ)ΚΟΛЮБИА, ОБАЧЕ ВЛ(А)-
ГОСТЬ НА НИХЪ ΙΑΒΙΤΙ. ΚΕΛΙΚΟ ΟΥΒΟ
ВСΕΒΉΡΝΟ^e ΠΟΚΑЮТЬ С(Α), Γ̄ ΛΉΤ(Α)
ВЪ ПОСЛОУШНИЦΉХЪ ДА СΤВОΡΑΤΗ
И Ζ ΛΉΤ(Ъ) ДА ΠΟΔΉΠΑΔΑЮΤΗ, Β̄ ΛΉΤ(Ѓ)
ΒΕС ΠΡΟΣΚΟΡΥΙ ДА ΠΡΙЧАЦΑЮΤΗ С(Α)
М(Ο)Λ(И)ΤВΉ^f СЪ ЛЮДЬМИ ΟΤ ΤΉХЪ
ΛΉΤΗ.

XXXIX ^a-^aИЖДЕНЕТ СА ИЗ J. ^bNE ergore add. in UJ. ^cВОУДИ J. ^d-^dЛЮБО ЗА ΟΤΑΤΙΕ U.
^eВСЕЮ ВΉРОЮ J. ^fJ, om. U.

ἀποβαλλέσθω, εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω, μετανοήσας δέ, ὡς
λαϊκὸς δεχθήτω.^c

Τῆς ἐν Νικαία συνόδου κανὼν ια'. Περὶ τῶν παραβάτων^d χωρὶς ἀνάγκης, ἢ χω-
ρὶς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου ἢ τινος τοιούτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ
τῆς τυραννίδος Δικινίου, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρω-
πίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμελῶνται, τρία ἔτη
ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσιν οἱ πιστοί, καὶ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται, δύο δὲ ἔτη
χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι^e τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν.

^c δεχθήσεται Ps Va Cl. ^d παραβαιόντων Mo Ne.

XXXIX

- ¹ V slov. textu je přidáno *volju stvoritъ*; řec. text má jen: pro lidský strach před Židem nebo pohanem nebo kacířem.
- ² Tj. je-li to laik. Text je porušen dvojím překladem řec. *εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, παντελῶς ἀποβαλλέσθω*, z nichž druhý sleduje variantu *χριστιανοῦ, χριστιανισμοῦ*. Řecký text má stručně: zapře-li jméno Kristovo, ať je vypuzen z církve, pakli (zapře) jméno klerika (tj. svou duchovní hodnost), ať je degradován.
- ³ Císař Licinius panoval 311–323, zemřel 324.
- ⁴ Slova *ot těchъ lět(ъ)* nepatří do textu. O stupních kajícníků viz úvodní studii ZSL, str. 151.

hová¹ Židu nebo pohanu nebo kacíři a zapře jméno Kristovo, ať je zcela vyhnán z církve: Má-li jméno křesťana,² ať je exkomunikován. Pakliže má jméno klerika, ať je zbaven hodnosti. Vykoná-li pokání, budiž přijat (do církve) jako laik.

Nicejského sněmu kánon 11. O těch, kteří odpadli bez přinucení nebo bez konfiskace majetku nebo bez nebezpečí nebo bez něčeho takového, co se stalo za krutovlády Liciniovy,³ rozhodl svatý sněm, ať nebyli hodni shovívavosti, aby se přece s nimi jednalo mírně. Ti, kteří se upřímně kají, ať stráví tři léta mezi poslouchajícími a sedm let ať klečí, dvě léta ať se účastní bez přijímání s lidem modliteb.⁴

АНКУРЬСКАГО СБОР(А) КАН(ОНЪ) ВІ.
ПОЖЪРШАІА ЖЕ ПРЕЖЕ КР(Ъ)ЩЕНИА
И ПО ТОМЪ КР(Ъ)ЩЕША СА ПРИВОДИТИ
ДОСТОИТЬ ВЪ ЧИНЪ С(ВА)ЩЕНИА ІАКО
ОМЪВЪШЬ СА^Е.

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛЬ(ІА) КАН(ОНЪ)
З. | ИЖЕ Х(РИ)С(Т)А ОТВЪРГЪШЕ СА
ТОЛИ ПРЕСТОУПИТЬ С(Ъ)П(А)СЕНОУЮ
ТАИНОУ, ВСА ЛѢТА ЖИВОТА СВОЕГО
ПЛАКАТИ СА ДЪЛЖЪНЪ КЪСТЬ И ИСПО-
ВѢДАТИ. ВЪ ВРЕМА, ВЪ НЕЖЕ ИСХО-
ДИТЬ ОТ ЖИТІА СЕГО, С(ВА)ТЪИНИ ДА
ПРИЧАСТИТЬ С(А) ВЪРОЮ Б(ОЖ)ІА
ЧЛ(О)В(Ъ)КОЛЮБІА.

ТОГОЖ(Е) КА(НО)Н(Ъ) N^h. ИЖЕ ХО-
ТИЮ ЧАРЫ БОУДЕТЬ ДѢІАЛЬ, ИСПОВѢ-
ДАВЪ СА, ОУБИИЦА ЛѢТА ДА ПОКАЖЪТ
С(А), ТАКО СТРОИМЪ, ІАКО ВЪ ОНОГО
ГРѢСѢ СЕБЕ ОБЛИЧИВЪ.

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛ(ІА) КАН(ОНЪ)
N^z. ВЪЛХЪВОМЪ ПРЕДАВЪИИ СЕБЕ ЛИ
СТЕРОМЪ ТАКОВОМЪ ЛѢТО ОУБИИЦ¹
И ТЪ ДА ПОКАЖЪТ С(А).

εοτμῖνσϛ σα J. ^hJ, om. U (omissio ex haplographia).

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Ἀγκύρα) συνόδου κανὼν ιβ'. Τοὺς πρὸ τοῦ βαπτίσματος τεθυκότας καὶ μετὰ ταῦτα βαπτισθέντας ἔδοξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι δεῖν ὡς ἀπολουσαμένους.

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν νη'. Ὁ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος καὶ παραβὰς τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ προσκλαίειν ὀφείλει καὶ ἐξομολογεῖσθαι χρεωστεῖ, ἐν τῷ καιρῷ, ᾧ ἐκβαίνει τοῦ βίου, τοῦ ἀγιάσματος ἀξιούμενος πιστεῖ τῆς παρὰ θεοῦ φιλανθρωπίας.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν ν'. Ὁ γοητεῖαν καὶ φαρμακείαν ἐξαγορεύων τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται οὕτως οἰκονομούμενος, ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ ἁμαρτήματι ἑαυτὸν ἐλέγξας.

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν νζ'. Ὁ μάντεσιν ἑαυτὸν ἐπιδοὺς ἢ τισι τοιούτοις τὸν χρόνον τῶν φονέων καὶ αὐτὸς οἰκονομηθήσεται.⁹

^ε κοινωνήσωσι Mo Ne. ^{ι-ι} □ προάγ. εἰς τάξ. Ne. ⁹ ἐπιτιμηθήσεται Vi Par Vati.

⁵ Jde o katechumeny.

⁶ Doslovně: plakati (προσκλαίειν) a káti se (ἐξομολογεῖσθαι).

⁷ Schmid, *Die Nomokanonübersetzung* 110, 116 myslí, že v původním textu bylo γοητεῖαν ne-
přeloženo, tedy asi goitija, což bylo později přeměněno na instr. sg. od chotъ; tato změna je
snadno pochopitelná při přepise z hlaholice do cyrilice. Jeřř 195a překládá doslovně: gubitelъstvo
i potvorы isprovědaja.

Ankyrského sněmu kánon 12. Ty, Anc 12
kteří obětovali modlám před křtem⁵
a potom byli pokřtěni, lze uvádět do
stavu duchovního, poněvadž byli ob-
myti.

Svatého Basilia kánon 7. Kdo zapře Bas 58/73
Krista a přestoupí tajemství spásy, je 38b
povinen celý čas svého života se kát
mezi plačícími.⁶ Teprve ve chvíli, kdy
odchází z tohoto života, ať se stane
účasten svátosti s vírou v boží lásku
k lidem.

Téhož kánon 50. Kdo bude dělat Bas 50/65
kouzla a čáry,⁷ vyzná-li se, ať se kaje
po čas stanovený pro vražedníka. Tak
se s ním jedná, jako by se byl obvinil
z jeho hříchu.

Svatého Basilia kánon 57. Kdo se Bas 57/72
oddal věštcům nebo nějakým takovým,
i ten ať se kaje po dobu stanovenou pro
vražedníky.

Ans 24 АНКУРЬСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ)
 КД. ВЪЛХВОУЮЩЕ-И ХОДАЦЕИ ПО
 ОБЫЧАЮ ПОГАНЬСКОУ ИЛИ ВЪВОЖЬ-
 ШЕИ КОГО ВЪ ДОМЫ СВОЯ НА ИЗЪ-
 ОБРЪТЕНИЕ ЧАРОМЪ И¹ ОЧИЩЕНИЮ,
 Е ЛѢТЪ ДА ПОКАЮТЬ С(А) ПО СТЕПЕ-
 НЕМЪ ОУСТАВЪНЪИМЪ, Г ЛѢТ(А) ВЪ
 ПРИПАДАНИИ А В ЛѢТ(Ѣ)^к ВЕС ПРИ-
 НОСА.

Laod 36 ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОРА КА-
 Н(ОНЪ) ЛѢ. ЈАКО НЕ ДОСТОИТЬ С(ВА)-
 Ц(Е)НИКОМЪ ЛИ КЛЕРИКОМЪ ВЪЛХ-
 ВОМЪ ЛИ ОБАНЪНИКОМЪ¹ ВЪТИ^м ЛИ
 39a ЗВѢЗДЪНИКОМЪ, ЛИ ТВОРИТИ РЕКО-
 МЫЯ ХРАНИТВЫ, ЈАЖЕ СОУТЬ СЪОУ-
 ЗЫ Д(ОУ)ШЪНЪИ^п. НОСАЦАЯ ЖЕ
 ОТРИНУТИ ОТ С(ВА)ТЫА^о Ц(Ъ)Р-
 К(Ъ)ВЕ ПОВЕЛѢХОМЪ.

Bas 41/56 XL ^аТИТЕЛ(Ъ) М^а. (О) ОУБИИСТВИИХЪ
 САМОВОЛЪНЪИХЪ . . .

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛ(Ъ) КАН(ОНЪ).
 ИЖЕ ВОЛГЮ ОУБИВЪ, ПО ТОМЪ ЖЕ ПО-
 КАЮТЬ С(А), ЛѢТ(Ъ) К ДА НЕ ПРИ-

¹ОУБИЦА J. ²om. UJ. ³om. J. ⁴ОБАВНИКОМ J. ⁵om. UJ. ⁶correximus e corrupto д(оу)-
 шьных(ъ) U, д(оу)шевных(ъ) J. ⁷oJ, om. U. — XL ⁸⁻⁹J, om. U.

*Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Ἀγκύρα) συνόδου κανὼν κδ'. Οἱ καταμαντευόμενοι καὶ ταῖς
 συνηθείαις τῶν ἐθνῶν ἐξακολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινες εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴ-
 κους^h ἐπὶ ἀνερευνησεί^ι φαρμακειῶν καὶ καθάρσει, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν
 τῆς πενταετίας κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ὠρισμένους, τρία ἔτη ὑποπτώσεως καὶ
 δύο ἔτη^ι χωρὶς προσφορᾶς.*

*Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν λς'. "Οτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς μάγους
 ἢ ἐπαοιδούς εἶναι ἢ μαθηματικούς ἢ ἀστρολόγους, ἢ ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτή-
 ρια, ἅτινά ἐστι δεσμοτήρια τῶν ψυχῶν αὐτῶν.^κ τοὺς δὲ φοροῦντας ῥίπτεσθαι ἐκ
 τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ἐκελεύσαμεν.*

XL Τίτλος μ'. Περὶ φόνων ἐκουσίων...

*Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἀγίου Βασιλείου) κανὼν μα'. "Ο ἐκουσίως φονεύσας, μετὰ δὲ
 τοῦτο μεταμεληθεὶς εἴκοσιν ἔτεσιν ἀκοινωνήτος ἔσται^α τοῖς ἀγιάσμασιν. τὰ δὲ*

^{h-h} □ οἴκ. ἑαντ. Va Ps. ^ι ἀνευρέσει Co Mos. ^ι om. Ne. ^κ om. Co Cl. — XL ^α ἔστω Ps.

⁸ Doslovně: bez oběti.

⁹ Nepřeloženo ἢ μαθηματικούς, Jefr 98b *navykažuštemъ*. — Co se týče čarodějství, kánony se zakazují i sama profese osob zaměstnávajících se čarodějstvím (Laod 36) i vyhledávání jejich úsluh, přičemž se činí rozdíl mezi tím, obrací-li se na ně někdo se zapřením víry v Boha nebo činí-li to jen ze slabosti duše svedené nějakou lživou nadějí (Bas 57/72 a 67/83). Srov. Συνορον, *Ob'jet* 197–8.

Ankyrského sněmu kánon 24. Ti, kteří věští a žijí podle pohanského obyčeje nebo uvádějí do svých domů někoho, aby vynalezl kouzla a provedl očistu, ať se kají pět let podle předepsaných stupňů, tři léta jako klečící a dvě léta bez přijímání.

Laodicejského sněmu kánon 36. Že duchovní osoby nebo klerici nesmějí být čarodějníky nebo zaklínači⁹ nebo hvězdopravci či zhotovovat tak zvané amulety, které jsou okovy pro duši. Ty, kteří je nosí, nařídili jsme vyloučit z církve.

XL. titul. O vraždách úmyslných...

Svatého Basilia kánon. Kdo úmyslně zabil (někoho) a potom se kaje, ať 20 let se neúčastní přijímání. Těch

ОБЪЩИТЬ С(А) С(ВА)ТЪХЪ. ЛѢТ(Ъ)
 К̄ ТАКО^b ДА РАСМАТРАЮТЬ С(А)^c
 ЮМОУ: Д̄ ЛѢТ(А) ДЪЛЖЕНЪ ЮСТЬ ПЛА-
 КАТИ СА^d ВЪНЪОУДОУ ДВѢРИИ^d СТОІА
 М(О)Л(И)ТВЪНАГО ХРАМА И ВЪХОДА-
 ЦЕМЪ ВЪРНОМЪ И МОЛА СА, ДА
 М(О)Л(И)ТВОУ ТВОРАТЬ ЗА НЪ, И-СПО-
 ВѢДАІА СВОЮ ЗАКОНПРЕСТОУПЛЕ-
 НИЕ. ПО Д̄ ЖЕ ЛѢТЕХ(Ъ)^e ВЪ ПО-
 СЛОУШАЮЩИХЪ ДА ПРИІАТЬ БОУДЕТЬ
 И ВЪ Е̄ ЛѢТ(Ъ) ^fС НИМИ . . . МОЛА
 СА ИЗЫДЕТ(Ъ). И ВЪ Д̄ ЛѢТА^f
 ТЪКМО СТОІАТИ СЪ ВЪРНЫМИ, ПРИ-
 НОШЕНИА ЖЕ НЕ ПРИЧАЦАТИ СА.
 КОНЧАВЪШЕМЪ ЖЕ СА СИМЪ, ТЪГДА
 ПРИЧАСТИТЬ С(А) С(ВА)ТЪНАХЪ.

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛ(ЬІА) КАН(ОНЪ)
 К̄А^g. НЕВОЛЕЮ ОУВИВЪИИ І ЛѢТ(Ъ) ДА
 НЕ ПРИОБЪЩИТЬ С(А) С(ВА)ТЪНАХЪ.
 ДА РАСТРОІАТЬ ЖЕ СА ЮМОУ І ЛѢТ(Ъ)
 СИЦЕ: В̄ ЛѢТ(Ъ) ПЛАЧА СА, Г̄ ЛѢТ(А)
 ВЪ ПОСЛОУШАЮЩИХЪ ДА СКОНЪ-
 ЧАЮТЬ, Д̄^h ПРИПАДАІА И ВЪ ЮДИНО

20 let ať se mu upraví takto: čtyři léta je povinen plakat a stát venku přede dveřmi¹ do domu modlitby a prosit věřící, kteří vcházejí, aby se zaň modlili, a (přitom) vyznávat své provinění proti zákonu. Po čtyřech letech ať je přijat mezi poslouchající a po pět let s nimi (ať vychází. Sedm dalších let s klečícími) se modle ať vychází.² A po čtyři léta toliko ať stojí s věřícími, ale oběti se neúčastní. Po skončení toho teprve bude účasten svátosti.

Svatého Basilia kánon 21. Ten, kdo zabil někoho úmyslně, ať deset let není účasten svátosti. Ať se mu těch deset let upraví takto: dvě léta mezi plačícími, tři léta ať stráví mezi poslouchajícími, čtyři (léta) mezi klečícími, jeden toliko rok ať stojí s věři-

Bas 42/57

^bJ, om. U. ^cРАЗСМОТРАТЬ С(А) J. ^{a-d}В МЕЖОУДВЕРИИ J. ^eJ, ЛѢТО errore U. ^{f-f}J, om. U. ^gК̄Д J. ^hЛѢТА add. J.

εἴκοσιν ἔτη οὕτως οἰκονομηθήσεται ἐπ' αὐτῶ· ἐν τέσσαρσιν ἔτεσι προσκλαίειν ὀφείλει, ἔξω τῆς θύρας ἐστὼς τοῦ εὐκτηρίου οἴκου καὶ τῶν εἰσιόντων πιστῶν δεόμενος εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιῆσαι καὶ ἐξαγορεύων τὴν ἰδίαν παρανομίαν· μετὰ δὲ τέσσαρα ἔτη εἰς τοὺς ἀκροωμένους δεχθήσεται καὶ ἐν πέντε ἔτεσι ἅμα αὐτῶν ἐξελεύσεται· ἐν ἑπτὰ ἔτεσι^b μετὰ τῶν ἐν ὑποπτώσει προσευχόμενος ἐξελεύσεται·^c ἐν τέσσαρσι^d συστήσεται μόνον^d τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται· πληρωθέντων δὲ τούτων τότε μεθέξεται τῶν ἁγιασμάτων.

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν ββ'. Ὁ ἀκουσίως φονεύσας ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκωνώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων. οἰκονομηθήσεται δὲ ἐτὰ δέκα ἔτη ἐπ' αὐτῶ^e οὕτως· δύο μὲν ἔτη προσκλαύσει, τρία δὲ ἔτη ἐν ἀκροωμένοις διατελέσει,

^{b-b} om. Mo Ne Ps (omissio ex haplographia). ^c καὶ add. Ne. ^{a-d} □ μον. συστ. Mos. ^{e-e} □ ἐπ' αὐτῶ τὰ δέκα ἔτη Ne.

XI

¹ Podle Jas: v mezidveří. O stupních kajícíků viz v úvodní studii ZSL, str. 151.

² Smysl místa je porušen vynechávkami ex haplographia v obou rukopisech. Uvnitř většího úseku f—f vynechaného v Ust̄ je menší úsek vypuštěný také v Jas, který koresponduje s vynechávkou v některých rukopisech řecké předlohy. Jeřr 194a má na tomto místě volný překlad: (СЪ НИМИ) ИСХОДИТЬ. СЕМЬ ЖЕ ДѢТЬ СЪ ПРИХОДАЦИМИ ДА ВЪНОУТРЬ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ СТАНЕТЬ И СЪ ОГЛАШЕНЪИМИ (ИСХОДИТЬ).

- 39b ТЪКМО СТОЯТИ СЪ ВЪРНЫМИ¹, А
ПРОЧЕЮ | ВЪ С(ВА)ТАЯ ДА ПРИЯТЬ
БОУДЕТ(Ь).
- Ap 66 С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) ξ^j . АЩЕ КОТОРЫИ ПРИЧЪТ-
НИК(Ъ) ВЪ СВАРЪ ОУДАРИТЬ КОГО
И АЩЕ ОТ ЮДИНОГО ОУДАРЕНИЯ
ОУМРЕТЬ, ДА ИЗВЕРЖЕТЬ СЯ ЗА НА-
ПРАСНЪСТВО^k СВОЮ.
- Ap 22 С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) $\bar{\kappa}\bar{\nu}$. АЩЕ КТО САМЪ ИСКАЗИТЬ
С(А), ДА НЕ БОУДЕТЬ С(ВА)ЩЕНИКЪ.
САМЪ БО СЕБЕ ОУБИИЦА | ЮСТЬ И Б(О-
Ж)ИИ ТВАРИ ВРАГЪ.
- Ap 24 С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) $\bar{\lambda}\bar{\zeta}$. ПРОСТЪ ЛЮДИНЪ АЩЕ СА
САМЪ ИЗЪДРЪЖЪТЬ¹, $\bar{\Gamma}$ ЛЪТ(А) ДА
ОТЛОУЧИТЬ С(А). ОУБИИЦА БО ЮСТЬ
СЕБЕ.
- Bas 37/52 С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛ(ЬЯ) КАН(ОНЪ)
 $\bar{\kappa}\bar{\Gamma}$. АЩЕ КОТОРАЯ ЖЕНА РОЖЪШИ НА
ПОУТИ ТОЛИ НЕВРЕЖЕТЬ РОЖЕНАГО
ЮЮ, А МОГОУЩЕ^m СНАБЪДЪТИ Ю,
ПОКРЫТИ МНАЦИ ГРЪХА ТЪМЪ, ЯКО
ОУБИИЦА ДА ПРИИМЕТЬⁿ. АЩЕ ЛИ НЕ

cími, konečně pak ať jest přijat k svá-
tosti.³

Svatých apoštolů kánon 60. Udeří-li
některý klerik někoho v hádce a ten
zemře po jediném úderu, ať je zbaven
hodnosti pro svou prchlivost.

Svatých apoštolů kánon 22. Vy-
klestí-li se někdo sám, ať se nestane
klerikem, neboť je vražedníkem sama
sebe a nepřitelem božího stvoření.

Svatých apoštolů kánon 37. Laik,
jestliže se sám vyklestí, ať je vyobcován
tři roky, neboť je vražedníkem sebe
sama.

Svatého Basilia kánon 23. Žena,
která porodí na cestě a nepostará se
o svého zrozence, ačkoli by jej mohla
opatřit, a domnívá se, že tím utají svůj
hřích, ať je potrestána jako vražedkyně.
Pakliže ho nemohla ošetřit⁴ pro pustotu

¹J, ГРЪШЬНЫМИ ЕГГОЕ U. ¹ $\bar{\Gamma}$ J. ^kJ, Jepr 18b; ПРАЗДНЪСТВО ЕГГОЕ U. ¹ИСКАЗИТ(Ъ) J.
^mМОГОУЩИ J. ⁿВОСПРИИМЕТЪ J.

*ἐν τέσσαρσιν ὑποπίπτων, καὶ ἐν ἐνιαυτῷ συσταθήσεται μόνον, καὶ τὸ ἐξῆς εἰς
τὰ ἅγια δεχθήσεται.*

*Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν ξς'. Εἴ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τιὰ
κρούσει καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κρούσματος ἀποθάνῃ, καθαιρείσθω ἰδιὰ τὴν προπέ-
τειαν αὐτοῦ. ἔὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.^f*

*Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν κβ'. Ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν μὴ γινέσθω^g κληρι-
κός· αὐτοφονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός.*

*Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν κδ'. Λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας
ἀφοριζέσθω ^hἔτη τρία.^h ἐπίβουλος γάρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.*

*Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν λς'. Ἡ τοῦ κνήματος κατὰ τὴν ὁδὸν
ἀμελήσασα, εἰ μὲν οὖν δυναμένη περισώσασθαι κατεφρόνησεν,ⁱ ἢ συγκαλύψει τὴν*

^{f-f} om. Mos Cl. ^g γενέσθω Mos Ne Ps Va. ^{h-h} \square γ' ἔτη Ne. ⁱ καταφρόνησει Ne.

³ Stupně kajícíků viz v úvodní studii ZSL, str. 151.

⁴ O moravismu—bohemismu *uvarovati* viz v úvodní studii, str. 224.

ВЪЗМОГЛА БОУДЕТЬ ОУВАРОВАТИ ПОУСТЫИНѢ И СКО(У)ДОТЫ ПОТРѢБЪННЫХЪ И ОУМРЕТЬ РОЖЕНОЕ, ТО ДА МИЛА БОУДЕТЬ М(А)ТИ.

АНКУРЬСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) К̄А°. О ЖЕНАХЪ ЛЮБЫ ДЪІАВЪШИХЪ(Ъ) И ПОГОУБЛАЮЩИХЪ РАЖАЕМАІА ИМИ И ТЪЦІАЦИХЪ СА ТЛѢНИА ТВОРИТИ. | ПЪРВЫИ ЗАКОНЪ ПОВЕЛѢ, ДО ИСХОДА НЕ ПРИАТАМЪ БЪТИ. МЫ ЖЕ, МИЛОСЕРДЪНЪЕ ИЗЪОБРѢТШЕ, ОУСТАВИХОМЪ І ЛѢТ(Ъ) ИСПОЛНИТИ ПО СТЕПЕНГМЪ ОУСТАВЪНЪИМЪ.

XLI ТИТ(Ъ)Л(Ъ) М̄А. (О) ОБРАЦАЮЩИХЪ СА ОТ ПРЕЛЮВОДЪІАН(ІА) . . .

АНКУРЬСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) К̄. АЦЕ ЧЪІА ЖЕНА ПРЕЛЮБЫ СТОРИТЬ ЛИ ИНЪ КТО ПРЕЛЮБЫ СТОРИТЬ, 3 ЛѢТ(Ъ) ИМА ПОДОБАЕТЪ ПОСТИТИ СА.

°КВ J.

ἀμαρτίαν ἐντεῦθεν νομίζουσα, ἢ ὅλως θηριώδει καὶ ἀπάνθρωπῳ λογισμῷ χρησαμένη,¹ ὡς ἐπὶ φόνοϋ κρινέσθω. εἰ δὲ οὐκ ἠδονήθη περιστέλαι, καὶ δι' ἐρημίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων διεφθάρη τὸ γεννηθέν, συγγνωστὴ ἢ μήτηρ.

Τῆς ἐν Ἀγκύρα συνόδου κανὼν κ'. Περὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἐκπορνεουσῶν καὶ ἀναιρουσῶν τὰ γεννώμενα καὶ σπουδαζουσῶν φθόρεια ποιεῖν. ὁ μὲν πρότερος^κ ὄρος μέχρις ἐξόδου ἐκώλυσε, καὶ τούτῳ συντίθενται. φιλανθρωπότερον δὲ τι εὐρόντες ὠρίσαμεν δεκαετῆ χρόνον πληρῶσαι κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ὠρισμένους.

XLI Τίτλος μα'. Περὶ τῶν ἐκ μοιχείας ἐπιστρεφόντων...

Τῆς ἐν Ἀγκύρα συνόδου κανὼν κ'. Ἐάν τις γυνὴ μοιχευθῆ ἢ μοιχεύσῃ τις, ἐν ἐπτὰ ἔτεσι δεῖ αὐτὸν τοῦ τελείου τυχεῖν κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς προάγοντας.

¹⁻¹ *om. Mo Mos Ne Ps.* ^κ *πρῶτος Ps.*

⁵ Následující řec. *καὶ τούτῳ συντίθενται* zůstalo nepřeloženo.

XLI

¹ Pasívum řec. *μοιχεύειν* má podle F. Zorella (*Lexicon Graecum N. T.*, ed. 2, 931, 851) význam: mulier ad peccandum cum viro non suo inducitur vel sollicitatur (Mt 5.32). Takový smysl nacházeli v tomto kánoně např. Fleury' (*Hist. eccles.* II) a Routh (*Reliq. sacr.* III, 347), že se totiž zde, jako v 70. kánonu elvirském, mluví o tom případě, kdy manželka s vědomím a svolením svého muže poruší manželství, a poukazují na to, že se tu děje zmínka jen o potrestání muže (*αὐτὸν τυχεῖν*). Hefele I, 239 s tím nesouhlasí a chápe *αὐτὸν* jako ,der schuldige Teil' (Hefele-Bén I, 1, 233—3: celui qui a violé la loi du mariage) odvolává se na řecké komentátory Zonaru a Balsamona, kteří tento kánon vykládali o cizoložství muže a ženy. V překladě však se Hefele snaží zachovat znění řec. originálu: Wenn Jemandes Frau mißbraucht wurde, oder wenn Jemand die Ehe gebrochen hat; Milaš II, 22: Čija žena preljubu učinila, ili koji je sam preljubu učinio . . .

² Konec kánonu je v Ust a Jas pozmeněn a zkrácen; v Jejr 84a je překlad celého kánonu.

(místa) a nedostatek potřebných věcí a zemře-li zrozenec, pak ať se (té) matce dostane odpuštění.

.. Ankyrského sněmu kánon 21. Co se Anc 21 týče žen, které se dopouštěly smilství a hubily, co se jim narodilo, a pokoušely se provádět potraty, dřívější zákon 40a nařizoval, aby nebyly přijaty až do smrti.⁵ My však jsme učinili milosrdnější nález a rozhodli jsme, aby splnily pokání desíti let podle stanovených stupňů.

XLI. titul. O těch, kteří se obracejí z cizoložství . . .

Ankyrského sněmu kánon 20. Do- Anc 20 pustí-li se něčí žena cizoložství¹ nebo někdo jiný se dopustí cizoložství, musejí konat pokání sedm let.²

- Неос 8 ΝΟΟΚΕΣΑΡΙΗΣΚ(Α)Γ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑΝ(ΟΝЪ) Й. ΑΙΨΕ ΕΤΕΡΑ ΠΡΟΣΤΑ ΛΥΔΙΝΑ ΣΟΥΨΑ^α ΖΕΝΑ ΠΡΕΛΥΒΥ ΣΤΒΟΡΙΤЪ ΤΙ ΟΒΛΙΧΙΤЪ Ю ΙΑΒЪ, ΤΑΚΟΒΥИ ΝΕ ΜΟΖΕΤЪ ВЪΝΙΤИ ВЪ С(ΒΑ)Ψ(Ε)ΝΙΥ. ΑΙΨΕ ΛΙ ΠΟ С(ΒΑ)Ψ(Ε)ΝΙИ ΠΡΕΛΥΒΥ ΣΤΒΟΡΙΤЪ, ΔΑ ΟΤΠΟΥΣΙΤИТЪ Ю. ΑΙΨΕ ΛΙ ΝΕ^β ΟΤΠΟΥΣΙΤИТ(Ъ) ΕΔ^β, ΤΟ ΝΕ ΜΟΖΕΤЪ ΒΥΤИ С(ΒΑ)Ψ(Ε)ΝΙΚЪ.
- Bas 43/58 С(ΒΑ)ΤΑΓ(Ο) ΒΑΣΙΛΥΑ ΚΑΝ(ΟΝЪ) ΜΓ. ΙЖЕ ΠΡΕΛΥΒΥ ΣΤΒΟΡΙΤЪ, ΕΙ ΛЪТ(Ъ) ΔΑ ΝΕ ΠΡΙΧΑΨΑΨΤЪ С(Δ) С(ΒΑ)ΤΥΓ-ΝΑХЪ: Д ЛЪТ(Α) ΠΛΑЧА СΔ, Ε ΖΕ ΠΟΣΛΟΥΨΑΙΑ, Д ПОДЪΠΑДАΙΑ, Α Β ЛЪТ(Ъ) СЪ ВЪРΝΥМИ ΣΤΟΙΑ ΒΕС ΠΡΙΧΑΣΤΙΑ.
- Bas 33/48 ΤΟΓΟЖ(Ε) ΚΑΝ(ΟΝЪ) ΙΓ. ΟΣΤΑΒΛΕΝΑΙΑ ΜΟΥΖΕΜЪ ΤΑΚΟ ΠΡΕΒΥΒΑΤИ ΔЪЛЖЪΝΑ ΚΕΣΤЪ. ΡΕЧЕ ΒΟ Γ(ΟСПОД)Ъ: ΑΙΨΕ ΚΤΟ ΟΣΤΑΒИТЪ ΖΕΝΟΥ | ΡΑΖВЪ ЛΥΒΟΔЪΙΑΝИΙΑ, ΤΒΟΡΙΤЪ Ю ΠΡΕΛΥΒΟДЪИЦЮ. ΔΑ ΠΟΝΕЖЕ Ю ΠΡΕΛΥΒΟДЪИЦЮ ΝΑΡΕЧЕ Γ(ΟСПОД)Ъ, ΤΟ ΖΑТВОРИ

Neocesarijského sněmu kánon 8. Dopustí-li se cizoložství některá žena, která je manželkou laika, a ten usvědčí ji zjevně, takový nemůže vstoupit do služby církevní. Pakliže spáchá cizoložství po jeho vysvěcení, ať ji propustí. Jestliže ji nepropustí, nemůže být duchovním.³

Svatého Basilia kánon 43. Kdo se dopustí cizoložství, patnáct let ať se neúčastní svátosti: čtyři léta ať pláče, pět ať poslouchá, čtyři klečí a dvě léta ať stojí s věřícími bez přijímání.⁴

Téhož kánon 33. Žena opuštěná mužem je povinna zůstat takto. Neboť Pán řekl: Opustí-li kdo ženu kromě cizoložství, činí ji cizoložnicí. (Mt 5, 32). A poněvadž ji Pán nazval cizoložnicí, vyloučil ji tím z jiného sňatku. Neboť kterak může být muž vinen⁵ (jako

XLI ^ασουψи J. ^{β-β}J, отпouститъ с(Δ) εγγοге U.

Τῆς ἐν Νεοκαισαρεία συνόδου κανὼν η'. Γυνή τινας^α ἐὰν μοιχευθῆ λαϊκοῦ ὄντος καὶ ἐλεγχθῆ φανερωῶς, ὁ τοιοῦτος εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν οὐ δύναται· ἐὰν δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῆ, ἀπολύσαι ὀφείλει αὐτήν. ἐὰν δὲ συζῆ, οὐ δύναται ἔχεσθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῶ ὑπηρεσίας.

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν μγ'. Ὁ μοιχεύσας ἐν δέκα καὶ πέντε ἔτεσιν ἀκοινωνήτος ἔσται^β τῶν ἁγιασμάτων, ἐν τέσσαρσι μὲν προσκλαίων ἔτεσιν, ^επέντε δὲ ἐν ἀκροωμένοις,^ε ἐν τέσσαρσιν ὑποπίπτων, ἐν δυσι συνεστώσ ἄνευ κοινω-νίας.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν λγ'. Ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην μένειν ὀφείλει· εἰ γὰρ ὁ κύριος εἶπεν, ὅτι^α "Ἐάν τις καταλείπη^ε γυναῖκα ἐκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτήν μοιχᾶσθαι" (Mat 5, 32), ἐκ τοῦ μοιχαλίδα αὐτήν ὀνομάσαι ἀπέκλεισεν αὐτήν τῆς πρὸς ἕτερον κοινωρίας. πῶς γὰρ δύναται

XLI ^α τις Ne. ^β ἔστω Co. ^{ε-ε} ἐν (om. Mos) πέντε δὲ ἀκροώμενος Co Mos. ^α om. Mo Ne Ps. ^ε καταλίπη Co Ps.

³ Zde volně; Jefr 85b má doslovný překlad: αιψε λι съ нею живеть, то не можеть имѣти порουченѣна кемоу слоужьбы.

⁴ O stupních kajčnických viz úvodní studii, ZSL, str. 151.

⁵ Smysl místa v Ust i Jas porušen vynecháním (ex haplographia) řec. ὡς μοιχείας αἴτιος, ἢ δὲ γυνὴ ἀνέγκλητος εἶναι Jefr 192b ἰαко прѣлюводѣяниѣа повинѣнъ, а жена негрѣшѣна бѣти.

Ю ОТ ПРИОБЪЩЕНІА ДРОУГАГО. КАКО БО МОЖЕТЬ МОУЖЬ ОУБО ПОВИНЕНЪ БЫТИ . . . , ПРЕЛЮБОДѢИЦА, Г(ОС-ПОДЪ)МЪ НАРЧЕНА ПРИОБЪЩЕНІЕМЪ ДРОУГАГО МОУЖА?

С(ВА)Т(А)ГО ВАСИЛІА КАН(ОНЪ) ξ̄β̄. ОСТАВЛАІАИ ОУБО ЗАКОНОМЪ СЪЧЕТА-НУЮ С НИМЪ ЖЕНОУ И ИНОУ ПРИ-ВОДА, ПРЕЛЮБОДѢІАНЫНОМОУ СОУ-ДОВИ ПОВИНЕНЪ КЕСТЬ ПО Г(О)С-(ПОДЪ)НЮ РЧЕНИЮ. ОУСТАВЛЕНО^с КЕСТЬ^д О(ТЬ)ЦИ ТАКОВЫМЪ ПЛАКАТИ СА ВЪНѢ А ЛѢТ(О) А В̄^е ПОСЛОУШАТИ А ζ̄ СТОІАТИ СЪ ВѢРНЪИМИ А Γ̄ ПОДЪПА-ДАТИ ТИ ТАКО ПРИНОШЕНИИ ПРИЧА-ЩАТИ СΑ, АЩЕ СЪ СЛЪЗАМИ ПОКАЮТЬ С(Α).

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) Μ̄Ι. АЩЕ КО-ТОРЪИ ЧЛ(О)В(Ѣ)КЪ КР(Ъ)СТЫАНЪ СВОЮ ЖЕНОУ ИЗГНАВЪ ТИ ИНОУ ПРИ-ВЕДЕТЬ ЛИ ОТ ИНОГО ПОУЩЕНОУ, ДА НЕ ВЪЛАЗИТЬ ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЬ.

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛ(ІА) КАН(ОНЪ) ξ̄Γ̄. АЩЕ КОТОРАІА ЖЕНА, ЗАШЪДЪШЮ МОУЖЮ КІА, НЕ ДОЖИДЕТЬ КГО НИ ОУМЪРША КГО ОУВѢДѢВЪШИ ТИ ПО-САГНЕТЬ, ПРЕЛЮБОДѢИЦА КЕСТЬ. |

сже add. J. ^сС(ВА)Т(Ы)МИ add. J. ^εЛѢТ(Ѣ) add. J.

ὁ μὲν ἀνὴρ ὑπεύθυνος εἶναι, ὡς μοιχείας αἴτιος, ἢ δὲ γυνὴ ἀνέγκλητος εἶναι, ἢ μοι-χαλὶς παρὰ τοῦ κυρίου διὰ τὴν πρὸς ἕτερον ἄνδρα κοινωνίαν προσαγορευθεῖσα;

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν ξβ'. Ὁ μέντοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῶ γυναικα καὶ ἑτέραν ἀγόμενος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν τῶ τῆς μοιχείας ὑπό-κειται κρίματι. κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν^f τοὺς τοιούτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἐπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, τῶ ἐβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν μετὰ δακρῶν μετανοή-σωσιν.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μη'. Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναικα ἐκβαλὼν ἑτέραν λάβοι ἢ ὑπὸ ἄλλον ἀπολελυμένην, ἀφοριζέσθω.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ις'. Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀφανοῦς ὄντος πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἑτέρῳ συνοικῆσασα μοιχᾶται.

^f om. BL,

^с V Rum a Jas je omylem přehozeno: *sedmý* ... a *tři* ...

^д Tj. přijímání.

^ε Tj. laik.

^с Slov. text je zde volně upraven; odchylující se od řec. přelohy *ne dožidetъ jeho* bylo zřejmě převzato z kánonu Bas 21/36 o ženách provdaných za vojáky: *μη̄ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον*. Tento kánon je obsažen v řeckém textu téhož titulu, v slov. překladě je však vypuštěn.

příčina cizoložství, žena pak být bez-úhonnou), ač byla od Pána nazvána cizoložnicí pro sňatek s jiným mužem?

Svatého Basilia kánon 62. Kdo tedy opustí ženu zákonitě s ním sezdanou a přivede si jinou, propadá odsouzení za cizoložství podle výroku Páně. Od Otců je nařízeno takovým plakat venku jeden rok, dvě léta poslouchat a tři klečct, sedmý pak rok stát s věřícími^с a tak se účastnit oběti,^д budou-li se kát se slzami.

Bas 62/77

Téhož kánon 48. Vyžene-li některý člověk křesťan^ε svou ženu a přivede si jinou nebo od jiného propuštěnou, ať nevchází do chrámu.

Ap 48

Svatého Basilia kánon 16. Jestliže některá žena, jejíž muž se vzdálil, ho nevyčká a aniž se doví, že zemřel, se vdá, jest cizoložnice.^с

Bas 16/31

41a

Ар 67 АЩЕ КТО Д(Ѓ)В(И)ЦИ НСОБРОУЧЕНЃ
НОУЖЮ СТВОРИТЬ, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А).
НЕ ДОСТОИТЬ ЖЕ ЮМОУ ИНОЮ ПОЯТИ,
НЪ ТОУ, АЩЕ И ОУБОГА БОУДЕТЬ^f.

LXII ТИТ(Ъ)Л(Ъ) МВ. О ДЪЛЖЪНОУ-
ЮЩИХЪ ЛЮБОДЪАНИА . . .

Апс 11 АНКУРЪСКАГ(О) СВОРА КАН(ОНЪ) И.
ОБРОУЧЕНЪА Д(Ѓ)ВЪИ И ПО ТОМЪ
ИНЪМИ ВЪСХЪЩЕНЪИ ДОСТОИТЬ ВЪ-
ДАЯТИ, ИМЪЖЕ ПРЕЖЕ ОБРОУЧЕНЪИ
БОУДОУТЬ, АЩЕ И НОУЖЮ ОТ НИХЪ
ПОСТРАЖЮТЬ.

Chalc 27 ДАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОРА(А) КА-
Н(ОНЪ) КЪ. ИЖЕ ВЪСХЪТАЮТЬ Д(Ѓ)ВЪИ
СЕБЕ НАРОКОМЪ СОУЖИТЬА ЛИ СПО-
СПЪЮЩЕ^a ЛИ СЪИЗБАВЛЯЮЩА ВЪСХЪ-
ТАЮЩИМЪ^b Ю^c, С(ВА)ТЪИИ СВОРЪ СЪ
ОУСТАВИ, АЩЕ СОУТЬ КЛИРИЦИ, ДА
ОТПАДОУТЬ. АЩЕ ЛИ ПРОСТИИ ЛЮДИЕ,
ДА БОУДОУТЬ ПРОКЛАТИ.

^fЕСТЬ J. — XLII ^aСПОСПЪЮЩА J. ^bСОВОСХЪТАЮЩИМ(Ъ) J. ^cA J.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ξζ'. Εἴ τις παρθένον ἀμνήστευτον βιασάμενος ἔχει, ἀφοριζέσθω· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν,⁹ ἣν κατηρετίσατο, κὰν πενιχρὰ ἦ.

XLII Τίτλος μβ'. Περὶ τῶν ὀφειλόντων πορνείας . . .

Τῆς ἐν Ἀγκύρα συνόδου κανὼν ια'. Τὰς μνηστευθείσας κόρας καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ ἄλλων ἀρπαγείσας ἔδοξεν ἀποδίδοσθαι τοῖς προμνηστευσαμένοις, εἰ καὶ βίαν ὑπ' αὐτῶν πάθοιεν.

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι^a συνόδου κανὼν κζ'. Τοὺς ἀρπάζοντας κόρας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου ἢ συμπράττοντας ἢ συναιρομένους τοῖς ἀρπάζουσιν ἢ ἁγία σύνοδος ὤρισεν, εἰ μὲν κληρικοὶ εἴεν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, εἰ δὲ βμονάζοντες ἢ^b λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι.

XLII ^a Λαοδικεῖα Mos. ^{b-b} om. Par Vati.

¹⁰ Tento kánon patří do následujícího titulu a v Ust i Jas (zde je označen jako kánon Bas 48) je sem omylem zařazen.

XLII

¹ Tj. od únosců.

² U slova *narokъ* udává Sreznevskij (*Materialy* II, 322) na tomto místě význam ‚celb, namerenie‘ (za účelem sňatku); Hefele II, 527: *welche Frauen rauben, auch wenn es geschieht um mit ihnen zu wohnen (sie zu heiraten)*; Milaš I, 389: *pod izlikom supruštva. Domnívám se však, že je zde užito tohoto slova ve významu právním pod vlivem moravským (viz v úvodní studii, str. 226).*

³ Slov. *szizbavljati* je kalk podle řec. *συναρεισθαι*. Sreznevskij (*Materialy*) má na toto slovo tento jediný doklad a interpretuje je jako ‚pomogat' v pochůščenii‘. Hefele II 527 čte *συναρπάζοντας*, und ihre Tat billigen‘.

⁴ V slov. textu nepřeloženo řec. *τοῦ οἰκείου βαθμοῦ* Jeřr 36a *отъпастн своѣго степенѣ*.

Učiní-li kdo nezasnoubené panně násilí, ať je vyobcován. Nesmí pak pojmuti jinou, leda tuto, i kdyby byla chudobná.¹⁰

XLII. titul. O těch, kteří za smilství mají být . . .

Ankyrského sněmu kánon 8. Dívky zasnoubené a potom jiným unesené musí být vráceny těm, s nimiž byly dřív zasnoubeny, i kdyby od oněch¹ byly znásilněny.

Laodicejského sněmu kánon 27. Stran těch, kteří unášejí si dívky kvůli nároku na sňatek² nebo únoscům pomáhají a s nimi spolupůsobí,³ svatý sněm tento ustanovil, jsou-li to klerici, aby byli zbaveni svých hodností.⁴ Pakliže jsou to laici, ať jsou prokleti.

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛЬ(ІА) КАН(ОНЪ)
 ЁІ. О ВЪСХЪЩАЮЩИХЪ САМИ ОУСТА-
 ВИХОМЪ, Г ЛѢТ(А) И ТѢМЪ И^d ВЪСХЪ-
 ТАЮЩИМЪ ІА КРЪМЪ М(О)Л(И)ТВЫ^e
 БЫВАТИ. А БЕЗ НОУЖЪ БЫВАЕМОЮ
 БЕЗ ВИНЪ КЕСТЬ.

ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) ЛГ. ПО НОУЖИ
 БЫВАЕМАІА ОСКВЪРНЪНИА БЕЗ ВИНЪ
 СОУТЬ. ТѢМЪЖЕ РАБЫНИ, АЩЕ И
 НОУЖЮ ПРИИМЕТЬ ОТ Г(О)С(ПОДИ)НА
 СВОЕГО, ТО БЕЗ ГРѢХА КЕСТЬ. |

ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) ЛД. Д(Ѣ)ВЫ,
 ІАЖЕ ЧРЭСЪ ВОЛЮ О(ТЬ)ЧЮ ПОСАГАЮТЬ
 ЛЮБЫ ДѢЮТЬ. АЩЕ СЪМИРАЮТЬ С(А)
 РОДИТЕЛИ, И КЩЕ ПОВИНЪНИ СОУТЬ
 НЕ ТЪКМО КОМКАНИА НЕ ПРИАТИ, НЪ
 И КЪПИТЕМИЮ ПРИМОУТ(Ъ)^f.

ТОГОЖЕ ВАСИЛЬІА КАН(ОНЪ) КЗ.
 БЫВАЮЩИИ БЕС ПРѢДЪРЖА-
 ЦИИ И ХЪ^g БРАЦИ ЛЮБОДѢІАНИА СОУТЬ

Svatého Basilia kánon 15. O únos-
 cích jsme sami nařídili, aby i oni, i ti,
 kteří se únosu účastní, byli tři léta
 vyloučeni z modlitby. Co se děje bez
 násilí, je bez viny.⁵

Bas 15/30

Téhož kánon 33. Zmrhání násilím
 učiněná jsou bez viny. Proto otrokyně,
 i když je znásilněna svým pánem, je
 bez hříchu.

Bas 34/49

41b

Téhož kánon 34. Dívky, které se
 vdávají proti vůli otcově, dopouštějí
 se smilství. Smíří-li se s tím rodiče,⁶
 i pak ještě jsou nejen povinny nepřijí-
 mat, nýbrž dostanou i epitimii.

Bas 23/38

Téhož Basilia kánon 27. Sňatky,
 které se konají bez svolení vrchnosti,
 jsou smilstva. Proto je-li na živu otec

Bas 27/42

^dJ, om. U. ^eсим(ъ) add. J. ^fJ, ПРИМОУ U. ^gПРѢДЪРЖАЦИИ ergore UJ,

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν ιε'. Περὶ τῶν ἀρπαζόντων κανόνα μὲν παλαιὸν οὐκ ἔχομεν, ἰδίαν δὲ γνώμην ἐποιήσαμεθα τρία ἔτη καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς συναρπάζοντας αὐτοῖς ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι. τὸ δὲ μὴ βιαίως γινόμενον ἀνεύθυνόν ἐστιν.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν λδ'.^c Αἱ πρὸς ἀνάγκην γεγόμεναι^d φθοραὶ ἀνεύθυνοί εἰσιν. ὥστε καὶ ἡ δούλη, εἰ ἐβιάσθη παρὰ τοῦ οἰκειοῦ δεσπότητος, ἀνεύθυνος ἐστίν.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν κγ'. Αἱ κόραι αἱ παρὰ γνώμην πατρὸς ἀκολουθήσασαι πορνεύουσιν, διαλλαγέντων δὲ^e τῶν γονέων, δοκεῖ θεραπείαν λαμβάνειν τὸ γεγονός. οὐκ εὐθὺς δὲ εἰς τὴν κοινωσίαν ἀποκαθίστανται, ἀλλ' ἐπιτιμηθήσονται τρία ἔτη.

Τοῦ αὐτοῦ^f κανὼν κζ'. Οἱ ἄνευ τῶν κρατούντων γάμοι πορνεῖαι εἰσίν. οὔτε οὖν

^c λγ' BL. ^d γινόμεναι Ne Ps. ^e om. Ps. ^f ἁγίου Βασιλείου add. Co.

⁵ Zde zkráceně a jasně, řec. ἀνεύθυνόν ἐστιν ‚bez viny‘, vlastně ‚bez odpovědnosti‘. Suvorov, *Ob'jem* 227, poznamenává k tomuto kánonu, že Basilius Vel. rozlišuje únos se ztrátou nevinnosti (násilnou nebo nenásilnou) a únos bez této ztráty a stanoví, že tento poslední nepodléhá trestu, zatím co pro první určuje dle vlastního názoru pokání tři nebo čtyř let. Dále rozlišuje únos panen zasnoubených s někým jiným nebo nezasnoubených a v tomto druhém případě pokládá sňatek únosce s unesenou dívkou za možný, dají-li k tomu souhlas rodiče neb příbuzní; o únosu vdovy, jakožto osoby samostatné, svéprávné se Basilius nezmiňuje. Předcházející kánon Chalce 27 však nečiní tohoto rozdílu ve způsobu únosu, patrně pod vlivem římského práva (24. a 25. titul IX. knihy Theodosiova kodexu a 13. titul IX. knihy Justiniánova kodexu). Tolik Suvorov.

⁶ Slov. překlad je zde volný a zkrácený bez porušení smyslu.

О(ТЬ)ЦЮ БО ЖИВОУЩЮ^h И ВЛ(А)-
Д(Ъ)ЦѢ, НЕ ВЕЗ ВИНЪ СОУТЬ СЪВЪ-
КОУПЛАЮЩИИ СА. К҃ГДА СЪСТРОІАТЬ
Г(ОСПОД)ЬК҃І СОУЖИТИЕ, Т҃ГДА ПРИ-
К҃МЛЕТЬ БРАЧНОЕ ИЗВѢЩЕНІЕ.

Bas 11/26

ТОГОЖ(Е) ВАСИЛІА КАН(ОНЪ) АІ.
ЛЮВОДѢІАНИЕ НѢС(ТЬ) БРАКЪ НИ ЗА-
ЧАЛО БРАКОУ. ТѢМЪЖЕ РАЗЛОУЧИТИ
ДОСТОІНА К҃СТА СЪВЪКОУПЛАЮЩАІА
СА. АЦЕ ЛИ ЛЮБИТА СА СЪ ВСАЦѢМЪ
СЪВЪКОУПЛЕНІЕМЪ, ТО ДА СПИТЕМІЮ
ПРИИМЕТА. А НЕ ДАІАТИ^j К҃Ю
ВЪКОУПѢ^k, ДА ГОРЕ НѢЧТО НЕ БОУ-
ДЕТЬ.

XLIII ТИТ(Ъ)Л(Ъ) М҃Г. О ЖЕНАЦИХЪ
СА ВТОРОЕ СВОБОДНѢ И ВЪ М(НОГЪ)

Laod 1

ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КА-
Н(ОНЪ) М҃А. АЦЕ ПОДОБАЮТЬ ПО
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЬНОМОУ ЗАКОНУ СВО-
БОДНѢ И ЗАКОНЪНѢ ПРИЧѢТАВЪШИХЪ
СА ДВОИХЪ БРАЦѢХЪ, НЕ^a СТВОРШИХЪ
42a ТАИНЪИИ^b | БРАКЪ, МАЛОУ ВРЕМЕНИ
МИНОУВШОУ^c И ПРЕБЫВЪШЕМЪ ВЪ
М(О)Л(И)ТВАХЪ И ПОСТѢ^d ПО М(И)-
Л(О)СТИ ДАТИ ИМЪ ОБЪЩЕНІЕ ПО-
ВЕЛѢХОМЪ^e.

^hживоущи errore U, живоу соуцоу probe J. ⁱг(оспод)ьскоѳ mendose U J. ^jдѣяти U J.
^kвкоупъ J. — **XLIII** *errore om. U J. ^bтакои mendose U J. ^csic probe J, въшю U.
^dcorreximus e corrupto по семь U J. ^eповелѣхъ errore U J.

πατρός ζῶντος οὔτε δεσπότης οἱ συνιόντες ἀνεύθυνοι εἰσίν, ἕως ἄν ἐπινεύσωσιν
οἱ κύριοι τὴν συνοίκησιν· τότε λαμβάνει τὸ τοῦ γάμου βέβαιον.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν ια'. Ἡ πορνεία γάμος οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οὐδὲ γάμου ἀρχή. ὥστε,
ἐὰν ἦ δυνατὸν τοὺς κατὰ πορνείαν συναπτομένους χωρίζεσθαι, τοῦτο κράτιστον·
ἐὰν δὲ στέργωσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὸ συνοικέσιον, τὸ μὲν τῆς πορνείας ἐπιτίμιον
γνωρίζετωσαν,⁹ ἀφιέσθωσαν δέ, ἵνα μὴ χειρόν τι γένηται.

XLIII Τίτλος μγ'. Περὶ τῶν ἐλευθερίως διαγαμούντων καὶ τῶν πλείστοις γάμοις
περιπεσόντων...

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν α'. Περὶ τοῦ δεῖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν
κανόνα τοὺς ἐλευθερίως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέροις γάμοις, μὴ λαθρο-
γαμίαν ποιήσαντας, ὀλίγου χρόνου παρελθόντος καὶ σχολάσαντας ταῖς προσευχαῖς
καὶ νηστείαις, κατὰ συγγνώμην ἀποδίδοσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν ὠρίσαμεν.

⁹ ὀρίζετωσαν Μο.

i pán, nejsou neodpovědni ti, kteří
vstupují ve sňatek. Teprve tehdy,
když schválí páni soužití, nabývá sňá-
tek platnosti.

Téhož Basilia kánon 11. Smilství
není sňatek, ani počátek sňatku. Proto
se mají od sebe odloučit ti, kdož spolu
obcují. Milují-li se s všelikým spolu-
obcováním, tu ať dostanou epitimii.
Ale nemají se dávat dohromady,⁷ aby
se nestalo něco horšího.

XLIII. titul. O těch, kteří se po druhé
svobodně žení a do mnoha . . .

Laodicejského sněmu kánon 41.
Má-li se podle církevního zákona těm,
kteří svobodně a zákonitě uzavřeli
druhý sňatek a nespáchali tajný sňá-
tek, dát po uplynutí krátké lhůty
strávené v modlitbách a postu z milo-
srdenství společenství (církve), naří-
dili jsme, (že ano).

⁷ Opět volný a zkrácený překlad bez újmy na srozumitelnosti.

С(ВА)Т(А)ГО ВАСИЛЪЯ КАН(ОНЪ) ЪІ^Г.
ТРЪБРАЧИЮ ЗАКОНА НЪС(ТЬ). ТЪМЪЖЕ
ЗАКОНОМЪ БРАКЪ ТРЕТИИ НЕ СЪВОДИТЬ
С(А). ТАКОВАЯ ОУБО ОСКВЪРНЪНИА
С(ВА)ТЪХЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ ВИДИМЪ,
ЛЮДЪСКЪИМЪ ЖЕ СОУДОМЪ НЕ ПРЕ-
ДАЕМЪ, ЯКО НЕВЪСТАЖЕНАГО ЛЮВО-
ДЪЯНИА НГРАДЪНЪКЕ СОУЩЕ.

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) ЪЕ. МНОГОБРА-
ЧИА ПРЕМЪЛЧАША ЯКО СКОТЬСКО;
НЕДОСТОИНО БО КЪСТЬ ЧЛ(О)В(Ъ)КОМЪ
КР(Ъ)СТЪЯНОМЪ. МЫ ЖЕ Г(ЛАГО)-
ЛЕМЪ: ГОРЪКЕ СЕ КЪСТЬ ЛЮВОДЪЯНИА.
ТЪМЪЖЕ ДОСТОИТЬ ТАКОВЫМЪ ЯВЪ
КЪДИНО ЛЪТ(О) ПЛАКАТИ СА, А^Г В ПО-
СЛОУШАТИ, Г ЖЕ ПОДЪПАДАТИ И ДА
ПРИАТИ БОУД(ОУ)Т(Ъ).

НЕОКЕСАРЪЙСК(А)Г(О) СВОРА КА-
Н(ОНЪ) Г. О ВЪПАДЪШИХЪ^В ВЪ МНОГЪИ
ЖЕНИТЪВИ ВРЕМА ОУБО НАРЪЧЕНО
КЪСТЬ ЯВЛЕНЮ. ЖЕ ЖИТИКЕ ИХЪ
И ВЪРА СЪКРАЦАКЪТЬ ЛЪТ(А).

†^Г J. *J, A U. ^ВВПАДАЮЩИХ(Ъ) J.

Svatého Basilia kánon 15. O třetím sňatku není zákona. Proto se třetí sňatek neuzavírá podle zákona. Vidíme tedy takováto poskvrnění svatých církví, ale podrobujeme je lidským soudům, ježto jsou snesitelnější než bezuzdné smilství.

Bas 35/50

Téhož kánon 65. Mnoho sňatků pomínuli (Otcové) mlčením jako věc hovadskou, neboť jest to nedůstojné křesťanů. My pak pravíme, že je to horší než smilství. Proto musejí takovíto ovšem jeden rok plakat, dva poslouchat, tři klečat a (potom) ať jsou přijati.²

Bas 65/80

Neocesarijského sněmu kánon 3. Co se týče těch, kteří se mnohokrát ženili, čas určený (ku pokání) je zajisté zřejmý.³ Jejich dobré chování a víra zkracuje tuto dobu.

Neoc 3

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν λε'. Τριγαμίας νόμος οὐκ ἔστιν. ὥστε νόμῳ γάμος τρίτος οὐκ ἄγεται. τὰ μέντοι τοιαῦτα ὡς ὀυπάσματα τῆς ἐκκλησίας ὀρῶμεν, δημοσίαις δὲ καταδίκαις οὐχ' ὑποβάλλομεν, ὡς τῆς ἀνειμένης πορνείας αἰρετώτερα.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν ξε'. Τὴν δὲ πολυγαμίαν οἱ πατέρες^α ἀπεισιώπησαν, ὡς κτηνώδη καὶ παντελῶς ἄλλοτρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. ἡμῖν δὲ παρίσταται πλέον τι πορνείας εἶναι τὸ ἀμάρτημα. διὸ εὐλογον τοὺς τοιοῦτους ὑποβάλλεσθαι τοῖς κανόσιν, δηλονότι ἐνιαυτὸν προσκλαύσαντας, καὶ ἐν τρισὶν ἀκροασαμένους καὶ ἐν ἄλλοις τρισὶν ὑποπεσόντας, οὕτως δεκτοὺς εἶναι.

Τῆς ἐν Νεοκαισαρεία συνόδου κανὼν γ'. Περὶ τῶν πλείστοις γάμοις περιπιπτόντων^β ὁ μὲν χρόνος σαφῆς ὁ ὠρισμένος, ἡ δὲ ἀναστροφή καὶ ἡ πίστις αὐτῶν συντέμνει τὸν χρόνον.

XLIII ^α om. Mo Mos Ne Ps. ^β περιπεσόντων Mo Ne.

XLIII

¹ U adj. *neradъnъ* ve významu *αἰρετός*, *expetendus* uvádí Miklosich (*Lexicon* 439) a Sreznevskij (*Materialy* II, 420) tento jediný doklad; kromě toho uvádějí oba doklad na adv. *neradъněje* za řec. *ἀνεκτότερον* z Haličského tetraevangelia Mt 10.15, kde nejstarší evangelní texty mají *οὐραδъněje*.

² O stupních kajícíků viz úvodní studii ZSL, str. 151. V kánonech Bas 50 a 80 je nepřímou obsažen zákaz čtvrtého sňatku, který byl výslovně zapovězen až na sněmu cařihradském r. 920. Srov. S. Troicki v *Slově* č. 4–5, Zagreb 1955, 118.

³ Ve slovan. textu bylo *javlenoje* chápáno jako přívlastek k následujícímu *žitije*, zatím co v řec. předloze *σαφῆς* je predikátem k předchozímu *χρόνος*. — Ustanovení tohoto kánonu se týká těch, kteří se ženili víc než dvakrát; není známo, na který starší předpis se tu kánon odvolává. Později bývali bigami trestáni epitimii jednoho roku, trigami dvou až pěti let.

Neoc 4 42b ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) Д. АЦЕ ПРЕДЪ-
ЛОЖИТЬ¹ КТО, ВЪСХОТѢ|ВЪ ЖЕНѢ,
БЫТИ СЪ НЕЮ ТИ НЕ ПРИДЕТЬ ВЪ
ВРЕМА ПОМЪШЛЕНИЮ¹ КГО, ІАВѢ
КЕСТЬ, ІАКО ВЛ(А)Г(О)Д(А)ТИЮ^к В(О-
Ж)ИЮ ІЗБАВЛЕНЪ БЫС(ТЬ).

Laod 30 ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КА-
Н(ОНЪ) П. ІАКО НЕ ПОДОБАЮТЬ С(ВА)-
Ц(Е)НИКОМЪ ЛИ КЛИРИКОМЪ ЛИ
ЧЪРНОРИЗЬЦЕМЪ ВЪ БАНИ СЪ ЖЕНАМИ
МЪТИ СА, НИ ВСАКОМО(У)¹ КР(Ъ)СТЪ-
ІАНОУ ЛИ ЛЮДИНОУ. СЕ БО ПЪРВЫИ
ЗАБОРЪ КЕСТЬ ОТ ПОГАНЪ.

XLIV атител(ъ) м̄д̄^а. О СЪВЪКОУ-
ПЛАЮЩИХЪ С(А) СЪ ДВѢМА БРА-
ТОМ(А)...

Neoc 2 НИКЕИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ)
Б. ЖЕНА АЦЕ ПОСАГНЕ<ГНЕ>ТЬ^б ЗА
ДВА БРАТА, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А) ДО
ОУМЪРТВИЯ КІА. ОБАЧЕ АЦЕ СА ОБѢ-
ЦАЮТЬ ПРИ С(Ъ)М(Ъ)РТИ: АЦЕ ИЦѢ-
ЛѢЮ, РАЗОРЮ БРАЧЕСТВО, ДА ПРИ-
ИМЕТЬ ПОКАІАНИЕ. АЦЕ ЛИ ОУМРЕТЬ
ВЪ ГРѢСѢ ТОМЪ СОУЦИ, ИЛИ МОУЖЬ
КІА, ТО ИЖЕ КЮ ОСТАНЕТЬ, ТО ТОМОУ
ТАЖКО ПОКАІАНИЕ КЕСТЬ.

¹предълежать ergo U J. ¹помъшления mendose U J. ^квл(а)гостію J. ¹всакомоу J, всакомо U. — XLIV ^{а-а}J, om. U. ^бпосагнетъ probe J.

*Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν δ'. 'Εὰν πρόδηταί τις ἐπιθυμήσας γυναικὸς συγκαθ-
ευδῆσαι αὐτῇ,^с μὴ ἔλθῃ δὲ εἰς ἔργον αὐτοῦ ἢ ἐνθύμησις, φαίνεται ὅτι ὑπὸ τῆς
χάριτος ἐδόξασθη.*

*Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ) συνόδου κανὼν λ'. "Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς
ἢ κληρικούς ἢ ἀσκητὰς ἐν βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι, μήτε ὄλωσ^α
χριστιανὸν ἢ λαϊκόν· αὕτη γὰρ πρώτη κατάγνωσις παρὰ τοῖς ἔθνεσιν.*

XLIV Τίτλος μδ'. Περὶ τῶν δύο ἀδελφοῖς ἢ ἀδελφαῖς συναπτομένων...

*Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανὼν β'. Γυνὴ ἐὰν γαμηθῇ δύο ἀδελφοῖς, ἐξω-
θείσθω μέχρι θανάτου, πλην ἐν τῷ θανάτῳ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, εἰποῦσα^α ὡς
ὕγιανασα λύσει τὸν γάμον, ἔξει τὴν μετάνοιαν. ἐὰν δὲ τελευτήσῃ ἢ γυνὴ ἐν τῷ τοι-
ούτῳ γάμῳ οὔσα ἦτοι ὁ ἀνὴρ, δυσχερῆς τῷ μείναντι ἢ μετάνοια.*

^с μετ' αὐτῆς Cl. ^α πάντα Co. — XLIV ^α ἐπὶ ἐίπη Mo.

⁴ O užití slova *vrěmę* ve významu ‚skutek nečistý (coitus)‘ viz úvodní studii ZSL na str. 170.

XLIV

¹ Nepřeloženo řec. *διὰ τὴν φιλανθρωπίαν*, Jefr 84b *za ἐλ(ο)υ(ἐ)κοληυδιје*, ze soustrasti¹.

Téhož kánon 4. Zatouží-li někdo po ženě a umíní si být s ní, ale jeho úmysl se neuskuteční,⁴ je zřejmé, že toho byl zbaven milostí boží.

Laodicejského sněmu kánon 80. Že kněží nebo klerici nebo mniši se nemají koupat v lázních s ženami, ani žádný křesťan nebo laik. Neboť to bývá první výtka od pohanů.

XLIV. titul. O těch, které uzavírají sňatek s dvěma bratry ...

Nicejského sněmu kánon 2. Vdá-li se žena za dva bratry, ať je vyloučena až do své smrti. Pakliže při smrti slíbí:¹ uzdravím-li se, zruším sňatek, ať přijme pokání. Umře-li jsouc v tomto hříchu, nebo muž její, tu tomu, kdo zůstane na živu, je (uloženo) těžké pokání.

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛЪЯ КАН(ОНЪ) ̄з̄ī.
 ТАКОЖЕ И О^с ПОЕМЛЮЩИХЪ ДВѢ
 СЕСТРѢ, АЦЕ И ПО РАСНА ЛѢТА, ДА
 ПРИМОУТЬ, ЯКОЖЕ И ВЪ ПРѢДЪНѢМЪ
 КАНОНѢ ГЛ(АГОЛЕ)ТЬ, ВЪ ̄ξ̄В-МЪ.

С(ВА)Т(А)ГО ВАСИЛЪЯ КАН(ОНЪ) ̄ξ̄^d.
 БРАТОСЪМѢСИКЪ ИСПОВѢДАВЪ (СА)^e ДА
 ПРИИМЕТЪ ОУБИИЦА ЛѢТА.

ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) ̄ξ̄. | ИЖЕ СЪ
 СЕСТРОЮ СВОЮЮ ИЗЪ О(ТЬ)ЦА ЛИ ИЗЪ
 М(А)Т(Е)РЄ ЮДИНОΙΑ ОСКВѢРНІТЬ С(А),
 ВЪ ХРАМЪ М(О)Л(И)ТВЪНЪИИ ДА НЕ
 ВЪХОДИТЬ, ДОНДЕЖЕ ОСТАНЕТЪ С(А)
 ТОГО ЗАКОНОПРЕСТОУПЛЕНИЯ. ЮГДА
 ЖЕ ПРИДЕТЬ ВЪ ОЦЮЦІЕНІЕ^f ГЪРДАГО
 ГРѢХА, ДА ПЛАЧЕТЪ С(А) ПРЕДЪ ДВѢРМИ
 Ц(Ь)РК(Ь)ВЪНЪИМИ СТОЯ ̄Γ̄ ЛѢТА И
 МОЛА СА ВЪХОДАЦИМЪ НА М(О)-
 Л(И)ТВОУ, ДА КОЖДО МОЛИТЬ С(А)
 Г(О)С(ПОДЕ)ВИ ЗА НЪ. ПОТОМЪ ЖЕ
 ДРОУГАІА ЛѢТ(А) ̄Γ̄ ВЪ ПОСЛОУШАНИЕ
 ТЪКМО ДА ПРИЯТЪ ВОУДЕТЬ И СЛЪ-
 ШАВЪ КНИГЪИ И ОУЧЕНИЯ, ДА ИЗЪ-
 ЛАЗИТЬ, А НЕ СВѢРШАТИ СА М(О)-

Svatého Basilia kánon 17. Totéž ^{Bas 63/78}
 platí i o těch, kteří si vezmou dvě
 sestry,² byť i v různých dobách, ať
 přijmou (pokání), jak i v předchozím
 kánoně, v 62. se praví.³

Svatého Basilia kánon 60. Kdo se ^{Bas 52/67}
 vyzná ze smilství se sestrou, ať přijme
 dobu (pokání stanovenou) pro vražed-
 níky.

Téhož kánon 60. Kdo se poskvrní ^{43a}
 s vlastní sestrou po otci nebo matce
 jedné, ať nevstupuje do domu modlitby,
 dokud neustane v tom protizákonném
 skutku. Když pak dospěje k poznání
 hrozného hříchu, ať stojí a pláče přede
 dveřmi chrámovými tři léta a prosí ty,
 kteří vcházejí k modlitbě, aby každý
 zaň prosil Pána. Potom jiná tři léta ať
 je přijat toliko k poslouchání a když
 vyslechne Písmo a poučení, ať odejde,
 než se koná modlitba.⁴ Poté pak, padá-li
 se slzami a zkroušeným srdcem a silnou
 pokorou před Bohem, ať se mu přidělí
 jiná tři léta klečení. A ukáže-li potom
 hodné ovoce pokání, ať desátého roku ^{Bas 60 75}

^ccompletum secundum textum gr., om. UJ. ^dsic mendose (e sequenti canone desumptum)
 in U, ^{nb}probe J. ^eисповѣдавъ probe J. ^fочютиє J.

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν ξγ'. Ὁ αὐτὸς δὲ κρατεῖτω τύπος καὶ
 ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφῶς λαμβανόντων εἰς συνοίκησιν, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους.

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν νβ'. Ἀδελφομιξία τὸν τοῦ φονέως
 χρόνον ἔξομολογήσεται.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν ξ'. Ὁ ἀδελφῆ ἰδίᾳ ἐκ πατρὸς ἢ ἐκ μητρὸς συμμιανθεῖς εἰς
 οἶκον προσευχῆς μὴ ἐπιτρεπέσθω παρεῖναι, ἕως ἀποστῆ τῆς παρανόμου καὶ ἀθε-
 μίτου πράξεως, μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν εἰς συναίσθησιν τῆς φοβερᾶς ἁμαρτίας τριετίαν^b
 προσκλαιέτω, τῇ θύρᾳ τῶν εὐκτηρίων οἴκων^c παρεστηκῶς καὶ δεόμενος τοῦ λαοῦ
 εἰσιόντος ἐπὶ τὴν προσευχὴν, ὥστε ἕκαστον μετὰ συμπαθείας ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκτενεῖς
 ποιεῖσθαι προσευχὰς πρὸς τὸν κύριον. μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλην τριετίαν εἰς ἀκρόασιν
 μόνην^d παραδεχθήτω, καὶ ἀκούων τῶν γραφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω

^b om. Mo Mos Ne Ps. ^{c-c} τῆς ἐκκλησίας Ne, ante παρεστηκῶς add. Mo Ne Ps τρία ἔτη.

^a μόνον Vi.

² Vynecháno eἰς συνοικέσιον, Jefr 196b na s̄četanije „na soužití“.

³ Řada řec. rukopisů (Ar Coi H Ven Vi Cl Mos) má zde scholion, v němž se odkazuje na kánon Bas 62/77 a uvádějí se z něho podrobně léta odstupňovaného pokání.

⁴ Řec. καὶ μὴ καταξιοῦσθω προσευχῆς je zde přeloženo volně a ne svršati se m(o)l(i)tvē; Jefr 196a překládá doslovně: i ne s̄prodobit̄e s m(o)l(i)tv̄a. Dále je vynecháno: ἐξεζήτησεν αὐτὸν καὶ.

Л(И)ТВѢ. ПОТОМЪ ЖЕ, АЩЕ СЪ СЛЪЗАМИ И СКРОУШЕНОМЪ С(Ъ)РД(Ъ)ЦЕМЪ И СМѢРЕНИЕМЪ КРѢПКОМЪ ПРИПАДАЮТЬ КЪ В(ОГ)ΟΥЪ, ДА ДАСТЬ СА КЕМОУ ПОДЪПАДАНИА ДРОУГАІА Г ЛѢТ(А). ТИ ПОТОМЪ, АЩЕ ІАВИТЬ ПЛОДЪ ДОСТОИНЪ ПОКАІАНИА, Г ЛѢТ(О) ДА ПРИАТЬ БОУДЕТЬ ВЪ М(О)Л(И)ТВОУ ВѢРНЫХЪ ВЕС ПРОСХОУРЪ^h. И В ЛѢТ(Ъ) СТОІА СЪ ВѢРНЫМИ, ПАЧЕ ДА СПОДОВИТЬ С(А) БЛ(А)ГОМОУ ОБЪЩЕНИЮ.

Bas 61/76 ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) ξ̄D. ТАКОЖЕ ИЖЕ СНЪХОУ ПОИМЕТЬ СВОЮ.

Bas 64/79 С(ВА)Г(А)ГО ВАСИЛІА КАН(ОНЪ) ξ̄D¹.
43b | (О)СКВЪРНАЮЩИИ ЖЕ СА СЪ МАЧЕ-
ХАМИ ПОВИНЪНИ СОУТЬ СЕСТРЪНЮ
ОСКВЕРНЕНИЮ¹.

Bas 48/63 ТОГОЖ(Е) КАН(ОНЪ) ξ̄B. ИЖЕ СЪ СКО-
ТОМЪ, ТОУЖЕ ЗАПОВѢДЬ ДА ДЪРЖАТЬ,
ЮЖЕ ТО И ВЫШЕ СКАЗАХЪ.

Ans 16 О СМѢШЬШИХЪ СА СЪ СКОТОМЪ
И О СОГРѢШАЮЩИХ(Ъ)^k. ИЖЕ ПРЕ-
ЖЕ К ЛѢТ(Ъ) СЪГРѢШИТЬ, ЕИ ЛѢТ(Ъ)

je přijat na modlitbu s věřícími bez přijímání. A když dvě léta stál s věřícími, nechť se stane tím spíše hoden dobrého účastenství.⁵

Téhož kánon 64. Totéž i o tom, kdo pojme za ženu svou snachu.

Svatého Basilia kánon 64. Ti, kteří se poskvřňují s macechami, jsou vinni poskvřněním se sestrou.⁶

Téhož kánon 68. Kdo se zvířaty, ať zachovají tutéž epitimii, kterou jsem uvedl výše.⁷

O těch, kteří se dopustili smilství se zvířaty a ještě tak hřeší: Kdo zhřeší před 20. rokem, po 15 let ať klečí,

εΓ(ΟCΠΟΔ)ΟΥ J. ^hΠΡΟCΚΟΥΡΥ J. ¹ξ̄ε J. ¹J, ΟCΚΒΕΡΝΙΟΥ ΕΓΓΟΓΕ U. ^kJ, CЪΓΡѢШАЮЩЬ ΕΓ-
ΓΟΓΕ U.

καὶ μὴ καταξιούσθω προσευχῆς· ἔπειτα, εἴπερ μετὰ δακρῶν ἐξεζήτησεν αὐτὸν καὶ προσέπεσε τῷ κυρίῳ μετὰ συντριμμοῦ καρδίας καὶ ταπεινώσεως ἰσχυρᾶς, διδούσθω αὐτῷ ἢ ὑπόπτωσις ἐν ἄλλοις τρισὶν ἔτεσιν· καὶ οὕτως, ἐπειδὴν τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας ἀξίους ἐπιδείξεται, τῷ δεκάτῳ ἔτει εἰς τὴν τῶν πιστῶν εὐχὴν δεχθήτω χωρὶς προσφορᾶς, καὶ δύο ἔτη συστάς εἰς τὴν εὐχὴν τοῖς πιστοῖς, οὕτως λοιπὸν καταξιούσθω τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας.

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν ξα'. Ὁ αὐτὸς τύπος καὶ περὶ τῶν τὰς νόμφας ἑαυτῶν λαμβανόντων.

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν ξδ'. Οἱ δὲ ταῖς μητροιαῖς ἑαυτῶν ἐπιμαινόμενοι^e τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται κανόνι, ᾧ καὶ οἱ ταῖς ἑαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιμαινόμενοι.^e

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν μη'. Ὁ ἐν ἀλόγοις τὴν ἑαυτοῦ ἀσέβειαν ἐξαγορεύων τὸν αὐτὸν χρόνον ἐξομολογούμενος παραφυλάσσεται.

^e ἐπιμαινόμενοι Vi

⁵ Tj. přijímání. O stupních kajících viz úvodní studii ZSL, str. 151.

⁶ Slov. překlad, sledující variantu ἐπιμαινόμενοι, má zde stručnou formulaci místo: jsou podrobeni stejnému trestu, jaký je stanoven na poskvřnění se sestrou.

⁷ Tj. 15 let.

ПОДЪПАДАВЪ ДА ПРИОБЪЩИТЬ С(А) СТОИАННИ М(О)Л(И)ТВЪНЪМЪ. ПОТОМЪ ЖЕ ПРЕБЫВЪ ВЪ ОБЪЩЕНИИ Ъ ЛЪТ(Ъ), ПОТОМЪ ЖЕ ДА КОМКАЕЪ. ДА ИСПЫТАЕЪ ЖЕ СА И ЖИТИЕ ЮГО ВЪ ПОДЪПАДАНИ-И ТАКО ДА ОУЛОУЧИТЬ ЧЛ(О)-В(Ъ)КОЛЮБИЕ. АЩЕ КТО ВЪ ГРЪСЪХЪ СИХЪ ИЗЛИХА БОУДЕЪ, ДЪЛГОЕ ПОДЪПАДАНИЕ ДА ИМАТЬ. ЮЛИКО ЖЕ ПРЕШЪДЪШЕ ВЪЗДРАСТЪ СЫ¹ И^м ЖЕНЫ ИМОУЩЕ ВЪПАДОУТЬ ВЪ ГРЪХЪ ТОТЪ, ТЪ КИ И Ъ ЛЪТ(Ъ) ПОДЪПАДЪ. ВЪ ОБЪЩЕНИИ М(О)Л(И)ТВЪНЪМЪ ПОТОМЪ ЖЕ КОНЧАВЪ Ъ ЛЪТ(Ъ), ДА ВЪЗМЕЪ КОМКАНИЕ. АЩЕ ЛИ ЕТЕРИ ЖЕНЫ ИМОУЩЕ И ПРЕШЪДЪШЕ Ъ ЛЪТ(Ъ) СЪГРЪШИЛИ БОУДОУТЬ, ТО НА ИСХОДЪ ЖИТИА ДА ПРИЧАСТАЕЪ С(А).

XLV ТИТЬЛ(Ъ) МЪ. О ТАТЪХЪ И ГРОБОКОПАТЕЛЪХЪ И КЛАТВОПРЕСТОУПНИЦЪХЪ.

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛЪА КАН(ОНЪ). КРАДЪИИ, АЩЕ СА САМЪ ПОКАЕЪ, ЮДИНО ЛЪТ(О) ДА ЛИШИТЬ С(А) ТЪКМО ПРИЧАСТЪА КОМКАНЪАГО: АЩЕ ЛИ

1сы J. mom. J.

potom ať je stoje účasten modliteb. A poté když stráví 5 let v tom účastenství, pak ať přijímá. Ať se zkoumá i jeho chování za substrate a podle toho ať se mu dostane shovívavosti. Dopouštěl-li se kdo přílišně těchto hříchů, ať zůstane dlouho v substraci. Ti, kteří překročili tento věk,⁸ a ačkoli jsou ženati, upadli do tohoto hříchu, 25 let substrate. Potom když strávili pět let v společenství modliteb,⁹ ať přijímají. Pakliže zhřeší takto někteří ženatí, kteří překročili 50 let, ať teprve při odchodu z života přijímají.

XLV. titul. O zlodějích a vykopávacích hrobů a křivopřísežnících . . .

44a

Svatého Basilia kánon. Kdo kradl, kaje-li se sám, ať toliko jeden rok je zbaven účasti na přijímání. Bude-li z toho usvědčen, pak dvě léta. Ať se

Bas 46/61

Τῆς ἐν Ἀγκόρα συνόδου κανὼν ις'. Περὶ τῶν ἀλογευσασμένων ἢ καὶ ἀλογευσμένων. ὅσοι πρὶν εἰκοσαετεῖς γενέσθαι ἡμαρτον, πεντεκαίδεκα ἔτεσιν ὑποπεσόντες κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς, εἶτα ἐν τῇ κοινωνίᾳ διατελέσαντες ἔτη πέντε, τότε καὶ τῆς προσφορᾶς ἐφαπτέσθωσαν. ἐξεταζέσθω δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἐν τῇ ὑποπτώσει βίος, καὶ οὕτως τυγχανέτωσαν τῆς φιλανθρωπίας. εἰ δὲ τινες κατὰ κόρως ἐν τοῖς ἁμαρτήμασι γενόνασι, τὴν μακρὰν ὑπόπτωσιν ἐχέτωσαν. ὅσοι δὲ ὑπερβάντες τὴν ἡλικίαν ταύτην καὶ γυναῖκας ἔχοντες περιπεπτώκασι τῷ ἁμαρτήματι, πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτεσιν ὑποπεσόντες κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς, εἶτα ἐκτελέσαντες πέντε ἔτη ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν εὐχῶν, τυγχανέτωσαν τῆς προσφορᾶς· εἰ δὲ τινες καὶ γυναῖκας ἔχοντες καὶ ὑπερβάντες τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον ἡμαρτον, ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου τυγχανέτωσαν τῆς κοινωνίας.

XLV Τίτλος με'. Περὶ κλεπτῶν, καὶ τυμβωρύχων, καὶ ἐπιόρκων...

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν μς'. Ὁ κλέψας, εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσειεν ἑαυτοῦ, ἐνιαυτὸν κωλυθήσεται μόνον τῆς κοινωνίας

⁸ Tj. 20 let.

⁹ Tj. v systasi.

ОБЛИЧАТЬ И, ТО В ЛѢТ(Ѣ). ДА РАЗДѢ-
ЛИТЬ ЖЕ СА КЪМОУ ВРЕМА НА ПОДЪ-
ПАДАНИЕ И СТОЯНИЕ ТИ ТАКО ДА
СПОДОВИТЬ С(А) КОМКАНИЮ.

Bas 51/66 С(ВА)Т(А)ГО ВАСИЛЬЯ КАН(ОНЪ)
К̄А^a. ГРОБОРЪІА ВЪ І ЛѢТ(Ъ) ВЕС ПРИ-
ЧАСТІА БЪВАЮТЬ: ВЪ ДВѢ ПРѢДИ^b
ПЛАЧА СА, ВЪ Г ПОСЛОУШАІА, ВЪ Д
ПОДЪПАДАІА, КДИНО СТОА СЪ ВЪР-
НЪІМИ ТИ ТЪГДА ПРИАТЪ БОУДЕТЬ.

Bas 49/64 ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) М̄Ф. КЛАТВО-
ПРЕСТОУПНИКЪ І ЛѢТ(Ъ) ПОКАЮТЬ
С(А): В ЛѢТ(Ѣ) . . . ПОСЛОУШАІА,
Д ПОДЪПАДАІА, КДИНО СЪ ВЪРНЪІМИ
СТОА И ТЪГДА ОБЪЦЕНІЮ ДА СПОДО-
БИТЬ С(А).

Bas 67/82 С(ВА)Т(А)ГО ВАСИЛЬЯ КАН(ОНЪ)
ΞΖ. И^c О КЛАТВОПРЕСТОУПНИЦѢХЪ,
АЩЕ ПО ВѢДѢ И ПО НОУЖИ ПРЕСТОУ-
ПИЛИ СОУТЬ КЛАТВЫ, ЛЕГЪЧАИШАМЪ
ПОВИНЪНИ СОУТЬ ЄПИТЄМІАМ(Ъ)^d,
ІАКО ПО^e З ЛѢТ(Ъ) БЪІТИ ИМЪ ПРИ-
ІАТОМЪ. АЩЕ ЛИ БЕЗ НОУЖѢ ПРЕДАЛИ
44b БОУДОУТЬ СВОЮ ВЪРОУ, ТО ДВѢ
ЛѢТ(Ѣ) ПЛАКАВЪШЕ СА И ДВѢ ПО-

mu doba pokání rozdělí na substraci
a systasi a tak ať je připuštěn k přijí-
mání.

Svatého Basilia kánon 21. Rozko-
pávač hrobů ať deset let trvá bez spole-
čenství:¹ napřed ať dvě (léta) pláče,
potom tři poslouchá, čtyři klečí, jeden
stojí s věřícími a pak bude přijat.²

Téhož kánon 49. Kdo poruší přísahu,
ať se deset let kaje: dvě léta (ať pláče,
tři)² ať poslouchá, čtyři klečí, jeden rok
ať s věřícími stojí a pak ať je připuštěn
do společenství.

Svatého Basilia kánon 67. O křivo-
přísežnících: jestliže přestoupili přísahy
z donucení nebo násilí, jsou podrobeni
lehčím epitimíím, takže po šesti letech
mohou být přijati. Pakliže bez násilí
zradí svou víru, tu ať dvě léta pláčí
a dvě poslouchají a pět ať se modlí
v substraci, jiná dvě ať jsou přijati bez
obětí³ do společenství modlitby, (a tak

XLV ^aκ̄δ J. ^bJ, приди errore U. ^cJ, o errore U. ^dJ, єпитємїи mendose U. ^eom. U J.

τῶν ἁγιασμάτων, εἰ δὲ ἐλεγχθείη, ἐν δυσὶν ἔτεσι. μερισθήσεται δὲ αὐτῷ ὁ χρόνος
εἰς ὑπόπτωσιν καὶ σύστασιν, καὶ τότε ἀξιούσθω ^aτῆς κοινωνίας.^a

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν γα'. Ὁ τυμβωρὸς ἐν δέκα ἔτεσιν
ἀκοινωνητος ἔσται, ἐν δυσὶ προσκλαίων, ἐν τρισὶν ἀκροώμενος, ἐν τέσσαρσιν ὑπο-
πίπτων, ἐνὶ δὲ συνεστῶς καὶ τότε δεχθῆσόμενος.^b

Τοῦ αὐτοῦ κανὼν μθ'. Ὁ ἐπίορκος ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινωνητος ἔσται, δυσὶν
ἔτεσι προσκλαίων, τρισὶν ἀκροώμενος, τέσσαρσιν ὑποπίπτων, ἐνιαυτὸν^c συνεστῶς
μόνον, καὶ τότε τῆς κοινωνίας ἀξιούμενος.^a

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν ξζ'. Καὶ περὶ τῶν ἐπιορκησάντων,
εἰ μὲν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης παρέβησαν τοὺς ὅρκους, κουφοτέροις ὑπόκεινται τοῖς
ἐπιτιμίοις, ὥστε μετὰ ἐξ ἔτη εἶναι αὐτοὺς δεκτοὺς. εἰ δὲ ἄνευ ἀνάγκης προδόντες
τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ἐν δυσὶν ἔτεσιν προσκλαύσαντες, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροασάμενοι,

XLV ^{a-a} τῶν ἁγιασμάτων Ne. ^b δεχθῆσεται Mo Mos Ne Ps. ^c ἐνὶ δὲ Ne.

XLV

¹ O stupních kajeníků viz úvodní studii ZSL, str. 151.

² V slov. textu vynescháno omylem προσκλαίων, ἐν τρισὶν.

³ Tj. bez přijímání.

СЛОУШАВЪШЕ И Ё ВЪ ПОДЪПАДАНИИ ПОМОЛЪШЕ СѦ, ДРОУЗЪБИ ВЪ ВЕС ПРОСФОРЫ¹ ВЪ ОБЪЩЕНИИ М(О)Л(И)ТВЫ ПРИАТИ БОУДОУТЬ² . . . , ДА ОУСТРОЯТЬ С(А) ВЪ ПРИОБЪЩЕНИИ ТЪЛА И КРЪВЕ Х(РИ)С(ТО)ВЫ.

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)Л(Ъ) КАН(ОНЪ) КѢ³. ЕП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОПЪ ЛИ ДИАКОНЪ ВЪ ЛЮБОДЪЯНИИ ЛИ ВЪ ¹ПРЕСТОУПЛЕНИИ КЛАТВЕНЪМ(Ъ)¹ ЛИ ВЪ ТАТЪБЪ АЩЕ ОБРАЩЕТЬ С(А), ДА ИЗВЕРЖЕТЬ С(А), А ДА НЕ ОТЛОУЧИТЬ С(А). Г(ЛАГО)ЛЮТЬ ВО КНИГЪ: НЕ ОТМЪСТИШИ ДВОИЦИ О ЮДИНОМЪ.

XLVI ТИТЪЛ(Ъ) МЪ. ЈАКО НЕ ДОСТОИТЬ ВЪЗИМАТИ Ч(Ъ)СО Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪХЪ

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КАН(ОНЪ) ОВ. АЩЕ КОТОРЫИ КЛИРИКЪ

¹ПРОСКОУРЫ Ј. ²ВЫВШЕ Ј. ³Ј, КѢ U. ¹⁻¹isic probe Ј, mutilatum ПРЕСТОУНИИ КЛЕВЕТЪНЪМЪ U.

καὶ ἐν πέντε ἐν ὑποπτώσει εὐξάμενοι, καὶ ἐν δυσὶν ἄλλοις ἀνευ προσφορᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς παραδεχθέντες, οὕτω τελευταῖον ἀξιόλογον δὴ τὴν μετάνοιαν ἐπιδειξάμενοι, ἀποκατασταθήσονται εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν κε'. Ἐἴ τις^ε ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἄλῳ^ς ἐπι⁹ πορνεία ἢ ἐπιουρκία ἢ κλοπῇ,^η καθαιρείσθω καὶ μὴ ἀφοριζέσθω· λέγει γὰρ ἡ γραφή. "Ὁὐκ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό" (Nah 1, 9). ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

XLVI Τίτλος μς'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀφαιρεῖσθαί τι τῶν ἐκκλησιαστικῶν . . .

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν οβ'. Εἴ τις κληρικός ἢ λαϊκός ἀπό

^α ἀξιοθήσεται Ne. ^{ε-ε} om. Co. ^ς om. Co. ⁹ ἐν Mos. ^η ἀλούς add. Co.

konečně projeví pokání hodné uznání),⁴ ať jsou navraceni k účastenství těla a krve⁵ Kristovy.

Svatých apoštolů kánon 25. Biskup Ap 25 nebo kněz nebo jáhen, je-li usvědčen ze smilství nebo z porušení přísahy nebo z krádeže, ať je zbaven hodnosti, ale nikoli exkomunikován. Neboť Písmo (Nah 1. 9) praví: „Nebudeš jednu věc trestati dvakrát.“⁶

XLVI. titul. Že se nesmí nic brát z věcí kostelních . . .

Svatých apoštolů kánon 72. Vezme-li Ap 72 některý klerik nebo laik ze svatého

⁴ Vynecháno patrně haplografií: οὕτω τελευταῖον ἀξιόλογον δὴ τὴν μετάνοιαν ἐπιδειξάμενοι Jeřr 197b ТАКО КОПЪЧЪННІЕ ДОСТОСЛОВІЕ ЈАВЪ ПОКАНИИЕ ПОКАЗАВЪШЕ.

⁵ V slov. textu je přidáno i *krve*, zatím co řec. předloha má pouze τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ; stejně tak Jeřr 197b pouze телесе христосова. S. V. Troicki (*Apostol slavjanstva*, 47) se domnívá, že slova i *krve* byla do Metodějova překladu přidána zřejmě z obavy, aby toto místo nebylo chápáno ve smyslu uznání správnosti západní praxe přijímání *sub una specie*; pro IX. století nelze však ještě takovou praxi na západě předpokládat. Zajímavé je Troického zjištění, že rovněž v Sávově kormčí knize (Ilovička krmčija z r. 1262) je v překladu Aristenova komentáře k tomuto kánonu, kde se mluví jen o těle Kristově, rovněž *těla i krve Christovy*, což přešlo i do tištěné kormčí knihy. Tato shoda svědčí o tom, že sv. Sáva používal při svém překladu i textu Metodějova překladu Scholastikovy Synagogy.

⁶ Konec kánonu je v slov. textu vynechán: ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, Jeřr 15a ТАКОЖЕ (ЖЕ) И ПРОЧИИ ПРИЧЪТЪНИЦИ, ,ровнѣж i ostatní klerici'.

ЛИ ЛЮДИНЪ ОТ С(ВА)ТЪИА Ц(Ъ)Р-
К(Ъ)ВЕ ВЪЗЕМЛЕТЬ^a ЛИ СВѢЦЮ, ЛИ
МАСЛО, ДА ОТЛОУЧИТЬ С(А) И ПАГЕ-
РИЦЮ ДА ВЪЗВРАТИТЬ СЪ ИСТИНОЮ.

Ар 73 ТѢХЪЖЕ КАН(ОНЪ) ОГ^b. СЪСОУДА
ЗЛАТА ЛИ СРѢБРЕНАГО СЛОУЖБЪНАГО
С(ВА)ТА НИ БРАЧИНЪНА ПЛАТА ОТ
С(ВА)ТЪИА Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ НИКТОЖЕ ВЪ
СВОЕ ТРЕБОВАНИЕ ДА^c ВЪЗЕМЛЕТЬ;
НЕ ДОСТОИНО БО ЁСТЬ. АЦЕ ЛИ СА
КТО ОБРАЩЕТЬ СЕ СТОРЪ, ЗАКОНЪ-
45a НЪИИ КАНОНЪ ДА СОУДИТЬ ЁМОУ.

Gangr 7 ГАГРЪСК(А)Г(О)^d КАН(ОНЪ) З̄. ИЖЕ
ПЛОДОНОСИА Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНАГ(О) ХО-
ЩЕТЬ КРЪМѢ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ ПРИИМАТИ
ЛИ ДАЯТИ БЕЗ ВОЛѢ СП(И)С(КО)ПЛѢ
ЛИ ПОРОУЧЕНАГ(О) ТАКОВАГ(О), <НЕ
ДОСТОИТЬ>, А НЕ СЪ ВОЛЕЮ ХОЩЕТЬ
ДАЯТИ, ПРОКЛАТЬ ДА^e БОУДЕТ(Ъ).

Gangr 8 ГАГРЪС(КАГО) КАН(ОНЪ) П̄. ИЖЕ
ВЪДАСТЬ^f ЛИ ВЪЗЕМЛЕТЬ ПЛОДОНОСИЕ
РАЗВѢ КЪП(И)С(КО)ПА И ОУЧИНЕ-
НАГ(О)^g СТРОИТИ БЛ(А)ГОТВОРЕНИЕ,
И ДАЯИ, И ПРИЕМЛАИ ПРОКЛАТЬ БОУ-
ДЕТ(Ъ)^h.

XLVI ^aвозметъ J. ^bJ, ^{ov} U. ^eне add. J. ^dСОВОРА add. J. ^eJ, om. U. ^fДАСТЬ J. ^gJ,
оучинаго ергоге U. ^hБОУДИ J.

τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον
προστιδέτω, μεθ' οὗ ἔλαβεν.

Τῶν αὐτῶν κανῶν ογ'. Σκεῦος ^aἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν^a ἢ ὀθόνιον ἁγιασθὲν^b
μηδεὶς εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετεριζέσθω· παράνομον γάρ. εἰ δέ τις φωραθείη,
ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῶ.

Τῆς ἐν Γάγγρα (συνόδου) κανῶν ζ'. Εἴ τις καρποφορίας ἐκκλησιαστικὰς ἐθέλοι
ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας λαμβάνειν ἢ δίδοναι παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ
ἐγκεχειρισμένου τὰ τοιαῦτα, καὶ μὴ μετὰ γνώμης αὐτοῦ^c ἐθέλοι πράττειν, ἀνά-
θεμα ἔστω.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανῶν η'.^d Εἴ τις διδοῖ ἢ λαμβάνει καρποφορίαν παρεκτός
τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἐπιτεταγμένου εἰς οἰκονομίαν εὐποιΐας, καὶ ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμ-
βάνων ἀνάθεμα ἔστω.

XLVI ^{a-a} □ χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν Co. ^{b-b} □ ἁγιασθὲν ἢ ὀθόνην Co Ne] Cl. ^c om. Ne.
^a numerus in Mo formam incertam (πγ?) habet.

XLVI

¹ ῥεc. μεθ' οὗ ἔλαβεν; slov. *istina* je zde právní termín převzatý z moravského úzu: jistina — ,věc doličná, která dokazuje jistotu čeho, species facti, corpus delicti'; srov. úvodní studii, str. 225.

² Slovo *službъnago* je v slov. překladě přidáno.

³ ῥеc. odchylně *ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῶ*, Jеfr 19a *da priimetъ zaprěštenije*.

⁴ Tj. osobám, které nejsou ve službách chrámu.

⁵ Slov. *ne dostoitъ* nemá paralelu v řec. předloze.

chrámu buď vosk, nebo olej, ať je vy-
loučen a ať to navrátí pateronásobně
s jistinou.¹

Týchž kánon 73. Zlaté nebo stříbrné
nádoby bohoslužebné² posvěcené ani
ozdobného plátna ze svatého chrámu
ať nikdo nevezme k své potřebě, neboť
to není dovoleno. Bude-li kdo usvědčen,
že to učinil, ať je souzen podle zákon-
ného kánonu.³

Gangerského kánon 7. Chce-li kdo
plody obětované chrámu brát mimo
chrám⁴ nebo rozdávat bez svolení
biskupova nebo toho, kdo je pověřen
takovými věcmi, (není to dovoleno),⁵
a chce to rozdávat ne se svolením,
budiž proklet.

Gangerského kánon 8. Daruje-li kdo
nebo vezme-li obětované plody bez
vědomí biskupova nebo toho, kdo je
ustanoven správcem dobročinnosti,
i ten, kdo rozdává, i ten, kdo přijímá,
budiž proklet.

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) Г. АЩЕ КОТОРЫИ ЕП(И)С(КО)ПЪ
ЛИ ПОП(Ъ) ПРИНЕСЕТЪ НА ЖРЬТВОУ
ЕТЕРО ЧТО НА ОЛТАРЬ, ЛИ МЪДЪ, ЛИ
МЛЕКО, ЛИ ВЪ ВИНА МЪСТО¹ ОЛЪ,
ЛИ ЕТЕРОУ ТВАРЬ, ЛИ ПТИЦЪ, ЛИ жи-
ВОТЪНО ЕТЕРО ЧТО, ЛИ СОЧИВО КРЪМЪ
ЗАПОВѢДИ Г(ОСПОДЬ)НА¹ ДА ИЗВЕР-
ЖЕТЪ С(А)^к С(ВА)ЩЕНИИА. РАЗВѢ НЪВЪ
КЛАСЪ¹ ИЛИ ГРЪЗНЪ^м ВЪ ВРЕМА
ПОТРЪБНО НЕ ДОСТОИТЬ ЖЕ ИНОГО^п
ПРИНОСИТИ КЪ ОЛТАРЮ, НЪ ТЪЧИЮ
ОЛЪИ ВЪ СВѢТИЛНИКЪ ТИ ТЪМЪИАНЪ
ВЪ ВРЕМА С(ВА)Т(А)ГО ВЪЗНОШЕИИА.

С(ВА)ТЫХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) Д. ДРОУГАИА ВСА, ЯЖЕ СОУТЬ
ВЪ СНѢДЪ, ВЪ ДОМЪ ДА СЪЛЮТЬ С(А),
А НЕ КЪ ОЛТАРЄВИ. ОБАЧЕ НЪ ДА

Svatých apoštolů kánon 3. Přinese-li Ap 3
některý biskup nebo kněz za oběť⁶ na
oltáři něco jiného, buď med, nebo
mléko, nebo místo vína olej, nebo jinou
věc, buď ptáky, nebo jiné nějaké zvíře,
nebo čočku⁷ proti příkazu Páně, ať je
zbaven svěcení. Vyjma nové klasy
v čas potřeby není dovoleno jiné při-
nášet na oltář, než toliko olej do sví-
tilen a kadidlo v době svatého oběto-
vání.⁸

Svatých apoštolů kánon 4. Ostatní Ap 4
všecko, co je k snědku,⁹ ať se posílá
do domu, (prvotiny biskupu a kně-
žím),¹⁰ a nikoli na oltář. Biskup pak 45b

¹J, мѢСТА errore U. ¹correximus e corrupto гл̄а in utroque codice. ^кот add. J. ¹J, клалъ mendose U. ^мгроздъ J. ^пpost иного spatium 7—8 litterarum erasum exstat in U.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν γ'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν τὴν^ε ἐπὶ τῇ θυσίᾳ προσενέγκῃ ἕτερά τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μελι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνον σίκερα^σ ἐπιτηδευτά,^η ἢ ὄρνευς, ἢ ζῶά τινα, ἢ ὄσπρια, καθαιρείσθω, πλὴν νέων χιδρῶν^ι ἢ σταφυλῆς τῶ καιρῶ τῶ δέοντι. μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω¹ προσάγεσθαί τι^κ ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ἢ¹ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν καὶ θυμίαμα τῶ καιρῶ τῆς ἁγίας προσφορᾶς.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν δ'. Ἡ ἄλλη πᾶσα ὁπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω, ἀπαρχὴ τῶ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ

^ε om. Vi. ^{σ-σ} τὴν θυσίαν Cl. ^σ ἢ add. Mo. ^η ἐπιτηδεύματα Mo. ^ι χηδρῶν Mo Mos, χύδρων La. ¹ om. Coi. ^κ om. Mo. ¹ εἰ μὴ Cl.

⁶ Ve slovan. textu jiné pojetí: řec. τὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, které je v předloze přívlastkem k předcházejícímu διάταξιν (tak Milaš I, 47: protivu ustanove Gospodne o žrtvi) přikloněno k následujícímu προσενέγκῃ (prineset). Stejně pojetí jako v slov. textu je u Hefele I, 800: Si quis episcopus et presbyter praeter ordinationem Domini alia quaedam in sacrificio offerat super altare . . . ; Jefr 13b АЩЕ КЪИИ ЕП(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОП(Ъ) ЧРЄСЪ Г(ОСПОДЬ)НИЄ ПОВЕЛѢНИЄ НА ЖРЬТВОУ ПРИНЕСЕТ ИНЫ НЪКЪИА КЪ ЖРЬТВЪНИКОУ . . .

⁷ Řec. ὄσπρια, legumina.

⁸ Podle F. J. Moreaua, *Les liturgies eucharistiques*, Bruxelles—Paris 1924, 131 „l'offrande des fidèles eut lieu jusqu'au VII^e siècle au moins“.

⁹ V slovanském textu se předpisuje posílat kněžím domů nejen zeleninu, nýbrž všechny potraviny; srov. S. V. Troicki, *Apostol slavjanstva*, 46.

¹⁰ V slov. textu nepřeloženo řec. ἀπαρχὴ τῶ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις; Jefr 14a/b *načatъkъ ep(i)s(ko)pu i popotъ.*

ѢП(И)С(КО)ПЪ И ПОПОВЕ РАЗДѢЛАЮТЬ
ДИАКОНОМЪ И ПРОЧИМЪ КЛИРИКОМЪ.

XLVII ТИТ(Ъ)Л(Ъ) М̄З̄ (О) НЕ СЪБИ-
РАЮЩИХЪ СА ПО Г̄ НЕД(ѢЛѢ) ВЪ
Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЬ

Sard 11 САРДАКИИСКАГ(О) СБОР(А) КА-
Н(ОНЪ) А̄І. ОСИОСЪ ЕП(И)С(КО)ПЪ РЕ-
Ч(Е): ПОМНИТЕ ВЪ МИНОУВШЕ^а
ЛѢТ(О) О(ТЪ)ДА НАША СОУЖЪША, ДА
АЩЕ КОТОРЪИИ ЛЮДИНЪ ВЪ ГРАДѢ
ЖИВЪИИ ВЪ Г̄ НЕД(ѢЛѢ) НЕ ПРИДЕТЬ
СЪ ЧАДЬЮ ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЬ, ДРОУГЪИА
Г̄ НЕД(ѢЛѢ) ДА ПОСТИТЬ С(А).

Ant 2 ОТ^б ВТОРАГ(О) АНТИОХИЙСК(А)Г(О)
СБОР(А) КАН(ОНА). ВСИ ВЪХОДАЦИИ
ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЬ Б(ОЖ)ИЮ И С(ВА)-
ТЪИХ(Ъ) КНИГЪ ПОСЛУШАЮЩИ, НЕ
ПРИОБЪЦАЮТЬ ЖЕ СА ^сКОНЪЧНЕИ
М(О)Л(И)ТВѢ^с КОВЪНО СЪ ЛЮДЬМИ
ЛИ ОТВРАЩАЮЩЪ СА <СА> С(ВА)Т(А)ГО
ПРИЧАЩЕНИЯ ПО СТРОУ ВЕЩИНИЮ^д

a kněží ovšem ať rozdělují jáhnům
a ostatním klerikům.

XLVII. titul. O těch, kteří po tři neděle
nepřicházejí do kostela . . .

Sardického sněmu kánon 11. Osios
biskup řekl: Pamatujte, že v minulé
době Otcové naši rozhodli, nepřijde-li
některý laik v městě žijící po tři neděle
s lidmi do chrámu, ať se jiné tři neděle
postí.¹

Z druhého kánonu Antiochijského
sněmu. Všichni, kdo přicházejí do
chrámu božího a poslouchají svatá
písma, ale neúčastní se spolu s lidmi
konečné modlitby nebo se odvracejí
z jakési nekázně od svatého přijímání,
ať jsou vyloučeni z církve, dokud se
nevyznají a nepodrobí kanonickému

XLVII ^aJ, мивъше^е еггоге U. ^бJ, om. U. ^{с-с}om. J. ^дcorreximus secundum Jefr 90b e cor-
rupto овьщению in UJ.

θυσιαστήριον. δηλον δέ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμεριοῦσι^m καὶ τοῖς
λοιποῖς κληρικοῖς.

XLVII Τίτλος μζ'. Περὶ τῶν ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς μὴ συνερχομένων ἐν ἐκκλησίᾳ ...

Τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κανὼν ια'. "Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· Μέμνησθε ἐν τῷ
προάγοντι χρόνῳ τοὺς πατέρας ἡμῶν κεκριμέναι, ἵνα εἴ τις λαϊκὸς ἐν τῇ πόλει
διάγων τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, ἀποκινοῖτο τῆς
κοινωνίας.

^αἘκ ^ατῆς ἀρχῆς^α τοῦ β' κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Πάντας τοὺς εἰς-
ιόντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ κοινω-
νοῦντας δὲ τῆς τελευταίας εὐχῆς ἅμα τῷ λαῷ ἢ ἀποστρεφομένους τὴν ἀγίαν μετά-

^m ἐπιμερίζουσι τοῖς διακόνοις Co, μερίζουσι διακόνοις Cl. — **XLVII** ^{a-a} om. Co.

¹¹ Za tím vynecháno řec. δηλον δέ.

XLVII

¹ S⁷ *čadъju*, které může znamenat také s dětmi, nemá paralelu v řec. předloze. Podle S. Troic-
kého (*Apostol slavjanstva*, 46—47) bylo přidáno proto, aby se nemyslelo, že do kostela jsou
povinni chodit jen dospělí. Rovněž exkomunikace ukládání v řec. textu se nahrazuje tří-
týdenním postem, aby se snad nechápala jako zákaz chodit do kostela. — V Ust a Jas, stejně
jako v řec. textu Scholastikovy Synagogy, je jen úryvek z poslední části kánonu Sard 11.
Text celého kánonu je v Syntagmatu o 14 titulech a rovněž v jeho slov. překladě v Jefr 104b.

СИ ДА БОУДОУТЬ ОТЛОУЧЕНИ ОТ Ц(Ъ)Р-
К(Ъ)ВЕ, ДОНДЕЖЕ ИСПОВѢДАВЪШЕ СА
ПОДЪ КΑΝΟΝ(Ъ) ПРИДОУТ(Ъ) И ПО-
КАЗАВЪШЕ ПЛЪДЫ ПОКАЯНІА И МО-
ЛИВЪШЕ СА, ОБРѢСТИ МОГОУТЬ ПРО-
ЦЕНІЕ.

С(ВА)Т(Ы)Х(Ъ) ΑΠ(Ο)Σ(ΤΟ)Λ(Ъ) ΚΑ-
Ν(ΟΝ)Ъ. ѿ. ВСΑ ВЪХОДАЦІА ВЪРΝΥΙΑ
ВЪ ЦΕΡΚΟΒЬ И ΚΝΙΓЪ ПОСΛΟУШАЮ-
ЦІА, И ΑΠΕ ΝΕ ΣΟΣΤΟΑΤЪ^е ДО Μ(Ο)-
Λ(И)ΤВЫ, С(ВА)ΤΟУ ОБΥЦΕΝІЕ ΝΕ-
ДОСТОΙΝΟ ΤΒΟΡΑЦЕ, ДА ОТЛОУЧАТЬ
С(Α) ОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ.

С(ВА)Т(Ы)Х(Ъ) ΑΠ(Ο)Σ(ΤΟ)Λ(Ъ) ΚΑ-
Ν(ΟΝ)Ъ | ѿ. ΑΠΕ ΚΟΤΟΡЪИ ΕΠ(И)-
С(ΚΟ)ΠЪ ЛІ ПОП(Ъ) ЛІ ΔΙΑΚΟΝ(Ъ) ЛІ
ОТ ПРИЦА С(ВА)Ц(Ε)ΝΑГО, СΛΟУЖЬБЪ
БΥВАЮЩИ, ТИ ΝΕ ΠΡΙΕΜΛΕΤЪ ОБΥЦΕ-
ΝІА, ДА ΟΤΒѢЦАЮТЪ. ΑΠΕ ЛІ ΝΕ
ΙΖЪГΛ(ΑΓΟΛΕ)ΤЪ ΒΙΝΥ, ДА ΟΤΛΟУ-
ЧИТЬ С(Α) ОТ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ, ΙΑΚΟ ΒΙ-
ΝΕΝЪ ЛЮДЕМЪ И ΖΑΟΡЪ. СΤΒΟΡЪ
О СΛΟУЖЬШІХЪ ΙΑΚΟ ΝΕΠΡΑΒΟ ПО-
СΛΟУЖЬШЕ.

^естоять U.

ληψιν τῆς εὐχαριστίας κατά τινα ἀταξίαν, τούτους ἀποβλήτους γίνεσθαι^δ τῆς ἐκκλη-
σίας, ἕως ἂν ἐξομολογησάμενοι ὑπὸ κανόνας^ε ἔλθωσι, καὶ δείξαντες καρπὸς μετα-
νοίας καὶ παρακαλέσαντες τυχεῖν δυνηθῶσι συγγνώμης.

Τῶν αὐτῶν (Τῶν ἁγίων ἀποστόλων) κανὼν θ'. Πάντας τοὺς^α εἰσιόντας πιστοὺς
καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μετα-
λήψει, ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν,^ε ἀφορίζεσθαι χρή.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν η'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος
ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ προσενέξῃ^ς γενομένης^θ μὴ μεταλάβοι, τὴν
αἰτίαν εἰπάτω καὶ, ἐὰν ἦ εὐλογος, συγγνώμης τυγχανέτω. ἐὰν δὲ μὴ λέγῃ, ἀφορι-
ζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενηθεὶς τῷ λαῷ καὶ ὑπόνοιαν ποιήσας κατὰ τοῦ προσ-
ενέγκαντος ὡς μὴ ὑγιῶς προσενέγκαντος.

^δ γενέσθαι Ne, εἶναι Mos. ^ε κανόνα Co. ^α ἐν ἐκκλησίᾳ add. BL. ^{ε-ε} om. BL, τῆς ἐκκ-
λησίας Ps. ^ς προσφορᾶς Mo Ps. ^θ γενομένης Co Mo Mos.

² Уvádí se, stejně jako v řec. textu, jen první polovina tohoto kánonu; v Jeřr 90b je text úplný.

³ Konec je volně upraven.

⁴ Tj. z posvátného duchovenstva.

⁵ Vynecháno ex haplographia (ἐάν) řec. ἐὰν ἦ εὐλογος, συγγνώμης τυγχανέτω, Jeřr 14a и απε
БОУДЕТЬ ИСТИНЪНА, МИЛОСТЬ ДА ПОЛОУЧИТЬ.

⁶ U kleriků šlo vlastně o suspenzi.

⁷ Vynecháno βλάβης, Jeřr 14a vředu ,urážkou'.

trestu. Ukáží-li ovoce pokání a po-
prosí-li o to, mohou dosíci odpuštění.²

Svatých apoštolů kánon 9. Všichni Ap 9
věřící přicházející do chrámu a poslouchající Písmo, nesetrvají-li v modlitbě
a pohrdají-li svatým přijímáním,³ ať
jsou vyobcováni z církve.

Svatých apoštolů kánon 8. Jestliže Ap 8
některý biskup nebo kněz nebo jáhen 46a
nebo kdokoli zapsaný v seznamu du-
chovenstva⁴ nepřijímá, když se koná
mše, ať se zodpovídá. (Bude-li příčina
rozumná, ať se mu dostane odpuštění.)⁵
Nepoví-li příčiny, ať je vyloučen
z církve,⁶ poněvadž je vinen⁷ před
lidmi, ježto vzbudil podezření proti
těm, kteří sloužili, jako by byli ne-
správně sloužili.

Gangr 5 ГАГРЪСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ)
 Ъ. АЩЕ КТО ОУЧИТЬ ХРАМА Г(О)С-
 (ПОДЪ)НА НЕБРЕГОМА БЫТИ И БЫ-
 ВАЮЩАЮ ВЪ НЕМЪ СЪБИРАНИЮ, ДА
 БОУДЕТЬ ПРОКЛАТЪ(Ъ).

Gangr 6 ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) Ъ. АЩЕ КТО
 КРЪМЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ ОСОВЪ СВОРЪ
 СТВОРИТЬ, НЕРОДА О Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЕ,
 И Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ НАЮ ТВОРИТИ
 ХОТ¹ НЕ СОУЩЮ ПРОЗВЮТГРОУ² ТОУ
 ПО ВОЛИ ЕП(И)С(КО)ПЛИ, ПРОКЛАТЪ
 ДА БОУДЕТЬ.

Laod 58 ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КА-
 Н(ОНЪ) НЪ. ЯКО НЕ ДОСТОИТЬ ВЪ ДО-
 МОУ^h ПРИНОШЕНИЮ БЫВАТИ ОТ ЕП(И)-
 С(КО)ПЪ ЛИ ПОПОВЪ.

XLVIII ТИТ(Ъ)Л(Ъ) МЪ. (О) НЕ ОУКА-
 РАЮЩИХЪ СА ЗАКОНОМЪ^a

Chalc 1 ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КА-
 Н(ОНЪ) А. ПРЕДАНЪЮ С(ВА)ТЪМИ
 О(ТЪ)ЦИ НА ВСАКОМЪ СВОРЪ И ДО-
 СЕЛЪ КАНОНЪ ДЪРЖАТИ ОПРАВЪДИ-
 ХОМЪ.

Gangerského sněmu kánon 5. Učí-li někdo, že dům Páně je hoden pohrdání i shromáždění v něm konaná, budiž proklet.

Téhož kánon 6. Koná-li někdo zvlášť, pohrdaje církví, shromáždění mimo církev, a chce konat něco církevního, aniž je při tom kněz s povolením biskupa, budiž proklet.⁸

Laodicejského sněmu kánon 58. Že se nesmí od biskupů nebo kněží přinášet oběť⁹ v domě.

XLVIII. titul. O těch, kteří neposlouchají zákonů . . .

Laodicejského sněmu kánon 1. Rozhodli jsme, aby se zachovávaly kánony svatými Otcí na všelikém sněmu až posavad vydané.

¹-ferrote negative Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ НАГО [Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ НАХ J] ТВОРИТИ НЕ ХОТ^a in utroque cod. ²ПРЕЗВИТЕРОУ J. ^hДОМЪХ(Ъ) J. — **XLVIII** ^aIn J tota inscriptio e titulorum indice repetitur.

Τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου κανὼν ε΄. Εἴ τις διδάσκει τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ εὐκαταφρόνητον εἶναι καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις, ἀνάθεμα ἔστω.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν ς΄. Εἴ τις παρὰ τὴν ἐκκλησίαν ἰδίᾳ ἐκκλησιάζου καταφρονῶν τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐθέλοι πράττειν μὴ συνόντος τοῦ πρεσβυτέρου κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἀνάθεμα ἔστω.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ) συνόδου κανὼν νη΄. Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς οἴκοις προσφορὰς^h γίνεσθαι παρὰ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων.

XLVIII Τίτλος μη΄. Περὶ τῶν ἀπειθοῦντων τοῖς νόμοις . . .

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν α΄. Τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ' ἐκαστὴν σύνοδον ἄκρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν.

^h προσφορᾶν *Par Vati.*

⁸ Kánony Gangr 5 a 6 jsou namířeny proti eustathiánům, kteří se vyhýbali bohoslužbám konaným od kněží ženatých.

⁹ Tj. oběť eucharistická.

АМОСЬСКАГО^b СБОРА КАН(ОНЪ) А. |
 ТАКОЖЕ ЕТЕРИ АЩЕ ХОТАТЬ РАЗВРА-
 ЦАТИ ОУСТРОЕНОЕ О КОМЪЖДО С(ВА)-
 ТЫМИ СБОРЪ, С(ВА)ТЫИ СЪ СБОРЪ
 ОУСТАВИ, ДА АЩЕ ЕП(И)С(КО)ПИ ЛИ
 КЛИРИЦИ СОУТЬ, ТО ДА СВОЕГО СТЕ-
 ПЕНЕ ОТПАДОУТЬ ОТИНОУДЪ. АЩЕ ЛИ
 ПРОСТИИ ЛЮДИЕ^c, ДА ПРОКЛАТИ БОУ-
 ДОУТЬ.

С(ВА)ТАГ(О) ВАСИЛ(ЬЯ) КАН(ОНЪ)
 ЭИ. ВСА ЖЕ СИ ПИШЕМЪ, ЯКО ДА
 ПЛЪДИ ИСКОУШЕНИ СОУТЬ ПОКАЯ-
 НИЯ. НЕ ВРЕМЕНЬНО БО СОУДИМЪ
 ТАКОВАЯ, НЪ ОБРАЗУ ВЪНИМАЕМЪ
 ПОКАЯНИА. АЩЕ ЛИ НЕОТВЪРЖЪНЪНЪ
 ДЪРЖАТЬ С(А) СВОИХЪ ОБЫЧАИ И
 СЛАСТЪМЪ ПЛОТЬСКЪИМЪ ПАЧЕ ХОТАТЬ
 РАБОТАТИ, НЕЖЕ Г(О)С(ПОДЕ)ВИ^d И
 БОУАНЪГ(Е)ЛЬСКЪИЯ ЖИЗНИ <ДА>^e НЕ
 ПРИЕМЛЮТЬ, ОБЪЦА К НИМЪ МЫ
 СЛОВА НЕ ИМАМЪ. МЫ БО ВЪ ЛЮДЕХЪ
 НЕПОКОРИВЪИХЪ И ПРЕКОГ(ЛАГО)ЛИ-
 ВЪИХЪ НАВЪИКЛИ ЮСМЪ СЛЪШАТИ,
 ЯКО: С(Ъ)П(А)САЯ С(Ъ)П(А)СИ СВОЮ

Efesského sněmu kánon 1. Taktěz Eph 6
 46b
 chtějí-li někteří podvracet to, co bylo
 svatými sněmy¹ nařízeno o čemkoli,
 ustanovil svatý sněm, jsou-li to bisku-
 pové nebo klerici, aby byli úplně zba-
 veni své hodnosti. Jsou-li to laici, ať
 jsou prokleti.

Svatého Basilia kánon 68. Všechno Bas 68/84
 to pak píšeme, aby byly vyzkoušeny
 plody pokání. Neboť tyto věci nepo-
 suzujeme podle času, nýbrž všimáme si
 způsobu pokání. Drží-li se neústupně
 svých obyčejů a chtějí-li otročit více
 tělesným rozkoším než Pánu a ne-
 berou-li na sebe život podle evangelia,
 společnou řeč my s nimi nemáme.
 Neboť mezi lidmi nepoddajnými a
 vzpurnými obyčejně jsme slyšali:
 „Zachraň svůj život“ (Gn 19. 17) sám.
 Nedejme se tudíž takovými lidmi
 strhnouti do záhuby, nýbrž zalekněme
 se těžkého soudu a mějme před očima

ВѢМСКАГО J. °СОУТ(Ь), то add. J. °В(ОГО)ВИ.ГГ °еоре UJ.

Τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου κανὼν ζ'. Ὁμοίως καὶ^a εἴ τινες βουλευθεῖεν τὰ περὶ ἐκάσ-
 του πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ οἰωδῆποτε τρόπῳ^b παρασαλεύειν, ἢ ἁγία
 σύνοδος ὤρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ εἶεν, τοῦ ἰδίου παντελῶς ἀποπίπτειν
 βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκοί, τούτους ἀκοινωνήτους ὑπάρχειν.

Τοῦ αὐτοῦ (Τοῦ ἁγίου Βασιλείου) κανὼν ξη'. Πάντα δὲ ταῦτα γράφομεν, ὥστε
 τοὺς καρποὺς δοκιμάζεσθαι τῆς μετανοίας· οὐ γὰρ πάντως τῷ χρόνῳ κρίνομεν τὰ
 τοιαῦτα, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ^c τῆς μετανοίας προσέχομεν.^c ἐὰν δὲ δυσαποσπάστως
 ἔχωσι τῶν ἰδίων ἐθῶν καὶ ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς μᾶλλον^d δουλεύειν ἐθέλωσιν,^d
 ἢ τῷ κυρίῳ, καὶ τὴν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζωὴν μὴ καταδέχωνται, οὐδεὶς ἡμῖν κοινὸς
 πρὸς αὐτοὺς λόγος. ἡμεῖς γὰρ ἐν λαῷ ἀπειθεῖ καὶ ἀντιλέγοντι δεδιδάγμεθα ἀκού-
 ει, ὅτι, "Σῶζων σῶζε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν" (Gen 19, 17). Μὴ τοίνυν καταδεξώ-
 μεθα συναπόλλυσθαι τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ φοβηθέντες τὸ βαρὺ κρίμα καὶ τὴν φο-
 βερὰν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ κυρίου πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες,^e μὴ θελή-
 σωμεν ἑάμαρτίαις ἀλλοτριαῖς^f συναπόλλυσθαι. εἰ γὰρ μὴ ἐπαίδευσεν ἡμᾶς τὰ φο-

XLVIII^a om. Ne. ^b om. Coi. ^{c-c} □ προσέχ. τ. μεταν. Ne. ^{a-a} □ ἐθέλ. δουλ. Ne.
^e ἔχοντες Ne. ^{f-f} □ ἀλλ. ἀμ. Par Vati.

XLVIII

¹ Rec. ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, některé rukopisy přidávají τῇ ἐν Ἐφέσῳ.

47a Д(ОУ)ШЮ САМЪ. НЕ МОЗЪМЪ ОУБО ПОГЪВНОУТИ СЪ ТАКОВЪМИ, НЪ ВЪЗБО-
 ЯВЪШЕ СА ТАЖКАГО СОУДА И ¹СТРАШ-
 НАГО Д(Ъ)НЕ ВЪЗДАНИА Г(О)С(ПОДЪ)НА
 ПРЕДЪ ОЧИМА ПРИИМЪШЕ¹, НЕ ВЪСХО-
 ЦЕМЪ ЧЮЖИМИ ГРЪХЪТИ ПОГЪВНОУ-
 ТИ. АЦЕ ЛИ НЕ БОУДОУТЬ НАСЪ НА-
 КАЗА|ЛЪТИ ОУСТРАШЕНИА Г(О)С(ПОДЪ)-
 НА НИ ТОЛИКЪИА РАНЪТИ ВЪ ЧЮВЪ-
 СТВО НАСЪ ПРИВЕЛЪТИ, ЯКО ²БЕЗАКО-
 НИА РАДИ НАШЕГО² ОСТАВИ НЪИ
 Б(ОГЪ) И ОУДАСТЪ ВЪ РОУЦЪ ВАР-
 ВАРЬСКЪТИ И ОУВЕДЕНИ БЪША РАТ-
 НЪИМИ ПЛЪНЕНИИ ³ЛЮДИЕ И ⁴ПРЕ-
 ДАНИ БЪША РАСЪЯНИЮ, ЗА НЕ СИ
 ДЪРЗАХОУ НОСАЦЕ ИМА Х(РИ)С(ТО)ВО.
 АЦЕ НЕ ОУВЪДЪША НИ РАЗОУМЪША,
 ЯКО СИХЪ ДЪЛА ПРИДЕ НА НЪИ
 ГНЪВЪ В(ОЖ)ИИ, КОЮ НЪИ ОБЪЩЕНИЕ
 КЪ НИМЪ СЛОВОУ? НЪ ЗАСЪВЪДЪТЕЛЪ-
 СТВОВАТИ ИМЪ НОЦЪ И Д(Ъ)НЪ, ПРЕДЪ
 ЛЮДЪМИ И ⁵ЕДИНОМЪ⁵ ДЪЛЖЪНИ
 ЮСМЪ, А ⁶КНЕ ПРИИМАЕМЪ ПРИЛИПАТИ
 ЗЛОБАХЪ⁶ ИХЪ, МОЛАЦЕ СА ПАЧЕ ПРИ-
 ОБРЪСТИ Я И ИЗАТИ ОУ СЪТИ НЕ-
 ПРИАЗНИНЪТИ. АЦЕ ЛИ НЕ ВЪЗМОЖЕМЪ,
 ПОТЪЦИМЪ СА ПОНЕ СВОЯ Д(ОУ)ША
 ОУ ВЪЧЪНАГО ОСОУЖЕНИА ИЗБАВИТИ¹.

XLIX ТИТ(Ъ)Л(Ъ) МѢ. О ТОМЪ, ЮЖЕ
 КОЛИЖДО ВЪ КОЮИЖДО ЕПАРХИИ

strašný den odplaty Páně, nechtějme
 zahynout pro cizí hříchy. Nepoučí-li
 nás hrozby Páně a nepřivedou-li nás
 toliké rány k poznání, že Bůh pro
 naši bezbožnost nás opustil a vydal
 v ruce cizinců a že lid byl odveden
 nepřáteli do zajetí a vydán na roz-
 ptýlení, protože se toho opovážili ti,
 kdo nosili jméno Kristovo. Jestliže
 nepoznali a neporozuměli, že proto
 přišel na nás hněv boží, jaká pak
 s nimi společná řeč? Nicméně jsme
 povinni vydávat jim svědectví v noci
 i ve dne, před lidmi i v soukromí, ale
 nedávejme se strhnout jejich nepra-
 vostmi, spíše se modleme, abychom
 je získali a vyprostili ze sítě ďáblovy.
 Nedokážeme-li to, snažme se zachránit
 aspoň své duše od věčného odsouzení.

XLIX. titul. O tom, kolikrát a kdy
 v provincii ...

¹-¹СТРАШНАГО Д(Ъ)НИ ВОЗДАНИЕ Г(О)СПОДЪ)НЕ ПР. ОЧ. ИМОУЩЕ J. ²-²БЕЗАКОНИИ РАДИ НА-
 ШИХ(Ъ) J. ³-³И ЛЮДИЕ ЕГГОРЕ UJ. ⁴J, om. U. ⁵ЕДИНЪМ(Ъ) J. ⁶-⁶КНЕ ПРИЕМЛЕМ(Ъ) ПРИ-
 СТАТИ ЗЛОБАМ(Ъ) J. ¹СНАВДЪТИ J.

*βερὰ τοῦ κυρίου, μηδὲ αἱ τηλικαῦται πληγαὶ εἰς αἰσθησιν ἡμᾶς ἤγαγον, ὅτι διὰ
 τὴν ἀνομίαν ἡμῶν ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ παρέδωκεν εἰς χεῖρας βαρβάρων,
 καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς τοὺς πολεμίους ὁ λαὸς καὶ παρεδόθη τῇ διασπορᾷ,
 διότι ταῦτα ἐτόλμων οἱ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ περιφέροντες. εἰ μὴ ἔγνωσαν μηδὲ
 συνῆκαν, ὅτι διὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ, τίς ἡμῖν κοινὸς πρὸς τού-
 τους λόγος; ἀλλὰ διαμαρτύρασθαι αὐτοῖς καὶ⁹ νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ δημοσίᾳ
 καὶ ἰδίᾳ ὀφείλομεν καὶ συναπάγεσθαι αὐτῶν ταῖς πονηρίας μὴ καταδεχόμεθα,
 προσευχόμενοι μάλιστα μὲν κερδῆσαι αὐτοὺς καὶ ἐξελέσθαι τῆς παγίδος τοῦ πονη-
 ροῦ. ἐὰν δὲ τοῦτο μὴ δυναθῶμεν, σπουδάσωμεν τὰς γοῦν ἑαυτῶν ψυχὰς τῆς αἰω-
 νίου κατακρίσεως περισώσασθαι.^h*

XLIX Τίτλος μθ'. Περὶ τοῦ ποσάκις ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ...

⁹ om. B. ^h ζύσασθαι σοί.

С(ВА)ТЪИХ(Ъ) АП(О)С(ТО)ЛЪ КА-
Н(ОНЪ) Л̄З̄. ДВАШДЪКОЊГОЖДО Л̄Т(А)
СБОРЪ К̄П(И)С(КО)ПОМЪ ДА БЫВАЮТЬ
И ДА СТАЗАЮТЬ С(А) САМИ О ПΥΠΕΒΑ-
ΝΙИ^а КНИЖЬНЪМЪ И О ПРАВЪИ ВЪРЪ
И ПАДАЮЩАΙΑ^б | Ц(Ъ)РК(Ъ)В(Ъ)НЪИΙΑ
ДА ИСПРАВЛЯЮТЬ. ПЪРВЫИ ЖЕ СБОРЪ
ВЪ Д̄ НЕД(ЪЛЮ) ПО ВЕЛИЦЪ Д(Ъ)НЕ,
В̄ И ПЪРВЕРЪИ^с В̄И, СИРЪЧЬ ПО КЮП-
ТАНОМЪ М(Ъ)С(А)ЦА ФАИОФИ ВЪ В̄И,
А ПО РИМЛАНОМЪ ОКТАБРА ВЪ Θ
<ΑΝΑΘΕΜΑ Γ>^д.

ПРИДЕ ВЪ СЛОУХЪИ НАША, ЈАКО
ВЪ ОБЛАСТЕХЪ ОУПРАВЛЕНИ СБОРИ НЕ
БЫВАЮТЬ И ОТ СЕГО МНОГЫ НЕ-
ОУСТРОЊНЫ СОУТЬ ИСПРАВЛЕНИЯ
ТРЕБОУЮЩА Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪНЪИΙΑ ВЕЩИ.
ТЪМЪЖЕ ОУСТАВИ С(ВА)ТЪИИ СБОРЪ ПО
О(ТЪ)ЧЬСКЪИМЪ КАНОН(О)МЪ ДВАЖДЫ
ЕКОЊГОЖДО Л̄Т(А)^е СЪБИРАТИ СА

Svatých apoštolů kánon 37. Dvakrát
každoročně ať se koná sněm biskupů
a ať sami uvažují o otázkách Písma
a o pravé víře¹ a naskýtající se církevní
(rozpory)² ať vyřizují. Prvý pak sněm
ve 4. týdnu po velikém dni,³ druhý
12. hyperberetaea, to jest podle Egyp-
tanů 12. měsíce faofi, podle Římanů
pak 9. října.⁴ (Anathema třikrát.)

Ap 37

47b

Doslechli jsme se, že se v eparchiích
nekonají kanonicky nařízené sněmy,
a tím že mnohé církevní záležitosti
potřebující nápravu jsou neuspořá-
dané. Proto nařídil svatý sněm, aby se
podle kánonů svatých Otců v každé
eparchii sešli každoročně dohromady
dvakrát tam, kde biskup metropolit-

Chalc 19

XLIX ^аνεπιεβανι J. ^бвпадающаа J. ^сиперверѣа J. ^дAdscriptio recentior in U, om. J
^е-ενα κοεждо лѣто J.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν λζ'. Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ τὰς ἐμπι-
πούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν, ἅπαξ μὲν τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι
τῆς πεντηκοστῆς, δεύτερον δὲ ὑπερβερεταίου ἐνάτῃ,^α τουτέστι κατ' Αἰγυπτίους
μηνὸς φαωφί δωδεκάτῃ, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ὀκτωβρίου ἐνάτῃ.

Τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανὼν ιθ'. Ἦλθεν εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοάς, ὡς ἐν ταῖς
ἐπαρχίαις αἱ κεκανονισμέναι σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων οὐ γίνονται, καὶ ἐκ τούτου
πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὅρισε
τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος κατὰ τοὺς τῶν πατέρων κανόνας δις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπὶ τὸ
αὐτὸ συντρέχειν τοὺς ἐπισκόπους κατ' ἑκάστην ἐπαρχίαν, ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπό-
λεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. τοὺς δὲ μὴ

XLIX ^α ἐνάτῃ Mo Ps Va, ἐνάτου Ne, δωδεκάτῃ reliqui cod.

XLIX

¹ Volný překlad řec. τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας; Jeřr 16a překládá doslovně: o učeníchъ bl(a)-
gočstija.

² Slov. vynesčano ἀντιλογίας, Jeřr ib. překosloviija. Schmid, Die Nomokanonübersetzung (65)
myslí, že původně bylo snad ἀντιλογίας nepřeloženo, pak se stalo nesrozumitelným a vypadlo.

³ Tj. svatodušním.

⁴ Ὑπερβερεταῖος (Hyperberetaeus) je poslední měsíc roku v makedonském kalendáři, asi naše
září; zde se jím označuje říjen. Φαωφί (Phaophi) je druhý měsíc egyptského kalendáře, odpoví-
dající říjnu. Srov. Schmid, Die Nomokanonübersetzung 107.

ВЪКОУПЬ^f ЮП(И)С(КО)ПОМЪ ВЪ КОЮИ-
ЖДО ЮПАРХИИ, ИДЕЖЕ СТАРЪИШАГО
МЪСТА^g ЮП(И)С(КО)ПЪ ВЕЛИТЬ^h, И-
СПРАВИТИ ВСАⁱ ВЪЗНИЦАЮЩАЯ. НЕ
ПРИХОДАЩА Я^j ЖЕ ЮП(И)С(КО)ПЪ
НА СБОРЪ, НЪ ПРЕВЪВАЮЩАЯ ВЪ
СВОИХЪ МЪСТЪХЪ И (СЪ)^k ВЪ ЗДРАВИИ
СОУЩА И БЕЗЪ ВСАКОГО ОТРИЦАНИЯ
И НОУЖНА ОУПРАЖНЕНИЯ СОУЩА
СВОБОДЪНЫ, БРАТЬСКЪИ КАЗНИТИ ПО-
ВЕЛЪ.

L ТИТ(Ъ)Л(Ъ) N̄. О ПРАВИЛЪ М(О)-
Л(И)ТВЪНЪМЪ И О ПЪНИИ И ЧТЕНИИ . . .

Laod 40 ЛАОДИКЕИСК(А)Г(О) СБОР(А) КА-
Н(ОНЪ) M̄. ЯКО НЕ ПОДОБАЮТЪ ЮП(И)-
С(КО)П(О)МЪ ЗОВОМОМЪ НА СБОРЪ
ОСЛОУШАТИ СА, НЪ ИТИ^a И ОУЧИТИ^a
И ОУЧИТИ СА^b ИСПРАВЛЕНІЕМЪ
Ц(Ъ)РКОВНЪИМЪ^b И ПРОЧИИМЪ.
48a АЩЕ ЛИ НЕБРЪЖЕТЪ, ТАКОВЪИИ САМЪ
СЕБЕ ВИНЪНА ТВОРИТЬ, РАЗВЪ ТЪКМО
АЩЕ НЕ ЗА НОУЖЮ ЛИ ЗА НЕМОЩЬ
ОСТАЛЪ БОУДЕТЬ.

^fВКОУПЪ J. ^gМЪСТО егоре UJ. ^hВОЛИТЪ J. ⁱJ, om. U. ^jJ, ПРИХОЩАЯ mendose U. ^kСѢ
J. — L ^{a-a}omissio ex haplographia in utroque cod. ^{b-b}J, ИСПРАВЛЕНИИ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВЪ-
НЪИХЪ U.

*συνιόντας ἐπισκόπους ἐνδημοῦντας ταῖς ἐαυτῶν πόλεσι καὶ ταῦτα ἐν ὑγιείᾳ δια-
γοντας καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελ-
φικῶς ἐπιπλήττεσθαι.*

L *Τίτλος ν'. Περὶ κανόνος εὐχῶν καὶ ψαλμωδίας καὶ ἀναγνώσεων...*

*Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανὼν μ'. "Ὅτι οὐ δεῖ ἐπισκόπους καλουμένους εἰς
σύνοδον καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι καὶ διδάσκειν ἢ καὶ διδάσκεσθαι εἰς κατορθῶσιν
τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν. εἰ δὲ καταφρονήσειεν ὁ τοιοῦτος ἐαυτὸν αἰτιάσθω,^a
παρεκτὸς εἰ μὴ δι' ἀνωμαλίαν ἀπολιμπάνοιτο.*

L ^a αἰτιάσεται *Par Vati.*

⁵ Slov. *město* za řec. *πόλις* není doloženo u Miklošiče (*Lexicon*); Sreznevskij (*Materialy* II, 246) uvádí ve významu „gorod“ kromě tohoto dokladu z Ustě ještě dva doklady z rukopisu Uprá Lichého z roku 1047 (Joel 19), jeden ze Zlatostruje z 12. stol. a jeden ze Štichir. Paříž z 13. stol.

⁶ Kánon Chalc 19 nařídil, aby se všude přísně zachovávaly kánony o každoročním dvojím svolávání metropolitních sněmů, jejichž kompetenci si začal přisvojovat „domácí sněm“ v Cařihradě (S. Troicki, *Chalkidonskij sobor*, 256–7).

L

¹ Kánon Laod 40 patří správně do tit. XLIX, kam je zařazen v řec. předloze.

² Řec. *ἀνωμαλία* se zde obvykle chápe jako „nemoc“ (Dionysius Exiguus překládá *aegritudinem*, Isidor *infirmi-tatem*), ale Balsamon právem poznamenává, že tento výraz má širší význam a kromě případů nemoci zahrnuje též jiné pozdržení a překážky; srov. Hefele I, 770.

ního města⁵ káže, a aby vyřídili všechny vznikající otázky. Biskupy, kteří nepřijdou na sněm, ale zůstanou v svých městech a jsou zdraví i bez jakékoliv omluvy a jsou volni od nutného zaměstnání, přikázal bratrsky potrestat.⁶

L. titul. O kánonu modliteb a o pění a čtení . . .

Laodicejského sněmu kánon 40.¹ Že biskupové na sněmu pozvaní nesmějí neuposlechnout, nýbrž mají mít a poučovat se o správném řízení věcí církevních i ostatních. Nedbá-li na to (kdo), takový sám sebe obviňuje, ledaže by se byl nedostavil z nezbytné nebo pro nemoc.²

ТОГ(О)ЖЕ КАН(ОНЪ) Л̄З̄. ЈАКО НЕ ПОДОБАЮТЬ ПРИСВѢВЪКОУПЛАТИ ВЪ СВОРѢХЪ КАНОНЪ, НЪ ПОСРЕДѢ КОЮГОЖДО ПС(А)Л(Ъ)МА ЧТЕНИЮ БЫВАТИ.

ТОГОЖЕ КАН(ОНЪ) ӢІ. О ТОМЪ, ЈАКО ТОИЖЕ^с СЛОУЖЬБѢ М(О)Л(И)ТВАМЪ^д ВСЕГДА И НА Ѡ-ХЪ ЧАС(Ъ)ХЪ, И НА ВЕЧЕРНИХЪ ПОДОБАЮТЬ БЫВАТИ.

ЛАОДИКИИСК(А)Г(О) СВОР(А) КАН(ОНЪ) Н̄Ѡ. ЈАКО НЕ ДОСТОИТЬ ПРОСТЫХЪ ЛЮД'СКЪИХЪ(Ъ)^е ПС(А)Л(Ъ)МЪ ГЛ(АГОДА)ТИ ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ НИ НЕ ОУСТАВЛЕНЪИХЪ КНИГЪ ПОЧИТАТИ, НЪ ТЪКМО ОУСТАВЛЕНЪИЯ НОВАГО И ВЕТХАГ(О) ЗАВѢТА.

НИКЕИСКАГО СВОР(А) КАН(ОНЪ) К̄. ПОНЕЖЕ ЮТЕРИ СОУТЬ ВЪ НЕД(Ъ)ЛЮ КОЛѢНѢ ПРЕКЛАНАЮЩЕ И ВЪ ПАНТИКОСТЪНЪИЯ Д(Ъ)НИ, СЕГО ДѢЛА ВСѢМЪ И ВЪ ВСАКОИ ОБЛАСТИ С(ВА)ТЪИИ СВОРЪ ПОВЕЛѢ СТОЈАЩЕ М(О)Л(И)ТВЫ ВЪЗДАЈАТИ Г(О)С(ПОДЕ)ВИ.

Téhož kánon 37. Že se ve shromáždě-
ních³ žalmy⁴ nemají k sobě spojovat,
nýbrž po⁵ jednom každém žalmu má
být čtení.

Laod 17

Téhož kánon 18. O tom, že se má
totéž officium modliteb konat vždy
i o devátých hodinkách, i o nešporách.

Laod 18

Laodicejského sněmu kánon 59. Že
se ve chrámu nesmějí říkat žalmy slo-
žené od soukromých osob ani čísti
knihy nekanonické, nýbrž jen kano-
nické Nového a Starého Zákona.

Laod 59

Nicejského sněmu kánon 20. Poně-
vadž jsou lidé, kteří v neděli i ve dny
svatodušní⁶ klekají na kolena, proto
nařídil svatý sněm všem a ve všech
diecézích,⁷ aby se Pánu vzdávaly
modlitby vstoje.

Nic 20

^сJ, и то же ergo U. ^дcorreximus e corrupto м(о)л(и)тва U J. ^еJ, людьскы мен-
dose U.

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν ιζ'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπισυνάπτειν ἐν ταῖς συνάξεσιν τοὺς ψαλμοὺς, ἀλλὰ διὰ μέσου καθ' ἕκαστον ψαλμὸν ὕγινεσθαι ἀνάγνωσιν.^б

Τῆς αὐτῆς (συνόδου) κανὼν ιη'. Περὶ τοῦ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῶν εὐχῶν πάντοτε καὶ ἐν ταῖς ἐννάταις καὶ ἐν ταῖς ἐσπέραις ὀφείλει γίνεσθαι.

Τῆς αὐτῆς (Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ) συνόδου κανὼν νθ'. "Ὅτι οὐ δεῖ ἰδιωτικοὺς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐδὲ ἀκανόνιστα βιβλία ἀναγινώσκεσθαι, ἀλλὰ μόνα τὰ κανονικὰ τῆς Καινῆς καὶ Παλαιᾶς Διαθήκης.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανὼν κ'. Ἐπειδὴ τινὲς εἰσιν ἐν κυριακῇ γόνυ κλίνοντες καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικία ὁμοίως παραφυλάττεσθαι, ἐστῶτας ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ^с τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ κυρίῳ.

^{б-б} □ ἀνάγν. γιν. Со. ^{с-с} □ ἔδ. τῆ ἀγ. συν. ἐστ. Ne.

³ Rozumí se bohoslužebných.

⁴ Rec. τοὺς ψαλμοὺς, slov. канонъ, Jefr 97a ψαλασμъ невѣзъskyichъ.

⁵ Slov. *posredě kojegoždo ps(a)l(ъ)ma* (rovněž Jefr 97a) je nepřesný překlad řeckého *διὰ μέσου καθ' ἕκαστον ψαλμὸν*, mezi tím po každém žalmu^с.

⁶ Tj. v době od velikonoce do svátku sv. Ducha. Srov. E. Schwartz, *Buβstufen und Katechumenatsklassen*, Straßburg 1911, 25: slovem *πεντηκοστή* se rozumí v Nic 20 celá doba svatodušní, od velikonoce po sv. Duch.

⁷ Zatím nepřeloženo řec. *ὁμοίως παραφυλάττεσθαι*, Jefr 25a *jedinomyšleně chrániti*.

Ant 1 НИКΕΙΣΚΑΓ(Ο) ΣΒΟΡ(Α) ΚΑΝ(ΟΝ)Τ̄ Α.
 ВСА СМѢЮЩА РАЗАРАТИ ΚΑΚΟ ΟΥ-
 ΣΤΑΒΑ^f Σ(ΒΑ)Τ(Α)ΓΟ И ВЕΛΙΚΑΓΟ^g СО-
 ΒΟΡΑ^h, В ΝΙΚΕΙΙ ΣΒΕΡΑΒЪШАΓΟ СА
 ПРИ БЛ(Α)ΓΟЧ(Ъ)СΤΙВЪМЪ^{ch} ΚΟΣΤΑΝ-
 ΤΙΝЪ Ο С(ΒΑ)Τ(Ъ)ΜЪ ΠΡΑΖΝΙЦЪ С(Ъ)-
 Π(Α)СΝΥΙΑ ΠΑΣΚΥ, ΒΕСПΡΙЧАСТЪ-
 ΝΟΜЪ И ΟΤΛΟΥЧΕΝΟΜЪ ΒΥΤИ ΟΤ
 48b Ц(Ъ)РК(Ъ)ВΕ, ΑΠΕ ΠΡΕΒΥΙΒΑΟΥΤ ΠΡΟ-
 ΤΙΒΟΥ ΓΛ(Α)ΓΟΛΥЩΕ ВЪΠΡΕΚΥ ΠΡΕ-
 ΔΑΝΥИМЪ. СΕ ΖΕ Γ(ΛΑ)ΓΟΛΕΜЪ Ο ΛΥ-
 ΔΕΧЪ ΠΡΟΣΤΥΧЪ. ΑΠΕ ΚΤΟ ΟΤ ΞΠ(И)-
 С(ΚΟ)ΠЪ ΛИ ΟΤ ΠΟΠОВЪ ΛИ ΟΤ ΔΥΑ-
 ΚΟΝЪ ΠΟ ΟΥΣΤΑВЪ СЕМЪ ΔΥΡΖΝΕΤЪ ΝΑⁱ
 ΡΑΖΒΡΑЦЕНΙΥ ΛΥΔΕΜЪ И СΜΟΥЦЕ-
 ΝΙΥ Ц(Ъ)РК(Ъ)В(Ъ)ΝΙΚЪ^j Ο ΣΟΒ'-
 ΣΤΩΒΑΤИ^k И СЪ ΖΙΔЪΜΙ ΣΤΩΡΙΤИ^l
 ΠΑΣΚΟΥ, СЕΓΟ С(ΒΑ)ΤΥИ ΣΒΟΡЪ ΟΤ-
 ΤΟΛЪ ΚΡΟΜЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВΕ ΒΥΤИ ΣΟΥ-
 ΔΙΛЪ ΞΕΣΤЪ, ΙΑΚΟ ΝΕ ΤΥΚΜΟ СЕΒΕ
 МГРЪХЪ СΒΙΡΑЮТЪ^m, ΝЪⁿ ΜΝΟΓЪΜЪ
 ΡΑΣΤΕΛЪΝΙΑ И^o ΡΑΖΒΡΑЦЕНΙΑ ВΙ-

Nicejského sněmu kánon 1. Všichni, kdož se opovažují nějak porušovat nařízení svatého a velikého sněmu, shromážděného v Nicei za bohabojného císaře Konstantina o svaté slavnosti spasitelné Paschy, nemají být účastni společenství církve a mají být vyloučeni, setrvávají-li v odporu a mluví proti tomu, co je tradicí ustáleno. To pak pravíme o laicích. Pakliže se někdo z biskupů nebo kněží nebo jáhnů po tomto nařízení osmělí na pohoršení lidu a k znepokojení kleriků se odlučovovat a konat Paschu s Židy, toho svatý sněm od nynějška odsoudil k tomu, aby byl mimo církev, protože nejen sám upadá do hříchu, nýbrž mnohým je příčinou záhuby a pohoršení. Nejen takové třeba zbavit služby, nýbrž i ty, kteří po jejich degradaci udržují s nimi⁸ společenství. Ti pak, kdo byli zbaveni hodnosti, mají pozbýt i vnější pocty,

^f ΟΥΣΤΑΒЪ J. ^g Π ΒΕΛΙΚΑΓΟ И С(ΒΑ)Τ(Α)ΓΟ J. ^h J, СВО ΕΓΓΟΓΕ U. ^{ch} Β(ΟΓ)ΟЧ(Ъ)СΤΙВЪМ(Ъ) J.
ⁱ ΟΠ. ΕΓΓΟΓΕ U J. ^j Ц(Ъ)РК(Ъ)ΒΑΜ(Ъ) J. ^k J, ΟΠ. U. ^l ΤΩΡΙΤИ J. ^m ΜΓΡΕΧИ СΒΙΡΑΑ J.
ⁿ И add. J. ^o J, ΟΠ. U.

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν α'. Πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν^a τὸν ὄρον^e τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας^e συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοσεβεστάτου^f βασιλέως^g Κωνσταντίνου περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους πάσχα ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα. καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ τῶν λαϊκῶν. εἰ δέ τις τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον τολμήσειεν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν καὶ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιαστικῶν^h ἰδιάζειν καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ πάσχα, τοῦτον ἢ ἁγία σύνοδος ἐντεῦθεν ἤδηⁱ ἀλλότριον ἔκρινε τῆς ἐκκλησίας, ὡς οὐ μόνον ἑαυτῶ ἁμαρτίας ἐπισωρεύοντα, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς αἴτιον γινόμενον, καὶ οὐ μόνον τοὺς τοιοῦτους καθαιρεῖν τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς

^a καταλύειν Mos. ^{e-e} Π ἁγ. καὶ (καὶ οἱ Mos) μεγ. Co Mos Ne Cl. ^f εὐσεβεστάτου Mos Cl.
^g οἱ Va Ps. ^h ἐκκλησιῶν Co Ne Vi. ⁱ οἱ Ne. ^j οἱ Co Mos.

⁸ Nepřeloženo řec. τολμῶντας, Jeřr 90b *priobъštati se dъrзajъštaja*.

⁹ O řec. κανὼν ve významu ‚ordo clericorum‘ srov. Hefele I, 513, 420. Jinaк Milaš II, 49: ... izvanjske časti, koju su po svetomu činu i božjemu sveštenstvu uživali.

¹⁰ Za tím nepřeloženo τῶν ἀσεβῶν, Jeřr 18a *небъстнъвичъ*.

НΟΥ БЪВАЮМОУ. НЕ БО ТАКОВЪИХЪ
ЛИПАТИ СЛОУЖЕНІА, НЪ И ПРИ-
ЧАЦАЮЩИХЪ ПО ОТВЕРЖЕНІИ^Р.
А ИЗВЪРЖЕНЪІА^С ЛИПИТИ И ВЪ-
НЪШНЪІА ЧЕСТИ^Г, ЮЖЕ^С С(ВА)-
ТЪИ КАНОНЪ И В(ОЖ)ИЕ С(А)-
Ц(Е)НЪСТВО ПРИЧАСТИА.

С(ВА)ТЪХ(Ъ) АП(О)С(ТО)Л(Ъ). АЦЕ
КОТОРЪИ К(И)С(КО)ПЪ ЛИ ПОПЪ ЛИ
ДЪАКОНЪ С(ВА)ТЪИ Д(Ъ)НЪ ПАСХЫ
СТВОРИТЬ ПРЕЖЕ ВЕСНЪНЪХЪ РАВ-
НИИ^Т СЪ ЖИДЪМИ, ДА ИЗВЕРЖЕТЪ СА.

ТЪХЪЖ(Е) КАН(ОНЪ) $\xi\bar{v}$ ^У. АЦЕ КТО
ЛЪЖАІА ПИСАНЪА КНИЖНАІА ЈАКО
С(ВА)ТА ВЪ Ц(Ъ)РК(Ъ)ВИ ЧТЕТЬ НА
СЪБЛАЗНЪ СТРИЖНИКОМЪ И ЛЮДЪМЪ,
ДА ИЗВЕРЖЕТЪ СА.

БОУДИ ЖЕ НАМЪ ВСЪМЪ Ц(Ъ)Р-
К(Ъ)В(Ъ)НИКОМЪ И ЛЮДЕМЪ КНИГЫ
Ч(Ъ)СТЪНЪИ И С(ВА)ТЪИ.

ОУБО ВЕТХАГО ЗАВѢТА МОСЪОВЫ^Х | ПА-
ТЕРЪИ: БЪТИЕ, ИСХОДЪ КЮПЪТЪСКЪИ,
ЧИСЛА, ДВТОРОНОМІА. ИС(ОУ)САУ
НАВГИНА ЕДИНЪИ^З. Ц(Ъ)САР(Ъ)-

кteré se dostalo duchovnímu stavu⁹
a božímu kněžstvu.

Svatých apoštolů. Koná-li některý ^{Ap 7}
biskup nebo kněz nebo jáhen svatý den
Paschy před jarní rovnodenností s Židy,
ať je zbaven hodnosti.

Týchž kánon 62. Předčítá-li někdo ^{Ap 60}
v chrámě živé spisy knižní¹⁰ jako svaté
na pohoršení kleriků i laiků, ať je
zbaven hodnosti.

Buďtež nám všem, klerikům i lai- ^{Ap 85}
kům, úctyhodnými a posvátnými kni-
hy.

A to Starého zákona: Mojžíšových ^{49a}
patero: Genese, Exodus z Egypta,
(Leviticus),¹¹ Numeri, Deuteronomium.
Josue syna Nunova jedna.¹² Královské

РВРЕЖЕНИИ mendose UJ. ⁹corruptus e corrupto извѣрженіа UJ. ^ГJ, части ergore U.
^ТIn UJ иже ergore pro юже (sc. причастиа) vel иже (sc. причастиа са). ^ТJ, рввении U.
^Узд J. ^УJ, om. U. ^Змоисѣовы J. ^Ус(ы)на add. J. ^ЗJ, първоу U.

τολμῶντας τούτοις κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαιρεσίν, τοὺς δὲ καθαιρεθέντας ἀποστε-
ρεῖσθαι καὶ τῆς ἕξωθεν τιμῆς, ἧς ὁ ἅγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἱερατεῖον μετεί-
ληφεν.

Тῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ζ'. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος
τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἑαρινῆς ἡμετέρας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει,
καθαιρείσθω.

Тῶν αὐτῶν κανὼν ξ'. Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία ὡς ἅγια
ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει ἐπὶ λύμῃ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, καθαιρείσθω.

Тῶν αὐτῶν κανὼν πε'. Ἔστω δὲ ὑμῖν^κ πᾶσιν ἐκκλησιαστικοῖς, κληρικοῖς^ι καὶ
λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια.

Тῆς μὲν Παλαιᾶς Διαθήκης Μωσέως^м πέντε: Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικόν,
Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον. Ἰησοῦ υἱοῦ^н Ναυῆ ἔν. Κριτῶν ἔν. Ρουθ ἔν. Βασιλειῶν

^κ ἡμῖν Vi. ^ι om. Mo Ps Va. ^м Μωυσεως Ne. ^н om. Mos Cl.

¹¹ Exodus je zde označen jako *ischodъ jегjурѣтскы* podle řec. Ἔξοδος (ἐξ) Αἰγύπτου, jak je
označen v seznamu biblických knih v kánonu Laod 59. Původně zde bylo patrně čtení исходъ
КЮПЪТЪСКЪИ, ЛЕВГИТЪСКЪИ (sc. knižy).

¹² Za tím přeloženo Κριτῶν ἔν, Ρουθ ἔν, Jefr 20b соудии юДИНА, роудина юДИНА.

СТВИ^{aa} Д. ПАРАЛИПОМЕНОВЫ^{bb} ДВОѢ.
 КЗДРИНЫ ДВОИ^{cc}. ЕСТИРОВЫ ОДИ-
 НЫ. ПС(А)ЛТЪРЬ ОДИНА. СОЛОМОНА
 ТРИ: ПРИТЧА, ЕКЛИСИАСТЬ, ПѢНИА
 ПѢНИИ. ИОВОВЫ КДИНЫ. ПР(О)Р(О)КА
 ДВА НА ДЕСАТЬ. ИСАИНЫ КДИНЫ.
 ИЕРЕМИИНЫ КДИНЫ [НА ДЕСАТЬ].
 ИЕЗЕКЪИЕВЫ КДИНЫ. ДАНИЛОВЫ
 КДИНЫ. И ПРЕМОУДРОСТЬ СОЛОМОНА.
 БОУДОУТЬ ЖЕ НАПИСАНЫ^{dd} ВЪНѢОУ-
 ДОУ И ДА НАОУЧАЕТЕ^{ee} ДѢТИ И
 ОУНОТЫ ВАША МНОГОУЧЕНАГО СИ-
 РАХА ПРЕМОУДРОСТИ.

НАША ЖЕ, СИРѢЧЬ НОВАГО ЗАВѢТА
 БУА(Н)Г(Е)ЛИА ЧЕТЫРИ: МАТѢОВО,
 МАРКОВО, ЛОУЧИНО, ИОАНОВО. ЧЕ-
 ТЫРИ НА ДЕСАТЬ (И) ПАОУЛѢ КПИ-
 СТОЛЫ. ^{ff}ДВѢ ПЕТРОВѢ. ^gИОАН-
 НОВЫ. ЕДИНА ИАКОВЛА. ЕДИНА
 ИЮДИНА^{ff}. ВЪ КЛИМЕНТОВѢ. И ЗАПОВѢ-
 ДИ^{gg} ВАМЪ ЕП(И)С(КО)ПОМЪ МНОЮ
 КЛИМЕНТЪМЪ ВЪ И-ХЪ^{hh} КНИГАХЪ
 ПРИГЛАШЕНЪИ, ИХЪЖЕ НЕ ДОСТОИТЬ
 ВСѢМЪ ЯВЛАТИ ЗА ТАИНЫ СОУЩАЯ
 ВЪ НИХЪ. И ДѢЯНИЯ НАША АП(О)-
 С(ТО)ЛЬСКА. КСТЬ ЖЕ И ОПОКАЛИП-
 СИСЪ С(ВА)Т(А)ГО ИОАНА ФЕОЛОГАⁱⁱ
 И^{jj} КУАНГ(Е)Л(И)СТА.

^{aa}П(ѢСА)Р(Ъ)СТВИА J. ^{bb}ПОРАЛИПОМЕНЫ J. ^{cc}J, om. U. ^{dd}ВАМ(Ъ) add. J. ^{ee}J, НАЧАЕТЕ
 errore U. ^{ff}—^{ff}J, in U mendose: ПЕТРОВЫ ^gИОАНОВА ^hИАКОВЛА ^hИЮДИНА ^h. ^{gg}СОРГЕХИ-
 mus e corrupto заповѣдѣ U, заповѣда J. ^{hh}ОСМЕРЫХ(Ъ) J. ⁱⁱJ, ФЕЛОГА U. ^{jj}J, om. U.

τέσσαρα. Παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν δύο. Ἐσδρα δύο. Ἐσθῆρ ἐν.
 Ψαλτήριον ἐν. Σολομῶντος τρία. Παροιμίαι, Ἐκκλησιαστής, Ἄισμα ἁσμάτων.^o
 Προφήται ιβ'. Ἡσαΐας,^p Ἰερεμίας,^q Ἰεζεκιήλ,^r Δανιήλ^s καὶ Ἰώβ.^t ἔξωθεν δὲ
 ὑμῖν προϊστορεῖσθω μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους τοῦ πολυμαθοῦς Σιραχ τὰς Σο-
 φίας.

Ἡμέτερα δέ, τοῦτ' ἐστὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, Εὐαγγέλια δ'. ἠ Ματθαῖος,
 Μάρκος, Λουκᾶς, Ἰωάννης.^u Παύλου ἐπιστολαὶ ιδ'. Πέτρον β'. ἠ Ἰακώβου μία.
 ἠ Ἰωάννου γ'. ἠ Ἰούδα μία. Κλήμεντος δύο. καὶ αἱ Διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις
 δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτῶ βιβλίοις προσπεφωνημένοι, ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν
 ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστήρια. καὶ αἱ Πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων.

^o Ἰώβ add. Mos, Ἰώβ ἐν add. Cl. ^p Ἡσαΐου Co Mos Cl; ἐν add. Co Cl, α' add. Mo Va.
^q Ἰερεμίου Co Mos Cl; ἐν add. Co Mo Ps Va Cl. ^r ἐν add. *idem* cod. ^s ἐν add. *idem* cod.
^t om. Co Mos Cl. ^u—^u Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ (καὶ) Ἰωάννου Co Mos Cl. ^v—^v Γ' Ἰω. γ'.
^v Ἰακ. α' Co Mos Cl.

¹³ Je to apokryfní sbírka zvaná *Constitutiones Apostolorum*.

¹⁴ O Apokalypse není žádná zmínka ani v řec. textu, ani v Jefr.

čtyři. Paralipomenom dvoje, Esdrovy dvoje, Estheřina jedna. Žaltář jeden. Šalomounovy tři: Přísloví, Ecclesiastes, Píseň písní. Jobova jedna. Proroků dvanáct. Isaiášova jedna. Jeremiášova jedna. Ezechielova jedna. Danielova jedna. A Moudrost Šalomounova. Mimochodem budiž napsáno, abyste učili děti a svou mládež moudrosti veleučeného Siracha.

Naše pak, to jest Nového Zákona: Evangelia čtyři: Matoušovo, Markovo, Lukášovo a Janovo. Čtrnáct listů Pavlových. Dva Petrovy. Tři Janovy. Jeden Jakubův. Jeden Judův. Dva Klimentovy. A Konstituce¹³ vám biskupům mnou Klimentem v osmi knihách uveřejněné, které se nemají všem ukazovat pro tajemství v nich obsažená. A naše Skutky apoštolské. Je pak i Apokalypsa svatého Jana Theologa.¹⁴

СЕ ЖЕ И О ΚΑΝΟΝѢХЪ ВАМЪ ЗА-
ПОВѢДАНО БОУДИ НАМИ, О КѢП(И)С-
(КО)П(И)КК. ВЪИ ЖЕ, ПРЕБЫВАЮЩЕ ВЪ
НИХЪ, | С(Ъ)П(Α)С(Ε)Ν(Ι) БОУДЕΤΕ
И МИРЪ ИМАΤΕ ИМѢΤΙ, ΝΕ ΠΟΣΛΟΥША-
ЮЩΕ ЖЕ, ΜΟΥΚΟΥ ΠΡΙΙΜΕΤΕ И ΒΡΑΝЪ
ВЪ СЕΒΕ ΠΡΙΙΣΝΟΥЮЩЮ ΠΙΙΜѢΤΙ
ИМАΤΕ, ΜΨΤЪ¹¹ ΔΟΣΤΟΙΝΟΥ ΠΡΙ-
ΕΜΛЮЩΕ ΝΕΠΟΣΛΟΥШАΝΙΔ.

Β(ΟΓ)Ъ ЖЕ ΚΕΔΙΝЪ ΠΡΙΙΣΝΟΣΥ И
ΤΒΟΡЪЦЪ ВСѢХЪ, ΜΙΡΟΜЪ ВЪИ ΔΑ
ΟУΚΡѢΠΙΤЪ О С(ΒΑ)ΤѢΜЪ ΔΟΥСѢ ΔΑ
ΟУСТРОИΤЪ ВЪ ВСΔΚΟ ΔѢЛО ΒΛ(Α)ГО
ΝΕ СЪΒΡΑЦΑΕΜЪИ И ΝΕΠΟΡΟСНЪИ,
ΝΕΠОВИΝЪΝЪИ И ΔΑ СПΟΔОВИΤЪ^{mm}
ВЪ ВѢСНѢИ ЖΙΙΣΝΙ С ΝΑΜΙ, ΧΟΔΑ-
ΤΑΙΙΣΤΒѢΜЪ ВЪЗЛЮΒΛΕΝΑΑГО ΟΤΡΟΚΑ
СВОЕГО ΙС(ΟΥ)СА Χ(ΡΙ)С(Τ)Α, Β(ΟΓ)Α
ΝΑШЕГО, С ΝΙΜЪЖЕ СΛΑΒΑ СΑΜΟΜΟΥ,
СОУЩЮ ΝΑΔЪ ВСѢΜΙ Β(ΟΓ)ΟΥ Ο(ΤЪ)ЦЮ,
СЪ С(ΒΑ)ΤЪΙΜЪ Δ(ΟΥ)ΧЪΜЪ ΠΑΡΑ-
ΚΛΙΤЪΜЪ, ΝΥΙΝΑ И ΠΡΙΙСНО Иⁿⁿ ВЪ
ВѢКЪИ ВѢΚΟΜЪ. ΑΜΙΝ.

Toto budiž vám nařizeno o kánonech,
ó biskupové. Vy pak, budete-li je za-
chovávat, budete spaseni a budete mít 49b
pokoj. Nebudete-li poslouchat, budete
potrestáni a ustavičný boj budete mít
mezi sebou a odplaty náležitě dojdete
za neposlušnost.

Bůh pak jediný a věčný tvůrce
všeho ať vás posilní pokojem ve svatém
Duchu a uzpůsobí ke každému skutku
dobrému, nezměnitelné, bezúhonné
a nevinné, a ať vás učiní hodnými
věčného života s námi, na přímluvu
milovaného Syna svého Ježíše Krista,
Boha našeho, s nímž budiž sláva sa-
mému Bohu Otci, který je nade všemi,
se svatým Duchem Utěшителем, nyní
i vždycky i na věky věků. Amen.

^{kk}correximus e corrupto от кѣп(и)с(ко)пѣ UJ. ¹¹⁻¹¹correximus e mutilato имѣти льсть J,
льсть имѣти U. ^{mm}мы add. J. ⁿⁿJ, om. U.

Ταῦτα καὶ περὶ κανόνων διατετάχθω ὑμῖν παρ' ἡμῶν, ᾧ ἐπίσκοποι. ὑμεῖς δὲ
ἐμμένοντες μὲν^w αὐτοῖς σωθήσεσθε καὶ εἰρήνην ἔξετε, ἀπειθοῦντες δὲ κολασθή-
σεσθε καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων αἰδιον ἔξετε, δίκην τὴν προσήκουσαν τῆς ἀνη-
κοίας τιννόντες. Ὁ θεὸς δὲ ὁ μόνος αἰδιος ὁ^x τῶν ὄλων ποιητῆς ἅπαντας ὑμᾶς
διὰ τῆς εἰρήνης ἐν πνεύματι ἀγίῳ ἐνώσει,^y καταρτίσει εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀτρέπ-
τους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους, καὶ καταξιώσει τῆς αἰωνίου ζωῆς σὺν ἡμῖν διὰ
τῆς μεσιτείας τοῦ ἡγαπημένου παιδοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος
ἡμῶν, μεθ' οὗ ἡ δόξα αὐτῶ τῶ ἐπὶ πάντων θεῶ καὶ^z πατρὶ σὺν ἀγίῳ πνεύματι τῶ
παρακλήτῳ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

^w ἐν Mos Vi. ^x καὶ Co Ne. ^y σθενώσει Co, καὶ add. Co Mo Ne. ^z om. Co.

FONTIUM CONSPECTUS — SBÍRKY PRAMENŮ

- V. N. Beneševič, *Drevneslavjanskaja kormčaja XIV titulov bez tolkovanij* — Syntagma XIV titulorum sine scholiis secundum versionem palaeo-slovenicam adjecto textu Graeco e vetustissimis codicibus manuscriptis exarato, Sankt-Peterburg 1906.
- V. N. Beneševič, *Ioannis Scholastici Synagoga L titulorum ceteraque eiusdem opera iuridica*, Abhandl. d. Bayer. Akad. d. Wiss., Phil. hist. Abt., N. F. Heft 14, München 1937.
- Th. Bitterauf, *Die Traditionen des Hochstiftes Freising I*, München 1905.
- Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, t. I, A. Boček, Olomouc 1836 (CDM).
- Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*, t. I., ed. G. Friedrich, Praha 1904 (CDB).
- Codex diplomaticus Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae*, ed. I. Kukuljević—Sakcinski, t. I., Zagreb 1874.
- Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, t. VII/4, ed. G. Fejér, Buda 1837.
- N. Coletus, *Sacrosancta concilia*, t. IX, Venetiis 1729.
- Conciliorum omnium generalium et provincialium Collectio regia*, t. XXII, Parisiis 1644.
- Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit*, Reihe A: Regesten, Abt. I.: *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565—1453*, ed. F. Dölger, 1. Teil, München—Berlin 1924.
- D. Dečev, *Otgovorite na papa Nikolaj I. po dopitvanijata na Bălgarite* (Responsa papae Nicolai I. ad consulta Bulgarorum), Sofija 1922.
- G. Dobner, *Annales Hageciani*, t. I—VI, Pragae 1761—1782.
- A. Dostál, *Clozianus* — Staroslověnský hlaholský sborník tridentický a innsbrucký, Praha 1959.
- D. Dubenskij, *Pamjatniki drevnego russkogo prava*, Russkije dostopamjatnosti II, Moskva 1843.
- D. Farlati, *Illyricum sacrum*, t. VIII, Venetiis 1819.
- A. Th. Fasseau, *Collectio synodorum et statutorum almae dioecesis Olomucenae*, Rezii 1766.
- Fontes rerum Bohemicarum*, t. IV, Pragae 1884.
- Fontes rerum Bulgaricarum*, t. XI, Sofija 1965.
- J. Frček, *Euchologium Sinaiticum*, texte slave avec sources greques et traduction française I, II, Patrologia orientalis, Paris 1933 a 1939.
- R. H. Freshfield, *A Manual of Roman Law. The Ecloga*, Cambridge 1926.
- Granum catalogi praesulum Moraviae*, ed. J. Loserth, Archiv f. österr. Gesch. 78, 1892.
- F. Grivec—F. Tomšić, *Constantinus et Methodius Thessalonicensis*, Fontes, Radovi Starosl. vinst. 4, Zagreb 1960.
- I. Harduini *Acta conciliorum et epistolae decretales ac constitutiones summorum pontificum*, t. V., Parisiis 1714.
- W. Hauthaler, *Salzburger Urkundenbuch* t. I, Salzburg 1898.
- J. M. Heer, *Ein karolingisches Missions-Katechismus. Ratio de cathecizandis rudibus...*, Freiburg im Breisgau 1911.
- M. Hyamson, *Mosaicarum et Romanarum Legum Collatio*, with Introduction, Facsimile and Transcription of the Berlin Codex, Translation and Appendices, London 1913.
- Ph. Jaffé, *Regesta pontificum Romanorum ab condita ecclesia ad annum post Christum natum 1198*, t. I., Berolini 1851, Lipsiae 1885.²
- A. Jaksch, *Monumenta historica ducatus Carinthiae*, t. I., Klagenfurt 1896.
- F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, t. I, Ljubljana 1902.
- Ph. Labbei—G. Cossart, *Sacrosancta concilia*, t. VIII, Luteciae Parisiorum 1671.
- P. A. Lavrov, *Kyrylo ta Metodij v dav'no-slovjan'skomu pys'men'stvi*, Kyiv 1928.
- P. A. Lavrov, *Materialy po istorii vozniknovenija drevnejšej slavjanskoj pis'mennosti*, Leningrad 1930.
- I. Leunclavius Amelburnus, *Juris graeco-romani tam canonici quam civilis tomi duo*, Francofurti 1596.

- Magnae Moraviae fontes historici*, t. I., Annales et Chronicae, Praga-Brunae 1966, t. II., Textus biographici, hagiographici, liturgici, Brunae 1967, t. III., Diplomata. Epistolae. Textus historici varii, Brunae 1969.
- J. D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, t. I—XXI, Florentiae et Venetiis 1759—1798, zvl. t. XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII.
- Merilo pravednoje po rukopisi XIV veka*, ed. M. N. Tichomirov, Moskva 1961.
- J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus*, sive Bibliotheca universalis omnium ss. Patrum, Doctorumque ecclesiasticorum..., I. Patrologiae latinae t. 1—222, Paris 1844—1864, zvl. t. 97, 99, 119, 126.
- Th. Mommsen, *Mosaicarum et Romanarum legum collatio*. Collectio librorum iuris antejustiniani III, 1890.
- Monumenta Germaniae historica, inde ab A. Chr. D usque ad A. MD.*
 Scriptorum rerum Germanicarum, t. I—XXXII, Hannoverae—Lipsiae 1826—1934,
 Scriptorum rerum Germanicarum in usum scholarum, t. I—LXI, Hannoverae—Berolini 1839—1935,
 Scriptorum rerum Germanicarum, Nova series, t. I—XIII, Vimariae—Berolini 1922—1959,
 Leges (in folio), t. I—III, Berolini 1965,
 Leges (in quart), Legum sectio II. (Capitularia), Berolini 1960,
 Legum sectio III. (Concilia), Hannoverae—Lipsiae 1906—1924.
 Epistolae: Epistolae Karolini aevi, t. IV—VIII, Berolini 1895—1939.
- Monumenta Poloniae historica*, ed. A. Bielowski, t. I—VI, Kraków—Lwów 1864—1893.
- V. Mošin, *Ljetopis popa Dukljanina*, Zagreb 1952.
- L. A. Muratori, *Rerum Italicarum Scriptores at anno 500 ad 1500...*, t. XII, Mediolani 1728.
- R. Nahtigal, *Euchologium Sinaiticum*, starocerkvenoslovanski glagolski spomenik, Ljubljana 1941—1942. t. I—II.
- Z. Nejedlý, *Dějiny husitského zpěvu III*, Praha 1955.
- J. B. Pitra, *Spicilegium Solesmense*, t. IV, Roma 1858.
- J. B. Pitra, *Juris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta*, t. II, Roma 1868.
- Le Quien, *Oriens Christianus*, t. I, Paris 1740.
- F. Rački, *Documenta historiae Chroaticae periodum antiquam illustrantia*, Zagrabiae 1877.
- Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, t. I., ed. K. J. Erben, Praga 1855.
- Regesta imperii*, t. I, Die Regesten des Kaiserreichs unter den Karolingern 751—918, ed. J. F. Böhmer—E. Mühlbacher, Innsbruck 1889, 1900;² neu bearbeitet von J. Lechner, Innsbruck 1908.
- Responsa Nicolai papae I. ad consulta Bulgarorum*, Romae 1860.
- F. X. Richter, *Augustini Olomucensis Episcoporum Olomucensium series*, Olomucii 1831.
- V. Rismondo, *Toma Archidiacon, Kronika (Thomae Archidiaconi Historia Salonitana)*, Split 1960.
- H. J. Schmitz, *Die Bussbücher und das kanonische Bussverfahren*, t. II, Düsseldorf 1898.
- B. Sinogowitz, *Studien zum Strafrecht der Ekloge*, Athen 1956.
- A. Spulber, *L'Eclogue des Isauriens*, Cernautzi 1929.
- I. I. Sreznevskij, *Obozrenije drevnich russkich spiskov kormčej knigi*, Priloženija, Sankt Peterburg 1897; též in: *Sbornik Otdel. russ. jaz. i slovesnosti* 65, 1899.
- P. Strojev, *Sofijskij vremennik ili Russkaja letopis' s 862 do 1534 g.*, Moskva 1820—1821; též in: *Pol. sob. russ. letopisej VI*, 1853.
- N. S. Suvorov, *Slědy zapadno-katoličeskago cerkovnago prava v pamjatnikach drevnjago russkago prava*, Jaroslavl' 1888.
- F. Šišić, *Letopis popa Dukljanina*, Beograd—Zagreb 1928.
- A. Teodorov—Balan, *Kiril i Metodi I/II*, Sofija 1920, 1934.
- Thomas archidiaconus, Historia Salonitana*, ed. F. Rački, Zagrabiae 1894.
- M. N. Tichomirov—L. V. Milov, *Zakon sudnyj ljudem kratkoj redakcii; Zakon sudnyj ljudem prostrannoj i svodnoj redakcii*, Moskva 1961.
- J. Vajs, *Ioannis VIII. PP. epistolae ad Svatopluk principem et Methodium archiepiscopum*, Romae 1924.
- J. Voellus—Ch. Justellus, *Bibliotheca iuris canonici veteris*, t. II, Paris 1661.
- F. W. H. Wasserschleben, *Die Bussordnungen der abendländlichen Kirche*, Halle 1851.
- J. Zahn, *Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark*, t. I., Graz 1875.
- C. E. Zachariae a Lingenthal, *Collectio librorum juris graeco-romani ineditorum: Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basilii, Leonis et Alexandri*, Lipsiae 1852.
- Zbraslavská kronika*, Praha 1952.

COMMENTARII ET DISPUTATIONES — SEZNAM HLAVNÍ LITERATURY

- Abel—Simson, *Jahrbücher d. fränk. Reiches unter Karl d. Grossen I*, 1888.
- Almazov A. I., *Tajnaja ispověď v pravoslavnoj vostočnoj cerkvi I*, Odessa 1894.
- Andreev M., *Kām vāprosa za proizchoda i sáštnostta na Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Godišnik na Sofij. univ., Jurid. fak. 49, 1957.
- Andreev M., *Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, starobälgarski praven pametnik, Pravna misäl 2, 1958, kn. I; rus. *Javljajetsja li „Zakonъ sudnyj ljudьmъ“ drevnebolgarskim pamjatnikom?*, Slavjan. archiv, Moskva 1959.
- Andreev M., *Sur l'origine du „Zakon Sudnyi Ljudem“ (loi pour juger les gens)*, Revue des études sud-est européennes 1, 1963.
- Andreev M., *Kāde e bil sāzdaden Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Slavjan. filolog. 5, 1963.
- Andreev M., *V Makedonija li e bil sāzdaden Zakonъ sudnyj ljudьmъ i slavjanski jat pārvoučitel Metodij li e negov avtor?*, in: *Chiljada i sto godini slavjanska pismenost 863—1963*, Sofija 1963.
- Andreev M., *Novi proučvanija i novi teorii otnosno proizchoda na Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Antoljak St., *Miscellanea mediaevalia Jugoslavica*, Godišen zbornik 20, 1968.
- Arquilliére H. X., *L'Augustinisme politique*, Paris 1934.
- Avenarius A., *K otázke polohy a vzniku Sāmovej ríše*, Hist. štúdie XIII, 1968.
- Barišić F. F., *Le Siège de Constantinople par les Avars et les Slaves au 626*, Byzantion 24, 1954.
- Bartoňková D., *Uherské písemné prameny o Velké Moravě*, Sbor. prací fil. fak. Univ. J. E. Purkyně E 10, roč. 14, 1965.
- Bartoš F., *Dialektický slovník moravský*, Praha 1905.
- Bartoš F., *Dialektologie moravská I—II*, Brno 1886—1895.
- Beneš P., *Quelques traces de relations entre la Grande Moravie et la Romanie danubienne*, Sbor. prací fil. fak. Univ. J. E. Purkyně E 10, 14, 1965.
- Beneševič V. N., *Kanoničeskij sbornik XIV titulov so vtoroj četverti VII veka do 883 g.*, Sankt-Peterburg 1905.
- Berčić I., *Dvie službe rimskoga obreda za svetkovinu sv. Ćirila i Metoda*, Zagreb 1870.
- Bidlo J., *Cesta Metodějova do Cařihradu*, Čas. Matice moravské 40, 1916.
- Bilková L.—Fiala Z.—Karbulova M., *Altmährische Terminologie in, den zeitgenössischen Quellen und ihre Bedeutung*, Byzantinoslavica 29, 1968.
- Bischoff B., *Über Einritzungen in Handschriften des frühen Mittelalters*, Zentralbl. f. Bibliothekswesen 54, 1937.
- Bischoff B., *Die süddeutschen Schreibschulen und Bibliotheken der Karolingerzeit, I. Die bayer. Diözesen*, München 1940.
- Blagoev N. P., *Responsa papae Nicolai I. ad consulta Bulgarorum*, Sbor. na Bālg. akad. VI, Sofija 1916.
- Blagoev N. P., *Zakon sudnyj. Kritičeski beležki*, Spis. na Bālg. Ak. na Naukite X, Sofija 1910.
- Bobčev S. S., *Istorija na starobālg. pravo*, Sofija 1910.
- Bogišić V., *Pisani zakoni na slovenskom jugu*, Zagreb 1872.
- Boháček M., *Nejstarší právníké rukopisy v Olomoucké kapitulární knihovně*, Sbor. Kraj. vlastivěd. musea IV, 1956—1958.
- Bonnaud—Delamare R., *L'idée de paix à l'époque carolingienne*, Paris 1939.
- Brandl V., *Glossarium illustrans bohémico-moravicae historiae fontes*, Brno 1876.
- Breitenbach A., *Ueber die Quellen und die Glaubwürdigkeit des „Granum catalogi praesulum Moraviae“*, Zeitschr. d. deutsch. Ver. f. d. Gesch. Mährens und Schlesiens 6, 1902.
- Bretholz B., *Geschichte Mährens I/1*, Brno 1893; čes. *Dějiny Moravy I/1*, Brno 1896.
- Brückner A., *Die Wahrheit über die Slavenapostel*, Tübingen 1913.
- Buczek K., *O dokumente biskupstwa praskiego z r. 1086*, Roczn. Hist. 15, 1939.
- Bulín H., *Slezsko a Říše velkomoravská*, Slezský sborník 58, 1960.

- Bulín H., *Podunajští Abodriti*, Slovan. hist. studie III, 1960.
- Büdingen M., *Österreichische Geschichte*, Leipzig 1858.
- Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis* IV.
- Cibulka J., *Velkomoravský kostel v Modré a začátky křesťanství na Moravě*, Praha 1958.
- Coletus J., *Illyrici sacri*, t. VII, Venetiis 1819.
- Conrat M., *Römisches Recht bei Papst Nicolaus I.*, Neues Archiv d. Ges. f. ältere deutsche Geschichtskunde 36, 1911.
- Csóka L., *Ki volt Anonymus?*, Magyar Nyelv 58, 1962.
- Čáda F., *Ondřej z Dubé. Práva zemská česká*, Hist. archiv 48, 1930.
- Čejka, *Třetí sbírka lékařské terminologie*, Příl. Čas. Čes. mus. 27, 1853.
- Červinka I. L., *Slované na Moravě a Říše velkomoravská*, Brno 1928.
- Danailov G. T., *Edin pametnik na staroto bǎlgarsko pravo*, Sbor. za narod. umotvor., nauka i knižnina 18, 1908, t. III.
- Dekan J., *Príspevok k otázke politických hraníc Veľkej Moravy*, Historica Slovaca V, 1947.
- Dekan J., *Začiatky slovenských dejín a Ríša velkomoravská*, Bratislava 1951.
- Devos P.—Meyvaert P., *La légende Morave des SS. Cyrille et Méthode et ses sources*, Annal. Boll. 74, 1956.
- Dietrich K., *Byzantinische Charakterköpfe*, Leipzig 1909.
- Dittrich Z. R., *Christianity in Great Moravia*, Groningen 1962.
- Doskočil K., *Vývoj cisiojanu u nás*, Sbor. hist. VI, 1959.
- Dölger F., *Ist der Nomos Georgikos ein Gesetz Justinians II.?*, in: Festschrift L. Wagner II., München 1945.
- Dudík B., *Dějiny Moravy I—II*, Praha 1875; něm. *Mährens allgemeine Geschichte* I, Brno 1860.
- Dujčev I., *Vztahy mezi Čechy, Slováky a Bulhary ve středověku*, in: Českoslov.-bulharské vztahy v zrcadle staletí, Praha 1963.
- Dujčev I., *Slavjano-bolgarskie drevnosti IX-go veka*, Byzantinoslavica 11, 1950.
- Dujčev I., *Die Responsa Nicolai papae I ad consulta Bulgarorum als Quelle für die bulgarische Kirchengeschichte*, Wien 1949.
- Dümmler E., *Pilgrim von Passau und das Erzbisthum Lorch*, Leipzig 1854.
- Dümmler E., *Geschichte des Ostfränkischen Reichs I—II*, Berlin 1862—1865.
- Dvornik F., *The Photian Schism, History and Legend*, Cambridge 1948; franc. *Le schisme de Photius. Histoire et Légende*, Paris 1950.
- Dvornik F., *Les Slaves, Byzance et Rome au IXe siècle*, Paris 1926.
- Dvornik F., *Les Légendes de Constantin et de Méthode vues de Byzance*, Praha 1933.
- Dvornik F., *The Making of Central and Eastern Europe*, London 1949.
- Dvornik F., *The Slavs, Their early History and Civilization*, Boston 1956.
- Dvornik F., *Moravská říše a její apoštolové; Svätí Cyril a Metoděj v Římě*, in: Se znamením kříže Řím 1967.
- Dvornik F., *Die Bedeutung der Brüder Cyrill und Method für die Slaven- und Kirchengeschichte*, Ann. Inst. Slav. I/1, 1964.
- Dvornik F., *Byzantium, Rome, Franks, and the Christianization of the Southern Slavs*, in: Cyrillo-Methodiana. Köln—Graz 1964.
- Dvornik F., *Byzantské misie u Slovanů*, Praha 1970; angl. *Byzantine Missions among the Slavs*, Washington 1970.
- Eisner J., *Děvtnská Nová Ves*, Bratislava 1952.
- Fasoli G., *Le invasioni ungheresi in Europa nel secolo X.*, Firenze 1945.
- Faulhaber R., *Die Reichseinheitsgedanke in der Literatur der Karolingerzeit bis zum Vertrag von Verdun*, Eberings hist. Studien 204, 1931.
- Fehér G., *Beiträge zum Problem des ungarisch-slavisches Zusammenlebens*, Acta Archeologica VIII, 1957.
- Fehér G., *Die Landnehmenden Ungarn und ihr Verhältnis zu den Slaven des mittleren Donaubeckens*, Studia Slavica III, 1957.
- Fiala Z., *Poznámky ke statim Václava Vaněčka...*, Čs. čas. hist. t. 13, 1965.
- Fiala Z., *Hlavní problémy politických a kulturních dějin českých v 9. a 10. století podle dnešních znalostí*, Čs. čas. hist., 14, 1966.
- Fiala Z., *Vztah českého státu k Německé říši do počátku 13. stol.*, Sbor. hist. VI, 1959.
- Fichtenau H., *Zu den Urkundenfälschungen Pilgrims von Passau*, Mitt. d. oberösterr. Landesarchivs 8, 1964.
- Flajšhans V., *Klaret a jeho družina I.*, Praha 1926.
- Florinskij T. D., *Drevnejšij pamjatnik bolgarskogo prava*, Sbor. statej po istorii prava, posvj. M. F. Vladimírskomu-Budanovu, Kyjev 1904.

- Freshfield E. H., *A revised Manual of Roman Law founded upon the Ecloga of Leo III and Constantine V of Isauria. Ecloga privata aucta*, Cambridge 1927.
- Funk F. X., *Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen I*, Paderborn 1897.
- Ganev V., *Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Sofija 1959.
- Ganshof F. L., *Observations sur l'Ordination imperii de 817*, Festschrift f. G. Kisch, Stuttgart 1955.
- Ganshof F. L., *Over het idee van het Keizerschap bij Lodewijk de Vrome tijdens het eerste deel van zijn regering*, Mededelingen van de kon. Vlaamse Ac., Kl. d. Let. 15/9, Bruxelles 1955.
- Gentile A., *Aquileia e il patriarca Paolino*, in: Studi aquileiensi off. a G. Brusin, Aquileia 1953.
- Gebauer J., *Kniha Rožmberská*, Listy fil. 7, 1880.
- Giannoni C., *Paulinus II. von Aquileja*, Wien 1896.
- Giduljanov P. V., *Mitropolity v pervyje tri veka christianstva*, 1905.
- Gilferding A. F., *Voprosy predloženyje bolgarami rimskomu papě Nikolaju I.*, Sobran. soč. I, Sankt Peterburg 1868.
- Ginnis D., *Das Promulgationsjahr der isaurischen Ekloge*, Byzant. Zeitschrift 24, 1923.
- Golubinskij Je., *Kratkij očerk istorii pravoslavnych cerkvej, bolgarskoj, serbskoj i rumynskoj ili moldo-valašskoj*, Moskva 1871.
- Golubinskij Je., *Istorija russkoj cerkvi I/1*, Moskva 1901.
- Grafenauer B., *Beziehungen der Slawen zu den Awaren und ihre wirtschaftlich-soziale Grundlagen bis zur Belagerung von Konstantinopel (626)*, X. Congr. inter. di sc. stor., Roma 1955.
- Grafenauer B., *Prilog kritici izvestije Konstantina Porfirogeneta o doseljevanju Hrvata*, Histor. zbor. 5, 1952.
- Grafenauer B., *Vprašanje konce Koceljeve vlade u Spodnji Panoniji*, Zgodov. čas 6—7, 1952 až 1953.
- Grafenauer B., *Zgodovina slovenskega naroda I—II*, Ljubljana 1964,² 1965:²
- Grafenauer B., *Grossmähren, Unterpannonien und Karantaniien*, in: Das Grossmährische Reich, Praha 1966.
- Grafenauer B., *Slovansko-nemška borba za srednje Podonavje v 9. stoletju*, in: Razpr. SAZU V, Ljubljana 1966.
- Grafenauer B., *Nekaj vprašanj iz dobe naselitve južnih Slovanov*, Zgodov. čas. 4, 1950.
- Graus F., *Das Großmährische Reich in der böhmischen mittelalterlichen Tradition*, Ann. Inst Slav. I/2, 1966.
- Graus F., *Říše velkomoravská, její postavení v současné Evropě a vnitřní struktura*, Konf. o Velkei Morave a byzant. misii Brno—Nitra 1963; franc. *L'Empire de Grande Moravie, sa situation dans l'Europe de l'époque et sa structure intérieure*, Praha 1963.
- Grivec F., *Doctrina byzantina de primatu et unitate ecclesiae*, Ljubljana 1921, čes. Kroměříž 1922.
- Grivec F., *Pohvala sv. Cirilu i Metodiju*, Razpr. Akad. znan. in umet., Ljubljana 1950; čes. *Pochvala sv. Cyrila a Metoděje*, Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje 33, 1946.
- Grivec F., *Prepir o Metodovih ječah*, Zgodov. čas. VI—VII, 1952—1953.
- Grivec F., *Quaestiones Cyrillo-Methodianae*, Orient. Christ. Per. 18, 1952.
- Grivec F., *Elenchus conciliorum*, Acta Acad. Velehrad. 14, 1941.
- Grivec F., *Clozov—Kopitarev Glagolit v slovenski književnosti in zgodovini*, Razprave I, 5, Ljubljana 1947.
- Grivec F., *O teških mestih v Clozovem Glagoljašu*, Slovo 2, 1953.
- Grivec F., *Sermo panegyricus in memoriam ss. Cyrilli et Methodii*, Acta Acad. Velehradensis 18, 1947.
- Grivec F., *Zarja stare slovenske književnosti. Frisinški spomeniki v zarji sv. Cirila in Metoda*, Ljubljana 1942.
- Grivec F., *O idejah in izrazih Žitij Konstantina in Metodija*, Razprave Akad. um. in znan., Ljubljana 1944.
- Grot K. Ja., *Moravija i Mad'jari s poloviny IX do načala X věka*, Sankt-Peterburg 1881.
- Gubidelnikov G. G., *Zakonъ sudnyj ljudьmъ*, Juridičeski pregled 16, 1908.
- Gumpłowicz L., *Początki biskupstwa krakowskiego*, Przegl. hist. 1907.
- Györffy Gy., *Formation d'états au IX^e siècle suivant les „Gesta Hungarorum“ du Notaire Anonyme*, in: Nouvelles études historiques I, Budapest 1965.
- Györffy Gy., *Krónikáink és a magyar őstörténet*, Budapest 1948.
- Györffy Gy., *Die Erinnerung an das Grossmährische Reich in der mittelalterlichen Überlieferung Ungarns*, Budapest 1963.
- Györffy Gy., *Das Güterverzeichnis des griechischen Klosters zu Szavászentdemeter (Sremska Mitrovica) aus dem 12. Jahrh.*, Studia Slavica 5, 1959.
- Györy J., *Gesta regum — Gesta nobilium*, Budapest 1948.

- Halaga R. O., *Solné hrady v Potisí a ranofeudálne pohraničie*, Nové obzory 4, 1962.
- Halban—Blumenstok A., *Beiträge zur Kenntnis der gegenseitigen Beziehungen des orientalischen und katholischen Kirchenrechts*, Zeitschr. f. Kirchenrecht III/2, 1893.
- Haller J., *Quellen zur Entstehung d. Kirchenstaates*, 1907.
- Halphen L., *Charlemagne et l'empire carolingien*, Paris 1949.²
- Hauck G., *Kirchengeschichte Deutschlands I—III*, Leipzig 1904—1906.⁴
- Hauptmann Lj., *Prihod Hrvatov*, in: Buličev zbornik, 1924; *Dolazak Hrvata*, Zbor. kralja Tomislava, Zagreb 1925.
- Hauptmann Lj., *Das Regensburger Privileg von 1086 für das Bistum Prag*, Mitt. d. Inst. f. österr. Geschichtsforschung 72, 1954.
- Hauptmann Lj., *Les rapports des Byzantins avec les Slaves et les Avars pendant la seconde moitié du VI^e siècle*, Byzantion 4, 1927—1928.
- Hauptmann Lj., *Politische Umwälzungen unter den Slowenen vom Ende des sechsten Jahrhunderts bis zur Mitte des neunten*, Mitt. d. Inst. f. österr. Geschichtsforschung 36, 1915.
- Hauptmann Lj., *Uloga Velikomoravske države u slavensko-njemačkoj borbi za Podunavlje*, Rad JAZU, Zagreb 1932.
- Havlik L., *Staří Slované v rakouském Podunaji v době od 6. do 12. stol.*, Rozpravy ČSAV 73/9, Praha 1963.
- Havlik L., *Slované ve Východní marce v 6.—11. stol.*, Slavia Antiqua 11, 1964.
- Havlik L., *Iohannes presbyter de Venetiis*, Čas. Matic moravské 87, 1968.
- Havlik L., *O politických osudech a zahraničních vztazích státu a říše Moravanů*, in: O počiatkoch slovenských dejín, Bratislava 1965.
- Havlik L., *Zur politischen Stellung Großmährens im europäischen Raum*, Österr. in Gesch. u. Lit. 11, 1967.
- Havlik L., *Pannonie ve světle franských pramenů 9. století*, Slavia Antiqua 17, 1970.
- Havlik L., *Der päpstliche Schutz und die slavischen Völker*, Ann. Inst. Slav. II/2, 1969.
- Havlik L., *Velká Morava a středoevropská Slované*, Praha 1964.
- Havlik L., *Tři kapitoly z nejstarších česko-polských vztahů*, Slovan. hist. studie IV, 1961.
- Havlik L., *Christianizace slovenských národů a římské papežství*, Slovan. přehled 55, 1969.
- Havlik L., *Predstavljenija o rodstvennosti slavjanskich narodov*, Sovetskoe slavjanovedenie 1969/3.
- Havlik L., *Moravské a české tradice v uherských kronikách*, Slovan. přehled 55, 1969.
- Havlik L., *Velká Morava a franská říše*, Hist. štúdie VIII, 1963.
- Havlik L., *Význam a postavení Velké Moravy v Evropě 9. století*, in: Sbor. konf., Uh. Hradiště 1971.
- Havlik L., *K otázce nomenklatury pramenů o Velké Moravě*, Čas. Mat. mor. 90, 1971.
- Havlik L., *Počátky státního života balkánských Slovanů*, Slovan. přehled 56, 1970.
- Havlik L., *Roman Universalism and 9th-Century Moravia* (v tisku).
- Hefele C. J., *Konziliengeschichte III—VI*, Freiburg 1877—1890; Hefele C. J.—Leclercq H., *Histoire des Conciles*, Paris 1907—1921.
- Hecht F., *Homiliář opatovický*, Praha 1863.
- Hejl F., *Vizantijské posolstvo v Velikouj Moraviju — na politickém fone toľdašnej Jevropy*, in: Magna Moravia, Praha 1965.
- Hellmann M., *Grundfragen slavischer Verfassungsgeschichte des frühen Mittelalters*, Jahrb. f. Gesch. Osteuropas 2, 1954—1955.
- d'Herbigny M., *Theologica de ecclesia II*, Paris 1921.
- Hergenröther J., *Photius, Patriarch von Konstantinopel I—III*, Ratisbonae 1867—1869.
- Heuwieser M., *Geschichte des Bistums Passau I*, Passau 1939.
- Hodinka A., *Az orosz évkönyvek magyar vonatkozásai*, Budapest 1916.
- Hohenlohe C., *Ursprung und Zweck der Collatio legum Mosaricarum et Romanarum*, Wien 1935.
- Holtzmann R., *Urkunde Heinrichs d. IV. f. Prag v. J. 1086*, Arch. f. Urkundenforsch. 6, 1918.
- Honigmann E., *Studies in Slavic Church History, B. Archéveque ignatien de Moravie, rival de St. Méthode*, Byzantion XVII, Amer. Ser. III, 1944—1945.
- Hrubý V., *Původní hranice biskupství pražského a hranice říše české v 10. stol.*, Čas. Matic moravské 50, 1926.
- Hrubý V., *Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od konce X. stol. do konce XIII. stol. a jeho poměr ke státu*, Čes. čas. hist. 22, 1916.
- de Hube R., *O znaczeniu prawa rzymskiego i rzymsko-byzantyńskiego u narodów słowiańskich*, Warszawa 1868.
- Hýbl F., *Dějiny národa bulharského*, Praha 1930.
- Chaloupecký V., *Česká hranice východní koncem XI. stol.*, Čes. čas. hist. 32, 1926.

- Chaloupecký V., *Prameny X. století Legendy Kristiánovy*, Svatovácl. sborník II/2, Praha 1939.
- Chaloupecký V., *Slovanská bohoslužba v Čechách*, Věstník ČAVU LIX, 1950.
- Chaloupecký V., *Znak Slovenska*, Friedrichův sborník, Praha 1931.
- Chaloupecký V., *Dvě studie z dějin Podkarpatska, I. Súl z Bulharska (892), II. Kdy bylo horní Potisí připojeno k Uhrám*, Sbor. Fil. fak. Univ. Komenského III.
- Isačenko V. A., *Začiatky vzdelanosti vo Veľkomoravskej ríši*, Martin 1948.
- Isačenko A. V., *Jazyk a pôvod Frizinských pamiatok*, Bratislava 1943.
- Istorija na Bălgarija I*, Sofija 1961.
- Istrin V. M., *Moravskaja istorija slavjan i istorija poljano-rusi kak predpolagajemyje istočniki načal'noj russkoj letopisi*, Byzantinoslavica 3, 4, 1931, 1932.
- Ivanov J., *Episkopite Bregalniška i Velbužska*, Sof. univ. I, 1905.
- Ivanov J., *Eparchite na Ochridskata archiepiskopija*, Sb. na Bălg. AN I, Sofija 1911.
- Jagić V., *Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache*, Berlin 1913.
- Jagić V., *Sitna kanonička gradja*, Starina VI, 1874.
- Janovski B. R., *Ošte po vâprosa za proizščoda i saštnotta na „Zakonъ sudnyj ljudьmъ“*, Godiš. na Sofij. univ., Jurid. fak. 52, 1961.
- Jireček K. J., *Dějiny národa bulharského*, Praha 1876.
- Jireček K.—(Radonić J.), *Istorija Srba I*, Beograd 1952.²
- Kacarev G. I., *Kletvata u ezikeškitе bălgari*, Spis. na Bălh. akad., kn. III/2, Sofija 1912.
- Kadlec K., *Introduction à l'étude comparative de l'histoire du droit public des peuples slaves*, Paris 1933.
- Kadlec K., *Přisežní pomocníci v právu slovanském*, Sbor. věd právních a státních 15, 1915.
- Kalužniacki Ae., *Actus epistolaeque Apostolorum palaeoslovenice*, 1896.
- Klebel E., *Die Ostgrenze des karolingischen Reiches*, Jhrb. f. Landesk. von Niederösterreich, N. F. XXI, 1928, dále in: *Die Entstehung des Deutschen Reiches*, Darmstadt 1955.
- Klebel E., *Zur Rechts- und Verfassungsgeschichte des alten Niederösterreichs*, Jahrb. f. Landesk. von NÖ 28, 1939—1943.
- Koeniger A. M., *Die Sendgerichte in Deutschland I*, 1907.
- Kollautz A., *Die Awaren*, Saeculum V, 1954.
- Koller H., *Der „mons Comagenus“*, Mitt. d. Inst. f. österr. Geschichtsf. 71, 1963.
- Kop F., *Vývoj metropolitní pravomoci v církvi západní I*, Praha 1941.
- Kos M., *O bolgarskem knezu Alcioku in slovenskem knezu Valuku*, Šišičev zbornik, Zagreb 1929.
- Kos M., *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, Ljubljana 1936.
- Kostrenčić M., *Hrvatska pravna povijest*, Zagreb 1925.
- Kovács E., *Magyar-cseh történelmi kapcsolatok*, Budapest 1952.
- Kovács E.—(Novotný J.), *Maďari a my*, Praha 1959.
- Kral J., *Serbskoněmski slovník hornjoložiskeje řeče*, Budyšin 1931.
- Králík O., *Od Radima ke Kosmovi*, Acta Univ. Palac. Olom. 48, Praha 1968.
- Králík O., *K historii svátku Cyrila a Metoděje na Moravě ve 14. stol.*, Přísp. ke starším dějinám liter. na Moravě III, Blansko 1967—8.
- Křížková H., *Ještě stsl. sřtvorilъ bōdō*, Slavia 26, 1956.
- Kučera M., *Vývoj solného monopolu na Slovensku v staršom stredoveku*, Sbor. fil. fak. Univ. Komen. XV, 1964.
- Kul'bakin S. M., *Drevne-cerkovno-slavjanskij jazyk*, Charkov 1917.
- Kurz J., *K otázce členu v jazycích slovanských se zvláštním zřetelem k staroslověnině*, Byzantinoslavica 7, 1935.
- Labuda G., *Utrata Moraw przez państwo polskie w XI. w.*, Stud. z dziej. pol. i czechosl. I, 1960.
- Labuda G., *Studia nad początkami państwa polskiego*, Poznań 1946.
- Labuda G., *Wogastis-Burg*, Slavia Antiqua 2, 1949—1950.
- Labuda G., *Pierwsze państwo słowiańskie — Państwo Samona*, Poznań 1949.
- Lampel J., *Untersuchungen und Beiträge zum historischen Atlas von Niederösterreich*, Jahrb. f. Landesk. von NÖ I, 1902.
- Lanczorońska K., *Studies on the Roman-Slavonic Rite in Poland*, Roma 1961.
- Lazius W., *Des Königsreichs Ungarn chorographische Beschreibung*, Wien 1556.
- Lehr W., *Pilgrim von Passau und die Lorcher Fälschungen*, Berlin 1909.
- Lepař F., *Nehomérovský slovník řecko-český*, Mladá Boleslav 1892.
- Lettenbauer W., *Eine lateinische Kanonensammlung in Mähren im 9. Jahrh.*, Orient. Christ. Per. 18, 1952.
- Linde S. B., *Slovník jazyka polskiego II*, 1855, VI, 1860.
- Lipšic Je. E., *Ekloga, vizantijskij zakonodatel'nyj svod VIII veka*, Moskva 1965.

- Loserth J., *Der Umfang des Böhmisches Reiches unter Boleslav II.*, Mitt. d. Inst. f. österr. Geschichtsf. II, 1881.
- Łowmiański H., *Początki Polski I.—II.*, Warszawa 1963, III, 1967, IV, 1970.
- Lüttich R., *Ungarnzüge in Europa im 10. Jh.*, Hist. Studien 84, 1910.
- Maassen F., *Geschichte der Quellen und der Literatur des canonischen Rechts im Abendlande bis zum Ausgang des Mittelalters*, Graz 1870.
- Macartney C. A., *Pascua Romanorum*, Századok 74, 1940.
- Macúrek J., *La mission byzantine en Moravie au cours des années 863—885 et la portée de son héritage dans l'histoire de nos pays et de l'Europe*, in: Magna Moravia, Praha 1965.
- Machek V., *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha 1957.
- Mareš F. V., *Drevneslavjanskij literaturnyj jazyk v Velikomoravskom gosudarstve*, Voprosy jazykoznanija 2, 1961.
- Melich J., *A hongogalászkori Magyarország*, Budapest 1925—1929.
- Michajlov A. V., *Opyt izučenija knigi Bytija proroka Moiseja v drevneslavjanskom perevode, č. I*, Parimejnij tekst, Warszawa 1912.
- Mikkola J. J., *Samo und sein Reich*, Archiv f. slaw. Phil. 42, 1929.
- Milaš N., *Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche*, 1905.²
- Milaš N., *Pravila (Kanones) pravoslavne crkve s tumačenjima I*.
- Mirbt, *Quellen zur Geschichte des Papsttums*, 1924.
- Mitscha-Märheim H., *Oberleis, Niederleis von der Urzeit zum Mittelalter*, Jahrb. f. Landesk. von NÖ 32, 1955/1956.
- Molnár E., *A magyar társadalom története oskortól az Árpádkorig*, Budapest 1949.
- Moravcsik Gy., *Zur Geschichte der Onoguren*, Ungarische Jahrbücher 10, 1930.
- Moreau F. J., *Les liturgies eucharistique*, Bruxelles—Paris 1924.
- Mortreuil J., *Histoire du droit byzantin ou du droit romain dans l'Empire d'Orient I—III*, Paris 1843—1846.
- Mroček—Drozdovskij P. N., *Issledovanije o Russkoj pravde*, Uč. zap. Imp. Mosk. univ., otd. jurid., vyp. IV, 1885.
- Nahtigal R., *Starocerkvenoslovanske študije*, Ljubljana 1936.
- Niederle L., *Život starých Slovanů I/1*, Praha 1911.
- Niederle L., *Avaři a Slované*, Obzor praehist. 9, 1930—1935.
- Nikol'skij N. K., *Povesť vremennyh let kak istočnik dlja istorii načal'nogo perioda russkoj pis'mennosti i kul'tury*, K voprosu o drevnejšem russkom letopisanii, vyp. pervyj I—IX, Sbor. po russ. jaz. i slov. II/1, 1930.
- Nikol'skij N. K., *K voprosu o sledach moravo-češkago vlijanija na literaturnyh pamjatnikach domongol'skoj epochy*, Vestnik AN SSSR No. 8—9, 6—18.
- Novák J. V., *Petra Comestora Historia scholastica*, Praha 1910.
- Novotný V., *České dějiny I/1*, Praha 1912.
- Obnorskij P. F., *O jazyke Jefremovskoj kormčej XII veka*, Issledov. po russkom jazyku 3, I, Sankt Peterburg 1912.
- Odžakov V. P., *Običajno nasledstveno pravo*, Russe 1885.
- Oettinger K., *Das Werden Wiens*, Wien 1951.
- Ohijenko I., *Kostjantyn i Mefodij, ich žyttja ta dijat'nist II*, Varšava 1928.
- Orošakov H., *Ein Denkmal des bulgarischen Rechts (Zakon Sudnyj ljudem)*, Zeitschr. f. vergleich. Rechtswissenschaft 33, 1912.
- Ostrogorsky G., *Geschichte des byzantinischen Staates*, München 1940, 1952, 1963, 1965.⁴
- Pančenko V., *Krest'janskaja sobstvennost' v Vizantii*, Sofija 1903.
- Parczewski A., *Prohor a Proculf w Katalogach biskupów krakowskich*, Przegląd Histor. 1907.
- Paschini P., *San Paolino e la chiesa Aquileise alla fine del secolo VIII*, Udine 1906.
- Pastrnek F., *Dějiny slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoda*, Praha 1902.
- Patera A.—Podlaha A., *Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské I*, Praha.
- Pavlov A., *Mnimyje sledy katoličeskago vlijanija v drevnejšich pamjatnikach jugoslavjanskago i russkago cerkovnogo prava*, Moskva 1892.²
- Pavlov A. S., *Pervonačal'nyj slavjanorusskij nomokanon*, Kazan' 1869.
- Pavlov A. S., *Anonimnaja grečeskaja sta'ja o preimuščestvach Konstantinopol'skogo patriaršego prestola i drevneslavjanskij perevod jeje s dvumja važnymi dopolnenijami*, Vizant. vrem. IV, 1897.
- Pavlov A. S., *Sokraščennyj kurs cerkovnogo prava*, 1895—1896.
- Pavlov A. S., *Pervonačal'nyj slavjanorusskij nomokanon*, Kazań 1869.
- Pauliny E., *Slovesnost a kul'turnyj jazyk Velkej Moravy*, Bratislava 1964.
- Perels E., *Papst Nicolaus I. und Anastasius Bibliothecarius*, Berlin 1920.

- Petrov P., *Pokřesťování na bálgarite*, Istor. pregl. 21, 1965.
- Pirenne H., *Středověká města*, Praha 1928.
- Pirchegger H., *Karantanien und Unterpannonien zur Karolingerzeit*, Mitt. d. Inst. f. österr. Geschichtsf. 33, 1912.
- Pitra J. B., *Juris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta* II, 1864.
- Plöchl W. M., *Geschichte des Kirchenrechts* I., Wien—München 1960.²
- Pogorielov V., *Opyt izučeniya teksta Savvinoj knigi*, Sbor. Fil. fak. Univ. Komen. 5, 1927.
- Poschmann B., *Die abendländische Kirchenbusse*, Bresslau 1930.
- Potkański K., *Kraków przed Piastami*, Rozp. Pol. Ak. um. 1898.
- Poulik J., *Starší Moravané budují svůj stát*, Gottwaldov 1960.
- Prager J., *Příspěvek k počátkům Podivína*, Vlast. věst. morav. 17, 1965.
- Preidel H., *Die Anfänge der slawischen Besiedlung Böhmens und Mährens* I, Gräfelding 1954.
- Procházka V., *Posluchč et vidokč dans le droit slave*, Byzantinoslavica 20, 1959.
- Procházka V., *Deset poznámek ke Ganevovu výkladu krátké redakce Zakona sudneho ljudem*, Právněhistor. studie 9, 1963.
- Procházka V., *Tři nové marné pokusy o prokázání bulharského a makedonského původu Zakona sudneho ljudem*, Slavia 33, 1964.
- Procházka V., *Zum Referat Prof. Horáleks und über Zakonč sudnyjč ljudemč*, in: Das Grossmährische Reich, Praha 1966.
- Procházka V., *Le Zakonč sudnyjč ljudemč et la Grande Moravie*, Byzantinoslavica 28, 1967; 29, 1968.
- Procházka V., *K historicko-právnímu významu csl. prítčknoti a jeho parafrázi z ruských pramenů*, Slavia 26, 1957.
- Ratkoš P., *Velkomoravská říša*, in: Dějiny Slovenska I, Bratislava 1961.
- Ratkoš P., *Die grossmährischen Slawen und die Altmagyaren*, in: Das Grossmährische Reich, Praha 1966.
- Ratkoš P., *Pramene k dejinám Velkej Moravy*, Bratislava 1968.²
- Ratkoš P., *Kristianizácia Velkej Moravy pred misiou Cyrila a Metoda*, Hist. čas. 19, 1971.
- Richter H., *Slovanské kapitoly z české historie*, Olomouc 1922.
- Richter V., *Die Anfänge der grossmährischen Architektur*, in: Magna Moravia, Praha 1965.
- Richter V., *Podivín, Zekirkostel a Slivnice*, Sbor. prací Fil. fak. brněn. univ. F 2, VII, 1958.
- Riezler S., *Geschichte Bayerns* I, Gotha 1907.
- Rippl E., *Der alttschechische Kapitelsalter*, Praha 1928.
- Rodopski, *Nešto vărchu starodavnoto bálgarsko zakonodatelstvo*, Period. spisanie na Bálg. kniž. družestvo XVII, Sredec 1885.
- Rozenkampf G. A., *Obozrenie kormčej knigi v istoričeskom vide*, Moskva 1839.
- Ryneš V., *Cyriľometodějské svatyně na Moravě*, Duchov. pastýř 1963.
- Sakázov I., *Edna novela na Aleksija Komnin za robi-bálgari*, Sbornik v čest na V. N. Zlatarski, Sofija 1925.
- Saturník Th., *Které zákony světské poslal papež Mikuláš I. Bulharům r. 866?*, Slovan. studie věn. J. Vajsovi, Praha 1940.
- Saturník Th., *Život starých Slovanů* II/2, Praha 1934.
- Saturník Th., *Příspěvky k šíření byzantského práva u Slovanů*, Praha 1922.
- Sbírka letopisů českých v překladech* II, Praha 1905.
- Seliščev A. M., *Staroslavjanskij jazyk* I, Moskva 1951.
- Schaffran E., *Hunnen und Awaren in Donauraum*, in: F. Altheim, *Gesch. d. Hunnen* V, 1962.
- Scheidung—Wulkopf J., *Lehnsrechtliche Beziehungen der fränkisch-deutschen Könige zu anderen Staaten vom 9. bis zum Ende des 12. Jahrh.*, Marburg 1948.
- Schiffmann K., *Die Zollurkunde von Raffelstetten*, Mit. d. Inst. f. österr. Geschichtsf. 37, 1917.
- Schmid H. F., *La legislazione bizantina e la pratica giudiziaria occidentale nel più antico codice slavo*, Atti del Congr. internaz. di diritto romano e di storia del diritto Verona 1948, I, Milano 1953.
- Schmid H. F., *Kaiser Konstantins Gesetz*, Ber. d. Ak. Wien., phil.-hist. Kl. 4, 1963.
- Schmid H. F., *Die Nomokanonübersetzung des Methodius*, Berlin 1922.
- Schmid H. F., *Neue Beiträge zur Frage nach der ältesten kirchenslavischen Nomokanonübersetzung*, Zeitschr. f. slav. Phil. I, 1924.
- Schmitz H. J., *Spuren eines römischen Bussbuches im orientalischen Kirchenrecht*, Archiv f. kathol. Kirchenrecht 70, 1893.
- Schwartz E., *Bußstufen und Katechumenatsklassen*, Straßburg 1911.
- Sobolevskij A. I., *Materialy i issledovanija v oblasti slavjanskoj filologii i archeologii*, Sbor. otd. russ. jaz. i slov. 88, 1910.

- Sobolevskij A. I., *Cerkovno-slavjanskije teksty moravskogo proischoždenija*, Russkij filolog. vestnik 43, 1900.
- Sokolov M., *Iz drevnej istorii Bolgar*, Sankt Peterburg 1879.
- Solov'jev A., *Svetosavski nomokanon i njegovi novi prepisi*, Brastvo XXVI, 1932.
- Speranskij M. N., *Istorija drevnej ruskoj literatury*, Moskva 1920.³
- Srebrnić J., *Odnosaji pape Ivana X. prema Byzantu i Slavenima na Balkanu*, Zbor. kralja Tomislava, Zagreb 1925.
- Sreznevskij I., *Drevnije glagoličeskije pamjatniki, sravnitelno s pamjatnikami kirillici, VII. Otryvki iz služebnika*, Sankt Peterburg 1866.
- Sreznevskij I., *Materialy dlja slovarja drevnerusskogo jazyka po pis'mennym pamjatnikom*, Sankt Peterburg I, 1890, II, 1902, III, 1912.
- Stanislav J., *Slovenské slovo nepriaznik*, Slavia 25, 1950.
- Suvorov N. S., *Vopros o nomokanoně Ioanna Postnika v novej postanovke Jaroslavl 1898*.
- Suvorov N. S., *Věrojatnyj sostav drevnějšago isповědnago i pokajannago ustava v vostočnoj cerkvi*, Vizant. vrem. 8—9, 1901—2.
- Suvorov N. S., *Slědy zapadno-katoličeskogo cerkovnogo prava v pamjatnikach drevnego russkogo prava*, Jaroslavl 1888.
- Šachmatov A. A., *Skazanije o preloženii knig na slovenskij jazyk*, Zbornik u slavu V. Jagića, Berlin 1908.
- Šišić F., *Geschichte der Kroaten I.*, Zagreb 1917; *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, Zagreb 1925.
- Štefanič Vj., *Novija istrživanja o Kločevom Glagoljašu*, Slovo 2, 1953.
- Tóth Z. I., *Tuhutum et Gelou*, Századok 79—80, 1945—1946.
- Trávníček F., *Glosy Jagićovy a svatořehošské*, Slovanské studie, Praha 1948.
- Troicki S. V., *Kako treba izdati Svetosavsku krmčiju (nomokanon s tumačenjima)*, Spomenik SAN CII, Beograd 1952.
- Troicki S. V., *Spor Starog Rima sa Novim na stranama slovenske Krmčije*, Beograd 1960.
- Troicki S. V., *Svjatoj Mefodij kak slavjanskij zakonodatelj*, Bogoslovskije trudy II, Moskva 1961.
- Troicki S. V., *Apostol slavjanstva sv. Mefodij kak kanonist*, Žurnal Moskov. patriarhii 3, 1958.
- Turek R., *Čechy na úsvitě dějin*, Praha 1963.
- Uhlirz K., *Die Urkundenfälschungen zu Passau im 10. Jahrh.*, Mitt. d. Inst. f. österr. Geschichtsf. 3, 1882.
- Ullmann W., *Die Machtstellung des Papsttums im Mittelalter*, Graz—Wien—Köln 1960.
- Urbánek R., *Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských a václavských a její autor I—II*, Praha 1947—1948.
- Uspenskij T. L., *Drevnejšij pamjatnik slavjanskogo prava*, Jurid. vestnik 1886 a Žurn. Min. nar. prosv. 1883.
- Ušakov V. J., *O jazyke Ustuzžskoj kormčej XIII—XIV vv.*, Kirov 1961.
- Ušakov V. J., *Ustuzškaja kormčaja*, Slavia 30, 1961.
- Vaccari P., *L'unità carolingia*, Annali di Science politiche 6/7, 1933.
- Vach M., *K etnickým a politickým vztahům Velké Moravy a severní Panonie*, Sbor. hist. 10, 1962.
- Vaillant A., *Une homélie de Méthode*, Revue des Etudes Slaves 23, 1947.
- Vailhé S., *Dictionnaire d'histoire et géographie ecclésiastique II*, Paris.
- Vajs J., *Kánon charvátsko-hlaholského Vatikánského misálu Illir. 4. Protějšek hlaholských listů Kyjevských*, Čas. mod. fil. 25, 1934.
- Vajs J., *Mešní řád charvátsko-hlaholského Vatikánského misálu Illir. 4 a jeho poměr k moravsko-panonskému sakramentáři stol. IX*, Acta Acad. Velehradensis 15, 1932.
- Vajs J., *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile*, Praha 1929.
- Vancsa M., *Geschichte Nieder- und Oberösterreichs I*, Gotha 1905.
- Vaněček V., *Über die Aussenpolitik des mährischen Staates in den vierziger- bis achtziger Jahren des IX. Jahrhunderts*, in: Das Grossmährische Reich, Praha 1966.
- Vaněček V., *Prvních tisíc let...*, Praha 1949.
- Vaněček V., *Franské pomezí marky a jejich českomoravské sousedství v 9. stol.*, Právněhistor. studie 9, 1963.
- Vasiljevskij V. G., *Zakonodatelstvo ikonoborcev*, Žurn. Min. nar. prosv., část 199, č. 200, 1878.
- Vašica J., *Literární památky epochy velkomoravské 863—885*, Praha 1966.
- Vašica J., *Origine cyrillo-méthodienne du plus ancie code slave dit „Zakon sudnyj ljudem“*, Byzantinoslavica 12, 1951.
- Vašica J., *Anonymní homilie rukopisu Clozova po stránce právní*, Slavia 25, 1956.
- Vašica J., *K výkladu některých míst v tzv. Anonymní homilii rukopisu Clozova*, in: Orbis scriptus Dm. Tschizewskij zum 70. Geburtstag, München—Allach 1965.

- Vašica J., *K leksiku Zakona sudneho ljudem*, Slavistična revija 10, 1957.
- Vašica J., *Jazyková povaha Zakona sudneho ljudem*, Slavia 27, 1958.
- Vašica J., *K otázce původu Zakona sudneho ljudem*, Slavia 30, 1961.
- Vašica J., *Právní odkaz cyrilometodějský*, Slavia 32, 1963.
- Vašica J., *Kirillo-Mefodijevskije juridičeskije pamjatniki*, Voprosy slavjan. jazykoznanija, vap. 7, 1963.
- Vašica J., *Slovanská liturgie sv. Petra*, Byzantinoslavica 8, 1939—1946.
- Vašica J., *Collectio 87 (93) capitulorum dans les nomocanons slaves*, Byzantinoslavica 20, 1959.
- Vašica J., *Au sujet des degrés du catéchumenat*, Byzantinoslavica 24, 1963.
- Vašica J., *Lex christiana v odpovědích papeže Mikuláše I. na dotazy Bulharů*, in: Čs. předn. pro VI. mezinár. sjezd slav., Praha 1958.
- Vašica J., *Moskevské vydání krátké redakce Zakona sudneho ljudem*, Slavia 31, 1962.
- Vašica J., *Obširná a smíšená redakce Zakona sudneho ljudem*, Slavia 32, 1963.
- Vašica J., *Slovanská liturgie nově osvětlena Kyjevskými listy*, Slovo a slovesnost 6, 1940. VI. mezinár. sjezd slav., Praha 1958.
- Vašica J., *Moskevské vydání krátké redakce Zakona sudneho ljudem*, Slavia 31, 1962.
- Vašica J., *Obširná a smíšená redakce Zakona sudneho ljudem*, Slavia 32, 1963.
- Vašica J., *Slovanská liturgie nově osvětlena Kyjevskými listy*, Slovo a slovesnost 6, 1940.
- Vašica J., *Církevněslovanský penitenciál českého původu*, Slavia 29, 1960.
- Vašica J., *Původní staroslověnský kánon o sv. Dimitrijovi Soluňském*, Slavia 35, 1966.
- Vašica J.—Vajs J., *Soupis rukopisů Národního musea v Praze*, Praha 1957.
- Vavřínek V., *Předcyrilometodějské misie na Velké Moravě*, Slavia 32, 1963.
- Večerka R., *Slovanské počátky české knižní vzdělanosti*, Praha 1963.
- Velev G., *Sv. car Boris i christianizaceto na bǎlgarskija narod*, Duchov. kult. XLV, kn. 10—12, Sofija 1965.
- Vernadsky G., *Mediaeval Russian Laws*, New York 1947.
- Vernadsky G., *The Beginnings of the Czech State*, Byzantion 17, 1944—1945.
- Vondrák V., *Frisinské památky, jejich vznik a význam v slovanském písemnictví*, Praha 1896.
- Vondrák V., *Studie z oboru církevněslovanského písemnictví*, Rozpr. Čes. akad. III/2, Praha 1903.
- Vondrák V., *Zachodnio-europejskie postanowienia pokutne w języku cerkiewnosłowiańskim*, Rozprawy Pol. Akad. Kraków 1904.
- Vondrák V., *Über die Lokalendungen -ě und -u der — und o-Stämme im Altböhmischen*, Arch. f. slav. Phil. 9, 1886.
- Vyskočil P., *Staroslověnské stvorilъ bǔdǔ*, Slavia 25, 1956.
- Waitz G., *Deutsche Verfassungsgeschichte*, Kiel 1888.
- Wattenbach W.—Holtzmann, R., *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter*, Berlin 1938.
- Wattenbach W.—Levison W., *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter*: I. Weimar 1952; II. H. Löwe, Weimar 1953; III. H. Löwe, Weimar 1957; IV. H. Löwe, Weimar 1963; *Die Rechtsquellen*, R. Buchner, Weimar 1953.
- Weingart M., *Československý typ církevní slovančiny*, Bratislava 1949.
- Weingart M., *Rukověť jazyka staroslověnského I*, 1937.
- Widajewicz J., *Prohor i Prokulf, najdawniejszi biskupy krakowscy*, Nasza Przeszłość 4, 1948.
- Zagiba F., *Die bairische Slawenmission und ihre Fortsetzung durch Kyrill und Method*, Jahrb. f. Gesch. Osteuropas 9, 1961.
- Zagiba F., *Zur Missionierung der Slawen aus „Welschland“ (Patriarchat Aquileja) im 8./9. Jahrh.*, in: Cyrillo-Methodiana, Köln—Graz—Wien 1964.
- Zaozerskij N. A.—Chachanov A. S., *Nomokanon Ioanna Postnika*, Čtenija Imp. Obšč. istorii i drevn. Rossii, 1903.
- Zástěrová B., *Hlavní problémy z počátků dějin slovanských národů*, Vznik a poč. Slovanů I, 1956.
- Zástěrová B., *Avaři a Dulebové v svědectví Povesti vrem. let.*, Vznik a poč. Slovanů III, 1960.
- Zhishman J., *Das Eherecht der orientalischen Kirche*, 1863.
- Zigel F. F., *Lectures on Slavonic Law*, London 1902, čes. Slovanské právo, Praha 1912.
- Zigel F. F., *Obščestvennoje značeniye dejatel'nosti svv. Kirilla i Mefodija*, Mefod. jub. sbornik, Warszawa 1885.
- Zisterer, *Göny klinon im Kanon V von Neocaesarea*, Theolog. Quartalschrift 76 1894.
- Zlatarski A. V., *Istorija na bǎlgarskata dǎržava prez srednite vekove I/1, 2*, Sofija 1918, 1927.
- Zlatarski V. N., *Kakvi kanoničeski i graždanski zakoni Boris e polučil ot Vizantija?*, Letopis na Bǎlg. akad. I, 1911.
- Zlatarski V. N., *Velká Morava a Bulharsko v IX. storočí*, in: Ríša veľkomoravská, Bratislava 1935.²
- Zorell F., *Lexicon graecum Novi Testamenti*, Paris 1931.²

Zöllner E., *Die Lorcher Tradition im Wandel der Jahrhunderte*, Mitt. d. Inst. f. österr. Geschichtsf. 71, 1963.

Zöllner E., *Rugier oder Russen in der Raffelstettner Zollordnung*, Mitt. d. Inst. f. österr. Geschichtsf. 60, 1952.

Žužek I., *Kormčaja kniga, Studies on the Chief Code of Russian Canon Law*, Roma 1964.

HOC VOLUMINE CONTINENTUR — OBSAH

Úvod	7
A. Leges — Textus iuridici	
a)	
Decreta synodi Dingolfingensis	13
Capitulare Francofurtense	14
Arnonis Instructio pastoralis	16
Conventus episcoporum ad ripas Danubii	18
Capitula conciliorum Aquisgranensium	21
Capitula ecclesiastica	22
Capitulare missorum	23
Capitula de causis diversis	25
Ratio de cathecizandis rudibus	26
Capitula concilii Moguntinensis	28
Divisio imperii	31
Decreta synody Moguntiensis	33
Decretales Pseudo-Isidorianae	36
Responsa Nicolai Papae I. ad consulta Bulgarorum	38
Concilium Constantinopolitense	108
Acta concilii Constantinopolitensis	111
Dionysio-Hadriana	113
Inquisitio de theloneis	114
Capitula synodi Spalatensis	120
Concilium Spalatense	126
Iudicium archiepiscopi Moguntiensis	127
Synodus Spalatensis	129
Synodus Spalatensis	130
Synodus apud Salonam	131
Statuta Iohannis episcopi ecclesiae Olomucensis	132
b)	
Zapovědi světyichъ отъсъ	137
Zakonъ sudnyi ljudьmъ	147
Vladykam zemlę božie slovo velitъ	199
Nomokanonъ	205
B. Supplementa	
Chronicarum quae dicuntur Fredegarii scholastici l. IV	367
Annales Alamannici	369

Annales regni Francorum	371
Annales Bertiniani	373
Francorum regum Historia	377
Annales Fuldenses	378
Annales Iuvavenses maximi	383
Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon	384
Annales Sangallenses maiores	386
Annales Laubacenses	387
Widukindi monachi Corbeiensis Rerum gestarum Saxonicarum libri III	388
Annales Hildesheimenses	390
Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon	391
Annales Altahenses maiores	392
Chronicon Suevicum universale.	394
Povest vremennyh let	395
Cosmae Pragensis Chronica Boemorum	396
P. Magistri, qui Anonymus dicitur Gesta Hungarorum	398
Annalista Saxo	400
Helmoldi presbyteri Chronica Slavorum	401
Annales sancti Rudberti Salisburgenses	402
Chronicon (patriarcharum Aquilejensium) alterum	403
Historia episcoporum Pataviensium et ducum Bavariae	404
Notae de episcopis Pataviensibus	407
Thomae archidiaconi Historia Salonitanorum pontificum atque Spalatensium.	409
Simonis de Kéza Gesta Hungarorum	412
Chronicon Aulae Regiae	413
Martinus Opaviensis, Chronicon pontificum et imperatorum	416
Dalimilova Kronika	419
Catalogi episcoporum Cracoviensium	420
Andreas Dandolo, Chronicon Venetum	421
Cronica Przibiconis dicti Pulkaua	423
Auctarium Garstense	425
De cantu vulgari	426
Granum cathalogi praesulum Moraviae	430
Augustini Olomucensis episcoporum Olomucensium series	433
Ioannis Aventini Annales Boiorum	437
Fontium conspectus — Sbírký pramenů	440
Commentarii et disputationes — Seznam hlavní literatury	442

PRAMENY K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY IV

K vydání připravili Dagmar Bartoňková, Karel Haderka, Lubomír Havlík, Jaroslav Ludvíkovský,
Josef Vašica, Radoslav Večerka

Vydala Universita J. E. Purkyně v Brně — filosofická fakulta

Spisy filosofické fakulty č. 156

Vedoucí redaktor: Jaroslav Burian

Tajemník redakce: František Březina

Redakční rada: J. Češka, F. Hejl, J. Hrabák, D. Jeřábek, R. Jeřábek, F. Jordán, V. Jůva,
F. Kalousek, A. Kutal, A. Lamprecht, J. Ludvíkovský, J. Macháček, R. Mrázek, O. Novák,
J. Racek, L. Zatočil, A. Závodský

K tisku doporučili: prof. dr. František Hejl, CSc., a dr. Vladimír Kyas, CSc.

Obálku navrhl: Bohdan Lacina

Technický redaktor: Pravoslav Hauser

Z nové sazby písmem Modern vytiskl TISK, knižní výroba, n. p., Brno, závod 1
Formát papíru 70 × 100 cm — AA 37,47 — VA 38,98 — Tematická skupina a podskupina 02/58

Vydání 1. — Náklad 600 výtisků

Cena brožovaného výtisku Kčs 43,— — I

MAGNAE MORAVIAE
FONTES HISTORICI

I. Annales et chronicae

Operi edendo praefuerunt
L. Havlík, D. Bartoňková.
Curaverunt D. Bartoňková,
L. Havlík, Z. Masařík, R. Ve-
čerka.

Opera Universitatis Purky-
niana Brunensis, facultas
philosophica, t. 104, Státní
pedagogické nakladatelství,
Pragae — Brunae 1966,
pp. 388, Kčs 34,—.

**II. Textus biographici,
hagiographici, liturgici**

Operi edendo praefuerunt
L. Havlík, R. Večerka.
Curaverunt D. Bartoňková,
L. Havlík, J. Ludvíkovský,
Z. Masařík, R. Večerka.

Opera Universitatis Purky-
niana Brunensis, facultas
philosophica, t. 118, Univer-
sita J. E. Purkyně, Brno 1967,
pp. 360, Kčs 26,—.

**III. Diplomata, epistolae, textus
historici varii**

Operi edendo praefuit L.
Havlík. Curaverunt D. Bar-
toňková, L. Havlík, I. Hrbek,
J. Ludvíkovský, R. Večerka.

Opera Universitatis Purky-
niana Brunensis, facultas
philosophica, t. 134, Univer-
sita J. E. Purkyně, Brno 1969,
pp. 470, Kčs 42,—.

Orders from abroad should be
addressed to *Knižní velko-
obchod, Praha 1, Nové Město,
Opatovická 18, Czechoslovakia*.
Correspondence relating to ex-
change should be addressed to
*Assistant Editor, Sborník prací
filosofické fakulty brněnské
university, Brno, Arne Nová-
ka 1, Czechoslovakia*.